

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01586182 6

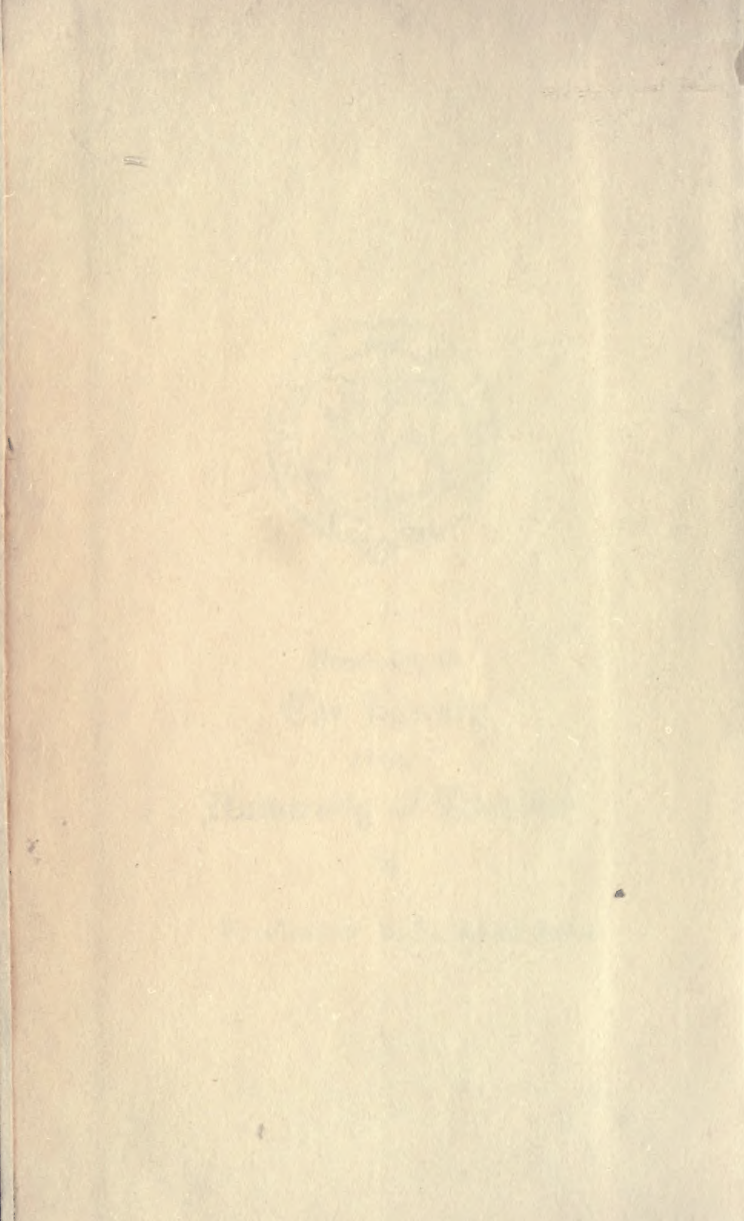

Presented to
The Library
of the
University of Toronto
by

Professor W.J. Alexander

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
University of Toronto

I

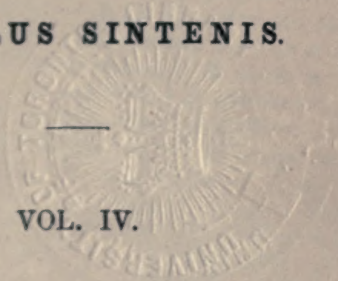
PLUTARCHI)

VITAE PARALLELAE.

ITERUM RECOGNOVIT

CAROLUS SINTENIS.

VOL. IV.

372250
3. 11. 39

LIPSIAE.

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXV. 1875

VITAE PARALLELAE
PLUTARCHI

INVENIUNT

US 1021815

PA
4369
A2
1875
V.4

LEIPZIG

LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEUBNERI.

LEIPZIG

ADNOTATIO CRITICA.

INDEX NOTARUM.

Br = Bryannus

C = Coraes

R = Reiskius

S = Sintenis

Sch = Schaeferus

So = Solanus

St = Stephanus

X = Xylander.

Vita Phocionis 2, 17 προαπόλλυσι Br: προσαπόλλυσι v.
 — 24 δημοσίοις] δήμοις C. — 26 οἷς ἀμαρτάνουσιν οἱ πολλοὶ
 καὶ συνεπιρρέπον Emperius: τοῖς ἀμαρτάνουσιν, ᾧ πολλοὶ καὶ
 συνεπιρρέπουσιν v. — 4, 13 Ὑπερίδου hic quidem libri. —
 16 παιδείας Huttenus: καὶ παιδείας v. — 18 scribebatur Ἀκα-
 δημία. — 5, 1 λέγοντι] λέγοντί τι S. — 8, 26 ὡς δ' οὐκ Br:
 ὡς οὐκ v. — 9, 13 ἂν μανῶσιν“] ἂν μανῶσιν“ „ἂν μανῶσιν“
 εἶπε S. — 10, 3 παροξύνοντος C et codices: παροξύναντος v.
 — 5 τῶ σκέλη καταδεδεμένου C: τῷ σκέλει καταδεδεμένῳ v,
 τῶ σκέλη codices. — 11, 19 δωροδοκίαις εἰς S: δωροδοκία εἰς
 v. — 13, 19 καὶ τοῖς anonymus: καὶ τοι v. — 24 καὶ Λέων S.
 Λέων Wachsmuthius: Κλέων v. — 15, 20 εἶναι ἐπιχαίρειν] εἶναι
 τὸ ἐπιχαίρειν Benselerus. — 27 διπλοῖσαι Br: διῆσαι v. — 30
 ἐξηγείτο] ἐξήτει R. — 16, 3 τοιαῦτα C et codices duo: τὰ τοι-
 αῦτα v. — 6 ἂν add C. — 11 λέγεται τὸν Ἀλέξανδρον S: λέ-
 γεται Ἀλέξανδρον v. — 17, 23 αὐτοῦ pro αὐτῷ St. — 31 Μυ-
 λάσων C: Μυλάσων v. — 18, 15 τὴν C et codices quatuor:
 τοῦ v. — 23 Φῶκον δὲ τὸν νῖόν βουλόμενον ἀγωνίσασθαι —
 ἀφῆκεν S: Φωκίων δὲ τῷ νιῷ βουλομένῳ ἀγωνίσασθαι —
 ἐφῆκεν v. — 19, 12 χλανίδα Cobetus v. l. p. 151: χλαμύδα v.
 — 19 τότε pro πότε Muretus. — 28 ἐπ' del C. — 30 παύσεται
 C et codices: παύσεται v. — 20, 8 ἀνέπλησε C: ἐνέπλησε v.
 — 12 γέγονει Kraner: γέγονε v. — 16 Ἐρμείῳ] Ἐρμει C, Ἐρμει
 Meursius, Ἐρμείοις S. — 21, 3 δὲ] καὶ C. — 5 Ἑλληνικόν]
 Λαμιακόν X. — 30 ἔφη] φάναι Sch. — 22, 23 δὲ del S. —
 32 αὐτοῦ Sch: αὐτῷ v. — 23, 18 Κραννῶνι S: Κράννωνι vel
 Κράνωνι libri. — 29 πέμπειν C: καὶ πέμπει v. — 24, 17 προσ-
 ελομένων Huttenus: προελομένων v. — 25, 12 ἐμμνεῖν pro ἐμ-

μένειν St. — 28 ἀρίστοις] ἀπίστοις G. Hermannus. — 26, 9 Κανθάρω Florens Christianus: καθαρῶ v. — 28 τότε S: τοῦτο v. — 27, 1 κακῶς C: κακὸς v. — 21 μεταβαλλόμενος C et codices tres: μεταβαλλόμενος v. — 28, 4 ἐκάστου εἰσήνεγκεν] ἐκάστου συνεισήνεγκεν S. — 29, 1 φρουραρχίας Amiotus: φυλαρχίας v. — 26 Φωκίῳ ἐμπιστεύσας] Φωκίῳ πιστεύσας S. — 30, 2 ὑπὲρ αὐτοῦ] τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ S. — 12 προδιαβαλλόντων R: προσδιαβαλλόντων v. — 16 Φιλομήλου τοῦ Λαμπρέως C. Keilius: Φιλομήδου τοῦ Λαμπρέως v. — 31, 5 Χαρικλέα Br: Περικλέα v. — 16 Φαρύγας C: Φάρυγας v. — 20 προόδου] προσόδου S. — 32, 15 ἐπλήρωσαν R: ἐκλήρωσαν v. — 33, 17 στρεβλώσομεν R et codices: λαβόντες στρεβλώσομεν v. — 35, 7 Μεγαρικὴ del Sch. — 26 Λυκείῳ pro Λυκίῳ St. — 36, 1 ἐκείνη R: ἐκείνης v.

Vita Catonis 36, 13 Καπίωνος] Καίπιωνος St et infra. — 16 τῆς] πρὸς X. — 37, 1 ἔγκανμα pro ἔκκανμα anonymus. — 38, 3 ὅτι S: ὁ v. — 19 θεᾶ C: θεᾶν v. — 20 τὸν Sch et codices duo: ὦν τὸν v. — 25 ὃ γε Bekkerus: ὃ τε v. — 39, 11 αὐτοῦ πιμπλάμενον ὀργῆς codex: πιμπλάμενον αὐτοῦ ὀργῆς v. — 26 παραβάλλω Sch et codex: παραβάλω v. — 40, 31 ἐθιζόμενος S: ἐθιζόμενον v. — 41, 12 ἐπὶ del Emperius. — 42, 15 Σερρανοῦ Ellendtius: Σωρανοῦ v. — 28 ἐγκράτειαν Emperius: ἀναγκαίαν ἀνδρείαν v. — 30 ἀριστεῖα S: ἀριστείας v. — 43, 3 ἐπέθετο Amiotus: ἐπέθετο v. — 15 ἐμπεδώσεις Cobetus v. l. p. 108: ἐμπεδώσης v. — 25 οὐκ ἀνύσιμον S: οὐ βασιλικὸν v. — 31 καὶ Sch: ἢ v. — 44, 3 ὑπῆρχεν αὐτῶ codices tres: αὐτῶ ὑπῆρχεν v. — 10 ἐνεργασάμενος R: ἐργασάμενος v. — 20 διαμεμαχημένον Br: διαμεμηχανημένον v. — 27 κάλλιστον] κάλλιον Sch et codex. — 30 στρατεῖαν R: στρατηγίαν v. — 45, 12 ἔνιοι ἐσυκοφάντου] ἐσυκοφάντου ἔνιοι Benselerus. — 19 τιμὴν] τὴν τιμὴν R. — 29 προεπέμφθη] προεπέμφθη μὲν Emperius. — 46, 21 μεταβάλεσθε C et codices duo: μεταβάλλεσθε v. — 29 χλανίσι — ἐτέρωθεν Cobetus: χλαμύσι — ἐτέρωθε v. — 48, 4 ποθῶν] πείθων S. — 27 δεομένου, λαβεῖν αὐτὸς εἰ μὴ S: δεομένου λαβεῖν αὐτόν· εἰ δὲ μὴ v, δὲ om codices. — 49, 10 συνῶν post Ἀθηνοδώρῳ supplet S. — 50, 1 ἔχων del C. — 18 γραμματεῖ ὁ Κάτων] γραμματεῖ Κάτων S. — 22 πράγμασιν Emperius: γράμμασιν v. — 30 αἰδεῖσθαι] ἡδεσθαι Sch. — 51, 1 πολλῶν R: τῶν πολλῶν v. — 3 γινό-

μενον C: γενόμενον v. — 8 γέρας Fr. Kraner: ἑτέρας v. — 20
 πρότερος pro πρώτος anonymus. — 32 ἐκείνου] ἐκείνοις? S.
 — 52, 6 ὀφειλομένων pro ὀφειλομένην anonymus. — 53, 8 τα-
 ράττοντι R et codex: πράττοντι v. — 11 Τερεντίας ἀδελφῆ
 pro Τερεντία ἀδελφῆ anonymus. — 24 Λευκόλλου — Κράσσου
 R: Κράσσου — Λευκόλλου v. — 54, 9 καὶ καθ' C et codices
 quatuor: καθ' v. — 55, 17 θύρας Wyttenbachius: θύραις v.
 — 56, 16 ὡς ἐν τοῖς περὶ Κικέρωνος γέγραπται] καὶ Κικέρω-
 νος S. — 57, 6 ἀπαλλάξει Emperius: ἀπαλλάξαι v. — 11 φό-
 νων μεγάλων] μεγάλων φόνων S. — 30 κελεύοντος R et codi-
 ces duo: κελεύοντας v. — 58, 1 γεγραμμένον pro γεγραμμένης
 St. — 16 καὶ add C. — 59, 32 ἐνιαυσίου pro ἐνιαυτοῦ anony-
 mus. — 60, 28 Μετέλλω C et codex: καὶ Μετέλλω v. — 30
 Πομπηῖον ὑπῆρχε codices: Πομπηῖον ὑπῆρχε v. — 61, 5 γυ-
 ναῖκα So et codices duo: γυναῖκας v. — 19 ἐκείνοις S: ἐκείνοι
 v. — 62, 6 οἴκοθεν] αὐτόθεν So. — 16 ἀπιέναι R: ἀπειναι v.
 — 18 αὐτὸς] αὐτίς Emperius. — 63, 17 παροξύναι C et codi-
 ces duo: παροξύνας v. — 23 ἔχοντα Sch: ἔχοντας v. — 64, 3
 ἀναβαλέσθαι C: ἀναβάλλεσθαι v. — 65, 10 τὸ μέγιστον περι-
 εῖδεν, αὐτὸν ἑτέρω C: τῶν μεγίστων περιεῖδεν αὐτὸν ἑτέρων
 v. — 66, 24 καὶ μαρτυρόμενος Emperius: καὶ καταρῶμενος v.
 — 68, 5 ὡς add So. — 9 πολιτευόμενον] πολιτευσόμενον S.
 — 10 Καλπούρνιον R: καὶ Καλπούρνιον v. — 11 Αὐλον pro
 Παῦλον X. — 17 τό γε Br: τότε v. — 70, 2 δυνατῶν pro δυ-
 ναστῶν anonymus. — 7 καὶ κατανοῶν C et codices: κατανοῶν
 v. — 12 λόγων C et codices quatuor. — 26 ἐθάσι pro ἔθεισι
 anonymus. — 29 προσβιβάζων C et codices: προβιβάζων v. —
 72, 24 ἐπιστομιεῖν C et codices quatuor: ἐπιστομεῖν v. — 73,
 32 μὲν οὐ Sch: μὲν οὖν v. — 74, 8 ὑπερβαλόντι R: ὑπερβάλ-
 λοντι v. — 19 ὑφέσθαι C: ὑφίεσθαι v. — 30 καταβαίνοντι
 ὄρθριον suspecta sunt. — 75, 18 δίκαι So: καὶ v. — 20 δίκας
 del Sch, διδόναι δίκας del C. — 76, 5 καταστάντα Br et co-
 dices: καὶ καταστάντα v. — 77, 5 προελθεῖν So: προσελθεῖν
 v. — 78, 11 ἐντεῦθεν ἀναστὰς libri plerique: ἐνταῦθα ἀναστὰς
 ceteri, ἐνταῦθα στὰς? S. — 26 τὰ add Emperius. — 31 παρα-
 βαλομένων Reiskius: παραβαλλομένων v. — 79, 16 δικαίω pro
 δικαίου anonymus. — 80, 3 δύναμιν del R, τέλος del Cobetus
 p. 373. — 4 ὁ R: ἃ v. — 30 ἦδοῦντο] ἦδοντο anonymus. —
 31 μεταβάλλον pro μετέβαλλον anonymus. — 81, 4 Κουρίων

pro Δουρίων Amiotus. — 24 ἀπέλιπεν C et codices: ἀπέλειπεν v. — 30 ἀναρχίαν Emperius: μοναρχίαν v. — 82, 1 δουλεύσειν pro δουλεύειν St. — 3 συνεβούλευσε Sch et codices: συνεβούλευε v — ad συνεβούλευσε infinitivum desiderat S. — 5 χρήσεσθαι pro χρήσασθαι St. — 20 τὸ add St. — 23 τοὺς ὄν Lambinus: τοῦτον ὄν v. — 29 Πλάγκω pro Φλάγκω X. — 83, 5 τῷ pro τὸν anonymus. — 14 ἔτι Sch: ἐπεὶ v. — 27 περιμόντος Emperius: περιμόντας v. — 84, 29 θύομεν R et codex: θύομεν v. — 85, 9 Γερμανῶν Amiotus: Βρετανῶν v. — 86, 14 προσφέρει Br et codices duo: προσφέρει v. — 24 τὰ add C et codices. — 25 γὰρ] γοῦν So. — 87, 5 τῆς τῶν πραγμάτων μεταβολῆς non expedio, videtur aliquid excidisse. — 13 ἐμπολεμῶν S: ἐν πολέμῳ v. — 14 ἀπολέσαι C. Keilius: ἀπολέσθαι v. — 18 χεῖρῳ] χειρῶν S. — 22 ἃ καὶ Sch: καὶ v. — 88, 3 πειθοῖ pro πείθει anonymus. — 12 ἐν ἔστι pro ἔνεστι St. — 20 Δυρραχίου αὐτοῦ] Δυρραχίου τοῦ S. — 89, 12 διὰ πίστιν Br: δι' ἀπιστίαν v. — 15 προήρηται Br: προείρηται v. — 25 ἀπαίροντος Emperius: ἀπάραντος v. — τὸν] τὸν νέον Br. — 90, 1 ἀπιέναι R: ἀπεινῶν v. — 14 Ἄτιον pro Ἄππιον X. — 20 τὸν add C et codices. — 25 ἦτταν ἔγνω codices tres: ἔγνω ἦτταν v. — 27 lacunam notavit S. — 91, 11 πρώτων R: πρώτων v. — 13 καταλύσειν pro καταλύειν St. — 15 προτάξειν C et codices tres: προστάξειν v. — 22 μαρτυρόμενος C et codex: μαρτυράμενος v. — 30 κατεσκευάζε C: κατεσκευάσε v. — 92, 9 ἦ Br: ἦν v. — 19 ἀχθόμενος C et codices: καὶ ἀχθόμενος v. — 93, 19 ὄπλιτῶν del R. — 24 αὐτῶ R: αὐτῶν v. — 28 μεμφόμενος So: μεμψάμενος v. — 94, 2 οὐκ Ἰτύκην C: οὐχὶ Ἰτύκην v. — 6 μεγίστου] μεγίστου τοῦ R. — 17 συνευχόμενος R: συνευχομένους v. — 95, 4 περιμενεῖν C: περιμένειν v. — 15 γὰρ add So. — τὰ μανὰ δέχεται S post Iacobsium, qui τὰ μανὰ ἀναδέχεται: τὰ μὲν ἀναδέχεται v. — 21 καὶ del Sch. — 28 ὑφεῖτο] ὑφεῖται C. — 96, 22 κατὰ κράτος S: κατάκρας v. — τε R et codices: δὲ v. — 25 διελέγοντο pro διηλέγγοντο anonymus. — 97, 13 βουλευέσθαι pro βουλεύσασθαι St. — 14 οὐκέτι σκήψεις R: οὐκ ἐπισκήψεις v. — 19 προσιόντος S: παρόντος v, ὄντος codices plerique. — 22 μὲν del C. — 98, 11 οὐδὲ C et codex: οὔτε v. — 16 φάσκοντος pro πάσχοντος anonymus. — 23 ποιήσεσθαι — δέξεσθαι C: ποιήσασθαι — δέξασθαι v. — 99, 9 φερούση] φερούση ἐχρήτο πρὸς ἕξοδον τὰ

τε πλοῖα codex Parisinus C, quod sic demum correctum erit Plutarcheum: φερούση πρὸς ἔξοδον ἐχρήτο, καὶ τὰ τε πλοῖα. — 29 προὔπεμπε C: προὔπεμψε v. — 102, 14 ἐνέβλεψε C: ἀνέβλεψε v. — 29 βίω] βίω προήκοντα cod. Parisinus C. — 103, 8 φιλοσοφούντες C et codex: φιλοσοφεῖτε v. — 27 Κράσσον δὲ λείπεσθαι] λείπεσθαι δὲ Κράσσον S. — 104, 12 ἐπεισελθεῖν C et codex: ὑπεισελθεῖν v. — 105, 7 δὲ R: δὴ v. — 8 ἐκείνου Br: ἐκείνου καὶ v. — 14 ἄν add R. — 17 υἱὸς αὐτοῦ ὑπὸ] υἱὸς ὑπὸ S.

Vita Agidis 108, 14 ἀνοία] ἀνοδία C. Keil. — 19 οὔτ' — οὔτ' C: οὐδ' — οὐδ' v. — 27 προελληφότες Br: προσελληφότες v. — 109, 1 τὸ ἐπιμεῖναι καλόν, αἰσχρὸν δ' Schoemannus: τὸ ἐπεὶ μὴ καλόν, αἰσχρὸν v. — 18 Εὐρυπωντίδης C: Εὐρυτιωνίδης v. — 22 Μανδύριον Cellarius: Μανδόνιον v. — Μεσσαπίων R: Μασσαπίων v. — 28 Ἀγιάδης pro Ἀπάδης X. — 110, 8 υἱὸς C: υἱὸς Ἀρεως v. — 16 ἐγκεκλικότων Br et codices tres: ἐκκεκλικότων v. — 30 τὸν ἐπιπρέψαι Br: τὸ μὴ ἐπιτρέψαι v. — 111, 9 φυλαττόντων R: φυλάττειν τὸν v. — 23 ἀσχολίαν τῶν καλῶν καὶ ἀνελευθερίαν Schoemannus: ἀνελευθερίαν τῶν καλῶν καὶ ἀσχολλίαν v. — 112, 16 δὲ Sch et codex: μεῖ v. — 113, 6 ὑπερβαλλόμενος C et codex: ὑπερβαλλόμενος v. — 31 μεταδόσεσι — ἀφέσεσι R: μετάδοσιν — ἄφεσιν v. — 114, 12 χαρίεντες anonymus: χαρίεντος v. — 21 τε add R. — 24 κεκομισμένων C: κεκομισμένον vel κεκοσμημένον codices. — 25 Θαλάμαις pro Θαλαμίαις X. — 26 ἐκ R: τῶν ἐκ v. — 31 μεταβαλοῦσαν C: μεταβάλλουσαν v. — 115, 6 πρῶτον] πρῶτος S. — 116, 3 γε R: τε v. — 117, 7 τὸ add Schoemannus. — 13 ἐκεῖνον ἀποψηφισάμενοι S: ἐκείνου ἀποψηφισάμενοι v. — 27 προσῆκον pro προσῆκεν St. — 118, 9 μηδὲ C: μήτε v. — 119, 26 μανικὴν] νεανικὴν? S. — 120, 1 τὸν Ἀγιν sēpsit Bekkerus — 122, 15 τῆς] τοῦ Br. — 19 πρῶτους] προτέρους Sch. — 125, 1 πολιτῶν pro πολιτικῶν anonymus. — 126, 1 ἡλικίας Sch: ἡλικία v.

Vita Cleomenis 127, 11 οἰκίαν] ἰδίαν St. — 16 παραβαλόντος C: παραβάλλοντος v. — 24 κακκανῆν S: κακκανῆ codex, αἰκάλλειν v. — 128, 13 καταφανῆς ὁ codex: καταφανῆς αὐτῷ ὁ v. — 129, 6 Βέλβιναν C: Βελβίαν v. — 130, 9 εἰπόντος ὅτι μάτην] εἰπόντος οὐ μάτην ὅτι St. — 132, 9 ἔθος add R. — 18 Ἀλσαίαν] Ἀλέαν X. — 29 Θηρυκίων Br. Θηρι-

κίων v. — 31 μόθικας Valckenarius: Σαμοθράκας v. — 133, 6 δὲ del C. — 9 οὐ add Schoemannus. — 134, 18 γε S: τε v. — 20 οὕτως Sch et codex: καὶ οὕτως v. — 29 ἀποκτιννύειν ἀκρίτους S: ἀποκτιννύειν ἀκρίτως v. — 135, 20 πανσώμεθα R: παύσωμεν v. — 136, 6 εὐτελῆ Emperius: εὐγενῆ v. — 14 οὐδὲ C: οὔτε v. — 16 ἐπιθυμίαν καὶ del C. — 31 δὲ R: τε v. — 32 τῷ pro τὸ St. — 137, 32 ἀπαρθείσης Sch: ἐπαρθείσης v. — 139, 3 Λάγγωνι] Λασιῶνι Manso. — 18 ὑδροποσία αἵματος πλήθος] ὑδροποσία πλήθος αἵματος S. — 23 ἀμῶς γέ πως Sch: ἄλλως τέ πως v. — 25 δυναμένης Sch: δυναμένην v. — 140, 21 Τριταίων So: Τρικκαίων v. — 141, 16 Ἀράτου κατηγορία codex: κατηγορία Ἀράτου v. — 142, 23 τὸ R: τε v. — 31 πειθαρχίας Schoemannus: πειθαρχίαν v. — 143, 17 παρὰ τοῦ Sch et codices tres: παρ' αὐτοῦ v. — 144, 9 Ὀνεια C: Ὄνια v. — 146, 2 μετὰ del Muretus. — 12 συνεχῶς] συχνῶς? S. — 13 Ἀγιάτιδος pro Ἀγιδος Amiotus. — 147, 15 τὸ παιδίον] τὰ παιδιά R. — 23 παιδάριον] παιδάρια R. — 148, 15 διαρπάσαι διανοηθεῖς] ἀρπάσαι διανοηθεῖς S. — 11 Ροίτειον] Ζοίτιον Cellarius. — 12 Ἐλικοῦντος] Ἐλισσῶντος C. — 29 ἐγκαταληφθῆναι R et codices tres: ἐγκαταλειφθῆναι v. — 150, 16 οὐ add Tudertinus. — 151, 13 ὡς] ὡστ' ὡς S. — 26 τὸν Ὀλύγυρτον Schoemannus: τὸ Ὀλόγουτον v. — 152, 10 τοῦ προωρατεῦσαι τὸ] τὸ προδεῦσαι τοῦ Schoemannus, τοῦ ἀρτοπιεῦσαι τὸ G. Hermannus. — 153, 26 Ἀντιγόνου So: αὐτοῦ v. — 155, 4 σύντονον Amiotus: συντεῖνον v. — 157, 1 ἐφαίνετο ἔμφρων] ἔμφρων ἐφαίνετο S. — 21 γυναικοκρατίαν C: γυναικοκρασίαν v. — 158, 4 διαμονὴν R: διανομὴν v. — 25 ἐκεῖνον] ἐκεῖσε So. — 159, 15 διὰ πονηρίαν ὡς οἴμαι vel δι' ἀπορίαν οἴμαι del Sch. — 29 μετρίως] οὐ μετρίως R. — 161, 20 ἐνεσκευασμένων C: ἐξεσκευασμένων v. — 26 ἀναβαλόντες So: ἀναλαβόντες v. — 164, 14 ἄλλων] πολλῶν C, ἄλλοκότων Br.

Vita Tib. Gracchi 166, 19 καθάπερ C: καθὰ περὶ v. — 30 δέλφικας pro δελφίνας Amiotus. — 168, 2 γυναιῖκα C: γυναιῖκα καὶ v. — 4 εἰ δὲ] εἰ μὴ St et deinde εὐρίσκεῖς. — 19 Φάννιος S: Φάνιος v. — 169, 28 ἀπολογίσασθαι R: ἀπολογήσασθαι v. — 171, 26 ὥστε R: ὡς v. — 173, 21 καταδύσεις] καταδύσις R. — 174, 1 κατιόντας] κατατείνοντας libri plerique, κατατείνοντα C. — 19 προπεσεῖν R: προσπεσεῖν v. — 25 χώρας R: χώραν v. — 175, 18 ἀξιοχρεῶ εἶναι] ἀξιοχρεῶ παρεῖναι?

S — 25 αὐτοῦ Br: αὐτῶ v. — 176, 25 πᾶν Br et codex: καὶ πᾶν v. — 26 καὶ κελεῦσαι Br: κελεῦσαι v. — 179, 4 ἐκείνου C: ἐκείνον v. — 14 ἐκπαθέστερον] ἐπαχθέστερον vel ἀπεχθέστερον Wyttenbachius. — 180, 7 εἴ τις] ἢ τις C. — 13 κἂν C: καὶ v. — 26 τοῦ τε χρόνου Br: τούς τε χρόνους v. — 182, 1 Βλόσσιος pro Βλάστος X. — 2 εἶναι S: παρῆναι v. — 14 παροραταττομένων R: ταττομένων v. — 19 Φούλβιος pro Φλάβιος X. — 183, 5 τούτου So: τοῦτο v. — 184, 30 εἶχεν pro ἔχειν St. — 185, 14 προανεσείοντο C et codex: προσανεσείοντο v. — 32 ὅτις pro ὅστις St. — 186, 5 τοῦτο C: τουτὶ v.

Vita G. Gracchi 187, 2 αὐτὸν εἰς Haasius et codex: αὐτῶ εἰς v. — 11 λαμπρότερον] λαμυρώτερον? S. — 30 ἀμφιέζειν] ἀμφιέσαι Sch. — 188, 19 ἐν ἀνάγκαις] ἐξ ἀνάγκης anonymus et 20 διετίαν pro τριετίαν. — 189, 27 ἀφηρητο S: ἀφήρητο v. — 190, 20 ἅμα νέμων] ἀνανέμων So, διανέμων S. — 28 ἔκρινον pro ἔκριναν St. — 192, 10 χῶμασι νακτῆς Sch: χῶμασιν ἀκτῆς pferique, χῶμασιν ἀκτοῖς v. — 193, 4 ἀπηρητήσατο R: ἀπήρητηξε vel ἀπήρητιξε libri. — 12 τοῖς pro ἐν τοῖς St. — 13 οὖν C: μὲν οὖν v. — 25 δυσχεραίνουσιν — βουλομένην pro δύσχεραίνουσα — βουλομένη St. — 195, 8 Γαῖου ὑπόνοια] Γαῖου τις ὑπόνοια S. — 28 Ὀπίμιος pro Ὀστίλιος Aretinus. — 199, 21 ὑπεξωσμένος Wyttenbachius et codices: ἐπεξωσμένος v. — 30 ἀπολεῖ S: ἀπολή v. — 200, 8 λιποθυμήσασαν S: λειποθυμήσασαν v. — 201, 13 δ' οὖν S: γοῦν v. — 202, 25 κατακτείνας Emperius: κατακρίνας v. — 203, 12 et 18 αὕτη S. αὐτὴ v.

205, 10 μετασκευάσαι Dacerius: κατασκευάσαι v. — 206, 12 ἂν add R. — 207, 6 τῷ Γαῖῳ om codex. — 208, 4 φοβουμένῳ ὑπὲρ] φοβουμένῳ περὶ S. — 9 ἡμαρτηκέναι τὸ μειράκιον Ἄγιν codices: τὸ μειράκιον ἡμαρτηκέναι Ἄγιν v.

Vita Demosthenis 209, 7 διαφέρειν ἡγοῦμαι ἀδόξου] ἡγοῦμαι διαφέρειν ἀδόξου? S. — 210, 1 ἔχων R: ἔχειν v. — 13 πραγμάτων] πραγμάτων ὧν R. — 14 ἐμπειρίας] ἐμπειρίαν R. — 211, 13 ἂν Sch: μὲν ἂν v. — 22 φεύγοντος S: φυγόντος v. — 212, 17 κατὰ Πλάτωνα del Wyttenbachius. — 213, 12 συνεσχολακέναι] ἐσχολακέναι Cobetus. — 214, 19 ἐπακολουθῆσαι C: ὑπακολουθῆσαι v. — 216, 12 Μυρριναίου pro Μυρρηναίου X. — 217, 5 ἂν C cl. Athen. 7, 223°: γὰρ v. — 12 αὐτοσχεδιάζοντα Br: αὐτὸν σχεδιάζοντα v. — 23 ἂν del C. —

218, 4 προσβάσει C: προβάσει v. — 219, 2 γινομένας C et codex: γενομένας v. — 220, 2 Ὑπερίδης v et infra. — 10 μεταβαλλόμενος R et codices: μεταβαλλόμενος v. — 13 αὐτὸν sepsit Bekkerus. — 23 ἀφ' C et codex: ἐφ' v. — 221, 4 Μοιροκλέα Meursius et infra: Μυροκλέα v. — 7 κατ' margo Lambini: μετ' v. — 17 ὅμοιος] ὁμοίως R. — 24 δ' add C. — 224, 11 πολεμικῶν] πολιτικῶν? S. — 225, 6 δὲ add Lambinus. — 11 ὡς del Muretus. — 226, 1 φέροντα C: φέρων v. — 4 ἀνθρώπεια margo Lambini: ἀνθρώποισι v. — 9 προσέχειν So: προσχεῖν v. — 229, 20 ἐξήτει margo Lambini: ἐξήτει v. — 230, 4 πρεσβεύσειν R: πρεσβεύειν v. — 231, 18 καθελιξάμενος R et codex: κατελιξάμενος v. — 22 ὑπ' Lambinus: ἀπ' v. — 232, 20 ἀπολιπῶν] ἀπολείπων C. — 233, 2 ἐτύγχανε Sch: ἐτύγχανε δὲ v quod tuetur Schoemannus opusc. I, 210. — 234, 15 Κραννῶνα S: Κρανῶνα v. — 235, 6 ἐν τῷ ἱερῷ Ποσειδῶνος del Benselerus. — 236, 12 γεγραμμένην R: γεγραμμένης v. — 26 Δημοχάρης margo Lambini: Δημόχαρις v. — 237, 14 ἐνέθηκε C: ἀνέθηκε v. — 17 οὕτως Bartonus: οὕτος v.

Vita Ciceronis 238, 12 Ἐλβίαν Amiotus: Ὀλβίαν v, Ἐλβίαν libri duo. — 13 καλῶς καὶ pro καὶ καλῶς X. — 16 Τύλλον Ἄττιον pro Τύλλιον Ἄππιον X. — 32 δύο τῶν pro τῶν δύο St. — 239, 32 et 241, 5 scribebatur Ἀκαδημίας. — 240, 12 προσαγγείλας Wytttenbachius: προσαγγείλαντος v. — 241, 5 ἐγκατέλειπεν pro ἐγκατέλιπεν St. — 17 πολλῇ] ποικίλῃ Hanovius. — 242, 12 ἀν' add Sch. — 14 γε Wytttenbachius: τε v. — 32 μεγαλαυχουμένους Cobetus v. l. 232: μεγάλα χρωμένους v. — 243, 8 ἀναγκαζομένοις R: ἀναγκαζόμενος v. — 25 ὑφέλεν] ὑφελεῖν Wytttenbachius. — 30 πολλοὺς del R. — ἐπιτάραξε] ἐξετάραξε R. — 244, 4 πολιτῶν Amiotus: πολιτικῶν v. — 7 οὐ] ὄ Sch et codex. — 25 τὸν] τὸν μὴ Amiotus. — 29 ἔφη ὁ Κικέρων] ἔφη Κικέρων S. — 245, 5 λύσεως R: λύσεων v. — 246, 2 Πομπήιος δὲ καὶ Κικέρωνα ἐθεράπευε] ἐθεράπευε δὲ Κικέρωνα καὶ Πομπήιος S. — 10 ἐπ' Cobetus 239: ὑπ' v. — 18 Οὐατίνιος pro Οὐατίνος St. — 22 εἶπεν pro εἰπεῖν St. — 247, 7 βουλομένον anonymus: βουλομένῳ libri, βουλομένων v. — 13 τῷ R: τῶν v. — 248, 14 ἐκστῆσαι R: ἐκστῆναι v. — 20 προσθήκη Wytttenbachius: προσθήκην v. — 27 ἔμελλεν S: ἔμενεν v. — 249, 14 τοῦτον R: τοῦτο v. — 250, 27 διαπεφυκότες Wytttenbachius: διαπεφευγότες v. — 251, 13 ἀπόκρισιν

pro ὑπόκρισιν anonymus. — 252, 4 ἀγνώστου] ἀγνώτος Empe-
 rius. — 7 Κατιλίνα Emperius: Κατιλίαν v. — 10 ἀπολυόμε-
 νος So: ἀποδύομενος v. — 30 Μάρκιον C: καὶ Μάρκιον v.
 — 254, 16 Κορηηλίω ἐκείνω] Κορηηλίω ἐκείνω S. — 255, 22
 ἀδήλως Br: ἀλλήλοις libri duo, ἀλλήλοις ἀδήλως v. — 28
 εἰσήγγειλε C et codices tres: εἰσήγγελε v. — 256, 25 δόξειν
 pro δόξει vel δόξη St. — 257, 7 οἰκιακῶν C: οἰκειακῶν v. —
 258, 14 συνεπερείσας C: συναπερείσας v. — 29 παριόντος]
 παριέντος C. — 260, 17 δήμαρχοι pro χιλιάρχοι X. — 21 ἐκεί-
 νου] ἐκείνων X. — 27 τοῦτο καθυπάρξαι, Κάτωνος] τοῦθ'
 ὑπάρξαι, Κάτωνος S. — 261, 16 τίνα R: τίνας v. — 262, 6
 ἐπικώπτοντος Ruhnkenius: ἐπισκώπτοντος v. — 15 προπεσεῖν
 R: προσπεσεῖν v. — 263, 3 αὐτῷ delendumne? — 11 εἶπε pro
 εἶπεν St. — 264, 18 σοφώτερον] σοφώτατον R. — 23 ἤτήσατο]
 ἤτήσαθ' ὁ C. — 265, 8 θαυμάζετε Sch et codices quatuor:
 θαυμάζητε v. — 12 ἀπάρτιον Muretus: ἀμαρτίαν v. — 30
 Ἄβραν Br: αὔραν v. — 266, 1 συνεισηλθε X: συνῆλθε v. —
 3 lacunam notavit X. — 8 μηδὲ C: μήτε v. — 16 Τύλλου]
 Τουλλίου X. — 28 Τερτίαν Amiotus: Τερεντίαν v. — 30
 Κουαδραντίαν] Κουαδρανταρίαν X. — 268, 2 πρεσβευτῆς Wyt-
 tenbachius: πρεσβευτήν v. — 270, 9 Οὐεργίλιος pro Οὐεργίνος
 X. — 22 πρὸς pro περὶ St. — 271, 24 βιαίων So: βιαίως v.
 — 273, 9 καὶ κατάστασιν C: κατάστασιν vel καὶ στάσιν libri.
 — 274, 16 Κεκιλίον] Καιλίου X. — 25 τότε] τε C. — 28 ἐπὶ
 C: περὶ v. — 275, 22 ἀσμένους Wyttenbachius: ἄσμενος v. —
 27 ἴσος anonymus: ἴσως vel ἴσα libri. — 30 τε C: δὲ v. —
 276, 18 Μαρκίον pro Μαρίκου Amiotus. — 277, 1 καὶ vel de-
 lendum vel corrigendum ὡς cum Emperio. — 26 ἀνῆρ] ὁ ἀνῆρ
 Sch. — 29 ἰέναι Br et codices duo: ἰέναι v. — 278, 30 καὶ
 ἀνεστάθησαν del Cobetus 373. — 279, 10 αὐτῇ Wyttenbachius:
 αὐτῆ v. — 20 Τύρων Sch: Τύρων v. — 29 παρ' ἧ ἔγήρασε]
 παρ' ἧ γεγήρακε S. — 280, 1 τοῦ προτέρου ἀνδρός delendane?
 — 281, 7 πρεσβευτῆς Δολοβέλλα συνεκπλεῦσαι] συνεκπλεῦσαι
 Δολοβέλλα πρεσβευτῆς S. — 9 Πάνσας pro Πάσσας St et po-
 stea. — 282, 20 τίνα Br: τίνας v. — 24 ταῖς Sch: τοῖς v. —
 283, 7 ἀδελφιδῆς pro ἀδελφῆς X. — 14 λεγόμεναι] αἱ λεγόμε-
 ναι R. — 28 ὅσον Wyttenbachius: ὅσων v. — 284, 3 δ' add S.
 — 21 προέμενος C et codex: προιέμενος v. — 285, 20 ἔφη]
 ἔφθη Br. — 286, 9 Καπίτας] Καϊήτην Wyttenbachius, Καϊήτας

S. — 20 καταβὰς] καταπιάς Wyttenbachius. — 29 Ποπίλλιος pro Πίλλιος X. — 287, 11 ἐνεώρα So: ἐώρα v. — 288, 1 Τόρων pro Τήρων anonymus. — 11 βουλή καθείλεν S: βουλή ανείλεν v.

289, 14 Κεκιλίου] Καιλίου X. — 23 ὁ Κάτων add So. — 290, 9 διαμειρακιευόμενος Bekkerus: διαμειρακευόμενος v. — 14 μεγαλοπρεπέστατος] μεγαλοπρεπέστερος St. — 31 ὅς add C et codices duo. — 291, 21 τὸ del R. — 292, 11 παρὰ νόμον Br: παράνομον v. — 16 ἄν add Sch. — ἀγέννηειαν pro εὐγένειαν anonymus.

Vita Demetrii 293, 4 ἑκατέρω] ἐν ἑκατέρω R. — 7 διαγνώσει pro διάγνωσις anonymus. — 10 post κινεῖσθαι v addita καὶ πάντα κινεῖν πρὸς τὸ φρονοῦν ἀναφέρουσαν καὶ del Dacerius. — 27 τὴν μὲν R et codex: τὴν v. — 294, 3 αὐτοῖς R: αὐταῖς v. — 12 ἔαν S: ἴνα v. — 30 Κορράγου S cl. c. 53: Κορραίου v. — 295, 15 σχολάζων τε Emperius: σχολάζοντι v. — 20 τρέψαι Sch: τρέψαι καὶ v. — 29 τὰς add C et codices. 297, 6 ὕπαρ αὐτῷ Br: ὑπὲρ αὐτοῦ v. — 298, 11 κολοῦσαι Br: καλοῦσαι v. — 26 αὐτοῦ anonymus: αὐτῷ v. — 299, 9 Βαβυλωνίαν] Βαβυλώνα Sch. — 10 ἔφθη Bastius et codex: διέφθη v. — 13 ἠδύναντο So et codex: ἠδύνατο v. — 31 σκοπήν S: σκοπὸν v. — 300, 17 τύχη Ἀθηναίου] τύχη τοὺς Ἀθηναίους? — 25 μηδὲν Sch et codices: οὐδὲν v. — 30 δεδοικότος, οὐ codices: φοβουμένου, οὐ v. — 301, 7 Πάτραις] Παγαῖς Kaltwasser. — 17 Μεγάρων R: Μεγαρέων v. — 302, 8 Κρανῶνα S: Κρανῶνα v. — 16 καὶ del C, ὡς Sch, τηροῦντας post ἑτέροις excidisse susp. S. — 27 πρότερον C: πρῶτον v. — 303, 6 τὴν — βωμολοχίαν καὶ βδελυρίαν τῇ — εὐχερεία Emperius: τῇ — βωμολοχία καὶ βδελυρία τὴν — εὐχέριαν v. — 304, 9 τὸν R: τὸ v. — 14 ἀσεβοῦνθ'] ἀσεβοῦντα δ' Meinekus — ἀσεβοῦνθ' ὁ πέπλος διερράγη μέσος Cobetus. — 15 τιμὰς ποιοῦντ' ἀνθρωπίνας pro τιμὰς ἀνθρωπίνας ποιοῦντα St. — 305, 2 Δημήτριον aut delendum cum Sch, aut ante prius τὸν Σωτήρα transponendum. — 3 ἄν add Bekkerus. — 26 ἀνέδην C et codices: ἀναίδην v. — 306, 18 προστιθείσης R: προστεθείσης v. — 25 ἐμφράξαι R: ἐκφράξαι v. — 26 τὸ pro τὸν St. — 307, 14 τε Sch: δὲ v. — 308, 4 ἀποκρινομένου C: ἀποκριναμένου v. — 12 βασιλέα del R. — 20 ἔπεμπε C et codex: ἔπεμπε v. — 309, 25 τῶν add Sch. — 310, 28 ἄλλοι βασιλεῖς

αὐλοῦντες codices: βασιλεῖς ἄλλοι αὐλοῦντες v. — 311, 1 βασιλείαις R et codex: βασιλικοῖς v. — 22 κατελύσαντο R et codices: κατελύσατο v. — 29 ἑξήκοντα] ἐνενήκοντα Vitruvius 10, 16; Diodorus 20, 91. — 30 στενωτέραν] στενωτέραις C. — 32 καθ' — θυρίσιν Emperius: καὶ καθ' — θυρῖς v. — 313, 1 τοῦ τέλους pro τοῦ τέλους St. — 23 μεταβαλομένους C et codices: μεταβαλλομένους v. — 314, 4 ἐν οἰκίᾳ καταλύοντα codex: καταλύοντα ἐν οἰκίᾳ v. — 20 γὰρ pro δὲ St. — 315, 12 Λευκονοεὺς R: Λευκωνεὺς codices, Λακωνεὺς v. — 317, 1 Ἄγραν Salmasius: ἀγορὰν v. — 317, 14 συντόνου Br et codices: συντόμου v. — 319, 9 ἐνὶ pro ἐν anonymus. — 10 συνδιαταράξειν] διαταράξειν C. — 15. γενομένῳ C: γενομένων v. — 16 αὐτῶν anonymus: αὐτῶ v. — 31 ἀκούσης pro ἀκούσεις St. — 320, 24 πλὴν add St. — 321, 1 αἷς Br et codex: ἄς v. — 12 ἐπεὶ γενομένῳ S: ἐπειγόμενῳ codices, ἐπεὶ ἐπειγομένῳ v. — 322, 15 τῶ δὲ anonymus pro τῶ. — 323, 5 Ῥωσσὸν Lubinus: Ὀροσσὸν v. — 8 σκηνηῆς anonymus pro σκηνηῆν. — 324, 9 ὀλίγον So et codex: ὀλίγων v. — 325, 31 Ἀθηνῶν pro Ἀθηναίων anonymus. — 326, 12 καταίθειν] κατανανεῖν vel κατανονεῖν G. Hermannus. — 327, 4 Δῖον pro δῆνον X. — 29 ὃ ante δραῖν transponit Emperius, item Sch deletis μέλλοντος — ἐκεῖνον. — 329, 2 τῶ λογισμῶ] τῶν λογισμῶν S. — 3 ζητεῖν R: ζητῶν v. — 7 ἐρά pro ἐραῖν anonymus. — 16 ὑπολείψεις Tollius: ὑποδείξεις v. — 330, 1 εἰπεῖν R: εἶπε v. — 22 ἐντὸς So: ἐντὸς v. — 331, 7 ἔρημα] εὖρημα R. — 30 ὄξυβελει C: ὄξει βέλει v. — 332, 9 ὃς Bekkerus: ὃς δὴ v. — 333, 2 χρυσοβαφεῖς] χρυσογραφεῖς S. — 4 χλανὶς S: χλαμὺς v. — 25 Ἀξιοῦ C: Ἀξίλου v. — 334, 24 ἦττον C et codex: ἦττων v. — 336, 18 πάντως Br: πάντες v. — 337, 4 Κασάνδρειαν R: Κασανδρείαν v. — 16 εὐφρόνας S: εὐφρόναις v. — 27 τό γε S: τό τε v. — 338, 12 δυνατοῦ] συνετοῦ Wyttenbachius. — 25 στρατηγῶν C: στρατιωτῶν v. — 29 Μηδῖαν C et codices: Μήδειαν. — 341, 17 μεταβαλέσθαι C et codices: μεταβάλλεσθαι v. — 342, 25 μετέβαλε C et codices: μετέβαλλε v. — 343, 15 ἀπὸ τοῦ Σελεύκου del S. — 18 διεθησόμενον Sch: διαθησόμενον v. — 344, 3 παρήγε C et codices: παρήγαγε v. — 9 κατέβαλε C et codices: κατέβαλλε v. — 10 τὸν C: τὸ v. — 27 μηδὲ R: μήτε v. — 345, 20 σννοικισθειῖσαν S: οἰκισθειῖσαν v.

Vita Antonii 346, 3 Κρητικὸς pro κριτικὸς X. — 348, 2

συνεμβάλειν C et codices: συνεμβάλλειν v. — 349, 9 Ἄντωνος C: Ἀντέωνος v. — 24 τὸ ἰσχύειν S: τῷ ἰσχύειν codices, τὴν ἰσχὺν v. — 350, 6 καλούντων R et codices: παρακαλούντων v. — 21 δὲ τὰς Sch et codices: καὶ τὰς v. — 351, 12 στρατιὰν Br: στρατεῖαν v. — 18 πάλαι ἔγνωστο] πάλαι διέγνωστο S. — 20 ἡμφιεσμένον] ἡμφιεσμένους Bekkerus. — 352, 29 ἀγχιβαθεῖς X et codices: ἀγχεβαθεῖς v. — 32 μεταβαλλόμενος C et codices: μεταβαλλόμενος v. — 353, 12 δὲ Καῖσαρ] δὲ καὶ Καῖσαρ S. — 16 παρέδωκεν C et codices: παραδέδωκεν v. — 18 ἵππαρχον pro δήμαρχον X. — 354, 20 ὃ δὲ C: ὃ δὲ v. — 355, 13 ἀγαγόμενος R: ἀγάμενος v. — 18 scribebatur γυναικοκρασίας. — 29 ὁ Ἀντώνιος delendane? — 356, 5 Ἀλβῖνον pro Λαβῖνιον X. — 6 ἀδελφιδῆς pro ἀδελφῆς X. — 15 Ἀντωνίου C: Ἀντωνίου δὲ v. — 21 ἀποδεικνύμενος om libri praeter aldinam. — 30 λασίοις So: λευκοῖς v. — 357, 16 Καῖσαρ — ἀπέστησεν X: Καίσαρα — ἀπέστησαν v. — 358, 22 ἐνέμιξε S: ἐπέμιξε v. — 23 τελευτῶντι Br: τελευτῶν τε v. — 359, 5 τοῦ Sch et codices: τὰ v. — 18 ἀδελφιδῆς pro ἀδελφῆς X. — 28 αἵρεσθαι R: αἰρεῖσθαι v. — 360, 20 ἐξελῶντας Haitinger: ἐξελοῦντας v. — 361, 11 παραβαλέσθαι C: παραβάλλεσθαι v. — 16 ἐκέλευσε Sch et codices: ἐκέλευε v. — 22 δεξομένους] τοὺς δεξομένους R. — 32 Πλάγκον pro Φλάγκον X. — 363, 16 τὰ πολλὰ] τὰ ἄλλα? S. — 365, 7 διέβαινε R et codices: καὶ διέβαινε v. — 11 τότε γε Br: τότε v. — 19 πρὸς δὲ post σαπρὸν δὲ del S. — 21 ὑπέσχετο] ὑπέσχητο S. — 367, 18 πολέμον ἔπεμψε] πολέμον πέμπει S. — 368, 10 Κύδνον pro Κύανον X. — 11 πορθμείω C et codices: πορθμίω v. — 14 συνηρμοσμένον pro συνηρμοσμένης anonymus. — 369, 3 περιφερῶν C: περιφερειῶν v. — 4 ὀλίγοις R et codex: λόγοις v. — 8 ἐμμέλειαν R: ἐπιμέλειαν v. — κρατούμενος ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις] κρατούμενος ἐκείνης αὐτὸς S. — 26 Αἰγυπτίαν R et codices: Αἰγυπτίων v. — παραλαβεῖν C: περιλαβεῖν v. — 370, 7 ἀμιμητοβίων pro ἀμίμητος βίων St. — 371, 20 χάριν R: χάριν ἢ v. — 23 προσισταμένῳ R: προισταμένῳ v. — 372, 15 βασιλεῖα pro βασιλεῖς Hullemannus qui et 14 ἀλιεῦσιν pro βασιλεῦσιν. — 373, 15 Ἀτίας pro Τατίας X. — 374, 18 ὀρμίσας R et codex: ὀρμήσας v. — 376, 31 καὶ add X. — 377, 10 περιώρμισεν C et codex: περιώρμησεν v. — 378, 5 αὐτῷ pro αὐτοῦ anonymus. — 22 ὄν add R. — 379, 22 infra c. 50 Artavasdae equitum

numerus fuisse dicitur ἑξακισχιλίων καὶ μυρίων: hinc altero
 utro loco peccatum videbatur a librariis. ac sane cum etiam
 Livius epit. 130 Antonium scribat cum sexdecim millibus equi-
 tum Parthis bellum intulisse, qui numerus efficitur ex sex mil-
 libus Artavasdae et decem millibus τοῦ Ῥωμαίους συντεταγμένου
 ἵππικου, fieri potest, ut altero loco καὶ μυρίους ex perperam
 intellecto hoc loco a librariis illata sint. sed non celandus
 tamen locus Strabonis 11, 530 Ἀρταουάσδης δὲ Ἀντωνίῳ χωρὶς
 τῆς ἄλλης ἵππειας αὐτὴν τὴν κατάφρακτον ἑξακισχιλίων ἵππων
 ἐκτάξας ἐπέδειξεν, ἠνίκα εἰς τὴν Μηδίαν ἐνέβαλε σὺν αὐτῷ,
 ex quo colligi videtur posse Plutarchum hic quidem non nisi
 numerum exhibuisse τῶν καταφράκτων, infra comprehendisse
 etiam eos, quos Strabo τῇ ἄλλῃ ἵππειᾷ significavit. — 380, 27
 εἶλον — βασιλεὺς post αὐτοῦ 26 ponit S. — 382, 4 Φραάτων
 So pro Φραάρτεων vel Φραάρτων. — 383, 23 Μάρδος] Μαρ-
 σὸς Freinshemius ad Flori 4, 10, 4. — 385, 30 σκηναῖς R: σκη-
 ναῖς v. — 394, 1 ποῦ R: ποῦ v. — 396, 6 χλανίδι Cobetus v.
 l. 151: χλαμύδι v. — 12 ἑτέραν del Br. — 397, 24 Ἰλλυριῶν
 pro Λαυριῶν Amiotus. — 399, 1 Τίτιος pro Τίτος X. — 6 ἐγέ-
 νοντο S: ἐγίνοντο v. — 18 Καλουτσίος pro Καλουτός X hic et
 400, 4. — 400, 28 δηλίκια C: διλίκια v. — 401, 5 πόλις κλη-
 ρουχία] κληρουχία, πόλις Emperius, nisi πόλις delendum. —
 29 Σαθάλας Oudendorpius ad Caes. b. c. 3, 3: Ἀθάλας v. —
 31 Μάλχος pro Μάγχος X. — 402, 27 παραλλας X: Ἰταλίας v.
 — 405, 8 Κοίλιος] Σόσιος Ruhnkenius ad Vell. 2, 85. — 11
 τὸν μὲν — τὸν δὲ Sch: τῶν μὲν — τῶν δὲ. — 406, 5 ναῦς C:
 τὰς ναῦς v. — 13 θαρρουσῶν Bekkerus: θαρρουντων v. —
 14 τετραγώνων] ἐκ τετραγώνων C. — 16 δεδεμένοις] καὶ δε-
 δεμένοις C, δεδμημένοις Sch. — 407, 13 ἑαυτοῦ καθῆστο S:
 ἑαυτοῦ ἐκάθητο v. — 408, 27 οὐ Crusenius et codices: οἱ v. —
 409, 24 ῥητορικῶ] ῥήτορι S. — 410, 4 βραχύτατος Sch: βραχύ-
 τερος v. — 5 ἐνεχείρησεν C et codices: ἐνεχείρισεν v. — 20
 καὶ Sch: ὃς καὶ v. — 411, 17 ἐνοικέω Anthol. Pal. 7, 320: ἐς
 ὄστέον codices, ἐσοικέω v. — 412, 1 θαλλαι C: θαλείαι v. —
 14 τοῦτο C et codices: καὶ τοῦτο v. — 19 ἀνακλίσεις] ἀνακλή-
 σεις R. — 413, 10 Θύρσον R: Θύρεον v. — 414, 27 ὑποχεῖν]
 ἐπεγγεῖν C. — 416, 4 ἀνέσχε R: ἀνέσχετο v. — 22 γενέσθαι οἱ
 παραγεγόμενοι] γενέσθαι παραγεγομένου S nisi οἱ παραγεγό-
 μενοι deleantur. — 24 παραιωρούμενος So: παρεωρούμενος v.

— 417, 28 λόγοι R: λόγοι ἐν v. — 418, 6 τὰς θύρας αὐτὰς R: ταῖς θύραις αὐταῖς v. — 22 τᾶλλα] τᾶλλα δὲ So. — 420, 11 ὑπερείπετο Sch: ὑπερείπετο v. — 22 διακειμένης ἔνδοθεν So: διακειμένη ἔνδοθεν v. — 422, 21 αὐτὴν So: αὐτῆς v.

426, 4 ἐπὶ] ἢ codex unus. — 6 ζητοῦντος So: ζητούντων v. — 7 διαφυγόντα anonymus: διαφεύγοντα v. — 12 καὶ del Sch. — 427, 30 ἔνεστι anonymus: ἔστι v. — 428, 7 ἂν add Sch.

Φ Ω Κ Ι Ω Ν.

I. Δημάδης ὁ ῥήτωρ ἰσχύων μὲν ἐν ταῖς Ἀθήναις 5
 διὰ τὸ πρὸς χάριν πολιτεύεσθαι Μακεδόνων καὶ Ἀντι-
 πάτρου, πολλὰ δὲ γράφειν καὶ λέγειν ἀναγκαζόμενος
 παρὰ τὸ ἀξίωμα τῆς πόλεως καὶ τὸ ἦθος, ἔλεγε συγγνώ-
 μης ἄξιος εἶναι πολιτευόμενος τὰ ναυάγια τῆς πόλεως.
 Τοῦτο δὲ εἰ καὶ τῷ ῥήτορι θρασύτερον εἴρηται, δόξειεν 10
 ἂν ἀληθὲς εἶναι μετενεχθὲν ἐπὶ τὴν Φωκίωνος πολι-
 τείαν. Δημάδης μὲν γὰρ αὐτὸς ἦν ναυάγιον τῆς πόλεως,
 οὕτως ἀσελγῶς βιώσας καὶ πολιτευσάμενος, ὥστε Ἀν-
 τίπατρον εἰπεῖν ἐπ' αὐτοῦ γέροντος ἤδη γεγονότος, ὅτι
 καθάπερ ἱερείου διαπεπραγμένου γλῶσσα καὶ κοιλία 15
 μόνον ἀπολείπεται· τὴν δὲ Φωκίωνος ἀρετὴν ὥσπερ
 ἀνταγωνιστῆ βαρεῖ καὶ βιαίῳ καιρῷ συλλαχοῦσαν αἰ-
 τύχαι τῆς Ἑλλάδος ἀμανρὰν καὶ ἀλαμπῆ πρὸς δόξαν
 42 ἐποίησαν. Οὐ γὰρ Σοφοκλεῖ γε προσεκτέου ἀσθενῆ
 ποιοῦντι τὴν ἀρετὴν ἐν οἷς φησιν·

20

ἀλλ' οὐ γὰρ, ὦ ἄναξ, οὐδ' ὅς ἂν βλάστη μένει
 νοῦς τοῖς κακῶς πράξασιν, ἀλλ' ἐξίσταται·

τοσοῦτον δὲ τῇ τύχῃ δοτέον ἀντιταπτομένη πρὸς τοὺς
 ἀγαθοὺς ἄνδρας ἰσχύειν, ὅσον ἀντὶ τῆς ἀξίας τιμῆς καὶ
 χάριτος ἐνίοις ψόγους πονηροὺς καὶ διαβολὰς ἐπιφέ- 25
 ρουσαν τὴν πίστιν ἀσθενεστέραν ποιεῖν τῆς ἀρετῆς.

II. Καίτοι δοκοῦσιν οἱ δῆμοι μᾶλλον εἰς τοὺς ἀγα-
 θοὺς ἐξυβρῶζειν ὅταν εὐτυχῶσιν, ὑπὸ πραγμάτων με-
 γάλων καὶ δυνάμεως ἐπαιρόμενοι· συμβαίνει δὲ τοῦναν-
 τίον. Αἱ γὰρ συμφοραὶ πικρὰ μὲν τὰ ἦθη καὶ μικρόλυπα 30
 καὶ ἀκροσφαλῆ πρὸς ὄργας ποιοῦσι, δύσκολον δὲ τὴν
 ἀκοὴν καὶ τραχείαν ὑπὸ παντὸς λόγου καὶ ῥήματος τό-

νον ἔχοντος ἐνοχλουμένην· ὁ δὲ ἐπιτιμῶν τοῖς ἑξαμαρ-
 τανομένοις ἔξουειδίξειν τὰ δυστυχήματα δοκεῖ, καὶ κα-
 ταφρονεῖν ὁ παρρησιαζόμενος. Καὶ καθάπερ τὸ μέλι
 λυπεῖ τὰ τετρωμένα καὶ ἠλκωμένα μέρη τοῦ σώματος,
 5 οὕτως πολλάκις οἱ ἀληθινοὶ καὶ νοῦν ἔχοντες λόγοι
 δάκνουσι καὶ παροξύνουσι τοὺς κακῶς πράττοντας, ἔαν
 μὴ προσηνεῖς ὣσι καὶ συνείκοντες, ὥσπερ ἀμέλει τὸ
 ἡδὺ μενοεικὲς ὁ ποιητὴς κέκληκεν, ὡς τῷ ἡδομένῳ τῆς
 ψυχῆς ὑπεῖκον καὶ μὴ μαχόμενον μηδ' ἀντιτυποῦν. Καὶ
 10 γὰρ ὄμμα φλεγμαῖνον ἥδιστα τοῖς σκιεροῖς καὶ ἀλαμπέ-
 σιν ἐνδιατρίβει χρώμασι, τὰ δὲ αὐγὴν ἔχοντα καὶ φῶς
 ἀποστρέφεται, καὶ πόλις ἐν τύχαις ἀβουλήτοις γενομένη
 ψοφοδεὲς καὶ τρυφερόν ἐστι δι' ἀσθένειαν ἀνέχεσθαι
 παρρησίας, ὅτε μάλιστα δεῖται, τῶν πραγμάτων ἀνα-
 15 φορὰν ἀμαρτήματος οὐκ ἔχόντων. Διὸ πάντῃ σφαλερὸν
 ἢ τοιαύτῃ πολιτεία· συναπόλλυσι γὰρ τὸν πρὸς χάρι
 λέγοντα καὶ προαπόλλυσι τὸν μὴ χαριζόμενον. Ὡσπερ
 οὖν τὸν ἥλιον οἱ μαθηματικοὶ λέγουσι μήτε τὴν αὐτῆ
 τῷ οὐρανῷ φερόμενον φορὰν μήτε ἀντικρὺς ἐναντίαν
 20 καὶ ἀντιβατικὴν, ἀλλὰ λοξῷ καὶ παρεγκεκλιμένῳ πο-
 ρείας σχήματι χρώμενον ὑγρὰν καὶ εὐκαμπῆ καὶ περιε-
 λιττομένην ἔλικα ποιεῖν, ἣ σώζεται πάντα καὶ λαμβάνει
 τὴν ἀρίστην κρᾶσιν, οὕτως ἄρα τῆς πολιτείας ὁ μὲν
 ὄρθιος ἄγαν καὶ πρὸς ἅπαντα τοῖς δημοσίοις ἀντιβαίνων
 25 τόνος ἀπηνῆς καὶ σκληρός, ὥσπερ αὖ πάλιν ἐπισφαλὲς
 καὶ κάταντες τὸ συνεφελκόμενον οἷς ἀμαρτάνουσιν οἱ
 πολλοὶ καὶ συνεπιρρέπον, ἣ δὲ ἀνθυπείκουσα πειθο-
 μένοις καὶ διδοῦσα τὸ πρὸς χάριν, εἴτα ἀπαιτοῦσα τὸ
 συμφέρον ἐπιστασία καὶ κυβέρνησις ἀνθρώπων πολλὰ
 30 πράως καὶ χρησίμως ὑπουργοῦντων, εἰ μὴ πάντα δε-
 σποτικῶς καὶ βιαίως ἄγρουντο, σωτήριος, ἐργώδης δὲ καὶ
 χαλεπὴ καὶ τὸ σεμνὸν ἔχουσα τῷ ἐπιεικεῖ δύσμικτον·

εἶναι δὲ μιχθῆ, τοῦτό ἐστιν ἢ πάντων μὲν θυθμῶν, πα-
σῶν δὲ ἁρμογιῶν ἐμμελεστάτη καὶ μουσικωτάτη κρᾶσις,
ἢ καὶ τὸν κόσμον ὁ θεὸς λέγεται διοικεῖν, οὐ βιαζόμε-
νος, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ λόγῳ παράγων τὴν ἀνάγκην.

III. Ταῦτα δὲ καὶ Κάτωνι τῷ νέῳ συνέβη. Καὶ γὰρ 5
οὗτος οὐ πιθανὸν ἔσχεν οὐδὲ προσφιλεῖς ὄχλῳ τὸ ἦθος,
οὐδὲ ἤνθησεν ἐν τῇ πολιτείᾳ πρὸς χάριν· ἀλλ' ὁ μὲν
Κικέρων φησὶν αὐτὸν ὥσπερ ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ
καὶ οὐκ ἐν τῇ Ῥωμύλου πολιτευόμενον ὑποστάθμη τῆς
ὑπατείας ἐκπεσεῖν, ἐμοὶ δὲ ταῦτό δοκεῖ παθεῖν τοῖς μὴ 10
καθ' ὥραν ἐκφανεῖσι καρποῖς. Ὡς γὰρ ἐκείνους ἠδέως
ὀρῶντες καὶ θαυμάζοντες οὐ χροῶνται, οὕτως ἡ Κάτω-
νος ἀρχαιοτροπία διὰ χρόνων πολλῶν ἐπιγενομένη βίῳ
διεφθοροσί καὶ πονηροῖς ἔθεσι δόξαν μὲν εἶχε μεγάλην
καὶ κλέος, οὐκ ἐνήρμοσε δὲ ταῖς χρεῖαις διὰ βάρους καὶ 15
μέγεθος τῆς ἀρετῆς ἀσύμμετρον τοῖς καθεστῶσι καιροῖς.

43 Καὶ γὰρ αὐτὸς οὐ κεκλιμένης μὲν ἤδη τῆς πατρίδος,
ὥσπερ ὁ Φωκίων, πολὺν δὲ χειμῶνα καὶ σάλον ἐχού-
σης, ὅσον ἰστίων καὶ κάλων ἐπιλαβέσθαι καὶ παραστῆ-
ναι τοῖς πλέον δυναμένοις πολιτευσάμενος, οἰάκων δὲ 20
καὶ κυβερνήσεως ἀπωσθεῖς, ὅμως μέγαν ἀγῶνα τῇ τύχῃ
περιέστησεν. Εἶλε μὲν γὰρ καὶ κατέβαλε τὴν πολιτείαν
δι' ἄλλους, μόλις δὲ καὶ βραδέως καὶ χρόνῳ πολλῷ καὶ
παρὰ μικρὸν ἐλθοῦσαν περιγενέσθαι διὰ Κάτωνα καὶ
τὴν Κάτωνος ἀρετὴν· ἢ παραβάλλομεν τὴν Φωκίωνος, 25
οὐ κατὰ κοινὰς ὁμοιότητος, ὡς ἀγαθῶν καὶ πολιτικῶν
ἀνδρῶν· ἐστὶ γὰρ ἀμέλει καὶ ἀνδρείας διαφορὰ πρὸς ἀν-
δρείαν, ὡς τῆς Ἀλκιβιάδου πρὸς τὴν Ἐπαμεινώνδου, καὶ
φρονήσεως πρὸς φρόνησιν, ὡς τῆς Θεμιστοκλέους πρὸς
τὴν Ἀριστείδου, καὶ δικαιοσύνης πρὸς δικαιοσύνην, ὡς 30
τῆς Νομᾶ πρὸς τὴν Ἀγησιλάου. Τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν
αἱ ἀρεταὶ μέχρι τῶν τελευταίων καὶ ἀτόμων διαφορῶν

ἓνα χαρακτῆρα καὶ μορφήν καὶ χρώμα κοινὸν ἦθους ἐγκεκραμένον ἐκφέρουσιν, ὥσπερ ἴσῳ μέτρῳ μεμιγμένου πρὸς τὸ αὐστηρὸν τοῦ φιλανθρώπου καὶ πρὸς τὸ ἀσφαλὲς τοῦ ἀνδρείου, καὶ τῆς ὑπὲρ ἄλλων μὲν κηδεμο-
5 νίας, ὑπὲρ αὐτῶν δὲ ἀφοβίας, καὶ πρὸς μὲν τὸ αἰσχρὸν εὐλαβείας, πρὸς δὲ τὸ δίκαιον εὐτονίας συνηρμοσμένης ὁμοίως· ὥστε λεπτοῦ πάνυ λόγου δεῖσθαι καθάπερ ὀργάνου πρὸς διάκρισιν καὶ ἀνεύρεσιν τῶν διαφερόντων.

IV. Τὸ μὲν οὖν Κάτωνος ὁμολόγηται γένος ἐκ λαμ-
10 πρῶν ὑπάρχειν, ὡς λεχθήσεται· Φωκίωνα δὲ τεκμαίρομαι μὴ παντάπασι εἶναι γένους ἀτίμου καὶ καταπεπτωκότος. Εἰ γὰρ ἦν, ὥς φησὶν Ἰδομενεύς, δοιδυνοποιοῦ πατρός, οὐκ ἂν ἐν τῷ λόγῳ Γλαύκιππος ὁ Ὑπερείδου μυρία συνειλοχῶς καὶ εἰρηκῶς κατ' αὐτοῦ κακὰ τὴν
15 δυσγένειαν παρῆκεν, οὐδ' ἂν οὕτως ἐλευθερίου βίου καὶ σώφρονος παιδείας μετέσχεν, ὥστε τῆς Πλάτωνος ἔτι μειράκιον ὢν, ὕστερον δὲ τῆς Ξενοκράτους διατριβῆς ἐν Ἀκαδημείᾳ μετασχεῖν καὶ τῶν ἀρίστων ἐξ ἀρχῆς ἐπιτηδευμάτων ζηλωτῆς γενέσθαι. Φωκίωνα γὰρ
20 οὔτε γελάσαντά τις οὔτε κλαύσαντα θραδίως Ἀθηναίων εἶδεν οὐδ' ἐν βαλανείῳ δημοσιεύοντι λουσάμενον, ὡς ἰστόρηκε Δοῦρις, οὐδὲ ἐκτὸς ἔχοντα τὴν χεῖρα τῆς περιβολῆς, ὅτε τύχοι περιβεβλημένος. Ἐπεὶ κατὰ γε τὴν
25 χώραν καὶ τὰς στρατείας ἀνυπόδητος ἀεὶ καὶ γυμνὸς ἐβάδιζεν, εἰ μὴ ψῦχος ὑπερβάλλον εἶη καὶ δυσκαρτέρητον, ὥστε καὶ παίζοντας ἦδη τοὺς στρατενομένους σύμβολον μεγάλου ποιεῖσθαι χειμῶνος ἐνδεδυμένον Φωκίωνα.

V. Τῷ δὲ ἦθρι προσηνέστατος ὢν καὶ φιλανθρω-
30 πότατος ἀπὸ τοῦ προσώπου δυσξύμβολος ἐφαίνετο καὶ σκυθρωπός, ὥστε μὴ θραδίως ἂν τινα μόνον ἐντυχεῖν αὐτῷ τῶν ἀσυνήθων. Διὸ καὶ Χάρητί ποτε πρὸς τας

ὄφρῦς αὐτοῦ λέγοντι τῶν Ἀθηναίων ἐπιγελόντων,
 „Οὐδέν“ εἶπεν „αὕτη ὑμᾶς λελύπηκεν ἢ ὄφρῦς· ὁ δὲ
 τούτων γέλως πολλὰ κλαῦσαι τὴν πόλιν πεποίηκεν.“
 Ὅμοίως δὲ πῶς τοῦ Φωκίωνος καὶ ὁ λόγος ἦν ἐπὶ χρη-
 στοῖς εὐτυχήμασι καὶ διανοήμασι σωτήριος, προστακτι- 5
 κὴν τινα καὶ αὐστηρὰν καὶ ἀνήδυντον ἔχων βραχυλογία.
 Ὡς γὰρ ὁ Ζήνων ἐλεγεν, ὅτι δεῖ τὸν φιλόσοφον εἰς
 νοῦν ἀποβάπτοντα προφέρεσθαι τὴν λέξιν, οὕτως ὁ
 Φωκίωνος λόγος πλείστον ἐν ἐλαχίστη λέξει νοῦν εἶχε.
 Καὶ πρὸς τοῦτο ἔοικεν ἀπιδὼν ὁ Σφήττιος Πολύευκτος 10
 εἰπεῖν, ὅτι ρήτωρ μὲν ἄριστος εἶη Δημοσθένης, εἰπεῖν
 δὲ δεινότατος ὁ Φωκίων. Ὡς γὰρ ἡ τοῦ νομίσματος ἀξία
 πλείστην ἐν ὄγκῳ βραχυτάτῳ δύναιμι ἔχει, οὕτω λόγου
 δεινότης ἐδόκει πολλὰ σημαίνειν ἀπ’ ὀλίγων. Καὶ μὲν-
 τοι καὶ αὐτὸν ποτε τὸν Φωκίωνα φασὶ πληρουμένου τοῦ 15
 θεάτρου περιπατεῖν ὑπὸ σκηνὴν αὐτὸν ὄντα πρὸς ἑαυτῷ
 τὴν διάνοιαν· εἰπόντος δὲ τινος τῶν φίλων „Σκεπτο-
 μένω, Φωκίων, ἔοικας.“ „Ναὶ μὰ τὸν Δία“ φάναι
 „σκεπτομαι, εἴ τι δύναμαι τοῦ λόγου ἀφελεῖν, ὃν μέλλω
 λέγειν πρὸς Ἀθηναίους.“ Ὁ δὲ Δημοσθένης τῶν μὲν 20
 ἄλλων κατεφρόνει πολὺν ρητόρων, ἀνισταμένου δὲ Φω-
 κίωνος εἰώθει λέγειν ἀτρέμα πρὸς τοὺς φίλους „Ἡ τῶν
 ἐμῶν λόγων κοπὴς πάρεστιν.“ Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως
 πρὸς τὸ ἦθος ἀνοιστέον· ἐπεὶ καὶ ρῆμα καὶ νεῦμα μό-
 νον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μυρίοις ἐνθυμήμασι καὶ περιόδοις 25
 ἀντίφροπον ἔχει πίστιν.

VI. Νέος δὲ ὢν Χαβρία προσέμιξεν ἑαυτὸν τῷ στρα-
 τηγῷ καὶ παρείπετο, πολλὰ μὲν εἰς ἐμπειρίαν τῶν πολε-
 μικῶν ὠφελούμενος, ἔστι δὲ ἐν οἷς ἐπανορθούμενος τὴν
 ἐκείνου φύσιν ἀνώμαλον οὔσαν καὶ ἄκρατον. Νωθρὸς 30
 γὰρ ὢν ὁ Χαβρίας καὶ δυσκίνητος ἄλλως ἐν αὐτοῖς τοῖς
 ἀγῶσιν ὄργα καὶ διεπυροῦτο τῷ θυμῷ καὶ συνεξέπιπτε

τοῖς θρασυτάτοις παραβολώτερον, ὥσπερ ἀμέλει καὶ κατέστρεψε τὸν βίον ἐν Χίῳ πρῶτος εἰσελάσας τῇ τριήρει καὶ βιαζόμενος πρὸς τὴν ἀπόβασιν. Ἀσφαλῆς οὖν ἅμα καὶ δραστήριος ὁ Φωκίων φαινόμενος τὴν τε μέλ-
5 λησιν ἀνεθέρμαινε τοῦ Χαβρίου, καὶ πάλιν ἀφήρει τὴν ἄκαιρον ὀξύτητα τῆς ὀρμῆς. Ὅθεν εὐμενῆς ὢν ὁ Χαβρίας καὶ χρηστὸς ἠγάπα καὶ προῆγεν αὐτὸν ἐπὶ πράξεις καὶ ἡγεμονίας, γνώριμον ποιῶν τοῖς Ἑλλησι καὶ τὰ πλείστης ἄξια σπουδῆς ἐκείνῳ χρώμενος. Καὶ τῆς περὶ Νά-
10 ξον ναυμαχίας ὄνομα καὶ δόξαν οὐ μικρὰν Φωκίῳ περιεποίησε· τοῦ γὰρ εὐώνυμου κέρως ἀπέδωκεν αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν, καθ' ὃ καὶ τὴν μάχην ὀξεῖαν εἶχεν ὁ ἄγων καὶ κρίσιν ἐποίησε ταχεῖαν. Πρώτην οὖν ἐκείνην ναυμαχίαν ἢ πόλις αὐτῇ δι' αὐτῆς ἀγωνισαμένη τοῖς
15 Ἑλλησι μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ κατατυχοῦσα, τὸν τε Χαβρίαν ὑπερηγάπησε καὶ τοῦ Φωκίῳ ὡς ἀνδρὸς ἡγεμονικοῦ λόγον ἔσχεν. Ἐνίκων δὲ μεγάλοις μυστηρίοις· καὶ παρεῖχεν οἰνοχόημα Χαβρίας Ἀθηναίοις καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα τοῦ Βοηδρομιῶνος.
20 VII. Ἐκ τούτου λέγεται πέμποντος αὐτὸν ἐπὶ τὰς νησιωτικὰς συντάξεις τοῦ Χαβρίου καὶ ναῦς εἴκοσι διδόντος εἰπεῖν, εἰ μὲν ὡς πολεμήσων πέμποιτο, μείζονος δεῖν δυνάμεως, εἰ δὲ ὡς πρὸς συμμάχους, ἀρκεῖν ναῦν μίαν· καὶ πλεύσαντα τῇ αὐτοῦ τριήρει καὶ διαλεχθέντα
25 ταῖς πόλεσι καὶ συγγενόμενον τοῖς ἄρχουσιν ἐπιεικῶς καὶ ἀφελῶς καταπλεῦσαι μετὰ πολλῶν νεῶν, ἃς ἀπέστειλαν οἱ σύμμαχοι τὰ χρήματα τοῖς Ἀθηναίοις κομιζούσας. Οὐ μόνον δὲ ζῶντα τὸν Χαβρίαν θεραπεύων διετέλει καὶ τιμῶν, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ τῶν
30 προσηκόντων καλῶς ἐπεμελεῖτο, καὶ τὸν παῖδα Κτήσιππον ἐβούλετο μὲν ἄνδρα ποιεῖν ἀγαθόν, ἐμπληκτον δὲ ὄρων καὶ ἀνάγωγον ὅμως οὐκ ἀπέπειν ἐπανορθούμενος

καὶ ἀποκρύπτων τὰ αἰσχη. Πλὴν ἅπαξ λέγεται, παρε-
νοχλοῦντος ἐν στρατείᾳ τινὶ τοῦ νεανίσκου καὶ κόπτου-
τος αὐτὸν ἐρωτήμασιν ἀκαίροις καὶ συμβουλίαις οἷοι
ἐπανορθουμένου καὶ παραστρατηγοῦντος, εἶπειν· „ὦ
Χαβρία, Χαβρία, μεγάλην γέ σοι χάριν ἐκτίνω τῆς φι- 5
λίας ὑπομένων σου τὸν υἱόν.“ Ὅρων δὲ τοὺς τὰ κοινὰ
πράσσοντας τότε διηρημένους ὥσπερ ἀπὸ κλήρου τὸ
στρατήγιον καὶ τὸ βῆμα, καὶ τοὺς μὲν λέγοντας ἐν τῷ
δήμῳ καὶ γράφοντας μόνον, ὧν Εὐβουλος ἦν καὶ Ἀρι-
στοφῶν καὶ Δημοσθένης καὶ Λυκοῦργος καὶ Ὑπερείδης, 10
Διοπείδην δὲ καὶ Μενεσθέα καὶ Λεωσθένην καὶ Χά-
ρητα τῷ στρατηγεῖν καὶ πολεμεῖν αὐξοντας ἑαυτοὺς,
ἐβούλετο τὴν Περικλέους καὶ Ἀριστείδου καὶ Σόλωνος
πολιτείαν ὥσπερ ὀλόκληρον καὶ διηροσμένην ἐν ἀμφοῖν
745 ἀναλαβεῖν καὶ ἀποδοῦναι. Καὶ γὰρ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων 15
ἕκαστος ἐφαίνετο κατὰ τὸν Ἀρχίλοχον

ἀμφοτέρου, θεράπων μὲν Ἐνναλίοιο θεοῖο,

καὶ Μουσέων ἐρατᾶν δῶρον ἐπιστάμενος·

καὶ τὴν θεὸν ἐώρα πολεμικὴν τε ἅμα καὶ πολιτικὴν οὖ-
σαν καὶ προσαγορευομένην. 20

VIII. Οὕτω δὲ συντάξας ἑαυτὸν ἐπολιτεύετο μὲν
ἀεὶ πρὸς εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν, ἐστρατήγησε δὲ πλείστας
οὐ μόνον τῶν καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ
στρατηγίας, οὐ παραγέλλων οὐδὲ μετιῶν, ἀλλ' οὐδὲ
φεύγων οὐδὲ ἀποδιδράσκων τῆς πόλεως καλούσης. 25
Ὅμοιοι γὰρ ὅτι πέντε καὶ τεσσαράκοντα στρατη-
γίας ἔλαβεν οὐδ' ἅπαξ ἀρχαιρεσίοις παρατυχῶν, ἀλλ'
ἀπόντα μεταπεμπομένων αὐτὸν ἀεὶ καὶ χειροτονούν-
των, ὥστε θαυμάζειν τοὺς οὐκ εὖ φρονοῦντας τὸν δῆ-
μον ὅτι, πλείστα τοῦ Φωκίωτος ἀντικρούοντος αὐτῷ 30
καὶ μηδὲν εἰπόντος πώποτε μηδὲ πράξαντος πρὸς χάριν,
ὥσπερ ἀξιούσι τοὺς βασιλεῖς τοῖς κόλαξι χρῆσθαι μετὰ

τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ, ἐχρῆτο οὗτος τοῖς μὲν κομψοτέ-
 ροις καὶ ἱλαροῖς ἐν παιδιᾷς μέρει δημαγωγοῖς, ἐπὶ δὲ
 τὰς ἀρχὰς αἰὲν νήφων καὶ σπουδάξων τὸν αὐστηρότατον
 καὶ φρονημώτατον ἐκάλει τῶν πολιτῶν καὶ μόνον ἢ μάλ-
 5 λον ταῖς βουλήσεσιν αὐτοῦ καὶ ὁρμαῖς ἀντιτασσόμενον.
 Χρησιμοῦ μὲν γὰρ ἐκ Δελφῶν ἀναγνωσθέντος ὅτι, τῶν
 ἄλλων Ἀθηναίων ὁμοφρονούντων, εἷς ἀνὴρ ἐναντία
 φρονοίῃ τῇ πόλει, παρελθὼν ὁ Φωκίων ἀμελεῖν ἐκέ-
 λευσεν, ὡς αὐτὸς ᾦν ὁ ζητούμενος· μόνῳ γὰρ αὐτῷ
 10 μηδὲν ἀρέσκειν τῶν πραττομένων. Ἐπεὶ δὲ λέγων ποτὲ
 γνώμην πρὸς τὸν δῆμον εὐδοκίμει καὶ πάντας ὁμαλῶς
 εἴωρα τὸν λόγον ἀποδεχομένους, ἐπιστραφεὶς πρὸς τοὺς
 φίλους εἶπεν „Οὐ δὴ πού τι κακὸν λέγων ἑμαυτὸν λέ-
 ληθα;“

15 IX. Πρὸς δὲ θυσίαν τινὰ τῶν Ἀθηναίων αἰτούν-
 των ἐπιδόσεις καὶ τῶν ἄλλων ἐπιδιδόντων, κληθεὶς
 πολλάκις ἔφη „Τούτους αἰτεῖτε τοὺς πλουσίους· ἐγὼ δὲ
 αἰσχυνοίμην ἂν, εἰ τούτῳ μὴ ἀποδιδούς ὑμῖν ἐπιδοίην“
 δεῖξας Καλλικλέα τὸν δανειστήν. Ὡς δ' οὐκ ἐπαύοντο
 20 κευραγότες καὶ καταβοῶντες, λόγον εἶπεν αὐτοῖς τοῦ-
 τον· „Ἀνὴρ δειλὸς ἐπὶ πόλεμον ἐξήει, φθεγγαμένων δὲ
 κοράκων τὰ ὄπλα θεῖς ἠσύχαζεν· εἶτα ἀναλαβὼν αὐθις
 ἐξήει, καὶ φθεγγομένων πάλιν ὑπέστη· καὶ τέλος εἶπεν·
 Ὑμεῖς κευράξεσθε μὲν μέγιστον ὡς δυνατόν, ἐμοῦ δὲ
 25 οὐ γεύσεσθε.“ Πάλιν δέ ποτε τῶν Ἀθηναίων ἐξαγαγεῖν
 αὐτὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους κελευόντων, ὡς δ' οὐκ ἐβού-
 λετο, δειλὸν καὶ ἄνανδρον ἀποκαλούντων „Οὔτε ὑμεῖς“
 εἶπεν „ἐμὲ δύνασθε ποιῆσαι θαρσαλέον οὔτε ἐγὼ ὑμᾶς
 δειλοῦς. Οὐ μὴν ἀλλ' ἴσμεν ἀλλήλους.“ Ἐν δὲ καιροῖς
 30 ἐπισφαλέσι τραχυνομένου τοῦ δήμου πρὸς αὐτὸν σφόδρα
 καὶ τῆς στρατηγίας εὐθύνας ἀπαιτοῦντος· „Σωθείητε“
 εἶπεν „ὦ μακάριοι, πρῶτον.“ Ἐπεὶ δὲ πολεμοῦντες

μὲν ἦσαν ταπεινοὶ καὶ περιδεεῖς, γενομένης δὲ εἰρήνης ἐθρασύνοντο καὶ κατεβόων τοῦ Φωκίωνος ὡς ἀφηρημένου τὴν νίκην αὐτῶν. „Εὐτυχεῖτε“ εἶπεν „ἔχοντες στρατηγὸν εἰδότα ὑμᾶς· ἐπεὶ πάλαι ἂν ἀπωλώλειτε.“

Τοῖς δὲ Βοιωτοῖς οὐ βουλομένων αὐτῶν δικάζεσθαι περὶ 5 τῆς χώρας, ἀλλὰ πολεμεῖν, συνεβούλευε διὰ τῶν λόγων, ἐν οἷς εἰσι κρείττους, μὴ διὰ τῶν ὄπλων, ἐν οἷς εἰσιν ἥττους, μάχεσθαι. Λέγοντα δὲ αὐτὸν οὐ προσιεμένων οὐδὲ ὑπομενόντων ἀκούειν „Ἐμέ“ εἶπεν „ὑμεῖς ἂ μὴ βούλομαι ποιεῖν βιάσασθαι δύνασθε, λέγειν δὲ ἂ μὴ 10 δεῖ παρὰ γνώμην οὐκ ἀναγκάσετε.“ Τῶν δὲ ἀντιπολιτενομένων αὐτῷ ῥητόρων Δημοσθένους μὲν εἰπόντος 46 „Ἀποκτενοῦσί σε Ἀθηναῖοι, Φωκίων, ἂν μανῶσιν“ εἶπε· „Σὲ δέ, ἂν σωφρονῶσι.“ Πολύευκτον δὲ τὸν Σφήτιον ὄρων ἐν καύματι συμβουλευόντα τοῖς Ἀθη- 15 ναίοις πολεμεῖν πρὸς Φίλιππον, εἶτα ὑπὸ ἄσθματος πολλοῦ καὶ ἰδρωτός, ἅτε δὴ καὶ ὑπέρπαχυν ὄντα, πολλάκις ἐπιρροφῶντα τοῦ ὕδατος „Ἄξιον“ ἔφη „τούτῳ πιστεύσαντας ὑμᾶς ψηφίσασθαι τὸν πόλεμον, ὃν τί οἴεσθε ποιήσειν ἐν τῷ θώρακι καὶ τῇ ἀσπίδι τῶν πολεμίων 20 ἐγγὺς ὄντων, ὅτε λέγων πρὸς ὑμᾶς ἂ ἔσκεπται κινδυνεῦει πνιγῆναι;“ τοῦ δὲ Λυκούργου πολλὰ βλάβσημα πρὸς αὐτὸν εἰπόντος ἐν ἐκκλησίᾳ καὶ πρὸς ἅπασιν, ὅτι δέκα τῶν πολιτῶν ἐξαιτοῦντος Ἀλεξάνδρου συνεβούλευεν ἐκδοῦναι, εἶπε· „Πολλὰ ἐγὼ συμβεβούλευκα 25 καλὰ καὶ συμφέροντα τούτοις, ἀλλ’ οὐ πείθονται μοι.“

X. Ἦν δέ τις Ἀρχιβιάδης ἐπικαλούμενος Λακωνιστῆς, πώγωνά τε καθειμένος ὑπερφυῆ μεγέθει καὶ τρίβωνα φορῶν ἀεὶ καὶ σκυθρωπάζων· τοῦτον ἐν βουλῇ θοροβούμενος ὁ Φωκίων ἐπεκαλεῖτο τῷ λόγῳ μάρτυν 30 ἅμα καὶ βοηθόν. Ὡς δὲ ἀναστὰς ἐκεῖνος ἂ πρὸς χάριν ἦν τοῖς Ἀθηναίοις συνεβούλευεν, ἀψάμενος αὐτοῦ τῶν

γενείων· „Ὡς Ἀρχιβιάδῃ“ εἶπε „τί οὖν οὐκ ἀπεκείρω;“ Ἀριστογείτονος δὲ τοῦ συκοφάντου πολεμικοῦ μὲν ὄντος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ παροξύνοντος ἐπὶ τὰς πράξεις τὸν δῆμον, ἐν δὲ τῷ καταλόγῳ προσελθόντος ἐπὶ βακτηρία τῷ σκέλη καταδεδεμένου, πόρρωθεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος ἰδὼν ὁ Φωκίων ἀνέκραγε· „Γράφε καὶ Ἀριστογείτονα χωλὸν καὶ πονηρόν.“ Ὡστε θαυμάζειν, ὅπως καὶ ὀπόθεν τραχὺς οὕτως ἀνὴρ καὶ σκυθρωπὸς ἐκτέησατο τὴν τοῦ χρηστοῦ προσηγορίαν. Ἔστι δὲ, οἶμαι, 10 χαλεπὸν, οὐ μὴν ἀδύνατον, ὥσπερ οἶνον, καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν ἠδὺν ἅμα καὶ ἀύστηρόν εἶναι· καθάπερ ἕτεροι πάλιν, φαινόμενοι γλυκεῖς, ἀηδέστατοι τοῖς χρωμένοις εἰςὶ καὶ βλαβερώτατοι. Καίτοι φασὶν Ὑπερείδην ποτὲ εἰπεῖν πρὸς τὸν δῆμον „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ 15 σκοπεῖτε μόνον, εἰ πικρὸς, ἀλλ’ εἰ προῖκά εἰμι πικρὸς,“ ὥσπερ τῇ πλεονεξίᾳ μόνον ἐπαχθεῖς καὶ λυπηροὺς ὄντας, οὐχὶ μᾶλλον, ὅσοι πρὸς ὕβριν καὶ φθόρον ἢ ὀργὴν ἢ φιλονεικίαν τινὰ χρωῶνται τῷ δύνασθαι, τούτους δεδιότων καὶ προβαλλομένων τῶν πολλῶν. Φωκίων τοίνυν 20 ἔχθρα μὲν οὐδένα τῶν πολιτῶν κακῶς ἐποίησεν οὐδὲ ἐνόμιζεν ἔχθρόν, ἀλλ’ ὅσον ἔδει μόνον τῶν ἐνισταμένων οἷς ἔπραττεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος κατεξαναστῆναι τραχὺς ὢν καὶ δυσεκβίαστος καὶ ἀπαραίτητος, εἰς τὸν ἄλλον βίον εὐμενῆ πᾶσι καὶ κοινὸν καὶ φιλόανθρωπον ἑαυτὸν 25 παρεῖχεν, ὥστε καὶ πταίσασι βοηθεῖν καὶ κινδυνεύουσι συνεξετάζεσθαι τοῖς διαφόροις. Ἐγκαλούντων δὲ τῶν φίλων, ὅτι πονηρῷ τινι κρινομένῳ συνεῖπε, τοὺς χρηστοὺς ἔφη μὴ δεῖσθαι βοηθείας. Ἀριστογείτονος δὲ τοῦ συκοφάντου μετὰ τὴν καταδίκην πέμψαντος καὶ 30 δεηθέντος ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν, ὑπακούσας ἐβάδιζεν εἰς τὸ δεσμωτήριον· οὐκ ἐόντων δὲ τῶν φίλων, „Ἐάσατε“

εἶπεν „ὦ μακάριοι· ποῦ γὰρ ἂν τις ἦδιον Ἀριστογείτονι συμβάλοι;“

XI. Καὶ μὴν οἱ γε σύμμαχοι καὶ οἱ νησιῶται τοὺς Ἀθήνηθεν ἀποστόλους ἑτέρου μὲν ἐκπλέοντος στρατηγοῦ πολεμίους νομίζοντες ἐφράγγνυντο τείχη καὶ λιμένας 5 ἀπεχώννυσαν καὶ κατεκόμιζον ἀπὸ τῆς χώρας εἰς τὰς πόλεις βοσκήματα καὶ ἀνδράποδα καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, εἰ δὲ Φωκίων ἠγοῖτο, πόρρω ναυσὶν ἰδίαις ἀπαντῶντες ἐστεφανωμένοι καὶ χαίροντες ὡς αὐτοὺς κατῆγον. 10

XII. Παραδυομένου δὲ εἰς τὴν Εὐβοίαν τοῦ Φιλίππου καὶ δύναιμι ἐκ Μακεδονίας διαβιβάζοντος καὶ τὰς πόλεις οἰκειομένου διὰ τυράννων, Πλουτάρχου δὲ 147 τοῦ Ἐρετριέως καλοῦντος τοὺς Ἀθηναίους καὶ δεομένου τὴν νῆσον ἐξελέσθαι καταλαμβανομένην ὑπὸ τοῦ Μα- 15 κεδόνος, ἀπεστάλη στρατηγὸς ὁ Φωκίων ἔχων δύναιμι οὐ πολλήν, ὡς τῶν ἐκεῖ συστησομένων ἐτοιμίως πρὸς αὐτόν. Εὐρῶν δὲ προδοτῶν ἅπαντα μεστὰ καὶ νοσοῦντα καὶ διορωρυγμένα δωροδοκίαις εἰς κίνδυνον μέγαν κατέστη· καὶ τινα λόφον χαράδρα βαθεῖα τῶν 20 περὶ τὰς Ταμύνας ἐπιπέδων ἀποκρυπτόμενον καταλαβὼν συνείχεν ἐν τούτῳ καὶ συνεκράτει τὸ μαχιμώτατον τῆς δυνάμεως. Τῶν δὲ ἀτάκτων καὶ λάλων καὶ πονηρῶν διαδιδρασκόντων ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ ἀποχωρούντων ἐκέλευσεν ἀμελεῖν τοὺς ἠγεμόνας· καὶ γὰρ 25 ἐνταῦθα δυσχρήστους ὑπὸ ἀταξίας ἔσεσθαι καὶ βλαβεροὺς τοῖς μαχομένοις, κακεῖ τοιαῦτα συνειδόμενος αὐτοῖς ἤττον αὐτοῦ καταβοήσεσθαι καὶ μὴ πάνυ συκοφαντήσειν.

XIII. Ὡς δὲ ἐπήεσαν οἱ πολέμιοι, κελεύσας ἐν τοῖς ὄπλοις ἀτρεμεῖν ἄχρι ἂν αὐτὸς σφαγιάσῃται, πλείω 30 διέτριβε χρόνον ἢ δυσιερῶν ἢ βουλόμενος ἐγγυτέρω τοὺς πολεμίους ἐπισπάσασθαι. Διὸ πρῶτον μὲν ὁ

Πλούταρχος οίόμενος ἀποδειλιᾶν καὶ κατοκνεῖν ἐκεῖνον
 ἐξέδραμε μετὰ τῶν ξένων· ἔπειτα τοῦτον ἰδόντες οἱ
 ἱππεῖς οὐκ ἐκαρτέρησαν, ἀλλ' ἤλανον εὐθύς εἰς τοὺς
 πολεμίους ἀσύντακτοι καὶ σποράδες ἐκ τοῦ στρατοπέδου
 5 προσφερόμενοι. Νικωμένων δὲ τῶν πρώτων ἅπαντες
 ἐσκεδάσθησαν καὶ ὁ Πλούταρχος ἔφυγε· καὶ τῷ χάρακι
 προσμίξαντες ἔνιοι τῶν πολεμίων ἐκκόπτειν ἐπειρωῶντο
 καὶ διασπᾶν ὡς ἀπάντων κεκρατηκότες. Ἐν τούτῳ δὲ
 τῶν ἱερῶν γενομένων, τοὺς μὲν εὐθύς ἐκ τοῦ στρατο-
 10 πέδου προσπεσόντες οἱ Ἀθηναῖοι τρέπουσι καὶ κατα-
 βάλλουσι τοὺς πλείστους περὶ τοῖς ἐρύμασι φεύγοντας,
 ὁ δὲ Φωκίων τὴν μὲν φάλαγγα προσέταξεν ἐφεδρεύειν
 ἀναλαμβάνουσαν ἅμα καὶ προσδεχομένην τοὺς ἐν τῇ
 φυγῇ πρότερον διασπαρέντας, αὐτὸς δὲ τοὺς ἐπιλέκτους
 15 ἔχων ἐνέβαλε τοῖς πολεμίοις. Καὶ μάχης καρτερᾶς
 γενομένης πάντες μὲν ἐκθύμως ἠγωνίσαντο καὶ ἀφει-
 δῶς, Θάλλος δὲ ὁ Κινέου καὶ Γλαῦκος ὁ Πολυμήδους
 περὶ αὐτὸν τεταγμένοι τὸν στρατηγὸν ἠρίστευσαν. Οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ Κλεοφάνης ἄξιον πλείστου παρέσχεν
 20 ἑαυτὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ μάχῃ. Τοὺς γὰρ ἱππεῖς ἀνακαλού-
 μενος ἐκ τῆς τροπῆς καὶ βοῶν καὶ διακελευόμενος κιν-
 δυνεύουσι τῷ στρατηγῷ βοηθεῖν, ἐποίησεν ἀναστρέψαν-
 τας ἐπιρρῶσαι τὸ νίκημα τῶν ὀπλιτῶν. Ἐκ τούτου τὸν
 τε Πλούταρχον ἐξέβαλεν ἐκ τῆς Ἑρετρίας, καὶ Ζάρητρα
 25 φρούριον ἐλὼν ἐπικαιρότατον, ἧ μάλιστα συνελάνεται
 τὸ πλάτος εἰς βραχὺ διάζωμα τῆς νήσου σφιγγομένης
 ἐκατέρωθεν ταῖς θαλάσσαις, ὅσους ἔλαβεν αἰχμαλώτους
 Ἑλληνας ἀφῆκε, φοβηθεὶς τοὺς ρήτορας τῶν Ἀθηναίων,
 μὴ πρὸς ὀργὴν τι βιάσωνται τὸν δῆμον ἀγνωμονῆσαι
 30 περὶ αὐτούς.

XIV. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διαπραξάμενος ἀπέπλευσεν ὁ
 Φωκίων, ταχὺ μὲν ἐπόθησαν οἱ σύμμαχοι τὴν χρηστό-

τητα καὶ δικαιοσύνην αὐτοῦ, ταχὺ δὲ ἔγνωσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐμπειρίαν καὶ θωμὴν τοῦ ἀνδρός. Ὁ γὰρ μετ' ἐκείνουν ἐλθὼν ἐπὶ τὰ πράγματα Μολοσσὸς οὕτως ἐπολέμησεν, ὥστε καὶ ζῶν αὐτὸς ὑποχείριος γενέσθαι τοῖς πολεμίοις. Ἐπεὶ δὲ μεγάλα ταῖς ἐλπίσι περινοῶν 5 ὁ Φίλιππος εἰς Ἑλλάσποντον ἦλθε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, ὡς Χερρόνησον ἐν ταύτῳ καὶ Πέρινθον ἔξω καὶ Βυζάντιον, ὠρμημένων δὲ τῶν Ἀθηναίων βοηθεῖν οἱ ῥήτορες ἠγωνίσαντο τὸν Χάροτα στρατηγὸν ἀποσταλῆναι, καὶ πλεύσας ἐκεῖνος οὐδὲν ἄξιον τῆς δυνάμεως 10 ἔπραττεν, οὐδὲ αἱ πόλεις ἐδέχοντο τὸν στόλον, ἀλλ' ὑποπτος ὢν πᾶσιν ἐπλανᾶτο χρηματιζόμενος ἀπὸ τῶν συμμάχων καὶ καταφρονούμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὁ 748 δὲ δῆμος ὑπὸ τῶν ῥητόρων παροξυνόμενος ἠγανάκτει καὶ μετενόει τοῖς Βυζαντίοις πέμψας τὴν βοήθειαν, 15 ἀναστὰς ὁ Φωκίων εἶπεν, ὅτι δεῖ μὴ τοῖς ἀπιστοῦσιν ὀργίζεσθαι τῶν συμμάχων, ἀλλὰ τοῖς ἀπιστουμένοις τῶν στρατηγῶν. „Οὗτοι γὰρ ὑμᾶς ποιοῦσι φοβεροὺς καὶ τοῖς χωρὶς ὑμῶν σώζεσθαι μὴ δυναμένοις.“ Κινηθεὶς οὖν ὁ δῆμος ὑπὸ τοῦ λόγου καὶ μεταπεσὼν ἐκέλευεν 20 αὐτὸν ἐκείνουν ἑτέραν προσλαβόντα δύναμιν βοηθεῖν τοῖς συμμάχοις εἰς τὸν Ἑλλάσποντον· ὃ μεγίστην ῥοπὴν ἐποίησε πρὸς τὸ σωθῆναι τὸ Βυζάντιον. Ἦν μὲν γὰρ ἤδη μεγάλη δόξα τοῦ Φωκίωνος· ἐπεὶ δὲ καὶ Λέων, ἀνὴρ Βυζαντίων πρῶτος ἀρετῇ καὶ τῷ Φωκίῳ 25 γεγωνῶς ἐν Ἀκαδημείᾳ συνήθης, ἀνεδέξατο τὴν πίστιν ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὴν πόλιν, οὐκ εἶασαν ἔξω στρατοπεδεῦσαι βουλόμενον, ἀλλ' ἀνοίξαντες τὰς πύλας ἐδέξαντο καὶ κατέμιξαν ἑαυτοῖς τοὺς Ἀθηναίους, οὐ μόνον ἀνεγκλήτους ταῖς διαίταις καὶ σώφρονας, ἀλλὰ καὶ προθυ- 30 μοτάτους ἐν τοῖς ἀγῶσι διὰ τὴν πίστιν γενομένους. Οὕτω μὲν ὁ Φίλιππος ἐξέπεσε τοῦ Ἑλλησπόντου τότε

καὶ κατεφρονήθη, δοκῶν ἄμαχός τις εἶναι καὶ ἀναντα-
 γώνιστος, ὁ δὲ Φωκίων καὶ ναῦς τινὰς εἶλεν αὐτοῦ καὶ
 φρουρουμένας πόλεις ἀνέλαβε, καὶ πολλαχόθι τῆς χώρας
 ἀποβάσεις ποιούμενος ἐπόρθει καὶ κατέτρεχε, μέχρι οὗ
 5 τραύματα λαβὼν ὑπὸ τῶν προσβοηθούτων ἀπέπλευσε.

XV. Τῶν δὲ Μεγαρέων ἐπικαλουμένων κρύφα,
 φοβούμενος ὁ Φωκίων τοὺς Βοιωτοὺς μὴ προαισθόμε-
 νοι φθάσωσι τὴν βοήθειαν, ἐκκλησίαν συνήγαγεν
 ἕωθεν, καὶ προσαγγείλας τὰ παρὰ τῶν Μεγαρέων τοῖς
 10 Ἀθηναίοις, ὡς ἐπεψηφίσαντο, τῇ σάλπιγγι σημήνας
 εὐθύς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἦγεν αὐτοὺς τὰ ὄπλα λαβόν-
 τας. Δεξαμένων δὲ τῶν Μεγαρέων προθύμως τὴν τε
 Νίσαιαν ἐτείχισε καὶ διὰ μέσου σκέλη δύο πρὸς τὸ
 ἐπίνειον ἀπὸ τοῦ ἄστεος ἐνέβαλε, καὶ συνῆψε τῇ θαλάττῃ
 15 τὴν πόλιν, ὥστε τῶν κατὰ γῆν πολεμίων ὀλίγον ἤδη
 φροντίζουσαν ἐξηροτῆσθαι τῶν Ἀθηναίων.

XVI. Ἦδη δὲ πρὸς Φίλιππον ἐκπεπολεμωμένων
 παντάπασι, καὶ στρατηγῶν αὐτοῦ μὴ παρόντος ἐτέρων
 ἐπὶ τὸν πόλεμον ἠρημένων, ὡς κατέπλευσεν ἀπὸ τῶν
 20 νήσων, πρῶτον μὲν ἔπειθε τὸν δῆμον εἰρηνικῶς ἔχου-
 τος τοῦ Φιλίππου καὶ φοβουμένου τὸν κίνδυνον ἰσχυ-
 ρῶς δέχεσθαι τὰς διαλύσεις· καὶ τινος ἀντικρούσαντος
 αὐτῷ τῶν εἰωθότων κυλινδεῖσθαι περὶ τὴν Ἡλιαίαν
 καὶ συκοφαντεῖν καὶ εἰπόντος „Σὺ δὲ τολμᾶς, ὦ Φω-
 25 κίων, ἀποτρέπειν Ἀθηναίους ἤδη τὰ ὄπλα διὰ χειρῶν
 ἔχοντας;“ „Ἐργωγέ“ εἶπε „καὶ ταῦτα εἰδὼς ὅτι πο-
 λέμου μὲν ὄντος ἐγὼ σοῦ, εἰρήνης δὲ γενομένης σὺ
 ἐμοῦ ἄρξεις.“ Ὡς δ' οὐκ ἔπειθεν, ἀλλ' ὁ Δημοσθένης
 ἐκράτει κελεύων ὡς πορρωτάτω τῆς Ἀττικῆς θέσθαι
 30 μάχην τοὺς Ἀθηναίους „Ὡ τᾶν“ ἔφη „μή, ποῦ μαχώ-
 μεθα σκοπῶμεν, ἀλλὰ πῶς νικήσωμεν. Οὕτω γὰρ
 ἔσται μακρὰν ὁ πόλεμος, ἠττωμένοις δὲ πᾶν ἀεὶ δεινὸν

ἐγγὺς πάρεσσι.“ Γενομένης δὲ ἤτις καὶ τῶν θορυβοποιῶν καὶ νεωτεριστῶν ἐν ἄστει τὸν Χαρίδημον ἐλκόντων ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ στρατηγεῖν ἀξιούντων, ἐφοβήθησαν οἱ βέλτιστοι· καὶ τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλήν ἔχοντες ἐν τῷ δήμῳ δεόμενοι καὶ δακρύνοντες μόλις 5 ἔπεισαν ἐπιτρέψαι τῷ Φωκίῳ τὴν πόλιν. Ὁ δὲ τὴν μὲν ἄλλην τοῦ Φιλίππου πολιτείαν καὶ φιλανθρωπίαν ὤρετο δεῖν προσδέχεσθαι· Δημάδου δὲ γράψαντος, ὅπως ἢ πόλις μετέχοι τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ τοῦ συνεδρίου τοῖς Ἕλλησιν, οὐκ εἶα πρὸ τοῦ γνῶναι, τίνα Φίλιππος 10 149 αὐτῷ γενέσθαι παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀξιώσει· κρατηθεὶς δὲ τῇ γνώμῃ διὰ τὸν καιρὸν, ὡς εὐθύς ἑώρα τοὺς Ἀθηναίους μεταμελομένους, ὅτι καὶ τριήρεις ἔδει παρέχειν τῷ Φιλίππῳ καὶ ἵππεῖς, „Ταῦτα“ ἔφη, „φοβούμενος ἠναντιούμην· ἐπεὶ δὲ συνέθεσθε, δεῖ μὴ βαρέως 15 φέρειν μηδὲ ἀδυμεῖν, μεμνημένους ὅτι καὶ οἱ πρόγονοι ποτὲ μὲν ἄρχοντες, ποτὲ δὲ ἀρχόμενοι, καλῶς δὲ ἀμφοτέρα ταῦτα ποιοῦντες καὶ τὴν πόλιν ἔσωσαν καὶ τοὺς Ἕλληνας.“ Φιλίππου δὲ ἀποθανόντος εὐαγγέλια θύειν τὸν δῆμον οὐκ εἶα· καὶ γὰρ ἀγεννὲς εἶναι ἐπιχαίρειν 20 καὶ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ παραταξαμένην πρὸς αὐτοὺς δύναμιν ἐνὶ σώματι μόνον ἐλάττω γενέσθαι.

XVII. Δημοσθένους δὲ λουδοροῦντος τὸν Ἀλέξανδρον ἤδη προσάγοντα ταῖς Θήβαις ἔφη·

„σχέλιε, τίπτ' ἐθέλεις ἐρεθιζέμεν ἄγριον ἄνδρα 25 καὶ δόξης μεγάλης ὀρεγόμενον; Ἡ βούλει πυρκαϊᾶς τηλικαύτης οὔσης ἐγγὺς ριπίσαι τὴν πόλιν; Ἄλλ' ἡμεῖς οὐδὲ βουλομένοις ἀπολέσθαι τούτοις ἐπιτρέψομεν, οἱ διὰ τοῦτο στρατηγεῖν ὑπομένοντες.“ Ὡς δὲ ἀπωλώλεισαν αἱ Θῆβαι καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηγεῖτο τοὺς περὶ 30 Δημοσθένην καὶ Λυκοῦργον καὶ Ὑπερείδην καὶ Χαρίδημον, ἢ δὲ ἐκκλησίᾳ πρὸς ἐκείνον ἀπέβλεπεν, ὄνο-

μασι πολλάκις καλούμενος ἀνέστη· καὶ τῶν φίλων ἓνα
 παραστησάμενος, ᾧ μάλιστα χρώμενος διетέλει καὶ
 πιστεύων καὶ ἀγαπῶν· „Εἰς τοιαῦτα“ ἔφη „τὴν πό-
 λιν οὗτοι παραγήοχασιν, ὥστ' ἔγωγε καὶ Νικοκλέα
 5 τις τοῦτον ἕξαιτῆ διδόναι κελεύσω. Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸς
 ὑπὲρ ὑμῶν ἀπάντων ἀποθανεῖν εὐτυχίαν ἂν ἐμαντοῦ
 θείμην.“ „Ἐλεῶ δέ“ εἶπεν „ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ
 τοὺς ἐκ Θηβῶν δεῦρο πεφευγότας, ἀρκεῖ δὲ τὰς
 Θήβας κλαίειν τοῖς Ἑλλήσι. Διὸ βέλτιόν ἐστιν ὑπὲρ
 10 ἀμφοῖν πείθειν καὶ παραιτεῖσθαι τοὺς κρατοῦντας ἢ
 μάχεσθαι.“ Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ψήφισμα λέγεται [τὸν*]
 Ἀλέξανδρον, ὡς ἔλαβε, ῥῖψαι καὶ φυγεῖν ἀποστραφέντα
 τοὺς πρέσβεις· τὸ δὲ δεύτερον ἐδέξατο κομισθὲν ὑπὸ
 Φωκίωνος, τῶν πρεσβυτέρων ἀκούων, ὅτι καὶ Φίλιππος
 15 ἐθαύμαζε τὸν ἄνδρα τοῦτον, καὶ οὐ μόνον τὴν ἔντευξιν
 ὑπέμεινεν αὐτοῦ καὶ τὴν δέησιν, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύ-
 οντος ἤκουσε. Συνεβούλευε δ' ὁ Φωκίων, εἰ μὲν
 ἡσυχίας ὀρέγεται, θέσθαι τὸν πόλεμον· εἰ δὲ δόξης,
 μεταθέσθαι πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων
 20 τραπόμενον. Καὶ πολλὰ καὶ πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρου
 φύσιν καὶ βούλησιν εὐστόχως εἰπὼν οὕτω μετέβαλε καὶ
 κατεπράυνεν αὐτόν, ὥστε εἰπεῖν, ὅπως προσέξουσι τὸν
 νοῦν Ἀθηναῖοι τοῖς πράγμασιν, ὡς, εἴ τι γένοιτο περὶ
 αὐτόν, ἐκείνοις ἄρχειν προσῆκον. Ἰδίᾳ δὲ τὸν Φω-
 25 κίωνα ποιησάμενος αὐτοῦ φίλον καὶ ξένον εἰς τοσαύτην
 ἔθετο τιμὴν, ὅσην εἶχον ὀλίγοι τῶν ἀεὶ συνόντων. Ὁ
 γοῦν Δοῦρις εἴρηκεν, ὡς μέγας γενόμενος καὶ Δαρείου
 κρατήσας ἀφείλε τῶν ἐπιστολῶν τὸ Χαίρειν πλὴν ἐν
 ὄσαις ἔγραφε Φωκίῳ· τοῦτον δὲ μόνον, ὥσπερ
 30 Ἀντίπατρον, μετὰ τοῦ Χαίρειν προσηγόρευε. Τοῦτο δὲ
 καὶ Χάρης ἱστορήκε.

XVIII. Τὸ μέντοι περὶ τῶν χρημάτων ὁμολογού-

μενόν ἐστίν, ὅτι δωρεὰν αὐτῷ κατέπεμψεν ἑκατὸν τάλαντα. Τούτων κομισθέντων εἰς Ἀθήνας ἠρώτησεν ὁ Φωκίων τοὺς φέροντας, τί δὴ ποτε πολλῶν ὄντων Ἀθηναίων αὐτῷ μόνῳ τσαῦτα δίδωσιν Ἀλέξανδρος. Εἰπόντων δὲ ἐκείνων „Ὅτι σὲ κρίνει μόνον ἄνδρα 5 καλὸν καὶ ἀγαθόν“ „Οὐκοῦν“ εἶπεν ὁ Φωκίων „ἐασάτω με καὶ δοκεῖν αἰεὶ καὶ εἶναι τοιοῦτον.“ Ὡς δὲ ἀκολουθήσαντες εἰς οἶκον αὐτῷ πολλὴν ἐώρων εὐτέλειαν, τὴν μὲν γυναῖκα μάττουςαν, ὁ δὲ Φωκίων αὐτὸς ἀνιμήσας ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος ἀπενίπτετο τοὺς πόδας, ἔτι μᾶλλον 10 ἐνέκειντο καὶ ἠγανάκτου, δεινὸν εἶναι λέγοντες, εἰ φίλος ᾧν τοῦ βασιλέως οὕτω διαιτῆσεται πονηρῶς. Ἰδὼν οὖν ὁ Φωκίων πένητα πρεσβύτην ἐν τριβωνίῳ ῥυπαρῷ πορευόμενον ἠρώτησεν, εἰ τούτου χεῖρονα νομίζουσιν αὐτόν. Εὐφημεῖν δὲ ἐκείνων δεομένων 15 „Καὶ μὴν οὗτος“ εἶπεν „ἀπ’ ἐλαττόνων ἐμοῦ ζῆ καὶ ἀρκεῖται.“ „Τὸ δὲ ὅλον ἢ μὴ χρώμενος“ ἔφη „μάτην ἔξω τοσοῦτον χρυσίον ἢ χρώμενος ἐμαυτὸν ἅμα κάκεινον διαβαλῶ πρὸς τὴν πόλιν.“ Οὕτω μὲν ἐπανῆλθε πάλιν τὰ χρήματα ἐξ Ἀθηναίων, ἐπιδείξαντα τοῖς Ἑλλησι 20 πλουσιώτερον τοῦ διδόντος τσαῦτα τὸν μὴ δεόμενον. Ἐπεὶ δὲ Ἀλέξανδρος ἠγανάκτησε καὶ πάλιν ἔγραψε τῷ Φωκίῳ φίλους μὴ νομίζειν τοὺς μηδὲν αὐτοῦ δεομένους, χρήματα μὲν οὐδ’ ὡς Φωκίων ἔλαβεν, ἀφεθῆναι δὲ ἤξίωσε τὸν σοφιστὴν Ἐχεκρατίδην καὶ τὸν Ἴμβριον 25 Ἀθηνόδωρον καὶ Ῥοδίους δύο, Δημάρατον καὶ Σπάρτωνα, συνειλημμένους ἐπ’ αἰτίαις τισὶ καὶ καθειρογμένους ἐν Σάρδεσι. Τούτους μὲν οὖν εὐθύς ἀπέλυσεν ὁ Ἀλέξανδρος, Κρατερόν δὲ ἀποστέλλων εἰς Μακεδονίαν ἐκέλευσε τεττάρων πόλεων ἐν Ἀσίᾳ, Κίου, Γεργίθου, 30 Μυλάσων, Ἐλαίας, μίαν, ἣν ἂν αἰροῖται, παραδοῦναι τῷ Φωκίῳ, διατεινόμενος ἔτι μᾶλλον, ὡς χαλεπανεὶ μὴ

λαβόντος. Ἄλλ' οὔτε Φωκίων ἔλαβεν ὅ τε Ἀλέξανδρος ταχέως ἀπέθανεν. Ἡ δὲ οἰκία τοῦ Φωκίωνος ἔτι νῦν ἐν Μελίτῃ δείκνυται χαλκαῖς λεπίσι κεκοσμημένη, τὰ δὲ ἄλλα λιτὴ καὶ ἀφελής.

- 5 XIX. Τῶν δὲ γυναικῶν, ἃς ἔγρημε, περὶ τῆς προτέρας οὐθὲν ἱστορεῖται, πλὴν ὅτι Κηφισόδοτος ἦν ὁ πλάστης ἀδελφὸς αὐτῆς, τῆς δὲ δευτέρας οὐκ ἐλάττων ἐπὶ σωφροσύνη καὶ ἀφελείᾳ λόγος ἦν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἢ Φωκίωνος ἐπὶ χρηστότητι. Καί ποτε θεωμένῳ καινοῦς τραγω-
- 10 δούς Ἀθηναίων, ὁ μὲν τραγωδὸς εἰσιεῖναι μέλλων βασιλίδος πρόσωπον ἦται κεκοσμημένας πολλὰς ὀπαδοὺς πολυτελεῶς τὸν χορηγόν· καὶ μὴ παρέχοντος ἠγανάκτει καὶ κατεῖχε τὸ θέατρον οὐ βουλόμενος προελθεῖν. Ὁ δὲ χορηγὸς Μελάνθιος ὠθῶν αὐτὸν εἰς τὸ μέσον ἐβόα·
- 15 „Τὴν Φωκίωνος οὐχ ὄρας γυναῖκα προοιῶσαν αἰεὶ μετὰ μιᾶς θεραπαινίδος, ἀλλ' ἀλαξουεύη καὶ διαφθείρεις τὴν γυναικωνῖτιν;“ Ἐξακούστου δὲ τῆς φωνῆς γενομένης ἐδέξατο κρότῳ πολλῷ καὶ θορύβῳ τὸ θέατρον. Αὐτὴ δὲ ἡ γυνή, ξένης τινὸς Ἰωνικῆς ἐπιδειξαμένης χρυσοῦν
- 20 καὶ λιθοκόλλητον κόσμον ἐν πλοκίοις καὶ περιδεραίοις, „Ἐμοὶ δέ“ ἔφη „κόσμος ἐστὶ Φωκίων εἰκοστὸν ἔτος ἤδη στρατηγῶν Ἀθηναίων.“

XX. Φῶκον δὲ τὸν υἱὸν βουλόμενον ἀγωνίσασθαι Παναθηναίοις ἀποβάτην ἀφῆκεν, οὐχὶ τῆς νίκης ὀρεγόμενος, ἀλλ' ὅπως ἐπιμεληθεὶς καὶ ἀσκήσας τὸ σῶμα βελτίων ἔσοιτο· καὶ γὰρ ἦν ἄλλως φιλοπότης καὶ ἄτακτος ὁ νεανίσκος. Νικήσαντος δὲ καὶ πολλῶν αἰτουμένων ἐστιᾶσαι τὰ νικητήρια, τοὺς ἄλλους Φωκίων παραιτησάμενος ἐνὶ τὴν φιλοτιμίαν ταύτην συνεχώρη-

30 σεν. Ὡς δὲ ἐλθὼν ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἄλλην τε σοβαρὰν ἑώρα παρασκευῆν καὶ ποδανιπτῆρας οἴνου δι' ἀρωμάτων προσφερομένους τοῖς εἰσιούσι, καλέσας τὸν υἱὸν

„Οὐ πάνσεις“ ἔφη „τὸν ἑταῖρον, ὃ Φῶκε, διαφθεί-
 ροντά σου τὴν νίκην;“ Βουλόμενος δὲ καὶ καθόλου
 μεταστῆσαι τὸ μειράκιον ἐκ τῆς διαίτης ἐκείνης ἀπήγα-
 γεν εἰς Λακεδαίμονα καὶ κατέμιξε τοῖς ἀγομένοις τὴν
 λεγομένην ἀγωγὴν νεανίσκοις. Καὶ τοῦτο τοὺς Ἀθη- 5
 ναίους ἐλύπησεν, ὡς ὑπερορῶντος καὶ ὑπερφρονοῦντος
 τὰ οἰκεία τοῦ Φωκίωτος. Εἰπόντος δὲ τοῦ Δημάδου
 πρὸς αὐτόν· „Τί οὐ πείθομεν, ὃ Φωκίων, Ἀθηναίους
 51 τὴν Λακωνικὴν προσδέξασθαι πολιτείαν; ἐὰν γὰρ σὺ
 κελεύης, ἐγὼ γράφειν καὶ λέγειν ἔτοιμός εἰμι.“ „Πάνυ 10
 γοῦν“ ἔφη „πρέψειεν ἂν σοι μύρου τοσοῦτον ὅζοντι καὶ
 χλανίδα τοιαύτην φοροῦντι συμβουλεύειν Ἀθηναίους
 περὶ φιλιτίων καὶ τὸν Λυκοῦργον ἐπαινεῖν.“

XXI. Γράψαντος δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ τριήρων,
 ὅπως ἀποστείλωσιν αὐτῷ, καὶ τῶν δητόρων ἐνισταμέ- 15
 νων, τῆς δὲ βουλῆς τὸν Φωκίωνα λέγειν κελευούσης,
 „Λέγω τοίνυν ὑμῖν“ εἶπεν „ἢ τοῖς ὅπλοις κρατεῖν ἢ
 τοῖς κρατοῦσι φίλους εἶναι.“ Πρὸς δὲ Πυθίαν ἀρχό-
 μενον τότε πρῶτον ἐντυγχάνειν Ἀθηναίους, ἥδη δὲ λά-
 λον ὄντα καὶ θρασύν „Οὐ σιωπήσεις“ ἔφη „καὶ ταῦτα 20
 νεώνητος ὢν τῷ δήμῳ;“ Ἐπεὶ δὲ Ἄρπαλος μετὰ χρη-
 μάτων πολλῶν ἀποδράς Ἀλέξανδρον ἐκ τῆς Ἀσίας τῇ
 Ἀτικῇ προσέβαλε καὶ τῶν εἰωθότων ἀπὸ τοῦ βήματος
 χρηματίζεσθαι δρόμος ἦν καὶ ἄμιλλα φθειρομένων πρὸς
 αὐτόν, τούτοις μὲν ἀπὸ πολλῶν μικρὰ δελεάζων προή- 25
 κατο καὶ διέρριψε, τῷ δὲ Φωκίῳ προσέπεμψε διδούς
 ἑπτακόσια τάλαντα, καὶ τὰλλα πάντα καὶ μετὰ πάντων
 ἑαυτὸν ἐπ' ἐκείνῳ μόνῳ παρακατατιθέμενος. Ἀποκρι-
 ναμένου δὲ τραχέως τοῦ Φωκίωτος οἰμώξεσθαι τὸν
 Ἄρπαλον, εἰ μὴ πάνσεται διαφθείρων τὴν πόλιν, τότε 30
 μὲν συσταλὴς ἀπέστη, μετ' ὀλίγον δὲ βουλευομένων
 Ἀθηναίων ἐώρα τοὺς μὲν εἰληφότας τὰ χρήματα παρ'

αὐτοῦ μεταβαλλομένους καὶ κατηγοροῦντας, ἵνα μὴ φανεροὶ γένωνται, Φωκίωνα δὲ τὸν μηδὲν λαβόντα μετὰ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἅμα καὶ τὴν ἐκείνου σωτηρίαν ἐν τινι λόγῳ τιθέμενον. Πάλιν οὖν ἐνεχθεῖς
 5 ἐπὶ τὸ θεραπεύειν ἐκείνον, αὐτὸν μὲν ὡς ἔρυμα πανταχόθεν ἀνάλωτον ὑπὸ τοῦ χρυσίου περιοδεύων ἐώρα, Χαρικλέα δὲ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ ποιησάμενος συνήθη καὶ φίλον ἀνέπλησε δόξης πονηρᾶς, πάντα πιστεύων καὶ πάντα χρώμενος ἐκείνῳ.

10 XXII. Καὶ δὴ καὶ Πυθονίκης τῆς ἐταίρας ἀποθανούσης, ἣν εἶχεν ὁ Ἄρπαλος ἐρῶν καὶ θυγατρίου πατρὸς ἐξ αὐτῆς γηγόνει, μνημεῖον ἀπὸ χρημάτων πολλῶν ἐπιτελέσαι θελήσας προσέταξε τῷ Χαρικλεῖ τὴν ἐπιμέλειαν. Οὕσαν δὲ τὴν ὑπουργίαν ταύτην ἀγευνηῆ προσ-
 15 κατήσχυνεν ὁ τάφος συντελεσθεῖς. Διαμένει γὰρ ἔτι νῦν ἐν Ἐρμείῳ, ἧ βαδίζομεν ἐξ ἄστεος εἰς Ἐλευσίνα, μηδὲν ἔχων τῶν τριάκοντα ταλάντων ἄξιον, ὅσα τῷ Ἀρπάλῳ λογισθῆναί φασιν εἰς τὸ ἔργον ὑπὸ τοῦ Χαρικλέους. Καὶ μέντοι καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ τὸ παιδά-
 20 ριον ὑπὸ τοῦ Χαρικλέους καὶ τοῦ Φωκίωνος ἀναληφθὲν ἐτύγχανε πάσης ἐπιμελείας. Κρινομένου μέντοι τοῦ Χαρικλέους ἐπὶ τοῖς Ἀρπαλείοις καὶ δεομένου βοηθεῖν αὐτῷ τὸν Φωκίωνα καὶ συνεισελθεῖν εἰς τὸ δικαστήριον, οὐκ ἠθέλησεν εἰπῶν· „Ἐγὼ σε, ὦ Χαρίκλεις, ἐπὶ πᾶσι
 25 τοῖς δικαίοις γαμβρὸν ἐποίησάμην.“ Πρώτου δὲ Ἀθηναίοις Ἀσκληπιάδου τοῦ Ἰππάρχου τεθνάναι προσαγγείλαντος Ἀλέξανδρον, ὁ μὲν Δημάδης ἐκέλευε μὴ προσέχειν· πάλαι γὰρ ἂν ὅλην ὄξειν νεκροῦ τὴν οἰκουμένην· ὁ δὲ Φωκίων ἐπληρομένον ὄρων πρὸς τὸ νεωτερίζειν
 30 τὸν δῆμον ἐπειρᾶτο παρηγορεῖν καὶ κατέχειν. Ἀναπηδῶντων δὲ πολλῶν ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ βοῶντων ἀληθῆ τὸν Ἀσκληπιάδην ἀπαγγέλλειν καὶ τεθνάναι τὸν Ἀλέξαν-

δρον „Ούκοῦν“ εἶπεν „εἰ σήμερον τέθνηκε, καὶ αὔριον ἔσται καὶ εἰς τρίτην τεθνηκώς, ὥστε ἡμᾶς ἐν ἡσυχίᾳ βουλευσασθαι, μᾶλλον δὲ μετὰ ἀσφαλείας.“

XXIII. Ὡς δὲ φέρων ἐνέσεισεν ὁ Λεωσθένης τὴν πόλιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πόλεμον, καὶ τοῦ Φωκίω⁵νος δυσχεραίνοντος ἡρώτα καταγελαῶν, τί πεποίηκεν ἀγαθὸν τὴν πόλιν ἔτη τοσαῦτα στρατηγῶν, „Οὐ μικρὸν“ ἔφη „τὸ τοὺς πολίτας ἐν τοῖς ἰδίοις μνήμασι θάπτε-
⁵²σθαι.“ Πολλὰ δὲ θρασυνομένου καὶ κομπάζοντος ἐν τῷ δήμῳ τοῦ Λεωσθέ¹⁰νου¹⁰ς ὁ Φωκίων „Οἱ λόγοι σου“ εἶπεν „ὦ μειράκιον, εἰοκᾶσι κυπαρίττοις· μεγάλοι γὰρ ὄντες καὶ ὑψηλοὶ καρποὺς οὐ φέρουσιν.“ Ὡς δὲ ἐπαναστάς ὁ Ὑπερείδης ἡρώτησε „Πότε οὖν, ὦ Φωκίων, συμβουλεύσεις πολεμεῖν Ἀθηναίοις;“ „Ὅταν“ εἶπε „τοὺς μὲν νέους ἴδω τὴν τάξιν βουλομένους φυλάττειν, τοὺς δὲ ¹⁵πλουσίους εἰσφέρειν, τοὺς δὲ ῥήτορας ἀπέχεσθαι τοῦ κλέπτειν τὰ δημόσια.“ Θαυμαζόντων δὲ πολλῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Λεωσθέ¹⁵νου¹⁵ς συνηγμένην δύναμιν, καὶ τοῦ Φωκίω²⁰νος πυνθανομένων, πῶς τι παρεσκευάσθαι δοκοῦσιν αὐτῷ, „Καλῶς“ ἔφη „πρὸς τὸ στάδιον· τὸν δὲ δό-
²⁰λιχον τοῦ πολέμου φοβοῦμαι, μήτε χρήματα τῆς πόλεως ἕτερα μήτε ναῦς μήτε ὀπλίτας ἐχούσης.“ Ἐμαρτύρει δὲ αὐτῷ καὶ τὰ ἔργα. Πρῶτον μὲν γὰρ ὁ Λεωσθέ²⁵νης λαμ-
²⁵πρὸς ἦρθη ταῖς πράξεσι τῶν τε Βοιωτῶν μάχῃ κρατήσας καὶ τὸν Ἀντίπατρον εἰς Λάμιαν συνελάσας· ὅτε καὶ ²⁵φασι τὴν μὲν πόλιν ἐλπίδος μεγάλης γενομένην ἐορτά-
³⁰ζειν εὐαγγέλια συνεχῶς καὶ θύειν τοῖς θεοῖς, τὸν δὲ Φωκίωνα πρὸς τοὺς ἐλέγχειν αὐτὸν οἰομένους καὶ πυνθανομένους, εἰ ταῦτα οὐκ ἂν ἤθελεν αὐτῷ πεπραῆχθαι·
³⁰„Πάνυ μὲν οὖν“ ἔφη „βεβουλευσθαι δὲ ἐκεῖνα“ καὶ ³⁰πάλιν ἄλλων ἐπ’ ἄλλοις εὐαγγελίων γραφομένων καὶ

φερομένων ἀπὸ στρατοπέδου, „Πότε ἄρα“ φάναι „παν-
σόμεθα νικῶντες;“

XXIV. Ἐπεὶ δὲ τοῦ Λεωσθένους ἀποθανόντος οἱ
φοβούμενοι τὸν Φωκίωνα, μὴ στρατηγὸς ἐκπεμφθεὶς
5 καταλύσῃ τὸν πόλεμον, ἄνθρωπόν τινα τῶν οὐκ ἐπιφα-
νῶν ἐν ἐκκλησίᾳ παρεσκεύασαν ἀναστάντα λέγειν, ὅτι
φίλος ὢν τοῦ Φωκίωνος καὶ συμπεφοιτηκῶς παραινεῖ
φείδεσθαι τοῦ ἀνδρὸς καὶ φυλάσσειν, ὡς ἄλλον ὅμοιον
οὐκ ἔχοντας, ἐκπέμπειν δὲ Ἀντίφιλον ἐπὶ τὸ στράτευμα,
10 καὶ ταῦτα τοῖς Ἀθηναίοις συνεδόκει, παρελθὼν ὁ Φω-
κίων ἔλεγε μῆτε συμπεφοιτηκῆναι ποτὲ τῷ ἀνθρώπῳ
μῆτε ἄλλως γεγονέναι γνώριμος ἢ συνήθης. „Ἀλλὰ
νῦν“ εἶπεν „ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας καὶ φίλον σε ποι-
οῦμαι καὶ οἰκεῖον· ἃ γὰρ ἦν ἐμοὶ συμφέροντα συμβε-
15 βούλευκας.“ Ὁρμημένων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοὺς
Βοιωτοὺς στρατεύειν πρῶτον μὲν ἀντεῖχε· καὶ τῶν φί-
λων λεγόντων, ὡς ἀποθάνεται προσκρούων τοῖς Ἀθη-
ναίοις, „Ἀδίκως“ εἶπεν „ἂν ποιῶ τὸ συμφέρον, ἂν δὲ
παραβαίνω, δικαίως.“ Ἐπεὶ δὲ ὁρῶν οὐκ ἀνιέντας,
20 ἀλλὰ βοῶντας, ἐκέλευσε τὸν κήρυκα ἀνειπεῖν Ἀθηναίων
τοὺς ἄχρι ἐξήκοντα ἐτῶν ἀφ' ἧβης πέντε ἡμερῶν σιτία
λαβόντας εὐθύς ἀκολουθεῖν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, θορύ-
βου [δὲ] πολλοῦ γενομένου καὶ τῶν πρεσβυτέρων βοῶν-
των καὶ ἀναπηδώντων. „Οὐδέν“ ἔφη „δεινόν· ἐγὼ
25 γὰρ ὁ στρατηγὸς ὀργδοηκοστὸν ἔχων ἔτος ἔσομαι μεθ'
ὑμῶν.“ Καὶ τότε μὲν οὕτως κατέπαυσεν αὐτοὺς καὶ με-
τέβαλε.

XXV. Πορθουμένης δὲ τῆς παραλίας ὑπὸ Μικίω-
νος συχνοῖς Μακεδόσι καὶ μισθοφόροις ἀποβεβηκότος
30 εἰς Ῥαμνοῦντα καὶ κατατρέχοντος τὴν χώραν, ἐξήγαγε
τοὺς Ἀθηναίους ἐπ' αὐτόν. Ὡς δὲ προστρέχοντες ἀλ-
λαχόθεν ἄλλος διεστρατήγουν καὶ συνεβούλευον αὐτοῦ

τὸν λόφον καταλαβεῖν, ἐκεῖ περιπέμψαι τοὺς ἱππέας, ἐνταῦθα παρεμβалеῖν. „Ὡ Ἡράκλεις“ εἶπεν „ὡς πολλοὺς ὄρω στρατηγούς, ὀλίγους δὲ στρατιώτας.“ Ἐπεὶ δὲ παρατάξαντος αὐτοῦ τοὺς ὀπλίτας εἰς πολὺν πρὸ τῶν ἄλλων προῆλθεν, εἶτα δεῖσας ἀντιστάντος ἀνδρὸς πο- 5 λεμίου πάλιν εἰς τὴν τάξιν ἀνεχώρησεν „Ὡ μειράκιον“ εἶπεν „οὐκ αἰδῆ δύο τάξεις ἀπολελοιπῶς, ἣν ἐτάχθης ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ καὶ πάλιν ἐφ’ ἣν σεαυτὸν ἔταξας;“

53 Ἐμβαλὼν δὲ τοῖς πολεμίοις καὶ κατὰ κράτος τρεψάμενος αὐτόν τε τὸν Μικίωνα καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀπέκτεινε. 10 Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἐν Θετταλίᾳ στρατεύμα, συμμίξαντος Ἀντιπάτρου Λεοννάτου καὶ τῶν ἐξ Ἀσίας Μακεδόνων, ἐνῆκα μαχόμενον· καὶ Λεοννάτος ἔπεσεν, ἡγουμένου τῆς μὲν φάλαγγος Ἀντιφίλου, τῶν δὲ ἱππέων τοῦ Θεσσαλοῦ Μένωνος.

1^ε

XXVI. Ὀλίγω δὲ ὕστερον χρόνῳ Κρατεροῦ διαβάντος ἐξ Ἀσίας μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ γενομένης πάλιν ἐν Κραννῶνι παρατάξεως, ἠττήθησαν μὲν οἱ Ἕλληνες οὔτε μεγάλην ἤτταν οὔτε πολλῶν πεσόντων, ἀπειθείᾳ δὲ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἐπιεικεῖς καὶ νέους ὄντας 20 καὶ ἅμα τὰς πόλεις αὐτῶν πειρωῶντος Ἀντιπάτρου διαρρύντες αἰσχίστα προήκοντο τὴν ἐλευθερίαν. Εὐθύς οὖν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἄγοντος τοῦ Ἀντιπάτρου τὴν δύναμιν οἱ μὲν περὶ Δημοσθένην καὶ Ὑπερείδην ἀπηλλάγησαν ἐκ τῆς πόλεως, Δημάδης δὲ μηθὲν μέρος ὧν 25 ὄφειλε χρημάτων ἐπὶ ταῖς καταδίκαις ἐκτίσαι τῇ πόλει δυνάμενος (ἠλώκει γὰρ ἐπὶ τὰ γραφὰς παρανόμων καὶ γεγυῶς ἄτιμος ἐξείργετο τοῦ λέγειν), ἄδειαν εὐρόμενος τότε γράφει ψήφισμα πέμπειν πρὸς Ἀντίπατρον ὑπὲρ εἰρήνης πρέσβεις αὐτοκράτορας. Φοβουμένου δὲ τοῦ 30 δήμου καὶ καλοῦντος Φωκίωνα, καὶ μόνῳ πιστεύειν ἐκείνῳ λέγοντος „Ἄλλ’ εἶγε ἐπιστευόμην“ εἶπεν „ἐγὼ

συμβουλευόντων ὑμῖν, οὐκ ἂν νῦν ἐβουλευόμεθα περὶ
 πραγμάτων τοιούτων.“ Οὕτω δὲ τοῦ ψηφίσματος ἐπι-
 κυρωθέντος ἀπεστάλη πρὸς Ἀντίπατρον ἐν τῇ Καδμείᾳ
 στρατοπεδεύοντα καὶ παρασκευαζόμενον εὐθύς εἰς τὴν
 5 Ἀττικὴν βαδίζειν. Καὶ τοῦτο πρῶτον ἦται τὸ μένοντα
 κατὰ χώραν ποιήσασθαι τὰς διαλύσεις. Τοῦ δὲ Κρατε-
 ροῦ λέγοντος ὡς „Οὐ δίκαια πείθει Φωκίων ἡμᾶς, τὴν
 τῶν συμμάχων καὶ φίλων καθημένους χώραν κακῶς
 ποιεῖν δυναμένους ἐκ τῆς τῶν πολεμίων ὠφελείσθαι,
 10 λαβόμενος αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς ὁ Ἀντίπατρος „Δοτέον“
 εἶπε „Φωκίωσι ταύτην τὴν χάριν.“ Περὶ δὲ τῶν ἄλλων
 ἐκέλευεν αὐτοῖς ἐπιτρέπειν τοὺς Ἀθηναίους, ὥσπερ ἐν
 Λαμίᾳ Λεωσθένης ἐκεῖνον.

XXVII. Ὡς οὖν ἐπανῆλθεν ὁ Φωκίων εἰς τὸ ἄστυ
 15 καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ταῦτα ἔδοξεν ὑπ' ἀνάγκης, αὐθις εἰς
 Θήβας ἐβάδιζε μετὰ τῶν ἄλλων πρέσβεων, Ξενοκράτην
 τὸν φιλόσοφον τῶν Ἀθηναίων προσελομένον. Τοσοῦ-
 τον γὰρ ἦν ἀξίωμα τῆς ἀρετῆς τοῦ Ξενοκράτους καὶ
 δόξα καὶ λόγος παρὰ πᾶσιν, ὥστε οἴεσθαι μήτε ὕβριν
 20 εἶναι μήτε ὠμότητα μήτε θυμὸν ἐν ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ
 φνόμενον, ᾧ Ξενοκράτους μόνον ὀφθέντος οὐκ ἂν αἰ-
 δοῦς τι καὶ τιμῆς ἐγγένοιτο πρὸς αὐτόν. Ἀπέβη δὲ τοῦ-
 ναντίον ἀγνωμοσύνη τιμὴ καὶ μισαγαθία τοῦ Ἀντιπά-
 τρου. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἠσπάσατο τὸν Ξενοκράτην
 25 τοὺς ἄλλους δεξιωσάμενος· ἐφ' ᾧ φασιν εἰπεῖν ἐκεῖνον,
 ὡς Ἀντίπατρος καλῶς ποιεῖ μόνον αὐτὸν αἰσχυνόμενος
 ἐφ' οἷς ἀγνωμονεῖν μέλλει πρὸς τὴν πόλιν· ἔπειτα λέ-
 γειν ἀρξάμενον οὐχ ὑπομένων, ἀλλ' ἀντικρούων καὶ
 δυσκολαίων ἐποίησεν ἀποσιωπῆσαι. Τῶν δὲ περὶ τὸν
 30 Φωκίωνα διαλεχθέντων ἀπεκρίνατο φιλίαν ἔσεσθαι τοῖς
 Ἀθηναίοις καὶ συμμαχίαν ἐκδοῦσι μὲν τοὺς περὶ Δημο-
 σθένην καὶ Ὑπερείδην, πολιτευομένοις δὲ τὴν πάτριον

ἀπὸ τιμημάτων πολιτείαν, δεξαμένοις δὲ φρουρὰν εἰς τὴν Μουνυχίαν, ἔτι δὲ χρήματα τοῦ πολέμου καὶ ζημίαι προσεκτίσασιν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πρέσβεις ἠγάπησαν ὡς φιλανθρωποὺς τὰς διαλύσεις πλὴν τοῦ Ξενοκράτους· ἔφη γὰρ ὡς μὲν δούλοις μετρίως κεχρησθῆναι τὸν 5 Ἀντίπατρον, ὡς δὲ ἐλευθέροις βαρέως. Τοῦ δὲ Φωκίω-νος παραιτουμένου τὴν φρουρὰν καὶ δεομένου λέγεται τὸν Ἀντίπατρον εἰπεῖν· „ὦ Φωκίων, ἡμεῖς πάντα σοι 14 χαρίζεσθαι βουλόμεθα πλὴν τῶν καὶ σὲ ἀπολούντων καὶ ἡμᾶς.“ Οἱ δὲ οὐχ οὕτως φασίν, ἀλλὰ ἐρωτῆσαι τὸν Ἀν-τίπατρον, εἰ τὴν φρουρὰν ἀνέντος αὐτοῦ τοῖς Ἀθηναί-οις ὁ Φωκίων ἐγγυᾶται τὴν πόλιν ἐμμενεῖν τῇ εἰρήνῃ καὶ μηθὲν πολυπραγμονήσειν· σιωπῶντος δὲ ἐκείνου καὶ διαμέλλοντος, ἀναπηδήσαντα Καλλιμέδοντα τὸν Κά-ραβον, ἄνδρα θρασύν καὶ μισόδημον, εἰπεῖν· „Ἐὰν δὲ 15 οὗτος, ὦ Ἀντίπατρε, φλυαρῇ, σὺ πιστεύσεις καὶ οὐ πράξεις ἢ διέγνωκας;“

XXVIII. Οὕτω μὲν ἐδέξαντο φρουρὰν Μακεδόνων Ἀθηναῖοι καὶ Μένυλλον ἡγεμόνα, τῶν ἐπεικῶν τινα καὶ τοῦ Φωκίω-νος ἐπιτηδείων. Ἐφάνη δὲ ὑπερήφανον 20 τὸ πρόσταγμα καὶ μᾶλλον ἐξουσίας ὕβρει χρωμένης ἐπί-δειξις ἢ πραγμάτων ἔνεκα γιγνομένη κατάληψις. Οὐ μικρὸν δὲ τῷ πάθει προσέθηκεν ὁ καιρός. Εἰκάδι γὰρ ἡ φρουρὰ Βοηδρομιῶνος εἰσῆχθη μυστηρίων ὄντων, ἢ τὸν Ἰακχον ἐξ ἄστεος Ἐλευσίνάδε πέμπουσιν, ὥστε τῆς 25 τελετῆς συγχυθείσης ἀναλογίζεσθαι τοὺς πολλοὺς καὶ τὰ πρεσβύτερα τῶν θείων καὶ τὰ πρόσφατα. Πάλαι μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἀρίστοις εὐτυχήμασι τὰς μυστικὰς ὄψεις καὶ φωνὰς παραγενέσθαι σὺν ἐκπλήξει καὶ θάμβει τῶν πο-λεμίων, νῦν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἱεροῖς τὰ δυσχερέστατα πάθη 30 τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπεῖν τοὺς θεοὺς καὶ καθυβρίζεσθαι τὸν ἀγιώτατον τοῦ χρόνου καὶ ἥδιστον αὐτοῖς ἐπώνυ-

μον τῶν μεγίστων κακῶν γενόμενον. Πρότερον μὲν οὖν
 ὀλίγοις ἔτεσι χρησμὸν ἐξήνεγκαν αἱ Δωδωνίδες τῇ πό-
 λει τὰ ἀκρωτήρια τῆς Ἀρτέμιδος φυλάσσειν, ὅπως ἄλλοι
 μὴ λάβωσι· τότε δὲ περὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας αἱ ταινίαι
 5 μὲν, αἷς περιελίττουσι τὰς μυστικὰς κοίτας, βαπτόμε-
 ναι θάψινον ἀντὶ φοινικοῦ χρῶμα καὶ νεκρῶδες ἀνήνεγ-
 καν· ὁ δὲ μείζον ἦν, τὰ παραβαπτόμενα τῶν ιδιωτικῶν
 πάντα τὸ προσῆκον ἄνθος ἔσχε. Μύστην δὲ λούοντα
 χοιρίδιον ἐν Κανθάρω λιμένι κῆτος συνέλαβε καὶ τὰ
 10 κάτω μέρη τοῦ σώματος ἄχρι τῆς κοιλίας κατέπιε, προ-
 δεικνύντος αὐτοῖς τοῦ θεοῦ προφανῶς, ὅτι τῶν κάτω
 καὶ πρὸς θαλάσση στερηθέντες τὴν ἄνω πόλιν διαφυ-
 λάξουσιν. Ἡ μὲν οὖν φρουρὰ διὰ Μένυλλον οὐδὲν ἠνί-
 ασε τοὺς ἀνθρώπους· τῶν δὲ ἀποψηφισθέντων τοῦ πο-
 15 λιτεύματος διὰ πενίαν ὑπὲρ μυρίους καὶ δισχιλίους γε-
 νομένων οἳ τε μένοντες ἐδόκουν σχέτλια καὶ ἄτιμα πά-
 σχειν, οἳ τε διὰ τοῦτο τὴν πόλιν ἐκλιπόντες καὶ μετα-
 στάντες εἰς Θράκην, Ἀντιπάτρου γῆν καὶ πόλιν αὐτοῖς
 παρασχόντος, ἐκπεπολιορημένοις ἐώκεσαν.

20 XXIX. Ὁ δὲ Δημοσθένους ἐν Καλαυρία καὶ Ὑπε-
 ρείδου πρὸς Κλεωναῖς θάνατος, περὶ ὧν ἐν ἄλλοις γέ-
 γραπται, μονοноὺκ ἔρωτα καὶ πόθον Ἀθηναίοις Ἀλε-
 ξάνδρου καὶ Φιλίππου παρίστη. Καὶ τοῦτο, ὅπερ ὕστε-
 ρον, ἀναιρεθέντος Ἀντιγόνου καὶ τῶν ἀνελόντων ἐκεῖ-
 25 νον ἀρξαμένων βιάζεσθαι καὶ λυπεῖν τοὺς ἀνθρώπους,
 ἀνὴρ ἄγροικος ἐν Φρυγίᾳ χωρίον ὀρύττων πνυθόμενου
 τινός „Τί ποιεῖς;“ στενάξας „Ἀντίγονον“ εἶπε „ζητῶ·“
 τότε πολλοῖς ἐπήγει λέγειν διαμνημονεύουσι τὸν ἐκεῖ-
 νων τῶν βασιλέων θυμὸν, ὡς τὸ μέγα καὶ γενναῖον
 30 εὐπαραίτητον εἶχον, οὐχ ὥσπερ Ἀντίπατρος ιδιώτου
 προσώπῳ καὶ φαυλότητι χλαμυδίου καὶ διαίτης εὐτε-
 λείᾳ κατειρωνευόμενος τὴν ἐξουσίαν ἐπαχθέστερος ἦν

τοῖς πάσχουσι κακῶς δεσπότης καὶ τύραννος. Ὅμως δ' σὺν ὁ Φωκίων καὶ φυγῆς ἀπήλλαξε πολλοὺς δεηθεῖς τοῦ Ἀντιπάτρου, καὶ φεύγουσι διεπράξατο, μὴ καθάπερ οἱ λοιποὶ τῶν μεδισταμένων ὑπὲρ τὰ Κεραύνια ὄρη καὶ τὸν Ταίναρον ἐκπεσεῖν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ἐν Πελο- 5 ποννήσῳ κατοικεῖν, ὧν καὶ Ἀγνωνίδης ἦν ὁ συκοφάντης. Ἐπιμελόμενος δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν πράγας καὶ νομίμως τοὺς μὲν ἀστειοὺς καὶ χαρίεντας ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἀεὶ συνέιχε, τοὺς δὲ πολυπράγμονας καὶ νεωτεριστὰς αὐτῷ τῷ μὴ ἄρχειν μηδὲ θορυβεῖν ἀπομαραινόμε- 10 νους ἐδίδαξε φιλοχωρεῖν καὶ ἀγαπᾶν γεωργοῦντας. Ὅρων δὲ τὸν Ξενοκράτην τελοῦντα τὸ μετοίκιον ἐβούλετο γράφαι πολίτην· ὁ δὲ ἀπεῖπε, φήσας οὐκ ἂν μετασχεῖν ταύτης τῆς πολιτείας, περὶ ἧς ἐπρέσβευεν, ἵνα μὴ γένηται. 15

XXX. Τοῦ δὲ Μενύλλου δωρεὰν αὐτῷ καὶ χρήματα διδόντος, ἀπεκρίνατο μῆτ' ἐκεῖνον Ἀλεξάνδρου βελτίονα εἶναι μῆτε κρείττονα τὴν αἰτίαν, ἐφ' ἣ ἤλψεται νῦν ὁ τότε μὴ δεξάμενος. Ἀλλὰ Φώκῳ γε τῷ παιδὶ λαβεῖν δεο- μένου τοῦ Μενύλλου, „Φώκῳ μὲν,“ εἶπεν „ἐὰν μὲν 20 σωφρονῇ μεταβαλόμενος, ἀρκέσει τὰ τοῦ πατρός· ὡς δ' ἔχει νῦν, οὐδὲν ἱκανόν ἐστιν.“ Ἀντιπάτρῳ δὲ τραχύτερον ἀπεκρίνατο βουλομένῳ τι γενέσθαι δι' αὐτοῦ τῶν μὴ προπόντων· „Οὐ δύναται γάρ“ εἶπεν „Ἀντίπατρος ἅμα μοι καὶ φίλῳ καὶ κόλακι χρῆσθαι.“ Τὸν δὲ Ἀντί- 25 πατρον αὐτὸν εἰπεῖν λέγουσιν, ὡς δυεῖν αὐτῷ φίλων Ἀθηήνησιν ὄντων, Φωκίωνος καὶ Δημάδου, τὸν μὲν λαβεῖν οὐ πέπεικε, τὸν δὲ διδοὺς οὐκ ἐμπέπληκε. Καὶ μέντοι Φωκίων μὲν ὡς ἀρετὴν ἐπεδείκνυτο τὴν πενίαν, ἐν ἣ τὸσαυτάκις Ἀθηναίων στρατηγήσας καὶ βασιλεῦσι 30 φίλοις χρησάμενος ἐγκατεγήρασε, Δημάδης δὲ τῷ πλούτῳ καὶ παρανομῶν ἐκαλλωπίζετο. Νόμου γάρ ὄντος

Ἀθήνησι τότε, μὴ χορεύειν ξένου ἢ χιλίας ἀποτίνειν του χορηγόν, ἅπαντας εἰσαγαγὼν ξένους τοὺς χορεύοντας ἑκατὸν ὄντας ἅμα καὶ τὴν ζημίαν ἀνὰ χιλίας ὑπὲρ ἑκάστου εἰσήνεγκεν εἰς τὸ θέατρον. Δημέα δὲ τῷ υἱῷ
 5 νύμφην ἀγόμενος „Ἐμοῦ μὲν“ εἶπεν „ὦ παῖ, τὴν σὴν μητέρα γαμοῦντος οὐδὲ ὁ γείτων ἤσθετο· τοῖς δὲ σοῖς γάμοις καὶ βασιλεῖς καὶ δυνάσται συγχορηγοῦσιν.“ Ἐνοχλούντων δὲ τῷ Φωκίῳ τῶν Ἀθηναίων, ὅπως ἀπαλλάξῃ τὴν φρουρὰν πείσας τὸν Ἀντίπατρον, εἴτε
 10 μὴ προσδοκῶν πείσειν εἴτε μᾶλλον ὄρων σωφρονοῦντα τὸν δῆμον καὶ πολιτευόμενον εὐτάκτως διὰ τὸν φόβον, ἐκείνην μὲν αἰεὶ διωθεῖτο τὴν πρεσβείαν, τὰ δὲ χρήματα μὴ πράττειν, ἀλλὰ μέλλειν καὶ ἀναβάλλεσθαι τὸν Ἀντίπατρον ἔπεισε. Μεταβάντες οὖν Δημάδην παρεκά-
 15 λουν. Ὁ δὲ προθύμως ὑπέστη καὶ τὸν υἱὸν ἔχων ἀπῆ- ρεν εἰς Μακεδονίαν ὑπὸ δαίμονός τινος, ὡς ἔοικεν, εἰς τοῦτο καιροῦ κομισθεῖς, ἐν ᾧ κατείχετο μὲν Ἀντίπα- τρος ἤδη νόσῳ, Κάσανδρος δὲ τῶν πραγμάτων ἐγκρα- τῆς γεγωναὶς εὗρεν ἐπιστολὴν Δημάδου γεγραμμένην
 20 πρὸς Ἀντίγονον εἰς Ἀσίαν, παρακαλοῦντος αὐτὸν ἐπι- φανῆναι τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Μακεδονίαν ἐκ πα- λαιοῦ καὶ σαπροῦ κρεμαμένοις στήμονος, τὸν Ἀντίπα- τρον οὕτω σκώψαντος. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ἀφιγμένον ὁ Κάσανδρος, συνέλαβε, καὶ πρῶτα μὲν τὸν υἱὸν ἐγγύς
 25 προσαγαγὼν ἀπέσφαξεν, ὥστε καταδέξασθαι τοῖς κόλ- ποις τὸ αἷμα τὸν πατέρα καὶ καταπλησθῆναι τοῦ φό- νου, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς ἀχαριστίαν αὐτὸν καὶ προδοσίαν πολλὰ λαιδορήσας καὶ καθυβρίσας ἀπέκτεινε.

XXXI. Ἐπεὶ δὲ Ἀντίπατρος ἀποδείξας Πολυσπέρ-
 30 χοντα στρατηγόν, Κάσανδρον δὲ χιλίαρχον ἐξέλιπεν, εὐθύς διαναστὰς ὁ Κάσανδρος καὶ προκαταλαμβάνων τὰ πράγματα πέμπει κατὰ τάχος Νικάνορα τῷ Μενύλλῳ

διάδοχον τῆς φρουραρχίας, πρὶν ἔκδηλον τὸν Ἀντιπά-
 τρου θάνατον γενέσθαι κελεύσας τὴν Μουνυχίαν παρα-
 λαβεῖν. Γενομένου δὲ τούτου καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας
 πνυθόμενων τῶν Ἀθηναίων, ὅτι τέθνηκεν ὁ Ἀντίπα-
 56 τρος, ἐν αἰτίαις ὁ Φωκίων ἦν καὶ κακῶς ἤκουεν ὡς 5
 προαισθόμενος καὶ κατασιωπήσας χάριτι τοῦ Νικάνο-
 ρος. Ὁ δὲ τούτων μὲν οὐκ ἐφρόντιζεν, ἐντυγχάνων δὲ
 τῷ Νικάνορι καὶ διαλεγόμενος εἰς τε τὰλλα τοῖς Ἀθη-
 ναίοις πρᾶον αὐτὸν καὶ κεχαρισμένον παρεῖχε, καὶ φιλο-
 τιμίας τινὰς ἐπεισε καὶ δαπάνας ὑποστῆναι γενόμενον 10
 ἀγωνοθέτην.

XXXII. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Πολυσπέρχων τὴν τοῦ βα-
 σιλέως ἐπιμέλειαν ἔχων ὑφ' ἑαυτῷ καὶ καταπολιτευό-
 μενος τὸν Κάσανδρον ἐπεμψεν ἐπιστολὴν τοῖς ἐν ἄστει
 γεγραμμένην, ὡς τοῦ βασιλέως ἀποδιδόντος αὐτοῖς τὴν 15
 δημοκρατίαν καὶ πολιτεύεσθαι κατὰ τὰ πάτρια πάντας
 Ἀθηναίους κελεύοντος. Ἦν δὲ τοῦτο κατὰ τοῦ Φωκίω-
 νος ἐπιβουλή. Συσκευαζόμενος γὰρ εἰς ἑαυτὸν, ὡς μι-
 κρὸν ὕστερον ἔδειξε τοῖς ἔργοις, ὁ Πολυσπέρχων τὴν
 πόλιν, οὐδὲν ἠλπίζε περαίνειν, μὴ τοῦ Φωκίωνος ἐκπε- 20
 σόντος· ἐκπεσεῖσθαι δὲ ἐκεῖνον ἅμα τῶν ἀπειρηγισμέ-
 νων ἐπιχυθέντων τῇ πολιτείᾳ καὶ πάλιν τὸ βῆμα δημα-
 γωγῶν κατασχόντων καὶ συκοφαντῶν. Ὑποκινουμένων
 δὲ πρὸς ταῦτα τῶν Ἀθηναίων βουλόμενος ἐντυχεῖν αὐ-
 τοῖς ὁ Νικάνωρ, ἐν Πειραιεῖ βουλῆς γενομένης, παρῆλ- 25
 θε τῷ Φωκίῳ ἐμπιστεύσας τὸ σῶμα. Δερκύλλου δὲ
 τοῦ ἐπὶ τῆς χώρας στρατηγοῦ συλλαβεῖν αὐτὸν ἐπιχει-
 ρήσαντος, ἐκεῖνος μὲν προαισθόμενος ἐξεπήδησε καὶ
 φανερός ἦν εὐθύς ἀμυνόμενος τὴν πόλιν, ὁ δὲ Φω-
 κίων ἐπὶ τῷ προέσθαι τὸν ἄνδρα καὶ μὴ κατασχεῖν ἐγ- 30
 καλούμενος ἔφη πιστεύειν μὲν τῷ Νικάνορι καὶ μηδὲν
 ἀπ' αὐτοῦ προσδοκᾶν δεινόν· εἰ δὲ μὴ, μᾶλλον ἐθέλειν

ἀδικούμενος ἢ ἀδικῶν φανερός γενέσθαι. Τοῦτο δὲ
 ὑπὲρ αὐτοῦ μὲν ἂν τινι σκοποῦντι δοκοίη καλοκαγαθι-
 κῶς λελέχθαι καὶ γενναίως· ὁ δὲ εἰς πατρίδος ἀποκιν-
 δυνεύων σωτηρίαν καὶ ταῦτα στρατηγὸς καὶ ἄρχων, οὐκ
 5 οἶδα, μὴ μείζον τι παραβαίνει καὶ πρεσβύτερον τὸ πρὸς
 τοὺς πολίτας δίκαιον. Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο ἔστιν εἰπεῖν,
 ὅτι φοβούμενος μὲν εἰς πόλεμον ἐμβαλεῖν τὴν πόλιν ὁ
 Φωκίων ἀπέσχετο τοῦ Νικάνορος, ἄλλως δὲ προὔβαλ-
 λετο τὴν πίστιν καὶ τὸ δίκαιον, ὅπως αἰδούμενος ἐκεῖ-
 10 νος ἡσυχίαν ἄγη καὶ μηδὲν ἀδικῆ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ'
 ὄντως ἔοικεν ἰσχυρά τις αὐτῷ περὶ τοῦ Νικάνορος ἐγ-
 γενέσθαι πίστις, ὃν γε πολλῶν προδιαβαλλόντων καὶ
 κατηγορούντων ἐπιτίθεσθαι τῷ Πειραιεῖ καὶ διαβιβά-
 ζειν εἰς Σαλαμίνα ξένους καὶ διαφθείρειν τινὰς τῶν ἐν
 15 Πειραιεῖ κατοικούντων, οὐ προσήκατο τὸν λόγον οὐδ'
 ἐπίστευσεν, ἀλλὰ καὶ Φιλομήλου τοῦ Λαμπτρέως ψήφι-
 σμα γράψαντος, Ἀθηναίους ἅπαντας ἐν τοῖς ὅπλοις εἶ-
 ναι καὶ τῷ στρατηγῷ Φωκίῳ προσέχειν, ἡμέλησεν,
 ἄχρι οὗ προσάγων ὁ Νικάνωρ ἐκ τῆς Μουνυχίας τὰ
 20 ὅπλα τὸν Πειραιᾶ περιετάφρευσε.

XXXIII. Πραττομένων δὲ τούτων ὁ μὲν Φωκίων
 ἔθορουβεῖτο καὶ κατεφρονεῖτο τοὺς Ἀθηναίους ἐξάγειν
 βουλόμενος, Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Πολυσπέρχοντος υἱὸς ἦκε
 μετὰ δυνάμεως, λόγῳ μὲν ἐπὶ τὸν Νικάνωρα τοῖς ἐν
 25 ἄστει βοηθήσων, ἔργῳ δὲ τὴν πόλιν, εἰ δύναίτο, κατα-
 ληψόμενος αὐτὴν ἑαυτῇ περιπετῆ γενομένην. Οἷ τε γὰρ
 φυγάδες αὐτῷ συνεισβαλόντες εὐθύς ἦσαν ἐν ἄστει καὶ
 τῶν ξένων ἅμα καὶ τῶν ἀτίμων πρὸς αὐτοὺς εἰσδρα-
 μόντων ἐκκλησία παμμιγῆς ἠθροίσθη καὶ ἄτακτος, ἐν ἧ
 30 τὸν Φωκίωνα τῆς ἀρχῆς ἀπολύσαντες ἐτέρους εἵλοντο
 στρατηγούς. Εἰ δὲ μὴ συνιῶν εἰς λόγους ὁ Ἀλέξανδρος
 τῷ Νικάνωρι μόνος παρὰ τὸ τεῖχος ὤφθη καὶ τοῦτο ποι-

οὔντες πολλάκις ὑποψίαν τοῖς Ἀθηναίοις παρέσχον, οὐκ
 ἂν ἡ πόλις διέφυγε τὸν κίνδυνον. Ἐπεὶ δὲ Ἀγνωνίδης
 7 ὁ ῥήτωρ εὐθύς ἐπεφύετο τοῖς περὶ τὸν Φωκίωνα καὶ
 κατηγορεῖ προδοσίας, οἱ μὲν περὶ Καλλιμέδοντα καὶ
 Χαρικλέα φοβηθέντες ἀπῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, ὁ δὲ 5
 Φωκίων καὶ μετ' αὐτοῦ τῶν φίλων οἱ παραμείναντες
 ὄχοντο πρὸς Πολυσπέρχοντα. Καὶ συνεξῆλθον αὐτοῖς
 χάριτι τοῦ Φωκίωνος ὁ Πλαταιεὺς Σόλων καὶ Δεινάρ-
 χος ὁ Κορίνθιος, ἐπιτήδειοι τοῦ Πολυσπέρχοντος εἶναι
 δοκοῦντες καὶ συνήθεις. Ἀρρωστίᾳ δὲ χρησαμένου τοῦ 10
 Δεινάρχου συχνὰς ἡμέρας ἐν Ἐλατεῖα διέτριψαν, ἐν αἷς
 Ἀγνωνίδου πείσαντος, Ἀρχεστράτου δὲ τὸ ψήφισμα
 γράψαντος, ἐπεμπε πρεσβείαν ὁ δῆμος κατηγορήσουσαν
 τοῦ Φωκίωνος. Ἄμα δὲ καὶ συνέμιξαν ἀμφοτέροι τῷ
 Πολυσπέρχοντι μετὰ τοῦ βασιλέως πορευομένῳ περὶ 15
 κώμην τινὰ τῆς Φωκίδος, Φαρύγας, κειμένην ὑπὸ τὸ
 Ἀκρούριον ὄρος, ὃ νῦν Γαλάτην καλοῦσιν. Ἐνταῦθα
 δὴ θεὶς ὁ Πολυσπέρχων τὸν χρυσοῦν οὐρανίσκον καὶ
 καθίσας ὑπ' αὐτῷ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς φίλους, τὸν μὲν
 Δεινάρχον εὐθύς ἐκ προόδου λαβεῖν ἐκέλευσε καὶ στρε- 20
 βλώσαντας ἀποκτεῖναι, τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἀπέδωκε
 λόγον. Ὡς δὲ θόρυβον καὶ κραυγὴν ἐποίουν ἀντικατη-
 γοροῦντες ἀλλήλων ἐν τῷ συνεδρίῳ καὶ προσελθὼν ὁ
 Ἀγνωνίδης εἶπεν, „Ἀπαντας ἡμᾶς εἰς μίαν ἐμβαλόντες
 γαλεάγραν Ἀθηναίοις ἀναπέμψατε λόγον ὑφέξοντας,“ 25
 ὁ μὲν βασιλεὺς ἐγέλασεν, οἱ δὲ περιεστῶτες τῷ συνε-
 δρίῳ Μακεδόνες καὶ ξένοι σχολὴν ἄγοντες ἐπεθύμουν
 ἀκούειν, καὶ τοὺς πρέσβεις παρεκάλουν ἀπὸ νεύματος
 ἐνταῦθα ποιεῖσθαι τὴν κατηγορίαν. Ἦν δὲ οὐδὲν ἴσον,
 ἀλλὰ τῷ μὲν Φωκίῳι πολλάκις ἀντέκρουσεν ὁ Πολυ- 30
 σπέρχων λέγοντι, μέχρι οὗ τῇ βακτηρίᾳ πατάξας τὴν
 γῆν ἀπέστη καὶ κατεσιώπησεν. Ἠγήμονος δὲ φήσαντος,

ὅτι μάρτυς αὐτῷ τῆς πρὸς τὸν δῆμον εὐνοίας Πολυ-
σπέρχων ἐστί, καὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἀποκριναμένου
πρὸς ὄργην „Παῦσαι μου πρὸς τὸν βασιλέα καταψευδό-
μενος,“ ἀναπηδήσας ὁ βασιλεὺς ὤρμησε λόγχῃ τὸν Ἡγή-
5 μονα πατάξαι. Ταχὺ δὲ τοῦ Πολυσπέρχοντος περιλα-
βόντος αὐτὸν οὕτω διελύθη τὸ συνέδριον.

XXXIV. Τὸν δὲ Φωκίωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ φυ-
λακῆς περιεχούσης, ὅσοι τῶν ἐταίρων ἔτυχον οὐκ ἐγ-
γὺς ἐστῶτες, ὡς τοῦτο εἶδον, ἐγκαλυψάμενοι καὶ δια-
10 φυγόντες ἐσώθησαν. Ἐκείνους δὲ Κλεῖτος εἰς Ἀθήνας
ἀνήγε λόγῳ μὲν κριθησομένους, ἔργῳ δὲ ἀποθανεῖν
κατακεκριμένους. Καὶ προσῆν τὸ σχῆμα τῇ κομιδῇ λυ-
πηρόν, ἐφ' ἀμάξαις κομιζομένων αὐτῶν διὰ τοῦ Κερα-
μεικοῦ πρὸς τὸ θέατρον· ἐκεῖ γὰρ αὐτοὺς προσαγαγῶν
15 ὁ Κλεῖτος συνεῖχεν, ἄχρι οὗ τὴν ἐκκλησίαν ἐπλήρωσαν
οἱ ἄρχοντες, οὐ δούλον, οὐ ξένον, οὐκ ἄτιμον ἀποκρί-
ναντες, ἀλλὰ πᾶσι καὶ πάσαις ἀναπεπταμένον τὸ βῆμα
καὶ τὸ θέατρον παρασχόντες. Ἐπεὶ δὲ ἦ τ' ἐπιστολὴ τοῦ
βασιλέως ἀνεγνώσθη, λέγοντος αὐτῷ μὲν ἐγνώσθαι
20 προδότας γεγυῆναι τοὺς ἄνδρας, ἐκείνοις δὲ διδόναι
τὴν κρίσιν ἐλευθέρους τε δὴ καὶ αὐτονόμοις οὔσι, καὶ
τοὺς ἄνδρας ὁ Κλεῖτος εἰσήγαγεν, οἱ μὲν βέλτιστοι τῶν
πολιτῶν ὀφθέντος τοῦ Φωκίωνος ἐνεκαλύψαντο καὶ
κάτω κύψαντες ἐδάκρουν, εἷς δὲ ἀναστὰς ἐτόλμησεν εἰ-
25 πεῖν ὅτι, τηλικαύτην κρίσιν ἐγκεχειρικότος τῷ δήμῳ
τοῦ βασιλέως, καλῶς ἔχει τοὺς δούλους καὶ τοὺς ξένους
ἀπελθεῖν ἐκ τῆς ἐκκλησίας. Οὐκ ἀνασχομένων δὲ τῶν
πολλῶν, ἀλλ' ἀνακραγόντων βάλλειν τοὺς ὀλιγαρχικούς
καὶ μισοδήμους, ἄλλος μὲν οὐδεὶς ὑπὲρ τοῦ Φωκίωνος
30 ἐπεχείρησεν εἰπεῖν, αὐτὸς δὲ χαλεπῶς καὶ μόλις ἔξα-
κουσθεῖς „Πότερον“ εἶπεν „ἀδίκως ἢ δικαίως ἀποκτεῖ-
ναι βουλευσθε ἡμᾶς;“ Ἀποκριναμένων δὲ τινῶν, ὅτι 75

δικαίως „Καὶ τοῦτο“ ἔφη „πῶς γνώσεσθε μὴ ἀκούσαν-
τες;“ Ἐπεὶ δὲ οὐθὲν μᾶλλον ἤκουον, ἐγγυτέρω προσ-
ελθὼν, „Ἐγὼ μὲν“ εἶπεν „ἀδικεῖν ὁμολογῶ καὶ θανά-
του τιμῶμαι τὰ πεπολιτευμένα ἑμαυτῷ· τούτους δὲ, ἄν-
δρες Ἀθηναῖοι, διὰ τί ἀποκτενεῖτε μὴδὲν ἀδικοῦντας;“ 5
Ἀποκριναμένων δὲ πολλῶν „Ὅτι σοὶ φίλοι εἰσίν;“ ὁ
μὲν Φωκίων ἀποστὰς ἤσυχίαν ἤγγεν, ὁ δὲ Ἀγνωνίδης
ψήφισμα γεγραμμένου ἔχων ἀνέγνω, καθ’ ὃ τὸν δῆμον
ἔδει χειροτονεῖν περὶ τῶν ἀνδρῶν, εἰ δοκοῦσιν ἀδικεῖν,
τούς δὲ ἄνδρας, ἂν καταχειροτονηθῶσιν, ἀποθνήσκειν. 10

XXXV. Ἀναγνωσθέντος δὲ τοῦ ψηφίσματος ἤξιουν
τινὲς προσγράφειν, ὅπως καὶ στρεβλωθεὶς Φωκίων
ἀποθάνοι, καὶ τὸν τροχὸν εἰσφέρειν καὶ τοὺς ὑπηρέτας
καλεῖν προσέταττον. Ὁ δὲ Ἀγνωνίδης καὶ τὸν Κλεῖτον
ὄρων δυσχεραίνοντα καὶ τὸ πρᾶγμα βαρβαρικὸν εἶναι 15
καὶ μαρὸν ἠγούμενος „Ὅταν“ ἔφη „Καλλιμέδοντα τὸν
μαστιγίαν λάβωμεν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, στρεβλώσο-
μεν· περὶ δὲ Φωκίωνος οὐδὲν ἐγὼ γράφω τοιοῦτον.“
Ἐνταῦθα τῶν ἐπιεικῶν τις ὑπεφώνησεν· „Ὅρθῶς γε σὺ
ποιῶν· ἂν γὰρ Φωκίωνα βασανίσωμεν, σὲ τί ποιήσο- 20
μεν;“ Ἐπικυρωθέντος δὲ τοῦ ψηφίσματος καὶ τῆς χει-
ροτομίας ἀποδοθείσης, οὐδεὶς καθήμενος, ἀλλὰ πάντες
ἐξανασιάντες, οἱ δὲ πλεῖστοι καὶ στεφανωσάμενοι κα-
τεχειροτόνησαν αὐτῶν θάνατον. Ἦσαν δὲ σὺν τῷ Φω-
κίῳ Νικοκλῆς, Θούδιππος, Ἠγήμων, Πυθοκλῆς· Διη- 25
μητρίου δὲ τοῦ Φαληρέως καὶ Καλλιμέδοντος καὶ Χα-
ρικλέους καὶ τινῶν ἄλλων ἀπόντων κατεψηφίσθη θά-
νατος.

XXXVI. Ὡς οὖν διαλύσαντες τὴν ἐκκλησίαν ἤγουν
εἰς τὸ δεσμωτήριον τοὺς ἄνδρας, οἱ μὲν ἄλλοι, περι- 30
πλεκομένων τῶν φίλων αὐτοῖς καὶ οἰκείων, ὀδυρόμενοι
καὶ καταθρηνοῦντες ἐβάδιζον, τὸ δὲ Φωκίωνος πρόσω-

πον οἶον ὅτε στρατηγῶν ἀπ' ἐκκλησίας προῦπέμπετο βλέποντες ἐθαύμαζον τὴν ἀπάθειαν καὶ μεγαλοψυχίαν τοῦ ἀνδρός. Οἱ δὲ ἐχθροὶ κακῶς ἔλεγον παρατρέχοντες· εἷς δὲ καὶ προσέπτυσεν ἐξεναντίας προσελθῶν. Ὅτε
 5 καὶ τὸν Φωκίωνα λέγεται βλέψαντα πρὸς τοὺς ἄρχοντας εἶπειν· „Οὐ παύσει τις ἀσχημονοῦντα τοῦτον;“ Ἐπεὶ δὲ Θούδιππος ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ γενόμενος καὶ τὸ κώ-
 νειον ὄρῶν τριβόμενον ἠγανάκτει καὶ κατέκλαιε τὴν συμφορὰν, ὡς οὐ προσηκόντως τῷ Φωκίῳ συναπολ-
 10 λύμενος, „Εἶτα οὐκ ἀγαπᾷς“ εἶπεν „ὅτι μετὰ Φωκίω-
 νος ἀποθνήσκεις;“ Ἐρομένου δέ τινος τῶν φίλων, εἶ-
 τι πρὸς Φῶκον λέγει τὸν υἱόν· „Πάνυ μὲν οὖν“ ἔφη
 „λέγω μὴ μνησικακεῖν Ἀθηναίοις.“ Τοῦ δὲ Νικοκλέ-
 ουσ, ὃς ἦν αὐτῷ πιστότατος τῶν φίλων, παρακαλοῦν-
 15 τος, ὅπως αὐτὸν ἐάσῃ τὸ φάρμακον πιεῖν πρότερον,
 „Βαρὺ μὲν“ εἶπεν „ᾧ Νικόκλεις, ἐμοὶ τὸ αἶτημα καὶ
 λυπηρόν, ἐπεὶ δὲ οὐδὲ ἄλλο οὐδέποτε σοι παρὰ τὸν
 βίον οὐδὲν ἠχαρίστησα, καὶ τοῦτο συγχωρῶ.“ Πεπωκό-
 των δὲ ἤδη πάντων τὸ φάρμακον ἐπέλιπε, καὶ ὁ δημό-
 20 σιος οὐκ ἔφη τρίψειν ἕτερον, εἰ μὴ λάβοι δῶδεκα δραχ-
 μάς, ὅσου τὴν ὀλκὴν ὠνεῖται. Χρόνου δὲ γενομένου
 καὶ διατριβῆς ὁ Φωκίων καλέσας τινὰ τῶν φίλων καὶ
 εἰπῶν, εἰ μηδὲ ἀποθανεῖν Ἀθήνησι δωρεάν ἐστίν, ἐκέ-
 λευσε τῷ ἀνθρώπῳ δοῦναι τὸ κεράτιον.

25 XXXVII. Ἦν δὲ ἡμέρα μηνὸς Μουνυχιῶνος ἐνάτη
 ἐπὶ δέκα, καὶ τῷ Διῦ τὴν πομπὴν πέμποντες οἱ ἱππεῖς
 παρεξήεσαν· ὧν οἱ μὲν ἀφείλοντο τοὺς στεφάνους, οἱ
 δὲ πρὸς τὰς θύρας δεδακρυμένοι τῆς εἰρκτῆς ἀπέβλε-
 ψαν. Ἐφάνη δὲ τοῖς μὴ παντάπασιν ὠμοῖς καὶ διε-
 30 φθαρμένοις ὑπ' ὀργῆς καὶ φθόνου τὴν ψυχὴν ἀνοσιώ-
 τατον γεγονέναι τὸ μηδ' ἐπισχεῖν τὴν ἡμέραν ἐκείνην
 μηδὲ καθαρεῦσαι δημοσίου φόνου τὴν πόλιν ἐορτάζου-

σαν. Οὐ μὴν ἀλλ' ὥσπερ ἐνδεέστερον ἠγωνισμένοις
 9 τοῖς ἐχθροῖς ἔδοξε καὶ τὸ σῶμα τοῦ Φωκίωτος ἐξορίσαι
 καὶ μηδὲ πῦρ ἐναῦσαι μηδένα πρὸς τὴν ταφὴν Ἀθη-
 ναίων. Διὸ φίλος μὲν οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἄψασθαι τοῦ
 σώματος, Κωνωπίων δὲ τις ὑπουργεῖν εἰδισμένος τὰ 5
 τοιαῦτα μισθοῦ κομισθέντα τὸν νεκρὸν ὑπὲρ τὴν Ἐλευ-
 σίνα πῦρ λαβὼν ἐκ τῆς Μεγαρικῆς ἔκαυσεν. Ἡ δὲ [Με-
 γαρικῆ] γυνὴ παροῦσα μετὰ τῶν θεραπευαίνιδων ἔχωσε
 μὲν αὐτόθι χῶμα κενὸν καὶ κατέσπεισεν, ἐνθεμένη δὲ
 τῷ κόλπῳ τὰ ὄστᾶ καὶ κομίσασα νύκτωρ εἰς τὴν οἰκίαν 10
 κατώρυξε παρὰ τὴν ἐστίαν εἰποῦσα· „Σοί, ὦ φίλη ἐστία,
 παρακατατίθεμαι ταῦτα ἀνδρὸς ἀγαθοῦ λείψανα· σὺ δὲ
 αὐτὰ τοῖς πατράσι ἀπόδος ἡρίοις, ὅταν Ἀθηναῖοι σω-
 φρονήσωσι.“

XXXVIII. Καὶ μέντοι χρόνου βραχέος διαγενομέ- 15
 νου καὶ τῶν πραγμάτων διδασκόντων οἷον ἐπιστάτην
 καὶ φύλακα σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης ὁ δῆμος ἀπώ-
 λεσεν, ἀνδριάντα μὲν αὐτοῦ χαλκοῦν ἀνέστησαν, ἔθα-
 ψαν δὲ δημοσίοις τέλεσι τὰ ὄστᾶ. Τῶν δὲ κατηγορῶν
 Ἀγνωνίδην μὲν αὐτοὶ θάνατον καταχειροτονήσαντες 20
 ἀπέκτειναν, Ἐπίκουρον δὲ καὶ Δημόφιλον ἀποδράντας
 ἐκ τῆς πόλεως ἀνευρῶν ὁ τοῦ Φωκίωτος υἱὸς ἐτιμωρή-
 σατο. Τοῦτον οὔτε τᾶλλα σπουδαῖον ἄνδρα γενέσθαι
 φασί, καὶ παιδίσκης ἐρωῶντα παρὰ πορνοβοσκῷ τρεφομέ-
 νης κατὰ τύχην Θεοδώρῳ τῷ ἀθέῳ παραγενέσθαι λόγον 25
 ἐν Λυκείῳ διαλεγομένῳ τοιοῦτον· „Εἰ τὸ φίλον λύσα-
 σθαι μὴ αἰσχρὸν ἐστίν, οὐδὲ τὸ φίλην ὁμοίως· εἰ δὲ μὴ
 τὸ ἑταῖρον, οὐδὲ τὸ ἑταίραν.“ θέμενον οὖν ἑαυτῷ πρὸς
 τὴν ἐπιθυμίαν τὸν λόγον ὡς εὖ ἔχοντα λύσασθαι τὴν
 ἑταίραν. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ Φωκίωνα πραχθέντα τῶν 30
 περὶ Σωκράτην πάλιν ἀνέμνησε τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁμοι-

οτάτης ἐκεῖνη τῆς ἁμαρτίας ταύτης καὶ δυστυχίας τῆ πόλει γενομένης.

5

Κ Α Τ Ω Ν.

1. Κάτωνι δὲ τὸ μὲν γένος ἀρχὴν ἐπιφανείας ἔλαβε
 10 καὶ δόξης ἀπὸ τοῦ προπάππου Κάτωνος, ἀνδρὸς ἐν δόξῃ
 καὶ δυνάμει μάλιστα Ῥωμαίων γενομένου δι' ἀρετὴν,
 ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται, κατελείφθη δὲ γο-
 νέων ὄρφανὸς μετ' ἀδελφοῦ Καπίωνος καὶ Πορκίας
 ἀδελφῆς. Ἦν δὲ καὶ Σερβιλία Κάτωνος ὁμομήτριος
 15 ἀδελφή. Καὶ πάντες οὗτοι παρὰ Λιβίῳ Δρούσῳ τρο-
 φὴν καὶ δίαιταν εἶχον, θείῳ μὲν ὄντι τῆς μητρὸς,
 ἄγοντι δὲ τὴν πολιτείαν τότε· καὶ γὰρ εἰπεῖν δεινότα-
 τος ἦν καὶ τᾶλλα σώφρων ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα καὶ φρο-
 νήματος οὐδενὶ Ῥωμαίων ὑφιέμενος. Λέγεται δὲ Κά-
 20 των εὐθύς ἐκ παιδίου τῇ τε φωνῇ καὶ τῷ προσώπῳ καὶ
 ταῖς περὶ τὰς παιδιάς διατριβαῖς ἠῆθος ὑποφαίνειν ἄτρε-
 πτον καὶ ἀπαθὲς καὶ βέβαιον ἐν πᾶσιν. Ἰσχύν τε γὰρ
 εἶχον αὐτοῦ παρ' ἡλικίαν τελεσιουργὸν αἰ ὄρμαί, καὶ
 τοῖς κολακεύουσι τραχὺς ὢν καὶ προσάντης ἔτι μᾶλλον
 25 ἐκράτει τῶν ἐκφοβούντων. Ἦν δὲ καὶ πρὸς γέλωτα κο-
 μιδῇ δυσκίνητος, ἄχρι μειδιάματος σπανίως τῷ προ-
 σώπῳ διαχεόμενος, καὶ πρὸς ὀργὴν οὐ ταχύς οὐδὲ ὀλι-
 σθηρός, ὀργισθεὶς δὲ δυσπαραίτητος. Ὡς οὖν εἰς τὸ
 μανθάνειν ἦκε, νωθρὸς ἦν ἀναλαβεῖν καὶ βραδύς, ἀνα-
 30 λαβὼν δὲ κάτοχος καὶ μνημονικός. Ὁ δὲ καὶ πέφυκεν
 ἄλλως, τοὺς μὲν εὐφυεῖς ἀναμνηστικούς μᾶλλον εἶναι, 760
 μνημονικούς δὲ τοὺς μετὰ πόνου καὶ πραγματείας πα-

ραδεχομένους· γίνεται γὰρ οἷον ἔγκραυμα τῆς ψυχῆς τῶν μαθημάτων ἕκαστον. Ἔοικε δὲ καὶ τὸ δύσπιστον τῷ Κάτῳ ποιεῖν ἐργωδεστέραν τὴν μάθησιν· πάσχειν γὰρ τι τὸ μανθάνειν ἀτεχνῶς ἔστι, καὶ τὸ πείθεσθαι ταχὺ τοῖς ἦτιον ἀντέχειν δυναμένοις συμβέβηκε. Διὸ πεί- 5 θονται μᾶλλον νέοι γερόντων καὶ νοσοῦντες ὑγιαινόντων, καὶ ὅλως ἐν οἷς τὸ ἀποροῦν ἀσθενέστατόν ἐστι, ῥᾶστον τὸ προστιθέμενον. Τῷ μέντοι παιδαγωγῷ τὸν Κάτωνα πείθεσθαι μὲν λέγουσι καὶ ποιεῖν ἅπαν τὸ προσ- τατιτόμενον, ἕκαστου δὲ τὴν αἰτίαν ἀπαιτεῖν καὶ τὸ διὰ 10 τί πυνθάνεσθαι. Καὶ γὰρ ἦν χαρίεις ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῦ καὶ λόγον ἔχων τοῦ κονδύλου προχειρότερον, ὄνομα Σαρπηδῶν.

II. Ἐτι δὲ παιδὸς τοῦ Κάτωνος ὄντος ἔπραττον οἱ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων ὅπως μεθέξουσι τῆς ἐν Ῥώμῃ 15 πολιτείας· καὶ τις Πομπαίδιος Σίλλων, ἀνὴρ πολεμικὸς καὶ μέγιστον ἔχων ἀξίωμα, τοῦ δὲ Δρούσου φίλος, κατέλυσε παρ' αὐτῷ πλείονας ἡμέρας, ἐν αἷς γεγωνὸς τοῖς παιδίοις συνήθης „Ἄγε“ εἶπεν „ὅπως ὑπὲρ ἡμῶν δεήσεσθε τοῦ θείου συναγωνίσασθαι περὶ τῆς πολι- 20 τείας.“ Ὁ μὲν οὖν Καπίων διαμειδιάσας ἐπένευσε, τοῦ δὲ Κάτωνος οὐδὲν ἀποκρινάμενον καὶ βλέποντος εἰς τοὺς ξένους ἀτενὲς καὶ βλοσυρόν, ὁ Πομπαίδιος „Σὺ δε“ εἶπεν „ἡμῖν, ὦ νεανία, τί λέγεις; Οὐχ οἷος εἰ τοῖς ξένοις συλλαμβάνεσθαι πρὸς τὸν θεῖον, ὡσπερ ὁ ἀδελ- 25 φός;“ Μὴ φθεγγομένου δὲ τοῦ Κάτωνος, ἀλλὰ τῇ σιωπῇ καὶ τῷ προσώπῳ δοκοῦντος ἀπολέγεσθαι τὴν δέησιν, ἀράμενος αὐτὸν ὁ Πομπαίδιος ὑπὲρ θυρίδος ὡς ἀφήσων ὁμολογεῖν ἐκέλευεν ἢ ῥίψειν ἔφασκεν, ἅμα τῇ τε φωνῇ τραχυτέρᾳ χρώμενος καὶ ταῖς χερσὶν ἀπηρητημένον 30 τὸ σῶμα πολλάκις ὑπὲρ τῆς θυρίδος κραδαίνων. Ἐπεὶ δὲ πολὺν χρόνον οὕτω διεκαρτέρησεν ὁ Κάτων ἀνέκ-

πληκτος καὶ ἀδεής, καταθέμενος αὐτὸν Πομπαιδίος ἡσυχῇ πρὸς τοὺς φίλους εἶπεν· „Οἶον εὐτύχημα τῆς Ἰταλίας ὅτι παῖς οὗτός ἐστιν· εἰ δὲ ἀνὴρ ἦν, μίαν οὐκ ἂν οἶμαι ψῆφον ἡμῖν ἐν τῷ δήμῳ γίνεσθαι.“ Πάλιν δὲ
 5 συγγενοῦς τινος ἐν γενεθλίοις καλέσαντος ἐπὶ δεῖπνον ἄλλους τε παῖδας καὶ τοὺς περὶ Κάτωνα, σχολὴν ἄγοντες ἐν τινι μέρει τῆς οἰκίας ἔπαιζον αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἀναμειγμένοι νεώτεροι καὶ πρεσβύτεροι, τὸ δὲ παιζόμενον ἦν δίκαι καὶ κατηγορίαὶ καὶ ἀγωγαὶ τῶν ἀλισκο-
 10 μένων. Εἷς οὖν τῶν ἐαλωκότων παιδῶν εὐπρεπῆς τὴν ὄψιν ὑπὸ πρεσβυτέρου παιδὸς ἀχθεὶς εἰς τι δωμάτιον καὶ εἰσχθεὶς ἐπεκαλεῖτο τὸν Κάτωνα. Ταχὺ δὲ τὸ γινόμενον συνεῖς ἤκεν ἐπὶ τὰς θύρας ὁ Κάτων, καὶ διωσάμενος τοὺς προεσιτώτας καὶ διακωλύοντας ἐξήγαγε τὸν
 15 παῖδα· καὶ μετ' ὀργῆς ἔχων ἀπῆλθεν οἰκαδε καὶ παῖδες ἕτεροι συνηκολούθησαν.

III. Οὕτω δ' ἦν περιβόητος, ὥστ', ἐπειδὴ Σύλλας τὴν παιδικὴν καὶ ἱερὰν ἵπποδρομίαν, ἣν καλοῦσι Τροίαν, ἐπὶ θεῶν διδάσκων καὶ συναγαγῶν τοὺς εὐγενεῖς παῖ-
 20 δας ἀπέδειξεν ἡγεμόνας δύο, τὸν μὲν ἕτερον οἱ παῖδες ἐδέξαντο διὰ τὴν μητέρα, Μετέλλης γὰρ ἦν υἱός, τῆς Σύλλα γυναικός, τὸν δὲ ἕτερον, ἀδελφιδοῦν ὄντα Πομπηίου, Σέξτον, οὐκ εἶων οὐδὲ ἐβούλοντο μελετᾶν οὐδὲ ἔπεσθαι, πυνθανομένου δὲ τοῦ Σύλλα, τίνα βούλοιντο,
 25 πάντες ἐβόησαν „Κάτωνα“ καὶ ὁ γε Σέξτος αὐτὸς εἶξας παρῆκεν ὡς κρείττονι τὴν φιλοτιμίαν. Ἔτυχε δὲ καὶ φίλος ὢν ὁ Σύλλας πατρικὸς αὐτοῖς, καί ποτε καὶ προσηγάγετο καὶ προσωμίλησεν, ὀλίγοις πάνυ νέμων τὴν τοιαύτην φιλοφροσύνην διὰ βᾶρος καὶ ὄγκου ἧς εἶχεν ἀφ-
 30 χῆς καὶ δυνάμεως. Μέγα δὲ ποιούμενος ὁ Σαρπηδῶν τοῦτο πρὸς τιμὴν ἅμα καὶ ἀσφάλειαν, ἤγεν ἀσπασόμενον 76 τὸν Κάτωνα συνεχῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σύλλα, μηδὲν

τότε προσιδεῖν ἄσεβων χώρου διαφέρουσαν ὑπὸ πλή-
 θους τῶν ἀγομένων καὶ στρεβλουμένων. Ἦν μὲν οὖν
 ἔτος ἐκεῖνο τῷ Κάτωνι τεσσαρεσκαίδέκατον· ἰδὼν δὲ
 κεφαλὰς ἐπιφανῶν ἀνδρῶν λεγομένων ἐκκομιζομένας
 καὶ κρύφα τοὺς παρόντας ἐπιστένοντας, ἠρώτησε τὸν 5
 παιδαγωγόν, ὅ τι δὴ τοῦτον τὸν ἄνθρωπον οὐδεὶς ἀπο-
 κτίννυσιν. Εἰπόντος δὲ ἐκείνου „Φοβοῦνται γὰρ αὐτόν,
 ὦ παῖ, μᾶλλον, ἢ μισοῦσι.“ „Τί οὖν“ εἶπεν „οὐκ ἐμοὶ
 ξίφος ἔδωκας, ἵνα αὐτὸν ἀνελὼν ἀπήλλαξα δουλείας
 τὴν πατρίδα;“ Τοῦτον τὸν λόγον ἀκούσας ὁ Σαρπηδών, 10
 ἅμα δὲ καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πιμπλά-
 μενον ὀργῆς καὶ μένους κατιδὼν, οὕτως ἔδεισεν, ὥστε
 τὸ λοιπὸν ἤδη προσέχειν ἀκριβῶς καὶ παραφυλάττειν,
 μή τι τολμῆσῃ παραβολώτερον. Ἔτι μὲν οὖν παιδάριον
 ὦν μικρὸν ἀπεκρίνατο τοῖς ἐρωτῶσι, τίνα φιλεῖ μάλι- 15
 στα, τὸν ἀδελφόν· τίνα δεύτερον, ὁμοίως τὸν ἀδελφὸν
 καὶ τρίτον, ἄχρι οὗ πολλάκις λέγοντος ἀπεῖπεν ὁ ἐρω-
 τῶν. Γενόμενος δ' ἐν ἡλικίᾳ μᾶλλον ἐβεβαίον τὴν πρὸς
 τὸν ἀδελφὸν εὐνοίαν. Ἔτη γὰρ εἴκοσι γεγονῶς χωρὶς
 Καπίωνος οὐκ ἐδείπνησεν, οὐκ ἀπεδήμησεν, εἰς ἀγορὰν 20
 οὐ προῆλθε. Μύρον δ' ἐκείνου λαμβάνοντος αὐτὸς πα-
 ρητεῖτο· καὶ τᾶλλα τὰ περὶ τὴν δίαιταν ἦν ἀκριβῆς καὶ
 σύντονος. Ὁ γοῦν Καπίων ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ μετριό-
 τητι θαυμαζόμενος ὁμολόγει τοιοῦτος εἶναι πρὸς τοὺς
 ἄλλους ἐξεταζόμενος, „ἀλλ' ὅταν“ ἔφη „παρὰ τὸν Κά- 25
 τωνος βίον παραβάλλω τὸν ἐμόν, οὐδὲν ἐμαυτῷ φαίνο-
 μαι Σιππίου διαφέρειν“ τῶν ἐπὶ τροφῇ τινα καὶ μαλα-
 κία περιβοήτων ὀνομάσας.

IV. Ὁ δὲ Κάτων ἐπειδὴ τὴν Ἰερωσύνην ἔλαβε τοῦ
 Ἀπόλλωνος, μετοικήσας καὶ νειμάμενος μοῖραν τῶν πα- 30
 τρώων ἑκατὸν εἴκοσι ταλάντων γενομένην, τὴν μὲν δίαι-
 ταν ἔτι μᾶλλον συνέστειλεν, Ἀντίπατρον δὲ Τύριον τῶν

ἀπὸ τῆς στοᾶς φιλοσόφων προσεταιρισάμενος τοῖς ἡθι-
κοῖς μάλιστα καὶ πολιτικοῖς ἐνεφύετο δόγμασι, περὶ
πᾶσαν μὲν ἀρετὴν ὡσπερ ἐπιπνοία τινὶ κατάσχετος γεγο-
νώς, διαφόρως δὲ τοῦ καλοῦ τὸ περὶ τὴν δικαιοσύνην
5 ἀτενὲς καὶ ἄκαμπτον εἰς ἐπιείκειαν ἢ χάριν ὑπερηγα-
πηκώς. Ἦσκει δὲ καὶ τὸν ὀργανικὸν εἰς πλήθη λόγον,
ἀξιῶν ὡσπερ ἐν πόλει μεγάλη τῇ πολιτικῇ φιλοσοφία
καὶ μάχιμον εἶναι τι παρατρεφόμενον. Οὐ μὲντοι μεθ'
ἐτέρων ἐποιεῖτο τὰς μελέτας, οὐδ' ἠκροάσατο λέγοντος
10 οὐδεῖς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τινὰ τῶν ἐταίρων εἰπόντα „Μέμ-
φονταί σου, Κάτων, οἱ ἄνθρωποι τὴν σιωπὴν“, „Μόνου“
ἔφη „μὴ τὸν βίον.“ Ἀρξομαι δὲ λέγειν, ὅταν μὴ μέλλω
λέγειν ἄξια σιωπῆς.“

V. Ἡ δὲ καλουμένη Πορκία βασιλικὴ τιμητικὸν ἦν
15 ἀνάθημα τοῦ παλαιοῦ Κάτωνος. Εἰωθότες οὖν ἐκεῖ
χρηματίζεῖν οἱ δῆμορχοι, καὶ κίονος τοῖς δίφροις ἐμπο-
δῶν εἶναι δοκοῦντος, ἔγνωσαν ὑφελεῖν αὐτὸν ἢ μετα-
στῆσαι. Τοῦτο Κάτωνα πρῶτον εἰς ἀγορὰν ἄκοντα προ-
ῆγαγεν· ἀντέστη γὰρ αὐτοῖς καὶ πείραξ ἅμα τοῦ λόγου
20 καὶ τοῦ φρονήματος δούς ἐθανμάσθη. Καὶ γὰρ ὁ λόγος
νεαρὸν μὲν οὐδὲν οὐδὲ κομψὸν εἶχεν, ἀλλ' ἦν ὄρθιος
καὶ περιπληθὴς καὶ τραχύς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ χάρις
ἀγωγὸς ἀκοῆς ἐπέτρεχε τῇ τραχύτητι τῶν νοημάτων, καὶ
τὸ ἦθος αὐτοῦ καταμιγνύμενον ἡδονὴν τινὰ καὶ μει-
25 διάμα τῷ σεμνῷ παρεῖχεν οὐκ ἀπάνθρωπον. Ἡ δὲ
φωνὴ μεγέθει μὲν ἀποχρωῶσα καὶ διαρκῆς εἰς τοσοῦτον
ἐξικέσθαι δῆμον, ἰσχὺν δὲ καὶ τόνον ἄρρηκτον εἶχε καὶ
ἄτρυτον· ἡμέραν γὰρ ὅλην εἰπὼν πολλάκις οὐκ ἀπηγό-
ρευσε. Τότε δ' οὖν κρατήσας τῆς δίκης πάλιν ἑαυτὸν
30 εἰς τὴν σιωπὴν καὶ τὴν ἄσκησιν συνέστειλε· καὶ διεπό-762
νει τὸ σῶμα γυμνασίοις ἐνεργοῖς, ἐδιζόμενος ἀνέχεσθαι
καὶ καύματα καὶ νιφετὸν ἀκαλύπτῳ κεφαλῇ καὶ βαδίζειν

ἐν ταῖς ὁδοῖς πᾶσαν ὥραν ἄτερ ὀρήματος. Τῶν δὲ φίλων οἱ συνεκδημοῦντες ἵπποις ἐχρῶντο, καὶ πολλάκις ἐκάστῳ παρέβαλλεν ὁ Κάτων ἐν μέρει προσδιαλεγόμενος, περιπατῶν αὐτὸς ὄχουμένων. Θαναμαστῆ δὲ καὶ περὶ τὰς νόσους ὑπομονῇ μετ' ἐγκρατείας ἐχρῆτο· πυρέττων γὰρ 5 μόνος ἐφ' ἑαυτοῦ διημέρευε μηδένα προσιέμενος, ἄχρι οὐ βέβαιον αἰσθοίτο ῥαστώνην καὶ μεταβολὴν τοῦ νοσήματος.

VI. Ἐν δὲ τοῖς δειπνοῖς ἐκκληροῦτο περὶ τῶν μερίδων· εἰ δὲ ἀπολάχοι, πρῶτον αἶρειν τῶν φίλων κελευόντων 1 ἔλεγε μὴ καλῶς ἔχειν ἀκούσης τῆς Ἀφροδίτης. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἅπαξ ἐπιπιῶν [ἐπὶ] τὸ δειπνον ἀνέλυε, προφόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα προσίετο πίνειν, ὥστε πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον. Αἰτίαν δὲ ἔλεγον οἱ φίλοι τούτου τὴν πολιτείαν καὶ τὰ δημόσια πράγμα- 15 τα, πρὸς οἷς ὅλας τὸν Κάτωνα τὰς ἡμέρας ὄντα καὶ κωλυόμενον φιλολογεῖν νύκτωρ καὶ παρὰ πότον συγγίνεσθαι τοῖς φιλοσόφοις. Διὸ καὶ Μεμμίου τινὸς ἐν συλλόγῳ φήσαντος ὅλας τὸν Κάτωνα μεθύσκεσθαι τὰς νύκτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων „Ἐκεῖνο δὲ οὐ λέγεις“ εἶπεν 20 „ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας ὅλας κυβεύει;“ Καθόλου δὲ τοῖς τότε βίοις καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ὁ Κάτων τὴν ἐναντίαν ὁδὸν οἰόμενος δεῖν βαδίξειν, ὥς οὔσι φαύλοις καὶ μεγάλης δεομένοις μεταβολῆς, ἐπεὶ πορφύραν ἐώρα τὴν κατακόρως ἐρυθρὰν καὶ ὀξειαν ἀγαπωμένην, αὐτὸς ἐφό- 25 ρει τὴν μέλαιναν. Πολλάκις δ' ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων εἰς τὸ δημόσιον προῆι μετ' ἄριστον, οὐ δόξαν ἐκ ταύτης τῆς καινότητος θηρώμενος, ἀλλὰ ἐθίζων ἑαυτὸν ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς αἰσχύνεσθαι μόνοις, τῶν δὲ ἄλλων ἀδόξων καταφρονεῖν. Καὶ κληρονομίαν δὲ αὐτῷ προσγε- 30 νομένην ἀνεψιοῦ Κάτωνος ἑκατὸν ταλάντων εἰς ἀργύριον συναγαγὼν παρείχεν ἄνευ τόκων χρῆσθαι τῷ δεο-

μένω τῶν φίλων. Ἐνιοι δὲ καὶ χωρία καὶ θεράποντας αὐτοῦ διδόντος καὶ βεβαιούντος ὑπέθεντο πρὸς τὸ δημόσιον.

VII. Ἐπεὶ δὲ ὄραν ᾤετο πρὸς γάμον ἔχειν, οὐδεμιᾶ
5 γυναικὶ συνεληλυθὼς ἡρμόσατο Λεπίδαν, πρότερον μὲν ἐγγυηθεῖσαν Σκηπίωνι Μετέλλῳ, τότε δὲ ἀπειπαμένον τοῦ Σκηπίωνος καὶ τῆς ἐγγύης λυθείσης σχολάζουσαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸ τοῦ γάμου μεταμεληθεὶς πάλιν ὁ Σκηπίων καὶ πάντα ποιήσας ἔλαβε τὴν κόρην. Ὁ δὲ
10 Κάτων σφόδρα παροξυνθεὶς καὶ διακαεὶς ἐπεχείρησε μὲν ἐπεξελεθεῖν διὰ δίκης, ὡς δὲ οἱ φίλοι τοῦτο ἐκώλυσαν, ὀργῇ καὶ νεότητι τρέψας ἑαυτὸν εἰς ἰάμβους πολλὰ τὸν Σκηπίωνα καθύβρισε, τῷ πικρῷ προσχρησάμενος τοῦ Ἀρχιλόχου, τὸ δὲ ἀκόλαστον ἀφείς καὶ παιδαριῶ-
15 δες. Ἐγῆμε δὲ Ἀτιλίαν Σερανοῦ θυγατέρα, καὶ ταύτην πρῶτον συνῆλθεν, οὐ μόνη δέ, καθάπερ Λαίλιος ὁ Σκηπίωνος ἐταῖρος· ἀλλ' εὐτυχέστερος ἐκεῖνος, ἐν πολλοῖς οἷς ἐβίωσε χρόνοις μίαν ἦν ἐγῆμεν ἐξ ἀρχῆς γνοῦς γυναῖκα.

20 VIII. Τοῦ δὲ δουλικοῦ πολέμου συνεστῶτος, ὃν Σπαρτάκειον ἐκάλουν, Γέλλιος μὲν ἐστρατήγει, Κάτων δὲ τῆς στρατείας μετεῖχεν ἐθελουτῆς διὰ τὸν ἀδελφόν· ἐχιλιάρχει γὰρ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Καπίων. Καὶ χρήσασθαι μὲν εἰς ὅσον ἐβούλετο τῇ προθυμίᾳ καὶ ἀσκήσει
25 τῆς ἀρετῆς οὐχ ὑπῆρξεν αὐτῷ διὰ τὸ μὴ καλῶς στρατηγεῖσθαι τὸν πόλεμον, ἄλλως δὲ παρὰ πολλὴν μαλακίαν καὶ τρυφήν τῶν ἐκεῖ στρατευομένων ἐπιδεικνύμενος εὐταξίαν καὶ ἐγκράτειαν καὶ τὸ θαρραλέον ἐν πᾶσι καὶ ξυνητὸν ἐδόκει μηθὲν ἀποδεῖν τοῦ παλαιοῦ Κάτω-
30 νος. Ὁ δὲ Γέλλιος ἀριστεία καὶ τιμὰς αὐτῷ διαπρεπείεις ἔγραψεν, ἃς ἐκεῖνος οὐκ ἔλαβεν οὐδὲ προσήκατο, φήσας ἄξιον μηθὲν εἰργάσθαι τιμῶν. Ἐκ τε εἰ

τούτων ἀλλόκοτος ἐδόκει, καὶ νόμου γραφέντος, ὅπως τοῖς παραγγέλλουσιν εἰς ἀρχὴν ὀνοματολόγοι μὴ παρῶσι, χιλιαρχίαν μετιῶν μόνος ἐπέειθετο τῷ νόμῳ· καὶ δι' αὐτοῦ ποιησάμενος ἔργον ἀσπάζεσθαι καὶ προσαγορεύειν τοὺς ἐντυγχάνοντας οὐδὲ αὐτοῖς ἀνεπαχθῆς ἦν 5 τοῖς ἐπαινοῦσιν, ὅσον μᾶλλον ἐνόουν τὸ καλὸν ὧν ἐπέτηθενε, τὸ δυσμίμητον αὐτῶν βαρυνομένοις.

IX. Ἀποδειχθεὶς δὲ χιλιαρχος εἰς Μακεδονίαν ἐπέμπετο πρὸς Ρούβριον τὸν στρατηγόν. Ἐνθα δὲ λέγεται τῆς γυναικὸς ἀχθομένης καὶ δακρυούσης ἕνα τῶν φίλων 10 τοῦ Κάτωνος Μουνάτιον εἰπεῖν· „ὦ Ἀτιλία, θάρσει· τοῦτον ἐγὼ σοι φυλάξω.“ „Πάνυ μὲν οὖν,“ φάναι τὸν Κάτονα· καὶ προελθόντων μιᾶς ἡμέρας ὁδὸν εὐθύς εἰπεῖν μετὰ τὸ δεῖπνον „Ἄγε, ὅπως, ὦ Μουνάτιε, τῇ Ἀτιλίᾳ τὴν ὑπόσχεσιν ἐμπεδώσεις μήτε ἡμέρας ἐμοῦ μήτε 15 νυκτὸς ἀφιστάμενος.“ Ἐκ δὲ τούτου δύο κλίνας εἰς ταῦτὸ δωμάτιον ἐκέλευε τίθεσθαι, καὶ τὸν Μουνάτιον οὕτως αἰεὶ καθεύδειν μετὰ παιδιᾶς φυλασσόμενον ὑπὸ τοῦ Κάτωνος. Εἶποντο δὲ αὐτῷ πεντεκαίδεκα μὲν οἰκέται, δύο δὲ ἀπελεύθεροι, φίλοι δὲ τέσσαρες. Ὡν 20 ὄχουμένων ἵπποις αὐτὸς αἰεὶ περιπατῶν ἐκάστῳ παρέβαλλεν ἐν μέρει προσδιαλεγόμενος. Ἐπεὶ δὲ ἦκεν εἰς τὸ στρατόπεδον, πλειόνων ταγματῶν ὄντων, ἐνὸς ἀρχῶν ἀποδειχθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῆς μὲν ἰδίας ἀρετῆς, μιᾶς οὔσης, μικρὸν ἔργον ἠγεῖτο καὶ οὐκ ἀνύσιμον 25 τὴν ἐπίδειξιν, αὐτῷ δὲ ποιῆσαι τοὺς ἀρχομένους ὁμοίους μάλιστα φιλοτιμούμενος οὐ τὸν φόβον ἀφεῖλε τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ προσέθηκε τὸν λόγον· ὃ πείθων περὶ ἐκάστου καὶ διδάσκων, ἐπομένης τιμῆς καὶ κολάσεως, χαλεπὸν ἦν εἰπεῖν, πότερον εἰρηλικὸς μᾶλλον ἢ πολε- 30 μικοὺς καὶ προθυμοτέρους ἢ δικαιοτέρους παρεσκεύασε τοὺς ἄνδρας· οὕτως ἐφαίνοντο φοβεροὶ μὲν τοῖς πολε-

μίοις, ἡμεροὶ δὲ τοῖς συμμάχοις, ἄτολμοι δὲ πρὸς τὸ ἀδικεῖν, φιλότιμοι δὲ πρὸς τοὺς ἐπαίνους. Οὗ δὲ ἡμισια Κάτων ἐπεμελήθη, τοῦτο πλεῖστον ὑπῆρχεν αὐτῷ, καὶ δόξα καὶ χάρις καὶ ὑπερβάλλουσα τιμὴ καὶ φιλο-
 5 φροσύνη παρὰ τῶν στρατιωτῶν. Ἄ γὰρ ἑτέροις ἐπέτα-
 τεν ἔκουσίως διαπονῶν, καὶ στολὴν μὲν καὶ δίαιταν καὶ πορείαν ἐκείνοις μᾶλλον ἢ τοῖς ἄρχουσιν ὁμοιούμενος, ἦθει δὲ καὶ φρονήματι καὶ λόγῳ πάντα ὑπεραίρων τοὺς αὐτοκράτορας καὶ στρατηγούς προσαγορευομένους,
 10 ἔλαθε διὰ τούτων ἅμα τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν ἐνεργά-
 σάμενος τοῖς ἀνδράσιν. Ἀρετῆς γὰρ ἀληθινὸς οὐκ ἐγ-
 γίνεται ξῆλος ἢ δι' ἄκρας τοῦ παραδιδόντος εὐνοίας καὶ τιμῆς· οἱ δὲ ἄνευ τοῦ φιλεῖν ἐπαινοῦντες τοὺς ἀγαθοὺς αἰδοῦνται τὴν δόξαν αὐτῶν, οὐ θαυμάζουσι δὲ τὴν ἀρε-
 15 τὴν οὐδὲ μιμοῦνται.

X. Πυθόμενος δὲ Ἀθηνόδωρον τὸν ἐπικαλούμενοι Κορδυλίωνα μεγάλην ἔξιν ἐν τοῖς Στωϊκοῖς λόγοις ἔχον-
 τα διατρίβειν περὶ Πέργαμον ἤδη γηραιὸν ὄντα καὶ πά-
 σαις ἐρρωμενέστατα ταῖς ἡγεμονικαῖς καὶ βασιλικαῖς συν-
 20 ηθείαις καὶ φιλίαις διαμεμαχημένον, οὐδὲν ᾤετο πέμ-
 πων καὶ γράφων περαίνειν πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ ἔχων παρὰ τοῦ νόμου δεδομένην ἀποδημίαν δυεῖν μηνῶν ἐπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ τὸν ἄνδρα, πιστεύων τοῖς ἐν αὐτῷ καλοῖς μὴ ἀτυχήσειν τῆς ἄγρας. Συγγενόμε-
 25 νος δὲ καὶ καταγωνισάμενος καὶ μεταστήσας ἐκ τῆς προαιρέσεως αὐτόν ἤκεν ἄγων εἰς τὸ στρατόπεδον περι-
 χαρῆς καὶ μεγαλοφρονῶν, ὡς τι κάλλιστον ἡρηκῶς καὶ λαμπρότερον ὢν Πομπήϊος τότε καὶ Λεύκολλος ἔθνῶν καὶ βασιλειῶν κατεστρέφοντο σὺν ὄπλοις περιϊόντες.

30 XI. Ἐτι δὲ αὐτοῦ περὶ τὴν στρατείαν ὄντος ὁ ἀδελ-
 φὸς εἰς τὴν Ἀσίαν βαδίζων ἐνόησε περὶ Θράκην ἐν Αἰνῷ. Καὶ γράμματα μὲν εὐθύς ἤκε πρὸς τὸν Κάτωνα· 76

χειμῶνος δὲ πολλοῦ κατέχοντας τὴν θάλατταν καὶ νεῶς
 ἱκανῆς μεγέθει μὴ παρούσης εἰς μικρὰν ὀλκάδα μόνον
 δύο φίλους καὶ τρεῖς οἰκέτας ἀναλαβὼν ἐκ Θεσσαλονί-
 κης ἀνήχθη· καὶ παρ' οὐδὲν ἐλθὼν καταποντωθῆναι
 τύχη τινὶ παραλόγῳ σωθεὶς ἄρτι τεθνηκότος τοῦ Κα- 5
 πίωνος, ἔμπαθέστερον ἔδοξεν ἢ φιλοσοφώτερον ἐνεγ-
 κεῖν τὴν συμφορὰν, οὐ μόνον κλαυθμοῖς καὶ περιπτύ-
 ξεσι τοῦ νεκροῦ καὶ βαρύτητι λύπης, ἀλλὰ καὶ δαπάνη
 περὶ τὴν ταφὴν καὶ πραγματείας θυμιαμάτων καὶ ἱμα-
 τίων πολυτελεῶν συγκатаκαέντων καὶ μνήματος ζεστοῦ 10
 λίθων Θασίων ἀπὸ ταλάντων ὅκτω κατασκευασθέντος
 ἐν τῇ Αἰνίῳ ἀγορᾷ. Ταῦτα γὰρ ἐνιοὶ ἐσυκοφάντουν
 πρὸς τὴν ἄλλην ἀτυφίαν τοῦ Κάτωνος, οὐ καθορῶντες
 ὅσον ἐν τῷ πρὸς ἡδονὰς καὶ φόβους καὶ δεήσεις ἀναι-
 σχύντους ἀγνάμπτῳ καὶ στερορῷ τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἡμερον 15
 ἐνῆν καὶ φιλόστοργον. Εἰς δὲ ταῦτα καὶ πόλεις αὐτῷ
 καὶ θυνάσται πολλὰ κατὰ τιμὴν τοῦ τεθνεῶτος ἔπεμπον,
 ὧν ἐκεῖνος χρήματα μὲν παρ' οὐδενὸς ἐδέξατο, θυμιά-
 ματα δὲ καὶ κόσμον ἐλάμβανε τιμὴν ἀποδιδούσ τοῖς πέμ-
 πουσι. Τῆς δὲ κληρονομίας εἰς αὐτόν τε καὶ θυγάτριον 20
 τοῦ Καπίωνος ἠκούσης, οὐθέν ὧν ἀνάλωσε περὶ τὸν
 τάφον ἀπήτησεν ἐν τῇ νεμῆσει. Καὶ ταῦτα πράξαντος
 αὐτοῦ καὶ πράττοντος ἦν ὁ γράψας, ὅτι κοσκίνῳ τὴν
 τέφραν τοῦ νεκροῦ μετέβαλε καὶ διήθησε, χρυσίον ζητῶν
 κατακεκαυμένον. Οὕτως οὐ τῷ ξίφει μόνον, ἀλλὰ καὶ 25
 τῷ γραφείῳ τὸ ἀνυπεύθυνον καὶ τὸ ἀνυπόδικον ἐπί-
 στευσεν.

XII. Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ στρατεία τῷ Κάτωνι,
 προεπέμφθη, οὐκ εὐχαῖς, ὃ κοινόν ἐστιν, οὐδ' ἐπαί-
 νοις, ἀλλὰ δάκρυσι καὶ περιβολαῖς ἀπλήστοις, ὑποτι- 30
 θέντων τὰ ἱμάτια τοῖς ποσὶν ἢ βαδίξοι καὶ καταφιλούν-
 των τὰς χεῖρας, ἃ τῶν αὐτοκρατόρων ὀλίγοις μόλις

ἐποίουν οἱ τότε Ῥωμαῖοι. Βουλευθεῖς δὲ πρὸ τοῦ πολι-
 τεία προσελθεῖν ἅμα μὲν πλανηθῆναι καθ' ἱστορίαν τῆς
 Ἀσίας καὶ γενέσθαι θεατῆς ἡθῶν καὶ βίων καὶ δυνά-
 μεως τῆς περὶ ἐκάστην ἐπαρχίαν, ἅμα δὲ τῷ Γαλάτῃ
 5 Διηγοτάρῳ διὰ ξενίαν καὶ φιλίαν πατρῶαν δεομένῳ πρὸς
 αὐτὸν ἐλθεῖν μὴ ἀχαριστῆσαι, τοῦτον τὸν τρόπον ἐποι-
 εῖτο τὴν ἀποδημίαν. Προὔπεμπεν ἅμ' ἡμέρα τὸν ἀρτο-
 ποιὸν καὶ τὸν μάγειρον ὅπου καταλύσειν ἐμελλεν. Οἱ
 δὲ πάνν κοσμίως καὶ μεθ' ἡσυχίας εἰσελθόντες ἂν εἰς
 10 τὴν πόλιν, εἰ μηδεὶς τύχοι τῷ Κάτῳ φίλος ὢν αὐτόθι
 πατρῶος ἢ γνώριμος, ἐν πανδοκείῳ τὴν ὑποδοχὴν αὐτῷ
 παρεσκεύαζον ἐνοχλοῦντες οὐδενί· πανδοκείου δὲ μὴ
 ὄντος, οὕτως πρὸς τοὺς ἄρχοντας τραπόμενοι ξενίαν
 ἐλάμβανον, ἀγαπῶντες τὴν δοθεῖσαν. Πολλάκις δὲ ἀπι-
 15 στούμενοι καὶ περιορῶμενοι διὰ τὸ μὴ θορύβῳ μηδὲ
 ἀπειλῇ ταῦτα πράσσειν πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὑπὸ τοῦ
 Κάτωνος ἄπρακτοι κατελαμβάνοντο, καὶ μᾶλλον αὐτὸς
 ὀφθεῖς ὀλιγωρεῖτο, καὶ παρεῖχεν ἐπὶ τῶν φορτίων σιω-
 πῇ καθεζόμενος ὑπόνοιαν ἀνθρώπου ταπεινοῦ καὶ πε-
 20 ριδεοῦς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ προσκαλούμενος αὐτοὺς εἰώ-
 θει λέγειν „Ὁ μοχθηροί, μεταβάλεσθε ταύτης τῆς κα-
 κοξενίας. Οὐ πάντες ὑμῖν ἀφίξονται Κάτωνες. Ἀμβλύ-
 νατε ταῖς φιλοφροσύναις τὴν ἐξουσίαν τῶν δεομένων
 προφάσεως, ἵνα βία λαμβάνωσιν, ὡς παρ' ἐκόντων μὴ
 25 τυγχάνοντες.“

XIII. Ἐν δὲ Συρίᾳ καὶ γελοῖόν τι λέγεται παθεῖν.
 Βαδίξων γὰρ εἰς Ἀντιόχειαν εἶδε περὶ τὰς πύλας ἕξω
 πλῆθος ἀνθρώπων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ παρακεκριμέ-
 νων, ἐν οἷς ἔφηβοι μὲν χωρὶς ἐν χλανίσι καὶ παῖδες
 30 ἐτέρωθεν κοσμίως εἰστήκεισαν, ἐσθῆτας δὲ καθαρὰς ἔνιοι 76
 καὶ στεφάνους εἶχον, ἱερεῖς θεῶν ὄντες ἢ ἄρχοντες.
 Πάντων οὖν μᾶλλον οἰηθεῖς ὁ Κάτων αὐτῷ τινα πράτ-

τεσθαι τιμὴν καὶ δεξιῶσιν ὑπὸ τῆς πόλεως, ὠργίζετο μὲν τοῖς προπεμφθεῖσι τῶν ἰδίων, ὡς μὴ κωλύσασιν, ἐκέλευσε δὲ καταβῆναι τοὺς φίλους καὶ πεξῆ προῆει μετ' αὐτῶν. Ὡς δ' ἔγγυς ἦσαν, ὁ πάντα διακοσμῶν ἐκεῖνα καὶ τὸν ὄχλον εἰς τάξιν καθιστάς, ἀνὴρ πρεσβύτερος 5 ἤδη, θάβδον ἐν τῇ χειρὶ καὶ στέφανον κρατῶν, ἀπήντησε τῷ Κάτωνι πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ μηδὲ ἀσπασάμενος ἠρώτα, ποῦ Δημήτριον ἀπολελοίπασι καὶ πηνίκα παρέσται. Πομπηίου δὲ ἦν γεγυνώς ὁ Δημήτριος οἰκέτης· τότε δὲ πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀνθρώπων εἰς Πομπήϊου ἀπο- 10 βλεπόντων ἐθεραπεύετο παρ' ἀξίαν, μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενος. Τοῖς μὲν οὖν φίλοις τοῦ Κάτωνος γέλως ἐνέπεσε τοσοῦτος, ὥστε ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς οὐκ ἐδύνατο διὰ τοῦ πλήθους ἅμα βαδίζοντες, ὁ δὲ Κάτων τότε μὲν ἰσχυρῶς διατραπεῖς, „Ὡ τῆς κακοδαίμονος“ ἔφη, „πό- 15 λεως“, ἄλλο δὲ οὐδὲν ἐφθέγγετο, χρόνῳ δὲ ὕστερον εἰώθει γελᾶν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τούτῳ καὶ διηγούμενος καὶ μνημοτεύων.

XIV. Οὐ μὴν ἀλλὰ Πομπήϊος αὐτὸς ἐπέστρεψε τοὺς ἀνθρώπους οὕτω πλημμυλοῦντας εἰς τὸν Κάτωνα δι' 20 ἄγνοιαν. Ὡς γὰρ εἰς Ἔφεσον ἐλθὼν ἐπορεύετο πρὸς αὐτὸν ἀσπασόμενος πρεσβύτερον ὄντα καὶ δόξῃ πολὺ προήκοντα καὶ δυνάμεων τότε μεγίστων ἠγούμενον, ἰδὼν ὁ Πομπήϊος οὐκ ἔμεινεν οὐδὲ εἶασε καθεζομένῳ προσελθεῖν, ἀλλ' ὡς τινι τῶν κρειττόνων ἀναθορῶν 25 ἀπήντησε καὶ τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε. Καὶ πολλὰ μὲν εὐθύς ἐν τῷ φιλοφρονεῖσθαι καὶ ἀσπάζεσθαι παρόντα, πλείω δὲ ἔτι μεταστάντος ἐγκώμια διῆλθεν αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς, ὥστε πάντας ἐπιστρεφομένους καὶ προσέχοντας ἤδη τῷ Κάτωνι θαυμάζειν ἐξ ὧν πρότερον κατεφρονεῖτο καὶ 30 πραότητα καὶ μεγαλοψυχίαν ἀναθεωρεῖν. Καὶ γὰρ ἡ Πομπηίου σπουδὴ περὶ αὐτὸν οὐκ ἐλάνθανε θεραπεύ-

οντος οὐσα μᾶλλον ἢ φιλοῦντος, ἀλλ' ἐγνώσαν, ὅτι θαυμάζει μὲν παρόντα, χαίρει δὲ ἀπερχομένῳ. Τοὺς γὰρ ἄλλους νέους, ὅσοι παρ' αὐτὸν ἀφικνοῦντο, φιλοτιμούμενος κατεῖχε καὶ ποδῶν αὐτῷ συνεῖναι, τοῦ δὲ 5 Κάτωνος οὐδὲν ἐδεήθη τοιοῦτον, ἀλλ' ὥσπερ οὐκ ἀνυπεύθυνος ἄρχων ἐκείνου παρόντος ἐξέπεμψεν ἄσμενος, μόνῳ σχεδὸν ἐκείνῳ τῶν εἰς Ῥώμην πλεόντων τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα παρακαταθέμενος, ἄλλως αὐτῷ προσήκοντα καὶ διὰ συγγένειαν. Ἐκ τούτου δόξα καὶ σπου- 10 δῆ καὶ ἔμιλλα περὶ αὐτὸν ἦν τῶν πόλεων καὶ δεῖπνα καὶ κλήσεις, ἐν οἷς τοὺς φίλους ἐκέλευε προσέχειν αὐτῷ, μὴ λάθῃ βεβαιώσας τὸν Κουρίωνος λόγον. Ὁ γὰρ Κουρίων ἀχθόμενος τῷ αὐστηρῷ τοῦ Κάτωνος, φίλου καὶ συνήθους ὄντος, ἠρώτησεν αὐτόν, εἰ πρόθυμός 15 ἐστὶ μετὰ τὴν στρατείαν γενέσθαι τῆς Ἀσίας θεατῆς. Τοῦ δὲ καὶ πάνυ φήσαντος „Εὐ λέγεις“, εἶπεν ὁ Κουρίων, „ἠδίων γὰρ ἐπανήξεις ἐκείθεν καὶ μᾶλλον ἡμερος“ οὕτω πως καὶ τῷ ῥήματι χρησάμενος.

XV. Δηϊόταρος δὲ ὁ Γαλάτης μετεπέμψατο μὲν τὸν 20 Κάωνα πρεσβύτερος ὢν ἤδη παραθέσθαι τοὺς παῖδας αὐτῷ βουλόμενος καὶ τὸν οἶκον, ἐλθόντι δὲ προσφέρων δῶρα παντοδαπὰ καὶ πειρῶν καὶ δεόμενος πάντα τρόπον οὕτω παρῶξυνεν, ὥστε δείλῃς ἐλθόντα καὶ νυκτερεύσαντα τῇ ὑστεραίᾳ περὶ τρίτην ὥραν ἀπαῖραι. Προελ- 25 θῶν μέντοι μιᾶς ἡμέρας ὁδὸν εὗρεν ἐν Πεσσινοῦντι πλείονα τῶν ἐκεῖ δώρων αὐθις αὐτὸν ὑπομένοντα καὶ γράμματα τοῦ Γαλάτου δεομένου, λαβεῖν αὐτὸς εἰ μὴ πρόθυμός ἐστιν, ἀλλὰ τοὺς φίλους ἐᾶσαι, πάντως μὲν ἀξιόους ὄντας εὐ παθεῖν δι' ἐκείνον, οὐκ ὄντων δὲ 30 τῶν ἰδίων τοῦ Κάτωνος τοσοῦτων. Ἄλλ' οὐδὲ τούτοις ἐνέδωκεν ὁ Κάτων, καίπερ ἐνίους τῶν φίλων μαλασσο-761 μένους καὶ ὑπομεμφομένους ὄρων, ἀλλὰ φήσας, ὅτι

πᾶσα δωροδοκία προφάσεως ἂν εὐπορήσειεν, οἱ δὲ φίλοι μεθέξουσιν ὧν ἂν ἔχη καλῶς καὶ δικαίως κτησάμενος, ἀπέπεμψε τὰ δῶρα πρὸς τὸν Δημόταρον. Ἐπεὶ δὲ μέλλοντος ἀπαίρειν εἰς τὸ Βρεντέσιον ὄντο δεῖν οἱ φίλοι τὰ λείψανα τοῦ Καπίωνος εἰς ἕτερον θῆσθαι 5 πλοῖον, εἰπὼν, ὅτι τῆς ψυχῆς μεθήσεται μᾶλλον ἢ τούτων, ἀνήχθη. Καὶ μέντοι λέγεται κατὰ τύχην ἐπισφαλέστατα περᾶσαι, τῶν ἄλλων μετρίως κοιμιζομένων.

XVI. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ῥώμην τὸν μὲν ἄλλον χρόνον κατ' οἶκον Ἀθηνοδώρῳ... ἢ κατ' ἀγορὰν τοῖς φίλοις 10 παριστάμενος διετέλεσεν. Ἐπιβάλλουσαν δὲ αὐτῷ τὴν ταμιευτικὴν ἀρχὴν οὐ πρότερον μετῆλθεν ἢ τοὺς τε νόμους ἀναγνῶναι τοὺς ταμιευτικούς καὶ διαπυθέσθαι τῶν ἐμπείρων ἕκαστα καὶ τύπῳ τινὶ τῆς ἀρχῆς τὴν δύναμιν περιλαβεῖν. Ὅθεν εὐθύς εἰς τὴν ἀρχὴν κατα- 15 στάς μεγάλην ἐποίησε μεταβολὴν τῶν περὶ τὸ ταμιεῖον ὑπηρετῶν καὶ γραμματέων, οἱ διὰ χειρὸς αἰεὶ τὰ δημόσια γράμματα καὶ τοὺς νόμους ἔχοντες, εἶτα νέους ἄρχοντας παραλαμβάνοντες δι' ἀπειρίαν καὶ ἄγνοιαν ἀτεχνῶς διδασκάλων ἐτέρων καὶ παιδαγωγῶν δεομένους, 20 οὐχ ὑφίεντο τῆς ἐξουσίας ἐκείνοις, ἀλλὰ ἦσαν ἄρχοντες αὐτοί, μέχρι οὐ Κάτων ἐπιστάς τοῖς πράγμασι νεανικῶς οὐκ ὄνομα καὶ τιμὴν ἔχων ἄρχοντας, ἀλλὰ καὶ νοῦν καὶ φρόνημα καὶ λόγον ὑπηρεταῖς, ὅπερ ἦσαν, ἡξίου χρῆσθαι τοῖς γραμματεῦσι, τὰ μὲν ἐξελέγχων κακουροῦν- 25 τας αὐτούς, τὰ δὲ ἀμαρτάνοντας ἀπειρία διδάσκων. Ὡς δὲ ἦσαν ἰταμοὶ καὶ τοὺς ἄλλους ἐθώπευον ὑποτρέχοντες, ἐκείνῳ δὲ ἐπολέμουν, τὸν μὲν πρῶτον αὐτῶν καταγνοὺς περὶ πίστιν ἐν κληρονομίᾳ γεγονέναι πονηρὸν ἀπήλασε τοῦ ταμιείου, δευτέρῳ δὲ τινὶ ῥαδιουργίας 30 προὔθηκε κρίσιν. Ὡς Κάτος Λουτάτιος ὁ τιμητῆς ἀνέβη βοηθῆσων, ἀνὴρ μέγα τὸ τῆς ἀρχῆς ἔχων ἀξίωμα,

τὸ δὲ τῆς ἀρετῆς ἔχων μέγιστον, ὡς πάντων δικαιοσύνη
καὶ σωφροσύνη Ῥωμαίων διαφέρων· ἦν δὲ καὶ τοῦ Κά-
τωνος ἐπαινέτης καὶ συνήθης διὰ τὸν βίον. Ὡς οὖν ἡτ-
τώμενος τοῖς δικαίοις ἐξητεῖτο φανερῶς τὸν ἄνθρωπον,
5 οὐκ εἶα ταῦτα ποιεῖν αὐτὸν ὁ Κάτων. Ἐτι δὲ μᾶλλον
προσλιπαροῦντος „Αἰσχρὸν“ εἶπεν „ὦ Κάτλε, σὲ τὸν
τιμητὴν καὶ τοὺς ἡμετέρους βίους ὀφείλοντα δοκιμάζειν
ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ὑπηρετῶν ἐκβάλλεσθαι.“ Ταύτην
τὴν φωνὴν ἀφέντος τοῦ Κάτωνος, ὁ Κάτλος προσέ-
10 βλεψε μὲν αὐτὸν ὡς ἀμειψόμενος, εἶπε δὲ οὐδέν, ἀλλ’
εἶτε ὑπ’ ὀργῆς εἶτε ὑπ’ αἰσχύνης ἀπῆλθε σιωπῇ διηπο-
ρημένος. Οὐ μὴν ἦλω γε ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ’ ἐπεὶ μιᾶ
ψήφῳ τὰς ἀφιεῖσας ὑπερέβαλλον αἱ καθαιροῦσαι καὶ
Λόλλιος Μάρκος εἷς, συνάρχων τοῦ Κάτωνος, ὑπὸ
15 ἀσθενείας ἀπελέλειπτο τῆς δίκης, πέμπει πρὸς τοῦτον
ὁ Κάτλος δεόμενος βοηθῆσαι τῷ ἀνθρώπῳ· κἀκεῖνος ἐν
φορεῖῳ κομισθεὶς μετὰ τὴν δίκην ἔθετο τὴν ἀπολύου-
σαν. Οὐ μὴν ἐχρήσατό γε τῷ γραμματεῖ [ὁ] Κάτων, οὐδὲ
τὸν μισθὸν ἀπέδωκεν, οὐδὲ ὄλωσ ἐνάριθμον τοῦ Λολ-
20 λίου τὴν ψῆφον ἔσχεν.

XVII. Οὕτω δὲ τοὺς γραμματεῖς ταπεινώσας καὶ
ποιήσας ὑποχειρίους, καὶ τοῖς πράγμασιν ὡς αὐτὸς
ἐβούλετο χρώμενος, ὀλίγῳ χρόνῳ τὸ ταμιεῖον ἀπέδειξε
τοῦ βουλευτηρίου σεμνότερον, ὡς καὶ λέγειν καὶ φρο-
25 νεῖν ἅπαντας, ὅτι Κάτων ὑπατείας ἀξίωμα τῇ ταμιείᾳ
περιέθηκε. Πρῶτον μὲν γὰρ εὐρῶν χρέα παλαιὰ τῷ δη-
μοσίῳ πολλοὺς ὀφείλοντας καὶ πολλοῖς τὸ δημόσιον, ἅμα
τὴν πόλιν ἔπαυσεν ἀδικουμένην καὶ ἀδικουῦσαν, τοὺς
μὲν εὐτόνως καὶ ἀπαραιτήτως ἀπαιτῶν, τοῖς δὲ ταχέως
30 ἀποδιδούς καὶ προθύμως, ὥστε τὸν δῆμον αἰδεῖσθαι
τοὺς μὲν οἰομένους ἀποστερήσειν ἐκτίνοντας ὀρώντα,
τοὺς δὲ ἅ μὴ προσεδόκων ἀπολαμβάνοντας. Ἐπειτα

γράμματα πολλῶν οὐ προσηκόντως ἀναφερόντων καὶ δόγματα ψευδῆ παραδέχεσθαι χάριτι καὶ δεήσει τῶν προτέρων εἰωθότων, οὐδὲν αὐτὸν ἔλαθε γινόμενον τοιοῦτον, ἀλλ' ὑπὲρ ἑνός ποτε δόγματος ἐνδοιάσας, εἰ κύριον γέγονε, πολλῶν μαρτυρούντων οὐκ ἐπίστευσει, 5 οὐδὲ κατέταξε πρότερον ἢ τοὺς ὑπάτους ἐπομόσαι παραγενομένους. Ὅντων δὲ πολλῶν, οἷς Σύλλας ἐκείνος ἀποκτεῖνασιν ἄνδρας ἐκ προγραφῆς γέρας ἔδωκεν ἀνά μυριάς δισχιλίας δραχμῶν, ἅπαντες μὲν αὐτοὺς ὡς ἐναγεῖς καὶ μιαροὺς ἐμίσουν, ἀμύνασθαι δὲ οὐδεὶς ἐτόλμα, 10 Κάτων δὲ προσκαλούμενος ἕκαστον ἔχοντα δημόσιον ἀργύριον ἀδίκως ἐξέπραττεν, ἅμα θυμῷ καὶ λόγῳ τὸ τῆς πράξεως ἀνόσιον καὶ παράνομον ἐξουειδίζων. Οἱ δὲ τοῦτο παθόντες εὐθύς ἦσαν ἐνοχοὶ φόνῳ, καὶ τρόπον τινὰ προηλωκότες ἀπήγοντο πρὸς τοὺς δικαστὰς καὶ δί- 15 κας ἔτινον, ἠδομένων πάντων καὶ νομιζόντων συνεξαλείφεσθαι τὴν τότε τυραννίδα καὶ Σύλλαν αὐτὸν ἐφορᾶν κολαζόμενον.

XVIII. Ἦρει δὲ τοὺς πολλοὺς καὶ τὸ ἐνδεδεχὲς αὐτοῦ τῆς ἐπιμελείας καὶ ἄτρυτον. Οὔτε γὰρ πρότερός 20 τις ἀνέβη τῶν συναρχόντων εἰς τὸ ταμίειον Κάτωνος οὔτε ὕστερος ἀπῆλθεν. Ἐκκλησίαν δὲ καὶ βουλὴν οὐδεμίαν παρῆκε, δεδιὼς καὶ παραφυλάττων τοὺς ἐτοιμίως καὶ πρὸς χάριν ὀφλημάτων καὶ τελῶν ἀνέσεις ἢ δόσεις ὡς ἔτυχεν ἐπιψηφισομένους. Ἐπιδεικνύμενος δὲ τὸ τα- 25 μείον ἄβατόν τε καὶ καθαρὸν συκοφαντῶν, πλήρης δὲ ῥημάτων, ἐδίδασκεν, ὅτι τῇ πόλει πλουτεῖν ἔξεστι μὴ ἰδικούσῃ. Κατ' ἀρχὰς δὲ τῶν συναρχόντων ἐνόησε ἐπαρθεῖς καὶ χαλεπὸς φανεῖς ὕστερον ἠγαπάτο, ταῖς ἐκ τοῦ τῆ χαρίζεσθαι τὰ δημόσια μηδὲ κρίνειν κακῶς ἀπεχθεῖ- 30 ας ὑποτιθεῖς ἑαυτὸν ἀντὶ πάντων, καὶ παρέχων ἀπολομῆσθαι πρὸς τοὺς δεομένους καὶ βιαζομένους ἐκείνους,

ὡς ἀμήχανόν ἐστιν ἄκοντος Κάτωνος. Τῶν δὲ ἡμερῶν
 τῇ τελευταίᾳ σχεδὸν ὑπὸ πάντων τῶν πολιτῶν προπεμ-
 φθεις εἰς οἶκον ἤκουσεν, ὅτι Μαρκέλλῳ πολλοὶ συνή-
 θεις καὶ δυνατοὶ προσπεσόντες ἐν τῷ ταμείῳ καὶ πε-
 5 ριέχοντες ἐκβιάζονται γράψαι τινὰ δόσιν χρημάτων
 ὀφειλομένων. Ἦν δὲ ὁ Μάρκελλος ἐκ παίδων φίλος τῷ
 *Κάτωνι καὶ σὺν ἐκείνῳ βέλτιστος ἄρχων, αὐτὸς δὲ καθ'
 αὐτὸν ἀγώγιμος ὑπ' αἰδοῦς τοῖς δεομένοις καὶ κατάν-
 τής πρὸς πᾶσαν χάριν. Εὐθύς οὖν ὁ Κάτων ἐπιστρέψας
 10 καὶ τὸν Μάρκελλον εὐρὼν ἐκβεβιασμένον γράψαι τὴν
 δόσιν ἤτησε τὰς δέλτους καὶ ἀπήλειψεν, αὐτοῦ παρε-
 σιῶτος σιωπῇ· καὶ τοῦτο πράξας κατήγαγεν αὐτὸν ἐκ
 τοῦ ταμείου καὶ κατέστησεν εἰς οἶκον οὔτε τότε μεμψά-
 μενον οὔτε ὕστερον, ἀλλ' ἐμμείναντα τῇ συνηθείᾳ καὶ
 15 φιλίᾳ μέχρι παντός. Οὐ μὴν οὐδὲ ἀπαλλαγείς τῆς τα-
 μιείας ἀφῆκε τῆς φρουρᾶς ἔρημον τὸ ταμεῖον, ἀλλ' οἰ-
 κέται μὲν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν ἀπογραφόμενοι τὰς διοι-
 κήσεις παρήσαν, αὐτὸς δὲ βιβλία λόγους περιέχοντα δη-
 μοσίῳν οἰκονομιῶν ἀπὸ τῶν Σύλλα χρόνων εἰς τὴν
 20 ἑαυτοῦ ταμειῖαν ὠνησάμενος πέντε ταλάντων ἀεὶ διὰ
 χειρὸς εἶχεν.

XIX. Εἰς δὲ σύγκλητον εἰσῆει τε πρῶτος καὶ τελευ-
 ταῖος ἀπηλλάττετο· πολλάκις δὲ τῶν ἄλλων σχολῇ συν-
 αγομένων καθεζόμενος ἀνεγίνωσκεν ἡσυχῇ τὸ ἱμάτιον
 25 τοῦ βιβλίου προῖσχύμενος. Ἀπεδήμησε δὲ οὐδέποτε
 βουλῆς γενομένης. Ἐπεὶ δὲ ὕστερον οἱ περὶ Πομπήϊου
 ἐώρων αὐτὸν ἐν οἷς ἐσπούδαζον ἀδίκως ἀμετάπειστοι
 καὶ δυσεκβίαστοι ἀεὶ, διεμηχανῶντο φιλικαῖς τισι συν-
 ηγορίαις ἢ διαίταις ἢ πραγματείαις ἔξω περισπᾶν
 30 Συνεῖς οὖν ταχὺ τὴν ἐπιβουλήν ἀπέειπε πᾶσι κα-
 παρετάξατο βουλῆς ἀγομένης μηδὲν ἄλλο πράττειν
 Οὔτε γὰρ δόξης χάριν οὔτε πλεονεξίας οὔτε αὐτο-

μάτως καὶ κατὰ τύχην, ὥσπερ ἕτεροὶ τινες, ἐμπεισῶν εἰς τὸ πράττειν τὰ τῆς πόλεως, ἀλλ' ὡς ἴδιον ἔργον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ τὴν πολιτείαν ἐλόμενος μᾶλλον ᾤετο δεῖν προσέχειν τοῖς κοινοῖς ἢ τῷ κηρίῳ τὴν μέλιτταν, ὅς γε καὶ τὰ τῶν ἐπαρχιῶν πράγματα καὶ δόγματα καὶ κρίσεις 5 καὶ πράξεις τὰς μερίστας ἔργον πεποιήτο διὰ τῶν ἐκασταχόθι ξένων καὶ φίλων πέμπεσθαι πρὸς αὐτόν. Ἐνστάς δέ ποτε Κλωδίῳ τῷ δημαγωγῷ κινουῦντι καὶ ταράττοντι μεγάλων ἀρχᾶς νεωτερισμῶν καὶ διαβάλλοντι πρὸς τὸν δῆμον ἱερεῖς καὶ ἱερείας, ἐν οἷς καὶ Φαβία 10 Τερεντίας ἀδελφή, τῆς Κικέρωνος γυναικός, ἐκινδύνευσε, τὸν μὲν Κλώδιον αἰσχύνῃ περιβαλὼν ἠνάγκασεν ὑπεκστῆναι τῆς πόλεως, τοῦ δὲ Κικέρωνος εὐχαριστοῦντος τῇ πόλει δεῖν ἔχειν ἔφη χάριν αὐτόν, ὡς ἐκείνης ἕνεκα πάντα ποιῶν καὶ πολιτευόμενος. Ἐκ τούτου 15 μεγάλη δόξα περὶ αὐτόν ἦν, ὥστε ῥήτορα μὲν, δίκητινὶ μαρτυρίας μιᾶς φερομένης, εἰπεῖν πρὸς τοὺς δικαστάς, ὡς ἐνὶ μαρτυροῦντι προσέχειν οὐδὲ Κάτωνι καλῶς ἔχει, πολλοὺς δὲ ἤδη περὶ τῶν ἀπίστων καὶ παραδόξων ὥσπερ ἐν παροιμίᾳ τινὶ λέγειν, ὅτι τοῦτο μὲν οὐδὲ Κάτωνος 20 λέγοντος πιθανόν ἐστι. Μοχθηροῦ δὲ ἀνθρώπου καὶ πολυτελοῦς λόγον ἐν συγκλήτῳ διαθεμένου πρὸς εὐτέλειαν καὶ σωφρονισμόν ἐπαναστάς Ἀμναῖος „ὦ ἄνθρωπε“ εἶπε „τίς ἀνέξεταιί σου δειπνοῦντος μὲν ὡς Λευκόλλου, οἰκοδομοῦντος δὲ ὡς Κράσσου, δημηγοροῦντος 25 δὲ ἡμῖν ὡς Κάτωνος;“ Καὶ τῶν ἄλλων δὲ τοὺς φαύλους καὶ ἀκολάστους, τοῖς λόγοις δὲ σεμνοῦς καὶ αὐστηροῦς χλευάζοντες ἐκάλουν Κάτωνας.

XX. Πολλῶν δὲ αὐτόν ἐπὶ δημαρχίαν καλούντων οὐκ ᾤετο καλῶς ἔχειν μεγάλης ἐξουσίας καὶ ἀρχῆς, ὥσπερ 30 ἰσχυροῦ φαρμάκου, δύναμιν ἐν πράγμασιν οὐκ ἀναγκαίοις ἐξαναλαῶσαι. Καὶ ἅμα σχολῆς οὔσης τῶν δημο

σίῳν παραλαβῶν βιβλία καὶ φιλοσόφους ἐβάδιζεν εἰς
 Λευκανίαν, ἀγροὺς αὐτόθι κεκτημένος ἔχοντας οὐκ
 ἀνελευθέρους διατριβάς· εἶτα καθ' ὁδὸν πολλοῖς τισὶν
 ὑποξυγίοις καὶ σκεύεσι καὶ ἀκολούθοις ἀπαντήσας καὶ
 5 πυθόμενος Νέπωτα Μέτελλον εἰς Ῥώμην ἐπανέρχεσθαι
 δημαρχίαν μετιέναι παρεσκευασμένον, ἐπέστη σιωπῇ,
 καὶ διαλιπὼν μικρὸν ἐκέλευσεν ἀναστρέφειν ὀπίσω τοὺς
 ἑαυτοῦ. Τῶν δὲ φίλων θαυμασάντων „Οὐκ ἴστε“ εἶ-
 πεν „ὅτι καὶ καθ' αὐτὸν ὑπὸ ἐμπληξίας φοβερός ἐστι
 10 Μέτελλος, καὶ νῦν ἐκ τῆς Πομπηίου γνώμης ἀφιγμένος
 εἰς τὴν πολιτείαν ἐμπεσεῖται δίκην σκηπτοῦ πάντα πράγ-
 ματα ταράττων; Οὐκ οὖν σχολῆς οὐδὲ ἀποδημίας και-
 ρός, ἀλλὰ δεῖ κρατῆσαι τοῦ ἀνδρὸς ἢ καλῶς ἀποθανεῖν
 ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιζόμενον.“ Ὅμως δὲ τῶν φί-
 15 λων παραινεσάντων ἀφίκετο πρῶτον εἰς τὰ χωρία καὶ
 διέτριψεν οὐ πολὺν χρόνον, εἶτα ἐπανῆκεν εἰς πόλιν.
 Ἐσπέρας δὲ ἐλθὼν εὐθύς ἔωθεν εἰς ἀγορὰν κατέβαινε
 δημαρχίαν μετιὼν ὡς ἀντιταξόμενος πρὸς τὸν Μέτελ-
 λον. Τὸ γὰρ ἰσχυρὸν ἢ ἀρχὴ πρὸς τὸ κωλύειν ἔχει μᾶλ-
 20 λον ἢ πρὸς τὸ πράττειν· κἂν πάντες οἱ λοιποὶ παρ'
 ἓνα ψηφίσωνται, τοῦ μὴ θέλοντος μηδὲ ἐῶντος τὸ κρά-
 τος ἐστί.

XXI. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὀλίγοι περὶ τὸν Κάτωνα
 τῶν φίλων ἦσαν· φανερᾶς δὲ τῆς γνώμης αὐτοῦ γενο- 71
 25 μένης ὀλίγου χρόνου πάντες οἱ χρηστοὶ καὶ γνώριμοι
 συνέτρεχον καὶ παρεκάλουν καὶ παρεθάρρουν αὐτόν,
 ὡς οὐ λαμβάνοντα χάριν, ἀλλὰ τὴν μεγίστην διδόντα τῇ
 πατρίδι καὶ τοῖς ἐπιεικεστάτοις τῶν πολιτῶν, ὅτι πολ-
 λάκις ἀπραγμόνως ἄρξαι παρὸν οὐ θελήσας νῦν ὑπὲρ
 30 τῆς ἐλευθερίας καὶ πολιτείας ἀγωνιούμενος οὐκ ἀκιν-
 δύνως κάτεισι. Λέγεται δέ, πολλῶν ὑπὸ σπουδῆς καὶ
 φιλοφροσύνης ὠθουμένων πρὸς αὐτόν, ἐν κινδύνῳ γε-

νόμενος μόλις ἐξικέσθαι διὰ πλῆθος εἰς τὴν ἀγορὰν. Ἀποδειχθεὶς δὲ δῆμαρχος σὺν ἑτέροις καὶ τῷ Μετέλλῳ τὰς ὑπατικὰς ἀρχαιρεσίας ὁρῶν ὠνίους οὔσας ἐπέτιμησε τῷ δήμῳ· καὶ καταπαύων τὸν λόγον ἐπώμοσε τοῦ δόντος ἀργύριον, ὅστις ἂν ἦ, κατηγορήσειν, ἓνα Σιλανὸν 5 ὑπεξελόμενος δι' οἰκειότητα. Σερβιλίαν γὰρ ἀδελφὴν Κάτωνος ὁ Σιλανὸς εἶχε. Διὸ τοῦτον μὲν παρήκε, Λεύκιον δὲ Μουρήναν ἐδίωκεν ἀργυρίῳ διαπραξάμενον ἄρχοντα μετὰ τοῦ Σιλανοῦ γενέσθαι. Νόμῳ δέ τιμι τοῦ φεύγοντος ἀεὶ φύλακα τῷ κατηγορῶ διδόντος, ὥστε μὴ 10 λαθεῖν ἂ συνάγει καὶ παρασκευάζεται πρὸς τὴν κατηγορίαν, ὁ τῷ Κάτωνι δοθεὶς ὑπὸ τοῦ Μουρήνα παρακολουθῶν καὶ παραφυλάττων, ὡς ἑώρα μηθὲν ἐπιβούλως πράττοντα μηδὲ ἀδίκως, ἀλλὰ γενναίως τε καὶ φιλανθρώπως ἀπλῆν τινα τῆς κατηγορίας καὶ δικαίαν 15 ὁδὸν πορευόμενον, οὕτως ἐθαύμαζε τὸ φρόνημα καὶ τὸ ἦθος, ὥστε κατ' ἀγορὰν προσιῶν καὶ φοιτῶν ἐπὶθύρας πυθάνεσθαι τοῦ Κάτωνος, εἰ μέλλει τι σήμερον πραγματεύεσθαι τῶν περὶ τὴν κατηγορίαν· εἰ δὲ μὴ φαίη, πιστεύων ἀπήει. Τῆς δὲ δίκης λεγομένης ὁ Κι-20 κέρων, ὕπατος ὢν τότε καὶ τῷ Μουρήνα συνδικῶν, πολλὰ διὰ τὸν Κάτωνα τοὺς Στωϊκοὺς φιλοσόφους καὶ ταῦτα δὴ τὰ παράδοξα καλούμενα δόγματα χλευάζων καὶ παρασκώπιων γέλωτα παρεῖχε τοῖς δικασταῖς. Τὸν οὖν Κάτωνά φασι διαμειδιάσαντα πρὸς τοὺς παρόντας 25 εἰπεῖν, „Ὡ ἄνδρες, ὡς γελοῖον ὕπατον ἔχομεν.“ Ἀποφυγῶν δὲ ὁ Μουρήνας οὐ πονηροῦ πάθος οὐδὲ ἄφρονος ἐπαθεν ἀνθρώπου πρὸς τὸν Κάτωνα· καὶ γὰρ ὑπατεύων ἐχρῆτο συμβούλῳ τῶν μεγίστων καὶ τἄλλα τιμῶν καὶ πιστεύων διετέλεσεν. Αἴτιος δὲ ἦν ὁ Κάτων αὐτὸς 30 ἐπὶ τοῦ βήματος καὶ τοῦ συνεδρίου χαλεπὸς ὢν καὶ φο-

βερὸς ὑπὲρ τῶν δικαίων, εἶτα πᾶσιν εὐνοϊκῶς καὶ φι-
λανθρωπῶς προσφερόμενος.

XXII. Πρὶν δὲ εἰς τὴν δημαρχίαν καθίστασθαι, Κι-
κέρωνος ὑπατεύοντος, ἄλλοις τε πολλοῖς ἀγῶσι τὴν ἀρ-
5 χὴν ὄρθωσεν αὐτοῦ καὶ ταῖς περὶ Κατιλίαν πράξεσι
μεγίσταις καὶ καλλίσταις γενομέναις τέλος ἐπέθηκεν.
Αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ Κατιλίαν ὀλέθριόν τε καὶ παντελῆ
μεταβολὴν ἐπάγων τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι καὶ στά-
σεις ὁμοῦ καὶ πολέμους ταράττων ἐξελεγχθεὶς ὑπὸ
10 τοῦ Κικέρωνος ἐξέπεσε τῆς πόλεως, Λέντος δὲ καὶ
Κέθηγος καὶ μετ' αὐτῶν ἕτεροι συχνοὶ δεξάμενοι τὴν
συνωμοσίαν καὶ τῷ Κατιλίαν δειλίαν καὶ μικρολο-
γίαν τῶν τολμημάτων ἐπικαλοῦντες αὐτοὶ διενουοῦντο
τὴν πόλιν ἄρδην ἀναιρεῖν πῦρ καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐ-
15 θνῶν ἀποστάσεσι καὶ πολέμοις ἄλλοφύλοις ἀνατρέπειν.
Φανερᾶς δὲ τῆς παρασκευῆς αὐτῶν γενομένης, [ὡς ἐν
τοῖς περὶ] Κικέρωνος [γέγραπται,] ἐν βουλῇ γνώμην
προθέντος, ὁ μὲν πρῶτος εἰπὼν Σιλανὸς ἀπεφήνατο
δοκεῖν αὐτῷ τὰ ἔσχατα παθεῖν χρῆναι τοὺς ἄνδρας, οἱ
20 δὲ μετ' αὐτὸν ἐφεξῆς ἠκολούθησαν ἄχρι Καίσαρος. Καί-
σαρ δὲ ἀναστάς, ἅτε δὴ καὶ δεινὸς εἰπεῖν καὶ πᾶσαν ἐν
τῇ πόλει μεταβολὴν καὶ κίνησιν ὥσπερ ὕλην ὣν αὐτὸς
διενοεῖτο βουλόμενος αὔξειν μᾶλλον ἢ σβεννυμένην
περιορᾶν, ἐπαγωγὰ πολλὰ καὶ φιλάνθρωπα διαλεχθεὶς 7
25 ἀποκτεῖναι μὲν ἀκρίτους οὐκ εἶα τοὺς ἄνδρας, εἰρχθέν-
τας δὲ τηρεῖν ἐκέλευσεν, οὕτω δὲ τὰς γνώμας μετέστησε
τῆς βουλῆς φοβηθείσης τὸν δῆμον, ὥστε καὶ Σιλανὸν
ἐξακρον εἶναι καὶ λέγειν, ὡς οὐδ' αὐτὸς εἶποι θάνατον,
ἀλλὰ εἰργμόν· ἔσχατον γὰρ ἀνδρὶ Ῥωμαίῳ τοῦτο κακῶν
30 ἀπάντων.

XXIII. Γενομένης δὲ τοιαύτης τῆς τροπῆς καὶ ἀπάν-
των ἐπὶ τὸ πρότερον θύντων καὶ φιλάνθρωπότερον,

ὁ Κάτων πρὸς τὴν γνώμην ἀναστὰς εὐθύς ἵετο τῷ λόγῳ μετ' ὀργῆς καὶ πάθους, τὸν τε Σιλανὸν κακίζων τῆς μεταβολῆς καὶ καθαπτόμενος τοῦ Καίσαρος, ὡς σχήματι δημοτικῷ καὶ λόγῳ φιλανθρωπῷ τὴν πόλιν ἀνατρέπωντος καὶ δεδιτομένου τὴν βουλὴν ἐφ' οἷς αὐτὸν ἔδει δε- 5 διέναι καὶ ἀγαπᾶν, εἰ τῶν γεγονότων ἀθῶος ἀπαλλάξει καὶ ἀνύποπτος, οὕτως περιφανῶς καὶ ἰταμῶς τοὺς κοινοὺς ἐξαρκάζων πολεμίους καὶ τὴν παρ' οὐδὲν ἐλθοῦσαν ἀπολέσθαι πατρίδα τοιαύτην καὶ τοσαύτην ὁμολογῶν μὴ ἐλεεῖν, ἀλλ' οὓς ἔδει μὴ γενέσθαι μηδὲ φῦναι δα- 10 κρύων καὶ ἀνακλαιόμενος, εἰ φόνων μεγάλων καὶ κινδύνων ἀπαλλάξουσι τὴν πόλιν ἀποθανόντες. Τοῦτον μόνον ὦν Κάτων εἶπε διασώζεσθαι φασὶ τὸν λόγον, Κικέρωνος τοῦ ὑπάτου τοὺς διαφέροντας ὀξύτητι τῶν γραφέων σημεῖα προδιδάξαντος ἐν μικροῖς καὶ βραχέσι 15 τύποις πολλῶν γραμμάτων ἔχοντα δύναμιν, εἶτα ἄλλον ἀλλαχόσε τοῦ βουλευτηρίου σποράδην ἐμβαλόντος. Οὐπω γὰρ ἤσκουν οὐδ' ἐκέκτηντο τοὺς καλουμένους σημειογράφους, ἀλλὰ τότε πρῶτον εἰς ἴχνος τι καταστῆναι λέγουσιν. Ἐκράτησε δ' οὖν ὁ Κάτων καὶ μετέστησε 20 τὰς γνώμας, ὥστε θάνατον καταψηφίσασθαι τῶν ἀνδρῶν.

XXIV. Εἰ δὲ δεῖ μηδὲ τὰ μικρὰ τῶν ἡθῶν σημεῖα παραλιπεῖν ὥσπερ εἰκόνα ψυχῆς ὑπογραφομένους, λέγεται, τότε πολλὴν ἄμιλλαν καὶ μέγαν ἀγῶνα πρὸς τὸν 25 Κάτωνα τοῦ Καίσαρος ἔχοντος καὶ τῆς βουλῆς εἰς ἐκείνους ἀνηρημένης, δελτάριόν τι μικρὸν ἐξωθεν εἰσκομισθῆναι τῷ Καίσαρι. Τοῦ δὲ Κάτωνος εἰς ὑποψίαν ἄγοντος τὸ πρᾶγμα καὶ διαβάλλοντος εἶναι τινὰς τοὺς κινουμένους, καὶ κελεύοντος ἀναγινώσκειν τὰ γεγραμ- 30 μένα, τὸν Καίσαρα τῷ Κάτωνι προσδοῦναι τὸ δελτάριον ἐγγὺς ἐστῶτι. Τὸν δὲ ἀναγνόντα Σεργιλίας τῆς

ἀδελφῆς ἐπιστόλιον ἀκόλαστον πρὸς τὸν Καίσαρα γε-
 γραμμένον ἐρώσης καὶ διεφθαρμένης ὑπ' αὐτοῦ, προσ-
 ρῖψαί τε τῷ Καίσαρι καὶ εἰπεῖν „Κράτει, μέθυσε“, καὶ
 πάλιν οὕτως ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον τραπέσθαι. Φαίνε-
 5 ται δὲ ὅλως ἀτύχημα γενέσθαι τοῦ Κάτωνος ἢ γυναικω-
 νίτις. Αὕτη μὲν γὰρ ἐπὶ Καίσαρι κακῶς ἤκουσε· τὰ δὲ
 τῆς ἐτέρας Σερβιλίας, ἀδελφῆς δὲ Κάτωνος, ἀσχημο-
 νέστερα. Λευκόλλῳ γὰρ γαμηθεῖσα, πρωτεύσαντι Ῥω-
 μαίων κατὰ δόξαν ἀνδρὶ, καὶ τεκοῦσα παιδίον ἐξέπεσε
 10 τοῦ οἴκου δι' ἀκολασίαν. Τὸ δὲ αἰσχιστον, οὐδ' ἡ γυνή
 τοῦ Κάτωνος Ἀιλία τοιούτων ἐκαθάρευσε ἀμαρτη-
 μάτων, ἀλλὰ καίπερ ἐξ αὐτῆς δύο παιδιά πεποιημένος
 ἀνάγκην ἔσχεν ἐκβαλεῖν ἀσχημονοῦσαν.

XXV. Εἶτα ἔγρημε θυγατέρα Φιλίππου Μαρκίαν,
 15 ἐπιεικῆ δοκοῦσαν εἶναι γυναῖκα, περὶ ἧς ὁ πλείστος λό-
 γος [καὶ*] καθάπερ ἐν δράματι τῷ βίῳ τοῦτο τὸ μέρος
 προβληματῶδες γέγονε καὶ ἄπορον. Ἐπράχθη δὲ τοῦ-
 του τὸν τρόπον, ὡς ἱστορεῖ Θρασεῖας εἰς Μουνάτιον,
 ἄνδρα Κάτωνος ἐταῖρον καὶ συμβιωτὴν, ἀναφέρων τὴν
 20 πίστιν. Ἐν πολλοῖς ἐρασταῖς καὶ θαυμασταῖς τοῦ Κά-
 τωνος ἦσαν ἐτέρων ἕτεροι μᾶλλον ἔκδηλοι καὶ διαφα-
 νεῖς, ὧν καὶ Κόιντος Ὀρτήσιος, ἀνὴρ ἀξιωματός τε
 λαμπροῦ καὶ τὸν τρόπον ἐπιεικής. Ἐπιθυμῶν οὖν τῷ
 Κάτωνι μὴ συνήθης εἶναι μηδὲ ἐταῖρος μόνον, ἀλλ' 77
 25 ἀμῶς γέ πως εἰς οἰκειότητα καταμιῆσαι καὶ κοινωνίαν
 πάντα τὸν οἶκον καὶ τὸ γένος ἐπεχείρησε συμπεῖθειν,
 ὅπως τὴν θυγατέρα Πορκίαν Βύβλῳ συνοικοῦσαν καὶ
 πεποιημένην ἐκεῖνῳ δύο παῖδας αὐτῷ πάλιν ὥσπερ εὐ-
 γενῆ χώραν ἐντεκνώσασθαι παράσχη. Δόξη μὲν γὰρ
 30 ἀνθρώπων ἄτοπον εἶναι τὸ τοιοῦτον, φύσει δὲ καλὸν
 καὶ πολιτικόν, ἐν ᾧ καὶ ἀκμῇ γυναῖκα μῆτε ἀργεῖν
 τὸ γόνιμον ἀποσβέσασαν μῆτε πλείονα τῶν ἱκανῶν ἐπι-

τίκτουσαν ἐνοχλεῖν καὶ καταπτωχεύειν οὐδὲν δεόμενον, κοινουμένους δὲ τὰς διαδοχὰς ἀξίοις ἀνδράσι τὴν τε ἀρετὴν ἄφθονον ποιεῖν καὶ πολύχυτον τοῖς γένεσι, καὶ τὴν πόλιν αὐτὴν πρὸς αὐτὴν ἀνακεραυνύναι ταῖς οἰκειότησιν. Εἰ δὲ πάντως περιέχοιτο τῆς γυναικὸς ὁ Βύβλος, ἀποδώσειν εὐθὺς τεκοῦσαν, οἰκειότερος αὐτῷ τε Βύβλω καὶ Κάτωνι κοινωνία παίδων γενόμενος. Ἀποκρινάμενος δὲ τοῦ Κάτωνος, ὡς Ὀρτήσιον μὲν ἀγαπᾷ καὶ δοκιμάζει κοινωνὸν οἰκειότητος, ἄτοπον δὲ ἡγεῖται ποιεῖσθαι λόγον περὶ γάμου θυγατρὸς ἐτέρῳ δεδομένης, 10 μεταβαλὼν ἐκεῖνος οὐκ ὤκνησεν ἀποκαλυψάμενος αἰτεῖν τὴν αὐτοῦ γυναῖκα Κάτωνος, νέαν μὲν οὖσαν ἔτι πρὸς τὸ τίκτειν, ἔχοντος δὲ τοῦ Κάτωνος ἀποχωρῶσαν διαδοχὴν. Καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὡς ταῦτα ἔπραττεν εἰδὼς οὐ προσέχοντα τῇ Μαρκίᾳ τὸν Κάτωνα· κύουσαν 15 γὰρ αὐτὴν τότε τυγχάνειν λέγουσιν. Ὁ δ' οὖν Κάτων ὁρῶν τὴν τοῦ Ὀρτησίου σπουδὴν καὶ προθυμίαν οὐκ ἀντεῖπεν, ἀλλ' ἔφη δεῖν καὶ Φιλίππῳ ταῦτα συνδόξαι τῷ πατρὶ τῆς Μαρκίας. Ὡς οὖν ὁ Φίλιππος ἐντευχθεὶς ἔγνω τὴν συγχώρησιν, οὐκ ἄλλως ἐνεγγύησε 20 τὴν Μαρκίαν ἢ παρόντος τοῦ Κάτωνος αὐτοῦ καὶ συνεγγυῶντος. Ταῦτα μὲν οὖν, εἰ καὶ χρόνοις ὕστερον ἐπράχθη, μνησθέντι μοι τὸ τῶν γυναικῶν προλαβεῖν ἔδοξε.

XXVI. Τῶν δὲ περὶ τὸν Λέντλον ἀναιρεθέντων καὶ 25 τοῦ Καίσαρος περὶ ὧν εἰσηγγέλθη καὶ διεβλήθη πρὸς τὴν σύγκλητον εἰς τὸν δῆμον καταφυγόντος καὶ τὰ πολλὰ νοσοῦντα καὶ διεφθαρμένα τῆς πολιτείας μέρη ταράττοντος καὶ συνάγοντος πρὸς αὐτόν, ὁ Κάτων φοβηθεὶς ἐπεισε τὴν βουλὴν ἀναλαβεῖν τὸν ἄπορον καὶ 30 ἀνέμητον ὄχλον εἰς τὸ σιτηρέσιον, ἀναλώματος μὲν ὄντος ἐνιαυσίου χιλίων καὶ διακοσίων καὶ πεντήκοντα τα-

λάντων, περιφανῶς δὲ τῇ φιλανθρωπία ταύτῃ καὶ χά-
 ριτι τῆς ἀπειλῆς ἐκείνης διαλυθείσης. Ἐντεῦθεν εἰς
 τὴν δημαρχίαν ἔμπεσὼν ὁ Μέτελλος ἐκκλησίας τε θο-
 ρυβώδεις συνῆγε καὶ νόμον ἔγραψε Πομπηίου Μάγνου
 5 ἵνα κατὰ τάχος μετὰ τῶν δυνάμεων εἰς Ἰταλίαν καὶ
 παραλαβόντα σώξῃ τὴν πόλιν ὡς ὑπὸ Κατιλίνα κιν-
 δυνεύουσαν. Ἦν δὲ τοῦτο λόγος εὐπρεπῆς, ἔργον δὲ
 τοῦ νόμου καὶ τέλος ἐγχειρίσαι τὰ πράγματα Πομπηίου
 καὶ παραδοῦναι τὴν ἡγεμονίαν. Γενομένης δὲ βουλῆς
 10 καὶ τοῦ Κάτωνος οὐχ, ὥσπερ εἰώθει, τῷ Μετέλλῳ σφο-
 δρῶς ἔμπεσόντος, ἀλλ' ἐπιεικῆ πολλὰ καὶ μέτρια πα-
 ραινέσαντος, τέλος δὲ καὶ πρὸς δεήσεις τραπομένου καὶ
 τὴν Μετέλλων οἰκίαν ἀεὶ γενομένην ἀριστοκρατικὴν
 ἐπαινέσαντος, ἔτι μᾶλλον ἐξαρθεῖς καὶ καταφρονήσας ὁ
 15 Μέτελλος ὡς ἐνδιδόντος αὐτοῦ καὶ πτήσσοντος εἰς
 ὑπερηφάνους ἀπειλὰς καὶ λόγους θρασεῖς ἐξέπεσεν, ὡς
 βία πάντα τῆς βουλῆς διαπραξόμενος. Οὕτω δὲ μετα-
 βαλὼν ὁ Κάτων καὶ σχῆμα καὶ φωνὴν καὶ λόγον, ἐπει-
 πὼν δὲ πᾶσι τοῖς ἄλλοις διατεταμένως, ὅτι ζῶντος αὐ-
 20 τοῦ Πομπηίου οὐ παρέσται μεθ' ὅπλων εἰς τὴν πόλιν,
 ἐκεῖνο τῇ βουλῇ παρέστησεν, ὡς οὐδέτερος μὲν καθέ-
 στηκεν οὐδὲ χρῆται λογισμοῖς ἀσφαλῆσιν, ἔστι δὲ ἡ μὲν
 Μετέλλου πολιτεία μαρία δι' ὑπερβολὴν κακίας φερο-
 μένη πρὸς ὄλεθρον καὶ σύγχυσιν ἀπάντων, ἡ δὲ Κά-
 25 τῶνος ἀρετῆς ἐνθουσιασμός ὑπὲρ τῶν καλῶν καὶ δικαίων
 ἀγωνιζομένης.

XXVII. Ἐπεὶ δὲ τὴν ψῆφον ὑπὲρ τοῦ νόμου φέρειν
 ὁ δῆμος ἔμελλε, Μετέλλῳ μὲν ὄπλα καὶ ξένοι καὶ μο-
 νομάχοι καὶ θεράποντες ἐπὶ τὴν ἀγορὰν τεταγμένοι
 30 παρήσαν καὶ τὸ ποθοῦν μεταβολῆς ἐλπίδι Πομπηίου
 ὑπῆρχε τοῦ δήμου μέρος οὐκ ὀλίγον, ἦν δὲ μεγάλη καὶ
 ἀπὸ Καίσαρος ῥώμη στρατηγοῦντος τότε, Κάτωνι δὲ οἱ

πρῶτοι τῶν πολιτῶν συνηγανάκτουν καὶ συνηδικοῦντο
 μᾶλλον ἢ συνηγωνίζοντο, πολλὴ δὲ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
 κατήφεια καὶ φόβος εἶχεν, ὥστε τῶν φίλων ἐνίοις ἀσί-
 τους διαγρυπνῆσαι μετ' ἀλλήλων ἐν ἀπόροις ὄντας ὑπὲρ
 αὐτοῦ λογισμοῖς καὶ γυναῖκα καὶ ἀδελφὰς ποτινωμένας 5
 καὶ δακρυνούσας. Αὐτὸς δ' ἀδεῶς καὶ τεθαρρηκότως ἐντυ-
 χῶν πᾶσι καὶ παρηγορήσας καὶ γενόμενος περὶ δεῖπνον,
 ὥσπερ εἰώθει, καὶ νυκτερεύσας ὑφ' ἐνὸς τῶν συναρ-
 χόντων Μινυκίου Θέρμου βαθέως καθεύδων ἐπηγέρθη·
 καὶ κατέβησαν εἰς ἀγοράν, ὀλίγων μὲν αὐτοὺς προ- 10
 πεμπόντων, πολλῶν δὲ ἀπαντώντων καὶ φυλάττεσθαι
 παρακελευομένων. Ὡς οὖν ἐπιστάς ὁ Κάτων κατείδε
 τὸν νεῶν τῶν Διοσκούρων ὄπλοις περιεχόμενον καὶ τὰς
 ἀναβάσεις φρουρουμένας ὑπὸ μονομάχων, αὐτὸν δὲ
 καθήμενον ἄνω μετὰ Καίσαρος τὸν Μέτελλον, ἐπιστρέ- 15
 ψας πρὸς τοὺς φίλους, „Ὡ θρασέος“ εἶπεν „ἀνθρώπου
 καὶ δειλοῦ, ὃς καθ' ἐνὸς ἀνόπλου καὶ γυμνοῦ τοσοῦ-
 τους ἐστρατολόγησεν.“ Ἄμα δ' εὐθύς ἐβάδιζε μετὰ τοῦ
 Θέρμου. Καὶ διεστῆσαν αὐτοῖς ἐκείνοις οἱ τὰς ἀναβά-
 σεις κατέχοντες, ἄλλον δὲ οὐδένα παρήκαν, ἢ μόλις 20
 ἐπισπάσας τῆς χειρὸς ὁ Κάτων τὸν Μουνάτιον ἀνήγαγε·
 καὶ βαδίζων εὐθύς ὡς εἶχε καθίζει μέσον ἐμβαλῶν ἑαυ-
 τὸν τοῦ Μετέλλου καὶ τοῦ Καίσαρος, ὥστε διακόψαι
 τὴν κοινολογίαν. Κάκεινοι μὲν διηπόρησαν, οἱ δὲ χα-
 ριέντες θεασάμενοι καὶ θαυμάσαντες τὸ πρόσωπον καὶ 25
 τὸ φρόνημα καὶ τὸ θάρσος τοῦ Κάτωνος ἐγγυτέρω προσ-
 ῆλθον, καὶ βοῇ διεκελεύσαντο τῷ μὲν Κάτωνι θαρρεῖν,
 μένειν δὲ ἀλλήλοις καὶ συστρέφεισθαι καὶ μὴ προδιδόναι
 τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενον.

XXVIII. Ἐνθα δὲ τοῦ ὑπηρέτου τὸν νόμον προχει- 30
 ρισαμένου, τοῦ δὲ Κάτωνος οὐκ ἐῶντος ἀναγινώσκειν,
 τοῦ δὲ Μετέλλου παραλαβόντος αὐτὸν καὶ ἀναγινώσκου-

τος, ὁ μὲν Κάτων ἐξήρπασε τὸ βιβλίον, ὁ δὲ Θέρομος ἀπὸ στόματος τοῦ Μετέλλου τὸν νόμον ἐπισταμένου καὶ λέγοντος ἐπέσχε τῇ χειρὶ τὸ στόμα καὶ τὴν φωνὴν ἀπέκλεισεν, ἄχρι οὗ, ἅμαχον ὄρων ἄγωνά τοὺς ἄνδρας ὁ
 5 Μέτελλος ἀγωνιζομένους καὶ τὸν δῆμον ἠττώμενον πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τρεπόμενον, ἐκέλευσεν οἰκοθεῖν ὀπίστας μετὰ φόβου καὶ κραυγῆς ἐπιτρέχειν. Γενομένου δὲ τούτου καὶ πάντων διασκεδασθέντων ὑποστάντα μόνον τὸν Κάτωνα καὶ βαλλόμενον λίθοις καὶ ξύλοις ἄνωθεν
 10 οὐ περιεῖθε Μουρήνας ὁ τὴν δίκην φυγῶν ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατηγορηθεὶς, ἀλλὰ τὴν τήβεννον προῖσχόμενος καὶ βοῶν ἀνασχεῖν τοῖς βάλλουσι καὶ τέλος αὐτὸν τὸν Κάτωνα πείθων καὶ περιπτύσσων εἰς τὸν νεῶν τῶν Διοσκουρέων ἀπήγαγεν. Ἐπεὶ δὲ κατείδεν ὁ Μέτελλος ἐρη-
 15 μίαν περὶ τὸ βῆμα καὶ φυγὴν δι' ἀγορᾶς τῶν ἐναντιουμένων, παντάπασι πεισθεὶς κρατεῖν ἐκέλευσεν ἀπιέναι πάλιν τοὺς ὀπλοφόρους, καὶ προσελθὼν κοσμίως αὐτὸς ἐπεχείρει πράττειν τὰ περὶ τὸν νόμον. Οἱ δὲ ἐναντίοι ταχέως ἀναλαβόντες ἑαυτοὺς ἐκ τῆς τροπῆς ἐπήεσαν αὐ-
 20 θις ἐμβοήσαντες μέγα καὶ θαρραλέον, ὥστε τοῖς περὶ τὸν Μέτελλον ἐμπεσεῖν ταραχὴν καὶ δέος οἰομένοις ὅπλων ποθεῖν εὐπορήσαντας αὐτοὺς ἐπιφέρεσθαι, καὶ μηθένα μένειν, ἀλλὰ φεύγειν ἅπαντας ἀπὸ τοῦ βήματος. Οὕτω δὲ σκεδασθέντων ἐκείνων, τοῦ δὲ Κάτωνος
 25 προσελθόντος καὶ τὰ μὲν ἐπαινέσαντος, τὰ δ' ἐπιρρώ- 773 σαντος τὸν δῆμον, οἳ τε πολλοὶ παρετάξαντο παντὶ τρόπῳ καταλῦσαι τὸν Μέτελλον, ἢ τε σύγκλητος ἄθροισθεῖσα παρήγγειλεν ἀρχῆθεν βοηθεῖν τῷ Κάτωνα καὶ διαμάχεσθαι πρὸς τὸν νόμον, ὡς στάσιν ἐπεισάγοντα
 30 τῇ Ῥώμῃ καὶ πόλεμον ἐμφύλιον.

XXIX. Ὁ δὲ Μέτελλος αὐτὸς μὲν ἦν ἄτρεπιτος καὶ θρασὺς ἔτι, ὄρων δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐκπεπληγμένους

κομιδῇ τὸν Κάτωνα καὶ νομίζοντας ἄμαχον καὶ δυσεκ-
 βίαστον, αἰφνίδιον ἐξεπήδησεν εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ
 συναγαγὼν τὸν δῆμον ἄλλα τε πολλὰ περὶ τοῦ Κάτωνος
 ἐπίφθονα διηλθε, καὶ φεύγειν τὴν τυραννίδα βοῶν τὴν
 ἐκεῖνου καὶ τὴν κατὰ Πομπηίου συνωμοσίαν, ἐφ' ἣ με- 5
 τανοήσειν ταχὺ τὴν πόλιν ἀτιμάζουσαν ἄνδρα τοσοῦτον,
 ὥρμησεν εὐθύς εἰς Ἀσίαν, ὡς ταῦτα πρὸς ἐκεῖνον κα-
 τηγορήσων. Ἦν οὖν δόξα μεγάλη τοῦ Κάτωνος ἄχθος
 οὐ μικρὸν ἀπεσκευασμένου τῆς δημορχίας, καὶ τρόπον
 τινὰ τὴν Πομπηίου δύναμιν ἐν Μετέλλῳ καθηροκότος. 10
 Ἔτι δὲ μᾶλλον εὐδοκίμησε τὴν σύγκλητον ὥρμημένην
 ἀτιμοῦν καὶ ἀποψηφίζεσθαι τὸν Μέτελλον οὐκ ἑάσας,
 ἀλλ' ἐναντιωθεὶς καὶ παραιτησάμενος. Οἷ τε γὰρ πολ-
 λοὶ φιλανθρωπίας ἐποιοῦντο καὶ μετριότητος τὸ μὴ
 ἐπεμβῆναι τῷ ἐχθρῷ μηδὲ ἐνυβοῖσαι κατὰ κράτος περι- 15
 γενόμενον, τοῖς τε φρονίμοις ὀρθῶς ἐφαίνετο καὶ συμ-
 φερόντως μὴ παροξύναι Πομπήϊον. Ἐκ τούτου Λεύκολ-
 λος ἐπανελθὼν ἐκ τῆς στρατείας, ἧς ἔδοξε τὸ τέλος καὶ
 τὴν δόξαν ἀφηρηθεῖν Πομπήϊος, εἰς κίνδυνον ἦλθε
 τοῦ μὴ θριαμβεῦσαι, Γαίου Μεμμίου καταστασιάζοντος 20
 αὐτὸν ἐν τῷ δήμῳ καὶ δίκας ἐπάγοντος εἰς τὴν Πομπη-
 ῖου χάριν μᾶλλον ἢ κατὰ ἐχθροῦ ἴδιον. Ὁ δὲ Κάτων,
 οἰκειότητός τε πρὸς Λεύκολλον αὐτῷ γεγενημένης, ἔχοντα
 Σερβιλίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ πρᾶγμα δεινὸν
 ἠγούμενος, ἀντέστη τῷ Μεμμίῳ καὶ πολλὰς ὑπέμεινε 25
 διαβολὰς καὶ κατηγορίας. Τέλος δὲ τῆς ἀρχῆς ἐκβαλλό-
 μενος ὡς τυραννίδος τοσοῦτον ἐκράτησεν, ὥστε τὸν
 Μέμμιον αὐτὸν ἀναγκάσαι τῶν δικῶν ἀποστῆναι καὶ
 φυγεῖν τὸν ἀγῶνα. Λεύκολλος μὲν οὖν θριαμβεύσας
 ἔτι μᾶλλον ἐνεφύετο τῇ φιλίᾳ τοῦ Κάτωνος, ἔχων ἔρουμα 30
 καὶ πρόβλημα μέγα πρὸς τὴν Πομπηίου δύναμιν.

XXX. Πομπήϊος δὲ μέγας ἀπὸ τῆς στρατείας ἐπ-

ανιών καὶ τῇ λαμπρότητι καὶ προθυμίᾳ τῆς ὑποδοχῆς
 πεποιθὼς οὐδὲν ἂν δεηθεὶς ἀποτυχεῖν τῶν πολιτῶν,
 προὔπεμψεν ἀξιῶν τὰς ὑπατικάς ἀρχαιρεσίας ἀναβαλέ-
 σθαι τὴν σύγκλητον, ὡς ἂν αὐτὸς παρῶν Πείσωνι συν-
 5 ἀρχαιρεσιάσῃ. Τῶν δὲ πλείστων ὑπαικόντων, οὐ τὴν
 ἀναβολὴν μέγιστον ὁ Κάτων ἠγούμενος, ἀλλὰ τὴν πει-
 ραν ἀποκόψαι καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ Πομπηίου βουλόμε-
 νος, ἀντεῖπε καὶ μετέστησε τὴν βουλήν, ὥστε ἀποψηφί-
 σασθαι. Τοῦτο τὸν Πομπηίου οὐχ ἡσυχῇ διετάραξε·
 10 καὶ νομίζων οὐ μικρὰ προσπταίσειν τῷ Κάτωνι μὴ φίλω
 γενομένῳ μετεπέμψατο Μουνάτιον ἑταῖρον αὐτοῦ· καὶ
 δύο τοῦ Κάτωνος ἀδελφιδᾶς ἐπιγάμους ἔχοντας ἤτει τὴν
 μὲν πρεσβυτέραν ἑαυτῷ γυναῖκα, τὴν δὲ νεωτέραν τῷ
 υἱῷ. Τινὲς δὲ φασιν, οὐ τῶν ἀδελφιδῶν, ἀλλὰ τῶν
 15 θυγατέρων τὴν μνηστείαν γενέσθαι. Τοῦ δὲ Μουνα-
 τίου ταῦτα πρὸς τὸν Κάτωνα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰς
 ἀδελφὰς φράσαντος, αἱ μὲν ὑπερηγάπησαν τὴν οἰκειό-
 τητα πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός, ὁ δὲ
 Κάτων οὔτ' ἐπισχὼν οὔτε βουλευσάμενος, ἀλλὰ πλη-
 20 γεῖς εὐθύς εἶπε „Βάδιζε, Μουνάτιε, βάδιζε, καὶ λέγε
 πρὸς Πομπηίου, ὡς Κάτων οὐκ ἔστι διὰ τῆς γυναικω-
 νίτιδος ἀλώσιμος, ἀλλὰ τὴν μὲν εὐνοίαν ἀγαπᾷ καὶ τὰ
 δίκαια ποιοῦντι φιλίαν παρῆξει πάσης πιστοτέραν οἰ-
 7 κειότητος, ὄμηρα δὲ οὐ προήσεται τῇ Πομπηίου δόξῃ
 25 κατὰ τῆς πατρίδος.“ Ἐπὶ τούτοις ἤχθοντο μὲν αἱ γυ-
 ναῖκες, ἠτιῶντο δὲ οἱ φίλοι τοῦ Κάτωνος ὡς ἄγροικον
 ἅμα καὶ ὑπερήφανον τὴν ἀπόκρισιν. Εἶτα μέντοι πράτ-
 των τινὲ τῶν φίλων ὑπατείαν ὁ Πομπηῖος ἀργύριον εἰς
 τὰς φυλὰς ἐπέμπε καὶ περιβόητος ὁ δεκάσμυδς ἦν, ἐν
 30 κήποις ἐκείνου τῶν χρημάτων ἀριθμουμένων. Εἶπον-
 τος οὖν τοῦ Κάτωνος πρὸς τὰς γυναῖκας, ὅτι τοιούτων
 ἦν κοινωνεῖν καὶ ἀναπίμπλασθαι πραγμάτων ἀνάγκη

Πομπηῖω συναφθέντα δι' οἰκειότητος, ὠμολόγουν ἐκεί-
 ναι κάλλιον αὐτὸν βεβουλεῦσθαι διακρουσάμενον. Εἰ
 δὲ δεῖ πρὸς τὰ συμβάντα κρίνειν, τοῦ παντός ἔοικεν ὁ
 Κάτων ἀμαρτεῖν τὴν οἰκειότητα μὴ δεξάμενος, ἀλλ' ἑά-
 σαι πρὸς Καίσαρα τραπέσθαι καὶ γῆμαι γάμον, ὃς τὴν 5
 Πομπηίου δύναμιν καὶ Καίσαρος εἰς ταῦτ' οὐκ ἐνεργῶν
 ὀλίγου τὰ μὲν Ῥωμαίων ἀνέτροψε πράγματα, τὴν δὲ
 πολιτείαν ἀνεῖλεν, ὧν οὐθὲν ἂν ἴσως συνέπεσεν, εἰ μὴ
 Κάτων τὰ μικρὰ τοῦ Πομπηίου φοβηθεὶς ἀμαρτήματα
 τὸ μέγιστον περιεῖδεν, αὐτὸν ἐτέρῳ δύναμιν προσγενό- 10
 μενον.

XXXI. Ταῦτα μὲν οὖν ἔμελλεν ἔτι. Λευκόλλου δὲ
 περὶ τῶν ἐν Πόντῳ διατάξεων στασιάσαντος πρὸς Πομ-
 πήϊον, ἡξίου γὰρ ἰσχύειν ἑκάτερος τὰ ὑφ' αὐτοῦ γενό-
 μενα, καὶ Λευκόλλῳ Κάτωνος ἀδικουμένῳ περιφανῶς 15
 προσαμύνοντος, ἐλαττούμενος ὁ Πομπηῖος ἐν συγκλήτῳ
 καὶ δημαγωγῶν ἐπὶ νομῆν χώρας ἐκάλει τὸ στρατιωτι-
 κόν. Ὡς δὲ κἀνταῦθα Κάτων ἐνιστάμενος ἐξέκρουσε
 τὸν νόμον, οὕτω Κλωδίου τε περιεῖχεται τοῦ τότε θρα-
 συτάτου τῶν δημαγωγῶν καὶ Καίσαρα προσήγετο, τρώ- 20
 πον τινὰ Κάτωνος αὐτοῦ παρασχόντος ἀρχήν. Ὁ γὰρ
 Καίσαρ ἀπὸ τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ στρατηγίας ἐπανήκων ἅμα
 μὲν ὑπατεῖαν ἐβούλετο παραγγέλλειν, ἅμα δὲ ἦτει
 θρίαμβον. Ἐπεὶ δὲ κατὰ νόμον ἔδει τοὺς μὲν ἀρχὴν με-
 ιόντας παρεῖναι, τοὺς δὲ μέλλοντας εἰσελαύνειν θρί- 25
 αμβον ἔξω τείχους ὑπομένειν, ἡξίου παρὰ τῆς βουλῆς
 κτύφ' δοθῆναι δι' ἐτέρων αἰτεῖσθαι τὴν ἀρχήν. Βουλο-
 μένων δὲ πολλῶν ἀντέλεγεν ὁ Κάτων· ὥς δὲ ἦσθετο
 μαριζομένους τῷ Καίσαρι, λέγων ὅλην κατανάλωσε τὴν
 ἡμέραν καὶ τὴν βουλήν οὕτως ἐξέκρουσε. Χαίρειν οὖν 30
 ἄσας τὸν θρίαμβον ὁ Καίσαρ εἰσελθὼν εὐθύς εἶχετο
 Πομπηίου καὶ τῆς ὑπατείας. Ἀποδειχθεὶς δὲ ὕπατος

τὴν τε Ἰουλίαν ἐνεγγύησεν αὐτῷ, καὶ συστάντες ἤδη μετ' ἀλλήλων ἐπὶ τὴν πόλιν ὁ μὲν εἰσέφερε νόμους τοῖς πένησι κληρουχίαν καὶ νομὴν χώρας διδόντας, ὁ δὲ παρῆν τοῖς νόμοις βοηθῶν. Οἱ δὲ περὶ Λεύκολλον καὶ
 5 Κικέρωνα Βύβλω τῷ ἐτέρῳ τῶν ὑπάτων συντάξαντες ἑαυτοὺς ἀντέπραττον, μάλιστα δὲ Κάτων, ἥδη μὲν ὑφορώμενος τὴν Καίσαρος καὶ Πομπηίου φιλίαν καὶ σύστασιν ἐπ' οὐδενὶ δικαίῳ γεγενημένην, φοβεῖσθαι δὲ φάσκων οὐ τὴν νομὴν τῆς χώρας, ἀλλ' ὃν ἀντὶ ταύτης
 10 ἀπαιτήσουσι μισθὸν οἱ χαριζόμενοι καὶ δελεάζοντες τὸ πλῆθος.

XXXII. Ὡς δὲ ταῦτα λέγων τὴν τε βουλὴν ὁμόψηφον εἶχε καὶ τῶν ἐκτὸς ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγοι παρίσταντο δυσχεραίνοντες τὴν ἀτοπίαν τοῦ Καίσαρος· ἃ
 15 γὰρ οἱ θρασύτατοι δήμαρχοι καὶ ὀλιγορότατοι πρὸς χάριν ἐπολιτεύοντο τῶν πολλῶν, ταῦτα ἀπ' ἐξουσίας ὑπατικῆς αἰσχροῦς καὶ ταπεινῶς ὑποδύομενος τὸν δῆμον ἔπραττε· φοβηθέντες οὖν ἐχώρουν διὰ βίας, καὶ πρῶτον μὲν αὐτῷ τῷ Βύβλω καταβαίνοντι κοπρίων ἐπεσκε-
 20 δάσθη κόφινος, ἔπειτα τοῖς ῥαβδούχοις προσπεσόντες αὐτοῦ κατέκλασαν τὰς ῥάβδους· τέλος δὲ καὶ βελῶν φερομένων καὶ πολλῶν συντιτρωσκομένων ἔφυγον ἐξ ἀγορᾶς δρόμῳ μὲν οἱ λοιποὶ πάντες, ἔσχατος δὲ Κάτων ἀπῆει βάδην μεταστρεφόμενος καὶ μαρτυρούμενος τοὺς
 25 πολίτας. Οὐ μόνον οὖν τὴν διανομὴν ἐκύρωσαν, ἀλλὰ καὶ προσεψηφίσαντο τὴν σύγκλητον ὁμοῦσαι πᾶσαν, ἣ μὴν ἐπιβεβαιώσειν τὸν νόμον καὶ βοηθήσειν, ἂν τις τὰναντία πράττη, μεγάλα τάξαντες ἐπιτίμια κατὰ τῶν μὴ ὁμοσάντων. Ὄμνυσαν οὖν ἅπαντες ἐξ ἀνάγκης, τὸ
 30 Μετέλλου τοῦ παλαιοῦ πάθος ἐν νῶ λαμβάνοντες, ὃν εἰς νόμον ὅμοιον ὁμοῦσαι μὴ θελήσαντα περιεῖδεν ὁ δῆμος ἐκπεσόντα φυγῆ τῆς Ἰταλίας. Διὸ καὶ τὸν Κάτων

πολλὰ μὲν αἱ γυναῖκες οἶκοι δακρύνουσαι καθικέτενον
 εἶξαι καὶ ὁμόσαι, πολλὰ δὲ οἱ φίλοι καὶ συνήθεις. Ὁ δὲ
 μάλιστα συμπείσας καὶ ἀγαγὼν ἐπὶ τὸν ὄρκον ἦν Κικέ-
 ρων ὁ ῥήτωρ, παραινῶν καὶ διδάσκων, ὡς τάχα μὲν οὐδὲ
 δίκαιόν ἐστι τοῖς ἐγνωσμένοις κοινῇ μόνον οἶεσθαι δεῖν 5
 ἀπειθεῖν, ἐν δὲ ἀδυνάτῳ τῷ μεταστῆσαι τι τῶν γεγο-
 νότων ἀφειθεῖν ἑαυτοῦ παντάπασιν ἀνόητον καὶ μανι-
 κόν· ἔσχατον δὲ κακῶν, εἰ δι' ἦν ἅπαντα πράττει πόλιν
 ἀφεις καὶ προέμενος τοῖς ἐπιβουλευούσιν ὥσπερ ἄσμε-
 νος ἀπαλλάξεται τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγῶνων· καὶ γὰρ εἰ 10
 μὴ Κάτων τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἡ Ῥώμη δεῖται Κάτωνος,
 δέονται δὲ καὶ οἱ φίλοι πάντες· ὧν αὐτὸν εἶναι πρῶτον
 ὁ Κικέρων ἔλεγεν, ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ Κλωδίου διὰ
 δημαρχίας ἀντικρὺς ἐπ' αὐτὸν βαδίζοντος. Ἐπὶ τούτων
 φασὶ καὶ τοιούτων τὸν Κάτωνα λόγων καὶ δεήσεων μα- 15
 λασσόμενον οἶκοι καὶ κατ' ἀγορὰν ἐκβιασθῆναι μόλις
 καὶ προσελθεῖν πρὸς τὸν ὄρκον ἔσχατον ἀπάντων πλὴν
 ἐνὸς Φαωνίου τῶν φίλων καὶ συνήθων.

XXXIII. Ἐπαρθεῖς οὖν ὁ Καῖσαρ ἄλλον εἰσέφερε
 νόμον τὴν Καμπανίαν σχεδὸν ὅλην προσκατανέμοντα 20
 τοῖς ἀπόροις καὶ πένησιν. Ἀντέλεγε δὲ οὐδεὶς πλὴν τοῦ
 Κάτωνος. Καὶ τοῦτον ἀπὸ τοῦ βήματος ὁ Καῖσαρ εἶλ-
 κεν εἰς δεσμωτήριον, οὐδέν τι μᾶλλον ὑφιέμενον τῆς
 παρρησίας, ἀλλ' ἐν τῷ βαδίζειν ἅμα περὶ τοῦ νόμου
 διαλεγόμενον καὶ παραινοῦντα παύσασθαι τοιαῦτα πο- 25
 λιτευομένους. Ἐπηκολούθει δὲ ἡ βουλὴ μετὰ κατηφείας
 καὶ τοῦ δήμου τὸ βέλτιστον ἀγανακτοῦν σιωπῇ καὶ
 ἄχθόμενον, ὥστε τὸν Καῖσαρα μὴ λανθάνειν βαρέως
 φέροντας, ἀλλὰ φιλονεικῶν καὶ περιμένων ὑπὸ τοῦ
 Κάτωνος ἐπίκλησιν γενέσθαι καὶ δεήσιν προῆγεν. Ἐπεὶ 30
 δὲ ἐκεῖνος ἦν δῆλος οὐδὲ μελλήσων τι ποιεῖν, ἠτήθη εἰς
 ὑπὸ ἀισχύνης καὶ ἀδοξίας ὁ Καῖσαρ αὐτός τινα τῶν δη-

μάρχων ὑφῆκε πείσας ἐξελέσθαι τὸν Κάτωνα. Τοῖς μὲν-
 τοι νόμοις ἐκείνοις καὶ ταῖς χάρισι τιθασεύσαντες τὸν
 ὄχλον ἐψηφίσαντο Καίσαρι μὲν Ἰλλυριῶν καὶ Γαλατίας
 ἀρχὴν ἀπάσης καὶ τέσσαρα τάγματα στρατιᾶς εἰς πεν-
 5 ταετίαν, προλέγοντος Κάτωνος, [ὡς*] εἰς ἀκρόπολιν τὸν
 τύραννον αὐτοὶ ταῖς ἑαυτῶν ψήφοις ἰδρύουσι, Πόπλιον
 δὲ Κλώδιον ἐκ πατρικίων εἰς δημοτικούς παρανόμως
 μεταστήσαντες ἀπέδειξαν δήμαρχον ἐπὶ μισθῷ τῇ Κικέρ-
 ρωνος ἐξελάσει πάντα πρὸς χάριν ἐκείνοις πολιτευόμε-
 10 νον, ὑπάτους δὲ Πείσωνα τε Καλπούρνιον, ὃς ἦν πα-
 τὴρ τῆς Καίσαρος γυναικός, καὶ Γαβίνιον Αὐλον, ἐκ
 τῶν Πομπηίου κόλπων ἄνθρωπον, ὡς φασιν οἱ τὸν
 τρόπον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον εἰδότες.

XXXIV. Ἄλλὰ καίπερ οὕτως τὰ πράγματα κατειλη-
 15 φότες ἐγκρατῶς, καὶ τὸ μὲν χάριτι τῆς πόλεως, τὸ δὲ
 φόβῳ μέρος ὑφ' ἑαυτοὺς ἔχοντες, ὅμως ἐφοβοῦντο τὸν
 Κάτωνα. Καὶ γὰρ ἐν οἷς περιῆσαν αὐτοῦ τό γε χαλε-
 πῶς καὶ μετὰ πόνων καὶ μὴ χωρὶς αἰσχύνης, ἀλλ' ἐλεγ-
 χομένους βιάζεσθαι μόλις ἀνιαρὸν ἦν καὶ πρόσαντες.
 20 Ὁ δὲ Κλώδιος οὐδὲ Κικέρωνα καταλύσειν ἠέλιξε Κά-
 τωνος παρόντος, ἀλλὰ τοῦτο διαμηχανώμενος προῶτον,
 ὡς εἰς ἀρχὴν κατέστη, μετεπέμψατο τὸν Κάτωνα καὶ
 λόγους αὐτῷ προσήνεγκεν, ὡς πάντων ἐκείνον ἡγού-
 25 μενος ἄνδρα Ῥωμαίων καθαρώτατον ἔργῳ διδόναι πί-
 στιν ἔτοιμός ἐστι· πολλῶν γὰρ αἰτουμένων τὴν ἐπὶ Κύ-
 πρου καὶ Πτολεμαίου ἀρχὴν καὶ δεομένων ἀποσταλῆναι
 μόνον ἄξιον ἐκείνον ἡγεῖσθαι καὶ διδόναι τὴν χάριν
 ἠδέως. Ἀνακραγόντος δὲ τοῦ Κάτωνος, ὡς ἐνέδρα τὸ
 πράγμα καὶ προπηλακισμὸς, οὐ χάρις ἐστίν, ὑπερηφά-
 30 νως ὁ Κλώδιος καὶ ὀλιγώρως „Οὐκοῦν“ εἶπεν „εἰ μὴ
 χάριν ἔχεις, ἀνιώμενος πλεύσῃ“, καὶ προσελθὼν εὐθύ-
 εἰς τὸν δῆμον ἐκύρωσε νόμῳ τὴν ἐκπεμψιν τοῦ Κάτωνος

Εξιώντι δὲ οὐ ναῦν, οὐ στρατιώτην, οὐχ ὑπηρέτην ἔδωκε πλὴν ἢ δύο γραμματεῖς μόνον, ὧν ὁ μὲν κλέπτης καὶ παμπόνηρος, ἄτερος δὲ Κλωδίου πελάτης. Ὡς δὲ μικρὸν ἔργον αὐτῷ Κύπρον καὶ Πτολεμαῖον ἀναθεῖς, ἔτι καὶ Βυζαντίων φυγάδας κατάγειν προσέταξε, βουλό- 5 μενος ὅτι πλεῖστον χρόνον ἐκποδῶν ἄρχοντος αὐτοῦ γενέσθαι τὸν Κάτωνα.

XXXV. Τοιαύτη δὲ καταληφθεὶς ἀνάγκη Κικέρωνι μὲν ἐλαννομένῳ παρήνεσε μὴ στασιάσαι μηδὲ εἰς ὄπλα καὶ φόρους τὴν πόλιν ἐμβαλεῖν, ἀλλ' ὑπεκστάντα τῷ 10 καιρῷ πάλιν γενέσθαι σωτήρα τῆς πατρίδος, Κανίδιον δὲ τινὰ τῶν φίλων προπέμψας εἰς Κύπρον ἐπειθε τὸν Πτολεμαῖον ἄνευ μάχης εἰκεῖν, ὡς οὔτε χρημάτων οὔτε τιμῆς ἐνδεᾶ βιωσόμενον· ἱερωσύνην γὰρ αὐτῷ τῆς ἐν Πάφῳ θεοῦ δώσειν τὸν δῆμον. Αὐτὸς δὲ διέτριβεν ἐν 15 Ρόδῳ παρασκευαζόμενος ἅμα καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἀναμμένων. Ἐν δὲ τούτῳ Πτολεμαῖος ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς ὑπ' ὀργῆς τινος καὶ διαφορᾶς πρὸς τοὺς πολίτας ἀπολειπῶς μὲν Ἀλεξάνδρειαν, εἰς δὲ Ῥώμην πλέων, ὡς Πομπηίου καὶ Καίσαρος ἀνθις αὐτὸν μετὰ δυνάμεως 20 καταξόντων, ἐντυχεῖν τῷ Κάτωνι βουλευθεὶς προσέπεμ- βεν, ἐλπίζων ἐκείνου ὡς αὐτὸν ἥξειν. Ὁ δὲ Κάτων ἐτύγχανε μὲν ὧν τότε περὶ κοιλίας κάθαρσιν, ἤκειν δὲ τὸν Πτολεμαῖον, εἰ βούλοιτο, κελεύσας πρὸς αὐτόν, ὡς δὲ ἤλθεν, οὔτε ἀπαντήσας οὔτε ὑπεξαναστίας, ἀλλ' ὡς 25 ἕνα τῶν ἐπιτυχόντων ἀσπασάμενος καὶ καθίσει κελεύ- σας, πρῶτον αὐτοῖς τούτοις διετάραξε, θαυμάζοντα πρὸς τὸ δημοτικὸν καὶ λιτὸν αὐτοῦ τῆς κατασκευῆς τὴν ὑπερ- ρησίαν καὶ βαρύτητα τοῦ ἥθους. Ἐπεὶ δὲ καὶ διαλέγε- σθαι περὶ τῶν καθ' αὐτὸν ἀρξάμενος ἠχροάσατο λόγων 30 νοῦν πολὺν ἔχοντων καὶ παρηρησίαν, ἐπιτιμῶντος αὐτῷ τοῦ Κάτωνος καὶ διδάσκοντος, ὄσσην εὐδαιμονίαν ἀπο-

λιπὼν ὅσαις ἐαυτὸν ὑποτίθησι λατρείαις καὶ πόνοις καὶ
 δωροδοκίαις καὶ πλεονεξίαις τῶν ἐν Ῥώμῃ δυνατῶν, οὓς
 μόλις ἐξαργυρισθεῖσαν ἐμπλήσειν Αἴγυπτον, συμβου-
 5 λεύοντος δὲ πλεῖν ὀπίσω καὶ διαλλάττεσθαι τοῖς πολί-
 ταις, αὐτοῦ δὲ καὶ συμπλεῖν καὶ συνδιαλλάττειν ἐτοιμῶς
 ἔχοντος, οἷον ἐκ μανίας τινὸς ἢ παρακοπῆς ὑπὸ τῶν
 λόγων ἔμφρων καθιστάμενος καὶ κατανοῶν τὴν ἀλή-
 θειαν καὶ τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνδρός, ὥρμησε μὲν χρῆσθαι
 τοῖς ἐκείνου λογισμοῖς, ἀνατραπείς δὲ ὑπὸ τῶν φίλων
 10 αὐθις ἅμα τῷ πρῶτον ἐν Ῥώμῃ γενέσθαι καὶ θύραις
 ἐνὸς ἄρχοντος προσελθεῖν ἔστεινε τὴν αὐτοῦ κακοβου-
 λίαν, ὡς οὐκ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ λόγων, θεοῦ δὲ μαντείας
 καταφρονήσας.

XXXVI. Ὁ δὲ ἐν Κύπρῳ Πτολεμαῖος εὐτυχία τινὶ
 15 τοῦ Κάτωνος ἐαυτὸν φαρμάκοις ἀπέκτεινε. Πολλῶν δὲ
 χρημάτων ἀπολελεῖσθαι λεγομένων, αὐτὸς μὲν ἔγνω
 πλεῖν εἰς Βυζαντίους, πρὸς δὲ τὴν Κύπρον ἐξέπεμψε
 τὸν ἀδελφιδοῦν Βροῦτον, οὐ πάνυ τι πιστεύων τῷ Κα-
 νιδίῳ. Τοὺς δὲ φυγάδας διαλλάξας καὶ καταλιπὼν ἐν
 20 ὁμοιοῖα τὸ Βυζάντιον, οὕτως εἰς Κύπρον ἔπλευσεν.
 Οὔσης δὲ πολλῆς καὶ βασιλικῆς ἐν ἐκπώμασι καὶ τραπέ-
 ζαις καὶ λίθοις καὶ πορφύραις κατασκευῆς, ἣν ἔδει
 πρᾶθεισαν ἐξαργυρισθῆναι, πάντα βουλόμενος ἐξακρι-
 7 βοῦν καὶ πάντα κατατείνειν εἰς ἄκραν τιμὴν καὶ πᾶσιν
 25 αὐτὸς παρεῖναι καὶ προσάγειν τὸν ἔσχατον ἐκλογισμὸν
 οὐδὲ τοῖς ἐθάσι τῆς ἀγορᾶς ἐπίστευεν, ἀλλὰ ὑπονοῶν
 ὁμοῦ πάντας, ὑπηρέτας, κήρυκας, ὠνητάς, φίλους,
 τέλος αὐτὸς ἰδίᾳ τοῖς ὠνουμένοις διαλεγόμενος καὶ
 προσβιβάζων ἕκαστον, οὕτω τὰ πλεῖστα τῶν ἀγορασμά-
 30 των ἐπώλει. Διὸ τοῖς τε ἄλλοις φίλοις ὡς ἀπιστῶν
 προσέκρουσε, καὶ τὸν συνηθέστατον ἀπάντων Μουνά-
 τιον εἰς ὄργην ὀλίγου δεῖν ἀνήκεστον γενομένην ἐνέβα-

λεν, ὥστε καὶ Καίσαρι γράφοντι λόγον κατὰ τοῦ Κάτω-
νος πικροτάτην τοῦτο τὸ μέρος τῆς κατηγορίας διατριβὴν
παρασχεῖν.

XXXVII. Ὁ μέντοι Μουνάτιος οὐκ ἀπιστία τοῦ Κά-
τωνος, ἀλλ' ἐκείνου μὲν ὀλιγωρία πρὸς αὐτόν, αὐτοῦ 5
δὲ τινι ζηλοτυπία πρὸς τὸν Κανιδίον ἱστορεῖ γενέσθαι
τὴν ὀργήν. Καὶ γὰρ αὐτὸς σύγγραμμα περὶ τοῦ Κάτω-
νος ἐξέδωκεν, ᾧ μάλιστα Θρασέας ἐπηκολούθησε. Λέ-
γει δὲ ὕστερος μὲν εἰς Κύπρον ἀφικέσθαι καὶ λαβεῖν
παρημελημένην ξενίαν, ἐλθὼν δὲ ἐπὶ θύρας ἀπωσθῆ- 10
ναι, σκευωρουμένου τι τοῦ Κάτωνος οἴκοι σὺν τῷ
Κανιδίῳ, μεμψάμενος δὲ μετρίως οὐ μετρίας τυχεῖν
ἀποκρίσεως, ὅτι κινδυνεύει τὸ λίαν φιλεῖν, ὥς φησι
Θεόφραστος, αἴτιον τοῦ μισεῖν γίνεσθαι πολλάκις.
„Ἐπεὶ καὶ σύ“ φάναι „τῷ μάλιστα φιλεῖν ἤττον οἴομε- 15
νος ἢ προσήκει τιμᾶσθαι χαλεπαίνεις. Κανιδίῳ δὲ καὶ
δι' ἐμπειρίαν χρῶμαι καὶ διὰ πίστιν ἐτέρων μᾶλλον, ἐξ
ἀρχῆς μὲν ἀφιγμένῳ, καθαρῷ δὲ φαινομένῳ.“ Ταῦτα
μέντοι μόνον αὐτῷ μόνῳ διαλεχθέντα τὸν Κάτωνα πρὸς
τὸν Κανιδίον ἐξενεγκεῖν. Αἰσθόμενος οὖν αὐτὸς οὔτε 20
ἐπὶ δεῖπνον ἔτι φοιτᾶν οὔτε σύμβουλος ὑπακούειν κα-
λούμενος. Ἀπειλοῦντος δὲ τοῦ Κάτωνος, ὥσπερ εἰώ-
θασι τῶν ἀπειδούντων, ἐνέχυρα λήψεσθαι, μηδὲν φρον-
τίσας ἐκπλεῦσαι καὶ πολὺν χρόνον ἐν ὀργῇ διατελεῖν·
εἶτα τῆς Μαρκίας (ἔτι γὰρ συνῶκει τῷ Κάτῳ) διαλε- 25
χθείσης, τυχεῖν μὲν ὑπὸ Βάρκα κεκλημένους ἐπὶ δεῖ-
πνον, εἰσελθόντα δὲ ὕστερον τὸν Κάτωνα, τῶν ἄλλων
κατακειμένων, ἐρωτᾶν, ὅπου κατακλιθεῖη. Τοῦ δὲ
Βάρκα κελεύσαντος, ὅπου βούλεται, περιβλεψάμενον
εἰπεῖν, ὅτι παρὰ Μουνάτιον· καὶ περιελθόντα πλησίον 30
αὐτοῦ κατακλιθῆναι, πλεόν δὲ μηδὲν φιλοφρονήσασθαι
παρὰ τὸ δεῖπνον. Ἀλλὰ πάλιν τῆς Μαρκίας δεομένης

τὸν μὲν Κάτωνα γράφαι πρὸς αὐτόν, ὡς ἐντυχεῖν τι βουλούμενον, αὐτὸς δὲ ἤκειν ἕωθεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὑπὸ τῆς Μαρκίας κατασχεθῆναι, μέχρι πάντες ἀπηλλάγησαν, οὕτω δὲ εἰσελθόντα τὸν Κάτωνα καὶ περιβαλόντα τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας ἀσπάσασθαι καὶ φιλοφρονεῖσθαι. Ταῦτα μὲν οὖν οὐχ ἦττον οἴομενοι τῶν ὑπαίθρων καὶ μεγάλων πράξεων πρὸς ἔνδειξιν ἦθους καὶ κατανόησιν ἔχειν τινὰ σαφήνειαν ἐπὶ πλεόν διήλθομεν.

XXXVIII. Τῷ δὲ Κάτωνα συνήχθη μὲν ἀργυρίου 10 τάλαντα μικρὸν ἑπτακισχιλίων ἀποδέοντα, δεδιῶς δὲ τοῦ πλοῦ τὸ μῆκος ἀγγεῖα πολλὰ κατασκευάσας, ὧν ἕκαστον ἐχώρει δύο τάλαντα καὶ δραχμὰς πεντακοσίας, καλώδιον ἐκάστῳ μακρὸν προσήρτησεν, οὗ τῇ ἀρχῇ προσεῖχeto φελλὸς εὐμεγέθης, ὅπως, εἰ ῥαγείη τὸ πλοῖον, 15 ἔχων διὰ βυθοῦ τὸ ἄρτημα σημαίνοι τὸν τόπον. Τὰ μὲν οὖν χρήματα πλὴν ὀλίγων τινῶν ἀσφαλῶς διεκομίσθη, λόγους δὲ πάντων ὧν διώκησε γεγραμμένους ἐπιμελῶς ἔχων ἐν δυσὶ βιβλίοις οὐδέτερον ἔσωσεν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπελεύθερος αὐτοῦ κομίζων ὄνομα Φιλάργυρος ἐκ Κεγ- 20 χρεῶν ἀναχθεὶς ἀνετράπη καὶ συναπώλεσε τοῖς φορτίοις, τὸ δὲ αὐτὸς ἄχρι Κερκύρας φυλάξας ἐν ἀγορᾷ κατεσκή- 77 νωσε· τῶν δὲ ναυτῶν διὰ τὸ ῥιγοῦν πυρὰ πολλὰ καιόντων τῆς νυκτὸς ἤφθησαν αἱ σκηναὶ καὶ τὸ βιβλίον ἠφανίσθη. Τοὺς μὲν οὖν ἐχθροὺς καὶ συσκοφάντας ἐπιστομιεῖν 25 ἤμελλον οἱ βασιλικοὶ διοικηταὶ παρόντες, ἄλλως δὲ τῷ Κάτωνα τὸ πρᾶγμα δηγμὸν ἤνεγκεν. Οὐ γὰρ εἰς πίστιν ὑπὲρ αὐτοῦ τοὺς λόγους, ἀλλὰ παράδειγμα τοῖς ἄλλοις ἀκριβείας ἐξενεγκεῖν φιλοτιμούμενος ἐνεμεσήθη.

XXXIX. Περαιωθεὶς δὲ ταῖς ναυσὶν οὐκ ἔλαθε τοὺς 30 Ῥωμαίους, ἀλλὰ πάντες μὲν ἄρχοντες καὶ ἱερεῖς, πᾶσα δὲ ἡ βουλὴ, πολὺ δὲ τοῦ δήμου μέρος ἀπῆντων πρὸς τὸν ποταμόν, ὥστε τὰς ὄχθας ἀμφοτέρας ἀποκεκρῦφθαι

καὶ θριάμβου μηδὲν ὄψει καὶ φιλοτιμίᾳ λείπεσθαι τὸν ἀνάπλου ἀυτοῦ. Καίτοι σκαιὸν ἐνίοις τοῦτο ἐφαίνετο καὶ αὐθαδῆς, ὅτι τῶν ὑπάτων καὶ τῶν στρατηγῶν παρόντων οὔτε ἀπέβη πρὸς αὐτοὺς οὔτε ἐπέσχε τὸν πλοῦν, ἀλλὰ ῥοθίῳ τὴν ὄχθην παρεξελαύνων ἐπὶ νεῶς ἐξήρους 5 βασιλικῆς οὐκ ἀνῆκε πρότερον ἢ καθορμίσαι τὸν στόλου εἰς τὸ νεώριον. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν χρημάτων παρακομιζομένων δι' ἀγορᾶς ὃ τε δῆμος ἐθαύμαζε τὸ πλήθος ἢ τε βουλή συναχθεῖσα μετὰ τῶν προπόντων ἐπαίνων ἐψηφίσατο τῷ Κάτωνι στρατηγίαν ἐξαίρετον δοθῆναι 10 καὶ τὰς θεᾶς αὐτὸν ἐν ἐσθῆτι περιπορφύρω θεάσασθαι. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Κάτων παρητήσατο, Νικίαν δὲ τὸν οἰκονόμον τῶν βασιλικῶν ἐλεύθερον ἔπεισε τὴν βουλήν ἀφείναι μαρτυρήσας ἐπιμέλειαν καὶ πίστιν. Ὑπάτετε δὲ Φίλιππος ὁ πατὴρ τῆς Μαρκίας, καὶ τρόπον τινὰ τὸ 15 ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς καὶ ἡ δύναμις εἰς Κάτωνα περιῆλθεν, οὐκ ἐλάττονα τοῦ συνάρχοντος δι' ἀρετὴν ἢ δι' οἰκειότητα τοῦ Φιλίππου τῷ Κάτωνι τιμὴν προστιθέντος.

XI. Ἐπεὶ δὲ Κικέρων ἐκ τῆς φυγῆς, ἣν ἔφυγεν ὑπὸ Κλωδίου, κατελθὼν καὶ δυνάμενος μέγα τὰς δη- 20 μαρχικὰς δέλτους, ἃς ὁ Κλώδιος ἔθηκεν ἀναγράψας εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἀπέσπασε βίαν καὶ καθεῖλε τοῦ Κλωδίου μὴ παρόντος, ἐπὶ τούτοις δὲ βουλής ἀθροισθείσης καὶ τοῦ Κλωδίου κατηγοροῦντος ἔλεγε, παρανόμως τῷ Κλωδίῳ τῆς δημαρχίας γενομένης ἀτελῆ καὶ ἄκυρα δεῖν 25 εἶναι τὰ τότεπραχθέντα καὶ γραφέντα, προσέκρουσεν ὁ Κάτων αὐτῷ λέγοντι, καὶ τέλος ἀναστὰς ἔφη, τῆς μὲν Κλωδίου πολιτείας μηδὲν ὑγιὲς μηδὲ χρηστὸν ὅλως νομίζειν, εἰ δὲ ἀναιρεῖ τις ὅσα δημαρχῶν ἔπραξεν, ἀναιρεῖσθαι πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περὶ Κύπρον πραγματείαν 30 καὶ μὴ γεγονέναι τὴν ἀποστολὴν νόμιμον ἄρχοντος παρανόμου ψηφισαμένου· παρανόμως μὲν οὐ δῆμαρχον

αίρεθῆναι τὸν Κλώδιον ἐκ πατρικίων μεταστάντα νόμου διδόντος εἰς δημοτικὸν οἶκον, εἰ δὲ μοχθηρός, ὥσπερ ἄλλοι, γέγονεν ἄρχων, αὐτὸν εὐθύνην τὸν ἀδικήσαντα, μὴ λύειν τὴν συναδικηθεῖσαν ἀρχὴν εἶναι προσῆκον.
 5 Ἐκ τούτου δι' ὀργῆς ὁ Κικέρων ἔσχε τὸν Κάτωνα, καὶ φίλῳ χρώμενος ἐπαύσατο χρόνον πολύν· εἶτα μέντοι διηλλάγησαν.

XLI. Ἐκ τούτου Πομπηῖος καὶ Κράσσος ὑπερβα-
 λόντι τὰς Ἄλπεις Καίσαρι συγγενόμενοι γνώμην ἐποιή-
 10 σαντο κοινῇ δευτέραν ὑπατείαν μετιέναι, καὶ καταστάν-
 τες εἰς αὐτὴν Καίσαρι μὲν τῆς ἀρχῆς ἄλλον τοσοῦτον ἐπιψηφίζεσθαι χρόνον, αὐτοῖς δὲ τῶν ἐπαρχιῶν τὰς με-
 γίστας καὶ χρήματα καὶ στρατιωτικὰς δυνάμεις. Ὅπερ
 ἦν ἐπὶ νεμῆσει τῆς ἡγεμονίας καὶ καταλύσει τῆς πολι-
 15 τείας συνωμοσία. Πολλῶν δὲ καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν μετιέναι τὴν ἀρχὴν τότε παρασκευαζομένων, τοὺς μὲν ἄλλους ὀφθέντες ἐν ταῖς παραγγελίαις ἀπέτρεψαν, μό-
 νον δὲ Λεύκιον Δομίτιον Πορκία συνοικοῦντα τῇ ἀδελφῇ
 Κάτων ἔπεισε μὴ ἐκστῆναι μηδὲ ὑφέσθαι, τοῦ ἀγῶνος
 20 οὐ περι ἀρχῆς ὄντος, ἀλλὰ περι τῆς Ῥωμαίων ἐλευθε-
 ρίας. Καὶ μέντοι καὶ λόγος ἐχώρει διὰ τοῦ σωφρονοῦν-
 71 τος ἔτι τῆς πόλεως μέρους, ὡς οὐ περιοπτέον, εἰς ταὐτὸ
 τῆς Κράσσου καὶ Πομπηίου δυνάμεως συνελθούσης,
 παντάπασιν ὑπέρογκον καὶ βαρεῖαν τὴν ἀρχὴν γενομέ-
 25 νην, ἀλλ' ἀφαιρετέον αὐτῆς τὸν ἕτερον. Καὶ συνίσταντο
 πρὸς τὸν Δομίτιον παρορμῶντες καὶ παραταρρύνοντες
 ἀντιλαμβάνεσθαι· πολλοὺς γὰρ αὐτῷ καὶ τῶν σιωπών-
 των διὰ δέος ἐν ταῖς ψήφοις ὑπάρξειν. Τοῦτο δὲ δει-
 σαντες οἱ περι τὸν Πομπηῖον ὑφείσαν ἐνέδραν τῷ Δο-
 30 μιτίῳ καταβαίνοντι ὄρθριον ὑπὸ λαμπάδων εἰς τὸ πεδίον.
 Καὶ πρῶτος μὲν ὁ προφαίνων ἐπιστὰς τῷ Δομιτίῳ
 πληγείς καὶ πεσὼν ἀπέθανε· μετὰ δὲ τοῦτον ἦδη καὶ

τῶν ἄλλων συντιρωσκομένων ἐγίνετο φυγή πλὴν Κάτωνος καὶ Δομιτίου. Κατεῖχε γὰρ αὐτὸν ὁ Κάτων, καίπερ αὐτὸς εἰς τὸν βραχίονα τειρωμένος, καὶ παρεκελεύετο μένειν καὶ μὴ προλιπεῖν, ἕως ἐμπνέωσι, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα πρὸς τοὺς τυράννους, οἳ ὅτινα τρόπον χρήσονται τῇ ἀρχῇ δηλοῦσι διὰ τηλικούτων ἀδικημάτων ἐπ' αὐτὴν βαδίζοντες.

XLII. Οὐχ ὑποστάντος δὲ τοῦ Δομιτίου τὸ δεινόν, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν καταφυγόντος, ἠρέθησαν μὲν ὕπατοι Πομπηῖος καὶ Κράσσος, οὐκ ἀπέκαμε δὲ ὁ Κάτων, 10 ἀλλ' αὐτὸς προελθὼν στρατηγίαν μετήει, βουλόμενος ὀρηγήριον ἔχειν τῶν πρὸς ἐκείνους ἀγῶνων καὶ πρὸς ἄρχοντας ἀντικαθίστασθαι μὴ ἰδιώτης. Οἱ δὲ καὶ τοῦτο δείσαντες, ὡς τῆς στρατηγίας ἀξιωμαχοῦ διὰ Κάτωνα πρὸς τὴν ὑπατείαν γενησομένης, πρῶτον μὲν ἐξαίφνης 15 καὶ τῶν πολλῶν ἀγνοούντων βουλήν συναγαγόντες ἐψηφίσαντο τοὺς αἰρεθέντας στρατηγούς εὐθύς ἄρχειν καὶ μὴ διαλιπόντας τὸν νόμιμον χρόνον, ἐν ᾧ δίκαι τοῖς δεκάσασι τὸν δῆμον ἦσαν. Ἐπειτα διὰ τοῦ ψηφίσματος τὸ δίδοναι [δίκας] ἀνυπεύθυνον κατασκευάσαντες ὑπη- 20 ρέτας αὐτῶν καὶ φίλους ἐπὶ τὴν στρατηγίαν προῆγον, αὐτοὶ μὲν δίδόντες ἀργύριον, αὐτοὶ δὲ ταῖς ψήφοις φερομέναις ἐφεστῶτες. Ὡς δὲ καὶ τούτων ἡ Κάτωνος ἀρετὴ καὶ δόξα περιῆν, ὑπ' αἰδοῦς τῶν πολλῶν ἐν δεινῷ πολλῶν τιθεμένων ἀποδόσθαι Κάτωνα ταῖς ψήφοις, ὃν καλῶς 25 εἶχε πρίασθαι τῇ πόλει στρατηγόν, ἥ τε πρώτη κληθεῖσα τῶν φυλῶν ἐκείνον ἀπέδειξεν, ἐξαίφνης ὁ Πομπηῖος βροντῆς ἀκηκοέναι ψευδάμενος αἰσχιστα διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν, εἰθισμένων ἀφοσιοῦσθαι τὰ τοιαῦτα καὶ μηδὲν ἐπικυροῦν διοσημίας γενομένης. Αὐτίς δὲ πολλῶν 30 χρησάμενοι τῷ δεκάσμῳ τοὺς βελτίστους ὄσαντες ἐκ τοῦ πεδίου βία διεπράξαντο Βατίνιον ἀντὶ Κάτωνος αἰρε-

θῆναι στρατηγόν. Ἐνθα δὴ λέγεται τοὺς μὲν οὕτω πα-
 ρανόμως καὶ ἀδίκως θεμένους τὴν ψῆφον εὐθύς ὥσπερ
 ἀποδράντας οἴχεσθαι, τοῖς δὲ ἄλλοις συνισταμένοις καὶ
 ἀγανακτοῦσι δημάρχου τινὸς αὐτόθι παρασχόντος ἐκ-
 5 κλησίαν καταστάντα τὸν Κάτωνα ἅπαντα μὲν ὥσπερ ἐκ
 θεῶν ἐπίπνουν τὰ μέλλοντα τῇ πόλει προειπεῖν, παρορ-
 μῆσαι δὲ τοὺς πολίτας ἐπὶ Πομπήϊον καὶ Κράσσον ὡς
 τοιαῦτα συνειδότας αὐτοῖς, καὶ τοιαύτης ἀπτομένους
 πολιτείας, δι' ἣν ἔδεισαν Κάτωνα, μὴ στρατηγὸς αὐτῶν
 10 περιγένηται. Τέλος δὲ ἀπίοντα εἰς τὴν οἰκίαν προὔ-
 πεμψε πλῆθος τοσοῦτον, ὅσον οὐδὲ σύμπαντας ἅμα τοὺς
 ἀποδεδειγμένους στρατηγούς.

XLIII. Γαῖου δὲ Τρεβωνίου γράψαντος νόμον ὑπὲρ
 νομῆς ἐπαρχιῶν τοῖς ὑπάτοις, ὥστε τὸν μὲν Ἰβηρίαν
 15 ἔχοντα καὶ Λιβύην ὑφ' αὐτῷ, τὸν δὲ Συρίαν καὶ Αἴ-
 γυπτου, οἷς βούλοιντο πολεμεῖν καὶ καταστρέφεσθαι ναυ-
 τικαῖς καὶ πεζικαῖς δυνάμεσιν ἐπιόντας, οἱ μὲν ἄλλοι τὴν
 ἀντίπραξιν καὶ κώλυσιν ἀπεγνωκότες ἐξέλιπον καὶ τὸ
 ἀντειπεῖν, Κάτωνα δὲ ἀναβάντι πρὸ τῆς ψηφοφορίας ἐπὶ
 20 τὸ βῆμα καὶ βουλομένῳ λέγειν μόλις ὠρῶν δυεῖν λόγον
 ἔδωκεν. Ὡς δὲ πολλὰ λέγων καὶ διδάσκων καὶ προθε- 780
 σπίζων κατανάλωσε τὸν χρόνον, οὐκέτι λέγειν αὐτὸν
 εἶπεν, ἀλλ' ἐπιμένοντα κατέσπασεν ὑπηρέτης προσελ-
 θών. Ὡς δὲ καὶ κάτωθεν ἰστάμενος ἐβόα καὶ τοὺς
 25 ἀκούοντας καὶ συναγανακτοῦντας εἶχε, πάλιν ὁ ὑπηρέ-
 τής ἐπιλαβόμενος καὶ ἀγαγὼν αὐτὸν ἔξω τῆς ἀγορᾶς κα-
 τέστησε. Καὶ οὐκ ἔφθη πρῶτον ἀφεθείς, καὶ πάλιν
 ἀναστρέψας ἴετο πρὸς τὸ βῆμα μετὰ κραυγῆς ἐγκελευό-
 μενος τοῖς πολίταις ἀμύνειν. Πολλάκις δὲ τούτου γε-
 30 νομένου περιπαθῶν ὁ Τρεβώνιος ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς
 τὸ δεσμοκτήριον ἄγεσθαι· καὶ πλῆθος ἐπηκολούθει λέ-
 γοντος ἅμα σὺν τῷ βαδίζειν ἀκροώμενον, ὥστε δείσαντα

τὸν Τρεβόνιον ἀφεῖναι. Κακείνην μὲν οὕτω τὴν ἡμέραν ὁ Κάτων κατανάλωσε· ταῖς δ' ἐφεξῆς οὓς μὲν δεδιξάμενοι τῶν πολιτῶν, οὓς δὲ συσκευασάμενοι χάρισι καὶ δωροδοκίαις, ἓνα δὲ τῶν δημάρχων Ἀκύλλιον ὅπλοις εἰρξάντες ἐκ τοῦ βουλευτηρίου προελθεῖν, αὐτὸν δὲ 5 τὸν Κάτωνα βροντὴν γεγονέναι βοῶντα τῆς ἀγορᾶς ἐκβαλόντες, οὐκ ὀλίγους δὲ τρώσαντες, ἐνίαν δὲ καὶ πεσόντων, βία τὸν νόμον ἐκύρωσαν, ὥστε πολλοὺς συστραφέντας ὀργῇ τοὺς Πομπηίου βάλλειν ἀνδριάντας. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν ἐπελθὼν ὁ Κάτων διεκώλυσε· τῷ δὲ 10 Καίσαρι πάλιν νόμου γραφομένου περὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν στρατοπέδων, οὐκέτι πρὸς τὸν δῆμον ὁ Κάτων, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν τραπόμενος Πομπηίου ἐμαρτύρατο καὶ προὔλεγεν, ὡς ἐπὶ τὸν αὐτοῦ τράχηλον ἀναλαμβάνων Καίσαρα νῦν μὲν οὐκ οἶδεν, ὅταν δὲ ἄρχηται βαρύνε- 15 σθαι καὶ κρατεῖσθαι μῆτε ἀποθέσθαι δυνάμενος μῆτε φέρειν ὑπομένων, εἰς τὴν πόλιν ἐμπεσεῖται σὺν αὐτῷ καὶ μεμνήσεται τότε τῶν Κάτωνος παραινέσεων, ὡς οὐδὲν ἦττον ἐν αὐταῖς τὸ Πομπηίου συμφέρον ἐνῆν ἢ τὸ καλὸν καὶ δίκαιον. Ταῦτα πολλάκις ἀκούων ὁ Πομπηῖος ἡμέ- 20 λει καὶ παρέπεμπεν ἀπιστία τῆς Καίσαρος μεταβολῆς διὰ πίστιν εὐτυχίας τῆς ἑαυτοῦ καὶ δυνάμεως.

XLIV. Εἰς δὲ τὸ ἐξῆς ἔτος αἰρεθεὶς ὁ Κάτων στρατηγὸς οὐδὲν ἔδοξε προστιθέναι τῇ ἀρχῇ τοσοῦτον εἰς σεμνότητα καὶ μέγεθος ἄρχων καλῶς, ὅσον ἀφαιρεῖν καὶ 25 καταισχύνειν ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων πολλάκις ἐπὶ τὸ βῆμα προερχόμενος καὶ θανατικὰς δίκας ἐπιφανῶν ἀνδρῶν οὕτω βραβεύων. Ἐνιοὶ δὲ φασὶ καὶ μετ' ἄριστον οἶνον πεπωκότα χρηματίζειν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἀληθῶς λέγεται. Διαφθειρομένου δὲ τοῦ δήμου ταῖς δω- 30 ροδοκίαις ὑπὸ τῶν φιλαρχούντων καὶ χρωμένων τῷ δεκάζεσθαι καθάπερ ἐργασίᾳ συνήθει τῶν πολλῶν, βου-

λόμενος ἐκκόψαι παντάπασι τὸ νόσημα τοῦτο τῆς πόλεως,
 ἔπεισε δόγμα θέσθαι τὴν σύγκλητον, ὅπως οἱ καταστα-
 θέντες ἄρχοντες, εἰ μηδένα κατήγορον ἔχοιεν, αὐτοὶ
 παριόντες ἐξ ἀνάγκης εἰς ἔνορκον δικαστήριον εὐθύνας
 5 διδῶσιν. Ἐπὶ τούτῳ χαλεπῶς μὲν ἔσχον οἱ μετιόντες
 ἄρχας, ἔτι δὲ χαλεπώτερον ὁ μισθαρονῶν ὄχλος. Ἐωθεν
 οὖν ἐπὶ τὸ βῆμα τοῦ Κάτωνος προελθόντος ἀθρόοι
 προσπεσόντες ἐβόων, ἐβλασφήμουν, ἔβαλλον, ὥστε
 φεύγειν ἀπὸ τοῦ βήματος ἅπαντας, αὐτὸν δὲ ἐκείνου
 10 ἐξωσθέντα τῷ πλήθει καὶ παραφερόμενον μόλις ἐπιλα-
 βέσθαι τῶν ἐμβόλων. Ἐντεῦθεν ἀναστὰς τῷ μὲν ἰταμῶ
 καὶ θαρροῦντι τῆς ὄψεως εὐθύς ἐκράτησε τοῦ θορύβου
 καὶ τὴν κραυγὴν ἔπαυσεν, εἰπὼν δὲ τὰ πρέποντα καὶ
 μεθ' ἡσυχίας ἀκουσθεῖς παντάπασι διέλυσε τὴν ταρα-
 15 χήν. Ἐπαινούσης δὲ τῆς βουλῆς αὐτὸν „Ἐγὼ δέ“ εἶπεν
 „ὕμᾱς οὐκ ἐπαινῶ κινδυνεύοντα στρατηγὸν ἐγκαταλι-
 πόντας καὶ μὴ προσαμύναντας.“ Τῶν δὲ μετιόντων
 ἀρχὴν ἕκαστος ἀπόρῳ πάθει συνείχετο, φοβούμενος μὲν
 αὐτὸς δεκάζειν, φοβούμενος δὲ ἑτέρου τοῦτο πράξαντος
 20 ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς εἰς ταῦτο συν-78
 ελθοῦσι παραβαλέσθαι δραχμῶν ἕκαστον ἀργυρίου δε-
 καδύο ἡμισυ μυριάδας, εἶτα μετιέναι τὴν ἀρχὴν πάντας
 ὀρθῶς καὶ δικαίως· τὸν δὲ παραβάντα καὶ χρησάμενον
 δεκασμῶ στέρεσθαι τοῦ ἀργυρίου. Ταῦτα ὁμολογή-
 25 σαντες αἰροῦνται φύλακα καὶ βραβευτὴν καὶ μάρτυρα
 τὸν Κάτωνα καὶ [τὰ*] χορήματα φέροντες ἐκείνῳ παρε-
 τίθεντο· καὶ τὰς συνθήκας ἐγράψαντο πρὸς ἐκείνου,
 ἀντὶ τῶν χορημάτων ἐγγυητὰς λαβόντα, τὰ δὲ χορήματα
 μὴ δεξάμενον. Ὡς δὲ ἦκεν ἡ κυρία τῆς ἀναδείξεως, πα-
 30 ραστὰς ὁ Κάτων τῷ βραβεύοντι δημάρχῳ καὶ παραφυ-
 λάξας τὴν ψῆφον, ἓνα τῶν παραβαλομένων ἀπέφηνε
 κακουργοῦντα καὶ προσέταξεν ἀποδοῦναι τοῖς ἄλλοις τὸ

ἀργύριον. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἐπαινέσαντες αὐτοῦ τὴν ὀρθότητα καὶ θαυμάσαντες ἀνείλον τὸ πρόστιμον ὡς ἱκανὴν δίκην ἔχοντες παρὰ τοῦ ἀδικήσαντος· τοὺς δὲ ἄλλους ἐλύπησεν ὁ Κάτων καὶ φθόνου ἔσχεν ἀπὸ τούτου πλεῖστον, ὡς βουλῆς καὶ δικαστηρίων καὶ ἀρχόντων 5 δύναμιν αὐτῷ περιποιησάμενος. Οὐδεμιᾶς γὰρ ἀρετῆς δόξα καὶ πίστις ἐπιφθόνους ποιεῖ μᾶλλον ἢ τῆς δικαιοσύνης, ὅτι καὶ δύναμις αὐτῇ καὶ πίστις ἔπεται μάλιστα παρὰ τῶν πολλῶν. Οὐ γὰρ τιμῶσι μόνον, ὡς τοὺς ἀνδρείους, οὐδὲ θαυμάξουσιν, ὡς τοὺς φρονίμους, ἀλλὰ 10 καὶ φιλοῦσι τοὺς δικαίους καὶ θαρροῦσιν αὐτοῖς καὶ πιστεύουσιν. Ἐκείνων δὲ τοὺς μὲν φοβοῦνται, τοῖς δὲ ἀπιστοῦσι· πρὸς δὲ τούτοις ἐκείνους μὲν οἴονται φύσει μᾶλλον ἢ τῷ βούλεσθαι διαφέρειν, ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν, τὴν μὲν ὀξύτητά τινα, τὴν δ' εὐρωστίαν ψυχῆς 15 τιθέμενοι, δικαίῳ δὲ ὑπάρχοντος εὐθύς εἶναι τῷ βουλομένῳ μάλιστα τὴν ἀδικίαν ὡς κακίαν ἀπροφάσιστον αἰσχύνονται.

XLV. Διὸ καὶ τῷ Κάτωνι πάντες οἱ μεγάλοι προσεπολέμουν ὡς ἐλεγχόμενοι· Πομπήϊος δὲ καὶ κατάλυσιν 20 τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως τὴν ἐκείνου δόξαν ἠγοούμενος αἰεί τινας προσέβαλλεν αὐτῷ λοιδορησομένους, ὧν καὶ Κλώδιος ἦν ὁ δημαγωγός, αὐτίς εἰς Πομπήϊου ὑπορρουεῖς καὶ καταβοῶν τοῦ Κάτωνος, ὡς πολλὰ μὲν ἐκ Κύπρου χρήματα νοσφισαμένον, Πομπήϊῳ δὲ πολεμοῦντος ἀπα- 25 ξιώσαντι γάμον αὐτοῦ θυγατρὸς. Ὁ δὲ Κάτων ἔλεγεν, ὅτι χρήματα μὲν ἐκ Κύπρου τοσαῦτα τῇ πόλει συναγάγοι μῆτε ἵππων ἕνα μῆτε στρατιωτῆν λαβῶν, ὅσα Πομπήϊος ἐκ πολέμων τοσοῦτων καὶ θριάμβων τὴν οἰκουμένην κυκήσας οὐκ ἀνήνεγκε, κηδεστὴν δὲ μηδέποτε 30 προελέσθαι Πομπήϊου, οὐκ ἀνάξιον ἠγοούμενος, ἀλλ' ὀρθῶν τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ διαφορὰν. „Αὐτὸς μὲν γάρ“

ἔφη „διδομένης μοι μετὰ τὴν στρατηγίαν ἐπαρχίας ἀπέστην, οὗτος δὲ τὰς μὲν ἔχει λαβών, τὰς δὲ δίδωσιν ἑτέροις· νυνὶ δὲ καὶ τέλος ἕξακισχιλίων ὀπλιτῶν [δύναμιν] Καίσαρι κέχρηκεν εἰς Γαλατίαν· ὁ οὐτ' ἐκείνος ἦτησε
 5 παρ' ὑμῶν οὔτε οὗτος ἔδωκε μεθ' ὑμῶν, ἀλλὰ δυνάμεις τηλικαῦται καὶ ὄπλα καὶ ἵπποι χάριτές εἰσιν ἰδιωτῶν καὶ ἀντιδόσεις. Καλούμενος δὲ αὐτοκράτωρ καὶ στρατηγὸς ἄλλοις τὰ στρατεύματα καὶ τὰς ἐπαρχίας παραδέδωκεν, αὐτὸς δὲ τῇ πόλει παρακάθηται στάσεις
 10 ἀγωνοθετῶν ἐν ταῖς παραγγελίαις καὶ θοροῦβους μηχανώμενος, ἐξ ὧν οὐ λέληθε δι' ἀναρχίας μοναρχίαν ἑαυτῷ μνηστευόμενος.“

XLVI. Οὕτως μὲν ἡμύνατο τὸν Πομπήϊον. Ἦν δὲ Μάρκος Φαώνιος ἑταῖρος αὐτοῦ καὶ ζηλωτής, οἶος ὁ
 15 Φαληρεὺς Ἀπολλόδωρος ἱστορεῖται περὶ Σωκράτην γενέσθαι τὸν παλαιόν, ἐμπαθῆς καὶ παρακεκινηκῶς πρὸς τὸν λόγον, οὐ σχέδην οὐδὲ πράως, ἀλλ' ἄκρατον αὐτοῦ καταψάμενον ὥσπερ οἶνον καὶ μανικώτερον. Οὗτος ἀγορανομίαν μετιῶν ἠττάτο, συμπαρῶν δὲ ὁ Κάτων
 20 προσέσχε ταῖς δέλτοις μιᾷ χειρὶ γεγραμμέναις· καὶ τὴν κακουργίαν ἐξελέγξας τότε μὲν ἐπικλήσει δημάρχων ἔλυσε τὴν ἀνάδειξιν, ὕστερον δὲ τοῦ Φαωνίου κατασταθέντος ἀγορανόμου τὰ τε ἄλλα τῆς ἀρχῆς ἐπεμελεῖτο καὶ τὰς θεάς διεῖπεν ἐν τῷ θεάτρῳ, διδοὺς καὶ τοῖς
 25 θυμελικοῖς στεφάνους μὲν οὐ χρυσοῦς, ἀλλ' ὥσπερ ἐν Ὀλυμπίᾳ κοτίνων, δῶρα δὲ ἀντὶ τῶν πολυτελεῶν τοῖς μὲν Ἑλλησι τεῦτλα καὶ θρίδακας καὶ ῥαφανίδας καὶ ἀπίους, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις οἶνον κεράμια καὶ κρέα ὕεια καὶ σῦκα καὶ σικύους καὶ ξύλων ἀγκαλίδας, ὧν τὴν εὐ-
 30 τέλειαν οἱ μὲν ἐγέλων, οἱ δὲ ἠδοῦντο τοῦ Κάτωνος τὸ αὐστηρὸν καὶ κατεστυμμένον ὁρῶντες ἡσυχῇ μεταβάλλον εἰς διάχυσιν. Τέλος δὲ ὁ Φαώνιος εἰς τὸν ὄχλον

ἐμβαλὼν ἑαυτὸν καὶ καθεζόμενος ἐν τοῖς θεαταῖς ἐκρό-
 τει τὸν Κάτωνα καὶ διδόναι τοῖς εὐήμεροῦσι καὶ τιμᾶν
 ἐβόα, καὶ συμπαρακάλει τοὺς θεατάς, ὡς ἐκείνῳ τὴν
 ἐξουσίαν παραδεδωκώς. Ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ θεάτρῳ Κου-
 ρίων ὁ Φαωνίου συνάρχων ἐχορήγει πολυτελῶς· ἀλλ' 5
 ἐκεῖνον ἀπολείποντες οἱ ἄνθρωποι μετέβαινον ἐνταῦθα,
 καὶ συνέπαιζον προθύμως ὑποκρινομένῳ τῷ Φαωνίῳ
 τὸν ἰδιώτην καὶ τῷ Κάτῳ τὸν ἀγωνοθέτην. Ἐπραττε
 δὲ ταῦτα διασύρων τὸ πρᾶγμα καὶ διδάσκων, ὅτι παί-
 ζοντα δεῖ τῇ παιδιᾷ χρῆσθαι καὶ χάριτι παραπέμπειν 10
 ἀτύφῳ μᾶλλον ἢ παρασκευαῖς καὶ πολυτελείαις, εἰς τὰ
 μηδενὸς ἄξια φροντίδας μεγάλας καὶ σπουδὰς κατατι-
 θέμενον.

XLVII. Ἐπεὶ δέ, Σκηπίωνος καὶ Ὑφαίου καὶ Μί-
 λωνος ὑπατεῖαν μετερχομένων οὐ μόνον ἐκεῖνοις τοῖς 15
 συντρόφοις ἤδη καὶ συμπολιτευομένοις ἀδικήμασι, δω-
 ροδοκίαις καὶ δεκασμοῖς, ἀλλ' ἄντικρυς δι' ὄπλων καὶ
 φόνων εἰς ἐμφύλιον πόλεμον ὠθομένων τόλμῃ καὶ
 ἀπονοίᾳ, Πομπήτιόν τινες ἠξίου ἐπιστῆναι ταῖς ἀρχαι-
 ρεσίαις, τὸ μὲν πρῶτον ἀντεῖπεν ὁ Κάτων, οὐ τοῖς νό- 20
 μοις ἐκ Πομπητίου φάμενος, ἀλλ' ἐκ τῶν νόμων Πομ-
 πητῶ δεῖν ὑπάρχειν τὴν ἀσφάλειαν, ὡς δὲ πολὺν χρό-
 νον ἀναρχίας οὔσης καὶ τριῶν στρατοπέδων τὴν ἀγορὰν
 ὁσημέραι περιεχόντων ὀλίγον ἀπέλιπεν ἀνεπίσχετον γε-
 γουέναι τὸ κακόν, ἔγνω τὰ πράγματα πρὸ τῆς ἐσχάτης 25
 ἀνάγκης εἰς Πομπητίον ἐκουσίῳ χάριτι τῆς βουλῆς περι-
 στῆσαι, καὶ τῷ μετριωτάτῳ τῶν παρανομημάτων χρησά-
 μενος ἰάματι τῆς τῶν μεγίστων καταστάσεως τὴν μοναρχίαν
 ἐπαγαγέσθαι μᾶλλον ἢ περιιδεῖν τὴν στάσιν εἰς
 ἀναρχίαν τελευτῶσαν. Εἶπεν οὖν ἐν τῇ βουλῇ γνῶ- 30
 μην Βύβλος οἰκείος ὢν Κάτωνος, ὡς χρῆ μόνον ἐλέ-
 σθαι Πομπητίον ὑπατον· ἢ γὰρ ἔξειν καλῶς τὰ πράγ-

ματα ἐκείνου καταστήσαντος, ἢ τῷ κρατίστῳ δουλεύσειν τὴν πόλιν. Ἀναστὰς δὲ ὁ Κάτων οὐδενὸς ἂν προσδοκῆσαντος ἐπήνεσε τὴν γνώμην καὶ συνεβούλευσε πᾶσαν ἀρχὴν ὡς ἀναρχίας κρείττονα, Πομπηίου δὲ καὶ προσ-
5 δοκᾶν ἄριστα τοῖς παροῦσι χρῆσεσθαι πράγμασι καὶ φυλάξειν διαπιστευθέντα τὴν πόλιν.

XLVIII. Οὕτω δ' ἀποδειχθεὶς ὕπατος ὁ Πομπηίος ἐδεήθη τοῦ Κάτωνος ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ προάστειον. Ἐλθόντα δὲ δεξάμενος φιλοφρόνως ἀσπασμοῖς
10 καὶ δεξιῶσεσι καὶ χάριν ὁμολογήσας παρεκάλει σύμβουλον αὐτῷ καὶ πάρεδρον εἶναι τῆς ἀρχῆς. Ὁ δὲ Κάτων ἀπεκρίνατο μήτε τὰ πρῶτα πρὸς ἀπέχθειαν εἰπεῖν Πομπηίου μήτε ταῦτα πρὸς χάριν, ἀλλ' ἐπὶ συμφέροντι πάντα τῆς πόλεως· ἰδίᾳ μὲν οὖν αὐτῷ παρακαλοῦντι
15 σύμβουλος ἔσεσθαι, δημοσίᾳ δέ, κἂν μὴ παρακαλῆται, πάντως εἶρεῖν τὸ φαινόμενον. Καὶ ταῦτα ἔπραττεν ὡς εἶπε. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐπὶ τοὺς δεκάσαντας ἤδη τὸν δῆμον ἐπιτίμια καινὰ καὶ δίκας μεγάλας τοῦ Πομπηίου νομοθετοῦντος ἀμελεῖν ἐκέλευσε τῶν γεγονότων καὶ
20 προσέχειν τοῖς μέλλουσιν· οὔτε γὰρ ὅπου στήσεται τὸ τὰ προημαρτημένα ζητεῖν ὀρίσαι φάδιον, εἴαν τε νεώτερα γράφηται τῶν ἀδικημάτων ἐπιτίμια, δεινὰ πείσεσθαι τοὺς, ὃν οὐ παρέβαινον ὅτ' ἠδίκουν νόμον, κατὰ τοῦτον κολαζομένους. Ἐπειτα πολλῶν κρινομένων ἐπι-
25 φανῶν ἀνδρῶν, ἐνίων δὲ καὶ φίλων τοῦ Πομπηίου καὶ οἰκείων, ὀρῶν αὐτὸν ἐνδιδόντα τοῖς πολλοῖς καὶ καμπτόμενον ἐπετίμα σφοδρῶς καὶ διήγειρεν. Ἐπεὶ δὲ νόμους εἰωθότας λέγεσθαι περὶ τῶν κρινομένων ἐπαίνους αὐτὸς ἀφελὼν Μουνατίῳ Πλάγκῳ συγγράφας ἐπαινον
30 ἐπὶ τῆς δίκης ἔδωκεν, ἐπισχόμενος ὁ Κάτων τὰ ὦτα ταῖς χερσίν (ἔτυχε γὰρ δικάζων) ἐκώλυεν ἀναγινώσκεσθαι τὴν μαρτυρίαν. Ὁ δὲ Πλάγκος ἀπέλεξεν αὐτὸν ἐκ

τῶν δικαστῶν μετὰ τοὺς λόγους, καὶ οὐδὲν ἤττον ἤλω. Καὶ ὅλως ἄπορον ἦν πρᾶγμα καὶ δυσμεταχειρίστον ὁ Κάτων τοῖς φεύγουσι, μῆτε βουλομένοις αὐτὸν ἀπολιπεῖν δικαστὴν μῆτε ἀπολέγειν τολμῶσιν. Ἦλωσαν γὰρ οὐκ ὀλίγοι τῷ Κάτωνα φεύγειν δόξαντες οὐ θαρρεῖν 5 τοῖς δικαίοις· ἐνίοις δὲ καὶ προὔφερον οἱ λοιδοροῦντες ὡς ὄνειδος μέγα τὸ μὴ δέξασθαι κριτὴν Κάτωνα προτεινόμενον.

XLIX. Ἐπεὶ δὲ Καίσαρος αὐτοῦ μὲν ἐμπεφυκότος τοῖς στρατεύμασιν ἐν Γαλατία καὶ τῶν ὀπλων ἐχομένου, 10 δώροισι δὲ καὶ χρήμασι καὶ φίλοις μάλιστα πρὸς τὴν ἐν τῇ πόλει χωρμένου δύναμιν, ἤδη μὲν αἱ Κάτωνος παραγορεύσεις ἀνέφερον τὸν Πομπήϊον ἐκ πολλῆς ἤδη τῆς πρόσθεν ἀπιστίας ὄνειροπολοῦντα τὸ δεινόν, ἔτι δὲ ἦν ὄκνου καὶ μελλήσεως ἀτόλμου πρὸς τὸ κωλύειν καὶ ἐπι- 15 χειρεῖν ὑπόπλεως, ὥρμησεν ὁ Κάτων ὑπατείαν παραγγέλλειν ὡς ἀφαιρησόμενος εὐθύς τὰ ὄπλα τοῦ Καίσαρος ἢ τὴν ἐπιβουλήν ἐξελέγξων. Οἱ δ' ἀντιπαραγγέλλοντες αὐτῷ χαριέντες μὲν ἦσαν ἀμφοτέροι, Σουλπίκιος δὲ καὶ πολλὰ τῆς τοῦ Κάτωνος ἐν τῇ πόλει δόξης τε καὶ δυνά- 20 μεως ἀπολελαυκῶς· οὐ μέτριον οὖν ἐδόκει πρᾶγμα ποιῆν οὐδ' εὐχάριστον· οὐ μὲν ὅ γε Κάτων ἐνεκάλει· „Τί γάρ“ ἔφη „θαυμαστόν, εἰ ὅ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέριστον ἐτέρῳ μὴ παρήσει;“ Πείσας δὲ τὴν βουλήν ψηφίσασθαι τοὺς μειόντας τὴν ἀρχὴν αὐτοὺς δεξιουῖσθαι 25 τὸν δῆμον, δι' ἐτέρου δὲ μὴ δεῖσθαι μηδὲ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν περιμόντος, ἔτι μᾶλλον ἐξηγρίανε τοὺς ἀνθρώπους, εἰ μὴ μόνον τὸ λαβεῖν μισθόν, ἀλλὰ καὶ τὸ διδόναι χάριν αὐτοὺς ἀφηρημένος ἄπορον καὶ ἄτιμον ὁμοῦ τὸν δῆμον πεποίηκε. Πρὸς δὲ τούτῳ μῆτε αὐτὸς 30 ἐντυχεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ πιθανὸς ὢν, ἀλλ' ἐν ἤθει τὸ τοῦ βίου μᾶλλον ἀξίωμα βουλόμενος φυλάσσειν ἢ προσλα-

βεῖν τὸ τῆς ἀρχῆς ποιούμενος τὰς δεξιώσεις, μήτε τοὺς φίλους ἐάσας οἷς ὄχλος ἀλίσκεται καὶ θεραπεύεται ποιεῖν, ἀπέτυχε τῆς ἀρχῆς.

L. Φέροντος δὲ τοῦ πράγματος οὐκ αὐτοῖς μόνοις 5 τοῖς ἀποτυχοῦσιν, ἀλλὰ καὶ φίλοις αὐτῶν καὶ οἰκείοις σὺν αἰσχύνητινὶ κατήφειαν καὶ πένθος ἐφ' ἡμέρας πολλάς, οὕτως ἤνεγκε ῥαθύμως τὸ συμβεβηκός, ὥστε ἀλειψάμενος μὲν ἐν τῷ πεδίῳ σφαιρίσαι, μετ' ἄριστον δὲ πάλιν, ὥσπερ εἶθιστο, καταβάς εἰς ἀγορὰν ἀνυπόδητος 10 καὶ ἀχίτων περιπατῆσαι μετὰ τῶν συνήθων. Αἰτιᾶται δὲ Κικέρων ὅτι, τῶν πραγμάτων ἄρχοντας τοιούτου δεομένων, οὐκ ἐποίησατο σπουδὴν οὐδὲ ὑπήλθεν ὀμιλία φιλανθρωπῶ τὸν δῆμον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ λοιπὸν ἐξέκαμε καὶ ἀπηγόρευσε, καίτοι τὴν στρατηγίαν αὐτίς 15 ἐξ ὑπαρχῆς μετελθών. Ἐλεγεν οὖν ὁ Κάτων, ὅτι τῆς μὲν στρατηγίας οὐ κατὰ γνώμην ἐξέπεσε τῶν πολλῶν, ἀλλὰ βιασθέντων ἢ διαφθαρέντων, ἐν δὲ ταῖς ὑπατικαῖς ψήφοις μηδεμιᾶς κακουργίας γενομένης ἔγνω καὶ τῷ δήμῳ προσκεκρουκῶς διὰ τὸν αὐτοῦ τρόπον, ὃν οὔτε 20 μεταθέσθαι πρὸς ἐτέρων χάριν οὔτε χρώμενον ὁμοίῳ 7: πάλιν ὅμοια παθεῖν νοῦν ἔχοντος ἀνδρός ἐστι.

LI. Τοῦ δὲ Καίσαρος ἐμβαλόντος εἰς ἔθνη μάχισμα καὶ παραβόλως κρατήσαντος, Γερμανοῖς δὲ καὶ σπονδῶν γενομένων δοκοῦντος ἐπιθέσθαι καὶ καταβαλεῖν 25 τριάκοντα μυριάδας, οἱ μὲν ἄλλοι τὸν δῆμον ἠξίουσαν εὐαγγέλια θύειν, ὁ δὲ Κάτων ἐκέλευεν ἐκδιδόναι τὸν Καίσαρα τοῖς παρανομηθεῖσι καὶ μὴ τρέπειν εἰς αὐτοὺς μηδὲ ἀναδέχεσθαι τὸ ἄγος εἰς τὴν πόλιν. „Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς“ ἔφη „θύωμεν, ὅτι τῆς τοῦ στρατηγοῦ 30 μανίας καὶ ἀπονοίας τὴν δίκην εἰς τοὺς στρατιώτας οὐ τρέπουσιν, ἀλλὰ φείδονται τῆς πόλεως.“ Ἐκ τούτου Καίσαρ ἐπιστολὴν γράψας ἀπέστειλεν εἰς τὴν σύγκλητον·

ὡς δὲ ἀνεγνώσθη βλασφημίας πολλὰς ἔχουσα καὶ κατηγορίας τοῦ Κάτωνος, ἀναστὰς ἐκεῖνος οὐχ ὑπ' ὀργῆς οὐδὲ φιλονεικίας, ἀλλ' ὥσπερ ἐκ λογισμοῦ καὶ παρασκευῆς τὰ μὲν εἰς ἑαυτὸν ἐγκλήματα λοιδορίαις καὶ σκώμμασιν ὅμοια καὶ παιδιάν τινα καὶ βωμολοχίαν τοῦ 5 Καίσαρος ἀπέδειξεν, ἀψάμενος δὲ τῶν ἐκείνου βουλευμάτων ἀπ' ἀρχῆς καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, ὥσπερ οὐκ ἐχθρὸς, ἀλλὰ συνωμότης καὶ κοινωνός, ἐκκαλύψας καὶ διδάξας, ὡς οὐ Γερμανῶν οὐδὲ Κελτῶν παῖδας, ἀλλ' ἐκεῖνον αὐτόν, εἰ σωφρονοῦσι, φοβητέον ἐστὶν αὐτοῖς, 10 οὕτως ἐπέστρεψε καὶ παρώξυνεν, ὡς τοὺς φίλους τοῦ Καίσαρος μετανοεῖν, ὅτι τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνόντες ἐν τῇ βουλῇ καιρὸν τῷ Κάτῳ λόγων δικαίων καὶ κατηγοριῶν ἀληθῶν παρέσχον. Ἐκυρώθη μὲν οὖν οὐδέν, ἀλλ' ἐλέχθη μόνον, ὅτι καλῶς ἔχει διάδοχον Καίσαρι 15 δοθῆναι. Τῶν δὲ φίλων ἀξιούντων καὶ Πομπήϊον ἐξ ἴσου τὰ ὄπλα καταθέσθαι καὶ ἀποδοῦναι τὰς ἐπαρχίας ἢ μηδὲ Καίσαρα, νῦν ἐκεῖνα βοῶν ὁ Κάτων, ἃ προὔλεγεν αὐτοῖς, ἤκειν, καὶ βιάζεσθαι τὸν ἄνθρωπον ἀναφαιδὸν ἤδη τῇ δυνάμει χρώμενον, ἣν ἔσχεν ἑξαπατῶν 20 καὶ φενακίζων τὴν πόλιν, ἔξω μὲν οὐδέν ἐπέβαινε, τοῦ δήμου θέλοντος αἰεὶ τὸν Καίσαρα μέγιστον εἶναι, τὴν δὲ σύγκλητον εἶχε πειθομένην καὶ φοβουμένην τὸν δῆμον.

III. Ὡς δὲ Ἀρίμινον κατείληπτο καὶ Καίσαρ κα- 25 τηγγέλλετο μετα στρατιᾶς ἐλαύνειν ἐπὶ τὴν πόλιν, ἐνταῦθα δὴ πάντες ἐπ' ἐκεῖνον ἀφεώρων, οἳ τε πολλοὶ καὶ Πομπήϊος, ὡς μόνον μὲν ἐξ ἀρχῆς προαισθόμενον, πρῶτον δὲ φανερῶς προειπόντα τὴν Καίσαρος γνώμην. Εἶπεν οὖν ὁ Κάτων· „Ἀλλὰ εἰ γε οἷς ἐγὼ προὔλεγον 30 αἰεὶ καὶ συνεβούλευον ἐπείσθη τις ὑμῶν, ἄνδρες, οὐτ' ἂν ἔνα ἐφοβείσθε νῦν οὔτε ἐν ἐνὶ τὰς ἐλπίδας εἴχετε.“

Πομπηϊου δὲ εἰπόντος μαντικώτερα μὲν εἰρησθαι Κά-
 τωσι, φιλικώτερα δὲ αὐτῷ πεπραχθαι, συνεβούλευεν ὁ
 Κάτων ἐνὶ Πομπηϊῳ τὰ πράγματα τὴν σύγκλητον ἐγχει-
 5 καὶ παύειν. Ὁ μὲν οὖν Πομπηϊὸς οὔτε δύναμιν ἔχων
 ἐτοίμην οὔτε οὓς κατέλεγε τότε προθύμους ὁρῶν ἐξέ-
 λιπε τὴν Ῥώμην, ὁ δὲ Κάτων ἔπεσθαι καὶ συμφεύγειν
 ἔγνωκῶς τὸν μὲν νεώτερον υἱὸν εἰς Βρεττίους ὑπεξέ-
 θετο πρὸς Μουνάτιον, τὸν δὲ πρεσβύτερον εἶχε σὺν
 10 ἑαυτῷ. Τῆς δὲ οἰκίας καὶ τῶν θυγατέρων κηδεμόνος
 δεομένων ἀνέλαβε πάλιν τὴν Μαρκίαν χηρεύουσαν ἐπὶ
 χρήμασι πολλοῖς· ὁ γὰρ Ὀρτήσιος θυήσκων ἐκείνην
 ἀπέλιπε κληρονόμον. Εἰς ὃ δὴ μάλιστα λαιδορούμενος
 ὁ Καῖσαρ τῷ Κάτῳ φιλοπλουτίαν προφέρει καὶ μι-
 15 σθαρνίαν ἐπὶ τῷ γάμῳ. Τί γὰρ ἔδει παραχωρεῖν δεό-
 μενον γυναικὸς ἢ τί μὴ δεόμενον αὐτῆς ἀναλαμβάνειν,
 εἰ μὴ δέλεαρ ἐξ ἀρχῆς ὑφείθη τὸ γύναιον Ὀρτησίῳ καὶ
 νέαν ἔχρησεν, ἵνα πλουσίαν ἀπολάβῃ; Πρὸς μὲν οὖν
 ταῦτα μετρίως ἔχει τὸ Εὐριπίδειον ἐκεῖνο·

20 πρῶτον μὲν οὖν τ᾽ ἄρρητ'· ἐν ἄρρητοισι γὰρ
 τὴν σὴν νομίζω δειλίαν, ὧ Ἡράκλεις·

ὅμοιον γὰρ ἐστὶ τῷ Ἡρακλεῖ μαλακίαν ὄνειδίξειν καὶ
 κατηγορεῖν αἰσχροκέρδειαν Κάτωνος. Εἰ δὲ ἄλλη πη μὴ
 καλῶς πέπρακται τὰ περὶ τὸν γάμον, ἐπισκεπτέον. Ἐγ-
 25 γνησάμενος γὰρ τὴν Μαρκίαν ὁ Κάτων καὶ τὸν οἶκον
 ἐπιτρέψας ἐκείνη καὶ τὰς θυγατέρας αὐτὸς ἐδίωκε Πομ-
 πήϊον.

LIII. Ἀπ' ἐκείνης δὲ λέγεται τῆς ἡμέρας μήτε κεφα-
 λὴν ἔτι κείρασθαι μήτε γένεια μήτε στέφανον ἐπιθέσθαι,
 30 πένθους δὲ καὶ κατηφείας καὶ βαρύτητος ἐπὶ ταῖς συμ-
 φοραῖς τῆς πατρίδος ἐν σχῆμα νικῶντων ὁμοίως καὶ νι-
 κωμένων ἄχρι τελευτῆς διαφυλάξαι. Τότε δὲ κλήρω

λαχῶν Σικελίαν διέβη μὲν εἰς Συρακούσας, πνθόμενος δὲ Ἀσίννιον Πολλίωνα παρὰ τῶν πολεμίων ἀφίχθαι μετὰ δυνάμεως εἰς Μεσσήνην ἔπεμψε λόγον ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ τῆς διαβάσεως. Ἀνταπαιτηθεὶς δὲ λόγον ὑπ' ἐκείνου τῆς τῶν πραγμάτων μεταβολῆς, καὶ Πομπή- 5
 πῆτον ἀκούσας ἐκλελοιπότη παντελῶς Ἰταλίαν ἐν Συραχίῳ στρατοπεδεύειν, πολὺν ἔφη περὶ τὰ θεῖα πλάνου εἶναι καὶ ἀσάφειαν, εἰ Πομπήτον ἐν οἷς ὑγιᾶς οὐδὲν οὐδὲ δίκαιον ἔπραττεν ἀήττητον γενόμενον νῦν, ὅτε τὴν πα-
 τριίδα βούλεται σώζειν καὶ τῆς ἐλευθερίας ὑπερμάχεται, 10
 προλέλοιπε τὸ εὐτυχεῖν. Ἀσίννιον μὲν οὖν ἔφη δυνα-
 τὸς εἶναι Σικελίας ἐκβαλεῖν, ἄλλης δὲ μείζονος ἐπερχο-
 μένης δυνάμεως οὐ βούλεσθαι τὴν νῆσον ἐμπολεμῶν ἀπολέσαι. χωρεῖν δὲ πρὸς τὸ κρατοῦν καὶ σώζεσθαι παραινέσας Συρακουσίοις ἐξέπλευσεν. Ἀφικόμενος δὲ 15
 πρὸς Πομπήτον αἰεὶ μὲν εἶχετο μιᾶς γνώμης, χρονοτρι-
 βεῖν τὸν πόλεμον, ἐλπίζων διαλύσεις καὶ μὴ βουλόμενος ἐν ἀγῶνι χεῖρω γενομένην τὴν πόλιν αὐτὴν ὑφ' αὐτῆς παθεῖν τὰ ἔσχατα σιδήρῳ διακριθεῖσαν. Ἄλλα δὲ τού-
 των ἀδελφὰ Πομπήτον ἔπεισε καὶ τοὺς συνέδρους ψη- 20
 φίσασθαι, μῆτε πόλιν ὑπήκοον Ῥωμαίων διαρπάξειν μῆτε ἄνδρα Ῥωμαῖον ἔξω παρατάξεως ἀναιρεῖν· [ἄ*] καὶ δόξαν ἤνεγκε καὶ προσηγάγετο πολλοὺς τῇ Πομπήτου μερίδι, τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἡμέρον ἀσπασα-
 μένους. 25

LIV. Ἐκπεμφθεὶς δὲ εἰς Ἀσίαν, ὡς τοῖς ἐκεῖ συνά-
 γουσι πλοῖα καὶ στρατιὰν ὠφέλιμος γένοιτο, Σερβιλίαν ἐπηγάγετο τὴν ἀδελφὴν καὶ τὸ Λευκούλλου παιδίον ἐξ ἐκείνης γεγονός. Ἠκολούθησε γὰρ αὐτῷ χηρεύουσα, καὶ πολὺ τῶν εἰς τὸ ἀκόλαστον αὐτῆς διαβολῶν ἀφείλεν 30
 ὑποδῦσα τὴν ὑπὸ Κάτωνι φρουρὰν καὶ πλάνην καὶ δί-
 αιταν ἐκουσίως. Ἄλλ' ὅ γε Καῖσαρ οὐδὲ τῶν ἐπ' ἐκείνη

βλασφημιῶν τοῦ Κάτωνος ἐφείσατο. Πρὸς μὲν οὖν
 τᾶλλα τοῦ Κάτωνος οὐδέν, ὡς ἔοικεν, ἐδεήθησαν οἱ
 Πομπηίου στρατηγοί, Ῥοδίους δὲ πειθοῖ προσαγαγόμε-
 νος καὶ τὴν Σερβιλίαν αὐτόθι καὶ τὸ παιδίον ἀπολιπὼν
 5 ἐπανῆλθε πρὸς Πομπήϊον, ἥδη περικῆς τε λαμπρᾶς καὶ
 ναυτικῆς δυνάμεως περὶ αὐτὸν οὔσης. Ἐνθα δὴ καὶ
 μάλιστα τῆς γνώμης κατάφωρος ἔδοξε γεγονέναι Πομ-
 πήϊος. Ὁρμησε μὲν γὰρ ἐγχειρίσαι τῷ Κάτωνι τὴν τῶν
 νεῶν ἡγεμονίαν· ἦσαν δὲ πεντακοσίων μὲν οὐκ ἐλάτ-
 10 τος αἱ μάχιμοι, λιβυρικὰ δὲ καὶ κατασκοπικὰ καὶ
 ἄφρακτα παμπληθῆ· ταχὺ δὲ ἐννοήσας ἢ διδαχθεὶς ὑπὸ
 τῶν φίλων, ὡς ἔν ἐστι κεφάλαιον Κάτωνι πάσης πολι-
 τείας ἐλευθερῶσαι τὴν πατρίδα, κἂν γένηται κύριος τη-
 λικαύτης δυνάμεως, ἧς ἂν ἡμέρας καταγωνίσωνται
 15 Καίσαρα, τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἀξιώσει καὶ Πομπηίου τὰ
 ὄπλα καταθέσθαι καὶ τοῖς νόμοις ἔπεσθαι, μετέγνω,
 καίπερ ἥδη διειλεγμένος αὐτῷ, καὶ Βύβλον ἀπέδειξε
 ναύαρχον. Οὐ μὴν ἦσθετό γε παρὰ τοῦτο τῆς προθυ-
 μίας τοῦ Κάτωνος ἀμβλυτέρας· ἀλλὰ καὶ λέγεται πρὸς
 20 τινὰ μάχην πρὸ τοῦ Δυρραχίου αὐτοῦ τε Πομπηίου πα-
 ρορμῶντος τὴν δύναμιν καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ἡγεμό-
 νων εἰπεῖν τι καὶ προτρέψασθαι κελεύοντος ἀργῶς καὶ
 σιωπῇ τοὺς στρατιώτας ἀκούειν, Κάτωνος δὲ μετὰ πάν-
 τας ὅσα καιρὸν εἶχε τῶν ἀπὸ φιλοσοφίας ἀκούειν λεγο-
 25 μένων περὶ ἐλευθερίας καὶ ἀρετῆς καὶ θανάτου καὶ δό-
 ξης διελθόντος αὐτοπαθῶς καὶ τελευτῶντα τρέψαντος
 τὸν λόγον εἰς θεῶν ἀνάκλησιν, ὡς παρόντων καὶ ἐφο-
 ρῶντων τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα, τηλικούτου ἀλα-
 λαγμὸν γενέσθαι καὶ τοσοῦτον κίνημα τῆς στρατιᾶς
 30 ἐπαρθεῖσης, ὥστε πάντας ἐλπίδων μεστοὺς ἐπὶ τὸν κίν-
 δυνον ὀρμηῆσαι τοὺς ἡγεμόνας. Τρεψαμένων δὲ καὶ
 κρατησάντων ἀφείλετο τὴν παντελεῆ νίκην ὁ Καίσαρος

δαίμων τῆ Πομπηίου χρησάμενος εὐλαβεία καὶ ἀπιστία περὶ τὸ εὐτύχημα. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς περὶ Πομπηίου γέγραπται. Χαιρόντων δὲ πάντων καὶ μεγαλυνόντων τὸ ἔργον ὁ Κάτων ἀπεδάκρυε τὴν πατρίδα, καὶ τὴν ὀλέθριον καὶ κακοδαίμονα φιλαρχίαν ᾧδύρετο, πολ- 5 λούς καὶ ἀγαθούς ὄρων πολίτας ὑπ' ἀλλήλων πεπτωκότας.

LV. Ἐπεὶ δὲ Καίσαρα διώκων Πομπηίος εἰς Θεσσαλίαν ἀνεξεύγνυε πολλὰ καταλιπὼν περὶ Δυρράχιον ὄπλα καὶ χρήματα καὶ σώματα συγγενῆ καὶ οἰκεῖα, πάν- 10 των ἀπέδειξεν ἡγεμόνα καὶ φύλακα τὸν Κάτωνα πεντεκαίδεκα σπείρας ἔχοντα στρατιωτῶν διὰ πίστιν ἅμα καὶ φόβον τοῦ ἀνδρός. Ἡττωμένῳ μὲν γὰρ πάντων εἶναι βεβαιότατον ἐνόμιζεν, εἰ δὲ νικῶν, μὴ ἐπιτρέψειν παρόντα χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν ὡς προήρηται. Πολλοὶ 15 δὲ καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἀπερρίφησαν ἐν Δυρραχίῳ μετὰ Κάτωνος. Γενομένης δὲ τῆς κατὰ Φάρσαλον ἥττης οὕτως ἔσθη τοῖς λογισμοῖς ὁ Κάτων, ὡς, εἰ μὲν τεθνήκοι Πομπηίος, εἰς Ἰταλίαν τοὺς σὺν αὐτῷ περαιώσων, αὐτὸς δὲ πορρωτάτῳ τῆς τυραννίδος ἐπὶ φυγῇ βιωσό- 20 μενος· εἰ δὲ σώζοιτο, πάντως ἐκείνῳ διαφυλάξων τὴν δύναμιν. Οὕτω δὲ διαβαλὼν εἰς Κέρκυραν, ὅπου τὸ ναυτικὸν ἦν, ἐξίστατο μὲν Κικέρωνι τῆς ἀρχῆς ὡς ὑπατικῷ στρατηγικός, οὐ δεξαμένου δὲ Κικέρωνος, ἀλλ' ἀπαίροντος εἰς Ἰταλίαν, ἰδὼν τὸν Πομπηίου ὑπ' αὐθα- 25 δείας καὶ φρονήματος ἀκαίρου βουλόμενον κολάζειν τοὺς ἀποπλέοντας, πρῶτῳ δὲ μέλλοντα τῷ Κικέρωνι προσφέρειν τὰς χεῖρας, ἐνουθέτησεν ἰδίᾳ καὶ κατεπράυνεν, ὥστε τὸν Κικέρωνα περισῶσαι σαφῶς ἐκ θανάτου καὶ τοῖς ἄλλοις ἄδειαν παρασχεῖν. 30

LVI. Τεκμαιρόμενος δὲ Πομπηίου Μάγνον εἰς Αἴγυπτον ἢ Λιβύην διεκπεσεῖσθαι καὶ σπένδων πρὸς ἐκεῖ-

νον ἀνήχθη μὲν ἔχων ἅπαντας, ἔπλει δὲ πρῶτον ἀπιέ-
 ναι διδοὺς καὶ ὑπολείπεσθαι τοὺς οὐ προθύμως συ-
 στρατευομένους. Ἀψάμενος δὲ Λιβύης καὶ παραπλέων
 ἐντυγχάνει Σέξτω τῷ νεωτέρῳ τῶν Πομπηίου παίδων
 5 ἀγγέλλουσι τὴν ἐπ' Αἰγύπτου τοῦ πατρὸς τελευτήν.
 Πάντες μὲν οὖν βαρέως ἤνεγκαν, οὐδείς δὲ μετὰ Πομ-
 πήϊου ἠξίου Κάτωνος παρόντος οὐδὲ ἀκούειν ἄλλον ἠγε-
 μόνα. Διὸ καὶ Κάτων αἰδούμενος καὶ οἰκτεῖρων ἄνδρας
 ἀγαθοὺς καὶ πίστεως δεδωκότας πείραν ἐπὶ ξένης ἐρή-
 10 μους καὶ ἀπόρους ἀπολιπεῖν, ὑπέστη τε τὴν ἀρχὴν καὶ
 παρῆλθεν εἰς Κυρήνην· ἐδέξαντο γὰρ ἐκεῖνον ὀλίγαις
 ἡμέραις ἔμπροσθεν ἀποκλείσαντες Λαβιηρόν. Ἐνταῦθα
 πυνθανόμενος Σικηπίωνα τὸν Πομπηίου πενθερὸν ὑπὸ
 Ἰόβα τοῦ βασιλέως ἀνειληφθαι, καὶ Οὔαρον Ἄττιον, ὃς
 15 ἦν ὑπὸ Πομπηίου Λιβύης ἀποδεδειγμένος ἠγεμῶν, εἶ-
 ναι σὺν αὐτοῖς μετὰ δυνάμεως, ἐξώρμησε πεξῆ χειμῶ-
 νος ὥρα, πολλοὺς μὲν ὄνους ὕδωρ κομίζοντας συναγα- 78
 γῶν, πολλὴν δὲ λείαν ἐλαύνων, ἔτι δὲ ἄρματα καὶ τοὺς
 καλουμένους Ψύλλους ἐπαγόμενος, οἳ τὰ τε δῆγματα
 20 τῶν θηρίων ἰῶνται τοῖς στόμασιν ἔλκοντες τὸν ἰόν, αὐτὰ
 τε τὰ θηρία κατεπάδοντες ἀμβλύνουσι καὶ κηλοῦσιν.
 Ἡμέρας δὲ συνεχῶς ἐπὶ τῆς πορείας γενομένης πρῶτος
 ἠγήσατο μήτε ἵππῳ μήτε ὑπόζυγιῳ χρησάμενος. Ἐδεί-
 πνει δὲ καθήμενος ἀφ' ἧς ἡμέρας τὴν κατὰ Φάρσαλον
 25 ἦτταν ἔγνω· καὶ τοῦτο τῷ λοιπῷ προσέδηκε πένθει, τὸ
 μὴ κατακλιθῆναι πλὴν καθεύδων. Ἐν δὲ Λιβύῃ διαγα-
 γῶν . . . τοῦ χειμῶνος ἐξήγαγε τὴν στρατιάν· ἦσαν δὲ μυ-
 ρίων ὀλίγον ἀποδέοντες.

LVII. Τὰ δὲ πράγματα κακῶς εἶχε τοῖς περὶ Σικη-
 30 πίωνα καὶ Οὔαρον, ἐκ διαφορᾶς καὶ στάσεως ὑποδυομέ-
 νοις καὶ θεραπεύουσι τὸν Ἰόβαν, οὐκ ἀνεκτὸν ὄντα βα-
 ρύτητι φρονήματος καὶ ὄγκῳ διὰ πλοῦτον καὶ δύναμιν·

ὅς γε Κάτωνι πρῶτον ἐντυγχάνειν μέλλων μέσον ἔθηκε τὸν ἑαυτοῦ θρόνον τοῦ Σκηπίωνος καὶ τοῦ Κάτωνος. Ὁ μέντοι Κάτων ὡς εἶδεν, ἄρας τὸν ἑαυτοῦ μετέθηκεν ἐπὶ θάτερα, μέσον λαμβάνων τὸν Σκηπίωνα, καίπερ ἐχθρὸν ὄντα καὶ τι καὶ βιβλίον ἐκδεδωκότα βλασφη- 5
μαίαιας ἔχον τοῦ Κάτωνος. Εἶτα τοῦτο μὲν εἰς οὐδένα τί-
θενται λόγον, εἰ δὲ Φιλόστρατον ἐν Σικελίᾳ μέσον εἶχε περιπατῶν ἐπὶ τιμῇ φιλοσοφίας, ἐγκαλοῦσι. Τότε δ' οὖν καὶ τὸν Ἰόβαν ἔπαυσε μονονουχί σατράπας πεποιη-
μένον ἑαυτοῦ τοὺς περὶ τὸν Σκηπίωνα, κάκείνους διήλ- 10
λαξεν. Ἀξιούντων δὲ πάντων ἄρχειν αὐτὸν καὶ πρώτων τῶν περὶ Σκηπίωνα καὶ Οὔαρον ἐξισταμένων καὶ παρα-
διδόντων τὴν ἡγεμονίαν, οὐκ ἔφη καταλύσειν τοὺς νό-
μους, περὶ ὧν τῷ καταλύοντι πολεμοῦσιν, οὐδὲ ἑαυτὸν ἀντιστράτηγον ὄντα παρόντος ἀνθυπάτου προτάξειν. 15
Ἀνθύπατος γὰρ ὁ Σκηπίων ἀπεδέδεικτο καὶ θάρσος εἶχον οἱ πολλοὶ διὰ τοῦνομα, κατορθώσειν ἄρχοντος ἐν Λιβύῃ Σκηπίωνος.

LVIII. Ἐπεὶ μέντοι τὴν ἀρχὴν ὁ Σκηπίων παραλα-
βὼν εὐθύς ἐβούλετο Ἰόβα χαριζόμενος Ἴτυκαίους ἤβη- 20
δὸν ἀποκτεῖναι καὶ κατασκάψαι τὴν πόλιν ὡς τὰ Καίσα-
ρος φρονοῦσαν, οὐχ ὑπέμεινεν ὁ Κάτων, ἀλλὰ μαρτυ-
ρόμενος καὶ κεκραγῶς ἐν τῷ συνεδρίῳ καὶ θεοκλυτῶν μόλις ἐξείλετο τῆς ὠμότητος αὐτῶν τοὺς ἀνθρώπους·
καὶ τὰ μὲν αὐτῶν δεηθέντων, τὰ δὲ τοῦ Σκηπίωνος 25
ἀξιούντος ἀνεδέξατο φρουρήσειν τὴν πόλιν, ὡς μήτε
ἄκουσα μήτε ἐκοῦσα Καίσαρι προσγένοιτο. Καὶ γὰρ ἦν
εἰς ἅπαντα τὸ χωρίον ὠφέλιμον καὶ διαρκὲς τοῖς ἔχου-
σιν· ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ Κάτωνος ἐρρώσθη. Καὶ γὰρ
στίον εἰσήγαγεν ὑπερβάλλοντα πλήθει καὶ κατεσκευάσε 30
τὰ τεύχη πύργους ἐπαιρόμενος καὶ τάφρους ὄχυράς καὶ
χαρακώματα πρὸ τῆς πόλεως βαλλόμενος. Ἴτυκαίων δὲ

τοὺς μὲν ἠβῶντας ἐν τοῖς χαρακώμασιν ἔταξεν οἰκεῖν τὰ
 ὄπλα παραδόντας αὐτῷ, τοὺς δὲ ἄλλους ἐν τῇ πόλει
 συνείχευ, ἰσχυρῶς ἐπιμελόμενος μὴ ἀδικεῖσθαι μηδὲ πά-
 σχειν κακῶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ὅπλα δὲ πολλὰ καὶ
 5 χρήματα καὶ σίτον ἐξέπεμψε τοῖς ἐπὶ στρατοπέδου, καὶ
 ὄλως εἶχε τοῦ πολέμου τὴν πόλιν ταμιεῖον. Ἄ δὲ Πομ-
 πητῷ συνεβούλευε πρότερον καὶ τότε Σκηπίωνι, μὴ
 μάχεσθαι πρὸς ἄνδρα πολεμιστὴν καὶ δεινόν, ἀλλὰ τῷ
 χρόνῳ χρῆσθαι πᾶσαν ἀκμὴν, ἣ τυραννὶς ἰσχύει, μα-
 10 ραίνοντι, τούτων ὁ Σκηπίων ὑπὸ ἀνθαδείας κατεφρό-
 νει· καὶ ποτε τῷ Κάτωνι δειλίαν ὄνειδίζων ἔγραψεν, εἰ
 μὴ μόνον αὐτὸς ἀγαπᾷ καθήμενος ἐν πόλει καὶ τείχε-
 σιν, ἀλλὰ μηδὲ ἑτέρους ἔᾶ πρὸς τὸν καιρὸν εὐθαρσῶς
 χρῆσθαι τοῖς λογισμοῖς. Πρὸς ταῦτα ὁ Κάτων ἀντέγρα-
 15 ψεν, ὡς ἔτοιμός ἐστιν οὓς ἤγαγεν αὐτὸς εἰς Λιβύην
 ὀπλίτας καὶ ἵππεῖς παραλαβὼν εἰς Ἰταλίαν περαιοῦν καὶ
 Καίσαρα μεθιστάναι καὶ τρέπειν ἀπ' ἐκείνων πρὸς αὐ-
 τόν. Ὡς δὲ καὶ τούτων ὁ Σκηπίων κατεγέλα, πάννυ
 δῆλος ἦν ἀχθόμενος ὁ Κάτων τῇ παραχωρήσει τῆς ἀρ-
 20 χῆς, ὡς οὔτε τῷ πολέμῳ καλῶς τὸν Σκηπίωνα χρῆσόμε-
 νον οὔτε ἂν παραλόγως εὐτυχῆσῃ μέτριον ἐν τῷ κρατεῖν
 πρὸς τοὺς πολίτας ἐσόμενον. Διὸ καὶ γνώμην εἶχεν ὁ
 Κάτων καὶ πρὸς τοὺς συνήθεις ἔλεγεν, οὐ χρηστὰς μὲν
 ἐλπίδας ἔχειν ὑπὲρ τοῦ πολέμου δι' ἀπειρίαν καὶ θρα-
 25 σύτητα τῶν ἡγεμόνων, εἰ δ' οὖν εὐτυχία τις γένοιτο
 καὶ καταλυθεῖ Καῖσαρ, οὐ μενεῖν ἐν Ῥώμῃ, φεύξεσθαι
 δὲ τὴν χαλεπότητα καὶ πικρίαν τοῦ Σκηπίωνος ἤδη τότε
 δεινὰς καὶ ὑπερηφάνους ποιουμένου κατὰ πολλῶν ἀπει-
 λὰς. Ἀπέβη δὲ μᾶλλον ἢ προσεδόκα· καὶ περὶ ἐσπέραν
 30 βαθεῖαν ἤκέ τις ἀπὸ στρατοπέδου τριταῖος ἀγγέλλων,
 ὅτι μάχης μεγάλης πρὸς Θάσῳ γενομένης διεφθάρται
 παντάπασι τὰ πράγματα καὶ κρατεῖ Καῖσαρ τῶν στρα-

τοπέδων, Σκηπίων δὲ καὶ Ἰόβας σὺν ὀλίγοις ἐκπεφεύ-
 γασιν, ἡ δὲ ἄλλη δύναμις ἀπόλωλε.

LIX. Τούτων προσπεσόντων ἡ μὲν πόλις, οἷον εἰ-
 κὸς ἐν νυκτὶ καὶ πολέμῳ, πρὸς τοιοῦτον ἄγγελμα μικροῦ
 δεῖν ἐκφρων γενομένη μόλις ἑαυτὴν ἐντὸς τειχῶν κα- 5
 τεῖχεν, ὁ δὲ Κάτων προελθὼν τότε μὲν, ὥς ἐκάστοις
 ἀπήντα διαθέουσι καὶ βοῶσιν, ἐπιλαμβανόμενος καὶ
 παραμυθούμενος ἀφήρει τοῦ δέους τὸ περιθιαμβῆς καὶ
 ταραχῶδες, ὥς οὐ τηλικούτων ἴσως γεγονότων, ἀλλὰ
 ἐπὶ μείζον αἰρομένων τῷ λόγῳ, καὶ κατέστησε τὸν θό- 10
 ρυβον· ἅμα δ' ἡμέρα τοὺς τριακοσίους, οἷς ἐχρῆτο βου-
 λῆ, Ῥωμαίους μὲν ὄντας, ἐν δὲ Λιβύῃ πραγματευομέ-
 νους ἀπὸ ἐμπορίας καὶ δανεισμῶν, εἰς ἱερὸν Διὸς ἐκή-
 ρυττε συνιέναι, καὶ ὅσοι παρῆσαν ἀπὸ συγκλήτου καὶ
 παιδας αὐτῶν. Ἔτι δὲ συλλεγομένων ἐκείνων προσελ- 15
 θὼν ἀθορύβως καὶ μετὰ εὐσταθείας, ὥσπερ οὐδενὸς
 καινοῦ γεγονότος, βιβλίον ἔχων ἐν ταῖς χερσὶν ἀνεγί-
 νωσκεν. Ἦν δὲ ἀναγραφὴ τῶν πρὸς τὸν πόλεμον ὀργά-
 νων, ὄπλων, σίτου, τόξων, ὀπλιτῶν. Ἐπεὶ δὲ συνῆλ-
 θου, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν τριακοσίων καὶ διελθὼν πολὺν 20
 ἔπαινον τῆς προθυμίας αὐτῶν καὶ τῆς πίστεως, ἣν ἐπε-
 δεῖξαντο καὶ χρήμασι καὶ σώμασι καὶ βουλαῖς ὠφελι-
 μώτατοι γινόμενοι, παρεκάλει μὴ διαλυθῆναι ταῖς ἐλ-
 πίσιν ἕκαστον αὐτῷ φυγὴν ἰδίαν ἢ ἀπόδρασίν τινα πο-
 ριζόμενον. Ἄν γὰρ ἐν ταύτῳ συμμένωσι, καὶ πολεμούν- 25
 των ἦττον καταφρονήσῃν Καίσαρα, καὶ φείσεσθαι μᾶλ-
 λον δεομένων. Βουλευέσθαι δ' ἐκέλευεν αὐτοὺς ὑπὲρ
 αὐτῶν, οὐδέτερα μεμψόμενος, ἀλλ' εἰ μὲν τρέποιντο
 τῇ γνώμῃ πρὸς τὴν τύχην, τῆς ἀνάγκης θησόμενος τὴν
 μεταβολὴν· ἴσταμένων δὲ πρὸς τὰ δεινὰ καὶ δεχομένων 30
 τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κίνδυνον, οὐκ ἐπαινεσόμενος
 μόνον, ἀλλὰ καὶ θαυμασόμενος τὴν ἀρετὴν καὶ παρῆξαν

ἑαυτὸν ἄρχοντα καὶ συναγωνιζόμενον, ἄχρι οὗ τὴν
 ἐσχάτην τύχην τῆς πατρίδος ἐξελέγξωσιν, ἣν οὐκ Ἰτύ-
 κην οὐδὲ Ἀδρούμητον οὔσαν, ἀλλὰ Ῥώμην, πολλάκις
 5 ἐκ χαλεπωτέρων σφαλαμάτων ὑπὸ μεγέθους ἀναφέρε-
 σθαι. Πολλῶν δ' αὐτοῖς εἰς σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν
 ὑποκειμένων, καὶ μεγίστου πρὸς ἄνδρα πολεμεῖν ἐπὶ
 πολλὰ τοῖς καιροῖς ἀνθελκόμενον, Ἰβηρίας τε πρὸς
 Πομπήϊον ἀφεστῶσης τὸν νέου, αὐτῆς τε τῆς Ῥώμης οὐ-
 10 πω δὲ ἀήθειαν παντάπασι δεδεδυμένης τὸν χαλινόν, ἀλλ'
 ἀναξιοπαθοῦσης καὶ συνεξανισταμένης πρὸς πᾶσαν με-
 ταβολήν, οὐδὲ τὸν κίνδυνον εἶναι φευκτέον, ἀλλὰ ἔχειν
 διδάσκαλον τὸν πολέμιον ἀφειδοῦντα τῆς ψυχῆς ἐπὶ ταῖς
 μεγίσταις ἀδικίαις, οὐχ ὥσπερ ἑαυτοῖς εἰς τὸν εὐτυχέ-
 15 στατον βίον κατορθοῦσιν ἢ πταίουσιν εἰς τὸν εὐκλεέ-
 στατον θάνατον τὴν ἀδηλότητα τοῦ πολέμου τελευτᾶν.
 Οὐ μὴν ἀλλ' ἐκείνους γε δεῖν ἔφη βουλεύεσθαι καθ'
 ἑαυτούς, συνευχόμενος ἀντὶ τῆς πρόσθεν ἀρετῆς καὶ
 προθυμίας αὐτοῖς τὰ δόξαντα συνενεγκεῖν.

LX. Τοιαῦτα τοῦ Κάτωνος εἰπόντος, ἦσαν μὲν οἱ
 20 καὶ τοῖς λόγοις ἀγόμενοι πρὸς τὸ θαρρεῖν, οἱ δὲ πλεῖ-
 στοι πρὸς τὸ ἀδεῆς καὶ γενναῖον αὐτοῦ καὶ φιλάνθρω-
 πον ὀλίγου δεῖν ἐκλαθόμενοι τῶν παρόντων, ὡς μόνου
 ὄντα τοῦτου ἀήττητον ἡγεμόνα καὶ πάσης κρείττονα
 τύχης, ἐδέοντο χρῆσθαι καὶ σώμασιν αὐτῶν καὶ χρή-
 25 μασι καὶ ὄπλοις, ὅπως αὐτὸς ἔγνωκε· κρείττον γὰρ ἐκεί-
 νω πειθομένους ἀποθανεῖν ἢ σώζεσθαι προδόντας ἀρε-
 τὴν τοσαύτην. Εἰπόντος δέ τινος, ὡς χρὴ ψηφίσασθαι
 δούλοις ἐλευθερίαν, καὶ τῶν πλείστων συνεπαινεσάν-
 των, οὐκ ἔφη τοῦτο ποιήσειν ὁ Κάτων· οὐ γὰρ εἶναι
 30 νόμιμον οὐδὲ δίκαιον, αὐτῶν μέντοι τῶν δεσποτῶν
 ἀφιέντων, τοὺς ἐν ἡλικίᾳ δέχεσθαι. Γενομένων δὲ πολ-
 λῶν ὑποσχέσεων κελεύσας ἀπογράφεσθαι τὸν βουλόμε-

νον ἀπηλλάττετο. Καὶ μετὰ μικρὸν ἦκεν αὐτῷ γράμματα παρὰ Ἰόβα καὶ Σκηπίωνος, Ἰόβα μὲν ἐν ὄρει κερυμμένου μετ' ὀλίγων ἐρωτῶντος, ὃ τι πράττειν δέδοκται τῷ Κάτῳ· καὶ γὰρ περιμενεῖν Ἰτύκην ἐκλιπόντα καὶ πολιορκουμένῳ μετὰ στρατιᾶς ἐπιβοηθήσειν, 5 Σκηπίωνος δὲ πρὸς ἄκρα τινὶ ναυλοχοῦντος οὐ πόρρω τῆς Ἰτύκης ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καταδοκοῦντος.

LXI. Ἔδοξεν οὖν τῷ Κάτῳ τοὺς γραμματοφόρους ἐπισχεῖν, ἄχρι οὗ βεβαιώσῃ τὰ παρὰ τῶν τριακοσίων. Οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ βουλῆς ἦσαν πρόθυμοι καὶ τοὺς οἰκέ- 10 τας εὐθύς ἀφιέντες ἐλευθέρους ὦπλιζον· τῶν δὲ τριακοσίων, ἅτε δὴ πλωτικῶν καὶ δανειστικῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς οἰκέταις τῆς οὐσίας ἐχόντων, οὐ πολὺν οἱ Κάτωνος λόγοι χρόνον ἐμμεῖναντες ἐξερρήσαν· καθάπερ [γὰρ*] τῶν σωμάτων τὰ μάνα δέχεται 15 ῥαδίως τὴν θερμότητα καὶ πάλιν μεθίησι τοῦ πυρὸς ἀπαχθέντος ψυχούμενα, παραπλησίως ἐκείνους ὁ μὲν Κάτων ὀρώμενος ἀνεξωπύρει καὶ διεθέρμαιεν, αὐτοὺς δὲ ἑαυτοῖς λόγον διδόντας ὁ Καίσαρος φόβος ἐξέκρουσε τῆς πρὸς Κάτωνα καὶ τὸ καλὸν αἰδοῦς. „Τίνες γὰρ“ 20 ἔφασαν „όντες, [καὶ] τίνι τὸ προστασδόμενον ποιεῖν ἀπαξιούμεν; Οὐχὶ Καίσαρ μὲν οὗτος, εἰς ὃν ἡ Ῥωμαίων ἅπασα περιέστηκεν ἰσχύς; ἡμῶν δὲ Σκηπίων οὐδεὶς οὐδὲ Πομπήϊος οὐδὲ Κάτων. Ἀλλὰ ἐν οἷς καιροῖς πάντες ἀνθρώποι ταπεινότερα τῶν προσηκόντων διὰ 25 φόβον φρονοῦσιν, ἐν τούτοις ἡμεῖς ὑπερμαχοῦντες τῆς Ῥωμαίων ἐλευθερίας πολεμοῦμεν ἐξ Ἰτύκης ἢ Κάτων μετὰ Πομπηίου Μάγνου φεύγων ὑφεῖτο τῆς Ἰταλίας· καὶ δούλους ἐλευθεροῦμεν κατὰ Καίσαρος, οἷς αὐτοῖς ἐλευθερίας, ὅσον ἂν ἐκεῖνος θέλῃ, μέτεστιν; Ἄλλ' ἔτι 30 οὖν, ὡς μοχθηροί, γνόντες ἑαυτοὺς παραιτώμεθα τὸν κεραιτοῦντα καὶ πέμψωμεν τοὺς δεησομένους.“ Ταῦτα

οἱ μετριώτατοι τῶν τριακοσίων παρήνουν· οἱ δὲ πλεῖστοι τοῖς συγκλητικοῖς ἐπεβούλευον, ὥς, εἰ τούτους συλλάβοιεν, ἱλασόμενοι τὴν πρὸς αὐτοὺς ὀργὴν τοῦ Καίσαρος.

- 5 LXII. Ὁ δὲ Κάτων ὑπονοῶν τὴν μεταβολὴν οὐκ ἤλεγχε, τῷ μὲντοι Σκηπίωνι καὶ τῷ Ἰόβα γράψας ἀπέχεσθαι τῆς Ἰτύκης ἀπιστία τῶν τριακοσίων ἐξέπεμψε τοὺς γραμματοφόρους. Τῶν δὲ ἱππέων οἱ διαφυγόντες ἀπὸ τῆς μάχης, ἀριθμὸς οὐκ εὐκαταφρόνητος, προσελά-
- 10 σαντες τῇ Ἰτύκῃ πέμπουσι πρὸς τὸν Κάτωνα τρεῖς ἄνδρας οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἀπὸ πάντων ἔχοντας. Οἱ μὲν γὰρ ἀπιέναι πρὸς Ἰόβαν, οἱ δὲ τῷ Κάτῳ προσχωρεῖν ὤρμητο, τοὺς δὲ καὶ δέος εἶχεν εἰς Ἰτύκην παριέναι. Ταῦτα ὁ Κάτων ἀκούσας τοῖς μὲν τριακοσίοις ἐκέ-
- 15 λευσε προσέχειν Μάρκον Ρούβριον ἀτρέμα τὰς ἀπογραφὰς τῶν ἐλευθερούντων δεχόμενον καὶ μὴ προσβιαζόμενον, αὐτὸς δὲ τοὺς συγκλητικὸς ἀναλαβὼν προῆλθεν ἔξω τῆς Ἰτύκης, καὶ τοῖς ἱππάρχοις ἐνέτυχε δεόμενος μὴ προσέσθαι Ῥωμαίων ἄνδρας ἀπὸ βουλῆς τοσού-
- 20 τος μηδὲ Ἰόβαν ἐλέσθαι στρατηγὸν ἀντὶ Κάτωνος, ἀλλὰ σώζεσθαι κοινῇ καὶ σώζειν παρελθόντας εἰς πόλιν οὔτε κατὰ κράτος ἀλώσιμον εἰς ἔτη τε πάμπολλα σῆτον καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν ἔχουσαν. Ταῦτα δὲ καὶ τῶν συγκλητικῶν δεομένων καὶ δακρυόντων οἱ μὲν ἱππαρχοι
- 25 χοι διελέγοντο τοῖς ἱππεῦσιν, ὁ δὲ Κάτων ἐπὶ χώματός τινος καθίσας μετὰ τῶν συγκλητικῶν ἀνέμεινε τὰς ἀποκρίσεις.

- LXIII. Ἐν δὲ τούτῳ παρῆν ὁ Ρούβριος σὺν ὀργῇ κατηγορῶν τῶν τριακοσίων ἀκοσμίαν πολλὴν καὶ θόρον, ὥς ἀφισταμένων καὶ διαταραττόντων τὴν πόλιν. Ἐφ' οἷς οἱ μὲν ἄλλοι παντάπασιν ἀπογνόντες ἑαυτῶν εἰς δάκρυα καὶ ὀδυρμοὺς ἐξέπεσον, ὁ δὲ Κάτων ἐκεῖ-

νους τε θαρσύνειν ἐπειράτο καὶ πρὸς τοὺς τριακοσίους
 ἐπεμψεν ἀναμείναι κελεύων. Οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἰππέων
 ἦγον οὐ μέτρια προστάττοντες· ἔφασαν γὰρ οὔτε Ἴόβα
 δεῖσθαι μισθοδοτοῦντος οὔτε Καίσαρα φοβεῖσθαι Κά- 5
 τανος αὐτῶν ἄρχοντος, Ἴτυκαίοις δέ, Φοίνιξιν ἀνθρῶ-
 ποῖς εὐμεταβόλοις, συγκαθειργνησθαι δεινὸν εἶναι·
 καὶ γὰρ εἰ νῦν ἀτρεμοῦσιν, ὅταν Καίσαρ ἐπίη, συνεπι-
 θήσεσθαι καὶ προδώσειν. Εἶπερ οὖν δεῖται τις αὐτῶν
 συμπολεμούντων καὶ συμπαρόντων, ἐκβαλὼν ἅπαντας
 Ἴτυκαίους ἢ διαφθείρας, οὕτως εἰς πόλιν καθαρὰν πο- 10
 λεμίῳν καὶ βαρβάρων καλείτω. Ταῦτα ὁ Κάτων ἄγρια
 μὲν δεινῶς ἠγείτο καὶ βάρβαρα, πρῶως δὲ ἀπεκρίνατο
 βουλευσέσθαι μετὰ τῶν τριακοσίων. Καὶ παρελθὼν αὐ-
 θις εἰς τὴν πόλιν ἐνετύγχανε τοῖς ἀνδράσι οὐκέτι σκή-
 ψεις οὐδὲ παραγωγὰς πλασσομένοις ὑπ' αἰδοῦς πρὸς 15
 αὐτόν, ἄντικρυς δὲ χαλεπαίνουσιν, εἰ τις αὐτοὺς βιά-
 ζοιτο πολεμεῖν Καίσαρι μὴ δυναμένους μηδὲ βουλομέ-
 νους. Ἐνιοὶ δὲ καὶ παρεφθέγγοντο περὶ τῶν συγκλητι-
 κῶν, ὡς καθεκτέον ἐν τῇ πόλει, Καίσαρος προσιόντος.
 Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὡς οὐκ ἀκούσας ὁ Κάτων παρήκε· καὶ 20
 γὰρ ἦν ὑποκωφότερος· ὡς δὲ τις αὐτῷ προσελθὼν
 ἀπήγγειλε τοὺς μὲν ἰππεῖς ἀπιέναι, φοβηθεῖς, μὴ παν-
 τάπασιν οἱ τριακόσιοι κατὰ τῶν συγκλητικῶν ἀπονοη-
 θῶσιν, ἐβάδιζε μετὰ τῶν φίλων ἐξαναστάς· καὶ θεασά-
 μενος ἤδη προκεχωρηκότας ἵππον λαβὼν ἐδίωκε πρὸς 25
 αὐτούς. Οἱ δὲ ἰδόντες ἄσμενοι προσελαύνοντα καὶ ἐδέ-
 ξαντο καὶ παρεκάλουν σώζεσθαι μετ' αὐτῶν. Τότε καὶ
 δακρῦσαι τὸν Κάτωνά φασιν ὑπὲρ τῶν συγκλητικῶν
 δεόμενον καὶ προτείνοντα τὰς χεῖρας, ἐνίων δὲ καὶ τοὺς
 ἵππους ἀναστρέφοντα καὶ τῶν ὄπλων ἀντιλαμβανόμε- 30
 νον, μέχρι οὗ κατειργάσατο τὴν γοῦν ἡμέραν ἐκείνην
 ἐπιμείναντας ἀσφαλῆ τοῖς ἀνδράσι φυγὴν παρασχεῖν.

LXIV. Ὡς οὖν ἔχων αὐτοὺς ἀφίκετο καὶ τοὺς μὲν ἐπὶ τὰς πύλας κατέστησε, τοῖς δὲ τὴν ἄκραν φυλάττειν παρέδωκεν, ἔδεισαν οἱ τριακόσιοι, μὴ δίκην δῶσι τῆς μεταβολῆς· καὶ πρὸς τὸν Κάτωνα πέμποντες ἐδέοντο 5 πάντως ἀφικέσθαι πρὸς αὐτούς. Οἱ δὲ συγκλητικοὶ περιχυθέντες οὐκ εἶων οὐδὲ ἔφασαν προήσεσθαι τὸν κηδεμόνα καὶ σωτῆρα τοῖς ἀπίστοις καὶ προδόταις. Σαφεστάτη γὰρ, ὡς ἔοικεν, αἰσθησις τότε παρέστη καὶ πόθος καὶ θαῦμα τῆς τοῦ Κάτωνος ἀρετῆς πᾶσιν ὁμα- 10 λῶς τοῖς ἐν τῇ Ἰτύκῃ γενομένοις, ὡς οὐδὲν ἄρα κίβδηλον οὐδὲ ἀπατηλὸν ἐμέμικτο τοῖς πραττομένοις ὑπ' αὐτοῦ. Πάλαι δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν ἐγνωκῶς ἀνελεῖν δεινούς πόνους ἐπόνει καὶ φροντίδας καὶ ὠδύνας εἶχεν ὑπὲρ ἄλλων, ὅπως εἰς ἀσφαλὲς καταστήσας ἅπαντας ἀπαλλά- 15 ξαιτο τοῦ ζῆν. Οὐ γὰρ ἦν ἄδηλος ἢ πρὸς τὸν θάνατον αὐτοῦ φορὰ, καίπερ οὐ φάσκοντος. Ὑπήκουσεν οὖν τότε τοῖς τριακοσίοις παραμυθησάμενος τοὺς συγκλητικούς· καὶ μόνος ἦκε πρὸς αὐτοὺς χάριν ἔχειν ὁμολογοῦντας καὶ δεομένους τὰ μὲν ἄλλα χρῆσθαι καὶ πιστεύειν, εἰ δὲ 20 Κάτωνες οὐκ εἰσὶν οὐδὲ τὸ Κάτωνος φρόνημα χωροῦσιν, οἴκτειρειν τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν· ἐγνωκότες δ' οὖν Καίσαρος δεῖσθαι καὶ πέμπειν πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ ἐκείνου μάλιστα καὶ πρώτου ποιήσεσθαι δέησιν· εἰ δὲ μὴ πείθοιεν, οὐδ' αὐτοῖς διδομένην δέξεσθαι τὴν χάριν, 25 ἀλλ' ἄχρι ἂν ἐμπνέωσι πολεμήσειν ὑπὲρ ἐκείνου. Πρὸς ταῦτα ὁ Κάτων ἐπαινέσας τὴν εὐνοίαν ἔφη χρῆναι τῆς αὐτῶν σωτηρίας ἕνεκα πέμπειν κατὰ τάχος, ὑπὲρ αὐτοῦ δὲ μὴ δεῖσθαι· κεκρατημένων γὰρ εἶναι δέησιν καὶ ἀδικούντων παραίτησιν· αὐτὸς δὲ οὐ μόνον ἀήττητος 30 γεγονέμεναι παρὰ πάντα τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ νικᾶν ἐφ' ὅσον ἐβούλετο καὶ κρατεῖν Καίσαρος τοῖς καλοῖς καὶ δικαίοις· ἐκείνον δ' εἶναι τὸν ἐαλωκότα καὶ νενικημένον·

ἃ γὰρ ἤρνεϊτο πράττειν κατὰ τῆς πατρίδος πάλαι, νῦν ἐξηλέγχθαι καὶ πεφωρᾶσθαι.

LXV. Τοιαῦτα διαλεχθεὶς τοῖς τριακοσίοις ἀπηλάττετο· καὶ πυθόμενος Καίσαρα πᾶσαν ἄγοντα τὴν στρατιὰν ἤδη καθ' ὁδὸν εἶναι „Παπαί“ εἶπεν „ὥς ἐπ' 5 ἄνδρας ἡμᾶς ἐκεῖνος.“ Καὶ τραπόμενος πρὸς τοὺς συγκλητικοὺς ἐκέλευε μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἕως παραμένουσιν οἱ ἱππεῖς σῶζεσθαι. Καὶ τὰς μὲν ἄλλας ἀπέκλεισε θύρας, μιᾷ δὲ τῇ πρὸς θάλασσαν φερούσῃ... τὰ τε πλοῖα τοῖς ὑφ' ἑαυτὸν διένειμε καὶ τάξεως ἐπεμελεῖτο, παύων τὰς 10 ἀδικίας καὶ διαλύων τοὺς θυορύβους καὶ τοὺς ἀπόρους ἔχοντας ἐφοδιάζων. Ἐπεὶ δὲ Μάρκος Ὀκτάβιος ἄγων δύο τάγματα πλησίον κατεστρατοπέδευσε καὶ πέμπων ἠξίου τὸν Κάτωνα περὶ ἀρχῆς διορίσασθαι πρὸς αὐτόν, ἐκεῖνῳ μὲν οὐθέν ἀπεκρίνατο, πρὸς δὲ τοὺς φίλους εἶ- 15 πεν „Εἶτα θαυμάζομεν, ὅπως ἀπόλωλε τὰ πράγματα, τὴν φιλαρχίαν ὀρῶντες ἡμῖν ἐν αὐτῷ τῷ ὀλέθρῳ βεβηκόσι παραμένουσαν;“ Ἐν τούτῳ δὲ τοὺς ἱππεῖς ἀκούσας ἀπιόντας ἤδη φέρειν καὶ ἄγειν τὰ τῶν Ἴτυκαίων ὥσπερ λάφυρα, δρόμῳ συνέτεινε πρὸς αὐτοὺς καὶ τοῖς πρώτοις 20 ἐντυχῶν ἀφηρεῖτο, τῶν δὲ ἄλλων ἕκαστος ἐφθανε ῥίπτων καὶ κατατιθέμενος, πάντες δὲ ὑπ' αἰσχύνης σιωπῇ καὶ κάτω βλέποντες ἀπῆεσαν. Ὁ δὲ Κάτων εἰς τὴν πόλιν τοὺς Ἴτυκαίους συναγαγὼν εἶδετο περὶ τῶν τριακοσίων, μὴ παροξῦναι Καίσαρα κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ 25 κοινῇ τὴν σωτηρίαν πράττειν ἀλλήλοις. Εἶτα πάλιν τραπόμενος πρὸς τὴν θάλατταν ἐπεσκόπει τοὺς ἐμβαίνοντας καὶ τῶν φίλων καὶ ξένων ὄσους ἐπεισεν ἠσπάζετο καὶ προὔπεμπε. Τὸν δὲ υἱὸν οὐκ ἐπεισε λαβεῖν πλοῖον, οὐδὲ ᾗετο δεῖν ἀποτρέπειν περιεχόμενον τοῦ 30 πατρός. Ἦν δέ τις Στατύλλιος, ἀνὴρ τῇ μὲν ἡλικίᾳ νέος, ἰσχυρὸς δὲ τῇ γνώμῃ βουλόμενος εἶναι καὶ τοῦ

Κάτωνος ἀπομιμῆσθαι τὴν ἀπάθειαν. Τοῦτον ἡξίου πλεῖν· καὶ γὰρ ἦν καταφανὴς μισοκαῖσαρ· ὡς δὲ οὐκ ἤθελεν, Ἀπολλωνίδῃ τῷ Στωϊκῷ καὶ Δημητρίῳ τῷ Περιπατητικῷ προσβλέψας ὁ Κάτων „Ἐμέτερον“ εἶπεν
 5 „ἔργον οἰδοῦντα τοῦτον μαλάξαι καὶ καταρτίσαι πρὸς τὸ συμφέρον.“ Αὐτὸς δὲ τοὺς λοιποὺς συνεκπέμπων καὶ χρηματίζων τοῖς δεομένοις τὴν τε νύκτα διέτριβε περὶ ταῦτα καὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας τὸ πλεῖστον μέρος.

- LXVI. Ἐπεὶ δὲ Λεύκιος Καῖσαρ, οἰκείος μὲν ὢν
 10 Καῖσαρος ἐκείνου, μέλλων δὲ πρεσβεύειν ὑπὲρ τῶν τριακοσίων, παρεκάλει τὸν Κάτωνα λόγον αὐτῷ συνυποθέσθαι πιθανόν, ᾧ χρήσεται περὶ ἐκείνων, „ὑπὲρ σοῦ μὲν γὰρ αὐτοῦ καὶ χειρῶν ἐμοὶ καλὸν ἄψασθαι καὶ γόνασι προσπεσεῖν Καῖσαρος,“ οὐκ εἶα ταῦτα ποιεῖν ὁ 792
 15 Κάτων αὐτόν. „Ἐμοὶ γάρ“ εἶπεν „εἰ σῶξεσθαι χάριτι Καῖσαρος ἐβουλόμην, αὐτῷ βαδιστέον ἦν πρὸς ἐκείνον μόνον. Οὐ βούλομαι δὲ τῷ τυράννῳ χάριν ἔχειν ὑπὲρ ὧν παρανομεῖ. Παρανομεῖ δὲ σῶζων ὡς κύριος ὢν αὐτῷ δεσπόζειν οὐδὲν προσῆκεν. Ὅπως μέντοι παραιτήσῃ
 20 τοὺς τριακοσίους κοινῇ σκοπῶμεν, εἰ βούλει.“ Γενόμενος δὲ πρὸς τούτῳ μετὰ τοῦ Λευκίου τὸν υἱὸν αὐτῷ συνέστησε καὶ τοὺς ἐταίρους ἀπιόντι· καὶ προπέμψας ἐκείνου καὶ δεξιωσάμενος ἐπανῆλθεν οἴκαδε, καὶ τὸν υἱὸν καὶ τοὺς φίλους συναγαγὼν ἄλλα τε πολλὰ διελέ-
 25 χθη καὶ πολιτείας ἀπεῖπεν ἄψασθαι τῷ μειρακίῳ· τὸ μὲν γὰρ ἀξίως Κάτωνος οὐκέτι τὰ πράγματα δέξασθαι, τὸ δὲ ἄλλως αἰσχροὺς εἶναι. Καὶ περὶ ἐσπέραν ἤδη τρέπεται πρὸς τὸ βαλανεῖον. Ἐν δὲ τῷ λούεσθαι τοῦ Στατυλλίου μνησθεὶς καὶ μέγα φθεργάμενος „Ἐξέπεμψας“
 30 εἶπεν „ὦ Ἀπολλωνίδῃ, τὸν Στατύλλιον ἀπὸ τοῦ φρονήματος ἐκείνου καθελών; καὶ πέπλευκεν ὁ ἀνὴρ μηδὲ ἀσπασάμενος ἡμᾶς;“ „Πόθεν;“ εἶπεν ὁ Ἀπολλωνίδης

„καίτοι πολλὰ διελέχθημεν· ἀλλὰ ὑψηλός ἐστι καὶ ἄτρε-
 πτος καὶ μένειν φησὶ καὶ πράττειν ὅ τι ἂν σὺ πράττης.“
 Πρὸς ταῦτά φασὶ τὸν Κάτωνα μειδιᾶσαι καὶ εἰπεῖν·
 „Ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐτίκα φανεῖται.“

LXVII. Λουσάμενος δὲ μετὰ πολλῶν ἐδείπνει κα- 5
 θήμενος, ὥσπερ εἰώθει μετὰ τὴν μάχην· οὐ γὰρ κατε-
 κλίθη πλὴν καθεύδων· συνεδείπνουσι δὲ πάντες οἱ ἑταῖ-
 ροὶ καὶ τῶν Ἰτυκαίων οἱ ἄρχοντες. Καὶ μετὰ τὸ δεῖ-
 πνον ὁ πότος ἔσχε μοῦσαν πολλὴν καὶ χάριν, ἄλλων ἐπ’
 ἄλλοις λόγων φιλοσόφων κυκλούντων, ἄχρι οὗ περιῆλ- 10
 θεν ἡ ζήτησις εἰς ταῦτα δὴ τὰ παράδοξα καλούμενα τῶν
 Στωικῶν, τὸ μόνον εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἐλεύθερον, δού-
 λους δὲ τοὺς φαύλους ἅπαντας. Ἐνταῦθα δὴ, ὡς εἰκός,
 ἀντιβάντος τοῦ Περιπατητικοῦ, σφοδρὸς ἐμπροσθεν ὁ
 Κάτων καὶ τόνον προσθεὶς καὶ τραχύτητα φωνῆς ἀπέ- 15
 τεινε πορρωτάτω τὸν λόγον ἀγῶνι θαυμαστῶ χρησάμε-
 νος, ὥστε μηδένα λαθεῖν, ὅτι τῷ βίῳ πέρας ἐγνωκεν
 ἐπιθεὶς ἀπαλλάττεσθαι τῶν παρόντων. Διὸ καὶ μετὰ
 τὸν λόγον σιωπῆς καὶ κατηφείας γενομένης ἐν πᾶσιν
 ἀναλαμβάνων αὐτοὺς καὶ ἀπάγων τῆς ὑποψίας ὁ Κάτων 20
 αὐτίς ὑπὲρ τῶν παρόντων ἐνέβαλλεν ἐρωτήματα καὶ
 φροντίδας, ὡς δεδιῶς μὲν ὑπὲρ τῶν πλεόντων, δεδιῶς
 δὲ ὑπὲρ τῶν ὀδευόντων ἐρημίαν ἄνυδρον καὶ βάρβαρον.

LXVIII. Οὕτω δὲ διαλύσας τὸ σύνδειπνον, καὶ περι-
 πατήσας μετὰ τῶν φίλων τὸν συνήθη μετὰ τὸ δεῖπνον 25
 περίπατον, καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν φυλάκων, ἃ καιρὸς ἦν
 προστάξας, ἀπιὼν εἰς τὸ δωμάτιον ἤδη τὸν τε παῖδα καὶ
 τῶν φίλων ἕκαστον μᾶλλον ἢ πρότερον εἰώθει προσα-
 γαγόμενος καὶ φιλοφρονηθεὶς πάλιν ὑποψίαν παρέσχε
 τοῦ μέλλοντος. Εἰσελθὼν δὲ καὶ κατακλιθεὶς ἔλαβεν 30
 εἰς χεῖρας τῶν Πλάτωνος διαλόγων τὸν περὶ ψυχῆς· καὶ
 διελθὼν τοῦ βιβλίου τὸ πλεῖστον καὶ ἀναβλέψας ὑπὲρ

- κεφαλῆς, ὡς οὐκ εἶδε κρεμάμενον τὸ ξίφος (ὑφήρητο γὰρ ὁ παῖς ἔτι δειπνοῦντος αὐτοῦ), καλέσας οἰκέτην ἠρώτησεν, ὅστις λάβοι τὸ ἐγχειρίδιον. Σιωπῶντος δὲ ἐκείνου πάλιν ἦν πρὸς τῷ βιβλίῳ· καὶ μικρὸν διαλι-
 5 πῶν, ὥσπερ οὐ σπεύδων οὐδὲ ἐπειγόμενος, ἄλλως δὲ τὸ ξίφος ἐπιζητῶν, ἐκέλευσε κομίσαι. Διατριβῆς δὲ γινομένης καὶ μηδενὸς κομίζοντος, ἕξαναγνοὺς τὸ βιβλίον αὐτῆς ἐκάλει καθ' ἓνα τῶν οἰκετῶν καὶ μᾶλλον ἐνέτεινε τὴν φωνὴν τὸ ξίφος ἀπαιτῶν· ἐνὸς δὲ καὶ πύξ τὸ στόμα
 10 πατάξας ἤμαξε τὴν αὐτοῦ χεῖρα, χαλεπαίνων καὶ βοῶν ἤδη μέγα παραδίδοσθαι τῷ πολεμίῳ γυμνὸς ὑπὸ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκετῶν, ἄχρι οὗ κλαίων ὁ υἱὸς εἰσέδραμε μετὰ τῶν φίλων καὶ περιπεσῶν ὠδύρευτο καὶ 793
 καθικέτευεν. Ὁ δὲ Κάτων ἕξαναστάς ἐνέβλεψέ τε δει-
 15 νὸν καὶ „Πότε“ εἶπεν „ἐγὼ καὶ ποῦ λέληθα παρανοίας ἠλωκῶς, ὅτι διδάσκει μὲν οὐδεὶς οὐδὲ μεταπείθει περὶ ὧν δοκῶ κακῶς βεβουλεῦσθαι, κωλύομαι δὲ χρῆσθαι τοῖς ἑμαυτοῦ λογισμοῖς καὶ παροπλίζομαι; Τί δ' οὐχὶ καὶ συνδεῖς, ὦ γενναῖε, τὸν πατέρα καὶ τὰς χεῖρας ἀπο-
 20 στρέφεις, μέχρι ἂν ἐλθῶν Καῖσαρ εὔρη με μηδὲ ἀμύνασθαι δυνάμενον; Οὐ γὰρ ἐπ' ἑμαυτόν γε δέομαι ξίφους, ὅπου καὶ τὸ πνεῦμα βραχὺν χρόνον ἐπισχόντα καὶ τὴν κεφαλὴν ἅπαξ πατάξαντα πρὸς τὸν τοῖχον ἀποθανεῖν ἔνεστι.“
 25 LXIX. Ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ τὸ μὲν μειράκιον ἐξῆλθε μετὰ κλαυθμοῦ καὶ πάντες οἱ λοιποί· τῷ δὲ Δημητρίῳ καὶ τῷ Ἀπολλωνίδῃ μόνοις ὑπολειφθεῖσι πραό-
 30 τέρον ἤδη λαλῶν „Ἢ που καὶ ὑμῖν“ ἔφη „δέδοκται βία κατέχειν ἄνδρα τοσοῦτον ἡλικίας ἐν τῷ βίῳ καὶ καθη-
 μένους αὐτοῦ σιωπῇ παραφυλάσσειν, ἢ λόγον ἤκετε κομίζοντες, ὡς οὐ δεινὸν οὐδὲ αἰσχρὸν ἐστὶν ἀποροῦντα σωτηρίας ἐτέρας Κάτωνα τὴν ἀπὸ τοῦ πολεμίου περιμέ-

νειν; Τί οὖν οὐ λέγετε πείθοντες ἡμᾶς ταῦτα καὶ μετα-
 διδάσκοντες, ἵνα τὰς προτέρας δόξας ἐκείνας καὶ λό-
 γους, οἷς συμβεβιώκαμεν, ἐκβαλόντες καὶ γενόμενοι δια
 Καίσαρα σοφώτεροι μείζονα χάριν εἰδῶμεν αὐτῷ; Καί-
 τοι βεβούλευμαι μὲν οὐθὲν ἔγωγε περὶ ἑμαυτοῦ· δεῖ δέ 5
 με βουλευσάμενον εἶναι κύριον οἷς ἔγνωκα χρῆσθαι.
 Βουλευσομαι δὲ τρόπον τινὰ μεθ' ὑμῶν, βουλευόμενος
 μετὰ τῶν λόγων, οἷς καὶ ὑμεῖς φιλοσοφοῦντες χρῆσθε.
 Θαρροῦντες οὖν ἄπιτε καὶ κελεύετε τὸν υἱὸν ἃ μὴ δύ-
 νηται τὸν πατέρα πείθειν μὴ βιάζεσθαι.“ 10

LXX. Πρὸς ταῦτα μηθὲν ἀντειπόντες οἱ περὶ τὸν
 Δημήτριον, ἀλλὰ δακρῦσαντες ὑπεξῆλθον. Εἰσπέμπε-
 ται δὲ διὰ παιδίου μικροῦ τὸ ἐγχειρίδιον· καὶ λαβὼν
 ἐσπάσατο καὶ κατενόησεν. Ὡς δὲ εἶδεν ἐστῶτα τὸν
 ἀθέρα καὶ τὴν ἀκμὴν διαμένουσαν, εἰπὼν· „Νῦν ἐμός 15
 εἰμι,“ τὸ μὲν ξίφος ἔθηκε, τὸ δὲ βιβλίον αὐθις ἀνεγί-
 νωσκε, καὶ λέγεται δις ὅλον διεξελεθεῖν. Εἶτα κοιμηθεὶς
 ὕπνον βαθύν, ὥστε τοὺς ἐκτὸς αἰσθῆσθαι, περὶ μέσας
 νύκτας ἐκάλει τῶν ἀπελευθέρων Κλεάνθην τὸν ἰατροῦν
 καὶ Βούταν, ᾧ μάλιστα πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις ἐχρῆ- 20
 το. Καὶ τοῦτον μὲν ἐπὶ θάλατταν ἐπεμψεν, ὅπως σκε-
 ψάμενος, εἰ πάντες ἀνηγμένοι τυγχάνουσι, φράσοι πρὸς
 αὐτόν· τῷ δὲ ἰατρῷ τὴν χεῖρα φλεγμαίνουσαν ὑπὸ τῆς
 πληγῆς, ἣν ἐπληξε τὸν οἰκέτην, ἐπιδῆσαι παρέσχε. Καὶ
 τοῦτ' ἐπόλησεν ἠδίους ἅπαντας, ὡς ζωτικῶς ἔχοντος ἀν- 25
 τοῦ. Μετ' ὀλίγον δὲ παρῆν ὁ Βούτας ἀπαγγέλλων τοὺς
 μὲν ἄλλους ἀνήχθαι, Κράσσον δὲ λείπεσθαι ὑπὸ ἀσχο-
 λίας τινός, ὅσον δὲ οὐπω καὶ τοῦτον ἐμβαίνειν, πολὺν
 δὲ χειμῶνα καὶ μέγα πνεῦμα κατέχειν τὴν θάλατταν.
 Τοῦτο ἀκούσας ὁ Κάτων ἐστέναξεν οἰκτῶ τῶν πλεόντων, 30
 καὶ πάλιν ἐπεμψε τὸν Βούταν ἐπὶ θάλατταν, εἰ τις ἄρα
 παλινδρομήσας δέοιτό τινος τῶν ἀναγκαίων, ἀπαγγε-

λούντα πρὸς αὐτόν. Ἦδη δὲ ὄρνιθες ἤδον καὶ μικρὸν
 αὐθις κατηνέχθη πρὸς ὕπνον. Ἐπανελθόντος δὲ τοῦ
 Βούτα καὶ φράσαντος πολλὴν ἡσυχίαν περὶ τοὺς λιμένας
 εἶναι, προσέταξεν αὐτῷ τὴν θύραν κλεῖσαι καὶ καθῆκεν
 5 ἑαυτὸν εἰς τὸ κλινίδιον ὡς τὸ λοιπὸν ἔτι τῆς νυκτὸς
 ἀναπαυσόμενος. Ἐξελθόντος δὲ τοῦ Βούτα σπασάμενος
 τὸ ξίφος ἔωσε μὲν ὑπὸ τὸ στήθος, τῇ δὲ χειρὶ κουφότε-
 ρον διὰ τὴν φλεγμονὴν χρησάμενος οὐκ εὐθύς ἀπήλλα-
 ξεν ἑαυτὸν, ἀλλὰ δυσθανατῶν ἐξέπεσε τῆς κλίνης καὶ
 10 ψόφον ἐποίησε καταβαλὼν ἀβάκιόν τι τῶν γεωμετρικῶν
 παρακείμενον, ὥστε τοὺς θεράποντας αἰσθομένους ἀνα-
 βοῆσαι καὶ τὸν υἱὸν αὐτίκα καὶ τοὺς φίλους ἐπεισελθεῖν. 79
 Ἰδόντες δὲ πεφυρμένον αἵματι καὶ τῶν ἐντέρων τὰ πολ-
 λὰ προπεπτωκότα, ζῶντα δ' αὐτὸν ἔτι καὶ βλέποντα,
 15 δεινῶς μὲν ἅπαντες ἔσχον, ὁ δὲ ἰατρὸς προσελθὼν ἐπει-
 ρᾶτο τῶν ἐντέρων ἀτρώτων διαμεινάντων ταῦτά τε κα-
 διστάναι καὶ τὸ τραῦμα διαρράπτειν. Ὡς οὖν ἀνήνεγκεν
 ὁ Κάτων καὶ συνεφρόνησε, τὸν μὲν ἰατρὸν ἀπέώσατο,
 ταῖς χερσὶ δὲ τὰ ἔντερα σπαράξας καὶ τὸ τραῦμα ἐπ-
 20 αναρρήξας ἀπέθανεν.

LXXI. Ἐν ᾧ δὲ οὐκ ἂν τις ᾤετο χρόνῳ τοὺς κατὰ
 τὴν οἰκίαν πάντας ἡσθῆσθαι τὸ πάθος, ἐπὶ ταῖς θύραις
 ἦσαν οἱ τριακόσιοι, καὶ μικρὸν ὕστερον ὁ δῆμος ἡθροί-
 στο τῶν Ἴτυκαίων, μιᾶ φωνῇ τὸν εὐεργέτην καὶ σωτῆρα
 25 καὶ μόνον ἐλεύθερον καὶ μόνον ἀήτητον καλούντων.
 Καὶ ταῦτα ἔπραττον ἀγγελλομένου προσιέναι Καίσαρος·
 ἀλλ' οὔτε φόβος αὐτοὺς οὔτε κολακεία τοῦ κρατοῦντος
 οὔτε ἢ πρὸς ἀλλήλους διαφορὰ καὶ στάσις ἀμβλυτέρους
 ἐποίησε τῆς πρὸς Κάτωνα τιμῆς. Κοσμήσαντες δὲ τὸ
 30 σῶμα λαμπρῶς καὶ πομπὴν ἐπιφανῆ παρασχόντες καὶ
 θάψαντες παρὰ τὴν θάλασσαν, οὗ νῦν ἀνδριᾶς ἐφέστη-

κεν αὐτοῦ ξιφήρης, οὕτως ἐτράποντο πρὸς τὸ σῶζειν
ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν.

LXXII. Καίσαρ δὲ πυνθανόμενος παρὰ τῶν ἀφι-
κνουμένων ὑπομένειν ἐν Ἰτύκῃ τὸν Κάτωνα μηδὲ φεύ-
γειν, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους προπέμπειν, αὐτὸν δὲ καὶ τοὺς 5
ἑταίρους καὶ τὸν υἱὸν ἀδεῶς ἀναστρέφεισθαι, δυστέ-
κμαρτον ἠγείτο τὴν γνώμην τοῦ ἀνδρός, ἅτε δὲ τὸν
πλείστον λόγον ἔχων ἐκείνου προσῆγε μετὰ τῆς δυνά-
μεως ἐπειγόμενος. Ὡς δὲ ἤκουσε τὸν θάνατον αὐτοῦ,
λέγεται τοσοῦτον εἰπεῖν· „ὦ Κάτων, φθονῶ σοι τοῦ 10
θανάτου· καὶ γὰρ ἐμοὶ σὺ τῆς σαυτοῦ σωτηρίας ἐφθό-
νησας.“ Τῷ γὰρ ὄντι σωθῆναι Κάτων ἀνασχόμενος ὑπὸ
Καίσαρος οὐκ ἂν οὕτω δοκεῖ κατασιχῆναι τὴν αὐτοῦ
δόξαν, ὡς κοσμηῆσαι τὴν ἐκείνου. Τὸ δὲ πραχθὲν [ἂν*]
ἄδηλον· εἰκάζεται δὲ τὰ χρηστότερα παρὰ Καίσαρος. 15

LXXIII. Ἐτελεύτησε δὲ Κάτων ἔτη δυεῖν δέοντα πεν-
τήκοντα βεβιωκώς. Ὁ δὲ υἱὸς [αὐτοῦ] ὑπὸ Καίσαρος
μὲν οὐδὲν ἠδικήθη· λέγεται δὲ ῥάθυμος γενέσθαι καὶ
περὶ γυναῖκας οὐκ ἀνεπίληπτος. Ἐν δὲ Καππαδοκίᾳ
ξένῳ τιμὴ χρησάμενος Μαρφαδάτῃ τῶν βασιλικῶν ἔχοντι 20
γύναιον εὐπρεπὲς καὶ πλείονα παρ' αὐτοῖς ἢ καλῶς εἶχε
διατρίβων χρόνον ἐσκώπτετο τοιαῦτα γραφόντων εἰς
αὐτόν·

αὔριον Κάτων βαδίζει μετὰ τριάκονθ' ἡμέρας.

Καί·

25

Πόρκιος καὶ Μαρφαδάτης, δύο φίλοι, ψυχὴ μία.

Ψυχὴ γὰρ ἐκαλεῖτο τοῦ Μαρφαδάτου τὸ γύναιον. Καὶ
ἔτι·

εὐγενὴς καὶ λαμπρὸς ὁ Κάτων· βασιλικὴν ψυχὴν ἔχει.
Ἄλλὰ πᾶσάν γε τὴν τοιαύτην ἐξήλειψε καὶ ἠφάνισε τῷ 30
θανάτῳ δύσκληϊαν. Ἀγωνιζόμενος γὰρ ἐν Φιλίπποις
πρὸς Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ

κλινομένης τῆς φάλαγγος, οὔτε φυγεῖν οὔτε λαθεῖν ἀξιώσας, ἀλλὰ προκαλούμενος τοὺς πολεμίους ἔμπροσθεν ἑαυτὸν ἐμφανίζων καὶ συνεξορμῶν τοὺς συμμέ-
 5 νοντας ἔπεσε, θάυμα τῆς ἀρετῆς τοῖς ἐναντίοις παρα-
 σχῶν. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἢ θυγάτηρ τοῦ Κάτωνος οὔτε σωφροσύνης οὔτε ἀνδρείας ἀπολειφθεῖσα (Βρούτῳ γὰρ
 συνῶκει τῷ κτείναντι Καίσαρα) αὐτῆς τε τῆς συνωμο-
 σίας μετέσχε, καὶ προήκατο τὸν βίον ἀξίως τῆς εὐγενείας
 καὶ ἀρετῆς, ὡς ἐν τοῖς περὶ Βρούτου γέγραπται. Στα-
 10 τύλλιος δὲ φήσας μιμεῖσθαι Κάτωνα τότε μὲν ὑπὸ τῶν
 φιλοσόφων ἐκωλύθη βουλούμενος ἑαυτὸν ἀνελεῖν, ὕστε-
 ρον δὲ τῷ Βρούτῳ πιστότατον ἑαυτὸν παρασχὼν καὶ
 χρησιμώτατον ἐν Φιλίπποις ἀπέθανεν.

ΑΓΙΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

5

5 I. Οὐκ ἀτόπως τινὲς οὐδὲ φαύλως συγκεῖσθαι πρὸς τοὺς φιλοδόξους ὑπονοοῦσι τὸν ἐπὶ τῷ Ἰξίῳι μῦθον, ὡς δὴ λαβόντι τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς Ἥρας καὶ τῶν Κενταύρων οὕτως γενομένων. Καὶ γὰρ οὗτοι τῆς ἀρετῆς ὡσπερ εἰδώλω τινὶ τῇ δόξῃ συνόντες οὐδὲν εἰλικρινῆς 10 οὐδ' ὠμολογημένον, ἀλλὰ νόθα καὶ μικτὰ πολλὰ πράττουσιν, ἄλλοτε ἄλλας φορὰς φερόμενοι, ζήλοισ καὶ πάθεισιν ἐπακολουθοῦντες, ὅπερ οἱ Σοφοκλέους βοτῆρες ἐπὶ τῶν ποιμνίων λέγουσιν·

τούτοις γὰρ ὄντες δεσπόται δουλεύομεν, 15
καὶ τῶνδ' ἀνάγκη καὶ σιωπῶντων κλύειν.

Ὅπερ ἀληθῶς οἱ πρὸς ἐπιθυμίας ὄχλων καὶ ὁρμᾶς πολιτευόμενοι πάσχουσι, δουλεύοντες καὶ ἀκολουθοῦντες, ἵνα δημαγωγοὶ καὶ ἄρχοντες ὀνομάζωνται. Καθάπερ γὰρ οἱ πρωρεῖς τὰ ἔμπροσθεν προορῶμενοι τῶν κυβερνητῶν 20 ἀφορῶσι πρὸς ἐκείνους καὶ τὸ προστασσόμενον ὑπ' ἐκείνων ποιοῦσιν, οὕτως οἱ πολιτευόμενοι καὶ πρὸς δόξαν ὄρωντες ὑπηρεταὶ μὲν τῶν πολλῶν εἰσιν, ὄνομα δὲ ἀρχόντων ἔχουσιν.

II. Ὁ μὲν γὰρ ἀπηκριβωμένος καὶ τελείως ἀγαθὸς 25 οὐδ' ἂν ὄλως δόξης δέοιτο, πλὴν ὄση πάροδον ἐπὶ τὰς πράξεις καὶ διὰ τοῦ πιστεῦεσθαι δίδωσι· νέω δὲ ἔτι ὄντι καὶ φιλοτίμῳ δοτέον ἀπὸ τῶν καλῶν ἔργων καὶ δόξῃ τι καλλωπίσασθαι καὶ κομπάσαι. Φυρόμεναι γὰρ ἐν τοῖς τηλικούτοις αἱ ἀρεταὶ καὶ βλαστάνουσαι τό τε κα- 30 τορθοῦμενον, ὡς φησι Θεόφραστος, ἐκβεβαιοῦνται τοῖς ἐπαίνοις, καὶ τὸ λοιπὸν αὐξοῦνται μετὰ φρονήματος ἐπαι-

ρόμενοι. Τὸ δὲ ἄγαν πανταχοῦ μὲν ἐπισφαλές, ἐν δὲ
 ταῖς πολιτικαῖς φιλοτιμίαις ὀλέθριον. Ἐκφέρει γὰρ εἰς
 μανίαν καὶ παραφροσύνην ὑπαιθρον ἐξουσίας μεγάλης
 ἐπιλαβομένους, ὅταν μὴ τὸ καλὸν ἐνδοξον εἶναι θέλω-
 5 σιν, ἀλλ' ἀγαθὸν ἠγγῶνται τὸ ἐνδοξον εἶναι. Ὡσπερ οὖν
 Φωκίων πρὸς Ἀντίπατρον ἀξιοῦντά τι παρ' αὐτοῦ τῶν
 μὴ καλῶν „Οὐ δύνασαι“ εἶπεν „ἅμα καὶ φίλῳ Φωκίῳ
 χρῆσθαι καὶ κόλακι“ τοῦτο λεκτέον ἢ ὁμοίον τι τούτῳ
 πρὸς τοὺς πολλούς· „Οὐ δύνασθε τὸν αὐτὸν ἔχειν καὶ
 10 ἄρχοντα καὶ ἀκόλουθον.“ Ἐπεὶ συμβαίνει γε καὶ οὕτως
 τὸ τοῦ δράκοντος, οὗ φησιν ὁ μῦθος τὴν οὐρὰν τῇ κε-
 φαλῇ στασιάσασαν ἀξιοῦν ἠγεῖσθαι παρὰ μέρος καὶ μὴ 79
 διὰ παντὸς ἀκολουθεῖν ἐκείνῃ, λαβοῦσαν δὲ τὴν ἠγε-
 μουλίαν αὐτὴν τε κακῶς ἀπαλλάττειν ἀνοία πορευομέ-
 15 νην καὶ τὴν κεφαλὴν καταξάινειν, τυφλοῖς καὶ κωφοῖς
 μέρεσιν ἀναγκαζομένην παρὰ φύσιν ἔπεσθαι. Τοῦτο
 πολλοὺς τῶν πρὸς χάριν ἅπαντα πεπολιτευμένων ὀρω-
 μεν πεπονθότας· ἐξαρτήσαντες γὰρ αὐτοὺς ὄχλων εἰκῆ
 φερομένων οὐτ' ἀναλαβεῖν ὕστερον οὐτ' ἐπιστῆσαι τὴν
 20 ἀταξίαν ἐδυνήθησαν. Ταῦτα δὲ ἡμῖν εἰς τὴν παρὰ τῶν
 πολλῶν δόξαν ἐπῆλθεν εἰπεῖν ἐννοήσασιν ἠλίκην ἔχει
 δύναμιν ἐκ τῶν Τιβερίῳ καὶ Γαίῳ τοῖς Γράγχοις συμ-
 πεσόντων, οὓς κάλλιστα μὲν φύντας, κάλλιστα δὲ τρα-
 φέντας, καλλίστην δὲ τῆς πολιτείας ὑπόθεσιν λαβόντας
 25 ἀπώλεσεν οὐχ οὕτως ἐπιθυμία δόξης ἄμετρος, ὡς φόβος
 ἀδοξίας ἐκ προφάσεως οὐκ ἀγεννοῦς πεφυκώς. Μεγά-
 λην γὰρ εὐνοίαν προειληφότες παρὰ τῶν πολιτῶν ἠσχύν-
 θησαν ἐγκαταλιπεῖν ὡσπερ χρέος· ἀμιλλώμενοι δ' αἰεὶ
 πολιτεύμασι χρηστοῖς τὰς τιμὰς ὑπερβάλλεσθαι, καὶ τι-
 30 μώμενοι μᾶλλον ἐξ ὧν ἐπολιτεύοντο κεχαρισμένως, καὶ
 τοῦτον τὸν τρόπον ἴση φιλοτιμία πρὸς τε τὸν δῆμον ἑαν-
 τοὺς καὶ τὸν δῆμον πρὸς ἑαυτοὺς ἐκκαύσαντες, ἔλαθον

ἀφάμενοι πραγμάτων, ἐν οἷς οὐκέτ' ἦν τὸ ἐπιμεῖναι καλόν, αἰσχρὸν δ' ἤδη τὸ παύσασθαι. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπι-
 κρινεῖς αὐτὸς ἐκ τῆς διηγήσεως· παραβάλωμεν δὲ αὐ-
 τοῖς Λακωνικὸν ζεῦγος δημαγωγῶν, Ἄγιν καὶ Κλεομέ-
 νην τοὺς βασιλεῖς. Καὶ γὰρ οὗτοι τὸν δῆμον αὔξοντες, 5
 ὥσπερ ἐκεῖνοι, καὶ πολιτείαν καλὴν καὶ δικαίαν ἐκλε-
 λοιπυῖαν πολὺν χρόνον ἀναλαμβάνοντες ὁμοίως ἀπη-
 χθάνοντο τοῖς δυνατοῖς μὴ βουλομένοις ἀφεῖναι τὴν συν-
 ἦθη πλεονεξίαν. Ἀδελφοὶ μὲν οὖν οὐκ ἦσαν ἀλλήλων
 οἱ Λάκωνες, συγγενοῦς δὲ καὶ ἀδελφῆς ἦψαντο πολι- 10
 τείας ἀρχὴν τοιαύτην λαβόντες.

III. Ἐπεὶ παρεισέδου πρῶτον εἰς τὴν πόλιν ἀργύρου
 καὶ χρυσοῦ ζῆλος καὶ συνηκολούθησε τοῦ πλούτου τῇ
 μὲν κτήσει πλεονεξία καὶ μικρολογία, τῇ δὲ χρήσει καὶ
 ἀπολαύσει τρυφή καὶ μαλακία καὶ πολυτέλεια, τῶν 15
 πλείστων ἐξέπεσεν ἡ Σπάρτη καλῶν, καὶ ταπεινὰ πράτ-
 τουσα παρ' ἀξίαν διετέλει μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων,
 ἐν οἷς Ἄγισ καὶ Λεωνίδας ἐβασίλευον, Ἄγισ μὲν Εὐρυ-
 πωντίδης καὶ Εὐδαμίδα παῖς, ἕκτος ἀπὸ Ἀγησιλάου
 τοῦ διαβάντος εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ μέγιστον Ἑλλήνων 20
 δυνηθέντος· ἦν γὰρ Ἀγησιλάου μὲν Ἀρχίδαμος ὁ περὶ
 Μανδύριον τῆς Ἰταλίας ὑπὸ Μεσσαπίων ἀποθανών, Ἀρ-
 χιδάμου δὲ πρεσβύτερος μὲν υἱὸς Ἄγισ, Εὐδαμίδας δὲ
 νεώτερος, ὅς, Ἀγιδος ὑπὸ Ἀντιπάτρον περὶ Μεγάλην
 πόλιν ἀναιρεθέντος ἀτέκνου, τὴν βασιλείαν ἔσχε, τού- 25
 του δὲ Ἀρχίδαμος, Ἀρχιδάμου δὲ ἕτερος Εὐδαμίδας,
 Εὐδαμίδα δὲ Ἄγισ, περὶ οὗ τάδε γέγραπται· Λεωνίδας
 δὲ ὁ Κλεωνύμου τῆς μὲν ἐτέρας οἰκίας ἦν Ἀγιάδης, ὄγ-
 δοος δὲ ἀπὸ Πανσανίου τοῦ νικήσαντος ἐν Πλαταιαῖς
 μάχῃ Μαρδόνιον. Πανσανίας γὰρ υἱὸν ἔσχε Πλειστώ- 30
 νακτα, Πλειστώναξ δὲ Πανσανίαν, οὗ φυγόντος εἰς
 Τεγίαν ἐκ Λακεδαίμονος ὃ τε πρεσβύτερος υἱὸς Ἀγησί-

πολις ἐβασίλευσε καὶ τούτου τελευτήσαντος ἀτέκνου Κλεόμβροτος ὁ νεώτερος. Ἐκ δὲ Κλεομβρότου πάλιν ἄλλος Ἀγησίπολις ἦν καὶ Κλεομένης, ὧν Ἀγησίπολις μὲν οὔτε ἤρξε πολὺν χρόνον οὔτε παῖδας ἔσχε, Κλεομένης δὲ βασιλεύσας μετὰ Ἀγησίπολιν τὸν μὲν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν Ἀκρότατον ἔτι ζῶν ἀπέβαλε, νεώτερον δὲ Κλεώνυμον κατέλιπεν, ὃς οὐκ ἐβασίλευσεν, ἀλλ' Ἄρεις υἱωνὸς ὧν Κλεομένους, Ἀκροτάτου δ' υἱός. Ἄρεις δὲ πεσόντος περὶ Κόρινθον υἱὸς ὧν Ἀκρότατος τὴν βασιλείαν κατέσχευ. Ἀπέθανε δὲ καὶ οὗτος ἠττηθεὶς μάχη 7 περὶ Μεγάλην πόλιν ὑπὸ Ἀριστοδήμου τοῦ τυράννου, καταλιπὼν ἐγκύμονα τὴν γυναῖκα. Παιδίου δὲ ἄρρενος γενομένου Λεωνίδας ὁ Κλεωνύμου τὴν ἐπιτροπὴν ἔσχευ, εἶτα πρὶν ἐν ἡλικίᾳ γενέσθαι τελευτήσαντος, οὕτως εἰς 15 αὐτὸν ἡ βασιλεία περιῆλθεν οὐ πάνυ τοῖς πολίταις εὐάρμοστον ὄντα. Καίπερ γὰρ ἐγκεκλικότων ἤδη τῇ διαφθορᾷ τοῦ πολιτεύματος ὁμαλῶς ἀπάντων, ἦν τις ἐν τῷ Λεωνίδᾳ τῶν πατρῶων ἐπιφανῆς ἐκδιαίτησις, ἅτε δὴ χρόνον ἡλιυδημένῳ πολὺν ἐν αὐλαῖς σατραπικαῖς καὶ 20 τεθεραπευκότι Σέλευκον, εἶτα τὸν ἐκείθεν ὄγκον εἰς Ἑλληνικὰ πράγματα καὶ νόμιμον ἀρχὴν οὐκ ἐμμελῶς μεταφέροντι.

IV. Ὁ δ' Ἄγρις οὕτω πολὺ παρήλλαττεν εὐφυῖα καὶ φρονήματι ψυχῆς οὐ μόνον τοῦτον, ἀλλὰ σχεδὸν ἅπαντας, ὅσοι μετ' Ἀγησίλαον τὸν μέγαν ἐβασίλευσαν, ὥστε 25 μηδέπω γεγωνὸς εἰκοστὸν ἔτος, ἐντεθραμμένος δὲ πλούτοις καὶ τρυφαῖς γυναικῶν, τῆς τε μητρὸς Ἀγησιστράτας καὶ τῆς μάμμης Ἀρχιδαμίας, αἱ πλεῖστα χρήματα Λακεδαιμονίων ἐκέκτηντο, πρὸς τε τὰς ἡδονὰς εὐθύς 30 ἀπισχυρῖσασθαι καὶ τὸν ἐπιπρέψαι μάλιστα τῇ χάριτι τῆς μορφῆς ὠραῖσμόν δοκοῦντα περισπάσας τοῦ σώματος, καὶ πᾶσαν ἐκδύς καὶ διαφυγῶν πολυτέλειαν ἐγκαλ-

λωπιζέσθαι τῷ τριβωνίῳ καὶ δειπνα καὶ λουτρὰ καὶ δι-
αίτας Λακωνικὰς ζητεῖν καὶ λέγειν, ὡς οὐδὲν δέοιτο τῆς
βασιλείας, εἰ μὴ δι' αὐτὴν ἀναλήψοιτο τοὺς νόμους καὶ
τὴν πάτριον ἀγωγὴν.

V. Ἀρχὴν μὲν οὖν διαφθορᾶς καὶ τοῦ νοσεῖν ἔσχε 5
τὰ πράγματα τῶν Λακεδαιμονίων σχεδὸν ἀφ' οὗ τὴν
Ἀθηναίων καταλύσαντες ἡγεμονίαν χρυσοῦ τε καὶ ἀρ-
γυρίου κατέπλησαν ἑαυτούς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν οἴ-
κων ὃν ὁ Λυκούργος ὄρισε φυλαττόντων ἀριθμὸν ἐν
ταῖς διαδοχαῖς, καὶ πατὴρὸς παιδὶ τὸν κληρὸν ἀπολείπον- 10
τος, ἀμῶς γέ πως ἡ τάξις αὕτη καὶ ἰσότης διαμένουσα τὴν
πόλιν ἐκ τῶν ἄλλων ἀνέφερεν ἀμαρτημάτων. Ἐφορεύ-
σας δέ τις ἀνὴρ δυνατός, ἀνθάδης δὲ καὶ χαλεπὸς τὸν
τρόπον, Ἐπιτάδευς ὄνομα, πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῷ γενο-
μένης διαφορᾶς ῥήτραν ἔγραψεν ἐξεῖναι τὸν οἶκον 15
τοῦ καὶ τὸν κληρὸν ᾧ τις ἐθέλοι καὶ ζῶντα δοῦναι καὶ
καταλιπεῖν διατιθέμενον. Οὗτος μὲν οὖν αὐτοῦ τινα
θυμὸν ἀποπιμπλὰς ἰδίον εἰσήνεγκε τὸν νόμον· οἱ δὲ
ἄλλοι πλεονεξίας ἔνεκα δεξάμενοι καὶ κυρώσαντες ἀπώ-
λεσαν τὴν ἀρίστην κατάστασιν. Ἐκτῶντο γὰρ ἀφειδῶς 20
ἤδη παρωθοῦντες οἱ δυνατοὶ τοὺς προσήκοντας ἐκ τῶν
διαδοχῶν· καὶ ταχὺ τῆς εὐπορίας εἰς ὀλίγους συρρυσί-
σης πενία τὴν πόλιν κατέσχευε, ἀσχολίαν τῶν καλῶν καὶ
ἀνελευθερίαν ἐπιφέρουσα μετὰ φθόνου καὶ δυσμενείας
πρὸς τοὺς ἔχοντας. Ἀπελείφθησαν οὖν ἑπτακοσίων οὐ 25
πλείονες Σπαρτιαῖται, καὶ τούτων ἴσως ἑκατὸν ἦσαν οἱ
γῆν κεκτημένοι καὶ κληρὸν· ὁ δ' ἄλλος ὄχλος ἄπορος
καὶ ἄτιμος ἐν τῇ πόλει παρεκάθητο, τοὺς μὲν ἔξωθεν
πολέμους ἀργῶς καὶ ἀπροθύμως ἀμυνόμενος, αἰεὶ δέ
τινα καιρὸν ἐπιτηρῶν μεταβολῆς καὶ μεταστάσεως τῶν 30
παρόντων.

VI. Διὰ ταῦτα δὴ καλὸν ὁ Ἅγις, ὥσπερ ἦν, ποιού-

μενος, ἐξισῶσαι καὶ ἀναπληρῶσαι τὴν πόλιν, ἐπειράτο τῶν ἀνθρώπων. Οἱ μὲν οὖν νέοι ταχὺ καὶ παρ' ἐλπίδας ὑπήκουσαν αὐτῷ καὶ συναπεδύσαντο πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὥσπερ ἐσθῆτα τὴν δίκαιαν ἐπ' ἐλευθερίᾳ συμεταβάλλου-
 5 λοντες. Τῶν δὲ πρεσβυτέρων, ἅτε δὴ πόρρω διαφθορᾶς γεγυότων, συνέβαινε τοῖς πλείστοις ὥσπερ ἐπὶ δεσπότην ἀγομένους ἐκ δρασμοῦ δεδιέναι καὶ τρέμειν τὸν Λυκοῦργον, καὶ καθήπτοντο τοῦ Ἄγιδος ὀδυρομένου τὰ παρόντα πράγματα καὶ τὸ παλαιὸν ἀξίωμα τῆς Σπάρ-
 10 τῆς ἐπιποθοῦντος. Λύσανδρος δὲ ὁ Λίβυος καὶ Μανδροκλείδας ὁ Ἐκφάνους, ἔτι δὲ Ἀγησίλαος ἀπεδέξαντο καὶ συμπαρώρμησαν αὐτοῦ τὴν φιλοτιμίαν. Ἦν δὲ Λύσανδρος μὲν ἐν δόξῃ μάλιστα τῶν πολιτῶν, Μανδροκλείδας δὲ δεινότατος Ἑλλήνων πράγματα συσκευάσα-
 15 σθαι καὶ τὸ συνετὸν τοῦτο καὶ δολερὸν τόλμη μεμιγμένον ἔχων. Ἀγησίλαον δὲ θεῖον ὄντα τοῦ βασιλέως καὶ δυνατὸν εἰπεῖν, ἄλλως δὲ μαλακὸν καὶ φιλοχρήματον, ἐμφανῶς μὲν ὁ υἱὸς Ἰππομέδων ἐκίνει καὶ παρεθάρρυνεν, εὐδόκιμος ἐν πολλοῖς πολέμοις ἀνὴρ καὶ μέγα δι'
 20 εὔνοϊαν τῶν νέων δυνάμενος, ἣ δὲ ἀληθῶς ἀναπείσασα τὸν Ἀγησίλαον αἰτία τῶν πραττομένων μετασχεῖν ὀφλημάτων πλήθος ἦν, ὧν ἤλπιζεν ἀπαλλαγῆσεσθαι μεταβάλλων τὴν πολιτείαν. Ὡς οὖν τάχιστα προσηγάγετο τοῦτον ὁ Ἄγισ, εὐθύς ἐπιχειρεῖ μετ' αὐτοῦ τὴν μητέρα
 25 πείθειν, ἀδελφὴν οὖσαν τοῦ Ἀγησιλάου, πλήθει δὲ πελατῶν καὶ φίλων καὶ χρεωστῶν μέγα δυναμένην ἐν τῇ πόλει καὶ πολλὰ τῶν κοινῶν διαπραττομένην.

VII. Ἡ δὲ ἀκούσασα τὸ μὲν πρῶτον ἐξεπλάγη καὶ κατέπαυε τὸ μειράκιον ὡς οὔτε δυνατῶν οὔτε λυσιτελῶν
 30 ἐφιέμενον· ἐπεὶ δὲ ταῦτα μὲν ὁ Ἀγησίλαος ἐδίδασκεν ὡς καλῶς ἔξει καὶπραχθήσεται συμφερόντως, αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐδεῖτο τῆς μητρὸς ἐπιδοῦναι πρὸς δόξαν

αὐτῷ καὶ φιλοτιμίαν τὸν πλοῦτον, ὡς χρήμασι μὲν οὐ
 δυνάμενος πρὸς τοὺς ἄλλους βασιλεῖς ἐξισωθῆναι (σα-
 τραπῶν γὰρ οἰκέτας καὶ δούλους ἐπιτρόπων Πτολεμαίου
 καὶ Σελεύκου κεκτῆσθαι πλείονα συμπάντων ὁμοῦ τῶν
 ἐν Σπάρτῃ βασιλέων), ἐὰν δὲ σωφροσύνη καὶ λιτότητι 5
 καὶ μεγαλοψυχία τὰς ἐκείνων ὑπερβαλόμενος τρυφᾶς
 ἰσότητα καὶ κοινωνίαν καταστήσῃ τοῖς πολίταις, ὄνομα
 καὶ δόξαν ὡς ἀληθῶς βασιλέως μεγάλου κτησόμενος,
 οὕτω μετέπεσον ταῖς γνώμαϊς αἱ γυναῖκες ὑπὸ τῆς φι-
 λοτιμίας ἐπαρθεῖσαι τοῦ νεανίσκου, καὶ τοσαύτη κατε- 10
 σχέθησαν οἶον ἐπιπνοία πρὸς τὸ καλόν, ὥστε τὸν μὲν
 Ἄγιν συνεξορμαῖν καὶ συνεπιταχύνειν, μεταπεμπομένας
 δὲ τοὺς φίλους παρακαλεῖν καὶ ταῖς ἄλλαις διαλέγεσθαι
 γυναιξίν, ἅτε δὴ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπισταμένας κα-
 τηκροῦς ὄντας αἰεὶ τῶν γυναικῶν καὶ πλείον ἐκείναις 15
 τῶν δημοσίων ἢ τῶν ἰδίων αὐτοῖς πολυπραγμονεῖν δι-
 δόντας. Ἦν δὲ τότε τῶν Λακωνικῶν πλούτων ἐν ταῖς
 γυναιξὶ τὸ πλείστον, καὶ τοῦτο τὴν πρᾶξιν τῷ Ἄγιδι
 δύσεργον καὶ χαλεπὴν ἐποίησεν. Ἀντέστησαν γὰρ αἱ
 γυναῖκες οὐ μόνον τρυφῆς ἐκπίπτουσαι δι' ἀπειροκα- 20
 λίαν εὐδαιμονιζομένης, ἀλλὰ καὶ τιμὴν καὶ δύναμιν, ἣν
 ἐκ τοῦ πλουτεῖν ἐκαρποῦντο, περικοπτομένην αὐτῶν
 ἰρῶσαι. Καὶ πρὸς τὸν Λεωνίδα τραπόμεναι παρεκά-
 λουν ὄντα πρεσβύτερον ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ Ἄγιδος
 καὶ τὰ πραττόμενα διακωλύειν. Ἐβούλετο μὲν οὖν ὁ 25
 Λεωνίδας τοῖς πλουσίοις βοηθεῖν, δεδιὼς δὲ τὸν δῆμον
 πιθυμοῦντα τῆς μεταβολῆς οὐδὲν ἀντέπραττε φανερώς,
 ἄθρα δὲ τὴν πρᾶξιν ἐξήτει κακουργεῖν καὶ διαφθεῖρειν
 ντυγγάνων τοῖς ἄρχουσι καὶ διαβάλλων τὸν Ἄγιν, ὡς
 υφαννίδος μισθὸν τοῖς πένησι τὰ τῶν πλουσίων προ- 30
 είνοντα καὶ γῆς μεταδόσεσι καὶ χρεῶν ἀφέσεσι πολλοὺς
 ἰνούμενον ἑαυτῷ δορυφόρους, οὐ τῇ Σπάρτῃ πολίτας.

VIII. Οὐ μὴν ἀλλὰ διαπραξάμενος ὁ Ἅγις ἔφορον γενέσθαι τὸν Λύσανδρον εὐθύς εἰσέφερε δι' αὐτοῦ ῥήτραν εἰς τοὺς γέροντας, ἧς ἦν κεφάλαια χρεῶν μὲν ἀφεθῆναι τοὺς ὀφείλοντας, τῆς δὲ γῆς ἀναδασθείσης 5 τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ κατὰ Πελλήνην χαράδρου πρὸς τὸ Ταῦγετον καὶ Μαλέαν καὶ Σελασίαν κλήρους γενέσθαι τετρακισχιλίους πεντακοσίους, τὴν δ' ἔξω μυρίους πεντακισχιλίους· καὶ ταύτην μὲν τοῖς ὄπλα φέρειν δυναμένοις τῶν περιοίκων μερισθῆναι, τὴν δὲ ἐντὸς αὐτοῖς 10 Σπαρτιάταις· ἀναπληρωθῆναι δὲ τούτους ἕκ τε περιοίκων καὶ ξένων, ὅσοι τροφῆς μετεσχηκότες ἔλευθερίον καὶ χαρίεντες ἄλλως τοῖς σώμασι καὶ καθ' ἡλικίαν ἀκμάζοντες εἶεν· σύνταξιν δὲ τούτων εἰς πεντεκαίδεκα γενέσθαι φιδίτια κατὰ τετρακοσίους καὶ διακοσίους, καὶ 15 δίαιταν ἦν εἶχον οἱ πρόγονοι διαιτᾶσθαι.

IX. Γραφείσης δὲ τῆς ῥήτρας καὶ τῶν γερόντων εἰς ταῦτὸ ταῖς γνώμαις οὐ συμφερομένων, ἐκκλησίαν συναγαγὼν ὁ Λύσανδρος αὐτὸς τε διελέχθη τοῖς πολίταις, καὶ Μανδροκλείδας καὶ Ἀγησίλαος ἐδέοντο μὴ δι' 20 ὀλίγους ἐντροφᾶντας αὐτοῖς περιῦδειν ἐρομιμένον τὸ ἀξίωμα τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ τῶν τε προτέρων χρησμῶν μνημονεῦσαι, τὴν φιλοχρημοσύνην ὡς ὀλέθριον τῇ Σπάρτῃ φυλάττεσθαι διακελευομένων, καὶ τῶν ἑναγχοῦς ἕκ Πασιφάας κεκομισμένων αὐτοῖς. Ἴερὸν δὲ Πασιφάας 25 καὶ μαντεῖον ἦν ἐν Θαλάμαις τιμώμενον, ἦν τινες μὲν ἱστοροῦσι τῶν Ἀτλαντίδων μίαν οὔσαν ἕκ Διὸς τὸν Ἄμμωνα τεκεῖν, τινὲς δὲ Κασάνδραν τὴν Προιάμου τελευτήσασαν ἐνταῦθα καὶ διὰ τὸ πᾶσι φαίνειν τὰ μαντεῖα Πασιφάαν προσαγορευθεῖσαν. Ὁ δὲ Φύλαρχος 30 Ἄμύκλα θυγατέρα Δάφνην τοῦνομά φησιν ὑποφεύγουσαν Ἀπόλλωνα βουλόμενον αὐτῇ μιγῆναι, καὶ μεταβαλοῦσαν εἰς τὸ φυτόν, ἐν τιμῇ τοῦ θεοῦ γενέσθαι καὶ

μαντικὴν λαβεῖν δύναμιν. Ἐφασαν οὖν καὶ τὰ παρὰ ταύτης μαντεῖα προστάττειν τοῖς Σπαρτιάταις ἴσους γενέσθαι πάντας καθ' ὃν ὁ Λυκοῦργος ἐξ ἀρχῆς ἔταξε νόμον. Ἐπὶ πᾶσι δὲ βασιλεὺς Ἄγις εἰς μέσον παρελθὼν καὶ βραχεὰ διαλεχθεὶς ἔφη συμβολὰς διδόναι τῇ πολιτεία μεγίστας, ἣν καθίστησι· τὴν γὰρ αὐτοῦ πρῶτον οὐσίαν εἰς μέσον τιθέναι, πολλὴν μὲν οὔσαν ἐν τοῖς θεωρουμένοις καὶ νεμομένοις, ἄνευ δὲ τούτων ἑξακόσια τάλαντα νομίσματος ἔχουσιν· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ τὰς κητέρας ποιεῖν καὶ τοὺς φίλους καὶ οἰκείους, πλουσιωτάτους ὄντας Σπαρτιατῶν.

X. Ὁ μὲν οὖν δῆμος ἐξεπλάγη τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ νεανίσκου καὶ περιχαρῆς ἦν, ὡς δι' ἐτῶν ὁμοῦ ριακοσίω πεφηνότος ἀξίου τῆς Σπάρτης βασιλέως· ὁ δὲ Λεωνίδας τότε δὴ μάλιστα πρὸς τὸνναντίον ἐφιλοκίησε. Λογιζόμενος γάρ, ὅτι ταῦτα μὲν ἀναγκασθήσεται ποιεῖν, οὐ τὴν αὐτὴν δὲ χάριν ἔξει παρὰ τοῖς πολίταις, ἀλλὰ πάντων ὁμοίως ἂ κέκτηνται κατατιθέμενων μόνῳ τῷ ἀρχαίῳ προσθήσουσι τὴν τιμὴν, πρῶτα τὸν Ἄγιν, εἰ δίκαιον ἄνδρα καὶ σπουδαῖον ἡγεῖται γεγονέναι Λυκοῦργον. Ὁμολογήσαντος δ' ἐκείνου Που τοίνυν“ ἔφη „Λυκοῦργος ἢ χρεῶν ἀποκοπὰς ἔδωκεν ἢ ξένους κατέταξεν εἰς τὴν πολιτείαν, ὅς οὐδὲ ὅλως νόμιζεν ὑγιαίνειν τὴν πόλιν μὴ χρωμένην ξενηλαίαις;“ Ὁ δὲ Ἄγις ἀπεκρίνατο μὴ θαυμάζειν τὸν Λεωνίδα, εἰ τεθραμμένος ἐν ξένη καὶ πεπαιδοποιημένος ἐκ ἀμῶν σατραπικῶν ἀγνοεῖ τὸν Λυκοῦργον, ὅτι τὸ μὲν πρέλλειν καὶ δανείζειν ἅμα τῷ νομίσματι συνεξέβαλεν εἰς τῆς πόλεως, τῶν δ' ἐν ταῖς πόλεσι ξένων τοὺς τοῖς κτηθεύμασι καὶ ταῖς διαίταις ἀσυμφύλους μᾶλλον ἔδυσθαι φαινε· καὶ γὰρ ἐκείνους ἤλαυνεν οὐ τοῖς σώμασι πολεμῶν, ἀλλὰ τοὺς βίους αὐτῶν καὶ τοὺς τρόπους δε-

διῶς, μὴ συναναχρωννύμενοι τοῖς πολίταις τρυφῆς καὶ
μαλακίας καὶ πλεονεξίας ἐντέκωσι ζῆλον· ἐπεὶ Τέρπαν-
δρόν γε καὶ Θάλητα καὶ Φερεκύδην ξένους ὄντας, ὅτι
τὰ αὐτὰ τῷ Λυκούργῳ διετέλουσαν ἄδοντες καὶ φιλοσο-
5 φοῦντες, ἐν Σπάρτῃ τιμηθῆναι διαφερόντως. „Σὺ δὲ
Ἐκπρέπη μὲν“ ἔφησεν „ἐπαινεῖς, ὃς ἐφορεύων Φρύ-
νιδος τοῦ μουσικοῦ σκεπάρνῳ τὰς δύο τῶν ἐννέα χορ-
δῶν ἐξέτεμε, καὶ τοὺς ἐπὶ Τιμοθέῳ πάλιν τὸ αὐτὸ τοῦτο
πράξαντας, ἡμᾶς δὲ μέμφῃ τρυφήν καὶ πολυτέλειαν καὶ
10 ἀλαζονείαν ἐκ τῆς Σπάρτης ἀναιροῦντας, ὥσπερ οὐχὶ
κἀκεῖνων τὸ ἐν μουσικῇ σοβαρὸν καὶ περιττὸν, ὅπως
ἐνταῦθα μὴ προέλθῃ, φυλαττομένων, ὅπου γενομένων
βίων καὶ τρόπων ἀμετρία καὶ πλημμέλεια τὴν πόλιν
ἀσύμφωνον καὶ ἀνάρμοστον ἑαυτῇ πεποίηκεν.“

15 XI. Ἐκ τούτου τῷ μὲν Ἄγιδι τὸ πλῆθος ἐπηκολού-
θησεν, οἱ δὲ πλούσιοι τὸν τε Λεωνίδα παρεκάλουν μὴ
σφᾶς προέσθαι, καὶ τοὺς γέροντας, οἷς τὸ κράτος ἦν ἐν
τῷ προβουλεύειν, δεόμενοι καὶ πείθοντες ἰσχυσαν, ὅσον
ἐνὶ πλείονας γενέσθαι τοὺς ἀποψηφισαμένους τὴν ρή-
20 τραν. Ὁ δὲ Λύσανδρος ἔτι τὴν ἀρχὴν ἔχων ὥρμησε τὸν
Λεωνίδα διώκειν κατὰ δὴ τινὰ νόμον παλαιόν, ὃς οὐκ
ἔᾶ τὸν Ἡρακλείδην ἐκ γυναικὸς ἀλλοδαπῆς τεκνοῦσθαι,
τὸν δὲ ἀπελθόντα τῆς Σπάρτης ἐπὶ μετοικισμῷ πρὸς
ἑτέρους ἀποθνήσκειν κελεύει. Ταῦτα κατὰ τοῦ Λεω-
25 νίδα λέγειν ἑτέρους διδάξας αὐτὸς παρεφύλαττε μετὰ
τῶν συναρχόντων τὸ σημεῖον. Ἔστι δὲ τοιόνδε· δι-
ἑτῶν ἐννέα λαβόντες οἱ ἔφοροι νύκτα καθαρὰν καὶ ἀσέ-
ληνον σιωπῇ καθέξονται πρὸς οὐρανὸν ἀποβλέποντες
Ἐὰν οὖν ἐκ μέρους τινὸς εἰς ἕτερον μέρος ἀστήρ διάξῃ
30 κρίνουσι τοὺς βασιλεῖς ὡς περὶ τὸ θεῖον ἔξαμαρτάνου-
τας καὶ καταπαύουσι τῆς ἀρχῆς, μέχρι ἂν ἐκ Δελφῶν
ἢ Ὀλυμπίας χρησμὸς ἔλθῃ τοῖς ἠλωκόσι τῶν βασιλέω

βοηθῶν. Τοῦτο δὴ τὸ σημεῖον αὐτῷ γεγονέναι λέγων ὁ Ἀύσανδρος κρίσιν τῷ Λεωνίδα προὔθηκε, καὶ μάρτυρας παρείχεν, ὡς ἐκ γυναικὸς Ἀσιανῆς, ἣν τῶν Σελεύκου τινὸς ὑπάρχων αὐτῷ συνοικίσαντος ἔσχε, τεκνώσασαί το δύο παιδία, δυσχεραινόμενος δὲ καὶ μισούμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἐπανεῖλθοι παρὰ γνώμην οἴκαδε, καὶ διαδοχῆς ἔρημον ἀνέλοιτο [τὸ*] βασιλείου. Ἄμα δὲ τῇ δίκῃ Κλεόμβροτον ἔπειθε τῆς βασιλείας ἀντιποιεῖσθαι, γαμβρὸν ὄντα τοῦ Λεωνίδα, γένους δὲ τοῦ βασιλικοῦ. Φοβηθεὶς οὖν ὁ Λεωνίδας ἰκέτης γίνεται τῆς Χαλκιοῖ-10 κου, καὶ συνικέτευεν ἢ θυγάτηρ τῷ πατρὶ τὸν Κλεόμβροτον ἀπολιποῦσα. Καλουμένον δὲ πρὸς τὴν δίκην αὐτοῦ καὶ μὴ καταβαίνοντος, ἐκεῖνον ἀποψηφισάμενοι τὴν βασιλείαν τῷ Κλεομβρότῳ παρέδωκαν.

XII. Ἐν τούτῳ δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ Ἀύσανδρος ἀπηλ-15 λάγη τοῦ χρόνου διελθόντος. Οἱ δὲ κατασταθέντες ἔφοροι τὸν μὲν Λεωνίδα ἀνέστησαν ἰκετεύοντα, τῷ δὲ Ἀυσάνδρῳ καὶ τῷ Μανδροκλείδῳ δίκην ἐπῆγον ὡς παρὰ τὸν νόμον χρεῶν ἀποκοπὰς καὶ γῆν ἀναδάσασθαι ψηφισαμένοις. Κινδυνεύοντες οὖν ἐκεῖνοι πείθουσι τοὺς βα-20 σιλεῖς ὁμοῦ γενομένους χαίρειν ἔαν τὰ τῶν ἐφόρων βουλευμάτα· τοῦτο γὰρ τὸ ἀρχεῖον ἰσχύειν ἐκ διαφορᾶς τῶν βασιλέων, τῷ τὰ βελτίονα λέγοντι προστιθέμενον τὴν ψῆφον, ὅταν ἄτερος ἐρίξῃ πρὸς τὸ συμφέρον· ἀμφοῖν δὲ ταῦτὰ βουλευομένων ἄλυτον εἶναι τὴν ἐξουσίαν, 25 καὶ παρανόμως μαχεῖσθαι πρὸς τοὺς βασιλεῖς, ὧν μαχομένων δαιτῶν καὶ βραβεύειν αὐτοῖς εἶναι προσῆκον, ἢ ἄλλοι πολυπραγμονεῖν ὁμοφρονούντων. Οὕτω δὲ πεισθέντες ἀμφοτέρω καὶ μετὰ τῶν φίλων εἰς ἀγορὰν καταβάντες ἀνέστησαν μὲν ἐκ τῶν δίφρων τοὺς ἐφόρους, 30 ἄλλους δ' ἀντ' αὐτῶν ἀπέδειξαν, ὧν εἷς ἦν Ἀγησίλαος. Οπλίσαντες δὲ τῶν νέων πολλοὺς καὶ λύσαντες τοὺς

δεδεμένους ἐγένοντο φοβεροὶ τοῖς ὑπεναντίοις ὡς πολλοὺς ἀποκτενοῦντες. Ἀπέθανε δὲ οὐδεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ Λεωνίδαυ εἰς Τεγέαν ὑπεξιόντα βουληθέντος διαφθεῖραι τοῦ Ἀγησιλάου καὶ πέμψαντος ἐπ' αὐτὸν εἰς
5 τὴν ὁδὸν ἄνδρας, πυθόμενος ὁ Ἅγις ἐτέρους ἀπέστειλε πιστοῦς, οἱ τὸν Λεωνίδαυ περισχόντες ἀσφαλῶς εἰς Τεγέαν κατέστησαν.

XIII. Οὕτω δὲ τῆς πράξεως αὐτοῖς ὁδῶ βαδιζούσης καὶ μηδενὸς ἐνισταμένου μηδὲ διακωλύοντος, εἰς ἀνήρ,
10 Ἀγησίλαος, ἀνέτρεψε πάντα καὶ διελυμήνατο, κάλλιστον διανόημα καὶ Λακωνικώτατον αἰσχίστῳ νοσήματι τῇ φιλοπλουτία διαφθείρας. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκέκτητο μὲν ἐν τοῖς μάλιστα πολλὴν καὶ ἀγαθὴν χώραν, ὥφειλε δὲ πάμπολλα, μήτε διαλυῖσθαι δυνάμενος τὰ χρῆα μήτε τὴν χώ-
15 ραν προσέσθαι βουλόμενος ἔπεισε τὸν Ἅγιν, ὡς ἀμφοτέρων μὲν ἅμα πραττομένων μέγας ἔσοιτο περὶ τὴν πόλιν ὁ νεωτερισμὸς, εἰ δὲ τῇ τῶν χρεῶν ἀφέσει θεραπευθεῖεν οἱ κτηματικοὶ πρότερον, εὐκόλως ἂν αὐτῶν καθ' ἡσυχίαν ὕστερον ἐνδεξομένων τὸν ἀναδασμόν. Ταῦτα
20 δὲ καὶ τοῖς περὶ Λύσανδρον ἐδόκει, συνεξαπατωμένοις ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου, καὶ τὰ παρὰ τῶν χρεωστῶν γραμματεῖα συνενέγκαντες εἰς ἀγορὰν, ἃ κλάρια καλοῦσι, καὶ πάντα συνθέντες εἰς ἓν συνέπρησαν. Ἀρθείσης δὲ φλογὸς οἱ μὲν πλούσιοι καὶ δανειστικοὶ περιπαθοῦντες
25 ἀπῆλθον, ὁ δὲ Ἀγησίλαος ὥσπερ ἐφυβρίζων οὐκ ἔφη λαμπρότερον ἑωρακέναι φῶς οὐδὲ πῦρ ἐκείνου καθαρώτερον. Ἀξιούντων δὲ τῶν πολλῶν καὶ τὴν γῆν εὐθύς νέμεσθαι καὶ τῶν βασιλέων οὕτω ποιεῖν κελεύοντων, ἀσχολίας τινὰς ἐμβάλλων ὁ Ἀγησίλαος ἀεὶ καὶ προφά-
30 σεις λέγων παρῆγε τὸν χρόνον, ἄχρι οὗ στρατεία συνέβη τῷ Ἀγίδι, μεταπεμπομένων τῶν Ἀχαιῶν συμμάχων ὄντων βοήθειαν ἐκ Λακεδαιμόνος. Αἰτωλοὶ γὰρ ἦσαν ἐπί-

δοξοὶ διὰ τῆς Μεγαρικῆς ἐμβαλοῦντες εἰς Πελοπόννησον· καὶ τοῦτο κωλύσων Ἄρατος ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς ἠθροίζε δύναμιν καὶ τοῖς ἐφόροις ἔγραφεν.

XIV. Οἱ δὲ τὸν Ἄριν εὐθύς ἐξέπεμπον ἐπηρμένον τῇ φιλοτιμίᾳ καὶ προθυμίᾳ τῶν συστρατευομένων. Νέοι 5 γὰρ ὄντες οἱ πλείστοι καὶ πένητες καὶ τὴν μὲν ἀπὸ τῶν χρεῶν ἄδειαν ἔχοντες ἤδη καὶ λελυμένοι, τοὺς δὲ ἀγροὺς ἐλπίζοντες, ἂν ἐπανέλθωσιν ἐκ τῆς στρατείας, νεμηθήσεσθαι, θανμαστοὺς τῷ Ἄριδι παρείχον ἑαυτούς· καὶ θέαμα ταῖς πόλεσιν ἦσαν ἀβλαβῶς καὶ πράως καὶ μονο- 10 νοῦκ ἀψοφητὶ διαπορευόμενοι τὴν Πελοπόννησον, ὥστε θανμάζειν καὶ διαλογίζεσθαι τοὺς Ἕλληνας, οἷος ἦν ἄρα κόσμος Λακωνικοῦ στρατεύματος Ἀγησίλαον ἔχοντος ἢ Λύσανδρον ἐκεῖνον ἢ Λεωνίδαυ τὸν παλαιὸν ἡγούμενον, ὅπου πρὸς μεῖράκιον ὀλίγου δεῖν νεώτατον ἀπάν- 15 των αἰδῶς τοσαύτη καὶ φόβος ἐστὶ τῶν στρατευομένων. Καὶ μέντοι καὶ αὐτὸς ὁ νεανίσκος εὐτελείᾳ καὶ φιλοπονία καὶ τῷ μηδὲν ἰδιώτου λαμπρότερον ἠμφιέσθαι καὶ ὠπλίσθαι σεμννύμενος ἀξιοθέατος ἦν καὶ ζηλωτὸς ὑπὸ τῶν πολλῶν· ἐπεὶ τοῖς γε πλουσίοις οὐκ ἤρεσκεν ὁ νεω- 20 τερισμὸς αὐτοῦ, δεδιόσι μὴ κίνημα καὶ παράδειγμα τοῖς πανταχόσε δῆμοις γένηται.

XV. Συμμίξας δὲ τῷ Ἀράτῳ περὶ Κόρινθον ὁ Ἄρις ἐτι βουλευομένῳ περὶ μάχης καὶ παρατάξεως πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπεδείξατο καὶ προθυμίαν πολλὴν καὶ τόλ- 25 μαν οὐ μανικὴν οὐδὲ ἀλόγιστον. Ἐφη γὰρ αὐτῷ μὲν δοκεῖν διαμάχεσθαι καὶ μὴ παριέναι τὸν πόλεμον εἶσω, τὰς πύλας τῆς Πελοποννήσου προεμένους, ποιήσειν δὲ τὸ δοκοῦν Ἀράτῳ· καὶ γὰρ πρεσβύτερόν τε εἶναι καὶ στρατηγεῖν Ἀχαιῶν, οἷς οὐχὶ προστάξων οὐδὲ ἠγησόμε- 30 νος, ἀλλὰ συστρατευσόμενος ἦκοι καὶ βοηθήσων. Ὁ δὲ Σινωπεὺς Βάτων αὐτὸν οὐκ ἐθέλειν μάχεσθαι φησι

τὸν Ἅγιν Ἀράτου κελεύοντας, οὐκ ἐντετυχηκῶς οἷς Ἄρατος γέγραφε περὶ τούτων ἀπολογιζόμενος, ὅτι βέλτιον ἤγειτο, τοὺς καρποὺς σχεδὸν ἅπαντας συγκεκομισμένων ἤδη τῶν γεωργῶν, παρελθεῖν τοὺς πολεμίους ἢ μάχῃ διακινδυνεύσαι περὶ τῶν ὅλων. Ἐπεὶ δ' οὖν Ἄρατος ἀπέγνω μάχεσθαι καὶ τοὺς συμμάχους ἐπαιέσας διαφῆκε, θαυμασθεῖς ὁ Ἅγισ ἀνεξεύγνυεν, ἤδη τῶν ἔνδον ἐν Σπάρτῃ θόρουβον πολὺν ἐχόντων καὶ μεταβολήν.

- 10 XVI. Ὁ γὰρ Ἀγησίλαος ἐφορεύων, ἀπηλλαγμένος οἷς ταπεινὸς ἦν πρότερον, οὐδενὸς ἐφείδετο φέροντος ἀργύριον ἀδικήματος, ἀλλὰ μῆνα τρισκαιδέκατον, οὐκ ἀπαιτούσης τότε τῆς περιόδου, παρὰ τὴν νενομισμένην τάξιν τῶν χρόνων ἐνέβαλε τοῖς τέλεσι καὶ παρέπραττε.
- 15 Δεδιωὺς δὲ τοὺς ἀδικουμένους καὶ μισούμενος ὑπὸ πάντων ἔτρεφε μαχαιροφόρους, καὶ φυλαττόμενος ὑπὸ τούτων κατέβαινε εἰς τὸ ἀρχεῖον. Καὶ τῶν βασιλέων τοῦ μὲν ὅλως καταφρονεῖν, τὸν δὲ Ἅγιν ἐβούλετο δοκεῖν διὰ τὴν συγγένειαν μᾶλλον ἢ διὰ τὴν βασιλείαν ἐν τιμῇ τίθεσθαι.
- 20 Διέδωκε δὲ λόγον ὡς καὶ αὐτῶν ἐφορέωσιν. Διὸ καὶ θᾶσσον ἀποκινδυνεύσαντες οἱ ἐχθροὶ καὶ συστάντες ἐκ Τεγέας ἀναφανδὸν τὸν Λεωνίδα ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κατήγαγον, ἠδέως καὶ τῶν πολλῶν θεασαμένων ὠργίζοντο γὰρ πεφενაკισμένοι τῆς χώρας μὴ νεμηθείσης. Τὸν μὲν οὖν Ἀγησίλαον ὁ υἱὸς Ἰππομέδων
- 25 δεόμενος τῶν πολιτῶν καὶ πᾶσι προσφιλῆς ὢν δι' ἀνδραγαθίαν ὑπεξήγαγε καὶ διέσωσε· τῶν δὲ βασιλέων ὁ μὲν Ἅγισ ἐπὶ τὴν Χαλκίοικον κατέφυγεν, ὁ δὲ Κλέομβροτος εἰς τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερὸν ἐλθὼν ἰκέτευε·
- 30 καὶ γὰρ ἐδόκει τούτῳ μᾶλλον ὁ Λεωνίδας χαλεπὸς εἶναι, καὶ παρῆς τὸν Ἅγιν ἐπὶ τοῦτου ἀνέβη στρατιώτας ἔχων· καὶ κατηγόρει μετ' ὀργῆς, ὅτι γαμβρὸς ὢν ἐπεβούλευ-

σεν αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείαν ἀφείλετο καὶ συνεξέβαλε τῆς πατρίδος.

XVII. Ὁ μὲν οὖν Κλεόμβροτος οὐδὲν εἶχεν εἰπεῖν, ἀλλ' ἠπορημένος ἐκάθητο καὶ σιωπῶν· ἡ δὲ Χιλωνίς, ἡ τοῦ Λεωνίδου θυγάτηρ, πρότερον μὲν ἀδικουμένῳ τῷ 5 πατρὶ συνηδικεῖτο, καὶ τοῦ Κλεομβρότου τὴν βασιλείαν παραλαβόντος ἀποστᾶσα τὴν τοῦ πατρὸς συμφορὰν ἐθεράπευε, καὶ παρόντι μὲν συνικέτευε, φεύγοντος δὲ πενθοῦσα καὶ χαλεπῶς ἔχουσα πρὸς τὸν Κλεόμβροτον διετέλει, τότε δὲ αὖ πάλιν ταῖς τύχαις συμμεταβάλλουσα 10 μετὰ τοῦ ἀνδρὸς ἰκέτις ὥφθη καθεξομένη, περιβεβληκυῖα τὰς χεῖρας ἐκείνῳ καὶ τῶν παιδίων τὸ μὲν ἔνθεν, τὸ δ' ἔνθεν ὑφ' αὐτὴν ἔχουσα. Θαυμαζόντων δὲ πάντων καὶ δακρύνοντων ἐπὶ τῇ χρηστότητι καὶ φιλοστοργίᾳ τῆς γυναικὸς, ἀφαιμένη τῶν πέπλων καὶ τῆς 15 κόμης ἀτημελῶς ἔχοντων „Τοῦτο“ εἶπεν „ὦ πάτερ, ἐμοὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ὄψιν οὐχ ὁ Κλεομβρότου περιτέθεικεν ἔλεος, ἀλλ' ἀπὸ τῶν σῶν κακῶν καὶ τῆς σῆς φυγῆς μεμνηκέ μοι σύντροφον καὶ σύνοικον τὸ πένθος. Πότερον οὖν δεῖ με σοῦ βασιλεύοντος ἐν Σπάρτῃ καὶ νι- 20 κῶντος ἐγκαταβιῶναι ταύταις ταῖς συμφοραῖς, ἢ λαβεῖν ἐσθῆτα λαμπρὰν καὶ βασιλικὴν ἐπιδουῶσαν ὑπὸ σοῦ τὸν παρθένιον ἄνδρα φονευόμενον; ὅς εἰ μὴ παραιτεῖται σε μηδὲ πεῖθει τέκνων καὶ γυναικὸς δάκρυσι, χαλεπωτέραν ἢ σὺ βούλει δίκην ὑφέξει τῆς κακοβουλίας, ἐπιδὼν 25 ἐμὲ τὴν φιλιτάτην αὐτῷ προαποθανοῦσαν. Τίνι γὰρ ἐμὲ δεῖ ζῆν παρρησίᾳ πρὸς τὰς ἄλλας γυναῖκας, ἢ μήτε παρ' ἀνδρὸς δεομένη μήτε παρὰ πατρὸς ἔλεός ἐστιν; ἀλλὰ καὶ γυνὴ καὶ θυγάτηρ συνατυχεῖν καὶ συνατιμάζεσθαι τοῖς ἐμαυτῆς ἐγενόμην. Τοῦτῳ μὲν οὖν εἰ καὶ τις ἦν 30 λόγος εὐπρεπῆς, ἐγὼ τοῦτον ἀφειλόμην τότε σοὶ συνεξετασθεῖσα καὶ καταμαρτυρήσασα τῶν ὑπὸ τούτου γε-

νομένων· σὺ δὲ αὐτῷ τὸ ἀδίκημα ποιεῖς εὐαπολόγητον, οὕτω μέγα καὶ περιμάχητον ἀποφαίνων τὸ βασιλεύειν, ὥστε δι' αὐτὸ καὶ γαμβροὺς φονεύειν καὶ τέκνων ἀμελεῖν εἶναι δίκαιον.“

- 5 XVIII. Ἡ μὲν Χιλωνὶς τοιαῦτα ποτιωμένη τό τε πρόσωπον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἐπέθηκε τοῦ Κλεομβρότου καὶ τὸ βλέμμα διεφθαρμένον καὶ συντετηκὸς ὑπὸ λύπης περιήνεγκεν εἰς τοὺς παρόντας. Ὁ δὲ Λεωνίδας δια- 80
λεχθεὶς τοῖς φίλοις τὸν μὲν Κλεόμβροτον ἐκέλευσεν
10 ἀναστάντα φεύγειν, τῆς δὲ παιδὸς μένειν ἐδεῖτο καὶ μὴ καταλιπεῖν ἑαυτὸν οὕτω φιλοῦντα καὶ δεδωκότα χάριν τὴν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῇ σωτηρίαν. Οὐ μὴν ἔπεισεν, ἀλλ' ἀνισταμένῳ τῷ ἀνδρὶ θάτερον τῶν παιδίων ἐγχειρί-
15 σασα, θάτερον δ' ἀναλαβοῦσα καὶ προσκυνήσασα τὸν
βωμὸν τῆς θεοῦ συνεξῆλθεν, ὥστε, εἰ μὴ πάνυ διε-
φθαρμένος ἦν ὑπὸ κενῆς δόξης ὁ Κλεόμβροτος, εὐτύ-
χημα ἂν ἠγήσατο τὴν φυγὴν αὐτῷ τῆς βασιλείας μείζον
εἶναι διὰ τὴν γυναῖκα. Μεταστησάμενος δὲ τὸν Κλεόμ-
20 βροτον ὁ Λεωνίδας καὶ τοὺς πρώτους ἐφόρους ἐκβαλὼν
τῆς ἀρχῆς, ἑτέρους δὲ ποιησάμενος, εὐθύς ἐπεβούλευε
τῷ Ἄγιδι. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπειθεν αὐτὸν ἀναστῆναι
καὶ συμβασιλεύειν, ὡς δεδωκότων συγγνώμην τῶν πο-
λιτῶν· συνεξηπατῆσθαι γὰρ ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου νέον
ὄντα καὶ φιλότιμον. Ἐκείνου δὲ ὑφορωμένου καὶ κατὰ
25 χώραν μένοντος αὐτὸς μὲν ἐπαύσατο φενακίζων καὶ κα-
τειρωνευόμενος, Ἀμφάρης δὲ καὶ Δαμοχάρης καὶ Ἀρκε-
σίλαος ἀναβαίνοντες εἰώθεσαν αὐτῷ διαλέγεσθαι· καί
ποτε καὶ παραλαβόντες ἐπὶ λουτρὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ κα-
τήγαγον καὶ λουσάμενον πάλιν εἰς τὸ ἱερόν καταέστησαν.
30 Καὶ ἦσαν πάντες μὲν αὐτῷ συνήθεις, ὁ δὲ Ἀμφάρης καὶ
κεχρημένος ἔναγχος ἱμάτια καὶ ποτήρια τῶν πολυτελεῶν
παρὰ τῆς Ἀγησιστράτας ἐπεβούλευε διὰ ταῦτα τῷ βασι-

λει καὶ ταῖς γυναιξὶν ὡς ἀποστερήσων. Καὶ μάλιστα γὰρ αὐτὸς ὑπακοῦσαι τῷ Λεωνίδα λέγεται καὶ παροξύναι τοὺς ἐφόρους, ὧν καὶ αὐτὸς εἰς ἦν.

XIX. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἅγις τὸν μὲν ἄλλον ἐν τῷ ἱερῷ διέτριβε χρόνον, εἰώθει δὲ καταβαίνειν, ὅτε τύχοι, πρὸς 5 τὸ λουτρόν, ἐκεῖ συλλαβεῖν αὐτὸν ἐγνωσαν, ὅταν ἔξω τοῦ ἱεροῦ γένηται. Καὶ παραφυλάξαντες λελουμένον ἀπήντησαν καὶ ἠσπάσαντο, καὶ συμπροῆγον ἅμα διαλεγόμενοι καὶ παίζοντες ὡς πρὸς συνήθη καὶ νέον. Ἐκτροπὴν δὲ τινα τῆς ὁδοῦ πλαγίαν πρὸς τὸ δεσμοκτήριον 10 ἐχούσης, ὡς ἐγένοντο κατ' αὐτὴν βαδίζοντες, ὁ μὲν Ἀμφάρης διὰ τὸ ἄρχειν ἀψάμενος τοῦ Ἄγιδος „Ἄγω σε“ εἶπεν „ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, ὧ Ἄγι, λόγον ὑπέξοντα τῶν πεπολιτευμένων.“ ὁ δὲ Δαμοχάρης, εὖρωστος ὧν καὶ μέγας, τὸ ἱμάτιον περιβαλὼν περὶ τὸν τράχηλον εἶλκεν. 15 Ἄλλων δὲ ἐπωθούντων ὀπισθεν ἐκ παρασκευῆς, οὐδενὸς βοηθοῦντος, ἀλλ' ἐρημίας οὔσης, ἐμβάλλουσιν αὐτὸν εἰς τὸ δεσμοκτήριον. Εὐθύς δὲ παρῆν ὁ μὲν Λεωνίδας μισθοφόρους ἔχων πολλοὺς καὶ τὸ οἴκημα περιέσχευ ἔξωθεν, οἱ δὲ ἔφοροι πρὸς τὸν Ἄγιν εἰσῆλθον, καὶ τῶν 20 γερόντων εἰς τὸ οἴκημα μεταπεμψάμενοι τοὺς ταῦτά βουλομένους, ὡς δὴ κρίσεως αὐτῷ γινομένης, ἐκέλευον ὑπὲρ τῶν πεπραγμένων ἀπολογεῖσθαι. Γελάσαντος δὲ τοῦ νεανίσκου πρὸς τὴν εἰρωνεῖαν αὐτῶν, ὁ μὲν Ἀμφάρης οἰμωξόμενον ἐκάλει καὶ δίκην ὑπέξοντα τῆς ἰταμό- 25 τητος· ἄλλος δὲ τῶν ἐφόρων, οἷον ἐνδιδούς τῷ Ἄγιδι καὶ δεικνύων ἀποφυγὴν τῆς αἰτίας, ἠρώτησεν, εἰ ταῦτα ἐπραξεν ὑπὸ Λυσάνδρου καὶ Ἀγησιλάου βιασθεῖς. Ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Ἄγιδος, ὡς βιασθεῖς μὲν ὑπ' οὐδενός, ζηλῶν δὲ καὶ μιμούμενος τὸν Λυκοῦργον ἐπὶ τὴν 30 αὐτὴν ἔλθοι πολιτείαν, πάλιν ὁ αὐτὸς ἠρώτησεν, εἰ μετανοεῖ τοῖς πεπραγμένοις. Φήσαντος δὲ τοῦ νεανίσκου

μὴ μετανοεῖν ἐπὶ τοῖς κάλλιστα βεβουλευμένοις, κὰν τα
 ἔσχατα πεισόμενον αὐτὸν ἴδῃ, θάνατον αὐτοῦ κατεψη-
 φίσαντο, καὶ τοὺς ὑπηρέτας ἐκέλευον ἄγειν εἰς τὴν κα-
 λουμένην Δεχάδα. Τοῦτο δὲ ἐστὶν οἴκημα τῆς εἰρκτῆς,
 5 ἐν ᾧ θανατοῦσι τοὺς καταδίκους ἀποπνίγοντες. Ὁρῶν
 δὲ τοὺς ὑπηρέτας ὁ Δαμοχάρης οὐ τολμῶντας ἄψασθαι
 τοῦ Ἄγιδος, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν μισθοφόρων τοὺς παρε-
 στῶτας ἀποστρεφόμενους καὶ φεύγοντας τὸ ἔργον, ὡς
 οὐ θεμιτὸν οὐδὲ νενομισμένον βασιλέως σώματι τὰς χεῖ-804
 10 ρας προσφέρειν, διαπειλησάμενος αὐτοῖς καὶ λοιδορη-
 θεὶς εἶλκεν αὐτὸς εἰς τὸ οἴκημα τὸν Ἄγιν. Ἦδη γὰρ
 ἦσθηντο πολλοὶ τὴν σύλληψιν, καὶ θόρυβος ἦν ἐπὶ ταῖς
 θύραις καὶ φῶτα πολλὰ, καὶ παρῆσαν ἡ τε μήτηρ τοῦ
 Ἄγιδος καὶ ἡ μάμμη βοῶσαι καὶ δεόμεναι τὸν βασιλέα
 15 τῶν Σπαρτιατῶν λόγου καὶ κρίσεως τυχεῖν ἐν τοῖς πο-
 λίταις. Διὸ καὶ μάλιστα κατήπειξαν τὴν ἀναίρεσιν, ὡς
 ἕξαρχαγησομένου νυκτός, ἂν πλείονες ἐπέλθωσιν.

XX. Ὁ μὲν οὖν Ἄγις ἐπὶ τὴν στραγγάλην πορευό-
 μενος, ὡς εἶδέ τινα τῶν ὑπηρετῶν δακρύνοντα καὶ περι-
 20 παθοῦντα, „Παῦσαι με“ εἶπεν „ὦ ἄνθρωπε, κλαίων·
 καὶ γὰρ οὕτως παρανόμως καὶ ἀδίκως ἀπολλύμενος
 κρεῖττων εἰμὶ τῶν ἀναιρούντων.“ καὶ ταῦτ' εἰπὼν
 παρέδωκε τῷ βρόχῳ τὸν τράχηλον ἐκουσίως. Ὁ δὲ Ἀμ-
 φάρης προελθὼν ἐπὶ τὰς θύρας καὶ τὴν Ἀγησιστράταν
 25 προσπεσοῦσαν αὐτῷ διὰ συνήθειαν καὶ φιλίαν ἀναστή-
 σασ, οὐδὲν ἔφη περὶ τὸν Ἄγιν ἔσεσθαι βίαιον οὐδὲ ἀνή-
 κεστον· ἐκέλευε δὲ κάκεινην, εἰ βούλοιο, πρὸς τὸν
 υἱὸν εἰσελθεῖν. Ἐκείνης δὲ καὶ τὴν μητέρα μετ' αὐτῆς
 παρεῖναι δεομένης οὐδὲν ἔφη κωλύειν ὁ Ἀμφάρης· καὶ
 30 δεξάμενος ἀμφοτέρων καὶ πάλιν κλειῖσαι τὰς θύρας τοῦ
 δεσποτηρίου κελεύσας, προτέρων μὲν τὴν Ἀρχιδαμίαν
 παρέδωκεν, ἡδὴ σφόδρα πρεσβῦτιν οὔσαν καὶ καταγε-

γηρακυῖαν ἐν ἀξιώματι μεγίστῳ τῶν πολιτίδων, ἀπο-
θανούσης δὲ ἐκείνης ἐκέλευσε τὴν Ἀγησιστράταν ἔσω-
βαδίσειν. Ὡς δὲ εἰσελθοῦσα τὸν τε υἱὸν ἐθεάσατο χα-
μαὶ κείμενον καὶ τὴν μητέρα νεκρὰν ἐκ τοῦ βρόχου
κρεμαμένην, ἐκείνην μὲν αὐτῇ τοῖς ὑπηρέταις συγκα-
5 θεῖλε καὶ παρεκτείνασα τῷ Ἄγιδι τὸ σῶμα περιέστειλε
καὶ κατεκάλυψε· τῷ δὲ υἱῷ προσπεσοῦσα καὶ φιλήσασα
τὸ πρόσωπον „Ἡ πολλή σε“ εἶπεν „ὦ παῖ, εὐλάβεια
καὶ τὸ πρᾶον καὶ φιλάνθρωπον ἀπώλεσε μεθ’ ἡμῶν.“
Ὁ δὲ Ἀμφάρης ἀπὸ τῆς θύρας ὄρων τὰ γινόμενα καὶ 10
τὰς φωνὰς ἀκούων ἐπεισῆλθε, καὶ πρὸς τὴν Ἀγησιστρά-
ταν μετ’ ὀργῆς εἶπεν· „Εἰ τοίνυν“ ἔφη „ταῦτά ἐδοκί-
μαζες τῷ υἱῷ, ταῦτά καὶ πέισῃ.“ Καὶ ἡ Ἀγησιστράτα
πρὸς τὸν βρόχον ἀνισταμένη „Μόνον“ ἔφη „συνενέγκαι
ταῦτα τῇ Σπάρτῃ.“ 15

XXI. Τοῦ δὲ πάθους εἰς τὴν πόλιν ἐξαγγελθέντος
καὶ τῶν τριῶν σωματίων ἐκκομιζομένων οὐκ ἦν ὁ φόβος
οὔτω μέγας, ὥστε μὴ καταφανεῖς εἶναι τοὺς πολίτας
ἀλγοῦντας μὲν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, μισοῦντας δὲ τὸν Λεω-
νίδα καὶ τὸν Ἀμφάρην, μηδὲν δεινότερον μηδὲ ἀνο- 20
σιώτερον ἐξ οὗ Λωριεῖς Πελοπόννησον οἰκοῦσιν οἰομέ-
νους ἐν Σπάρτῃ πεπραῆχθαι. Βασιλεῖ γάρ, ὡς ἔοικε,
Λακεδαιμονίων οὐδὲ οἱ πολέμιοι ἠαδῖως ἐν ταῖς μάχαις
ἀπαντῶντες προσέφερον τὰς χεῖρας, ἀλλ’ ἀπετρέποντο
δεδιότες καὶ σεβόμενοι τὸ ἀξίωμα. Διὸ καὶ πολλῶν γε- 25
γονότων Λακεδαιμονίους ἀγώνων πρὸς Ἕλληνας εἰς μό-
νος ἀνῆρέθη πρὸ τῶν Φιλιππικῶν δόρατι πληγεῖς περὶ
Λεῦκτρα Κλεόμβροτος. Μεσσηνίων δὲ καὶ Θεόπομπου
ὑπ’ Ἀριστομένους πεσεῖν λεγόντων οὗ φασι Λακεδαι-
μόνιοι, πληγῆναι δὲ μόνον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔχει τινὰς 30
ἀμφιλογίας. Ἐν δὲ Λακεδαίμονι πρῶτος Ἅγις βασιλεύων
ὑπὸ ἐφόρων ἀπέθανε, καλὰ μὲν ἔργα καὶ πρέποντα τῇ

Σπάρτη προελόμενος, ἡλικίας δὲ γεγονώς, ἐν ἧ ἁμαρ-
 τάνοντες ἄνθρωποι συγγνώμης τυγχάνουσι, μεμφθεὶς
 δὲ ὑπὸ τῶν φίλων δικαιότερον ἢ τῶν ἐχθρῶν, ὅτι καὶ
 Λεωνίδαυ περιέσωσε καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπίστευσε νῆμερώ-
 5 τας καὶ πραότας γενόμενος.

10

Κ Λ Ε Ο Μ Ε Ν Η Σ.

1. Ἀποθανόντος δὲ αὐτοῦ τὸν μὲν ἄδελφὸν Ἀρχί- 805
 δαμον οὐκ ἔφθη συλλαβεῖν ὁ Λεωνίδας εὐθύς ἐκφυ-
 15 γόντα, τὴν δὲ γυναῖκα παιδίον ἔχουσαν νεογνὸν ἐκ τῆς
 οἰκίας ἀπαγαγὼν βία Κλεομένει τῷ υἱῷ συνώκισεν οὐ
 πάνυ γάμων ὄραν ἔχοντι, τὴν δὲ ἄνθρωπον ἄλλω δο-
 θῆναι μὴ βουλόμενος. Ἦν γὰρ οὐσίας τε μεγάλης ἐπί-
 κληρος ἢ Ἀγιάτις Γυλίππου τοῦ πατρός, ὄρα τε καὶ
 20 κάλλει πολὺ τῶν Ἑλληνίδων διαφέρουσα καὶ τὸν τρό-
 πον ἐπιεικής. Διὸ πολλὰ μὲν ἐποίησεν, ὡς φασι, μὴ
 βιασθῆναι δεομένη, συνελθοῦσα δὲ εἰς ταῦτὸ τῷ Κλεο-
 μένει τὸν μὲν Λεωνίδαυ ἐμίσει, περὶ δὲ αὐτὸν τὸν νεα-
 υίσκου ἦν ἀγαθὴ γυνὴ καὶ φιλόστοργος, ἐρωτικῶς ἅμα
 25 τῷ λαβεῖν πρὸς αὐτὴν διατεθέντα καὶ τινα τρόπον συμ-
 παθοῦντα τῇ πρὸς τὸν Ἄγιν εὐνοία καὶ μνήμη τῆς γυ-
 ναικός, ὥστε καὶ πυνθάνεσθαι πολλάκις περὶ τῶν γε-
 γονότων καὶ προσέχειν ἐπιμελῶς διηγουμένης ἐκείνης,
 ἦν ὁ Ἄγισ ἐσχε διάνοιαν καὶ προαίρεσιν. Ἦν δὲ καὶ
 30 φιλότιμος μὲν καὶ μεγαλόφρων ὁ Κλεομένης καὶ πρὸς
 ἐγκρατειαν καὶ ἀφέλειαν οὐχ ἤττον τοῦ Ἄγιδος εὐ-
 πεφυκῶς, τὸ δὲ εὐλαβὲς ἄγαν ἐκεῖνο καὶ πρᾶον οὐκ εἶ-

γεν, ἀλλὰ κέντρον τι θυμοῦ τῇ φύσει προσέκειτο καὶ μετὰ σφοδρότητος ὀρμὴ πρὸς τὸ φαινόμενον αἰεὶ καλόν. Ἐφαίνεται δὲ κάλλιστον μὲν αὐτῷ κρατεῖν ἐκόντων, καλὸν δὲ καὶ μὴ πειθομένων περιεῖναι πρὸς τὸ βέλτιον ἐκβιαζόμενον. 5

II. Οὐκ ἤρεσκε μὲν οὖν αὐτῷ τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ἀπραγμοσύνη καὶ ἡδονῇ κατακεκηλημένων τῶν πολιτῶν καὶ τοῦ βασιλέως πάντα τὰ πράγματα χαίρειν ἑῶντος, εἰ μηδεὶς αὐτὸν ἐνοχλοῖη σχολάζειν ἐν ἀφθόνοις καὶ τρυφᾶν βουλόμενον, ἀμελουμένων δὲ τῶν κοινῶν, 10 κατ' οἰκίαν ἐκάστου πρὸς αὐτὸν ἔλκοντας τὸ κερδαλέον, ἀσκήσεως δὲ καὶ σωφροσύνης νέων καὶ καρτερίας καὶ ἰσότητος, οὐδὲ ἀσφαλῆς ἦν τούτων τῶν περὶ Ἄγιν ἀπολωλότων μνημονεύειν. Λέγεται δὲ καὶ λόγων φιλοσόφων τὸν Κλεομένη μετασχεῖν ἔτι μειράκιον ὄντα, Σφαί- 15 ρου τοῦ Βορυσθενίτου παραβαλόντος εἰς τὴν Λακεδαίμονα καὶ περὶ τοὺς νέους καὶ τοὺς ἐφήβους οὐκ ἀμελῶς διατρέβοντος. Ὁ δὲ Σφαίρος ἐν τοῖς πρώτοις ἐγεγόνει τῶν Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως μαθητῶν, καὶ τοῦ Κλεομένων ἔοικε τῆς φύσεως τὸ ἀνδρωῶδες ἀγαπήσαι τε καὶ 20 προσεκκαῦσαι τὴν φιλοτιμίαν. Λεωνίδα μὲν γὰρ τὸν παλαιὸν λέγουσιν ἐπερωτηθέντα, ποῖός τις αὐτῷ φαίνεται ποιητῆς γεγονέναι Τυρτατος, εἰπεῖν· „Ἀγαθὸς νέων ψυχὰς κακκανῆν.“ Ἐμπιπλάμενοι γὰρ ὑπὸ τῶν ποιημάτων ἐνθουσιασμοῦ παρὰ τὰς μάχας ἠφείδουν 25 ἑαυτῶν· ὁ δὲ Στωϊκὸς λόγος ἔχει τι πρὸς τὰς μεγάλας φύσεις καὶ ὀξείας ἐπισφαλῆς καὶ παράβολον, βαθεῖ δὲ καὶ πρᾶψ κεραυνύμενος ἤθει μάλιστα εἰς τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν ἐπιδίδωσιν.

III. Ἐπεὶ δὲ τελευτήσαντος τοῦ Λεωνίδου τὴν βα- 30 σιλείαν παρέλαβε καὶ τοὺς πολίτας τότε δὴ παντάπασιν ἐκλελυμένους ἐώρα, τῶν μὲν πλουσίων καθ' ἡδονὰς

ἰδίας καὶ πλεονεξίας παρορῶντων τὰ κοινά, τῶν δὲ πολ-
 λῶν διὰ τὸ πράττειν κακῶς περὶ τὰ οἰκεία καὶ πρὸς τὸν
 πόλεμον ἀπροθύμων καὶ πρὸς τὴν ἀγωγὴν ἀφιλοτίμων
 γεγυότων, αὐτοῦ δὲ ὄνομα βασιλεύοντος ἦν μόνον, ἣ
 5 δὲ ἀρχὴ πᾶσα τῶν ἐφόρων, εὐθύς μὲν εἰς νοῦν ἔθετο
 τὰ παρόντα μεθιστάναι καὶ κινεῖν, ὄντος δὲ αὐτῷ φίλου
 Ξενάρους, ἔραστοῦ γεγυότος (τοῦτο δὲ ἐμπνεῖσθαι Λα-
 κεδαιμόνιοι καλοῦσιν), ἀπειρεῖατο τούτου διαπνυθα-
 νόμενος τὸν Ἄγιν, ὁποῖος γένοιτο βασιλεὺς καὶ τίνι
 10 τρόπῳ καὶ μετὰ τίνων ἐπὶ ταύτην ἔλθοι τὴν ὁδόν. Ὁ
 δὲ Ξενάρης τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἀηδῶς ἐμέμνητο τῶν
 πραγμάτων ἐκείνων, ὡς ἐπράχθη καθ' ἕκαστα μυθολο-
 γῶν καὶ διηγούμενος, ὡς δὲ ἦν καταφανὴς ὁ Κλεομέ-
 νης ἐμπαθέστερον προσέχων καὶ κινούμενος ὑπερφυῶς
 15 πρὸς τὴν καινοτομίαν τοῦ Ἄγιδος καὶ ταῦτά πολλάκις
 ἀκούειν βουλόμενος, ἐπέπληξεν αὐτῷ πρὸς ὀργὴν ὁ Ξε-
 νάρης ὡς οὐχ ὑγιαίνοντι, καὶ τέλος ἀπέστη τοῦ διαλέγε-
 σθαι καὶ φοιτᾶν πρὸς αὐτόν, οὐδενὶ μέντοι τὴν αἰτίαν
 ἔφρασε τῆς διαφορᾶς, ἀλλ' αὐτὸν ἔφη γινώσκειν ἐκεῖ-
 20 νον. Οὕτω δὲ τοῦ Ξενάρους ἀντικρούσαντος ὁ Κλεομέ-
 νης καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοίως ἔχειν ἠγούμενος αὐτὸς ἐν
 ἑαυτῷ συνειτίθει τὴν πρᾶξιν. Οἰόμενος δ' ἂν ἐν πολέμῳ
 μᾶλλον ἢ κατ' εἰρήνην μεταστῆσαι τὰ παρόντα, συν-
 ἔκρουσε πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς τὴν πόλιν, αὐτοὺς διδόντας
 25 ἐγκλημάτων προφάσεις. Ὁ γὰρ Ἄρατος ἰσχύων μέγι-
 στον ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἐβούλετο μὲν ἐξ ἀρχῆς εἰς μίαν
 σύνταξιν ἀγαγεῖν Πελοποννησίους, καὶ τοῦτο τῶν πολ-
 λῶν στρατηγιῶν αὐτῷ καὶ τῆς μακρᾶς πολιτείας ἦν τέ-
 λος, ἠγούμενῳ μόνως ἂν οὕτως ἀνεπιχειρήτους ἔσεσθαι
 30 τοῖς ἐκτὸς πολεμίοις. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἄλλων σχεδὸν ἀπάν-
 των αὐτῷ προσγεγυότων ἀπελείποντο Λακεδαιμόνιοι
 καὶ Ἡλεῖοι καὶ ὅσοι Λακεδαιμονίοις Ἀρκάδων προσεῖ-

χον, ἅμα τῷ τὸν Λεωνίδαυ ἀποθανεῖν παρηνώχλει τοῖς Ἀρκάσι καὶ περιέκοπτεν αὐτῶν μάλιστα τοὺς τοῖς Ἀχαιοῖς ὁμοροῦντας, ἀποπειρώμενος τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ τοῦ Κλεομένουσ ὡς νέου καὶ ἀπείρου καταφρονῶν.

IV. Ἐκ τούτου Κλεομένη πρῶτον οἱ ἔφοροι πέμ- 5
πουσι καταληψόμενον τὸ περὶ τὴν Βέλβιναν Ἀθηναῖον. Ἐμβολὴ δὲ τῆς Λακωνικῆς τὸ χωρίον ἐστὶ, καὶ τότε πρὸς τοὺς Μεγαλοπολίτας ἦν ἐπίδικον. Καταλαβόντος δὲ τοῦτο καὶ τειχίσαντος τοῦ Κλεομένουσ ὁ Ἄρατος οὐδὲν ἐγκαλέσας, ἀλλὰ νυκτὸς ἐκστρατεύσας ἐπεχείρησε Τε- 10
γεάταισ καὶ Ὀρχομενίοις. Τῶν δὲ προδοτῶν ἀποδειλιάσαντων ὁ μὲν Ἄρατος ἀνεχώρησε λεληθέναι νομίζων, ὁ δὲ Κλεομένησ εἰρωνεῖα χρώμενος ἔγραψε πρὸς αὐτόν, ὡσ δὴ παρὰ φίλου πυνθανόμενος, ποῦ τῆς νυκτὸς ἐξέλ- 15
θοι. Τοῦ δὲ ἀντιγράψαντος, ὡσ ἐκεῖνον Βέλβιναν μέλ- 15
λειν τειχίζειν ἀκούσας καταβαίῃ τοῦτο κωλύσων, πάλιν ὁ Κλεομένησ ἀποστείλασ τοῦτο μὲν οὕτως ἔχειν ἔφη πε-
πεισθαι. „τοὺσ δὲ φανούσ καὶ τὰσ κλίμακασ“ εἶπεν „εἰ μὴ τί σοι διαφέρει, γράψον ἡμῖν, ἐπὶ τί σοι παρη-
κολούθουν.“ Τοῦ δὲ Ἀράτου πρὸς τὸ σκῶμμα γελά- 20
σαντος καὶ πυνθανομένου, ποίόσ τις ὁ νεανίσκοσ εἶη, Λαμοκράτησ ὁ Λακεδαιμόνιοσ φηγάσ „Εἴ τι πράττεισ“ ἔφη „πρὸσ Λακεδαιμονίουσ, ὦρα σοι ταχύνειν πρὸ τοῦ κέντρα φῦσαι τοῦτον τὸν νεοσσόν.“ Ἐκ τούτου Κλεο-
μένει μετὰ ἰππέων ὀλίγων καὶ πεζῶν τριακοσίων ἐν Ἀρ- 25
καδία στρατοπεδευομένῳ προσέταξαν ἀναχωρεῖν οἱ ἔφοροι φοβούμενοι τὸν πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ ἀναχωρήσαντος αὐτοῦ Καφύασ ἔλαβεν ὁ Ἄρατος, αὐτίδισ ἐξέπεμπον τὸν Κλεομένη. Λαβόντος δὲ αὐτοῦ Μεθύδριον καὶ τὴν Ἀρ-
γολικὴν καταδραμόντοσ, ἐξεστράτευσαν οἱ Ἀχαιοὶ δισμυ- 30
ρίοισ πεζοῖσ καὶ χιλίοισ ἰππεῦσιν Ἀριστομάχου στρατη-

γούντος. Ἀπαντήσαντος δὲ περὶ Παλλάντιον Κλεομένου
 καὶ βουλομένου μάχεσθαι, φοβηθεὶς τὴν τόλμαν ὁ
 Ἄρατος οὐκ εἶασε διακινδυνεῦσαι τὸν στρατηγόν, ἀλλ'
 ἀπῆλθε λαιδορούμενος μὲν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, χλευαζο-
 5 μενος δὲ καὶ καταφρονούμενος ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων
 οὐδὲ πεντακισχιλίων τὸ πλῆθος ὄντων. Μέγας οὖν τῷ
 φρονήματι γεγωνὼς ὁ Κλεομένης ἐθρασύνετο πρὸς τοὺς
 πολίτας, καὶ τῶν παλαιῶν τινος αὐτοῦς ἀνεμίμησεν
 βασιλέων εἰπόντος, ὅτι μάτην Λακεδαιμόνιοι πυνθά-
 10 νονται περὶ τῶν πολεμίων, οὐ πόσοι εἰσίν, ἀλλὰ ποῖ
 εἰσιν.

V. Ἐπεὶ δὲ τοῖς Ἠλείοις πολεμουμένοις ὑπὸ τῶν
 Ἀχαιῶν βοηθήσας, καὶ περὶ τὸ Λύκαιον ἀπιούσιν ἦδη
 τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπιβαλὼν, ἅπαν μὲν ἐτρέψατο καὶ διεπτύχ-
 15 σεν αὐτῶν τὸ στράτευμα, συχνούς δὲ ἀνείλε καὶ ζῶντας
 ἔλαβεν, ὥστε καὶ περὶ Ἀράτου φήμην ἐκπεσεῖν εἰς τοὺς
 Ἕλληνας ὡς τεθνηκότος, ὁ μὲν Ἄρατος ἄριστα τῷ καιρῷ
 χρησάμενος ἐκ τῆς τροπῆς ἐκείνης εὐθύς ἐπὶ Μαντι-
 νειαν ἦλθε καὶ μηδενὸς ἂν προσδοκῆσαντος εἶλε τὴν
 20 πόλιν καὶ κατέσχε, τῶν δὲ Λακεδαιμονίων παντάπασιν
 ταῖς γνώμαις ἀναπεσόντων καὶ τῷ Κλεομένει πρὸς τὰς
 στρατείας ἐνισταμένων, ὥρμησε μεταπέμπεσθαι τὸν
 Ἄγιδος ἀδελφὸν Ἀρχίδαμον ἐκ Μεσσήνης, ᾧ βασιλεύειν
 ἀπὸ τῆς ἐτέρας οἰκίας ἦν προσῆκον, οἴομενος ἀμβλυτέ-
 25 ραν τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχὴν ἔσσεσθαι τῆς βασιλείας ἰσορ-
 ρόπου καὶ ὀλοκλήρου γενομένης. Οἱ δὲ ἀνηρηκότες
 πρότερον τὸν Ἄγιν αἰσθόμενοι τοῦτο καὶ φοβηθέντες
 μὴ δίκην δῶσι τοῦ Ἀρχιδάμου κατελθόντος, ἐδέξαντο
 μὲν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν παραγεγόμενον κρύφα καὶ συγ-
 30 κατήγον, εὐθύς δὲ ἀπέκτειναν, εἶτε ἄκοντος τοῦ Κλεο-
 μένου, ὡς οἶεται Φύλαρχος, εἶτε πεισθέντος ὑπὸ τῶν
 φίλων καὶ προεμένου τὸν ἄνθρωπον αὐτοῖς. Τῆς γὰρ

αίτίας τὸ πλεῖστον ἐπ' ἐκείνους ἦλθε βεβιάσθαι τὸν Κλεομένη δοκοῦντας.

VI. Οὐ μὴν ἀλλὰ κινεῖν εὐθύς ἐγνωκῶς τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἐπεισε τοὺς ἐφόρους χρήμασιν, ὅπως αὐτῶν ψηφίσωνται στρατείαν. Ἐθεράπευσε δὲ καὶ τῶν ἄλλων 5 συχνοὺς διὰ τῆς μητρὸς Κρατησικλείας ἀφειδῶς συγχορηγούσης καὶ συμφιλοτιμουμένης, ἣ γε καὶ γάμου μὴ δεομένη λέγεται διὰ τὸν υἱὸν ἄνδρα λαβεῖν πρωτεύοντα λόξῃ καὶ δυνάμει τῶν πολιτῶν. Ἐξαγαγὼν δὲ τὴν στρατείαν καταλαμβάνει τῆς Μεγαλοπολίτιδος χωρίον 10 Λεῦκτρα· καὶ γενομένης πρὸς αὐτὸν ὀξείας τῶν Ἀχαιῶν βοηθείας Ἀράτου στρατηγοῦντος, ὑπὸ τὴν πόλιν αὐτὴν παραταξάμενος ἠττήθη μέρει τινὶ τοῦ στρατεύματος. Ἐπεὶ δὲ χαράδραν τινὰ βαθεῖαν οὐκ εἶασε διαβῆναι τοὺς Ἀχαιοὺς ὁ Ἄρατος, ἀλλ' ἐπέστησε τὴν διώξιν, 15 ἰγνακτιῶν δὲ Λυδιάδας ὁ Μεγαλοπολίτης συνεξώρμησε τοὺς περὶ αὐτὸν ἵππεῖς καὶ διώκων εἰς χωρίου ἀμπέλων καὶ τάφρων καὶ τειχῶν μεστὸν ἐνσείσας καὶ διασπασθεὶς περὶ ταῦτα κακῶς ἀπήλλαττε, κατιδὼν ὁ Κλεομένης ἐνῆκε τοὺς Ταραντίνους καὶ τοὺς Κρητᾶς ἐπ' αὐτόν, 20 ἅφ' ὧν ὁ Λυδιάδας ἀμυνόμενος εὐρώστως ἔπεσε. Πρὸς οὗτο θαρρήσαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ βοῆς ἐνέβαλον τοῖς Ἀχαιοῖς καὶ τροπὴν ὅλου τοῦ στρατεύματος ποίησαν. Ἀποθανόντων δὲ συχνοῶν τοὺς μὲν ἄλλους ποσπόνδους ὁ Κλεομένης ἀπέδωκε, τὸν δὲ Λυδιάδαν 25 ἐκρὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν κελεύσας, κοσμήσας πορφυρίδι καὶ στέφανον ἐπιθείς, πρὸς τὰς πύλας τῶν Μεγαλοπολιτῶν ἀπέστειλεν. Οὗτος ἦν Λυδιάδας ὁ κατεθέμενος τὴν τυραννίδα καὶ τοῖς πολίταις ἀποδοὺς ἦν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πόλιν προσκομίσας Ἀχαιοῖς. 30

VII. Ἐκ τούτου Κλεομένης μέγα φρονῶν ἤδη καὶ πεπεισμένος, ἂν ὡς βούλεται τοῖς πράγμασι χρώμενος

- πολεμῇ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ῥαδίως ἐπικρατήσῃν, ἐδί-
 δασκε τὸν τῆς μητρὸς ἄνδρα Μεγιστόνου, ὡς χρὴ τῶν
 ἐφόρων ἀπαλλαγέντας εἰς μέσον θείναι τὰ κτήματα τοῦ
 πολίταις καὶ τὴν Σπάρτην ἴσην γενομένην ἐγείρειν καὶ
 5 προάγειν ἐπὶ τὴν τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονίαν. Πεισθέντο
 δ' ἐκείνου δύο τῶν ἄλλων φίλων ἢ τρεῖς προσέλαβεν
 Συνέβη δὲ περὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας καὶ τῶν ἐφόρων ἐν-
 κοιμώμενον ἐν Πασιφάας ὄναρ ἰδεῖν θαυμαστόν· ἐδό-
 κει γὰρ ἐν ᾧ τόπῳ τοῖς ἐφόροις [ἔθος*] ἐστὶ καθεζομένου
 10 χρηματίζειν ἓνα δίφρον κεῖσθαι, τοὺς δὲ τέτταρας ἀνη-
 ρῆσθαι, καὶ θαυμάζοντος αὐτοῦ φωνὴν ἐκ τοῦ ἱεροῦ
 γενέσθαι φράζουσαν, ὡς τοῦτο τῇ Σπάρτῃ λῶόν ἐστι
 Ταύτην τὴν ὄψιν διηγούμενου τοῦ ἐφόρου πρὸς τὸν
 Κλεομένη, τὸ μὲν πρῶτον διειταράχθη καθ' ὑποψίαν
 15 τινὰ πειράζεσθαι δοκῶν, ὡς δὲ ἐπίσθη μὴ ψεύδεσθαι
 τὸν διηγούμενον, ἐθάρρησε. Καὶ λαβὼν ὅσους ὑπα-
 πτευε μάλιστα τῶν πολιτῶν ἐναντιώσεσθαι πρὸς τὴν
 προᾶξιν Ἡραίαν καὶ Ἀλσαίαν τὰς πόλεις ταττομένας ὑπὸ
 τοῖς Ἀχαιοῖς εἴλε, καὶ σῖτον εἰσήγαγεν Ὀρχομενοῖς, καὶ
 20 Μαντινεῖα παρεστρατοπέδευσε, καὶ ὅλως ἄνω καὶ κάτω
 μακρᾶς πορείαις ἀποτρύσας τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπέ-
 λιπεν αὐτῶν δεηθέντων τοὺς πολλοὺς ἐν Ἀρκαδίᾳ, τοὺς
 δὲ μισθοφόρους ἔχων αὐτὸς ἐπὶ τὴν Σπάρτην ἐχώρει.
 Καὶ καθ' ὁδὸν οἷς ἐπίστευε μάλιστα καλῶς πρὸς αὐτὸν
 25 ἔχειν ἀνεκοινοῦτο τὴν γνώμην, καὶ προῆει σχέδην, ὡς
 περὶ τὸ δεῖπνον οὕσι τοῖς ἐφόροις ἐπιπέσοι.

VIII. Γενόμενος δὲ τῆς πόλεως ἐγγύς, Εὐρυκλείδα
 μὲν εἰς τὸ τῶν ἐφόρων συσσίτιον ἀπέστειλεν ὡς τιν
 παρ' αὐτοῦ λόγον ἀπὸ στρατιᾶς κομίζοντα, Θηρυκίω
 30 δὲ καὶ Φοῖβις καὶ δύο τῶν συντρόφων τοῦ Κλεομένου
 οὓς μόθακας καλοῦσιν, ἐπηκολούθουν στρατιώτας ὀλι-
 γοὺς ἔχοντες. Ἐτι δὲ τοῦ Εὐρυκλείδα διαλεγόμενον

τοῖς ἐφόροις ἐπιδραμόντες ἐσπασμέναις ταῖς μαχαίραις
 ἔπαιον αὐτούς. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος Ἀγύλαιος, ὡς ἐπλή-
 νη, πεσὼν καὶ τεθνάναι δόξας ἀτρέμα συναγαγὼν καὶ
 παρέλκων ἑαυτὸν ἐκ τοῦ οἰκήματος ἔλαθεν εἰς τι δωμά-
 τιον εἰσερπύσας μικρὸν, ὃ φόβου μὲν ἦν ἱερὸν, ἄλλως 5
 δὲ κεκλεισμένον αἰεὶ, τότε [δὲ] ἐκ τύχης ἀνεωγμένον
 εὗρηκεν. Εἰς τοῦτο συνεισενεγκὼν ἑαυτὸν ἀπέκλεισε
 τὸ θύριον. Οἱ δὲ τέσσαρες ἀνηρέθησαν, καὶ τῶν ἐπιβοη-
 θούντων αὐτοῖς [οὐ*] πλείονες ἢ δέκα. Τοὺς γὰρ ἡσυχίαν
 ἔχοντας οὐκ ἔκτειναν, οὐδὲ τοὺς ἀπίοντας ἐκ τῆς πόλεως 10
 κώλυον. Ἐφείσαντο δὲ καὶ τοῦ Ἀγυλαίου μεθ' ἡμέραν
 ἐκ τοῦ ἱεροῦ προελθόντος.

IX. Ἔστι δὲ Λακεδαιμονίοις οὐ φόβου μόνον, ἀλλὰ
 καὶ θανάτου καὶ γέλωτος καὶ τριούτων ἄλλων παθημά-
 των ἱερά. Τιμῶσι δὲ τὸν φόβον οὐχ ὥσπερ οὖς ἀπο- 15
 ρέπονται δαίμονας, ἠγνούμενοι βλαβερόν, ἀλλὰ τὴν πο-
 τιτείαν μάλιστα συνέχεσθαι φόβῳ νομίζοντες. Διὸ καὶ
 προεκήρυκτον οἱ ἔφοροι τοῖς πολίταις εἰς τὴν ἀρχὴν εἰσ-
 όντες, ὡς Ἀριστοτέλης φησί, κείρεσθαι τὸν μύστακα
 καὶ προσέχειν τοῖς νόμοις, ἵνα μὴ χαλεποὶ ᾧσιν αὐτοῖς· 20
 ὃ τοῦ μύστακος, οἶμαι, προτείνοντες, ὅπως καὶ περὶ
 τὰ μικρότατα τοὺς νέους πειθαρχεῖν ἐθίζωσι. Καὶ τὴν
 νῦν δειλίαν δέ μοι δοκοῦσιν οὐκ ἀφοβίαν, ἀλλὰ φόβον
 λόγου καὶ δέος ἀδοξίας οἱ παλαιοὶ νομίζουσιν. Οἱ γὰρ δει-
 λότατοι πρὸς τοὺς νόμους θαρραλεώτατοι πρὸς τοὺς 25
 πολεμίους εἰσὶ· καὶ τὸ παθεῖν ἥκιστα δεδίασιν οἱ μάλιστα
 φοβούμενοι τὸ κακῶς ἀκοῦσαι. Διὸ καὶ καλῶς ὁ
 ἱππών

— — ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς.

αὐτὸς Ὁμηρος

αἰδοῖός τέ μοι ἔσσι, φίλε ἔκκυρέ, δεινός τε.

αὐτὸς

σιγῇ δειδιότες σημάντορας.

Τὸ γὰρ αἰσχύνεσθαι μάλιστα συμβαίνει πρὸς οὓς καὶ τὸ δεδοικέναι τοῖς πολλοῖς. Διὸ καὶ παρὰ τὸ τῶν ἐφόρων συσσίτιον τὸν φόβον ἴδρυνται Λακεδαιμόνιοι, μὴ 5 ἀρχίας ἐγγυτάτω κατασκευασάμενοι τὸ ἀρχεῖον.

X. Ὁ δ' οὖν Κλεομένης ἡμέρας γενομένης προέγραψεν ὀγδοήκοντα τῶν πολιτῶν, οὓς ἔδει μεταστῆναι, καὶ τοὺς δέφορους ἀνεῖλε τῶν ἐφόρων πλὴν ἑνός, ἐν ᾧ καθήμενος ἔμελλεν αὐτὸς χρηματίζειν. Ἐκκλησίαν δὲ 10 ποιήσας ἀπελογεῖτο περὶ τῶν πεπραγμένων. Ἔφη γὰρ ὑπὸ τοῦ Λυκούργου τοῖς βασιλεῦσι συμμιχθῆναι τοὺς γέροντας, καὶ πολὺν χρόνον οὕτω διοικεῖσθαι τὴν πόλιν οὐδὲν ἑτέρας ἀρχῆς δεομένην, ὕστερον δὲ τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου μακροῦ γενομένου τοὺς βασιλεῖς 15 διὰ τὰς στρατείας ἀσχόλους ὄντας αὐτοὺς πρὸς τὸ κρῖναι αἰρεῖσθαι τινὰς ἐκ τῶν φίλων καὶ ἀπολείπειν τοῖς πολίταις ἀνθ' ἑαυτῶν, ἐφόρους προσαγορευθέντας, καὶ διατελεῖν γε τούτους τὸ πρῶτον ὑπηρέτας τῶν βασιλέων ὄντας, εἶτα κατὰ μικρὸν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἐξουσίαν 20 ἐπιστρέφοντας οὕτως λαθεῖν ἴδιον ἀρχεῖον κατασκευασάμενους. Σημεῖον δὲ τούτου τὸ μέχρι νῦν μεταπεμπομένων τὸν βασιλέα τῶν ἐφόρων τὸ πρῶτον ἀντιλέγειν καὶ τὸ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον καλούντων ἀναστάντων βαδίζειν πρὸς αὐτούς· καὶ τὸν πρῶτον ἐπισφοδρύναντες 25 τὴν ἀρχὴν καὶ ἀνατεινόμενον Ἀστερωπὸν ἡλικίαις ὕστερον πολλαῖς ἔφορον γενέσθαι. Μετριάζοντας μὲν οὖν αὐτούς, ἔφη, κρεῖττον ἦν ὑπομένειν, ἐξουσία δὲ ἐπιθετῶ τὴν πάτριον καταλύοντας ἀρχὴν, ὥστε τῶν βασιλέων τοὺς μὲν ἐξελαύνειν, τοὺς δὲ ἀποκτιννύειν ἀκρί- 30 τούς, ἀπειλεῖν δὲ τοῖς ποθοῦσιν αὐτίς ἐπιθεῖν τὴν καλλίστην καὶ θειοτάτην ἐν Σπάρτῃ κατάστασιν, οὐκ ἀνεκτόν. Εἰ μὲν οὖν δυνατὸν ἦν ἄνευ σφαγῆς ἀπαλ-

λάξαι τὰς ἐπεισάκτους τῆς Λακεδαίμονος κῆρας, τρυφὰς
καὶ πολυτελείας καὶ χρέα καὶ δανεισμοὺς καὶ τὰ πρεσβύ-
τερα τούτων κακὰ, πενίαν καὶ πλοῦτον, εὐτυχέστατον
ἂν ἡγεῖσθαι πάντων βασιλέων ἑαυτὸν ὥσπερ ἰατρὸν
ἀνωδύνως ἰασάμενον τὴν πατρίδα· νῦν δὲ τῆς ἀνάγκης 5
ἔχειν συγγνώμονα τὸν Λυκούργον, ὃς οὔτε βασιλεὺς ἂν
οὔτε ἄρχων, ἰδιώτης δὲ βασιλεύειν ἐπιχειρῶν ἐν τοῖς
ὄπλοις προῆλθεν εἰς ἀγοράν, ὥστε δεῖσαντα τὸν βασι-
λέα Χάριλλον ἐπὶ βωμὸν καταφυγεῖν. Ἄλλ' ἐκείνον
μὲν ὄντια χρηστὸν καὶ φιλόπατριν ταχὺ τῷ Λυκούργῳ 10
τῶν πραττομένων μετασχεῖν καὶ τὴν μεταβολὴν δέξα-
σθαι τῆς πολιτείας, ἔργῳ δὲ μαρτυρῆσαι τὸν Λυκούρ-
γον, ὅτι πολιτείαν μεταβαλεῖν ἄνευ βίας καὶ φόβου
χαλεπὸν ἐστίν, οἷς αὐτὸν ἔφη μετριώτατα κεχρηῆσθαι,
τοὺς ἐνισταμένους τῇ σωτηρίᾳ τῆς Λακεδαίμονος ἐκπο- 15
δῶν ποιησάμενον. Τοῖς δὲ ἄλλοις ἔφη πᾶσι τὴν τε γῆν
ἅπασαν εἰς μέσον τιθέναι, καὶ χρεῶν τοὺς ὀφείλοντας
ἀπαλλάττειν, καὶ τῶν ξένων κρίσιν ποιεῖν καὶ δοκιμα-
σίαν, ὅπως οἱ κράτιστοι γενόμενοι Σπαρτιᾶται σώσωσι
τὴν πόλιν τοῖς ὄπλοις καὶ παυσώμεθα τὴν Λακωνικὴν 20
Αἰτωλῶν καὶ Ἰλλυριῶν λείαν οὔσαν ἐρημίᾳ τῶν ἀμυ-
νόντων ἐφορῶντες.

XI. Ἐκ τούτου πρῶτον μὲν αὐτὸς εἰς μέσον τὴν οὐ-
σίαν ἔθηκε καὶ Μεγιστόνους ὁ πατρῶος αὐτοῦ καὶ τῶν
ἄλλων φίλων ἕκαστος, ἔπειτα καὶ οἱ λοιποὶ πολῖται πάν- 25
τες, ἣ δὲ χώρα διενεμήθη. Κλῆρον δὲ καὶ τῶν ὑπ' αὐ-
τοῦ γεγονότων φυγάδων ἀπένειμεν ἕκαστῳ, καὶ κατάξειν
ἅπαντας ὡμολόγησε τῶν πραγμάτων ἐν ἡσυχίᾳ γενομέ-
νων. Ἀναπληρώσας δὲ τὸ πολίτευμα τοῖς χαριεστάτοις
τῶν περιοίκων ὀπλίτας τετρακισχιλίους ἐποίησε, καὶ 30
διδάξας αὐτοὺς ἀντὶ δόρατος χρῆσθαι σαρίσῃ δι' ἀμφο-
τέρων καὶ τὴν ἀσπίδα φορεῖν δι' ὀχάνης, μὴ διὰ πόρ-

πακος, ἐπὶ τὴν παιδείαν τῶν νέων ἐτρέπη καὶ τὴν λεγομένην ἀγωγήν, ἧς τὰ πλεῖστα παρῶν ὁ Σφαῖρος αὐτῷ συγκαθίστη, ταχὺ τὸν προσήκοντα τῶν τε γυμνασίων καὶ τῶν συσσιτίων κόσμον ἀναλαμβάνοντων, καὶ συ-
 5 στελλομένων ὀλίγων μὲν ὑπ' ἀνάγκης, ἔκουσίως δὲ τῶν πλείστων εἰς τὴν εὐτελεῆ καὶ Λακωνικὴν ἐκείνην διά-
 ταν. Ὅμως δὲ τὸ τῆς μοναρχίας ὄνομα παραμυθούμενος ἀπέδειξε μεθ' ἑαυτοῦ βασιλέα τὸν ἀδελφὸν Εὐκλείδαν. Καὶ τότε μόνον Σπαρτιάταις ἐκ μιᾶς οἰκίας συνέβη δύο
 10 σχεῖν βασιλέας.

XII. Αἰσθόμενος δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὸν Ἄρατον, ὡς ἐπισφαλῶς αὐτῷ τῶν πραγμάτων ἐχόντων διὰ τὸν νεωτερισμὸν, οὐκ ἂν οἰομένους προελθεῖν ἔξω τῆς Λακεδαιμόνος οὐδὲ ἀπολιπεῖν μετέωρον ἐν κινήματι τηλι-
 15 κούτῳ τὴν πόλιν, οὐκ ἀγεννῆς οὐδὲ ἄχρηστον ἠγήσατο τὴν [ἐπιθυμίαν καὶ] προθυμίαν τοῦ στρατεύματος ἐπιδεῖξαι τοῖς πολεμίοις. Ἐμβαλὼν οὖν εἰς τὴν Μεγαλοπολιτικὴν ὠφελείας τε μεγάλας ἤθροισε καὶ φθορὰν πολλὴν ἀπειργάσατο τῆς χώρας. Τέλος δὲ τοὺς περὶ
 20 τὸν Διόνυσον τεχνίτας ἐκ Μεσσήνης διαπορευομένους λαβὼν καὶ πηξάμενος θέατρον ἐν τῇ πολεμίᾳ καὶ προθεῖς ἀπὸ τετταράκοντα μῶν ἀγῶνα, μίαν ἡμέραν ἐθεῖτο καθήμενος, οὐ δεόμενος θεᾶς, ἀλλ' οἷον ἐντροφῶν τοῖς πολεμίοις καὶ περιουσίαν τινὰ τοῦ κρατεῖν πολὺ
 25 τῷ καταφρονεῖν ἐπιδεικνύμενος. Ἐπεὶ ἄλλως γε τῶν Ἑλληνικῶν καὶ βασιλικῶν στρατευμάτων ἐκεῖνο μόνον οὐ μίμους παρακολουθοῦντας εἶχεν, οὐ θαυματοποιούς, οὐκ ὀρχηστρίδας, οὐ ψαλτρίας, ἀλλὰ πάσης ἀκολασίας καὶ βωμολοχίας καὶ πανηγυρισμοῦ καθαρὸν ἦν, τὰ μὲν
 30 πολλὰ μελετώντων τῶν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων διδασκόντων, τὰς δὲ παιδιάς, ὅποτε σχολάζοιεν, ταῖς συνήθεσιν εὐτραπέλαις καὶ τῷ λέγειν τι χάριεν καὶ

Λακωνικὸν πρὸς ἀλλήλους διατιθεμένων. Ἦν δὲ ἔχει τὸ τοιοῦτον τῆς παιδιᾶς εἶδος ὠφέλειαν, ἐν τῷ Λυκούργου βίῳ γέγραπται.

XIII. Πάντων δ' αὐτὸς ἐγίγνετο διδάσκαλος, εὐτελῆ καὶ ἀφελῆ καὶ φορτικὸν οὐδὲν οὐδὲ ὑπὲρ τοὺς πολ- 5
λοὺς ἔχοντα τὸν ἑαυτοῦ βίον ὡσπερ παράδειγμα σωφρο-
σύνης ἐν μέσῳ θέμενος· ὃ καὶ πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς πρά-
ξεις ῥοπήν τινα παρέσχεν αὐτῷ. Τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις
ἐντυγχάνοντες οἱ ἄνθρωποι βασιλεῦσιν οὐχ οὕτω κατε-
πλήττουτο τοὺς πλούτους καὶ τὰς πολυτελείας, ὡς ἐβδε- 10
λύττουτο τὴν ὑπεροψίαν αὐτῶν καὶ τὸν ὄγκον ἐπαχθῶς
καὶ τραχέως προσφερομένων τοῖς ἐντυγχάνουσι· πρὸς
δὲ Κλεομένη βαδίζοντες, ὄντα τε δὴ βασιλέα καὶ καλού-
μενον, εἶτα ὀρώντες οὐ πορφύρας τινὰς οὐ χλαίνας περὶ
αὐτὸν οὐδὲ κλινιδίων καὶ φορείων κατασκευάς, οὐδ' 15
ὑπ' ἀγγέλων ὄχλου καὶ θυρωρῶν ἢ διὰ γραμματείων
χρηματίζοντα χαλεπῶς καὶ μόλις, ἀλλ' αὐτὸν ἐν ἱματίῳ
τῷ τυχόντι πρὸς τὰς δεξιώσεις ἀπαντῶντα καὶ διαλεγό-
μενον καὶ σχολάζοντα τοῖς χρήζουσιν ἰλαρῶς καὶ φιλαν-
θρώπως, ἐκηλοῦντο καὶ κατεδημαγωγοῦντο καὶ μόνου 20
ἀφ' Ἡρακλέους ἐκεῖνον ἔφασαν γεγονέναι. Τῶν δὲ δει-
πνων αὐτοῦ τὸ μὲν καθημερινὸν ἦν ἐν τρικλίνῳ σφόδρα
συνεσταλμένον καὶ Λακωνικόν, εἰ δὲ πρέσβεις ἢ ξένους
δέχοιτο, δύο μὲν ἄλλαι προσπαρεβάλλοντο κλίνας, μι-
κρῶ δὲ μᾶλλον οἱ ὑπηρέται τὴν τράπεζαν ἐπελάμπρου- 25
νον, οὐ καρυκείαις τισὶν οὐδὲ πέμμασιν, ἀλλ' ὥστε
ἀφθονωτέρας εἶναι τὰς παραθέσεις καὶ φιλανθρωπότε-
ρον τὸν οἶνον. Καὶ γὰρ ἐπετίμησέ τιτι τῶν φίλων ἀκού-
σας, ὅτι ξένους ἐστιῶν ζωμὸν αὐτοῖς μέλανα καὶ μάξαν,
ὡσπερ ἔθος ἦν ἐν τοῖς φιδιτίοις, παρέθηκεν· οὐ γὰρ 30
ἔφη δεῖν ἐν τούτοις οὐδὲ πρὸς τοὺς ξένους λίαν ἀκρι-
βῶς λακωνίζειν. Ἀπαρθείσης δὲ τῆς τραπέζης εἰσεκο-

μίξετο τρίπους κρατῆρα χαλκοῦν ἔχων οἴνου μεστὸν καὶ φιάλας ἀργυρᾶς δικοτύλους δύο καὶ ποτήρια τῶν ἀργυρῶν ὀλίγα παντάπασιν, ἐξ ὧν ἔπινεν ὁ βουλόμενος, ἄκουσι δὲ οὐδεὶς ποτήριον προσέφερεν. Ἀκρόαμα δὲ 5 οὔτ' ἦν οὔτ' ἐπεξητεῖτο· ἐπαιδαγωγῆται γὰρ αὐτὸς ὁμιλίαν τὸν πότον, τὰ μὲν ἐρωτῶν, τὰ δὲ διηγούμενος, οὔτε τὴν σπουδὴν ἀηδῆ τῶν λόγων τὴν τε παιδιὰν ἐπίχαριν καὶ ἀσόλοικον ἐχόντων. Ἄς μὲν γὰρ οἱ λοιποὶ τῶν βασιλέων ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους θήρας ἐποιοῦντο, χρήμασι καὶ δω- 10 ρεαῖς δελεάζοντες αὐτοὺς καὶ διαφθείροντες, ἀτέχνους καὶ ἀδίκους ἐνόμιζεν εἶναι· τὸ δὲ ὁμιλία καὶ λόγῳ χάριν ἔχουσι καὶ πίστιν οἰκειοῦσθαι καὶ προσάγεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐφαίνετο κάλλιστον αὐτῷ καὶ βασιλικώτατον, ὡς οὐδενὶ φίλον διαφέροντα μισθῶτον ἢ 15 τῷ τὸν μὲν ἦθει καὶ λόγῳ, τὸν δὲ ὑπὸ χρημάτων ἀλίσκεσθαι.

XIV. Πρῶτον μὲν οὖν οἱ Μαντινεῖς αὐτὸν ἐπηγάγοντο, καὶ νύκτωρ εἰς τὴν πόλιν παρεισπεσόντι τὴν φρουρὰν τὴν Ἀχαιῶν συνεκβαλόντες ἐνεχείρισαν αὐτούς. 20 Ὁ δὲ καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς καὶ τὴν πολιτείαν ἀποδοὺς αὐθημερὸν ἀπῆλθεν εἰς Τεγέα. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἐκπεριελθὼν δι' Ἀρκαδίας κατέβαιναν ἐπὶ τὰς Ἀχαϊκὰς Φεράς, βουλόμενος ἢ μάχην θέσθαι πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἢ διαβάλλειν τὸν Ἄρατον ὡς ἀποδιδράσκοντα καὶ προῖ- 25 ἔμενον αὐτῷ τὴν χώραν. Ἐστρατήγει μὲν γὰρ Ἰπερβαταῖς τότε, τοῦ δὲ Ἄρατου τὸ πᾶν ἦν κράτος ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς. Ἐξελεθόντων δὲ πανδημεὶ τῶν Ἀχαιῶν καὶ στρατοπεδευσασμένων ἐν Δύμαις περὶ τὸ Ἐκατόμβαιον, ἐπελθῶν ὁ Κλεομένης ἔδοξε μὲν οὐ καλῶς ἐν μέσῳ τῆς 30 τε Δυμαίων πόλεως, πολεμίας οὔσης, καὶ τοῦ στρατεύματος τῶν Ἀχαιῶν ἀνλίσασθαι, τολμηρῶς δὲ προκαλούμενος τοὺς Ἀχαιοὺς ἠνάγκασε συμβαλεῖν, καὶ νικῆσας

κατὰ κράτος καὶ τρεψάμενος τὴν φάλαγγα πολλοὺς μὲν ἐν τῇ μάχῃ διέφθειρεν αὐτῶν, πολλῶν δὲ καὶ ζώντων ἐκυρίευσεν, ἐπελθὼν δὲ Λάγγωνι καὶ τῶν Ἀχαιῶν τοὺς φρουροῦντας ἐξελάσας ἀπέδωκεν Ἠλείοις τὴν πόλιν.

XV. Οὕτω δὲ συντετριμμένοις τοῖς Ἀχαιοῖς ὁ μὲν 5 Ἄρατος, εἰσθῶς παρ' ἐνιαυτὸν αἰεὶ στρατηγεῖν, ἀπείπατο τὴν ἀρχὴν καὶ παρητήσατο καλούντων καὶ δεομένων· οὐ καλῶς, οἷον ἐν χειμῶνι πραγμάτων μείζονι, μεθεῖς ἐτέρῳ τὸν οἶακα καὶ προέμενος τὴν ἐξουσίαν. Ὁ δὲ Κλεομένης πρῶτον μὲν μέτρια τοῖς Ἀχαιοῖς ἐδόκει πρέ- 10 σβεσιν ἐπιτάττειν, ἐτέρους δὲ πέμπων ἐκέλευεν αὐτῷ παραδιδόναι τὴν ἡγεμονίαν, ὡς τᾶλλα μὴ διοισόμενος πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους εὐθύς ἀποδώσων καὶ τὰ χωρία. Βουλομένων δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τούτοις δέχεσθαι τὰς διαλύσεις καὶ τὸν Κλεομένην κα- 15 λούντων εἰς Λέρναν, ὅπου τὴν ἐκκλησίαν ἔμελλον ἔχειν, ἔτυχε τὸν Κλεομένην συντόνως ὀδεύσαντα καὶ χρησάμενον παρὰ καιρὸν ὑδροποσίᾳ αἵματος πλήθος ἀνενεγκεῖν καὶ τὴν φωνὴν ἀποκοπῆναι. Διὸ τῶν μὲν αἰχμαλώτων ἀπέπεμψε τοῖς Ἀχαιοῖς τοὺς ἐπιφανεστάτους, τὸν δὲ 20 σύλλογον ὑπερθέμενος ἀνεχώρησεν εἰς Λακεδαίμονα.

XVI. Τοῦτο διελυμήνατο τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ἀμῶς γέ πως ἐκ τῶν παρόντων ἀναλαβεῖν αὐτὴν ἔτι καὶ διαφυγεῖν τὴν Μακεδόνων ὕβριν καὶ πλεονεξίαν δυναμένης. Ὁ γὰρ Ἄρατος, εἴτε ἀπιστία καὶ φόβῳ τοῦ 25 Κλεομένου, εἴτε φθονῶν εὐτυχοῦντι παρ' ἐλπίδα καὶ νομίζων, ἔτη τρία καὶ τριάκοντα πρωτεύοντος αὐτοῦ, δεινὸν εἶναι τὴν δόξαν ἅμα καὶ τὴν δύναμιν ἐπιφύντα νέον ἄνδρα καθελείν καὶ παραλαβεῖν πραγμάτων ἠϋξημένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ κεκρατημένων χρόνον τοσοῦτον 30 ἀρχὴν, πρῶτον μὲν ἐπειράτο τοὺς Ἀχαιοὺς παραβιάζεσθαι καὶ διακωλύειν· ὡς δὲ οὐ προσεῖχον αὐτῷ τοῦ

Κλεομένους ἐκπεπληγμένοι τὸ θράσος, ἀλλὰ καὶ δι-
 καίαν ἐποιοῦντο τὴν ἀξίωσιν τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὸ
 πάτριον σχῆμα κοσμοῦντων τὴν Πελοπόννησον, τρέπε-
 ται πρὸς ἔργον οὐδενὶ μὲν τῶν Ἑλλήνων προσῆκον, αἵ-
 5 σχιστον δ' ἐκείνῳ καὶ τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ
 πεπολιτευμένων ἀναξιώτατον, Ἀντίγονον ἐπὶ τὴν Ἑλ-
 λάδα καλεῖν καὶ Μακεδόνων ἐμπιπλάναι τὴν Πελοπόν-
 νησον, οὓς αὐτὸς ἐκ Πελοποννήσου μειράκιον ὦν ἐξή-
 λασεν ἐλευθερώσας τὸν Ἀκροκόρινθον, καὶ πᾶσι μὲν τοῖς
 10 βασιλεῦσιν ὑποπτος καὶ διάφορος γενόμενος, τουτοῖ
 δὲ αὐτὸν Ἀντίγονον εἰρηκῶς κακὰ μυρία δι' ὧν ἀπολέ-
 λοιπεν ὑπομνημάτων. Καίτοι πολλὰ παθεῖν καὶ παρα-
 βαλέσθαι φησὶν αὐτὸς ὑπὲρ Ἀθηναίων, ὅπως ἡ πόλις
 ἀπαλλαγείη φρουρᾶς καὶ Μακεδόνων· εἶτα τούτους ἐπὶ
 15 τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐστίαν τὴν ἑαυτοῦ μεθ' ὄπλων εἰσ-
 ῆγαγεν ἄχρι τῆς γυναικωνίτιδος· τὸν δὲ ἀφ' Ἡρα-
 κλέους γεγονότα καὶ βασιλεύοντα Σπαρτιατῶν καὶ τὴν 812
 πάτριον πολιτείαν, ὥσπερ ἀρμονίαν ἐκλελυμένην, ἀνα-
 κρουόμενον αὐτίς ἐπὶ τὸν σῶφρονα καὶ Δῶριον ἐκείνον
 20 τοῦ Ἀνκούργου νόμον καὶ βίον, οὐκ ἠξίου Σικυωνίων
 ἠγεμόνα καὶ Τριταιέων γράφεσθαι, φεύγων δὲ τὴν μά-
 ζαν καὶ τὸν τρίβωνα, καὶ τὸ δεινότατον ὦν κατηγορεῖ
 Κλεομένους, ἀναίρεσιν πλούτου καὶ πενίας ἐπανόρθω-
 σιν, διαδήματι καὶ πορφύρᾳ καὶ Μακεδονικοῖς καὶ σα-
 25 τραπικοῖς προστάγμασιν ὑπέροψε μετὰ τῆς Ἀχαΐας αὐ-
 τόν, ἵνα μὴ Κλεομένει ποιεῖν δοκῆ τὸ προστατιόμενον,
 Ἀντιγόνεια θυῶν καὶ παιᾶνας ἄδων αὐτὸς ἐστεφανω-
 μένος εἰς ἄνθρωπον ὑπὸ φθόγης κατασηπόμενον. Ἀλλὰ
 ταῦτα μὲν οὐκ Ἀράτου βουλόμενοι κατηγορεῖν γράφο-
 30 μεν (ἐν πολλοῖς γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος Ἑλληνικὸς γέγονε
 καὶ μέγας), οἰκτείροντες δὲ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν
 ἀσθένειαν, εἰ μὴδὲ ἐν ἧθεσιν οὕτως ἀξιολόγους καὶ

διαφόροις πρὸς ἀρετὴν ἐκφέρειν δύναται τὸ καλὸν ἀνεμέσητον.

XVII. Ἐλθόντων δὲ Ἀχαιῶν εἰς Ἄργος αὐτίς ἐπὶ τὸν σύλλογον καὶ τοῦ Κλεομένουσ ἐκ Τεγέας καταβεβηκότος ἐλπίσ ἦν πολλὴ τῶν ἀνθρώπων ἔσεσθαι τὴν διάλυσιν. Ὁ δὲ Ἄρατος, ἡδὴ διωμολογημένων αὐτῷ πρὸς τὸν Ἀντίγονον τῶν μεγίστων, φοβούμενος τὸν Κλεομένην, μὴ πάντα διαπράξῃται καθομιλήσας τὸ πλῆθος ἢ καὶ βιασάμενος, ἡξίου λαβόντα τριακοσίους ὁμήρους μόνον εἰσιέναι πρὸς αὐτούς, ἢ κατὰ γυμνάσιον ἔξωθεν 10 τὸ Κυλλαράβιον προσελθόντα μετὰ τῆσ δυνάμεωσ διαλέγεσθαι. Ταῦτ' ἀκούσας ὁ Κλεομένησ ἄδικα πάσχειν ἔφασκε· δεῖν γὰρ εὐθύσ αὐτῷ τότε προειπεῖν, οὐ νῦν, ἡκοντοσ ἐπὶ τὰσ θύρασ τὰσ ἐκείνων, ἀπιστεῖν καὶ ἀπελαύνειν. Γράψασ δὲ περὶ τούτων ἐπιστολὴν πρὸς τοὺσ 15 Ἀχαιοὺσ, ἧσ ἦν τὸ πλεῖστον Ἀράτου κατηγορία, πολλὰ δὲ καὶ τοῦ Ἀράτου λοιδορήσαντοσ αὐτὸν πρὸσ τὸ πλῆθος, ἀνέξευξε διὰ ταχέων καὶ κήρυκα πόλεμον προερούντα τοῖσ Ἀχαιοῖσ ἐπεμψεν, οὐκ εἰσ Ἄργοσ, ἀλλ' εἰσ Αἰγιοῦ, ὡσ φησιν Ἄρατοσ, ὅπωσ φθάσῃ τὴν παρασκευὴν 20 αὐτῶν. Ἐγεγόνει δὲ κίνημα τῶν Ἀχαιῶν καὶ πρὸσ ἀποστασιν ὠρμησαν αἱ πόλεισ, τῶν μὲν δήμων νομὴν τε χώρασ καὶ χρεῶν ἀποκοπὰσ ἐλπιδάντων, τῶν δὲ πρώτων πολλαχοῦ βαρυνομένων τὸν Ἄρατον, ἐνίων δὲ καὶ δι' ὀργῆσ ἐχόντων ὡσ ἐπάγοντα τῇ Πελοποννήσῳ Μακεδόνασ. Διὸ τούτοισ ἐπαρθεῖσ ὁ Κλεομένησ εἰσ Ἀχαῖαν ἐνέβαλε· καὶ πρώτον μὲν εἶλε Πελλήνην ἑξαπίνησ ἐπιπεσῶν καὶ τοὺσ φρουρούντασ ἐξέβαλε μετὰ τῶν Ἀχαιῶν μετὰ δὲ ταῦτα Φενεὸν προσηγάγετο καὶ Πεντέλειον. Ἐπεὶ δὲ φοβηθέντεσ οἱ Ἀχαιοὶ προδοσίαν τινὰ πραττο- 30 μένην ἐν Κορίνθῳ καὶ Σικυῶνι τοὺσ ἱππεῖσ καὶ τοὺσ ξένουσ ἀπέστειλαν ἐξ Ἄργουσ ἐκεὶ παραφυλάξοντασ,

αὐτοὶ δὲ τὰ Νέμεια καταβάντες εἰς Ἄργος ἦγον, ἐλπί-
 σας, ὅπερ ἦν, ὁ Κλεομένης ὄχλου πανηγυρικοῦ καὶ θεα-
 τῶν τὴν πόλιν γέμουσαν ἀπροσδοκῆτως ἐπελθὼν μάλ-
 λον ταραξείν, νυκτὸς ἦγε πρὸς τὰ τείχη τὸ στράτευμα,
 5 καὶ τὸν περὶ τὴν Ἀσπίδα τόπον καταλαβὼν ὑπὲρ τοῦ
 θεάτρου χαλεπὸν ὄντα καὶ δυσπρόσοδον οὕτως τοὺς ἀν-
 θρώπους ἐξέπληξεν, ὥστε μηδένα τραπέσθαι πρὸς ἀλ-
 κὴν, ἀλλὰ καὶ φρουρὰν λαβεῖν καὶ δοῦναι τῶν πολιτῶν
 ὁμήρους εἴκοσι, καὶ γενέσθαι συμμάχους Λακεδαιμονίων,
 10 ἔχοντος ἐκεῖνου τὴν ἡγεμονίαν.

XVIII. Οὐ μικρὸν οὖν τοῦτο καὶ πρὸς δόξαν αὐτῷ
 καὶ δύναμιν ὑπῆρχεν. Οὔτε γὰρ οἱ πάλαι βασιλεῖς Λα-
 κεδαιμονίων πολλὰ πραγματευσάμενοι προσαγαγέσθαι
 τὸ Ἄργος βεβαίως ἠδυνήθησαν, ὅ τε δεινότητος τῶν
 15 στρατηγῶν Πύρρος εἰσελθὼν καὶ βιασάμενος οὐ κατέ-
 σχε τὴν πόλιν, ἀλλ' ἀπέθανε καὶ πολὺ συνδιεφθάρη μέ-
 ρος αὐτῷ τῆς δυνάμεως. Ὅθεν ἐθαύμαζον τὴν ὀξύτητα 813
 καὶ διάνοιαν τοῦ Κλεομένου· καὶ οἱ πρότερον αὐτοῦ
 τὸν Σόλωνα καὶ τὸν Λυκούργον ἀπομιμήσασθαι φά-
 20 σκοντες ἐν τῇ τῶν χρεῶν ἀφέσει καὶ τῇ τῶν κτημάτων
 ἐξισώσει καταγελῶντες, τότε παντελῶς ἐπέιθοντο τοῦτο
 αἴτιον γερονέαι τῆς περὶ τοὺς Σπαρτιάτας μεταβολῆς.
 Οὔτω γὰρ ἔπραττον τὸ πρὶν ταπεινὰ καὶ βοηθεῖν αὐτοῖς
 ἀδυνάτως εἶχον, ὥστε πέντε μυριάδας ἀνδραπόδων ἐμ-
 25 βαλόντας εἰς τὴν Λακωνικὴν Αἰτωλοὺς ἀπαγαγεῖν, ὅτε
 φασὶν εἰπεῖν τινὰ τῶν πρεσβυτέρων Σπαρτιατῶν, ὡς
 ᾤνησαν οἱ πολέμιοι τὴν Λακωνικὴν ἀποκουφίσαντες.
 Ὀλίγου δὲ χρόνου διελθόντος ἀψάμενοι μόνον τῶν πα-
 30 τριῶν ἐθῶν καὶ καταστάντες εἰς ἴχνος ἐκείνης τῆς ἀγω-
 γῆς, ὥσπερ παρόντι καὶ συμπολιτενομένῳ τῷ Λυκούργῳ
 πολλὴν ἐπίδειξιν ἀνδρείας ἐποιοῦντο καὶ πειθαρχίας,

τὴν τῆς Ἑλλάδος ἀναλαμβάνοντες ἡγεμονίαν τῇ Λακεδαιμόνι καὶ ἀνακτώμενοι τὴν Πελοπόννησον.

XIX. Ἐαλωκότος δὲ Ἄργους καὶ κατοπιν εὐθύς προσθεμένων τῷ Κλεομένει Κλεωνῶν καὶ Φλιουῆντος, ἐτύγχανε μὲν ὁ Ἄρατος ἐν Κορίνθῳ ποιούμενός τινα 5 τῶν λεγομένων λακωνίζειν ἐξέτασιν· ἀγγελίας δὲ περὶ τούτων προσπεσούσης διαταραχθεὶς καὶ τὴν πόλιν ἀποκλίνουσαν αἰσθόμενος πρὸς τὸν Κλεομένη καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἀπαλλαγῆναι βουλομένην, ἐκάλει μὲν εἰς τὸ βουλευτήριον τοὺς πολίτας, ἔλαθε δὲ διολισθῶν ἄχρι 10 τῆς πύλης. Ἐκεῖ δὲ τοῦ ἵππου προσαχθέντος ἀναβάς ἔφυγεν εἰς Σικυῶνα. Τῶν δὲ Κορινθίων ἀμιλλωμένων εἰς Ἄργος πρὸς τὸν Κλεομένη φησὶν ὁ Ἄρατος τοὺς ἵππους πάντας φάγῃναι, τὸν δὲ Κλεομένη μέμφεσθαι τοὺς Κορινθίους μὴ συλλαβόντας αὐτόν, ἀλλ' ἐάσαντας 15 διαφυγεῖν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν Μεγιστόνουν παρὰ τοῦ Κλεομένου δεομένου παραλαβεῖν τὸν Ἀκροκόρινθον (εἶχε γὰρ φρουρὰν Ἀχαιῶν) καὶ πολλὰ χρήματα δίδοντας· ἀποκρίνασθαι δὲ αὐτόν, ὡς οὐκ ἔχει τὰ πράγματα, μᾶλλον δὲ ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐ- 20 τὸς ἔχεται. Ταῦτα μὲν ὁ Ἄρατος γέγραπεν. Ὁ δὲ Κλεομένης ἐκ τοῦ Ἄργους ἐπελθὼν καὶ προσαγαγόμενος Τροιζηνίους, Ἐπιδαυρίους, Ἐρμιονέας, ἦκεν εἰς Κόρινθον· καὶ τὴν μὲν ἄκραν περιεχαράκωσε, τῶν Ἀχαιῶν οὐ βουλομένων ἐκλιπεῖν, τοῦ δὲ Ἀράτου τοὺς φίλους 25 καὶ τοὺς ἐπιτρόπους μεταπεμψάμενος ἐκέλευσε τὴν οἰκίαν καὶ τὰ χρήματα λαβόντας φυλάττειν καὶ διοικεῖν. Τριτύμαλλον δὲ πάλιν τὸν Μεσσήνιον ἀπέστειλε πρὸς αὐτόν, ἀξιῶν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ὁμοῦ φυλάττεσθαι τὸν Ἀκροκόρινθον, ἰδίᾳ δὲ τῷ Ἀρά- 30 τῳ διπλῆν ἐπαγγελλόμενος τὴν σύνταξιν ἧς ἐλάμβανε παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἄρατος οὐχ

ὑπήκουσεν, ἀλλὰ τόν τε υἱὸν ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἀντίγονου μετὰ τῶν ἄλλων ὁμήρων καὶ ψηφίσασθαι τοὺς Ἀχαιοὺς ἔπεισεν Ἀντιγόνῳ παραδιδόναι τὸν Ἀκροκόρινθον, οὕτως ὁ Κλεομένης τὴν τε Σικυωνίαν ἐμβαλὼν ἐπόρ-
 5 θησε, καὶ τὰ χρήματα τοῦ Ἀράτου, τῶν Κορινθίων αὐ-
 τῷ ψηφισαμένων, δωρεὰν ἔλαβε.

XX. Τοῦ δὲ Ἀντιγόνου μετὰ πολλῆς δυνάμεως την Γεράνειαν ὑπερβάλλοντος οὐκ ᾤετο δεῖν τὸν Ἰσθμὸν, ἀλλὰ τὰ ὄνειρα χαρακώσας καὶ τειχίσας φυλάττειν, καὶ
 10 τοπομαχῶν ἀποτρίβεσθαι τοὺς Μακεδόνας μᾶλλον ἢ συμπλέκεσθαι πρὸς φάλαγγα συνησκημένην. Καὶ τού-
 τοις χρώμενος τοῖς λογισμοῖς εἰς ἀπορίαν καθίστη τὸν Ἀντίγονον. Οὔτε γὰρ σίτον εἶχεν ἐκ παρασκευῆς ἱκα-
 νόν, οὔτε βιάσασθαι τὴν πάροδον, καθημένου τοῦ Κλεο-
 15 μένου, ἣν ῥάδιον· ἐπιχειρήσας δὲ παραδύεσθαι διὰ τοῦ Λεχαίου νυκτὸς ἐξέπεσε καὶ τινὰς ἀπέβαλε τῶν στρατιωτῶν, ὥστε παντάπασι θαρρηῆσαι τὸν Κλεομένη καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐπηρμένους τῇ νίκῃ τραπέσθαι
 20 πρὸς τὸ δεῖπνον, ἀθυμεῖν δὲ τὸν Ἀντίγονον εἰς οὐκ εὐ-
 πόρους κατακλειόμενον ὑπὸ τῆς ἀνάγκης λογισμούς. Ἐβουλευέτο γὰρ ἐπὶ τὴν ἄκραν ἀναξευγνύναι τὸ Ἡραῖον κάκειθεν εἰς Σικυῶνα πλοίοις περαιῶσαι τὴν δύναμιν· ὃ καὶ χρόνου πολλοῦ καὶ παρασκευῆς ἦν οὐ τῆς τυχού-
 25 σης. Ἦδη δὲ πρὸς ἑσπέραν ἦκον ἐξ Ἀργους κατὰ θάλατ-
 ταν ἄνδρες Ἀράτου φίλοι, καλοῦντες αὐτὸν ὡς ἀφι-
 σταμένων τῶν Ἀργείων τοῦ Κλεομένου. Ὁ δὲ πρᾶτ-
 των ἦν τὴν ἀπόστασιν Ἀριστοτέλης· καὶ τὸ πλῆθος οὐ χαλεπῶς ἔπεισεν, ἀγανακτοῦν ὅτι χρεῶν ἀποκοπᾶς οὐκ ἐποίησεν αὐτοῖς ὁ Κλεομένης ἐλπίσασι. Λαβὼν οὖν ὁ
 30 Ἀρατος παρ' Ἀντιγόνου στρατιώτας χιλίους καὶ πεν-
 τακοσίους παρέπλευσεν εἰς Ἐπίδαυρον. Ὁ δὲ Ἀριστο-
 τέλης ἐκεῖνον οὐ περιέμενεν, ἀλλὰ τοὺς πολίτας παρα-

λαβῶν προσεμάχετο τοῖς φρουροῦσι τὴν ἀκρόπολιν· καὶ παρῆν αὐτῷ Τιμόξενος μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐκ Σικυνῶνος βοηθῶν.

XXI. Ταῦτα περὶ δευτέραν φυλακὴν τῆς νυκτος ἀκούσας ὁ Κλεομένης μετεπέμψατο Μεισιτόνουν, καὶ 5 πρὸς ὀργὴν ἐκέλευσεν εὐθύς εἰς Ἄργος βοηθεῖν· ὁ γὰρ ὑπὲρ τῶν Ἀργείων μάλιστα καταπιστωσάμενος πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνος ἦν, καὶ διεκώλυσεν ἐκβαλεῖν τοὺς ὑπόπτους. Ἀπολύσας οὖν τὸν Μεισιτόνουν μετὰ δισχιλίων στρατιωτῶν αὐτὸς προσεῖχε τῷ Ἀντιγόνῳ καὶ τοὺς Κοριν-10 θίους παρεθάρρυνεν, ὡς οὐδενὸς μεγάλου περὶ τὸ Ἄργος, ἀλλὰ ταραχῆς τινος ἀπ' ἀνθρώπων ὀλίγων γεγενημένης. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μεισιτόνους τε παρεισπεσὼν εἰς τὸ Ἄργος ἀνηρέθη μαχόμενος καὶ μόγις ἀντείχον οἱ φρου-15 ροὶ καὶ διεπέμποντο συχνοὺς πρὸς τὸν Κλεομένην, φοβη-θεῖς μὴ τοῦ Ἄργους οἱ πολέμιοι κρατήσαντες καὶ τὰς παρόδους ἀποκλείσαντες αὐτοὶ πορθῶσιν ἀδεῶς τὴν Λακωνικὴν καὶ πολιορκῶσι τὴν Σπάρτην ἔρημον οὖσαν, ἀπῆγεν ἐκ Κορίνθου τὸ στράτευμα. Καὶ ταύτης μὲν εὐθύς ἐστέρητο τῆς πόλεως εἰσελθόντος Ἀντιγόνου 20 καὶ φρουρὰν καταστήσαντος· ἐπιβαλὼν δὲ τῷ Ἀργεὶ κατὰ τὸ τεῖχος ἐπεχείρησε μὲν εἰσαλέσθαι καὶ συνέστρεψεν ἐκ τῆς πορείας τὴν δύναμιν, ἐκκόψας δὲ τὰς ὑπὸ τὴν Ἀσπίδα ψαλίδας ἀνέβη καὶ συνέμιξε τοῖς ἔνδον ἔτι πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀντέχουσι, καὶ τῶν ἐντὸς ἔνια κλί-25 ιακας προσθεῖς κατέλαβε, καὶ τοὺς στενωποὺς ἐρήμους τολεμίων ἐποίησε, τοῖς βέλεσι χρῆσασθαι προστάξας τοὺς Κρητίας. Ὡς δὲ κατεῖδε τὸν Ἀντίγονον ἀπὸ τῶν ἄκρων εἰς τὸ πεδῖον καταβαίνοντα μετὰ τῆς φάλαγγος, τοὺς δὲ ἵππεις ἤδη ῥύδην ἐλαύνοντας εἰς τὴν πόλιν, ἀπέγνω 30 κρατήσειν· καὶ συναγαγὼν ἅπαντας πρὸς αὐτὸν ἀσφα-ῶς κατέβη καὶ παρὰ τὸ τεῖχος ἀπηλλάττετο, μεγίστων

μὲν ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ πραγμάτων ἐπικρατήσας, καὶ μετὰ μικρὸν ὅλης ὁμοῦ τι μιᾷ περιόδῳ Πελοποννήσου κύριος γενέσθαι δεήσας, ταχὺ δ' αὖθις ἐκπεσὼν ἀπάντων. Οἱ μὲν γὰρ εὐθύς ἀπεχώρησαν αὐτοῦ τῶν στρα-
5 τευομένων, οἱ δὲ ὀλίγον ὕστερον τῷ Ἀντιγόνῳ τὰς πόλεις παρέδωκαν.

XXII. Οὕτω δ' αὐτῷ πεπραχότι κατὰ τὴν στρα-
τείαν καὶ ἀπαγαρόντι τὴν δύναμιν, ἐσπέρας ἤδη περὶ
Τεγέαν ἀφίκοντό τινες ἐκ Λακεδαίμονος οὐκ ἐλάττω
10 τῆς ἐν χερσὶ δυστυχίαν ἀπαγγέλλοντες, τεθνάναι τὴν
γυναῖκα, δι' ἣν οὐδὲ ταῖς πάνυ κατορθουμέναις ἐκεί-
νος ἐνεκαρτέρει στρατείαις, ἀλλὰ συνεχῶς κατέβαινε
εἰς Σπάρτην, ἐρῶν τῆς Ἀγιάτιδος καὶ περὶ πλείστου ποι-
ούμενος ἐκείνην. Ἐπλήγη μὲν οὖν καὶ ἤλγησεν, ὡς εἰ-
15 κὸς ἦν νέον ἄνδρα καλλίστης καὶ σωφρονεστάτης ἀφη-
ρημένου γυναικός, οὐ μὴν κατήσχυεν οὐδὲ προήκατο
τῷ πάθει τὸ φρόνημα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ
καὶ φωνὴν καὶ σχῆμα καὶ μορφὴν ἐν ᾧ πρότερον εἶχεν
ἦθει διαφυλάττων τὰ τε προστάγματα τοῖς ἡγεμόσιν
20 ἐδίδου καὶ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν Τεγεατῶν ἐφρόντι-
ζεν. Ἄμα δὲ ἡμέρα κατέβαινε εἰς Λακεδαίμονα, καὶ
μετὰ τῆς μητρὸς οἴκοι καὶ τῶν παιδῶν ἀπαλγήσας τὸ
πένθος εὐθύς ἦν ἐν τοῖς περὶ τῶν ὄλων λογισμοῖς.
Ἐπεὶ δὲ Πτολεμαῖος ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς ἐπαγγελ-
25 λόμενος αὐτῷ βοήθειαν ἠξίου λαβεῖν ὄμηρα τοὺς παῖ-
δας καὶ τὴν μητέρα, χρόνον μὲν συχνὸν ἡσχύνετο φρά-
σαι τῇ μητρί, καὶ πολλάκις εἰσελθὼν καὶ πρὸς αὐτῷ γε-
νόμενος τῷ λόγῳ κατεσιώπησεν, ὥστε κάκεινήν ὑπο-
νοεῖν καὶ παρὰ τῶν φίλων αὐτοῦ διαπνυθάνεσθαι, μι-
30 τι κατοκνεῖ βουλόμενος ἐντυχεῖν αὐτῇ. Τέλος δὲ τοῦ
Κλεομένου ἀποτολήσαντος εἰπεῖν, ἐξεγέλασέ τε μέγα
καὶ „Τοῦτο ἦν“ εἶπεν „ὁ πολλάκις ὀρμήσας λέγειν ἀπε-

δειλίσας; οὐ θάττον ἡμᾶς ἐνθέμενος εἰς πλοῖον ἀπο-
 στελεῖς, ὅπου ποτὲ τῇ Σπάρτῃ νομίζεις τὸ σῶμα τοῦτο
 χρησιμώτατον ἔσεσθαι, πρὶν ὑπὸ γήρωσ ἀυτοῦ καθήμε-
 νον διαλυθῆναι;“ Πάντων οὖν ἐτοιμῶν γενομένων
 ἀφίκοντο μὲν εἰς Ταίναρον πεξῆ καὶ προὔπεμψεν ἡ δὲ- 5
 ναμὶς αὐτοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις· μέλλουσα δὲ τῆς νεῶς ἐπι-
 βαίνειν ἡ Κρατησίκλεια τὸν Κλεομένη μόνον εἰς τὸν
 νεῶν τοῦ Ποσειδῶνος ἀπήγαγε, καὶ περιβαλοῦσα καὶ κα-
 τασπασαμένη διαλγοῦντα καὶ συντεταραγμένον „*Ἄγε*“
 εἶπεν „ὦ βασιλεῦ Λακεδαιμονίων, ὅπως, ἐπὰν ἔξω γε- 10
 νώμεθα, μηδεὶς ἴδη δακρύνοντας ἡμᾶς μηδὲ ἀνάξιόν τι
 τῆς Σπάρτης ποιοῦντας. Τοῦτο γὰρ ἐφ’ ἡμῖν μόνον· αἱ
 τύχαι δέ, ὅπως ἂν ὁ δαίμων διδῶ, πάρεισι.“ Ταῦτα δ’
 εἰποῦσα καὶ καταστήσασα τὸ πρόσωπον ἐπὶ τὴν ναῦν
 ἐχώρει τὸ παιδίον ἔχουσα, καὶ διὰ τάχους ἐκέλευσεν 15
 ἀπαίρειν τὸν κυβερνήτην. Ἐπεὶ δὲ εἰς Αἴγυπτον ἀφί-
 κητο καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἐπύθετο λόγους παρ’ Ἀντιγό-
 νου καὶ πρεσβείας δεχόμενον, περὶ δὲ τοῦ Κλεομένου
 ἔκρουσεν, ὅτι, τῶν Ἀχαιῶν προκαλουμένων αὐτὸν εἰς
 διαλύσεις, φοβόιτο δι’ ἐκείνην ἄνευ Πτολεμαίου κατα- 20
 θέσθαι τὸν πόλεμον, ἐπέστειλεν αὐτῷ τὰ τῇ Σπάρτῃ
 τρέποντα καὶ συμφέροντα πράττειν καὶ μὴ διὰ μίαν
 ἡραῦν καὶ παιδάριον ἀεὶ δεδιέναι Πτολεμαῖον. Αὕτη
 γὰρ οὖν παρὰ τὰς τύχας τοιαύτη λέγεται γεγενῆσθαι.

XXIII. Τοῦ δὲ Ἀντιγόγου Τεγέαν μὲν παραλαβόν- 25
 τος, Ὀρχομενὸν δὲ καὶ Μαντίνειαν διαρπάσαντος, εἰς
 αὐτὴν τὴν Λακωνικὴν συνεσταλμένος ὁ Κλεομένης τῶν
 ἐν εἰλώτων τοὺς πέντε μνᾶς Ἀττικὰς καταβαλόντας
 λευθέρους ἐποίησεν καὶ τάλαντα πεντακόσια συνέλεξε,
 ἰσχυροὺς δὲ προσκαθοπίσας Μακεδονικῶς ἀντίταγμα 30
 οἷς παρ’ Ἀντιγόγου λευκάσπισιν, ἔργον ἐπὶ νοῦν βάλ-
 εται μέγα καὶ πᾶσιν ἀπροσδόκητον. Ἡ Μεγάλη πόλις

ἦν μὲν τότε καὶ καθ' ἑαυτὴν οὐδέν τι μείων οὐδὲ ἀσθενεστέρα τῆς Λακεδαιμόνος, εἶχε δὲ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τοῦ Ἀντιγόνου βοήθειαν ἐν πλευραῖς καθεζομένου καὶ δοκοῦντος ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπικεκλῆσθαι, μάλιστα

5 τῶν Μεγαλοπολιτῶν σπουδασάντων. Ταύτην διαρπάσαι διανοηθεῖς ὁ Κλεομένης (οὐ γὰρ ἔστιν ὧ μᾶλλον ἔοικε τὸ ταχὺ καὶ ἀπροσδόκητον ἐκείνης τῆς πράξεως, ἡμερῶν πέντε σιτία λαβεῖν κελεύσας ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐπὶ τὴν Σελασίαν ὡς τὴν Ἀργολικὴν κακουργήσων

10 ἐκεῖθεν δὲ καταβάς ἐπὶ τὴν Μεγαλοπολιτικὴν καὶ δειπνοποιησάμενος περὶ τὸ Ροίτειον εὐθύς ἐπορεύετο τῆρι δι' Ἐλικοῦντος ἐπὶ τὴν πόλιν· ἀποσχὼν δ' οὐ πολὺ Παντέα μὲν ἔχοντα δύο τάγματα τῶν Λακεδαιμονίων ἀπέστειλε, καταλαβέσθαι κελεύσας μεσοπύργιον, ὃ τῶν

15 τειχῶν ἐρημότατον εἶναι τοῖς Μεγαλοπολίταις ἐπνυθάνετο, τῇ δὲ ἄλλῃ δυνάμει σχολαίως ἐπηκολούθει. Τοῦ δὲ Παντέως οὐ μόνον ἐκείνου τὸν τόπον, ἀλλὰ καὶ πολὺ μέρος τοῦ τείχους ἀφύλακτον εὐρόντος, καὶ τὰ μὲν καθαιροῦντος εὐθύς, τὰ δὲ διασκάπτοντος, τῶν δὲ φρου-

20 ρῶν οἷς ἐνέτυχε πάντας ἀποκτείναντος, ἐφθάσε προσμίξας ὁ Κλεομένης, καὶ πρὶν αἰσθῆσθαι τοὺς Μεγαλοπολίτας ἐνθου ἦν μετὰ τῆς δυνάμεως.

XXIV. Φανεροῦ δὲ μόλις τοῦ κακοῦ γενομένου τοῦ κατὰ τὴν πόλιν, οἱ μὲν εὐθύς ἐξέπιπτον ὅσα τυγχάνουσι

25 τῶν χρημάτων λαμβάνοντες, οἱ δὲ συνεστρέφοντο μετὰ τῶν ὄπλων, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐνιστάμενοι καὶ προσβάλλοντες ἐκείνους μὲν οὐκ ἴσχυσαν ἐκκροῦσαι, τοῖς δὲ φεύγουσι τῶν πολιτῶν ἀσφαλῶς ἀπελθεῖν παρέσχον ὥστε μὴ πλείονα τῶν χιλίων ἐγκαταληφθῆναι σώματα

30 τοὺς δὲ ἄλλους ἅπαντας ὁμοῦ μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν φθάσαι διαφυγόντας εἰς Μεσσήνην. Ἐσώθη δὲ καὶ τῶν προσβοηθούντων καὶ μαχομένων τὸ πλῆθος

ὀλίγοι δὲ παντάπασιν ἤλωσαν, ὧν ἦν Λυσανδρίδας τε καὶ Θεαρίδας, ἄνδρες ἔνδοξοι καὶ δυνατοὶ μάλιστα τῶν Μεγαλοπολιτῶν. Διὸ καὶ λαβόντες αὐτοὺς εὐθύς οἱ στρατιῶται τῷ Κλεομένει προσῆγον. Ὁ δὲ Λυσανδρίδας ὡς εἶδε τὸν Κλεομένην πόρρωθεν, ἀναβοήσας „Ἐξε- 5 στί σοι νῦν“ εἶπεν „ὦ βασιλεῦ Λακεδαιμονίων, ἔργον ἀποδειξαμένῳ τοῦ πεπραγμένου κάλλιον καὶ βασιλικώτατον ἔνδοξοτάτῳ γενέσθαι.“ Ὁ Κλεομένης δὲ ὑποπῆσας αὐτοῦ τὴν ἔντευξιν „Τί δέ“ εἶπεν „ὦ Λυσανδρίδα, λέγεις; οὐ γὰρ δὴ πού με τὴν πόλιν ὑμῖν ἀπο- 10 δοῦναι κελεύεις;“ Καὶ ὁ Λυσανδρίδας „Αὐτὸ μὲν οὖν“ εἶπε „λέγω καὶ συμβουλεύω μὴ διαφθεῖραι πόλιν τηλικαύτην, ἀλλ’ ἐμπλῆσαι φίλων καὶ συμμάχων πιστῶν καὶ βεβαίων ἀποδόντα Μεγαλοπολίταις τὴν πατρίδα καὶ πατῆρα δήμου τοσούτου γενόμενον.“ Μικρὸν οὖν ὁ 15 Κλεομένης διασιωπῆσας „Χαλεπὸν“ εἶπε „τὸ πιστεῦσαι ταῦτα, νικάτω δὲ τὸ πρὸς δόξαν αἰεὶ μᾶλλον ἢ τὸ λυσιτελεῖν παρ’ ἡμῖν.“ Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέστειλε τοὺς ἄνδρας εἰς Μεσσήνην καὶ κήρυκα παρ’ ἑαυτοῦ, τοῖς Μεγαλοπολίταις ἀποδιδούς τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ συμμάχου εἶναι 20 καὶ φίλους ἀποστάντας Ἀχαιῶν. Οὕτω δὲ τοῦ Κλεομένου εὐγνώμονα καὶ φιλόανθρωπα προτείναντος οὐκ ἴασε τοὺς Μεγαλοπολίτας ὁ Φιλοπολίμην ἐγκαταλιπεῖν τὴν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς πίστιν, ἀλλὰ κατηγορῶν τοῦ Κλεομένου, ὡς οὐ ζητοῦντος ἀποδοῦναι τὴν πόλιν, 25 ἀλλὰ προσλαβεῖν τοὺς πολίτας, ἐξέβαλε τὸν Θεαρίδα καὶ τὸν Λυσανδρίδα ἐκ τῆς Μεσσήνης. Οὗτος ἦν Φιλοπολίμην ὁ πρωτεύσας ὕστερον Ἀχαιῶν καὶ μεγίστην τιμῶμενος ἐν τοῖς Ἑλλησι δόξαν, ὡς ἰδίᾳ περὶ αὐτοῦ ἔγραπται.

30

XXV. Τούτων δὲ ἀπαγγελθέντων τῷ Κλεομένει, κτηρηκῶς τὴν πόλιν ἄδικτον καὶ ἀκέραιον, ὥστε μη-

δένα λαθεῖν μηδὲ τοῦλάχιστον λαβόντα, τότε παντά-
 πασι τραχυνθεῖς καὶ ἀγανακτήσας τὰ μὲν χρήματα διηρ-
 πασεν, ἀνδριάντας δὲ καὶ γραφὰς ἀπέστειλεν εἰς Σπάρ-
 την, τῆς δὲ πόλεως τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα μέρη κατα-
 5 σκάψας καὶ διαφθείρας ἀνέξυξεν ἐπ' οἴκου, φοβούμενος
 τὸν Ἀντίγονον καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἐπράχθη δὲ οὐδὲν
 ἀπ' αὐτῶν. Ἐτύγχανον μὲν γὰρ ἐν Αἰγίῳ βουλήν ἔχον-
 τες· ἐπεὶ δὲ Ἄρατος ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα πολὺν μὲν
 χρόνον ἔκλαιε τὴν χλαμύδα θέμενος πρὸ τοῦ προσώπου,
 10 θαυμαζόντων δὲ καὶ λέγειν κελεύοντων εἶπεν, ὅτι Με-
 γάλῃ πόλις ἀπόλωλεν ὑπὸ Κλεομένους, ἣ μὲν σύνοδος
 εὐθύς διελύθη τῶν Ἀχαιῶν καταπλαγέντων τὴν ὀξύ-
 τητα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους, ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐπι-
 χειρήσας βοηθεῖν, εἶτα βραδέως αὐτῷ τῆς δυνάμεως ἐκ
 15 τῶν χειμαδίων ἀνισταμένης, ταύτην μὲν αὐτῆς ἐκέλευσε
 κατὰ χώραν μένειν, αὐτὸς δὲ παρήλθεν εἰς Ἄργος, οὐ
 πολλοὺς ἔχων στρατιώτας μεθ' ἑαυτοῦ. Διὸ καὶ τὸ δεύ-
 τερον ἐγχείρημα τοῦ Κλεομένους ἔδοξε μὲν τετολμηῆσθαι
 παραβόλως καὶ μανικῶς, ἐπράχθη δὲ μετὰ πολλῆς προ-
 20 νοίας, ὧς φησι Πολύβιος. Εἰδὼς γὰρ εἰς τὰ χειμάδια
 διεσπαρμένους κατὰ πόλιν, ὧς φησι, τοὺς Μακεδόνας,
 καὶ τὸν Ἀντίγονον οὐ πολλοὺς ἔχοντα μισθοφόρους ἐν
 Ἄργει διαχειμάζοντα μετὰ τῶν φίλων, ἐνέβαλεν εἰς τὴν
 Ἄργεϊαν, λογιζόμενος ἢ δι' αἰσχύνην τοῦ Ἀντιγόπου
 25 παροξυνθέντος ἐπικρατήσειν ἢ μὴ τολμησάντα μάχεσθαι
 διαβαλεῖν πρὸς τοὺς Ἀργεῖους. Ὁ καὶ συνέβη. Δια-
 φθειρομένης γὰρ τῆς χώρας ὑπ' αὐτοῦ καὶ πάντων ἀγο-
 μένων καὶ φερομένων, οἱ μὲν Ἀργεῖοι δυσανασχετοῦν-
 τες ἐπὶ τὰς θύρας συνεστρέφοντο τοῦ βασιλέως καὶ κα-
 30 τεβόων, μάχεσθαι κελεύοντες ἢ τοῖς κρείττοσιν ἐξίστα-
 σθαι τῆς ἡγεμονίας· ὁ δὲ Ἀντίγονος, ὡς ἔδει στρατηγὸν
 ἔμφρονα, τὸ κινδυνεῦσαι παραλόγως καὶ προσέσθαι τὴν

ἀσφάλειαν αἰσχροῦν, οὐ τὸ κακῶς ἀκούσαι παρὰ τοῖς ἔκτος ἡγούμενος, οὐ προῆλθεν, ἀλλ' ἐνέμενε τοῖς ἀ-
τουῦ λογισμοῖς. Ὁ δὲ Κλεομένης ἄχρι τῶν τειχῶν τῷ
στρατῷ προσελθὼν καὶ καθυβρίσας καὶ διαλυμηνάμενος
ἀδεῶς ἀνεχώρησεν. 5

XXVI. Ὀλίγω δὲ ὕστερον αὐθις εἰς Τεγέαν ἀκού-
σας προτέναι τὸν Ἀντίγονον, ὡς ἐκεῖθεν εἰς τὴν Λακω-
νικὴν ἐμβαλοῦντα, ταχὺ τοὺς στρατιώτας ἀναλαβὼν καὶ
καθ' ἑτέρας ὁδοὺς παραλλάξας ἅμ' ἡμέρα πρὸς τῇ πό-
λει τῶν Ἀργείων ἀνεφάνη, πορθῶν τὸ πεδίον καὶ τὸν 10
σίτον οὐ κείρων, ὥσπερ οἱ λοιποὶ, δρεπάναις καὶ μαχαί-
ραις, ἀλλὰ κόπτων ξύλοις μεγάλοις εἰς σχῆμα ῥομφαίας
ἀπειρογασμένοις, ὡς ἐπὶ παιδιᾷ χρωμένους ἐν τῷ πο-
ρεύεσθαι σὺν μηδενὶ πόνῳ πάντα συγκατατρῖψαι καὶ
διαφθεῖραι τὸν καρπὸν. Ὡς μέντοι κατὰ τὴν Κυλλάρᾳ-15
βιν γενόμενοι τὸ γυμνάσιον ἐπεχείρουν προσφέρειν
πῦρ, ἐκώλυσεν, ὡς καὶ τῶν περὶ Μεγάλην πόλιν ὑπ'
ὄργῃς μᾶλλον ἢ καλῶς αὐτῷ πεπραγμένων. Τοῦ δὲ Ἀν-
τιγόνου πρῶτον μὲν εὐθύς εἰς Ἄργος ἀναχωρήσαντος,
ἔπειτα τὰ ὄρη καὶ τὰς ὑπερβολὰς πάσας φυλακαῖς κατα-20
λαβόντος, ἀμελεῖν καὶ καταφρονεῖν προσποιούμενος
ἐπεμψε κήρυκας τὰς κλεῖς ἀξιῶν τοῦ Ἡραίου λαβεῖν,
ὅπως ἀπαλλάττοιο τῇ θεῷ θύσας. Οὕτω δὲ παύσας καὶ
κατειρωνευσάμενος καὶ τῇ θεῷ θύσας ὑπὸ τὸν νεῶν κε-
κλεισμένον ἀπήγαγεν εἰς Φλιοῦντα τὸν στρατόν· ἐκεῖ-25
θεν δὲ τοὺς φρουροῦντας τὸν Ὀλίγυρτον ἐξελάσας κα-
τέβη παρὰ τὸν Ὀρχομενόν, οὐ μόνον τοῖς πολίταις φρό-
νημα καὶ θάρσος ἐμπεποιηκῶς, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολεμίοις
ἀνὴρ ἡγεμονικὸς δοκῶν εἶναι καὶ πραγμάτων μεγάλων
ἀξιος. Τὸ γὰρ ἐκ μιᾶς πόλεως ὀρμώμενον ὁμοῦ τῇ Μα-30
κεδόνων δυνάμει καὶ Πελοποννησίοις ἅπασι καὶ χορη-
γία βασιλικῇ πολεμεῖν, καὶ μὴ μόνον ἄδικτον διαφυλάτ-

τοντα τὴν Λακωνικὴν, ἀλλὰ καὶ χώραν κακῶς ποι-
οῦντα τὴν ἐκείνων καὶ πόλεις αἰροῦντα τηλικαύτας, οὐ
τῆς τυχούσης ἐδόκει δεινότητος εἶναι καὶ μεγαλοφρο-
σύνης.

- 5 XXVII. Ἄλλ' ὁ πρῶτος τὰ χρήματα νεῦρα τῶν πραγ-
μάτων προσειπὼν εἰς τὰ τοῦ πολέμου πράγματα μάλι-
στα βλέψας τοῦτ' εἶπεῖν ἔοικε. Καὶ Δημάδης, τὰς τρι-
ήρεις μὲν καθέλκειν καὶ πληροῦν ποτε τῶν Ἀθηναίων
κελευόντων, χρήματα δ' οὐκ ἔχόντων „Πρότερόν ἐστιν“
10 ἔφη „τοῦ προωρατεῦσαι τὸ φυραῖσαι.“ Λέγεται δὲ καὶ
Ἀρχίδαμος ὁ παλαιὸς ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Πελοποννη-
σιακοῦ πολέμου, κελευόντων εἰσφορὰς τάξαι τῶν συμ-
μάχων αὐτόν, εἶπεῖν, ὡς ὁ πόλεμος οὐ τεταγμένα σιτεῖ-
ται. Καθάπερ γὰρ οἱ σεσωμασκηκότες ἀθληταὶ τῷ χρό-
15 νῷ καταβαροῦσι καὶ καταγωνίζονται τοὺς εὐρύθμους
καὶ τεχνίτας, οὕτως καὶ ὁ Ἀντίγονος ἐκ πολλῆς ἀναφέ-
ρων δυνάμεως πρὸς τὸν πόλεμον ἔξεπώνει καὶ κατήθλει
τὸν Κλεομένη γλίσχρως καὶ μόλις πορίζοντα τοῖς ξένοις
μισθὸν καὶ τροφήν τοῖς πολίταις. Ἐπεὶ τὰλλά γε πρὸς
20 τοῦ Κλεομένου ὁ χρόνος ἦν, τῶν οἴκοι πραγμάτων ἀνι-
στάντων τὸν Ἀντίγονον. Βάρβαροι γὰρ περιέκοπτον
ἀπόντος καὶ κατέτρεχον τὴν Μακεδονίαν, καὶ τότε δὴ 818
πολὺς ἄνωθεν Ἰλλυριῶν ἐμβεβλήκει στρατός, ὑφ' οὗ
πορθοῦμενοι μετεπέμποντο τὸν Ἀντίγονον οἱ Μακεδό-
25 νες. Καὶ παρ' ὀλίγον πρὸ τῆς μάχης συνέτυχε ταῦτα τὰ
γράμματα κομισθῆναι πρὸς αὐτόν· ὧν κομισθέντων εὐ-
θύς ἂν ἀπῆλθε μακρὰ χαίρειν φράσας Ἀχαιοῖς. Ἄλλ' ἢ
τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων κρίνουσα τῷ παρὰ μικρὸν
τύχῃ τηλικαύτην ἀπεδείξατο ἡσυχίαν καιροῦ καὶ δύναμιν,
30 ὥστε, τῆς μάχης ἐν Σελασίᾳ γενομένης καὶ τοῦ Κλεο-
μένου ἀποβεβληκότες τὴν δύναμιν καὶ τὴν πόλιν, εὐ-
θύς παρεῖναι τοὺς καλοῦντας τὸν Ἀντίγονον. Ὁ καὶ

μάλιστα τὴν δυστυχίαν τοῦ Κλεομένουσ οἰκτροτέραν ἐποίησεν. Εἰ γὰρ ἡμέρας δύο μόνας ἐπέσχε καὶ παρήγαγε φυγομαχῶν, οὐκ ἂν ἐδέησεν αὐτῷ μάχης, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἐβούλετο διηλλάγη πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπελθόντων τῶν Μακεδόνων· νῦν δέ, ὥσπερ εἴρηται, διὰ τὴν ἀχρη- 5 ματίαν ἐν τοῖς ὄπλοις τὸ πᾶν θέμενος ἠναγκάσθη δισμυρίοις, ὡς Πολύβιός φησι, πρὸς τρισμυρίους ἀντιπαρατάξασθαι.

XXVIII. Καὶ θαυμαστὸν μὲν ἐν τῷ κινδύνῳ παρασχὼν ἑαυτὸν στρατηγόν, ἐκθύμοις δὲ χρησάμενος τοῖς 10 πολίταις, οὐ μὴν οὐδὲ τῶν ξένων μεμπτιῶς ἀγωνισαμένων, τῷ τρόπῳ τῆς ὀπλίσεως καὶ τῷ βάρει τῆς ὀπλικῆς φάλαγγος ἐξεθλίβη. Φύλαρχος δὲ καὶ προδοσίαν γενέσθαι φησὶ τὴν μάλιστα τῷ Κλεομένει τὰ πράγματα διεργασαμένην. Τοῦ γὰρ Ἀντιγόνου τοὺς Ἰλλυριοὺς 15 καὶ τοὺς Ἀκαρνανας ἐκπεριελθεῖν κρούφα κελεύσαντος καὶ κυκλώσασθαι θάτερον κέρασ, ἐφ' οὗ τεταγμένος ἦν Εὐκλείδασ ὁ τοῦ Κλεομένουσ ἀδελφός, εἶτα τὴν ἄλλην ἐπὶ μάχῃ δύναμιν ἐκτάττοντος, ἀπὸ σκοπῆς θεωρῶν ὁ Κλεομένησ, ὡς οὐδαμοῦ τὰ ὄπλα τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν 20 Ἀκαρνανων κατεῖδεν, ἐφροβήθη μὴ πρὸς τι τοιοῦτου αὐτοῖς ὁ Ἀντίγονοσ κέχρηται. Καλέσασ δὲ Δαμοτέλη τὸν ἐπὶ τῆσ κρυπτείας τεταγμένον, ὄρᾶν ἐκέλευσε καὶ ζητεῖν, ὅπως ἔχει τὰ κατὰ νότου καὶ κύκλῳ τῆσ παρατάξεωσ. Τοῦ δὲ Δαμοτέλουσ (ἦν γάρ, ὡσ λέγεται, χρήμα- 25 σιν πρότερον ὑπ' Ἀντιγόνου διεφθαρμένος) ἀμελεῖν ἐκείνων εἰπόντος ὡσ καλῶσ ἔχόντων, τοῖσ δὲ συνάπτουσιν ἐξ ἐναντίας προσέχειν καὶ τούτους ἀμύνεσθαι, πιστεύσασ ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον ἐχώρει, καὶ τῇ ὀύμῃ τῶν περὶ αὐτὸν Σπαρτιατῶν ὠσάμενοσ τὴν φάλαγγα τῶν Μακε- 30 δόνων ἐπὶ πέντε πον σταδίοουσ ὑποχωροῦντων ἐκβιαζόμενοσ καὶ κρατῶν ἠκολούθησεν. Εἶτα τῶν περὶ τὸν

Εὐκλείδαν ἀπὸ θατέρου κυκλωθέντων ἐπιστὰς καὶ κα-
τιδῶν τὸν κίνδυνον „Οἴχη μοι, φίλτατε ἀδελφέ“ εἶπεν
„οἴχη, γενναῖος ὢν καὶ παισὶ ζηλωτὸς Σπαρτιατῶν καὶ
γυναιξὶν αἰδιδίμος.“ Οὕτω δὲ τῶν περὶ τὸν Εὐκλείδαν
5 ἀναιρεθέντων καὶ τῶν ἐκεῖθεν, ὡς ἐκράτουν, ἐπιφερο-
μένων ταραττομένους ὄρων τοὺς στρατιώτας καὶ μένειν
οὐκέτι τολμῶντας, ἔσωζεν ἑαυτὸν. Ἀποθανεῖν δὲ καὶ τῶν
ξένων πολλοὺς λέγουσι καὶ Λακεδαιμονίους ἅπαντας
πλὴν διακοσίων, ἑξακισχιλίους ὄντας.

10 XXIX. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν πόλιν ἀφίκετο, τοῖς μὲν
ἀπαντήσασι τῶν πολιτῶν παρήνει δέχεσθαι τὸν Ἀντί-
γονον, αὐτὸς δὲ εἶπεν εἴτε ζῶν εἴτε ἀποθανών, ὃ μέλ-
λοι τῇ Σπάρτῃ συνοίσειν, τοῦτο πράξειν. Ὅρων δὲ τὰς
γυναῖκας τοῖς μετ' αὐτοῦ πεφευγόσι προστρεχούσας καὶ
15 δεχομένας τὰ ὄπλα καὶ ποτὸν προσφερούσας, αὐτὸς εἰσ-
ῆλθε μὲν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἑαυτοῦ, τῆς δὲ παιδίσκης,
ἣν εἶχεν, ἔλευθέραν οὔσαν ἐκ Μεγάλης πόλεως ἀνειλη-
φὼς μετὰ τὴν τῆς γυναικὸς τελευτήν, ὡς εἴθιστο, προσ-
ιούσης καὶ βουλομένης ἀπὸ στρατείας ἦκοντα θερα-
20 πεύειν, οὔτε πιεῖν ἐκδεδιψηκῶς ὑπέμεινεν οὔτε καθίσαι
κεκμηκῶς, ἀλλ' ὥσπερ ἐτύγχανε τεθωρακισμένος τῶν 819
κίονων τινὶ τὴν χεῖρα προσβαλὼν πλαγίαν καὶ τὸ πρό-
σωπον ἐπὶ τὸν πῆχυν ἐπιθείς, καὶ χρόνον οὐ πολὺν οὕτω
διαναπαύσας τὸ σῶμα καὶ τῇ διανοίᾳ περιδραμῶν ἅπαν-
25 τας τοὺς λογισμοὺς, ὥρμησε μετὰ τῶν φίλων εἰς τὸ Γύ-
θειον. Κάκειθεν ἐπιβάντες ἐπ' αὐτὸ τοῦτο παρεσκευα-
σμένων πλοίων ἀνήχθησαν.

XXX. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐξ ἐφόδου παραλαβὼν τὴν
πόλιν καὶ χρησάμενος τοῖς Λακεδαιμονίοις φιλανθρω-
30 πως, καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς Σπάρτης οὐ προπηλακίσας οὐδ'
ἐνυβρίσας, ἀλλὰ καὶ νόμους καὶ πολιτείαν ἀποδοὺς καὶ
τοῖς θεοῖς θύσας, ἀνεχώρησεν ἡμέρᾳ τρίτῃ, πνυθόμενος ἐν

Μακεδονία πολὺν πόλεμον εἶναι καὶ πορθεῖσθαι τὴν χώραν ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Ἦδη δὲ καὶ τὸ νόσημα κατεῖχεν αὐτόν, εἰς φθίσιν ἐκβεβηκὸς ἰσχυρὰν καὶ κατάρρουν σύντονον. Οὐ μὴν ἀπεῖπεν, ἀλλ' ἀντήρκεσε πρὸς τοὺς οἰκείους ἀγῶνας ὅσον ἐπὶ νίκη μεγίστη καὶ φόνῳ ὁ πλείστῳ τῶν βαρβάρων εὐκλεέστερον ἀποθανεῖν, ὡς μὲν εἰκὸς ἐστὶ καὶ λέγουσιν οἱ περὶ Φύλαρχον, αὐτῇ τῇ περὶ τὸν ἀγῶνα κραυγῇ τὸ σῶμα προσαναρρήξας· ἐν δὲ ταῖς σχολαῖς ἦν ἀκούειν, ὅτι βοῶν μετὰ τὴν νίκην ὑπὸ χαρᾶς „Ὡ καλῆς ἡμέρας“ πλήθος αἵματος ἀνήγαγε καὶ 10 πυρέξας συντόνως ἐτελεύτησε. Ταῦτα μὲν τὰ περὶ Ἀντίγονον.

XXXI. Κλεομένης δὲ πλέων ἀπὸ Κυθήρων εἰς νῆσον ἑτέραν, Αἰγιαλίαν, κατέσχευε. Ὄθεν εἰς Κυρῆνην περαιουῖσθαι μέλλοντος αὐτοῦ, τῶν φίλων εἰς ὄνομα Θη- 15 ρυκίων, ἀνὴρ πρὸς τε τὰς πράξεις φρονήματι κεχωρημένος μεγάλῳ καὶ τοῖς λόγοις γεγωνῶς τις ὑψηλὸς ἀεὶ καὶ μεγάλαυχος, ἐντυχὼν αὐτῷ κατ' ἰδίαν „Τὸν μὲν κάλλιστον“ εἶπεν „ὦ βασιλεῦ, θάνατον ἐν τῇ μάχῃ προηκάμεθα· καίτοι πάντες ἤκουσαν ἡμῶν λεγόντων, ὡς 20 οὐχ ὑπερβήσεται τὸν βασιλέα τῶν Σπαρτιατῶν Ἀντίγονος, εἰ μὴ νεκρόν. Ὁ δὲ δεύτερος δόξῃ καὶ ἀρετῇ νῦν ἐτι πάρεστιν ἡμῖν. Ποῖ πλέομεν ἀλογίστως ἀποφεύγοντες ἐγγὺς ὄν κακὸν καὶ μακρὰν διώκοντες; εἰ γὰρ οὐκ αἰσχροὺς ἐστὶ δουλεύειν τοῖς ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάν- 25 δρου τοῖς ἀφ' Ἡρακλέους, πλοῦν πολὺν κερδανοῦμεν Ἀντιγόνῳ παραδόντες ἑαυτούς, ὃν εἰκὸς ἐστὶ Πτολεμαίου διαφέρειν ὅσον Αἰγυπτίων Μακεδόνας. Εἰ δὲ ὑφ' ὧν κεκρατήμεθα τοῖς ὅπλοις οὐκ ἀξιοῦμεν ἄρχεσθαι, τί τὸν μὴ νενικηκότα δεσπότην ποιοῦμεν αὐτῶν, 30 ἵνα ἀνθ' ἐνὸς δυεῖν κακίους φανῶμεν, Ἀντίγονον μὲν φεύγοντες, Πτολεμαῖον δὲ κολακεύοντες; ἢ διὰ τὴν

μητέρα φησομεν εἰς Αἴγυπτον ἦκειν; καλὸν μεντὰν
 αὐτῇ θέαμα γένοιο καὶ ζηλωτὸν ἐπιδεικνυμένη ταῖς
 Πτολεμαίου γυναιξὶν αἰχμάλωτον ἐκ βασιλέως καὶ φυ-
 γάδα τὸν υἱόν. Οὐχ ἕως ἔτι τῶν ἰδίων ξιφῶν ἄρχομεν
 5 καὶ τὴν Λακωνικὴν ἀφορῶμεν, ἐνταῦθα τῆς τύχης
 ἀπαλλάξαντες ἑαυτοὺς ἀπολογησόμεθα τοῖς ἐν Σελασίᾳ
 κειμένοις ὑπὲρ τῆς Σπάρτης, ἀλλ' ἐν Αἰγύπτῳ καθε-
 δούμεθα πυνθανόμενοι, τίνα τῆς Λακεδαίμονος σατρά-
 πην Ἀντίγονος ἀπολέλοιπε;“ Τοιαῦτα τοῦ Θηρουκίωνος
 10 εἰπόντος ὁ Κλεομένης ἀπεκρίνατο „Τῶν ἀνθρωπίνων
 τὸ ῥᾶστυ, ὧ πονηρῆ, καὶ πᾶσιν ἐν ἐτοιμῳ διώκων, ἀπο-
 θανεῖν, ἀνδρεῖος εἶναι δοκεῖς φεύγων αἰσχίονα φυγὴν
 τῆς πρότερον; πολεμίοις μὲν γὰρ ἐνέδωκαν ἤδη καὶ
 κρείττονες ἡμῶν ἢ τύχῃ σφαλέντες ἢ βιασθέντες ὑπὸ
 15 πλήθους· ὁ δὲ πρὸς πόνους καὶ ταλαιπωρίας ἢ ψόγους
 καὶ δόξας ἀνθρώπων ἀπαγορεύων ἠτιᾶται τῆς αὐτοῦ
 μαλακίας. Δεῖ γὰρ τὸν ἀνθαίρετον θάνατον οὐ φυγὴν
 εἶναι πράξεων, ἀλλὰ πράξις. Αἰσχρὸν γὰρ ζῆν μόνους
 ἑαυτοῖς καὶ ἀποθνήσκειν· ἐφ' ὃ σὺ νῦν παρακαλεῖς 820
 20 ἡμᾶς σπεύδων ἀπαλλαγῆναι τῶν παρόντων, καλὸν δὲ
 οὐδὲν οὐδὲ χρήσιμον ἄλλο διαπραττόμενος. Ἐγὼ δὲ καὶ
 σὲ καὶ ἑμαυτὸν οἶομαι δεῖν τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐλπί-
 δας μὴ καταλιπεῖν· ὅπου δ' ἂν ἡμᾶς ἐκεῖναι καταλί-
 πωσι, ῥᾶστα βουλομένοις ἀποθανεῖν ὑπάρξει.“ Πρὸς
 25 ταῦτα Θηρουκίαν οὐδὲν ἀντειπών, ὅτε πρῶτον ἔσχε και-
 ρὸν ἀποστῆναι τοῦ Κλεομένου, ἐκτραπόμενος παρὰ τὸν
 αἰγιαλὸν ἔσφαξεν ἑαυτόν.

XXXII. Ὁ δὲ Κλεομένης ἀπὸ τῶν Αἰγιαλῶν ἀνα-
 χθεὶς τῇ Αἰβύῃ προσέβαλε· καὶ διὰ τῶν βασιλικῶν πα-
 30 ραπεμπόμενος ἦκεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ὀφθεῖς δὲ τῷ
 Πτολεμαίῳ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐτύγχανε κοινῶς φιλανθρω-
 που καὶ μετρίου πρὸς αὐτόν· ἐπεὶ δὲ γνώμης διδούς

πειραν ἀνὴρ ἐφαίνετο ἔμφρων, καὶ τῆς καθ' ἡμέραν ὀμιλίας αὐτοῦ τὸ Λακωνικὸν καὶ ἀφελὲς τὴν χάριν ἔλευ-
 θέριον εἶχε, καὶ τὴν εὐγένειαν οὐδαμῆ καταισχύων
 οὐδὲ καμπτόμενος ὑπὸ τῆς τύχης, τῶν πρὸς ἡδονὴν καὶ
 κολακείαν διαλεγομένων πιθανώτερος ἐφαίνετο, πολλῆ 5
 μὲν αἰδῶς καὶ μετάνοια τὸν Πτολεμαῖον εἶχεν ἀνδρὸς
 ἀμελήσαντα τοιοῦτου καὶ προέμενον τῷ Ἀντιγόνῳ,
 δόξαν ἅμα κεκτημένῳ τηλικαύτην καὶ δύναμιν, ἀναλαμ-
 βάνων δὲ τιμαῖς καὶ φιλοφροσύναις τὸν Κλεομένη πα-
 ρεθάρουνεν, ὡς μετὰ νεῶν καὶ χρημάτων ἀποστελῶν 10
 αὐτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ καταστήσων εἰς τὴν βασι-
 λείαν. Ἐδίδου δὲ καὶ σύνταξιν αὐτῷ τέσσαρα καὶ εἴ-
 κοσι τάλαντα καθ' ἕκαστον ἑνιαυτόν. Ἀφ' ὧν ἐκεῖνος
 αὐτὸν καὶ τοὺς φίλους εὐτελεῶς καὶ σωφρόνως διοικῶν
 τὰ πλεῖστα κατανήλισκεν εἰς φιλανθρωπίας καὶ μετα- 15
 δόσεις τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰς Αἴγυπτον ἐκπεπω-
 κότων.

XXXIII. Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος Πτολεμαῖος πρὶν
 ἐκτελέσαι τῷ Κλεομένει τὴν ἐκπεμψιν ἐτελεύτησε· τῆς
 δὲ βασιλείας εὐθύς εἰς πολλὴν ἀσέλγειαν καὶ παροιμίαν 20
 καὶ γυναικοκρατίαν ἐμπεσοῦσης ἡμελεῖτο καὶ τὰ τοῦ
 Κλεομένου. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς αὐτὸς οὕτω διέφθαρτο
 τὴν ψυχὴν ὑπὸ γυναικῶν καὶ πότων, ὥστε, ὅποτε νή-
 φοι μάλιστα καὶ σπουδαιότατος αὐτοῦ γένοιτο, τελετὰς
 τελεῖν καὶ τύμπανον ἔχων ἐν τοῖς βασιλείοις ἀγείρειν, 25
 τὰ δὲ μέγιστα τῆς ἀρχῆς πράγματα διοικεῖν Ἀγαθό-
 κλειαν τὴν ἐρωμένην τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ταύτης μη-
 τέρα καὶ πορνοβοσκὸν Οἰνάνθην. Ὅμως δ' οὖν ἔδοξέ
 τις ἐν ἀρχῇ καὶ τοῦ Κλεομένουσ χρεῖα γεγονέαι. Δε-
 διῶς γὰρ Μάγαν τὸν ἀδελφὸν Πτολεμαῖος, ὡς ἰσχύοντα 30
 διὰ τῆς μητρὸς ἐν τῷ στρατιωτικῷ, τὸν Κλεομένη προσ-
 ελάμβανε καὶ μετεδίδου τῶν ἀπορορῆτων συνεδρίων,

βουλευόμενος ἀνελεῖν τὸν ἀδελφόν. Ὁ δέ, καίπερ ἀπάντων τοῦτο πράττειν κελεύοντων, μόνος ἀπηγόρευσε, εἰπὼν ὡς μᾶλλον, εἰ δυνατὸν ἦν, ἔδει φῦσαι τῷ βασιλεῖ πλείονας ἀδελφοὺς πρὸς ἀσφάλειαν καὶ διαμονήν 5 τῶν πραγμάτων. Σωσιβίου δὲ τοῦ πλείστου ἐν τοῖς φίλοις δυναμένου φήσαντος οὐκ εἶναι τὰ τῶν μισθοφόρων αὐτοῖς βέβαια τοῦ Μάγα ζῶντος, ἀμελεῖν ἐκέλευσεν ὁ Κλεομένης ἕνεκά γε τούτου· πλείους γὰρ ἢ τρισχιλίους τῶν ξένων εἶναι Πελοποννησίους προσέχοντας αὐτῷ, 10 καὶ μόνον νεύσῃ προθύμως μετὰ τῶν ὀπλων παρεσόμενους. Οὗτος ὁ λόγος τότε μὲν οὐ μικρὰν τῷ Κλεομένει καὶ πίστιν εὐνοίας καὶ δόκησιν ἰσχύος προσέθηκεν, ὕστερον δέ, τοῦ Πτολεμαίου τῆς ἀσθενείας ἐπιτεινούσης τὴν δειλίαν, καὶ καθάπερ εἰωθεν ἐν τῷ μηδὲν φορο- 15 νεῖν, τοῦ πάντα δεδοικέναι καὶ πᾶσιν ἀπιστεῖν ἀσφαλεστάτου δοκοῦντος εἶναι, φοβερόν ἐποίει τὸν Κλεομένη τοῖς αὐλικοῖς, ὡς ἰσχύοντα παρὰ τοῖς ξένοις· καὶ πολλῶν ἦν ἀκούειν λεγόντων ὅτι „Οὗτος ὁ λέων ἐν τούτοις τοῖς προβάτοις ἀναστρέφεται.“ Τῷ γὰρ ὄντι τοιοῦτον 20 διέφαινε ἦθος ἐν τοῖς βασιλικῶς, ὑποβλέπων ἀτρέμα 821 καὶ παρεπισκοπῶν τὰ πραττόμενα.

XXXIV. Ναῦς μὲν οὖν αἰτῶν καὶ στρατιὰν ἀπέπε-
 πνυθανόμενος δὲ τεθνάναι τὸν Ἀντίγονον, Αἰτωλικῷ δὲ
 πολέμῳ συμπεπλέχθαι τοὺς Ἀχαιοὺς, τὰ δὲ πράγματα
 25 ποθεῖν αὐτὸν καὶ παρακαλεῖν ἐκεῖνον, ἐν ταραχῇ καὶ
 διασπασμῷ τῆς Πελοποννήσου γεγενημένης, ἠξίου μὲν
 μόνος ἀποσταλῆναι μετὰ τῶν φίλων, ἔπειθε δὲ οὐδένα,
 τοῦ μὲν βασιλέως οὐκ εἰσακούοντος, ἀλλ' ἐν γυναιξὶ
 καὶ θιάσοις καὶ κώμοις συνέχοντος ἑαυτὸν, ὁ δὲ τῶν
 30 ὄλων προεστηκὼς καὶ προβουλεύων Σωσίβιος μένοντα
 μὲν τὸν Κλεομένη παρὰ γνώμην ἠγείτο δυσμεταχείρι-
 στον εἶναι καὶ φοβερόν, ἀφεθέντα δὲ τολμηρόν, ἄνδρι

καὶ μεγαλοπράγμονα καὶ τῆς βασιλείας νοσοῦσης θεατὴν γεγενημένον. Οὐδὲ γὰρ αἱ δωρεαὶ κατεπράυνον αὐτόν, ἀλλ' ὥσπερ τὸν Ἄπιν ἐν ἀφθόνοις διαιτώμενον καὶ τρυφᾶν δοκοῦντα τοῦ κατὰ φύσιν βίου καὶ δρόμων ἀφέ- των καὶ σκιρτήσεων ἡμερος ἔχει, καὶ δῆλός ἐστι δυσανα- 5 σχετῶν τὴν ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἱερέων διατριβὴν, οὕτως ἐκείνου οὐδὲν ἤρεσκε τῶν μαλθακῶν,

ἀλλὰ φθινύθεσκε φίλον κῆρ,

ὥσπερ Ἀχιλλεύς,

ἀνθι μένων, ποθέεσκε δ' αὐτὴν τε πτόλεμόν τε. 10

XXXV. Τοιούτων δὲ τῶν κατ' αὐτόν ὄντων πραγ- μάτων ἀφικνεῖται Νικαγόρας ὁ Μεσσήνιος εἰς Ἀλεξάν- δρειαν, ἀνὴρ μισῶν μὲν τὸν Κλεομένην, προσποιούμε- νος δὲ φίλος εἶναι· χωρίον δὲ ποτε καλὸν αὐτῷ πεπρα- κῶς [διὰ πονηρίαν, ὡς οἶμαι,] καὶ δι' ἀσχολίαν, ὡς 15 ἔοικε, διὰ πολέμους οὐκ ἀπειληφῶς τὸ ἀργύριον. Τοῦ- του οὖν ἐκβαίνοντα τότε τῆς ὀλκάδος ἰδὼν ὁ Κλεομένης (ἔτυχε γὰρ ἐν τῇ κρηπίδι τοῦ λιμένος περιπατῶν) ἠσπά- ζετο προθύμως καὶ τίς αὐτόν εἰς Αἴγυπτον ἄγοι πρό- φασις ἠρώτα. Τοῦ δὲ Νικαγόρου φιλοφρόνως ἀντα- 20 σπαζομένου καὶ φήσαντος ἵππους ἄγειν τῷ βασιλεῖ κα- λούς τῶν πολεμιστηρίων, γελάσας ὁ Κλεομένης „Ἐβου- λόμην ἂν“ ἔφη „σε μᾶλλον ἤκειν ἄγοντα σαμβυκιστρίας καὶ κιναιδούς· ταῦτα γὰρ νῦν μάλιστα κατεπείγει τὸν βασιλέα.“ Καὶ ὁ Νικαγόρας τότε μὲν ἐμειδίασεν· ἡμέ- 25 ραις δὲ ὕστερον ὀλίγαις ὑπομνήσας τοῦ χωρίου τὸν Κλεομένην νῦν γοῦν ἐδεῖτο τὴν τιμὴν ἀπολαβεῖν, ὡς οὐκ ἂν ἐνοχλήσας, εἰ μὴ περὶ τὴν τῶν φορτίων διάθε- σιν μετρίως ἐξημιούτο. Τοῦ δὲ Κλεομένου φήσαντος οὐδὲν αὐτῷ περιεῖναι τῶν δεδομένων, λυπηθεὶς ὁ Νι- 30 καγόρας ἐκφέρει τῷ Σωσιβίῳ τὸ σκῶμμα τοῦ Κλεομέ- νους. Ὁ δὲ καὶ τοῦτο μὲν ἀσμένως ἔλαβεν, ἐκ δὲ μελζο-

νος αἰτίας τὸν βασιλέα παροξύνει ζητῶν ἔπεισε τὸν Νικαγόραν ἐπιστολὴν γράψαντα κατὰ τοῦ Κλεομένους ἀπολιπεῖν, ὡς ἐγνωκότος, εἰ λάβοι τριήρεις καὶ στρατιώτας παρ' αὐτοῦ, Κυρήνην κατασχεῖν. Ὁ μὲν οὖν
 5 Νικαγόρας ταῦτα γράψας ἀπέπλευσε· τοῦ δὲ Σωσιβίου μετὰ τέσσαρας ἡμέρας τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἀνενεγκόντος ὡς ἀρτίως αὐτῷ δεδομένην καὶ παροξύναντος τὸ μειράκιον, ἔδοξεν εἰς οἰκίαν μεγάλην εἰσαγαγεῖν τὸν Κλεομένην, καὶ τὴν ἄλλην ὁμοίως παρέχου-
 10 τας δίαιταν ἐξόδων εἶργειν.

XXXVI. Ἦν μὲν οὖν καὶ ταῦτα λυπηρὰ τῷ Κλεομένει, μοχθηροτέρας δὲ τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας ἔσχευ ἐκ τοιαύτης συντυχίας. Πτολεμαῖος ὁ Χρυσέρομυ φίλος ὢν τοῦ βασιλέως πάντα τὸν χρόνον ἐπιεικῶς διεί-
 15 λεκτο τῷ Κλεομένει, καὶ συνήθειά τις ὑπῆρχεν αὐτοῖς καὶ παρησία πρὸς ἀλλήλους. Οὗτος οὖν τότε, τοῦ Κλεομένους δεηθέντος ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν, ἦλθε μὲν καὶ διελέχθη μέτρια, τὸ ὑποπτον ἐξαιρῶν καὶ περὶ τοῦ βασιλέως ἀπολογούμενος· ἀπιὼν δὲ πάλιν ἐκ τῆς οἰ-
 20 κίας, καὶ μὴ προνοήσας ἐξόπισθεν ἄχρι τῶν θυρῶν ἐπακολουθοῦντα τὸν Κλεομένην, πικρῶς ἐπετίμησε τοῖς φύλαξι, ὡς δὴ μέγα θηρίον καὶ δυστήρητον ἀμελῶς φυ-
 82 λάττουσι καὶ ῥαθύμως. Τούτων ὁ Κλεομένης αὐτήκοος γενόμενος, καὶ πρὶν αἰσθῆσθαι τὸν Πτολεμαῖον ἀναχω-
 25 ρήσας, ἔφρασε τοῖς φίλοις. Εὐθύς οὖν πάντες ἄς πρότερον εἶχον ἐλπίδας ἐκβαλόντες πρὸς ὄργην ἐβουλεύσαντο τοῦ Πτολεμαῖου τὴν ἀδικίαν ἀμυνάμενοι καὶ τὴν ὕβριν ἀξίως τῆς Σπάρτης ἀποθανεῖν καὶ μὴ περιμένειν ὥσπερ ἱερεῖα πιανθέντας κατακοπῆναι· δεινὸν γάρ, εἰ
 30 τὰς πρὸς Ἀντίγονον, ἄνδρα πολεμιστὴν καὶ δραστήριον, διαλύσεις ὑπεριδῶν Κλεομένης κάθηται μητραγύρτου βασιλέως σχολὴν ἀναμένων, ὅταν πρῶτον ἀπό-

θῆται τὸ τύμπανον καὶ καταπαύσῃ τὸν θίασον, ἀποκτε-
νοῦντος αὐτόν.

XXXVII. Ἐπεὶ δὲ ἔδοξε ταῦτα καὶ κατὰ τύχην ὁ
Πτολεμαῖος εἰς Κάνωβον ἐξώρμησε, πρῶτον μὲν διέδω-
καν λόγον, ὡς παραλύοιτο τῆς φυλακῆς ὑπὸ τοῦ βασι- 5
λέως· ἔπειτα ἕκ τινος ἔθους βασιλικοῦ τοῖς μέλλουσιν
ἐξ εἰρκτιῆς ἀπολίεσθαι δαίπνου τε πεμπομένου καὶ ξε-
νίων, οἱ φίλοι πολλὰ τοιαῦτα τῷ Κλεομένει παρασκευά-
σαντες ἔξωθεν εἰσέπεμψαν, ἐξαπατῶντες τοὺς φύλακας
οἰομένους ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀπεστάλθαι. Καὶ γὰρ ἔθνε 10
καὶ μετεδίδου τούτων ἀφθόνως αὐτοῖς, καὶ ἐπιτιθεῖς
στεφάνους καὶ κατακλιθεῖς εἰστιᾶτο μετὰ τῶν φίλων.
Λέγεται δὲ τάχιον ἢ διεγνώκει πρὸς τὴν πρᾶξιν ὀρμῆ-
σαι, συναισθόμενος οἰκέτην ἕνα τῶν συνειδόντων τὴν
πρᾶξιν ἔξω παρὰ γυναικὶ κεκοιμημένου ἧς ἦρα. Καὶ 15
φοβηθεῖς μῆνυσιν, ἐπειδὴ μέσον ἡμέρας ἦν καὶ τοὺς
φύλακας ἤσθετο καθεύδοντας ὑπὸ τῆς μέθης, ἐνδυσάμε-
νος τὸν χιτῶνα καὶ τὴν ῥαφὴν ἐκ τοῦ δεξιοῦ παραλυσά-
μενος ὤμου, γυμνῷ τῷ ξίφει μετὰ τῶν φίλων ἐξεπήδησεν
ἐνεσκευασμένων ὁμοίως, δεκατριῶν ὄντων. Ἴππίτας δὲ 20
χολὸς ὢν τῇ μὲν πρώτῃ συνεξέπεσεν ὀρμῇ προθύμως,
ὡς δὲ ἑώρα σχολαίτερον πορευομένους δι' αὐτόν, ἐκέ-
λευσεν ἀνελεῖν καὶ μὴ διαφθεῖρειν τὴν πρᾶξιν, ἄχρηστον
ἄνθρωπον περιμένοντας. Ἐτυχε δὲ τῶν Ἀλεξανδρέων
τις ἵππον ἄγων παρὰ τὰς θύρας· τοῦτον ἀφελόμενοι 25
καὶ τὸν Ἴππίταν ἀναβαλόντες ἐφέροντο δρόμῳ διὰ τῶν
στενωπῶν καὶ παρεκάλουν τὸν ὄχλον ἐπὶ τὴν ἐλευθε-
ρίαν. Τοῖς δὲ τοσοῦτον, ὡς ἔοικεν, ἀλκῆς μετῆν, ὅσον
ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν τὴν τοῦ Κλεομένουσ τολμᾶν,
ἀκολουθεῖν δὲ καὶ βοηθεῖν οὐδεὶς ἐθάρρει. Τὸν μὲν 30
οὖν τοῦ Χρυσέομου Πτολεμαῖον ἐκ τῆς κούρης ἐξήγαγον
τρεις εὐθύς προσπεδόντες ἀπέναντι αὐτοῦ ἐθροῦ δὲ Πτο-

λεμαίου τοῦ φυλάσσοντος τὴν πόλιν ἐλαύνοντος ἄρματι
 πρὸς αὐτούς, ὀρμήσαντες ἐναντίοι τοὺς μὲν ὑπηρέτας
 καὶ δορυφόρους διεσκέδασαν, αὐτὸν δὲ κατασπάσαντες
 ἀπὸ τοῦ ἄρματος ἀπέκτειναν. Εἶτα πρὸς τὴν ἄκραν
 5 ἐχώρουν ἀναρρηῆξαι διανοούμενοι τὸ δεσμοτήριον καὶ
 χρήσασθαι τῷ πλήθει τῶν δεδεμένων. Ἐφθασαν δὲ
 φραξάμενοι καλῶς οἱ φύλακες, ὥστε καὶ ταύτης ἀπο-
 κρουσθέντα τῆς πείρας τὸν Κλεομένη διαφέρεσθαι καὶ
 πλανᾶσθαι κατὰ τὴν πόλιν, οὐδενὸς αὐτῷ προσχωροῦν-
 10 τος, ἀλλὰ φευγόντων καὶ φοβουμένων ἀπάντων. Οὕτως
 οὖν ἀποστάς καὶ πρὸς τοὺς φίλους εἰπὼν „Οὐδὲν ἦν
 ἄρα θαυμαστὸν ἄρχειν γυναῖκας ἀνθρώπων φευγόντων
 τὴν ἐλευθερίαν,“ παρεκάλεσε πάντας ἀξίως αὐτοῦ καὶ
 τῶν πεπραγμένων τελευτῶν. Καὶ πρῶτος μὲν Ἰππίτας
 15 ὑπὸ τῶν νεωτέρων τινὸς ἐπλήγη δεηθεὶς, ἔπειτα τῶν
 ἄλλων ἕκαστος εὐκόλως καὶ ἀδεῶς ἑαυτὸν ἀποσφάττει,
 πλὴν Παντέως τοῦ πρώτου Μεγάλην πόλιν καταλαβόν-
 τος. Τοῦτον δὲ κάλλιστον ὄρα καὶ πρὸς τὴν ἀγωγὴν
 εὐφύεστατον τῶν νέων γενόμενον ἐρώμενον ἐσχηκῶς ὁ
 20 βασιλεὺς ἐκέλευσεν, ὅταν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους ἴδη
 πεπτωκότας, οὕτω τελευτῶν. Ἦδη δὲ κειμένων ἀπάν- 84
 των ἐπιπορευόμενος ὁ Παντεὺς καὶ τῷ ξιφιδίῳ παρα-
 πτόμενος καθ' ἕκαστον ἀπεπειρᾶτο, μὴ τις διαλανθάνοι
 ζῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν Κλεομένη νύξας παρὰ τὸ σφυρὸν
 25 εἶδε συστρέψαντα τὸ πρόσωπον, ἐφίλησεν αὐτόν, εἶτα
 παρεκάθισε· καὶ τέλος ἔχοντας ἤδη περιβαλὼν τὸν νε-
 κρὸν ἑαυτὸν ἐπικατέσφαξε.

XXXVIII. Κλεομένης μὲν οὖν ἐκκαίδεκα τῆς Σπάρ-
 τῆς βασιλεύσας ἔτη καὶ τοιοῦτος ἀνὴρ γενόμενος οὕτω
 30 κατέστρεψε. Τῆς δὲ φήμης εἰς τὴν πόλιν ὄλην σκεδα-
 σθείσης ἢ μὲν Κρατησίκλεια, καίπερ οὖσα γενναία
 γυνή, προὔδωκε τὸ φρόνημα πρὸς τὸ τῆς συμφορᾶς μέ-

γεθος, καὶ περιβαλοῦσα τὰ παῖδια τοῦ Κλεομένουσ ὠλο-
 φύρετο. Τῶν δὲ παιδίων τὸ πρεσβύτερον ἀποπηδήσαν,
 οὐδενὸς ἂν προσδοκῆσαντος, ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπὶ κεφα-
 λὴν ἔρριψεν ἑαυτό· καὶ κακῶσ μὲν ἔσχευ, οὐ μὴν ἀπέ-
 θανευ, ἀλλ' ἤρθη βοῶν καὶ ἀγανακτοῦν ἐπὶ τῷ διακω- 5
 λύεσθαι τελευτᾶν. Ὁ δὲ Πτολεμαῖοσ, ὡσ ἔγνω ταῦτα,
 προσέταξε τὸ μὲν σῶμα τοῦ Κλεομένουσ κρεμάσαι κατα-
 βυρσῶσαντιασ, ἀποκτεῖναι δὲ τὰ παῖδια καὶ τὴν μητέρα
 καὶ τὰσ περὶ αὐτὴν γυναῖκασ. Ἐν δὲ ταύταισ ἦν καὶ
 Παντέωσ γυνὴ καλλίστη καὶ γενναιοτάτη τὸ εἶδοσ. Ἐτι 19
 δὲ αὐτοῖσ νεογάμοισ οὔσιν ἐν ἀκμαῖσ ἐρώτων αἱ τύχαι
 συνέβησαν. Εὐθύσ μὲν οὖν συνεκπλεῦσαι τῷ Παντεῖ
 βουλομένην αὐτὴν οὐκ εἶασαν οἱ γονεῖσ, ἀλλὰ βία κα-
 τακλείσαντεσ ἐφύλαττον· ὀλίγω δὲ ὕστερον ἵππον ἑαυτῇ
 παρασκευάσασα καὶ χρυσίδιον οὐ πολὺ νυκτὸσ ἀπέδρα, 15
 καὶ διώξασα συντόνωσ ἐπὶ Ταίναρον, ἐκεῖθεν ἐπέβη
 νεῶσ εἰς Αἴγυπτον πλεούσησ· καὶ διεκομίσθη πρὸσ τὸν
 ἄνδρα καὶ συνδιήνεγκευ αὐτῷ τὸν ἐπὶ ξένησ βίου ἀλύ-
 πωσ καὶ ἰλαρῶσ. Αὕτη τότε τὴν Κρατησίκλειαν ὑπὸ τῶν
 στρατιωτῶν ἐξαγομένην ἐχειραγῶγει, τὸν τε πέπλον αὐ- 20
 τῆσ ὑπολαμβάνουσα καὶ θαρρεῖν παρακαλοῦσα μηδέυ τι
 μῆδ' αὐτὴν ἐκπεπληγμένην τὸν θάνατον, ἀλλ' ἐν μό-
 νον αἰτουμένην, πρὸ τῶν παιδίων ἀποθανεῖν. Ἐπεὶ δὲ
 ἦλθον εἰσ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ταῦτα δρᾶν εἰώθεσαν οἱ ὑπη-
 ρέται, πρῶτον μὲν τὰ παῖδια, τῆσ Κρατησικλείασ ὀρώ- 25
 σησ, ἔσφαττον, εἶτα ἐκείνην, ἐν τοῦτο μόνον ἐπὶ τηλι-
 κούτοισ φθεργαμένην πάθεισιν, „Ὡ τέκνα, ποῖ ἐμόλετε“;
 Ἡ δὲ Παντέωσ γυνὴ, περιζώσαμένη τὸ ἱμάτιον, εὐρωστος
 οὔσα καὶ μεγάλη τῶν ἀποθνησκουσῶν ἐκάστην σιωπῇ
 καὶ μεθ' ἡσυχίασ ἐθεράπευε καὶ περιέστελλεν ἐκ τῶν 30
 ἐνδεχομένων. Τέλοσ δὲ μετὰ πάσασ ἑαυτὴν κοσμήσασα
 καὶ καταγαροῦσα τὴν περιβολὴν καὶ μηδένα προσελθεῖν

ἔασασα μηδὲ ἰδεῖν ἄλλον ἢ τὸν ἐπὶ τῆς σφαγῆς τεταγμέ-
νον, ἠρωτικῶς κατέστρεψεν, οὐδενὸς δεηθεῖσα κοσμοῦν-
τος καὶ περικαλύπτοντος μετὰ τὴν τελευταίην. Οὕτω
παρέμεινε τῷ θανάτῳ τὸ κόσμιον τῆς ψυχῆς, καὶ διεφύ-
5 λαξεν ἢν ζῶσα φρουρὰν τῷ σώματι περιέσθηκεν.

XXXIX. Ἡ μὲν οὖν Λακεδαιμῶν ἐφαμίλλως ἀγωνι-
σαμένη τῷ γυναικείῳ δράματι πρὸς τὸ ἀνδρεῖον ἐν τοῖς
ἑσχάτοις καιροῖς ἐπέδειξε τὴν ἀρετὴν ὑβρισθῆναι μὴ
δυναμένην ὑπὸ τῆς τύχης. Ὀλίγαις δὲ ὕστερον ἡμέραις
10 οἱ τὸ σῶμα τοῦ Κλεομένου ἀνεσταυρωμένον παραφυ-
λάττοντες εἶδον εὐμεγέθη δράκοντα τῇ κεφαλῇ περιπε-
πλεγμένον καὶ ἀποκρύπτοντα τὸ πρόσωπον, ὥστε μηδὲν
ὄρνεον ἐφίπτασθαι σαρκοφάγον. Ἐκ δὲ τούτου δεισι-
δαιμονία προσέπεσε τῷ βασιλεῖ καὶ φόβος ἄλλων κα-
15 θαρμῶν ταῖς γυναιξὶν ἀρχὴν παρασχών, ὡς ἀνδρὸς
ἀνηρημένου θεοφιλοῦς καὶ κρείττονος τὴν φύσιν. Οἱ
δὲ Ἀλεξανδρεῖς καὶ προσετρέποντο φοιτῶντες ἐπὶ τὸν
τόπον, ἦρωα τὸν Κλεομένη καὶ θεῶν παῖδα προσαγο-
ρεύοντες, ἄχρι οὗ κατέπαυσαν αὐτοὺς οἱ σοφώτεροι, δι-
20 δόντες λόγον, ὡς μελίττας μὲν βόες, σφῆκας δὲ ἵπποι 824
κατασαπέντες ἐξανθοῦσι, κάνθαροι δὲ ὄνων τὸ αὐτὸ
παθόντων ζωογονοῦνται, τὰ δὲ ἀνθρώπινα σώματα,
τῶν περὶ τὸν μυελὸν ἰχώρων συρροήν τινα καὶ σύστα-
σιν ἐν ἑαυτοῖς λαβόντων, ὄφεις ἀναδίδωσι. Καὶ τοῦτο
25 κατηδόντες οἱ παλαιοὶ μάλιστα τῶν ζώων τὸν δράκοντα
ταῖς ἡρώσιν συνωκείωσαν.

ἰ. 333 τ. 10 μ. 34.

20 τ. 20 μ. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ἵπποι ἀνθρώπων καὶ ζώων ἀνθρώπων.

08 τ. 20 μ. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

καὶ ἀνθρώπων καὶ ζώων ἀνθρώπων.

καὶ ἀνθρώπων καὶ ζώων ἀνθρώπων.

ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΚΑΙ ΓΑΙΟΣ ΓΡΑΓΧΟΙ.

I. Ἡμεῖς δὲ τὴν πρώτην ἱστορίαν ἀποδεδωκότες 5
 ἔχομεν οὐκ ἐλάττωνα πάθη τούτων ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ συζυ-
 γία θεωρῆσαι, τὸν Τιβερίου καὶ Γαίου βίον ἀντιπαρα-
 βάλλουτες. Οὗτοι Τιβερίου Γράγγου παῖδες ἦσαν, ᾧ
 τιμητῇ τε Ῥωμαίων γενομένῳ καὶ δις ὑπατεύσαντι καὶ
 θριάμβους δύο καταγαγόντι λαμπρότερον ἦν τὸ ἀπὸ τῆς 10
 ἀρετῆς ἀξίωμα. Διὸ καὶ τὴν Σκηπίωνος τοῦ καταπολε-
 μήσαντος Ἀννίβαν θυγατέρα Κορνηλίαν, οὐκ ᾧ φίλος,
 ἀλλὰ καὶ διάφορος τῷ ἀνδρὶ γεγονώς, λαβεῖν ἠξιώθη
 μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν. Λέγεται δὲ ποτε συλλαβεῖν
 αὐτὸν ἐπὶ τῆς κλίνης ζευγος δρακόντων, τοὺς δὲ μάν- 15
 τεις σκεψαμένους τὸ τέρας ἄμφω μὲν οὐκ ἔαν ἀνελεῖν
 οὐδὲ ἀφείναι, περὶ δὲ θατέρου διαιρεῖν, ὡς ὁ μὲν ἄρ-
 ρην τῷ Τιβερίῳ φέροι θάνατον ἀναιρεθεῖς, ἡ δὲ θή-
 λεια τῇ Κορνηλίᾳ. Τὸν οὖν Τιβέριον καὶ φιλοῦντα τὴν
 γυναῖκα καὶ μᾶλλον αὐτῷ προσήκειν, ὄντι πρεσβυτέρῳ, 20
 τελευτᾶν ἠγούμενον, ἔτι νέας οὔσης ἐκείνης, τὸν μὲν
 ἄρρυνα κτείνει τῶν δρακόντων, ἀφείναι δὲ τὴν θή-
 λειαν· εἶτα ὕστερον οὐ πολλῷ χρόνῳ τελευτῆσαι δεκα-
 δύο παῖδας ἐκ τῆς Κορνηλίας αὐτῷ γεγονότας καταλι-
 πόντα. Κορνηλία δὲ ἀναλαβοῦσα τοὺς παῖδας καὶ τὸν 25
 οἶκον οὕτω σώφρονα καὶ φιλότεκνον καὶ μεγαλόψυχον
 αὐτὴν παρέσχεν, ὥστε μὴ κακῶς δόξαι βεβουλεύσθαι
 τὸν Τιβέριον ἀντὶ τοιαύτης γυναικὸς ἀποθανεῖν ἐλόμε-
 νον, ἥ γε καὶ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως κοινουμένου τὸ
 διάδημα καὶ μνωμένου τὸν γάμον αὐτῆς ἠρνήσατο, καὶ 30
 χηρεύουσα τοὺς μὲν ἄλλους ἀπέβαλε παῖδας, μίαν δὲ
 τῶν θυγατέρων, ἣ Σκηπίωνι τῷ νεωτέρῳ συνώκησε,

καὶ δύο υἱούς, περὶ ὧν τάδε γέγραπται, Τιβέριον καὶ Γάϊον, διαγενομένους οὕτω φιλοτίμως ἐξέθρεψεν, ὥστε πάντων εὐφρεστάτους Ῥωμαίων ὁμολογουμένως γεγονότας πεπαιδευῆσθαι δοκεῖν βέλτιον ἢ πεφυκέναι πρὸς 5 ἀρετὴν.

II. Ἐπεὶ δέ, ὥσπερ ἡ τῶν πλασσομένων καὶ γραφομένων Διοσκούρων ὁμοιότης ἔχει τινὰ τοῦ πυκτικοῦ πρὸς τὸν δρομικὸν ἐπὶ τῆς μορφῆς διαφορὰν, οὕτω τῶν νεανίσκων ἐκείνων ἐν πολλῇ τῇ πρὸς ἀνδρείαν καὶ σωφροσύνην, 10 ἔτι δὲ ἐλευθεριότητα καὶ λογιότητα καὶ μεγαλοψυχίαν ἐμφερεῖα μεγάλαι περὶ τὰ ἔργα καὶ τὰς πολιτείας οἷον ἐξήνθησαν καὶ διεφάνησαν ἀνομοιότητες, οὐ χεῖρον εἶναι μοι δοκεῖ ταύτας προεκθῆσθαι. Πρωῶτον μὲν οὖν ἰδέα προσώπου καὶ βλέμματι καὶ κινήματι 15 πρῶτος καὶ καταστηματικὸς ἦν ὁ Τιβέριος, ἔντονος δὲ καὶ σφοδρὸς ὁ Γάϊος, ὥστε καὶ δημηγορεῖν τὸν μὲν ἐν μιᾷ χώρᾳ βεβηκότα κοσμίως, τὸν δὲ Ῥωμαίων πρῶτον ἐπὶ τοῦ βήματος περιπάτω τε χρήσασθαι καὶ περισπάσαι τὴν τήβεννον ἐξ ὧμου λέγοντα, καθάπερ Κλέωνα τὸν 20 Ἀθηναῖον ἰστόρηται περισπάσαι τε τὴν περιβολὴν καὶ τὸν μηρὸν ἀλοῆσαι πρῶτον τῶν δημηγορούντων. Ἐπειτα ὁ λόγος τοῦ μὲν Γαῖου φοβερὸς καὶ περιπαθῆς εἰς δεινῶσιν, ἡδίων δὲ ὁ τοῦ Τιβερίου καὶ μᾶλλον ἐπαγωγὸς οἴκτου· τῇ δὲ λέξει καθαρὸς καὶ διαπεποιημένος ἀκριβῶς 25 ἐκεῖνος, ὁ δὲ Γαῖου πιθανὸς καὶ γεγανωμένος. Οὕτω δὲ καὶ περὶ δίαιταν καὶ τράπεζαν εὐτελῆς καὶ ἀφελῆς ὁ Τιβέριος, ὁ δὲ Γάϊος τοῖς μὲν ἄλλοις παραβαλεῖν σώφρων καὶ αὐστηρὸς, τῇ δὲ πρὸς τὸν ἀδελφὸν διαφορᾷ νεοπρεπῆς καὶ περιέργος, ὡς οἱ περὶ Δρουῶσον ἤλεγχον, 30 ὅτι δέλφικας ἀργυροῦς ἐπρίατο τιμῆς εἰς ἐκάστην λίτραν δραχμῶν χιλίων καὶ διακοσίων πεντήκοντα. Τῶ δὲ ἦθει κατὰ τὴν τοῦ λόγου διαφορὰν ὁ μὲν ἐπιεικῆς καὶ

πρῶτος, ὁ δὲ τραχὺς καὶ θυμοειδής, ὥστε καὶ παρὰ γνώ-
μην ἐν τῷ λέγειν ἐκφερόμενον πολλάκις ὑπ' ὀργῆς τήν
τε φωνὴν ἀποξύνειν καὶ βλασφημεῖν καὶ συνταράττειν
τὸν λόγον. Ὅθεν καὶ βοήθημα τῆς ἐκτροπῆς ἐποίησατο
ταύτης τὸν Λικίννιον, οἰκέτην οὐκ ἀνόητον, ὃς ἔχων 5
φωναστικὸν ὄργανον, ᾧ τοὺς φθόγγους ἀναβιβάξουσιν,
ὄπισθεν ἐστῶς τοῦ Γαῖον λέγοντος, ὀπηνίκα τραχυνό-
μενον αἰσθοῖτο τῇ φωνῇ καὶ παραρρηγνύμενον δι' ὄρ-
γῆν, ἐνεδίδου τόνον μαλακόν, ᾧ τὸ σφοδρὸν εὐθύς
ἐκείνος ἅμα τοῦ πάθους καὶ τῆς φωνῆς ἀνιείς ἐπραῦ- 10
νετο καὶ παρεῖχεν ἑαυτὸν εὐανάκλητον.

III. Αἱ μὲν οὖν διαφοραὶ τοιαῦταί τινες ἦσαν αὐ-
τῶν· ἀνδραγαθία δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ πρὸς τοὺς
ὑπηκόους δικαιοσύνη καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐπιμέλεια καὶ
πρὸς τὰς ἡδονὰς ἐγκράτεια, ἀπαράλλακτος. Ἦν δὲ 15
πρεσβύτερος ἐνιαυτοῖς ἐννέα ὁ Τιβέριος· καὶ τοῦτο τὴν
ἐκατέρου πολιτείαν ἀπηρητημένην τοῖς χρόνοις ἐποίησε
καὶ τὰς πράξεις οὐχ ἥκιστα διελυμήνατο, μὴ συνακμα-
σάντων μηδὲ συμβαλόντων εἰς τὸ αὐτὸ τὴν δύναμιν,
μεγάλην ἂν ἐξ ἀμφοῖν ὁμοῦ καὶ ἀνυπέρβλητον γενομέ- 20
νην. Λεκτέον οὖν ἰδίᾳ περὶ ἐκατέρου καὶ περὶ τοῦ
πρεσβυτέρου πρότερον.

IV. Ἐκείνος τοίνυν εὐθύς ἐκ παίδων γενόμενος
οὕτως ἦν περιβόητος, ὥστε τῆς τῶν Αὐγούρων λεγομέ-
νης ἱερωσύνης ἀξιώθῆναι δι' ἀρετὴν μᾶλλον ἢ διὰ τὴν 25
εὐγένειαν. Ἐδήλωσε δὲ Ἄππιος Κλαύδιος, ἀνὴρ ὑπα-
τικὸς καὶ τιμητικὸς καὶ προγεγραμμένος κατ' ἀξίωμα
τῆς Ῥωμαίων βουλῆς καὶ πολὺ φρονήματι τοὺς καθ'
αὐτὸν ὑπεραίρων. Ἐστιωμένων γὰρ ἐν ταύτῳ τῶν ἱε-
ρέων προσαγορεύσας τὸν Τιβέριον καὶ φιλοφρονηθεῖς 30
αὐτὸς ἐμνάτο τῇ θυγατρὶ νυμφίον. Δεξαμένου δὲ ἀσμέ-
νως ἐκείνου καὶ τῆς κατανέσεως οὕτω γενομένης, εἰσιῶν

ὁ Ἄππιος οἶκαδε πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς θύρας εὐθύς ἔκα-
 λει τὴν γυναῖκα μεγάλη τῇ φωνῇ βοῶν „ὦ Ἀντιστία,
 τὴν Κλαυδίαν ἡμῶν ἀνδρὶ καθωμολόγηκα.“ Κἀκεῖνη
 θαυμάσασα „Τίς“ εἶπεν „ἢ σπουδὴ ἢ τί τὸ τάχος; εἰ δὲ
 5 Τιβέριον αὐτῇ Γράγχον εὐρήκεις νυμφίον;“ Οὐκ ἄγνωσ-
 δὲ ὅτι τοῦτό τινες ἐπὶ τὸν πατέρα τῶν Γράγχων Τιβέ-
 ριον καὶ Σκηπίωνα τὸν Ἀφρικανὸν ἀναφέρουσιν, ἀλλ’
 οἱ πλείους ὡς ἡμεῖς γράφομεν ἱστοροῦσι, καὶ Πολύβιος
 μετὰ τὴν Σκηπίωνος Ἀφρικανοῦ τελευτὴν τοὺς οἰκείους
 10 φησὶν ἐκ πάντων προκρίναντας τὸν Τιβέριον δοῦναι
 τὴν Κορνηλίαν, ὡς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀνέκδοτον καὶ ἀνέγ-
 γυον ἀπολειφθεῖσαν. Ὁ δ’ οὖν νεώτερος Τιβέριος
 στρατευόμενος ἐν Λιβύῃ μετὰ τοῦ δευτέρου Σκηπίωνος,
 ἔχοντας αὐτοῦ τὴν ἀδελφὴν, ὁμοῦ συνδιαιτώμενος ὑπὸ
 15 σκηπῆν τῷ στρατηγῷ ταχὺ μὲν αὐτοῦ τὴν φύσιν κατέ-
 μαθε πολλὰ καὶ μεγάλα πρὸς ζῆλον ἀρετῆς καὶ μίμησιν
 ἐπὶ τῶν πράξεων ἐκφέρουσιν, ταχὺ δὲ τῶν νέων πάν-
 των ἐπρώτευσεν εὐταξία καὶ ἀνδρεία· καὶ τοῦ γε τείχους
 ἐπέβη τῶν πολεμίων πρῶτος, ὡς φησι Φάννιος, λέγων 821
 20 καὶ αὐτὸς τῷ Τιβερίῳ συνεπιβῆναι καὶ συμμετασχεῖν
 ἐκείνης τῆς ἀριστείας. Πολλὴν δὲ καὶ παρῶν εὐνοίαν
 εἶχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ πόθον ἀπαλλαττόμενος αὐ-
 τοῦ κατέλιπε.

V. Μετὰ δὲ τὴν στρατείαν ἐκείνην αἰρεθεὶς ταμίης
 25 ἔλαχε τῶν ὑπάτων Γαῖῳ Μαγκίνῳ συστρατεύειν ἐπὶ
 Νομαντίνους, ἀνθρώπῳ μὲν οὐ πονηρῷ, βαρυνποτιμο-
 τάτῳ δὲ Ῥωμαίων στρατηγῷ. Διὸ καὶ μᾶλλον ἐν τύχαις
 παραλόγοις καὶ πράγμασιν ἐναντίοις τοῦ Τιβερίου διέ-
 λαμψεν οὐ μόνον τὸ σινετὸν καὶ ἀνδρεῖον, ἀλλ’, ὃ θαυ-
 30 μάσιον ἦν, αἰδῶς τε πολλὴ καὶ τιμὴ τοῦ ἄρχοντος, ὑπὸ
 τῶν κακῶν οὐδ’ ἑαυτὸν, εἰ στρατηγός ἐστιν, ἐπιγι-
 νώσκοντος. Ἡττηθεὶς γὰρ μάχαις μεγάλαις ἐπεχείρησε

μὲν ἀναξευγνύναι νυκτὸς ἐκλιπὼν τὸ στρατόπεδον· αἰσθημένων δὲ τῶν Νομαντίνων καὶ τὸ μὲν στρατόπεδον εὐθύς λαβόντων, τοῖς δὲ ἀνθρώποις ἐπιπεσόντων φεύγουσι καὶ τοὺς ἐσχάτους φονευόντων, τὸ δὲ πᾶν ἐγκυκλουμένων στρατεύμα καὶ συνωθούντων εἰς τόπους χα- 5
λεποὺς καὶ διάφευξιν οὐκ ἔχοντας, ἀπογνοὺς τὴν ἐκ τοῦ βιάζεσθαι σωτηρίαν ὁ Μαγκίνος ἐπεκηρυκεύετο περὶ σπονδῶν καὶ διαλύσεων πρὸς αὐτούς· οἱ δὲ πιστεύειν ἔφασαν οὐδενὶ πλὴν μόνῳ Τιβερίῳ, καὶ τοῦτον ἐκέλευον ἀποστέλλειν πρὸς αὐτούς. Ἐπεπόνθεσαν δὲ τοῦτο καὶ 10
δι' αὐτὸν τὸν νεανίσκον (ἦν γὰρ αὐτοῦ πλεῖστος λόγος ἐπὶ στρατιᾶς), καὶ μεμνημένοι τοῦ πατρὸς Τιβερίου, ὃς πολεμήσας Ἰβηρσι καὶ πολλοὺς καταστρεψάμενος εἰρήνην ἔθετο πρὸς τοὺς Νομαντίνους καὶ ταύτην ἐμπεδοῦντα τὸν δῆμον ὀρθῶς καὶ δικαίως αἰεὶ παρέσχευ. 15
Οὕτω δὲ πεμφθεὶς ὁ Τιβέριος καὶ συγγενόμενος τοῖς ἀνδράσι, καὶ τὰ μὲν πείσας, τὰ δὲ δεξάμενος ἐσπείσατο καὶ δισμυρίους ἔσωσε περιφανῶς Ῥωμαίων πολίτας, ἄνευ θεραπείας καὶ τῶν ἔξω τάξεως ἐπομένων.

VI. Τὰ δὲ ἐν τῷ χάρακι ληφθέντα χρήματα πάντα 20
κατέσχον οἱ Νομαντινοὶ καὶ διεπόρθησαν. Ἐν δὲ τούτοις καὶ πινακίδες ἦσαν τοῦ Τιβερίου, γράμματα καὶ λόγους ἔχουσαι τῆς ταμιευτικῆς ἀρχῆς, ἃς περὶ πολλοῦ ποιούμενος ἀπολαβεῖν, ἤδη τοῦ στρατοῦ προκεχωρηκότος ἀνέστρεψε πρὸς τὴν πόλιν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς 25
ἢ τέτταρας ἑταίρους. Ἐκκαλέσας δὲ τῶν Νομαντίνων τοὺς ἄρχοντας ἠξίου κομίσασθαι τὰς δέλτους, ὡς μὴ παράσχοι τοῖς ἐχθροῖς διαβολὴν οὐκ ἔχων ἀπολογίσασθαι περὶ τῶν ὠκονομημένων. Ἡσθέντες οὖν οἱ Νομαντινοὶ τῇ συντυχίᾳ τῆς χρείας παρεκάλουν αὐτὸν 30
εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν· ὡς δὲ εἰστήκει βουλευόμενος, ἔγγυς προσελθόντες ἐνεφύοντο ταῖς χερσὶ καὶ λιπαρεῖς

ἦσαν δεόμενοι μηκέτι νομίζειν αὐτοὺς πολεμίους, ἀλλ' ὡς φίλοις χρῆσθαι καὶ πιστεύειν. Ἔδοξεν οὖν τῷ Τιβερίῳ ταῦτα ποιεῖν, τῶν τε δέλτων περιεχομένων καὶ δεδοικότε παροξύνειν ὡς ἀπιστουμένους τοὺς Νομαντί-
 5 νους. Εἰσελθόντι δὲ εἰς τὴν πόλιν πρῶτον μὲν ἄριστον παρέθεσαν, καὶ πᾶσαν ἐποιήσαντο δέησιν ἐμφαγεῖν τι κοινῇ μετ' αὐτῶν καθήμενον· ἔπειτα τὰς δέλτους ἀπέδοσαν, καὶ τῶν ἄλλων ἃ βούλοιο χρημάτων λαβεῖν ἐκέλευον. Ὁ δ' οὐδὲν ἢ τὸν λιβανωτόν, ᾧ πρὸς τὰς δημο-
 10 σίας ἐχορῆτο θυρσίας, λαβὼν ἀπῆλθεν ἀσπασάμενος καὶ φιλοφρονηθεὶς τοὺς ἄνδρας.

VII. Ἐπεὶ δὲ εἰς Ῥώμην ἐπανῆλθεν, ἡ μὲν ὅλη πρῶξις ὡς δεινὴ καὶ καταισχύνουσα τὴν Ῥώμην αἰτίαν εἶχε καὶ κατηγορίαν, οἱ δὲ τῶν στρατιωτῶν οἰκείοι καὶ
 15 φίλοι μέγα μέρος ὄντες τοῦ δήμου συνέτρεχον πρὸς τὸν Τιβέριον, τὰ μὲν αἰσχροῦ τῶν γεγονότων ἀναφέροντες εἰς τὸν ἄρχοντα, δι' αὐτὸν δὲ σώζεσθαι τοσοῦτους πολίτας φάσκοντες. Οἱ μὲντοι δυσχεραίνοντες τὰ πε- 827
 20πραγμένα μιμεῖσθαι τοὺς προγόνους ἐκέλευον· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τοὺς ἀγαπήσαντας ὑπὸ Σαννιτῶν ἀφεθῆναι στρατηγούς αὐτούς τε τοῖς πολεμίοις γυμνοὺς προσέριψαν, καὶ τοὺς ἐφασαμένους καὶ μετασχόντας τῶν σπονδῶν, οἷον ταμίας καὶ χιλιάρχους, ὁμοίως προὔβα-
 25 λον, εἰς ἐκείνους τὴν ἐπιτορκίαν καὶ τὴν διάλυσιν τῶν ὁμολογημένων τρέποντες. Ἐνθα δὴ καὶ μάλιστα τὴν πρὸς τὸν Τιβέριον εὐνοίαν καὶ σπουδὴν ἐξέφηεν ὁ δῆμος. Τὸν μὲν γὰρ ὕπατον ἐψηφίσαντο γυμνὸν καὶ δε-
 30δεμένον παραδοῦναι τοῖς Νομαντίνοις, τῶν δὲ ἄλλων ἐφείσαντο πάντων διὰ Τιβέριον. Δοκεῖ δὲ καὶ Σκηπίων βοηθῆσαι, μέγιστος ὢν τότε καὶ πλεῖστον δυνάμενος Ῥωμαίων· ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἐν αἰτίαις ἦν, ὅτι τὸν Μαγκίνου οὐ περιέσωσεν, οὐδὲ τὰς σπονδὰς ἐμπεδωθῆ-

και τοῖς Νομαντίνοις ἐσπούδασε δι' ἀνδρὸς οἰκείου καὶ φίλου τοῦ Τιβερίου γενομένης. Τὸ δὲ πλεῖστον ἔοικεν ἐκ φιλοτιμίας καὶ τῶν ἐπαιρόντων τὸν Τιβέριον φίλων καὶ σοφιστῶν ἐκγενέσθαι τὰ τῆς διαφορᾶς. Ἄλλ' αὕτη γε πρὸς οὐδὲν ἀνήκεστον οὐδὲ φαῦλου ἐξέπεσε. Δοκεῖ δ' ἂν μοι μηδαμῶς περιπεσεῖν ὁ Τιβέριος οἷς ἔπαθεν, εἰ παρῆν αὐτοῦ τοῖς πολιτεύμασι Σκηπίων ὁ Ἀφρικανός· νῦν δὲ ἐκείνου περὶ Νομαντίαν ὄντος ἤδη καὶ πολλοῦντος ἤψατο τῆς περὶ τοὺς νόμους πολιτείας ἐκ τοιαύτης αἰτίας.

10

VIII. Ῥωμαῖοι τῆς τῶν ἀστρυγειτόνων χώρας ὄσσην ἀπετέμοντο πολέμῳ, τὴν μὲν ἐπίπρασκον, τὴν δὲ ποιούμενοι δημοσίαν ἐδίδοσαν νέμεσθαι τοῖς ἀκτήμοσι καὶ ἀπόροις τῶν πολιτῶν, ἀποφορὰν οὐ πολλὴν εἰς τὸ δημόσιον τελοῦσιν. Ἀρξαμένων δὲ τῶν πλουσίων ὑπερ- 15 βάλ्लειν τὰς ἀποφορὰς καὶ τοὺς πένητας ἐξελαυνόντων, ἐγράφη νόμος οὐκ ἔων πλέθρα γῆς ἔχειν πλείονα τῶν πεντακοσίων. Καὶ βραχὺν μὲν χρόνον ἐπέσχε τὴν πλεονεξίαν τὸ γράμμα τοῦτο καὶ τοῖς πένησι ἐβοήθησε κατὰ χώραν μένουσιν ἐπὶ τῶν μεμισθωμένων καὶ νεμομένοις 20 ἦν ἕκαστος ἐξ ἀρχῆς εἶχε μοῖραν. Ὑστερον δὲ τῶν γεινιῶντων πλουσίων ὑποβλήτοις προσώποις μεταφερόντων τὰς μισθώσεις εἰς ἑαυτούς, τέλος δὲ φανερωῶς ἤδη δι' ἑαυτῶν τὰ πλεῖστα κατεχόντων, ἐξωσθέντες οἱ πένητες οὔτε ταῖς στρατείαις ἔτι προθύμους παρεῖχον 25 ἑαυτούς, ἡμέλουν τε παίδων ἀνατροφῆς, ὥστε ταχὺ τὴν Ἰταλίαν ἄπασαν ὀλιγανδρίας ἐλευθέρων αἰσθέσθαι, δεσποτηρίων δὲ βαρβαρικῶν ἐμπεπλησθαι, δι' ὧν ἐγεώργουν οἱ πλούσιοι τὰ χωρία τοὺς πολίτας ἐξελάσαντες. Ἐπεχείρησε μὲν οὖν τῇ διορθώσει Γάιος Λαίλιος ὁ Σκη- 30 πίωνος ἑταῖρος, ἀντικρουσάντων δὲ τῶν δυνατῶν φοβηθεὶς τὸν θόρυβον καὶ παυσάμενος ἐπεκλήθη σοφὸς

ἢ φρόνιμος· ἐκάτερον γὰρ ἐδόκει σημαίνειν ὁ σαπίνης.
 Ὁ Τιβέριος δὲ δῆμαρχος ἀποδειχθεὶς εὐθύς ἐπ' αὐτὴν
 ὤρμησε τὴν πρᾶξιν, ὡς μὲν οἱ πλείστοι λέγουσι, Διο-
 φάνους τοῦ ῥήτορος καὶ Βλοσσίου τοῦ φιλοσόφου παρ-
 5 ορμησάντων αὐτὸν, ὧν ὁ μὲν Διοφάνης φυγὰς ἦν
 Μιτυληναῖος, ὁ δὲ αὐτόθεν ἐξ Ἰταλίας Κυμαῖος, Ἀντι-
 πάτρου τοῦ Ταρσέως γεγονῶς ἐν ἄστει συνήθης καὶ
 τετιμημένος ὑπ' αὐτοῦ προσφωνήσεσι γραμμάτων φι-
 λосоφῶν. Ἐνιοὶ δὲ καὶ Κορνηλίαν συνεπαιτιῶνται τὴν
 10 μητέρα πολλάκις τοὺς υἱοὺς ὀνειδίζουσαν, ὅτι Ῥωμαῖοι
 Σκηπίωνος αὐτὴν ἔτι πενθεράν, οὐπω δὲ μητέρα Γράγ-
 χων προσαγορεύουσιν. Ἄλλοι δὲ Σπόριόν τινα Ποστού-
 μιον αἴτιον γενέσθαι λέγουσιν, ἡλικιώτην τοῦ Τιβερίου
 καὶ πρὸς δόξαν ἐφάμιλλον αὐτῷ περὶ τὰς συνηγορίας,
 15 ὃν, ὡς ἐπανῆλθεν ἀπὸ τῆς στρατιᾶς, εὐρῶν πολὺ τῇ
 δόξῃ καὶ τῇ δυνάμει παρηλλαχότα καὶ θαυμαζόμενον,
 ἠθέλησεν, ὡς ἔοικεν, ὑπερβαλέσθαι πολιτεύματος πα-
 ραβόλου καὶ μεγάλην προσδοκίαν ἔχοντος ἀψάμενος. Ὁ 828
 δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ Γάιος ἐν τινὶ βιβλίῳ γέγραφεν εἰς
 20 Νομαντίαν πορευόμενον διὰ τῆς Τυρρηνίας τὸν Τιβέ-
 ριον, καὶ τὴν ἐρημίαν τῆς χώρας ὀρῶντα καὶ τοὺς γεωρ-
 γοῦντας ἢ νέμοντας οἰκέτας ἐπεισάκτους καὶ βαρβάρους,
 τότε πρῶτον ἐπὶ νοῦν βαλέσθαι τὴν μυρίων κακῶν ἄρ-
 ξασαν αὐτοῖς πολιτείαν. Τὴν δὲ πλείστην αὐτὸς ὁ δῆ-
 25 μος ὄρμην καὶ φιλοτιμίαν ἐξῆψε προκαλούμενος διὰ
 γραμμάτων αὐτὸν ἐν στοαῖς καὶ τοίχοις καὶ μνήμασι
 καταγραφομένων ἀναλαβεῖν τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν
 χώραν.

IX. Οὐ μὴν ἐφ' αὐτοῦ γε συνέθηκε τὸν νόμον, τοῖς
 30 δὲ πρωτεύουσιν ἀρετῇ καὶ δόξῃ τῶν πολιτῶν συμβού-
 λους χρησάμενος, ὧν καὶ Κράσπος ἦν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ
 Μούκιος Σκαιβόλας ὁ νομοδείκτης ὑπατεύων τότε καὶ

Κλαύδιος Ἀππιος ὁ κηδεστὴς τοῦ Τιβερίου. Καὶ δοκεῖ νόμος εἰς ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν τοσαύτην μηδέποτε πραότερος γραφῆναι καὶ μαλακώτερος. Οὓς γὰρ ἔδει δίκην τῆς ἀπειθείας δοῦναι καὶ μετὰ ζημίας ἦν παρὰ τοὺς νόμους ἐκαρποῦντο χώραν ἀφείναι, τούτους ἐκέ- 5 λευσε τιμὴν προσλαμβάνοντας ἐκβαίνειν ὧν ἀδίκως ἐκέκτηντο καὶ παραδέχεσθαι τοὺς βοηθείας δεομένους τῶν πολιτῶν. Ἀλλὰ καίπερ οὕτω τῆς ἐπανορθώσεως οὔσης εὐγνώμονος, ὁ μὲν δῆμος ἡγάπα, παρῆς τὰ γεγενημένα, παύσασθαι τὸ λοιπὸν ἀδικούμενος, οἱ δὲ πλού- 10 σιοι καὶ κτηματικοὶ πλεονεξία μὲν τὸν νόμον, ὀργῇ δὲ καὶ φιλονεικία τὸν νομοθέτην δι' ἔχθους ἔχοντες ἐπεχείρουν ἀποτρέπειν τὸν δῆμον, ὡς γῆς ἀναδασμὸν ἐπὶ συγχύσει τῆς πολιτείας εἰσάγοντος τοῦ Τιβερίου καὶ πάντα πράγματα κινουῦντος. Ἀλλ' οὐδὲν ἐπέβαινον· ὁ 15 γὰρ Τιβέριος πρὸς καλὴν ὑπόθεσιν καὶ δικαίαν ἀγωνιζόμενος λόγῳ καὶ φανλότερα κοσμηῆσαι δυναμένῳ πράγματα δεινὸς ἦν καὶ ἄμαχος, ὅποτε τοῦ δήμου τῷ βήματι περικεχυμένου καταστάς λέγοι περὶ τῶν πενήτων, ὡς τὰ μὲν θηρία τὰ τῆν Ἰταλίαν νεμόμενα καὶ φωλεὸν 20 ἔχει καὶ κοιταῖον ἐστὶν αὐτῶν ἐκάστῳ καὶ καταδύσεις, τοῖς δὲ ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας μαχομένοις καὶ ἀποθνήσκουσιν ἀέρος καὶ φωτός, ἄλλου δὲ οὐδενὸς μέτεστιν, ἀλλ' ἄοικοι καὶ ἀνίδροτοι μετὰ τέκνων πλανῶνται καὶ γυναικῶν, οἱ δὲ αὐτοκράτορες ψεύδονται τοὺς στρατιώτας 25 ἐν ταῖς μάχαις παρακαλοῦντες ὑπὲρ τάφων καὶ ἱερῶν ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους· οὐδενὶ γὰρ ἐστὶν οὐ βωμὸς πατρῶος, οὐκ ἡρίον προγονικὸν τῶν τοσούτων Ῥωμαίων, ἀλλ' ὑπὲρ ἀλλοτριᾶς τρυφῆς καὶ πλούτου πολεμοῦσι καὶ ἀποθνήσκουσι, κύριοι τῆς οἰκουμένης εἶναι 30 λεγόμενοι, μίαν δὲ βῶλον ἰδίαν οὐκ ἔχοντες.

X. Τούτους ἀπὸ φρονήματος μεγάλου καὶ πάθους

ἀληθινοῦ τοὺς λόγους κατιόντας εἰς τὸν δῆμον ἐνθου-
 σιῶντα καὶ συνεξαριστάμενον οὐδείς ὑφίστατο τῶν
 ἐναντίων. Ἐάσαντες οὖν τὸ ἀντιλέγειν ἐπὶ Μάρκον
 Ὀκτάβιον τρέπονται τῶν δημάρχων ἕνα, νεανίαν ἐμ-
 5 βριθῆ τὸ ἦθος καὶ κόσμιον, ἑταῖρον δὲ τοῦ Τιβερίου
 καὶ συνήθη. Διὸ τὸ μὲν πρῶτον αἰδούμενος ἐκείνου
 ἀνεδύετο· πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν δεομένων καὶ λιπα-
 ρούντων ὥσπερ ἐκβιασθεῖς ἀντικαθίστατο τῷ Τιβερίῳ
 καὶ διεκρούετο τὸν νόμον. Ἔστι δὲ τοῦ κωλύοντος ἐν
 10 τοῖς δημάρχοις τὸ κράτος· οὐδὲν γὰρ οἱ πολλοὶ κελεύ-
 οντες περαίνουσιν ἐνὸς ἐνισταμένου. Πρὸς τοῦτο παρο-
 ξυνθεὶς ὁ Τιβέριος τὸν μὲν φιλάνθρωπον ἐπανείλετο
 νόμον, τὸν δὲ ἠδίω τε τοῖς πολλοῖς καὶ σφοδρότερον
 ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας εἰσέφερεν ἤδη, κελεύων ἐξίστασθαι
 15 τῆς χώρας ἢν ἐκέκτηντο παρὰ τοὺς προτέρους νόμους.
 Ἦσαν οὖν ὁμοῦ τι καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀγῶνες αὐτῷ
 πρὸς τὸν Ὀκτάβιον ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐν οἷς, καίπερ ἐξ 829
 ἄκρας σπουδῆς καὶ φιλονεικίας ἀντερείδοντες, οὐδὲν
 εἰπεῖν λέγονται περὶ ἀλλήλων φαῦλον, οὐδὲ ῥῆμα προ-
 20 πεσεῖν θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον δι' ὀργὴν ἀνεπιτήδειον.
 Οὐ γὰρ μόνον ἐν βακχεύμασιν, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ ἐν
 φιλοτιμίαις καὶ ὀργαῖς τὸ πεφυκέναι καλῶς καὶ πεπαι-
 δεῦσθαι σωφρόνως ἐφίστησι καὶ κατακοσμεῖ τὴν διά-
 νοιαν. Ἐπεὶ δὲ ἑώρα τὸν Ὀκτάβιον ἐνεχόμενον τῷ νόμῳ
 25 καὶ κατέχοντα τῆς δημοσίας χώρας συχνὴν ὁ Τιβέριος,
 ἐδεῖτο παρεῖναι τὴν φιλονεικίαν, ὑφιστάμενος αὐτῷ τὴν
 τιμὴν ἀποδώσειν ἐκ τῶν ἰδίων, καίπερ οὐ λαμπρῶν ὄν-
 των. Οὐκ ἀνασχομένου δὲ τοῦ Ὀκταβίου, διαγράμματι
 τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἀπάσας ἐκώλυσε χρηματίζειν, ἄχρι ἂν
 30 ἢ περὶ τοῦ νόμου διενεχθῆ ᾗψῆφος· τῷ δὲ τοῦ Κρόνου
 ναῷ σφραγιδας ἰδίας ἐπέβαλεν, ὅπως οἱ ταμίαι μηδὲν
 ἐξ αὐτοῦ λαμβάνοιεν μηδ' εἰσφέροιεν, καὶ τοῖς ἀπειθῆ-

σασι τῶν στρατηγῶν ζημίαν ἐπεκήρουξεν, ὥστε πάντας ὑποδείσαντας ἀφείναι τὴν ἐκάστῳ προσήκουσαν οἰκονομίαν. Ἐντεῦθεν οἱ κτηματικοὶ τὰς μὲν ἐσθῆτας μετέβαλον καὶ περιήεσαν οἰκτροὶ καὶ ταπεινοὶ κατὰ τὴν ἀγοράν, ἐπεβούλευον δὲ τῷ Τιβερίῳ κρύφα καὶ συνίστασαν 5 ἐπ' αὐτὸν τοὺς ἀναιρήσοντας, ὥστε κάκεινον οὐδενὸς ἀγνοοῦντος ὑποξώννυσθαι ξιφίδιον ληστρικόν, ὃ δόλωνα καλοῦσιν.

XI. Ἐνστάσης δὲ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν δῆμον αὐτοῦ καλοῦντος ἐπὶ τὴν ψῆφον, ἠρπάσθησαν ὑπὸ τῶν πλου- 10 σίων αἱ ὕδρῳι καὶ τὰ γινόμενα πολλὴν εἶχε σύγχυσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν περὶ Τιβέριον πλήθει βιάσασθαι δυναμένων καὶ συστρεφομένων ἐπὶ τοῦτο, Μάλλιος καὶ Φούλβιος, ἄνδρες ὑπατικοί, προσπεσόντες τῷ Τιβερίῳ καὶ χειρῶν ἀπτόμενοι καὶ δακρύοντες ἐδέοντο παύσα- 15 σθαι. Τοῦ δὲ καὶ τὸ μέλλον ὅσον οὐπω δεινὸν ἤδη συμφροοῦντος καὶ δι' αἰδῶ τῶν ἀνδρῶν πυθομένου, τί κελεύουσι πράττειν αὐτόν, οὐκ ἔφασαν ἀξιόχρεω εἶναι πρὸς τηλικαύτην συμβουλίαν, ἐπιτρέψαι δὲ τῇ βουλῇ κελεύοντες καὶ δεόμενοι συνέπεισαν. Ὡς δὲ οὐ- 20 δὲν ἐπέβαινε ἡ βουλή συνελθοῦσα διὰ τοὺς πλουσίους ἰσχύοντας ἐν αὐτῇ, τρέπεται πρὸς ἔργον οὐ νόμιμον οὐδὲ ἐπεικὲς, ἀφελέσθαι τῆς ἀρχῆς τὸν Ὀκτάβιον, ἀμνηχανῶν ἄλλως ἐπαγαγεῖν τῷ νόμῳ τὴν ψῆφον. Καὶ πρῶτον μὲν ἔδειτο φανερῶς αὐτοῦ, λόγους τε προσφέ- 25 ρων φιλανθρώπους καὶ χειρῶν ἀπτόμενος, ἐνδοῦναι καὶ χαρίσασθαι τῷ δήμῳ δίκαια μὲν ἀξιοῦντι, μικρὰ δὲ ἀντὶ μεγάλων πόνων καὶ κινδύνων ληψομένῳ. Διωθουμένου δὲ τοῦ Ὀκταβίου τὴν ἔντευξιν, ὑπειπὼν ὁ Τιβέριος, ὡς οὐκ ἔστιν ἄρχοντας ἀμφοτέρους καὶ περὶ 30 πραγμάτων μεγάλων ἀπ' ἴσης ἐξουσίας διαφερομένους ἄνευ πολέμου διεξελθεῖν τὸν χρόνον, ἐν ἴαμα τούτου

μόνον ὁρᾶν ἔφη τὸ παύσασθαι τῆς ἀρχῆς τὸν ἕτερον. Καὶ περὶ αὐτοῦ γε προτέρου τὸν Ὀκτάβιον ἐκέλευσε τῷ δήμῳ ψῆφον ἀναδοῦναι· καταβήσεσθαι γὰρ εὐθύς ἰδιώτης γενόμενος, ἂν τοῦτο δόξη τοῖς πολίταις. Τοῦ δὲ 5 Ὀκταβίου μὴ θέλοντος αὐτὸς ἔφη περὶ ἐκείνου ψῆφον ἀναδῶσειν, ἔαν μὴ μεταγνῶ βουλευσάμενος.

XII. Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν· τῇ δ' ὑστεραία τοῦ δήμου συνελθόντος ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα πάλιν ἐπειρᾶτο πείθειν τὸν Ὀκτάβιον· ὡς 10 δὲ ἦν ἀμετάπειστος, εἰσήνεγκε νόμον ἀφαιρούμενον αὐτοῦ τὴν δημαρχίαν, καὶ τοὺς πολίτας εὐθύς ἐκάλει τὴν ψῆφον ἐπιφέροντας. Οὐσῶν δὲ πέντε καὶ τριάκοντα φυλαῶν, ὡς αἱ δεκαεπτὰ τὴν ψῆφον ἐπενηνόχισαν καὶ μιᾶς ἔτι προσγενομένης ἔδει τὸν Ὀκτάβιον 15 ἰδιώτην γενέσθαι, κελεύσας ἐπισχεῖν αὐτίς ἐδεῖτο τοῦ Ὀκταβίου καὶ περιέβαλεν αὐτὸν ἐν ὄψει τοῦ δήμου καὶ κατησπάζετο, λιπαρῶν καὶ δεόμενος μῆθ' ἑαυτὸν ἄτιμον 830 περιιδεῖν γενόμενον μῆτ' ἐκείνῳ βαρέος οὔτω καὶ σκυθροποῦ πολιτεύματος αἰτίαν προσάψαι. Τούτων τῶν 20 δεήσεων οὐ παντελῶς ἄτεγκτον οὐδ' ἀτενῆ λέγουσιν ἀκροᾶσθαι τὸν Ὀκτάβιον, ἀλλὰ καὶ δακρύων ὑποπίμπλασθαι τὰ ὄμματα καὶ σιωπᾶν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ὡς μέντοι πρὸς τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς κτηματικούς συνεσιῶτας ἀπέβλεψεν, αἰδεσθεῖς δοκεῖ καὶ φοβηθεῖς τὴν 25 παρ' ἐκείνοις ἀδοξίαν ὑποστῆναι πᾶν δεινὸν οὐκ ἀγεννῶς καὶ κελεῦσαι πράττειν ὃ βούλεται τὸν Τιβέριον. Οὔτω δὲ τοῦ νόμου κυρωθέντος ὁ μὲν Τιβέριος τῶν ἀπελευθέρων τινὶ προσέταξεν ἀπὸ τοῦ βήματος ἐλκύσαι τὸν Ὀκτάβιον· ἐχρήτη δὲ ὑπηρέταις ἀπελευθέροις ἰδίῳις, 30 καὶ τοῦτο τὴν ὄψιν οἰκτροτέραν τοῦ Ὀκταβίου παρέσχεν ἐλκόμενου πρὸς ὕβριν. Ὁ δὲ δῆμος ἐφώρμησεν αὐτῷ, καὶ τῶν πλουσίων συνδραμόντων καὶ διασχόντων τὰς

χειρας, ὁ μὲν Ὀκτάβιος ἐσώθη μόλις ἔξαρπαγείς καὶ διαφυγὼν τὸν ὄχλον, οἰκέτην δὲ αὐτοῦ πιστὸν ἔμπροσθεν ἐστῶτα καὶ προτεταγμένον ἐξετύφλωσαν, ἄκοντος τοῦ Τιβερίου καὶ πρὸς τὸν θόρυβον, ὡς ἦσθετο τὰ γινόμενα, πολλῇ σπουδῇ καταδραμόντος. 5

XIII. Ἐκ τούτου κυροῦται μὲν ὁ περὶ τῆς χώρας νόμος, αἰροῦνται δὲ τρεῖς ἄνδρες ἐπὶ τὴν διάκρισιν καὶ διανομήν, αὐτὸς Τιβέριος καὶ Κλαύδιος Ἄππιος ὁ πενθερὸς καὶ Γάιος Γράγχος ὁ ἀδελφός, οὐ παρῶν οὗτος, ἀλλὰ ὑπὸ Σκηπίωνι πρὸς Νομαντίαν στρατευόμενος. 10 Ταῦτα τοῦ Τιβερίου διαπραξαμένου καθ' ἡσυχίαν μηδενὸς ἐνισταμένου, καὶ πρὸς τούτοις δῆμαρχον ἀντικαταστήσαντος οὐδένα τῶν ἐπιφανῶν, ἀλλὰ Μούκιόν τινα, πελάτην αὐτοῦ, πρὸς πάντα δυσχεραίνοντες οἱ δυνατοὶ καὶ φοβούμενοι τοῦ Τιβερίου τὴν αὐξήσιν ἐν τῇ βουλῇ 15 προεπηλάκιζον αὐτόν, αἰτουμένῳ μὲν, ὡς ἔθος ἐστίν, ἐκ δημοσίου σκηπὴν, ὅπως ἔχοι διανεμῶν τὴν χώραν, οὐ δόντες, ἐτέρων ἐπ' ἐλάττωσι χρεῖαις πολλάκις λαβόντων, ἀνάλωμα δὲ εἰς ἐκάστην ἡμέραν ἐννέα ὀβολοὺς τάξαντες, εἰσηγουμένου ταῦτα Ποπλίου Νασικᾶ καὶ 20 δεδωκότος ἑαυτὸν εἰς τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐχθραν ἀφειδῶς· πλείστην γὰρ ἐκέκτητο γῆν δημοσίαν καὶ χαλεπῶς ἔφερον ἐκβαίνειν αὐτῆς ἀναγκαζόμενος. Ὁ δὲ δῆμος ἔτι μᾶλλον ἐξεκᾶετο· καὶ φίλου τινὸς τῷ Τιβερίῳ τελευτήσαντος αἰφνιδίως καὶ σημείων τῷ νεκρῷ μοχθηρῶν 25 ἐπιδραμόντων, βοῶντες ὑπὸ φαρμάκων ἀνηρῆσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὴν ἐκφορὰν συνέδραμον καὶ τὸ λέχος ἦραντο καὶ θαπτομένῳ παρέστησαν, οὐ φαύλως ὑπονοῆσαι τὴν φαρμακείαν δόξαντες. Ἐρράγη γὰρ ὁ νεκρὸς καὶ διεφθορότων ὑγρῶν πλήθος ἐξέβλυσεν, ὥστε ἀπο- 30 σβέσαι τὴν φλόγα· καὶ φερόντων ἄλλην αὐθις οὐκ ἐκᾶετο πρὶν εἰς ἕτερον τόπον μετακομισθῆναι, καὶ πολλὰ

πραγματευσαμένων μόλις ἤψατο τὸ πῦρ αὐτοῦ. Πρὸς ταῦτα τοὺς πολλοὺς ἔτι μᾶλλον ὁ Τιβέριος παροξύνων μετέβαλε τὴν ἐσθῆτα, καὶ τοὺς παῖδας προαγαγὼν ἐδεῖτο τοῦ δήμου τούτων κήδεσθαι καὶ τῆς μητρὸς, ὡς αὐτός
5 ἀπεγνωκῶς ἑαυτόν.

XIV. Ἐπεὶ δὲ τοῦ Φιλομήτορος Ἀττάλου τελευταίαντος Εὐδήμος ὁ Περγαμηνὸς ἀνήνεγκε διαθήκην, ἐν ἧ κληρονόμος ἐγγράπτο τοῦ βασιλέως ὁ Ῥωμαίων δῆμος, εὐθύς ὁ Τιβέριος δημαγωγῶν εἰσήνεγκε νόμον,
10 ὅπως τὰ βασιλικὰ χρήματα κομισθέντα τοῖς τὴν χώραν διαλαγχάνουσι τῶν πολιτῶν ὑπάρχοι πρὸς κατασκευὴν καὶ γεωργίας ἀφορμήν. Περὶ δὲ τῶν πόλεων, ὅσαι τῆς Ἀττάλου βασιλείας ἦσαν, οὐδὲν ἔφη τῇ συγκλήτῳ βουλεύεσθαι προσήκειν, ἀλλὰ τῷ δήμῳ γνώμην αὐτὸς προ-
15 θήσειν. Ἐκ τούτου μάλιστα προσέκρουσε τῇ βουλῇ· καὶ 83 Πομπήιος μὲν ἀναστὰς ἔφη γειννιᾶν τῷ Τιβερίῳ καὶ διὰ τοῦτο γινώσκειν Εὐδήμον αὐτῷ τὸν Περγαμηνὸν τῶν βασιλικῶν διάδημα δεδωκότα καὶ πορφύραν, ὡς μέλλουσι βασιλεύειν ἐν Ῥώμῃ, Κόιντος δὲ Μέτελλος
20 ἀνείδισε τὸν Τιβέριον, ὅτι τοῦ μὲν πατρὸς αὐτοῦ τιμητεύοντος, ὁσάκις ἀναλύοι μετὰ δεῖπνον οἴκαδε, τὰ φῶτα κατεσβέννυσαν οἱ πολῖται, φοβούμενοι μὴ πορρωτέρω τοῦ μετρίου δόξωσιν ἐν συνουσίαις εἶναι καὶ πότοις, τούτῳ δὲ παραφαίνουσι νυκτὸς οἱ θρασύτατοι
25 καὶ ἀπορώτατοι τῶν δημοτῶν· Τίτος δ' Ἄννιος, οὐκ ἐπιεικῆς μὲν οὐδὲ σώφρων ἄνθρωπος, ἐν δὲ λόγοις πρὸς τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἄμαχος εἶναι δοκῶν, εἰς ὄρισμόν τινα προὔκαλεῖτο τὸν Τιβέριον, ἧ μὴν ἱερὸν ὄντα καὶ ἄσυλον ἐκ τῶν νόμων ἠτιμωκέναι
30 τὸν συνάρχοντα. Θορυβούντων δὲ πολλῶν ἐκπηδήσας ὁ Τιβέριος τὸν τε δῆμον συνεκάλει καὶ τὸν Ἄννιον ἀχθῆναι κελεύσας ἐβούλετο κατηγορεῖν. Ὁ δὲ καὶ τῷ

λόγῳ καὶ τῇ δόξῃ πολὺ λειπόμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ δει-
 νότητα κατεδύετο, καὶ παρεκάλει μικρὰ πρὸ τῶν λόγων
 ἀποκρίνασθαι τὸν Τιβέριον. Συγχωροῦντος δὲ ἐρωτᾶν
 ἐκείνου καὶ σιωπῆς γενομένης εἶπεν ὁ Ἄννιος, „Ἄν σὺ
 μὲν ἀτιμοῦν με βούλῃ καὶ προπηλακίζεις, ἐγὼ δὲ τινα 5
 τῶν σῶν ἐπικαλέσωμαι συναρχόντων, ὁ δὲ ἀναβῆ βοη-
 θήσω, σὺ δὲ ὀργισθῆς, ἄρά γε αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἀφαι-
 ρήσῃ;“ Πρὸς ταύτην λέγεται τὴν ἐρώτησιν οὕτω δια-
 πορηθῆναι τὸν Τιβέριον, ὥστε πάντων ὄντα καὶ τὸ
 λέγειν ἐτοιμώτατον καὶ τὸ θαρρεῖν ἰταμώτατον ἀποσιω- 10
 πῆσαι.

XV. Τότε μὲν οὖν διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν· αἰσθα-
 νόμενος δὲ τῶν πολιτευμάτων τὸ περὶ τὸν Ὀκτάβιον οὐ
 τοῖς δυνατοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς ἐκπαθέστε-
 ρον (μέγα γὰρ τι καὶ καλὸν ἐδόκει τὸ τῶν δημάρχων 15
 ἀξίωμα μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης διατετηρημένον ἀνη-
 ρῆσθαι καὶ καθυβρίσθαι), λόγον ἐν τῷ δήμῳ διεξῆλ-
 θεν, οὗ μικρὰ παραθέσθαι τῶν ἐπιχειρημάτων οὐκ
 ἄτοπον ἦν, ὥστε ὑπονοηθῆναι τὴν πιθανότητα καὶ
 πυκνότητα τοῦ ἀνδρός. Ἐφη γὰρ ἱερὸν τὸν δήμαρχον 20
 εἶναι καὶ ἄσυλον, ὅτι τῷ δήμῳ καθωσίωται καὶ τοῦ
 δήμου προέστηκεν. Ἄν οὖν μεταβαλλόμενος τὸν δήμον
 ἀδικῆ καὶ τὴν ἰσχὺν κολούῃ καὶ παραιρηται τὴν ψῆφον,
 αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπεστέρηκε τῆς τιμῆς ἐφ’ οἷς ἔλαβεν οὐ
 ποιῶν· ἐπεὶ καὶ τὸ Καπετώλιον κατασκάπτοντα καὶ τὸ 25
 νεώριον ἐμπιπράντα δήμαρχον εἶναι δεήσει. Καὶ ταῦτα
 μὲν ποιῶν δήμαρχός ἐστι πονηρός· εἰ δὲ καταλύῃ τὸν
 δήμον, οὐ δήμαρχός ἐστι. Πῶς οὖν οὐ δεινόν, εἰ τὸν
 μὲν ὑπατον ὁ δήμαρχος ἄξει, τὸν δὲ δήμαρχον οὐκ ἀφαι-
 ρήσεται τὴν ἐξουσίαν ὁ δήμος, ὅταν αὐτῇ κατὰ τοῦ δε- 30
 δωκότος χρῆται; καὶ γὰρ ὑπατον καὶ δήμαρχον ὁμοίως
 δῆμος αἰρεῖται. Καὶ μὴν ἢ γε βασιλεία πρὸς τῷ πᾶσαν

ἀρχὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα καὶ ταῖς μεγίσταις
 ἱερουργίαις καθωσίομαι πρὸς τὸ θεῖον· ἀλλὰ Ταρκύ-
 νιον ἐξέβαλεν ἢ πόλις ἀδικοῦντα καὶ δι' ἐνὸς ἀνδρὸς
 ὕβριν ἢ πάτριος ἀρχῆ καὶ κτίσασα τὴν Ῥώμην κατε-
 5 λύθη. Τί δὲ οὕτως ἅγιον ἐν Ῥώμῃ καὶ σεμνόν, ὡς αἱ
 περιέπουσαι παρθένοι καὶ φυλάττουσαι τὸ ἄφθιτον
 πῦρ; ἀλλ' εἴ τις ἂν ἀμάρτη αὐτῶν, ζῶσα κατορύσσεται·
 τὸ γὰρ ἄσυλον οὐ φυλάττουσιν ἀσεβοῦσαι εἰς τοὺς
 θεοὺς, ὃ διὰ τοὺς θεοὺς ἔχουσιν. Οὐκουν οὐδὲ δῆμαρ-
 10 χος ἀδικῶν δῆμον ἔχειν τὴν διὰ τὸν δῆμον ἀσυλίαν δί-
 καιός ἐστιν· ἢ γὰρ ἰσχύει δυνάμει, ταύτην ἀναιρεῖ. Καὶ
 μὴν εἰ δικαίως ἔλαβε τὴν δημαρχίαν, τῶν πλείστων φυ-
 λῶν ψηφισαμένων, πῶς οὐχὶ καὶ ἀφαιρεθεῖη δικαιοτέ-
 ρον πασῶν ἀποψηφισαμένων; Ἴερὸν δὲ καὶ ἄσυλον 833
 15 οὐδὲν οὕτως ἐστίν, ὡς τὰ τῶν θεῶν ἀναθήματα· χρῆ-
 σθαι δὲ τούτοις καὶ κινεῖν καὶ μεταφέρειν, ὡς βούλεται,
 τὸν δῆμον οὐδεὶς κεκώλυκεν. Ἐξῆν οὖν αὐτῷ καὶ τὴν
 δημαρχίαν ὡς ἀνάθημα μετενεγκεῖν εἰς ἕτερον. Ὅτι δὲ
 οὐκ ἄσυλον οὐδὲ ἀναφαίρετον ἢ ἀρχή, δῆλόν ἐστι τῷ
 20 πολλάκις ἔχοντας ἀρχὴν τινὰς ἐξόμνησθαι καὶ παραιτεῖ-
 σθαι δι' αὐτῶν.

XVI. Τοιαῦτα μὲν ἦν τὰ κεφάλαια τῆς τοῦ Τιβε-
 ρίου δικαιολογίας. Ἐπεὶ δὲ συνορῶντες οἱ φίλοι τὰς
 ἀπειλὰς καὶ τὴν σύστασιν ᾧοντο δεῖν ἑτέρας περιέχε-
 25 σθαι δημαρχίας εἰς τὸ μέλλον, αὐτίς ἄλλοις νόμοις
 ἀνελάμβανε τὸ πλῆθος, τοῦ τε χρόνου τῶν στρατειῶν
 ἀφαιρῶν, καὶ διδοὺς ἐπικαλεῖσθαι τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν
 δικαστῶν καὶ τοῖς κρίνουσι τότε, συγκλητικοῖς οὔσι,
 καταμιγνύς ἐκ τῶν ἱππέων τὸν ἴσον ἀριθμὸν, καὶ πάντα
 30 τρόπον ἤδη τῆς βουλῆς τὴν ἰσχύν κολούων πρὸς ὄργην
 καὶ φιλονεικίαν μᾶλλον ἢ τὸν τοῦ δικαίου καὶ συμφέ-
 ροντος λογισμὸν. Ἐπεὶ δὲ τῆς ψήφου φερομένης ἤσθοντο

τοὺς ἐναντίους κρατοῦντας (οὐ γὰρ παρῆν ἅπας ὁ δῆμος), πρῶτον μὲν εἰς βλασφημίας τραπόμενοι τῶν συναρχόντων εἶλκον τὸν χρόνον· ἔπειτα τὴν ἐκκλησίαν ἀφῆκαν, εἰς τὴν ὑστεραίαν ἀπαντᾶν κελεύσαντες. Καὶ πρῶτον μὲν εἰς τὴν ἀγορὰν καταβάς ὁ Τιβέριος ἰκέτευε τοὺς ἀνθρώπους ταπεινὸς καὶ δεδακρυμένος, ἔπειτα δεδοικέναι φήσας, μὴ νυκτὸς ἐκκόψωσι τὴν οἰκίαν οἱ ἐχθροὶ καὶ διαφθείρωσιν αὐτόν, οὕτω τοὺς ἀνθρώπους διέθηκεν, ὥστε περὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ παμπόλους τινὰς ἀύλισασθαι καὶ διανυκτερεῦσαι παραφυλάτ- 10
τοντας.

XVII. Ἄμα δ' ἡμέρα παρῆν ὁ τὰς ὄρνιθας αἷς διαμαντεύονται κομίζων, καὶ προέβαλλε τροφήν αὐταῖς. Αἱ δ' οὐ προῆλθον, εἰ μὴ μία μόνη, διασείσαντος εὖ μάλα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἀγγεῖον· οὐδὲ αὕτη δὲ τῆς τρο- 15
φῆς ἔθιγεν, ἀλλ' ἐπάρασα τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα καὶ παρατείναςα τὸ σκέλος πάλιν εἰς τὸ ἀγγεῖον κατέφυγε. Τοῦτο καὶ τοῦ προτέρου σημείου τὸν Τιβέριον ἀνέμνησεν. Ἦν γὰρ αὐτῷ κράνος, ᾧ πρὸς τὰς μάχας ἐχρῆτο, κεκοσμημένον ἐκπρεπῶς καὶ διάσημον· εἰς τοῦτο κατα- 20
δύντες ὄφεις ἔλαθον ἐντεκόντες ὡά, καὶ ταῦτα ἐξεγλύψαντο. Διὸ καὶ μᾶλλον ὁ Τιβέριος τοῖς περὶ τὰς ὄρνιθας ἐταράττετο. Προῆει δὲ ὅμως, ἄνω τὸν δῆμον ἠθροῖσθαι περὶ τὸ Καπετώλιον πυνθανόμενος· καὶ πρὶν ἐξελθεῖν προσέπαισε πρὸς τὸν οὐδόν, σφοδρῶς οὕτω πληγῆς 25
γενομένης, ὥστε τὸν μὲν ὄνυχα τοῦ μεγάλου δακτύλου ῥαγῆναι, τὸ δὲ αἷμα διὰ τοῦ ὑποδήματος ἔξω φέρεσθαι. Μικρὸν δὲ αὐτοῦ προελθόντος ὠφθησαν ὑπὲρ κεράμου μαχόμενοι κόρακες ἐν ἀριστερᾷ· καὶ πολλῶν, ὡς εἰκός, ἀνθρώπων παρερχομένων κατ' αὐτόν τὸν Τιβέριον λί- 30
θος ἀπωσθεῖς ὑπὸ θατέρου τῶν κοράκων ἔπεσε παρὰ τὸν πόδα. Τοῦτο καὶ τοὺς θρασυτάτους τῶν περὶ αὐ-

τὸν ἐπέστησεν· ἀλλὰ Βλόσσιος ὁ Κυμαῖος παρῶν αἰσχύνην ἔφη καὶ κατήφειαν [παρ]εῖναι πολλήν, εἰ Τιβέριος, Γράγχου μὲν υἱός, Ἀφρικανοῦ δὲ Σκηπίωνος θυγατριδοῦς, προστάτης δὲ τοῦ Ῥωμαίων δήμου, κόρακα
 5 δείσας οὐχ ὑπακούσειε τοῖς πολίταις καλοῦσι· τοῦτο μέντοι τὸ αἰσχρὸν οὐκ ἐν γέλῳτι θήσεσθαι τοὺς ἐχθρούς, ἀλλ' ὡς τυραννοῦντος καὶ τρυφῶντος ἤδη καταβοήσεσθαι πρὸς τὸν δῆμον. Ἄμα δὲ καὶ προσέθεον πολλοὶ τῷ Τιβερίῳ παρὰ τῶν ἐν Καπετωλίῳ φίλων, ἐπείγεσθαι
 10 κελεύοντες, ὡς τῶν ἐκεῖ καλῶς ἐχόντων. Καὶ τὰ γε πρῶτα λαμπρῶς ἀπήντα τῷ Τιβερίῳ, φανέντι μὲν εὐθὺς ἀραμένων βοήν φίλιον, ἀναβαίνοντα δὲ προθύμως δεχομένων καὶ περὶ αὐτόν, ὡς μηδεὶς πελάσειεν ἀγνώως, παραταττομένων.

15 XVIII. Ἀρξαμένου δὲ πάλιν τοῦ Μουκίου τὰς φυλάς ἀναγορεύειν, οὐδὲν ἐπεραίνετο τῶν εἰωθότων διὰ 833 τὸν ἀπὸ τῶν ἐσχάτων θόρυβον, ὠθουμένων καὶ ὠθούντων τοὺς ἐναντίους εἰσβιαζομένους καὶ ἀναμιγνυμένους. Ἐν δὲ τούτῳ Φούλβιος Φλάκκος ἀπὸ βουλῆς ἀνὴρ εἰς
 20 ἐμφανὲς καταστάς, ὡς οὐκ ἦν φθεγγόμενον ἐφικέσθαι, διεσήμηνε τῇ χειρὶ φράσαι τι βουλόμενον αὐτὸν ἰδίᾳ τῷ Τιβερίῳ. Καὶ κελεύσαντος ἐκείνου διασχεῖν τὸ πλῆθος ἀναβὰς μόλις καὶ προσελθὼν ἀπήγγειλεν, ὅτι τῆς βουλῆς συγκαθεζομένης οἱ πλούσιοι τὸν ὕπατον μὴ πείθον-
 25 τες αὐτοὶ διανοοῦνται καθ' αὐτοὺς ἀποκτινύναι τὸν Τιβέριον, πολλοὺς ἐπὶ τοῦτο δούλους καὶ φίλους ὠπλισμένους ἔχοντες.

XIX. Ὡς οὖν ταῦτα τοῖς περὶ αὐτὸν ἐξήγγειλεν ὁ Τιβέριος, οὔτοι μὲν εὐθὺς τὰς τε τηβέννους περιεξών-
 30 νυντο καὶ τὰ τῶν ὑπηρετῶν δόρατα συγκλῶντες, οἷς ἀνείργουσι τὸν ὄχλον, διελάμβανον ὡς ἀμννούμενοι τοῖς κλάσμασι τοὺς ἐπερχομένους. Τῶν δὲ ἀπωτέρω

θαυμαζόντων τὰ γινόμενα καὶ πυνθανομένων, ὁ Τιβέριος ἤψατο τῇ χειρὶ τῆς κεφαλῆς, ἐνδεικνύμενος τῇ ὄψει τὸν κίνδυνον, ἐπεὶ τῆς φωνῆς οὐκ ἐπήκουον. Οἱ δὲ ἐναντίοι τοῦτο ἰδόντες ἔθεον πρὸς τὴν βουλὴν ἀπαγγέλλοντες αἰτεῖν διάδημα τὸν Τιβέριον· καὶ τούτου σημεῖον 5 εἶναι τὸ τῆς κεφαλῆς ἐπιθιγγάνειν. Πάντες μὲν οὖν ἐθοροβήθησαν· ὁ δὲ Νασικᾶς ἠξίου τὸν ὕπατον τῇ πόλει βοηθεῖν καὶ καταλύειν τὸν τύραννον. Ἀποκριναμένου δὲ πρῶτος ἐκείνου βίας μὲν οὐδεμιᾶς ὑπάρξειν οὐδὲ ἀναιρήσειν οὐδένα τῶν πολιτῶν ἄκριτον, εἰ μέντοι ψη- 10 φίσαιτό τι τῶν παραινόμενων ὁ δῆμος ὑπὸ τοῦ Τιβερίου πεισθεὶς ἢ βιασθεὶς, τοῦτο κύριον μὴ φυλάξειν, ἀναπηδήσας ὁ Νασικᾶς „Ἐπεὶ τοίνυν“ ἔφη „προδίδωσιν ὁ ἄρχων τὴν πόλιν, οἱ βουλόμενοι τοῖς νόμοις βοηθεῖν ἀκολουθεῖτε.“ Καὶ ταῦτα λέγων ἅμα καὶ τὸ κράσπεδον 15 τοῦ ἱματίου θέμενος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐχώρει πρὸς τὸ Καπετώλιον. Ἐκαστος δὲ τῶν ἐπομένων αὐτῷ τῇ χειρὶ τὴν τήβεννον περιελίξας ἐώθει τοὺς ἐμποδῶν, οὐδενὸς ἐνισταμένου πρὸς τὸ ἀξίωμα τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ φευρόντων καὶ πατούντων ἀλλήλους. Οἱ μὲν οὖν περὶ αὐ- 20 τοὺς ῥόπαλα καὶ σκυτάλας ἐκόμιζον οἰκοθεν· αὐτοὶ δὲ τῶν δίφρων καταγνυμένων ὑπὸ τοῦ φεύγοντος ὄχλου τὰ κλάσματα καὶ τοὺς πόδας λαμβάνοντες ἀνέβαινον ἐπὶ τὸν Τιβέριον ἅμα παίοντες τοὺς προτεταγμένους. Καὶ τούτων μὲν ἦν τροπὴ καὶ φόνος· αὐτοῦ δὲ τοῦ Τιβερίου 25 φεύγοντος ἀντελάβετό τις τῶν ἱματίων. Ὁ δὲ τὴν τήβεννον ἀφελὺς καὶ φεύγων ἐν τοῖς χιτῶσιν ἐσφάλη καὶ κατηνέχθη περὶ τινος τῶν πρὸ αὐτοῦ πεπτωκότας. Ἀνιστάμενον δὲ αὐτὸν ὁ μὲν ἐμφανῶς καὶ πρῶτος εἰς τὴν κεφαλὴν πατάξας ποδὶ δίφρου Πόπλιος ἦν Σατυρήϊος 30 εἰς τῶν συναρχόντων· τῆς δὲ δευτέρας ἀντεποιεῖτο πληγῆς Λεύκιος Ροῦφος, ὡς ἐπὶ καλῷ τινι σεμνυνόμενος.

Τῶν δὲ ἄλλων ἀπέθανον ὑπὲρ τριακοσίους ξύλοις καὶ λίθοις συγκοπέντες, σιδήρῳ δὲ οὐδεῖς.

- XX. Ταύτην πρώτην ἱστοροῦσιν ἐν Ῥώμῃ στάσιν, ἀφ' οὗ τὸ βασιλεύεσθαι κατέλυσαν, αἵματι καὶ φόνῳ 5 πολιτῶν διακριθῆναι· τὰς δὲ ἄλλας οὔτε μικρὰς οὔτε περὶ μικρῶν γενομένας ἀνθυπεῖκοντες ἀλλήλοις, φόβῳ μὲν οἱ δυνατοὶ τῶν πολλῶν, αἰδούμενοι δὲ τὴν βουλήν ὁ δῆμος, ἔπανον. Ἐδόκει δὲ καὶ τότε μὴ χαλεπῶς ἂν ἐνδοῦναι παρηγορηθεῖς ὁ Τιβέριος, ἔτι δὲ ῥᾶον εἶξα 10 δίχα φόνου καὶ τραυμάτων ἐπιούσιν· οὐ γὰρ πλείονες ἢ τρισχίλιοι περὶ αὐτὸν ἦσαν. Ἄλλ' ἔοικεν ὀργῇ τῶν πλουσίων καὶ μίσει πλέον ἢ δι' ἧς ἐσκήπτοντο προφάσεις ἢ σύστασις ἐπ' αὐτὸν γενέσθαι· καὶ τούτου μέγα τεκμήριον ὡμῶς καὶ παρανόμως ὑβρισθεῖς ὁ νεκρός.
- 15 Οὐ γὰρ ἐπέτρεψαν ἀνελέσθαι τὸ σῶμα τῷ ἀδελφῷ δεο- 834 μένῳ καὶ θάψαι νυκτός, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων νεκρῶν εἰς τὸν ποταμὸν ἔρριψαν. Καὶ τοῦτο πέρας οὐκ ἦν, ἀλλὰ καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ τοὺς μὲν ἐξεκέρυττον ἀκρίτους, τοὺς δὲ συλλαμβάνοντες ἀπεκτίννυσαν· ἐν οἷς καὶ Διο- 20 φάνης ὁ ῥήτωρ ἀπώλετο. Γάγον δὲ τινὰ Βίλλιον εἰς ἀγροῖον καθείρξαντες καὶ συνεμβalόντες ἐχίδνας καὶ δράκοντας οὕτω διέφθειραν. Ὁ δὲ Κυμαῖος Βλόσσιος ἀνήχθη μὲν ἐπὶ τοὺς ὑπάτους, ἐρωτώμενος δὲ περὶ τῶν γεγυότων ὁμολογεῖ πεποιηκέναι πάντα Τιβερίου κε- 25 λεύοντος. Εἰπόντος δὲ τοῦ Νασικᾶ πρὸς αὐτὸν „Τί οὖν, εἴ σε Τιβέριος ἐκέλευσεν ἐμπρῆσαι τὸ Καπετώλιον;“ τὸ μὲν πρῶτον ἀντέλεγεν, ὡς οὐκ ἂν τοῦτο Τιβερίου κελεύσαντος· πολλάκις δὲ καὶ πολλῶν τὸ αὐτὸ πυνθανομένων „Ἄλλ' ἐκείνου γε προσταύσοντος“ ἔφη 30 „κάμοι τοῦτο πρᾶξι καλῶς εἶχεν· οὐ γὰρ ἂν Τιβέριος τοῦτο προσέταξεν, εἰ μὴ τῷ δήμῳ συνέφερον.“ Οὗτος μὲν οὖν διαφυγῶν ὕστερον ὄχητο πρὸς Ἀριστόνικον εἰς

Ἀσίαν καὶ τῶν ἐκείνου πραγμάτων διαφθαρέντων ἑαυ-
τὸν ἀνείλεν.

XXI. Ἡ δὲ βουλὴ θεραπεύουσα τὸν δῆμον ἐκ τῶν
παρόντων οὔτε πρὸς τὴν διανομὴν ἔτι τῆς χώρας ἤναν-
τιοῦτο, καὶ ἀντὶ τοῦ Τιβερίου προὔθηκε τοῖς πολλοῖς 5
ὀριστὴν ἐλέσθαι. Λαβόντες δὲ τὰς ψήφους εἴλοντο Πό-
πλιον Κράσσον, οἰκεῖον ὄντα Γράγχῳ· θυγάτηρ γὰρ
αὐτοῦ Λικιννία Γαῖῳ Γράγχῳ συνώκει. Καίτοι Νέπωσ
ὁ Κορνήλιός φησιν οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ τοῦ θριαμ-
βεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γαῖον· ἀλλὰ 10
οἱ πλείους ὡς ἡμεῖς γράφομεν ἱστοροῦσιν. Ἐπεὶ δὲ χα-
λεπῶς μὲν ὁ δῆμος εἶχε τῷ θανάτῳ τοῦ Τιβερίου καὶ
φανερὸς ἦν ἀμύνης περιμένων καιρὸν, ἤδη δὲ καὶ δίκαι
τῷ Νασικᾷ προανεσεῖοντο, δεῖσασα περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἡ
βουλὴ ψηφίζεται μηδὲν δεομένη πέμπειν αὐτὸν εἰς 15
Ἀσίαν. Οὐ γὰρ ἀπεκρούποντο κατὰ τὰς ἀπαντήσεις
οἱ ἄνθρωποι τὴν δυσμένειαν, ἀλλ' ἐξηγριαίνοντο καὶ
κατεβόων, ὅπου προστύχοιεν, ἐναγῆ καὶ τύραννον καὶ
μεμιαγκότα φόνῳ σώματος ἀσύλου καὶ ἱεροῦ τὸ ἀγιώ-
τατον καὶ φορικωδέστατον ἐν τῇ πόλει τῶν ἱερῶν ἀπο- 20
καλοῦντες. Οὕτω μὲν ὑπεξῆλθε τῆς Ἰταλίας ὁ Νασικᾶς,
καίπερ ἐνδεδεμένος ταῖς μεγίσταις ἱερουργίαις· ἦν γὰρ
ὁ μέγιστος καὶ πρῶτος τῶν ἱερῶν. Ἐξω δὲ ἀλύων καὶ
πλανώμενος ἀδόξως οὐ μετὰ πολὺν χρόνον κατέστρεψε
περὶ Πέργαμον. Οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν, εἰ Νασικᾶν με- 25
μίσηκεν οὔτως ὁ δῆμος, ὅπου καὶ Σκηπίων ὁ Ἀφρι-
κανός, οὐ δοκοῦσι Ῥωμαῖοι μηδένα δικαιότερον μηδὲ
μᾶλλον ἀγαπῆσαι, παρὰ μικρὸν ἦλθεν ἐκπεσεῖν καὶ
στερεσθαι τῆς πρὸς τὸν δῆμον εὐνοίας, ὅτι πρῶτον μὲν
ἐν Νομαντία τὴν τελευταίην τοῦ Τιβερίου πνυθόμενος 30
ἀνεφώνησεν ἐκ τῶν Ὀμηρικῶν

ὡς ἀπόλοιτο καὶ ἄλλος, ὃ τις τοιαῦτά γε ὀέξοι,

ἔπειτα τῶν περὶ Γάϊον καὶ Φούλβιον αὐτοῦ δι' ἐκκλη-
 σίας πυνθανομένων, τί φρονοίη περὶ τῆς Τιβερίου τε-
 λευτῆς, οὐκ ἀρεσκομένην τοῖς ὑπ' ἐκείνου πεπολιτευ-
 μένοις ἀπόκρισιν ἔδωκεν. Ἐκ τούτου γὰρ ὁ μὲν δῆμος
 5 ἀντέκρουσεν αὐτῷ λέγοντι, μηδέπω τοῦτο ποιήσας πρό-
 τερον, αὐτὸς δὲ τὸν δῆμον εἰπεῖν κακῶς προήχθη.
 Περὶ μὲν τούτων ἐν τῷ Σκηπίωνος βίῳ τὰ καθ' ἕκαστα
 γέγραπται.

10

[Γ. Γ Ρ Α Γ Χ Ο Σ.]

15 I. Γάϊος δὲ Γράγχος ἐν ἀρχῇ μὲν ἢ δεδιῶς τοὺς
 ἐχθροὺς ἢ φθόρον συνάγων ἐπ' αὐτοὺς ὑπεξέστη τε τῆς
 ἀγορᾶς καὶ καθ' ἑαυτὸν ἡσυχίαν ἔχων διέτριβεν, ὡς
 ἂν τις ἐν τε τῷ παρόντι ταπεινὰ πράττων καὶ τὸ λοιπὸν
 οὕτως ἀπραγμόνως βιωσόμενος, ὥστε καὶ λόγον τισὶ 833
 20 καθ' αὐτοῦ παρασχεῖν, ὡς δυσχεραίνοντος καὶ προβε-
 βλημένου τὴν τοῦ Τιβερίου πολιτείαν. Ἦν δὲ καὶ
 μειράκιον παντάπασι· ἐννέα γὰρ ἐνιαυτοῖς ἐλείπετο
 τὰδελφοῦ καθ' ἡλικίαν, ἐκεῖνος δὲ οὕτω τριάκοντα
 25 τε τρόπον ἡσυχῇ διέφαινε ἀργίας καὶ μαλακίας καὶ
 πότων καὶ χρηματισμῶν ἀλλότριον ὄντα, καὶ τὸν λόγον
 ὥσπερ ὠκύπτερα κατασκευαζόμενος ἐπὶ τὴν πολιτείαν
 δῆλος ἦν οὐκ ἠρεμήσων, δίκην τέ τιμι τῶν φίλων φεύ-
 γοντι Βεττίῳ συνειπῶν, τοῦ δήμου συνενθουσιῶντος
 30 ὑφ' ἠδουῆς καὶ βακχεύοντος περὶ αὐτόν, ἀπέδειξε τοὺς
 ἄλλους ρήτορας παίδων μηδὲν διαφέροντας, εἰς φόβον
 αὐτοῖς οἱ δυνατοὶ καθίσταντο, καὶ πολὺς ἦν ἐν αὐτοῖς

λόγος, ὡς οὐκ ἐάσουσιν ἐπὶ δημορχίαν τὸν Γάλον προ-
 ελθεῖν. Συντυγχάνει δὲ ἀπὸ ταυτομάτου λαχεῖν αὐτὸν
 εἰς Σαρδῶν ταμίαν Ὀρέστη τῷ ὑπάτῳ· καὶ τοῦτο τοῖς
 μὲν ἐχθροῖς καθ' ἡδονὴν ἐγεγόνει, τὸν δὲ Γάλον οὐκ
 ἐλύπησεν. Ἄτε γὰρ ὢν πολεμικὸς καὶ χειρὸν οὐδὲν πρὸς ὁ
 στρατείας ἡσκημένος ἢ δίκας, ἔτι δὲ τὴν πολιτείαν καὶ
 τὸ βῆμα φρίττων, αὐτέχειν δὲ καλοῦντι τῷ δήμῳ καὶ
 τοῖς φίλοις οὐ δυνάμενος, παντάπασι τὴν ἀποδημίαν
 ἐκείνην ἠγάπησε. Καίτοι κρατεῖ δόξα πολλὴ τοῦτον
 ἄκρατον γενέσθαι δημογωγὸν καὶ πολὺ τοῦ Τιβερίου
 λαμπρότερον πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν ὄχλων δόξαν. Οὐκ ἔχει
 δὲ οὕτω τὸ ἀληθές· ἀλλ' εἰκεν ὑπ' ἀνάγκης τινὸς μάλ-
 λον οὗτος ἢ προαιρέσεως ἐμπεσεῖν εἰς τὴν πολιτείαν.
 Ἱστορεῖ δὲ καὶ Κικέρων ὁ ῥήτωρ, ὡς ἄρα φεύγοντι πᾶ-
 σαν ἀρχὴν τῷ Γαίῳ καὶ μεθ' ἡσυχίας ἡρημένῳ ζῆν ὁ
 ἀδελφὸς ὄναρ φανείς καὶ προσαγορεύσας „Τί δήτα“
 φαίη „Γάιτε, βραδύνεις; Οὐκ ἔστιν ἀπόδρασις, ἀλλ' εἷς
 μὲθ' ἡμῖν ἀμφοτέροις βίος, εἷς δὲ θάνατος ὑπὲρ τοῦ
 δήμου πολιτευομένοις πέπρωται.“

II. Γενόμενος οὖν ὁ Γάτος ἐν Σαρδόνι πᾶσαν ἀρε-
 20 τῆς ἀπόδειξιν ἐδίδου, καὶ πολὺ πάντων διέφερε τῶν
 νέων ἐν τοῖς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγῶσι καὶ ἐν τοῖς
 πρὸς τοὺς ὑπηκόους δικαίοις καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν στρα-
 τηγὸν εὐνοίᾳ καὶ τιμῇ, σωφροσύνη δὲ καὶ λιτότητι καὶ
 φιλοπονίᾳ παρήλλαττε καὶ τοὺς πρεσβυτέρους. Ἴσχυ-
 25 ροῦ δὲ καὶ νοσώδους ἄμα χειμῶνος ἐν Σαρδόνι γενομέ-
 νου καὶ τοῦ στρατηγοῦ τὰς πόλεις ἐσθῆτα τοῖς στρα-
 τιώταις αἰτοῦντος, ἐπεμψαν εἰς Ῥώμην παραιτούμενοι.
 Δεξαμένης δὲ τῆς βουλῆς τὴν παραίτησιν αὐτῶν καὶ
 τὸν στρατηγὸν ἄλλοθεν ἀμφιέζειν τοὺς στρατιώτας κε-
 30 λευούσης, ἀποροῦντος δὲ ἐκείνου καὶ τῶν στρατιωτῶν
 κακοπαθούντων, ἐπελθὼν τὰς πόλεις ὁ Γάτος αὐτοὺς

ἀφ' ἑαυτῶν ἐποίησεν ἐσθῆτα πέμψαι καὶ βοηθῆσαι τοῖς
 Ῥωμαίοις. Ταῦτα πάλιν εἰς Ῥώμην ἀπαγγελλόμενα καὶ
 δοκοῦντα δημαγωγίας προάγωνες εἶναι διετάραττε τὴν
 βουλήν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκ Λιβύης παρὰ Μικίψα τοῦ
 5 βασιλέως πρέσβεις παραγενομένους καὶ λέγοντας, ὡς ὁ
 βασιλεὺς χάριτι Γαῖου Γράγχου πέμψειεν εἰς Σαρδόνα
 σῖτον τῷ στρατηγῷ, δυσχεραίνοντες ἐξέβαλον· ἔπειτα
 δόγμα ποιοῦνται τοῖς μὲν στρατιώταις διαδοχὴν ἀποστα-
 λῆναι, τὸν δὲ Ὀρέστην ἐπιμένειν, ὡς δὴ καὶ τοῦ Γαῖου
 10 διὰ τὴν ἀρχὴν παραμενοῦντος. Ὁ δὲ τούτων αὐτῷ
 προσπεσόντων εὐθύς ἐξέπλευσε πρὸς ὄργην, καὶ φα-
 νεῖς ἐν Ῥώμῃ παρ' ἐλπίδας οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν
 αἰτίαν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς ἀλλόκοτον ἐδόκει
 τὸ ταμίαν ὄντα προαποστῆναι τοῦ ἄρχοντος. Οὐ μὴν
 15 ἀλλὰ κατηγορίας αὐτῷ γενομένης ἐπὶ τῶν τιμητῶν, αἰ-
 τησάμενος λόγον οὕτω μετέστησε τὰς γνώμας τῶν ἀκου-
 σάντων, ὡς ἀπελθεῖν ἠδικῆσθαι τὰ μέγιστα δόξας.
 Ἐστρατεῦσθαι μὲν γὰρ ἔφη δῶδεκα ἔτη, τῶν ἄλλων δέκα 83
 στρατενομένων ἐν ἀνάγκαις, ταμιεύων δὲ τῷ στρατηγῷ
 20 παραμεμενηκένοι τριετίαν, τοῦ νόμου μετ' ἐνιαυτὸν ἐπ-
 αυελθεῖν διδόντος· μόνος δὲ τῶν στρατευσαμένων πλη-
 ρες τὸ βαλάντιον εἰσενηνοχῶς κενὸν ἐξενηνοχένοι, τοὺς
 δὲ ἄλλους ἐκπιόντας ὃν εἰσήνεγκαν οἶνον ἀργυρίου καὶ
 χρυσίου μεστοὺς δεῦρο τοὺς ἀμφορεῖς ἤκειν κομίζοντας.
 25 . III. Ἐκ τούτου πάλιν ἄλλας αἰτίας αὐτῷ καὶ δίκας
 ἐπῆγον ὡς τοὺς συμμάχους ἀφιστάντι καὶ κεκοινωνη-
 κότι τῆς περὶ Φρέγελλαν ἐνδειχθείσης συνωμοσίας. Ὁ
 δὲ πᾶσαν ὑποψίαν ἀπολυσάμενος καὶ φανεῖς καθαρὸς
 εὐθύς ἐπὶ δημαρχίαν ὥρμησε, τῶν μὲν γνωρίμων ἀν-
 30 δρῶν ὁμαλῶς ἀπάντων ἐναντιουμένων πρὸς αὐτόν,
 ὄχλου δὲ τοσοῦτου συρρέοντος εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῆς Ἰτα-
 λίας καὶ συναρχαιρεσιάζοντος, ὡς πολλοῖς μὲν οἰκήσεις

ἐπιλιπεῖν, τοῦ δὲ πεδίου μὴ δεξαμένου τὸ πλῆθος ἀπὸ τῶν τεγῶν καὶ τῶν κεράμων τὰς φωνὰς συνηγεῖν. Τοσοῦτον δ' οὖν ἐξεβιάσαντο τὸν δῆμον οἱ δυνατοὶ καὶ τῆς ἐλπίδος τοῦ Γαῖου καθείλον, ὅσον οὐχ, ὡς προσεδόκησε, πρῶτον, ἀλλὰ τέταρτον ἀναγορευθῆναι. Πα- 5
ραλαβῶν δὲ τὴν ἀρχὴν εὐθύς ἦν ἀπάντων πρῶτος, ἰσχύων τε τῷ λέγειν, ὡς ἄλλος οὐδεὶς, καὶ τοῦ πάθους αὐτῷ παρησίαν πολλὴν διδόντος ἀνακλαιομένῳ τὸν ἀδελφόν. Ἐνταῦθα γὰρ ἐξ ἀπάσης προφάσεως περιῆγε τὸν δῆμον, ἀναμιμνήσκων τῶν γεγονότων καὶ παρατι- 10
θεῖς τὰ τῶν προγόνων, ὡς ἐκείνοι μὲν καὶ Φαλίσκοις ἐπολέμησαν ὑπὲρ Γενυκίου τινὸς δημάρχου λοιδορηθέντος, καὶ Γαῖου Βετουρίου θάνατον κατέγνωσαν, ὅτι δημάρχῳ πορευομένῳ δι' ἀγορᾶς οὐχ ὑπεξέστη μόνος· „Γμῶν δὲ ὀρώντων“ ἔφη „Τιβέριον ξύλοις συνέκοπτον 15
οὔτοι, καὶ διὰ μέσης τῆς πόλεως ἐσύρετο νεκρὸς ἐκ Καπετωλίου ῥιφησόμενος εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δὲ ἀλισκόμενοι τῶν φίλων ἀπέθνησκον ἄκριτοι. Καίτοι πάτριόν ἐστιν ἡμῖν, εἴ τις ἔχων δίκην θανατικὴν μὴ ὑπακούει, τούτου πρὸς τὰς θύρας ἔωθεν ἐλθόντα σαλπικτὴν 20
ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι, καὶ μὴ πρότερον ἐπιφέρειν ψῆφον αὐτῷ τοὺς δικαστάς. Οὕτως εὐλαβεῖς καὶ πεφ-
λαγμένοι περὶ τὰς κρίσεις ἦσαν.“

IV. Τοιούτοις λόγοις προανασεύσας τὸν δῆμον (ἦν δὲ καὶ μεγαλοφωνότατος καὶ ῥωμαλεώτατος ἐν τῷ λέ- 25
γειν) δύο νόμους εἰσέφερε, τὸν μὲν, εἴ τις ἄρχοντος ἀφηρητὸ τὴν ἀρχὴν ὁ δῆμος, οὐκ ἔωντα τούτῳ δευτέρας ἀρχῆς μετουσίαν εἶναι· τὸν δέ, εἴ τις ἄρχων ἄκριτον ἐκκεκηρύχοι πολίτην, κατ' ὑτοῦ διδόντα κρίσιν τῷ δῆμῳ. Τούτων τῶν νόμων ἄντικρος ὁ μὲν Μάρκον Ὀκ- 30
τάβιον ἠτίμου τὸν ὑπὸ Τιβερίου τῆς δημοκρατίας ἐκπε-
σόντα, τῷ δ' ἐνείχετο Ποπίλλιος· οὗτος γὰρ στρατηγῶν

τοὺς τοῦ Τιβερίου φίλους ἐξεκήρυξε. Καὶ Ποπίλλιος μὲν οὐχ ὑποστὰς τὴν κρίσιν ἔφυγεν ἐξ Ἰταλίας· τὸν δὲ ἕτερον νόμον Γάιος αὐτὸς ἐπανείλετο, φήσας τῇ μητρὶ Κορνηλία δεηθεῖσθαι χαρίζεσθαι τὸν Ὀκτάβιον. Καὶ ὁ
 5 δῆμος ἠγάσθη καὶ συνεχώρησε τιμῶν τὴν Κορνηλίαν οὐδὲν ἤττον ἀπὸ τῶν παίδων ἢ τοῦ πατρός, ἥς γε καὶ χαλκῆν εἰκόνα στήσας ὕστερον ἐπέγραψε Κορνηλίαν μητέρα Γράγχων. Ἀπομνημονεύεται δὲ καὶ τοῦ Γαίου πολλὰ ῥητορικῶς καὶ ἀγοραίως ὑπὲρ αὐτῆς εἰρημένα
 10 πρὸς τινα τῶν ἐχθρῶν· „Σὺ γάρ“ ἔφη „Κορνηλίαν λαιδορεῖς τὴν Τιβέριον τεκοῦσαν;“ Ἐπεὶ δὲ διαβεβλημένος ἦν εἰς μαλακίαν ὁ λαιδορηθεὶς· „Τίνα δέ“ εἶπεν „ἔχων παρρησίαν συγκρίνεις Κορνηλία σεαυτόν;“ Ἐτε-
 15 πλεῖω χρόνον ἐκείνην ἀπ’ ἀνδρὸς οὖσαν ἢ σὲ τὸν ἄνδρα.“ Τοιαύτη μὲν ἡ πικρία τῶν λόγων ἦν αὐτοῦ, καὶ πολλὰ λαβεῖν ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐστὶν ὅμοια.

V. Τῶν δὲ νόμων, οὓς εἰσέφερε τῷ δήμῳ χαρίζο- 837
 20 μενος καὶ καταλύων τὴν σύγκλητον, ὁ μὲν ἦν κληρου-
 25 χικὸς ἅμυ νέμων τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν, ὁ δὲ στρα-
 τιωτικὸς ἐσθῆτά τε κελεύων δημοσίᾳ χορηγεῖσθαι καὶ
 μὴδὲν εἰς τοῦτο τῆς μισθοφορᾶς ὑφαιρεῖσθαι τῶν στρα-
 τευομένων, καὶ νεώτερον ἐτῶν ἑπτακαίδεκα μὴ καταλέ-
 30 γεσθαι στρατιώτην· ὁ δὲ συμμαχικὸς ἰσοψήφους ποιῶν
 τοῖς πολίταις τοὺς Ἰταλιώτας, ὁ δὲ σιτικὸς ἐπευωνίζων
 τοῖς πένησι τὴν ἀγοράν, ὁ δὲ δικαστικὸς, ᾧ τὸ πλεῖστον
 ἀπέκοψε τῆς τῶν συγκλητικῶν δυνάμεως. Μόνοι γὰρ
 ἔκρινον τὰς δίκας, καὶ διὰ τοῦτο φοβεροὶ τῷ τε δήμῳ
 καὶ τοῖς ἰππεῦσιν ἦσαν, ὁ δὲ τριακοσίους τῶν ἰπέων
 30 προσκατέλεξεν αὐτοῖς οὖσι τριακοσίους, καὶ τὰς κρίσεις
 κοινὰς τῶν ἑξακοσίων ἐποίησε. Τοῦτον τὸν νόμον εἰσ-
 φέρων τὰ τε ἄλλα λέγεται σπουδάσαι διαφερόντως, καὶ

τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων δημαγωγῶν πρὸς τὴν σύγκλητον ἀφορώντων καὶ τὸ καλούμενον κομίτιον, πρῶτος τότε στραφεὶς ἔξω πρὸς τὴν ἀγορὰν δημηγορῆσαι, καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω ποιεῖν ἔξ ἐκείνου, μικρᾷ παρεγκλίσει καὶ μεταθέσει σχήματος μέγα πρᾶγμα κινήσας καὶ μετε- 5 νεγκῶν τρόπον τινὰ τὴν πολιτείαν ἐκ τῆς ἀριστοκρατίας εἰς τὴν δημοκρατίαν, ὡς τῶν πολλῶν δέον, οὐ τῆς βουλῆς, στοχάζεσθαι τοὺς λέγοντας.

VI. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ἐδέξατο τὸν νόμον τοῦτον ὁ δῆμος, ἀλλὰ κάκεινῳ τοὺς κρίνοντας ἐκ τῶν ἱππέων 10 ἔδωκε καταλέξει, μοναρχικὴ τις ἰσχὺς ἐγγόνει περὶ αὐτόν, ὥστε καὶ τὴν σύγκλητον ἀνέχεσθαι συμβουλευόντος αὐτοῦ. Συνεβούλευε δὲ αἰεὶ τι τῶν ἐκείνη πρεπόντων εἰσηγούμενος· οἶον ἦν καὶ τὸ περὶ τοῦ σίτου δόγμα μετριώτατον καὶ κάλλιστον, ὃν ἔπεμψε μὲν ἔξ 15 Ἰβηρίας Φάβιος ἀντιστράτηγος, ἐκεῖνος δ' ἔπεισε τὴν βουλὴν ἀποδομένην τὸν σῖτον ἀναπέμψαι ταῖς πόλεσι τὸ ἀργύριον καὶ προσεπαιτιάσασθαι τὸν Φάβιον ὡς ἐπαχθῆ καὶ ἀφόρητον ποιοῦντα τὴν ἀρχὴν τοῖς ἀνθρώποις· ἐφ' ᾧ μεγάλην ἔσχε δόξαν μετὰ εὐνοίας ἐν ταῖς 20 ἐπαρχίαις. Ἐγραψε δὲ καὶ πόλεις ἀποικίδας ἐκπέμπεσθαι καὶ τὰς ὁδοὺς ποιεῖσθαι καὶ κατασκευάζεσθαι σιτοβόλια, τούτοις ἅπασιν πραττομένοις αὐτὸν ἄρχοντα καὶ διοικητὴν ἐφιστὰς καὶ πρὸς οὐδὲν ἀποτρούμενος τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων, ἀλλὰ καὶ θαυμαστῶ 25 τάχει καὶ πόνῳ τῶν γινομένων ὡς μόνον ἕκαστον ἔξεργαζόμενος, ὥστε καὶ τοὺς πάνν' μισοῦντας αὐτὸν καὶ δεδοικότας ἐκπλήττεσθαι τὸ διὰ πάντων ἀνύσιμον καὶ τελεσιουργόν. Οἱ δὲ πολλοὶ καὶ τὴν ὄψιν αὐτὴν ἐθαύμαζον, ἐξηρητημένον ὁρῶντες αὐτοῦ πλῆθος ἐργολάβων, 30 τεχνιτῶν, πρεσβευτῶν, ἀρχόντων, στρατιωτῶν, φιλόλογων, οἷς πᾶσιν ἐντυγχάνων μετὰ εὐκολίας καὶ τὸ

σεμνὸν ἐν τῷ φιλανθρωπῷ διαφυλάττων καὶ νέμων αὐ-
 τοῦ τὸ ἀρμότιον οἰκείως ἐκάστῳ χαλεποὺς ἀπεδείκνυε
 συκοφάντας τοὺς φοβερὸν αὐτὸν ἢ φορτικὸν ὅλως ἢ
 βίαιον ἀποκαλοῦντας. Οὕτω δεινότερος ἦν ἐν ταῖς ὁμι-
 5 λίαις καὶ ταῖς πράξεσιν ἢ τοῖς ἀπὸ τοῦ βήματος λόγοις
 δημαγωγός.

VII. Ἐσπούδασε δὲ μάλιστα περὶ τὴν ὁδοποιίαν, τῆς
 τε χρείας ἅμα καὶ τοῦ πρὸς χάριν καὶ κάλλος ἐπιμελη-
 θεῖς. Εὐθεῖαι γὰρ ἦγοντο διὰ τῶν χωρίων ἀτρεμεῖς,
 10 καὶ τὸ μὲν ἐστόρνυτο πέτρα ξεστῆ, τὸ δὲ ἄμμου χῶμασι
 νακτῆς ἐπυκνοῦτο. Πιμπλαμένων δὲ τῶν κοίλων καὶ
 ξενγνυμένων γεφύραις ὅσα χεῖμαρροι διέκοπτον ἢ φά-
 ραγγες, ὕψος τε τῶν ἐκατέρωθεν ἴσον καὶ παράλληλον
 λαμβανόντων, ὁμαλὴν καὶ καλὴν ὄψιν εἶχε δι' ὅλου τὸ 838
 15 ἔργον. Πρὸς δὲ τούτοις διαμετρήσας κατὰ μίλιον ὁδὸν
 πᾶσαν (τὸ δὲ μίλιον ὀκτὼ σταδίων ὀλίγον ἀποδεῖ) κίο-
 νας λιθίνους σημεῖα τοῦ μέτρου κατέστησεν. Ἄλλους δὲ
 λίθους ἔλαττον ἀπέχοντας ἀλλήλων ἐκατέρωθεν τῆς
 ὁδοῦ διέθηκεν, ὡς εἶη ῥαδίως τοῖς ἵππους ἔχουσιν ἐπι-
 20 βαίνειν ἀπ' αὐτῶν ἀναβολέως μὴ δεομένοις.

VIII. Ἐπὶ τούτοις τοῦ δήμου μεγαλύνοντος αὐτὸν
 καὶ πᾶν ὀτιοῦν ἐτοιμῶς ἔχοντος ἐνδείκνυσθαι πρὸς εὖ-
 νοίαν, ἔφη ποτὲ δημηγορῶν αὐτὸς αἰτήσκειν χάριν, ἢν
 λαβῶν μὲν ἀντὶ παντὸς ἔξειν, εἰ δὲ ἀποτύχοι, μηδὲν
 25 ἐκείνοις μεμψιμοιρήσειν. Τοῦτο ῥηθὲν ἔδοξεν αἰτησις
 ὑπατείας εἶναι, καὶ προσδοκίαν πᾶσιν ὡς ἅμα μὲν ὑπα-
 τείαν, ἅμα δὲ δημαρχίαν μετιῶν παρέσχεν. Ἐνστάντων
 δὲ τῶν ὑπατικῶν ἀρχαιρεσίων καὶ μετεώρων ὄντων
 ἀπάντων ὄφθη Γάϊον Φάννιον κατάγων εἰς τὸ πεδίον
 30 καὶ συναρχαιρεσιάζων ἐκείνῳ μετὰ τῶν φίλων. Τοῦτο
 ῥοπὴν ἠνεγκε τῷ Φαννίῳ μεγάλην. Κάκεινος μὲν ὑπα-
 τος, Γάϊος δὲ δημαρχος ἀπεδείχθη τὸ δεύτερον, οὐ παρ-

αγγέλλων οὐδὲ μετιῶν, ἀλλὰ τοῦ δήμου σπουδάσαντος. Ἐπεὶ δὲ ἑώρα τὴν μὲν σύγκλητον ἐχθρὰν ἄντικρος, ἀμβλὺν δὲ τῇ πρὸς αὐτὸν εὐνοίᾳ τὸν Φάννιον, αὐτίς ἑτέροις νόμοις ἀπηρτήσατο τὸ πλήθος, ἀποικίας μὲν εἰς Τάραντα καὶ Καπύην πέμπεσθαι γράφων, καλῶν δὲ ἐπὶ 5 κοινῶν πολιτείας τοὺς Λατίνους. Ἡ δὲ βουλή δεισασα, μὴ παντάπασιν ἄμαχος γένηται, καινὴν καὶ ἀσυνήθη πεῖραν ἐπῆγε τοῖς πολλοῖς ἀποτροπῆς, ἀντιδημαγωγούσα καὶ χαριζομένη παρὰ τὸ βέλτιστον. Ἦν γὰρ εἰς τῶν τοῦ Γαίου συναρχόντων Λίβιος Δροῦσος, ἀνὴρ οὔτε γεγο- 10 νῶς τινος Ῥωμαίων οὔτε τεθραμμένος χεῖρον, ἦθει δὲ καὶ λόγῳ καὶ πλούτῳ τοῖς μάλιστα τιμωμένοις καὶ δυναμένοις ἀπὸ τούτων ἐνάμιλλος. Ἐπὶ τοῦτον οὖν οἱ γνωριμώτατοι τρέπονται, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἄψασθαι τοῦ Γαίου καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὸν ἄνδρα συστήναι, 15 μὴ βιαζόμενον μηδὲ ἀντικρούοντα τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ πρὸς ἡδονὴν ἄρχοντα καὶ χαριζόμενον ὑπὲρ ὧν καὶ ἀπεχθάνεσθαι καλῶς εἶχεν.

IX. Ἐπιδούς οὖν ὁ Λίβιος εἰς ταῦτα τῇ βουλῇ τὴν ἑαυτοῦ δημαρχίαν νόμους ἔγραψεν οὔτε τῶν καλῶν τι- 20 νος οὔτε τῶν λυσιτελῶν ἐχομένους, ἀλλὰ ἔν μόνον, ὑπερβαλέσθαι τὸν Γαίον ἡδονῇ καὶ χάριτι τῶν πολλῶν, ὥσπερ ἐν κωμῳδίᾳ, σπεύδων καὶ διαμιλλώμενος. Ὡς καὶ καταφανεστάτην ἐποίησεν ἑαυτὴν ἢ σύγκλητος οὐ δυσχεραίνουσαν τοῖς τοῦ Γαίου πολιτεύμασιν, ἀλλὰ αὐ- 25 τὸν ἐκείνου ἀνελεῖν ἢ ταπεινῶσαι παντάπασι βουλομένην. Τὸν μὲν γὰρ ἀποικίας δύο γράψαντα καὶ τοὺς χαριεστάτους τῶν πολιτῶν εἰσάγοντα δημοκοπεῖν ἠτιῶντο, Λιβίῳ δὲ δώδεκα κατοικίζοντι καὶ τρισχιλίους εἰς ἐκάστην ἀποστέλλοντι τῶν ἀπόρων συνελαμβάνοντο. 30 Κἀκείνῳ μὲν, ὅτι χώραν διένειμε τοῖς πένησι προστάξας ἐκάστῳ τελεῖν ἀποφορὰν εἰς τὸ δημόσιον, ὡς κολα-

κεύοντι τοὺς πολλοὺς ἀπηχθάνοντο, Λίβιος δὲ καὶ τὴν ἀποφορὰν ταύτην τῶν νειμαμένων ἀφαιρῶν ἤρεσκεν αὐτοῖς. Ἔτι δὲ ὁ μὲν τοῖς Λατίνοις ἰσοψηφίαν διδοὺς ἐλύπει, τοῦ δὲ, ὅπως μηδὲ ἐπὶ στρατείας ἐξῆ τινα Λα-
 5 τίνων θάβδοις αἰκίσασθαι, γράψαντος ἐβροήθουν τῷ νόμῳ. Καὶ μέντοι καὶ αὐτὸς ὁ Λίβιος αἰὲν δημηγορῶν ἔλεγεν, ὡς γράφοι ταῦτα τῇ βουλῇ δοκοῦντα κηδομένη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ καὶ μόνον ἀπὸ τῶν πολιτευμάτων αὐτοῦ χρήσιμον ὑπῆρχεν. Ἡμερώτερον γὰρ ἔσχε πρὸς
 10 τὴν βουλήν ὁ δῆμος· καὶ τοὺς γνωριμωτάτους αὐτοῦ πρότερον ὑφορωμένου καὶ μισοῦντος ἐξέλυσε καὶ κατε-
 πράυνε τὴν μνησικακίαν καὶ χαλεπότητα ταύτην ὁ Λί- 83
 βιος, ὡς ἐκ τῆς ἐκείνων ὀρμώμενος γνώμης ἐπὶ τὸ δη-
 μαγωγεῖν καὶ χαρίζεσθαι τοῖς πολλοῖς.

15 X. Μεγίστη δὲ τῷ Δρούσῳ πίστις εὐνοίας πρὸς τὸν δῆμον ἐγίνετο καὶ δικαιοσύνης τὸ μηδὲν αὐτῷ μηδ' ὑπὲρ ἑαυτοῦ φαίνεσθαι γράφοντα. Καὶ γὰρ οἰκιστὰς ἑτέρους ἐξέπεμπε τῶν πόλεων καὶ διοικήσεσι χρημάτων οὐ προσ-
 ῆει, τοῦ Γαῖου τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν τοιούτων
 20 αὐτῷ προστιθέντος. Ἐπεὶ δὲ Ῥουβρίου τῶν συναρχόν-
 των ἐνὸς οἰκίξεσθαι Καρχηδόνα γράψαντος ἀνηρημένην ὑπὸ Σκηπίωνος, κλήρω λαχὼν ὁ Γάιος ἐξέπλευσεν εἰς
 Λιβύην ἐπὶ τὸν κατοικισμὸν, ἔτι μᾶλλον ἐπιβὰς ὁ Δρου-
 σος ἀπόντος αὐτοῦ τὸν δῆμον ὑπελάμβανε καὶ προσ-
 25 ἤγετο, μάλιστα ταῖς κατὰ τοῦ Φουλβίου διαβολαῖς. Ὁ
 δὲ Φούλβιος οὗτος ἦν τοῦ Γαῖου φίλος καὶ συνάρχων
 ἐπὶ τὴν διανομὴν τῆς χώρας ἡρημένος· ἦν δὲ θορυβώ-
 δης καὶ μισούμενος μὲν ὑπὸ τῆς βουλῆς ἄντικρος, ὑπο-
 πτος δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὡς τὰ συμμαχικὰ διακινῶν καὶ
 30 παροξύνων κρύφα τοὺς Ἰταλιώτας πρὸς ἀπόστασιν. Οἷς
 ἀναποδείκτως καὶ ἀνελέγκτως λεγομένοις αὐτὸς προσε-
 τίθει πίστιν ὁ Φούλβιος οὐχ ὑγαινούσης οὐδὲ εἰρηγι-

κῆς ὧν προαιρέσεως. Τοῦτο μάλιστα κατέλυε τὸν Γάϊον ἀπολαύοντα τοῦ μίσους. Καὶ ὅτε Σκηπίων ὁ Ἀφρικανὸς ἐξ οὐδενὸς αἰτίου προφανοῦς ἐτελεύτησε καὶ σημειᾷ τινὰ τῷ νεκρῷ πληγῶν καὶ βίας ἐπιδραμεῖν ἔδοξεν, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται, τὸ μὲν πλεῖστον ἐπὶ τὸν 5 Φούλβιον ἦλθε τῆς διαβολῆς, ἐχθρὸν ὄντα καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ βήματος τῷ Σκηπίωνι λελοιδωρημένον, ἤψατο δὲ καὶ τοῦ Γαίου ὑπόνοια. Καὶ δεινὸν οὕτως ἔργον ἐπ' ἀνδρὶ τῷ πρώτῳ καὶ μεγίστῳ Ῥωμαίων τολημηθὲν οὐκ ἔτυχε δίκης οὐδὲ εἰς ἔλεγχον προῆλθεν· 10 ἐνέστησαν γὰρ οἱ πολλοὶ καὶ κατέλυσαν τὴν κρίσιν ὑπὲρ τοῦ Γαίου φοβηθέντες, μὴ περιπετῆς τῇ αἰτία τοῦ φόνου ζητουμένου γένηται. Ταῦτα μὲν οὖν ἐγγέρονει πρότερον.

XI. Ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ περὶ τὸν τῆς Καρχηδόνας κα- 15 τοικισμὸν, ἦν ὁ Γάϊος Ἰουνωνίαν, ὅπερ ἐστὶν Ἡραίαν, ὠνόμασε, πολλὰ κωλύματα γενέσθαι παρὰ τοῦ δαιμονίου λέγουσιν. Ἡ τε γὰρ πρώτη σημαία, πνεύματος ἀφαρπάξοντος αὐτήν, τοῦ δὲ φέροντος ἐγκρατῶς ἀντεχομένου, συνετρίβη, καὶ τὰ ἱερὰ τοῖς βωμοῖς ἐπικεί- 20 μενα διεσκέδασεν ἀνέμου θύελλα καὶ διέρριψεν ὑπὲρ τοὺς ὄρους τῆς γεγεννημένης ὑπογραφῆς, αὐτοὺς δὲ τοὺς ὄρους ἀνέσπασαν ἐπελθόντες λύκοι καὶ μακρὰν ᾤχοντο φέροντες. Οὐ μὴν ἀλλὰ πάντα συντάξας καὶ διακοσμή- 25 σας ὁ Γάϊος ἡμέρας ἑβδομήκοντα ταῖς πάσαις ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, πιέζεσθαι τὸν Φούλβιον ὑπὸ τοῦ Δρούσου πυνθανόμενος καὶ τῶν πραγμάτων τῆς αὐτοῦ παρουσίας δεομένων. Λεύκιος γὰρ Ὀπίμιος, ἀνὴρ ὀλιγαρχικὸς καὶ δυνατὸς ἐν τῇ βουλῇ, πρότερον μὲν ἐξέπεσεν ὑπατεῖαν παραγγέλλων, τοῦ Γαίου τὸν Φάννιον προ- 30 αγαγόντος, ἐκείνον δὲ καταρχαιρεσιάσαντος· τότε δὲ πολλῶν βοηθούτων ἐπίδοξος ἦν ὑπατεύσειν, ὑπατεύων

δὲ καταλύσειν τὸν Γάϊον, ἤδη τρόπον τινὰ τῆς δυνά-
 μεως αὐτοῦ μαραινομένης καὶ τοῦ δήμου μεστοῦ γεγο-
 νότος τῶν τοιούτων πολιτευμάτων διὰ τὸ πολλοὺς τοὺς
 πρὸς χάριν δημαγωγούντας εἶναι καὶ τὴν βουλήν ὑπεί-
 5 κειν ἔκοῦσαν.

XII. Ἐπανελθὼν δὲ πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ Παλατίου
 μετώκησεν εἰς τὸν ὑπὸ τὴν ἀγορὰν τόπον ὡς δημοτικώ-
 τερον, ὅπου πλείστους τῶν ταπεινῶν καὶ πενήτων συν-
 ἔβαινεν οἰκεῖν· ἔπειτα τῶν νόμων ἐξέθηκε τοὺς λοιποὺς
 10 ὡς ἐπάξων τὴν ψῆφον αὐτοῖς. Ὅχλου δὲ πανταχόθεν
 αὐτῷ συνιόντος ἔπεισεν ἡ βουλή τὸν ὑπάτου Φάννιου
 ἐκβαλεῖν τοὺς ἄλλους πλὴν Ῥωμαίων ἅπαντας. Γενο- 840
 μένου δὲ κηρύγματος ἀήθους καὶ ἀλλοκότου, μηδένα
 τῶν συμμάχων μηδὲ τῶν φίλων ἐν Ῥώμῃ φανῆναι περὶ
 15 τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, ἀντεξέθηκεν ὁ Γάϊος διάγραμμα
 κατηγορῶν τοῦ ὑπάτου, καὶ τοῖς συμμάχοις, ἂν μένωσι,
 βοηθήσειν ἐπαγγελλόμενος. Οὐ μὴν ἐβοήθησεν, ἀλλὰ
 ὄρῶν ἕνα τῶν ξένων αὐτοῦ καὶ συνήθων ἐλκόμενον ὑπὸ
 τῶν ὑπηρετῶν τῶν τοῦ Φαννίου, παρῆλθε καὶ οὐ προσ-
 20 ἤμυνεν, εἴτε τὴν ἰσχὺν ἐπιλείπουσαν ἤδη δεδιῶς ἐλέγ-
 χειν, εἴτε μὴ βουλόμενος, ὡς ἔλεγεν, ἀψιμαχίας αὐτὸς
 καὶ συμπλοκῆς ἀρχὰς ζητοῦσι τοῖς ἐχθροῖς παρασχεῖν.
 Συνέτυχε δὲ αὐτῷ καὶ πρὸς τοὺς συνάρχοντας ἐν ὄργῃ
 γενέσθαι διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ἐμελλεν ὁ δῆμος θεᾶσθαι
 25 μονομάχους ἐν ἀγορᾷ, καὶ τῶν ἀρχόντων οἱ πλείστοι
 θεωρητήρια κύνκλῳ κατασκευάσαντες ἐξεμίσθουν. Ταῦτα
 ὁ Γάϊος ἐκέλευεν αὐτοὺς καθαιρεῖν, ὅπως οἱ πένητες
 ἐκ τῶν τόπων ἐκείνων ἀμισθὶ θεάσασθαι δύνωνται.
 Μηδενὸς δὲ προσέχοντος ἀναμείνας τὴν πρὸ τῆς θέας
 30 νύκτα καὶ τῶν τεχνιτῶν ὅσους εἶχεν ἐργολάβους ὑφ'
 ἑαυτῷ παραλαβὼν, τὰ θεωρητήρια καθεῖλε καὶ τῷ δήμῳ
 σχολάζοντα μεθ' ἡμέραν ἀπέδειξε τὸν τόπον· ἐφ' ᾧ τοῖς

μὲν πολλοῖς ἀνὴρ ἔδοξεν εἶναι, τοὺς δὲ συνάρχοντας ὡς ἰταμὸς καὶ βίαιος ἐλύπησεν. Ἐκ τούτου καὶ τὴν τρίτην ἔδοξε δημαρχίαν ἀφηρηθῆσαι, ψήφων μὲν αὐτῷ πλείστων γενομένων, ἀδίκως δὲ καὶ κακούργως τῶν συναρχόντων ποιησαμένων τὴν ἀναγόρευσιν καὶ ἀνά- 5 δειξιν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἀμφισβήτησιν εἶχεν. Ἦνευκε δὲ οὐ μετρίως ἀποτυχῶν, καὶ πρὸς γε τοὺς ἐχθροὺς ἐπεγγελῶντας αὐτῷ λέγεται θρασύτερον τοῦ δέοντος εἰπεῖν, ὡς Σαρδόνιον γέλωτα γελῶσιν, οὐ γινώσκοντες, ὅσον αὐτοῖς σκότος ἐκ τῶν αὐτοῦ περικέχυται πο- 10 λιτευμάτων.

XIII. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν Ὀπίμιον καταστήσαντες ὑπατόν τῶν νόμων πολλοὺς διέγραφον καὶ τὴν Καρχηδόνος ἐκίνουν διάταξιν, ἐρεθίζοντες τὸν Γάϊον, ὡς ἂν αἰτίαν ὀργῆς παρασχῶν ἀναιρεθείη, τὸν μὲν πρῶτον χρόνον 15 ἑκατέρω, τῶν δὲ φίλων καὶ μάλιστα τοῦ Φουλβίου παροξύνοντος ὥρμησε πάλιν συνάγειν τοὺς ἀντιταξομένους πρὸς τὸν ὑπατον. Ἐνταῦθα καὶ τὴν μητέρα λέγουσιν αὐτῷ συστασιάσαι μισθομένην ἀπὸ τῆς ξένης κρύφα καὶ πέμπουσαν εἰς Ῥώμην ἄνδρας, ὡς δὴ θερι- 20 σίας· ταῦτα γὰρ ἐν τοῖς ἐπιστολίοις αὐτῆς ἠνιγμένα γεγράφθαι πρὸς τὸν υἱόν. Ἔτεροι δὲ καὶ πάνυ τῆς Κορνηλίας δυσχεραίνουσης ταῦτα πράττεσθαι λέγουσιν. Ἦι δ' οὖν ἐμελλον ἡμέρα τοὺς νόμους λύσειν οἱ περὶ τὸν Ὀπίμιον, κατέληπτο μὲν ὑπὸ ἀμφοτέρων ἕωθεν 25 εὐθύς τὸ Καπειώλιον, θύσαντος δὲ τοῦ ὑπάτου τῶν ὑπηρετῶν τις αὐτοῦ Κόϊντος Ἀντύλλιος διαφέρων ἐτέρωσε τὰ σπλάγχνα πρὸς τοὺς περὶ τὸν Φούλβιον εἶπε· „ Δότε τόπον ἀγαθοῖς, κακοὶ πολλῖται.“ Τινὲς δὲ φασιν ἅμα τῇ φωνῇ ταύτῃ καὶ τὸν βραχίονα γυμνὸν οἶον ἐφ' 30 ὕβρει σχηματίζοντα παρενεγκεῖν. Ἀποθνήσκει γοῦν εὐθύς ὁ Ἀντύλλιος ἐκεῖ μεγάλοις γραφείοις κεντούμε-

νος, ἐπ' αὐτῷ τούτῳ πεποιῆσθαι λεγομένοις. Καὶ τὸ μὲν πλῆθος διεταράχθη πρὸς τὸν φόνον, ἐναντία δὲ τοὺς ἡγεμόνας ἔσχε διαθέσις. Ὁ μὲν γὰρ Γάιος ἤχθητο καὶ κακῶς ἔλεγε τοὺς περὶ αὐτὸν ὡς αἰτίαν δεομένοις πά-
5 λαι καθ' ἑαυτῶν τοῖς ἐχθροῖς δεδωκότας, ὁ δὲ Ὀπίμιος ὥσπερ ἐνδόσιμον λαβὼν ἐπῆρτο καὶ παρῴξυνε τὸν δῆ-
μον ἐπὶ τὴν ἄμυναν.

XIV. Καὶ τότε μὲν ὄμβρου γενομένου διελύθησαν· ἅμα δὲ ἡμέρα τὴν μὲν βουλήν ὁ ὕπατος συναγαγὼν ἐν-
10 δον ἐξημέριον, ἕτεροι δὲ τὸ τοῦ Ἀντυλλίου σῶμα γυμνὸν ἐπὶ κλίνης προθέμενοι δι' ἀγορᾶς παρὰ τὸ βου-
λευτήριον ἐπίτηδες παρεκόμιζον, οἰμωγῇ χρώμενοι καὶ θρήνῳ, γιγνώσκοντες μὲν τοῦ Ὀπιμίου τὰ πραττόμενα, 841
προσποιουμένου δὲ θαυμάζειν, ὥστε καὶ τοὺς βουλευ-
15 τὰς προσελθεῖν. Κατατεθείσης δὲ τῆς κλίνης εἰς μέσον οἱ μὲν ἐσχετλίαζον ὡς ἐπὶ δεινῷ καὶ μεγάλῳ πάθει, τοῖς δὲ πολλοῖς ἐπήει μισεῖν καὶ προβάλλεσθαι τοὺς ὀλιγαρχικούς, ὡς Τιβέριον μὲν Γράγχον ἐν Καπετωλίῳ φονεύσαντες αὐτοὶ δῆμαρχον ὄντα καὶ τὸν νεκρὸν προσ-
20 ἐξέβαλον, ὁ δ' ὑπηρέτης Ἀντύλλιος, οὐ δίκαια μὲν ἴσως πεπονθῶς, τὴν δὲ πλείστην αἰτίαν εἰς τὸ παθεῖν αὐτῷ παρασχών, ἐν ἀγορᾷ πρόκειται καὶ περιέστηκεν ἢ Ῥωμαίων βουλὴ θρηνοῦσα καὶ συνεκκομιζουσα μισθωτὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῷ τὸν ἔτι λειπόμενον ἀνελεῖν
25 τῶν τοῦ δήμου κηδομένων. Ἐκ τούτου πάλιν εἰς τὸ βουλευτήριον ἀπελθόντες ἐψηφίσαντο καὶ προσέταξαν Ὀπιμίῳ τῷ ὑπάτῳ σώζειν τὴν πόλιν, ὅπως δύναίτο, καὶ καταλύειν τοὺς τυράννους. Ἐκείνου δὲ προειπόντος ἐπὶ τὰ ὄπλα χωρεῖν τοὺς συγκλητικούς, καὶ τῶν ἱππέων
30 ἐκάστῳ παράγγελμα δόντος ἄγειν ἕωθεν οἰκέτας δύο καθωπλισμένους, ὁ μὲν Φούλβιος ἀντιπαρεσκευάζετο καὶ συνῆγεν ὄχλον, ὁ δὲ Γάιος ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀπερχό-

μενος ἔσθη κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς ἀνδριάντα, καὶ πολὺν χρόνον ἐμβλέψας εἰς αὐτὸν οὐδὲν ἐφθέγγετο, δακρύσας δὲ καὶ στενάξας ἀπῆει. Τοῦτο πολλοῖς τῶν ἰδόντων οἰκτεῖραι τὸν Γάϊον ἐπῆλθε· καὶ κακίσαντες αὐτοὺς ὡς ἐγκαταλείποντες τὸν ἄνδρα καὶ προδιδόντες ἤκον ἐπὶ 5 τὴν οἰκίαν καὶ παρενυκτέρευον ἐπὶ τῶν θυρῶν, οὐχ ὁμοίως τοῖς τὸν Φούλβιον φυλάττουσιν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐν κρότοις καὶ ἀλαλαγμοῖς πίνοντες καὶ θρασυνομενοὶ διετέλεσαν, αὐτοῦ τοῦ Φουλβίου πρώτου μεθυσκομένου καὶ πολλὰ φορτικῶς παρ' ἡλικίαν φθεγγομέ- 10 νου καὶ πράττοντος· οἱ δὲ περὶ τὸν Γάϊον ὡς ἐπὶ συμφορᾷ κοινῇ τῆς πατρίδος ἡσυχίαν ἄγοντες καὶ περισκοπούμενοι τὸ μέλλον ἐν μέρει φυλάττοντες καὶ ἀναπαυόμενοι διῆγον.

XV. Ἄμα δὲ ἡμέρᾳ τὸν μὲν Φούλβιον ἐκ τοῦ πότου 15 καθεύδοντα μόλις ἐπεγείραντες ὀπλίζοντο τοῖς περὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ λαφύροις, ἃ Γαλάτας νευικηκῶς, ὅτε ὑπάτευεν, εἰλήφει, καὶ μετὰ πολλῆς ἀπειλῆς καὶ κραυγῆς ἐχώρουν καταληψόμενοι τὸν Ἀβεντῖνον λόφον. Ὁ δὲ Γάϊος ὀπλίσασθαι μὲν οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ὡσπερ εἰς ἀγο- 20 ρὰν ἐν τηβέννῳ προῆει μικρὸν ὑπεξωσμένος ἐγχειρίδιον, ἐξιόντι δὲ αὐτῷ περὶ τὰς θύρας ἢ γυνὴ προσπεσοῦσα καὶ περιπτύξασα τῶν χειρῶν τῇ μὲν αὐτὸν ἐκείνον, τῇ δὲ τὸ παιδίον „Οὐκ ἐπὶ τὸ βῆμά σε“ εἶπεν „ὦ Γάϊε, προπέμπω δῆμαρχον, ὡς πρότερον, καὶ νομοθέτην, 25 οὐδ' ἐπὶ πόλεμον ἐνδοξον, ἵνα μοι καὶ παθῶν τι τῶν κοινῶν ἀπολίπης τιμώμενον γοῦν πένθος, ἀλλὰ τοῖς Τιβερίου φονεῦσιν ὑποβάλλεις ἑαυτὸν, ἄνοπλον μὲν καλῶς, ἵνα πάθῃς τι μᾶλλον ἢ δράσης, πρὸς οὐδὲν δὲ τοῖς κοινοῖς ὄφελος ἀπολεῖ. Κεκρατήκεν ἤδη τὰ χεῖρω· 30 βία καὶ σιδήρῳ τὰς δίκας πράττουσιν. Εἰ περὶ Νομαντίαν ὁ σὸς ἀδελφὸς ἔπεσεν, ὑπόσπονδος ἂν ἡμῖν ἀπε-

δόθη νεκρός· νῦν δὲ ἴσως ἀγὰρ ποταμοῦ τινος ἢ θαλάττης ἰκέτις ἔσομαι φῆναί ποτε τὸ σὸν σῶμα φρουρούμενον. Τί γὰρ ἢ νόμοις ἔτι κιστὸν ἢ θεοῖς μετὰ τὸν Τιβερίου φόνον;“ Τοιαῦτα τῆς Λικιννίας ὀδυρομένης, 5 ἀτρέμα τὰς περιβολὰς ἀπολυσάμενος αὐτῆς ὁ Γάιος ἐχώρει σιωπῇ μετὰ τῶν φίλων. Ἡ δὲ τοῦ ἱματίου λαβέσθαι γλιχομένη καταρρουεῖσα πρὸς τοῦδαφος ἔκειτο πολὺν χρόνον ἀναυδος, μέχρι οὗ λιποθυμήσασαν αὐτὴν οἱ θεράποντες ἀράμενοι πρὸς Κράσσον ᾤχοντο τὸν ἀδελ- 10 φὸν κομίζοντες.

XVI. Ὁ δὲ Φούλβιος, ὡς ἐγένοντο πάντες ἀθρόοι, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Γαίου πέμπει τῶν υἱῶν τὸν νεώτερον ἔχοντα κηρύκειον εἰς ἀγοράν. Ἦν δὲ κάλλιστος ὁ νεα- 842 νίσκος ὀφθῆναι· καὶ τότε καταστάς κοσμίως καὶ μετ' αἰδοῦς δεδακρυμένος ἐποίησατο συμβατικoὺς λόγους πρὸς τὸν ὑπάτον καὶ τὴν σύγκλητον. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῶν παρόντων οὐκ ἀηδῶς πρὸς τὰς διαλύσεις εἶχον· ὁ δὲ Ὀπίμιος οὐ δι' ἀγγέλων ἔφη χρῆναι πείθειν τὴν σύγκλητον, ἀλλὰ καταβάντας ὡς ὑπευθύνους πολίτας 20 ἐπὶ κρίσειν καὶ παραδόντας αὐτοὺς οὕτως παραιτεῖσθαι τὴν ὀργήν· τῷ δὲ μειράκιῳ καὶ διηγόρευσεν ἐπὶ τούτοις κατιέναι πάλιν ἢ μὴ κατιέναι. Γάιος μὲν οὖν, ὡς φασιν, ἐβούλετο βαδίζειν καὶ πείθειν τὴν σύγκλητον· οὐδενὸς δὲ τῶν ἄλλων συγχωροῦντος αὐτίς ἔπεμψεν ὁ 25 Φούλβιος τὸν παῖδα διαλεξόμενον ὑπὲρ αὐτῶν ὅμοια τοῖς προτέροις. Ὁ δὲ Ὀπίμιος σπεύδων μάχην συνάσαι τὸ μὲν μειράκιον εὐθύς συνέλαβε καὶ παρέδωκεν εἰς φυλακὴν, τοῖς δὲ περὶ τὸν Φούλβιον ἐπῆει μετὰ πολλῶν ὀπιλιτῶν καὶ τοξοτῶν Κρητῶν, οἱ μάλιστα βάλλον- 30 τες αὐτοὺς καὶ κατατραυματίζοντες συνετάραξαν. Γενομένης δὲ τῆς τροπῆς ὁ μὲν Φούλβιος εἰς τι βαλανεῖον ἡμελημένον καταφυγὼν καὶ μετὰ μικρὸν ἀνευρεθεὶς

κατεσφάγη μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου παιδός, ὁ δὲ Γάϊος ὤφθη μὲν ὑπ' οὐδενὸς μαχόμενος, ἀλλὰ δυσανασχετῶν τοῖς γινομένοις ἀνεχώρησεν εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν· ἐκεῖ δὲ βουλόμενος ἑαυτὸν ἀνελεῖν ὑπὸ τῶν πιστιοτάτων ἑταίρων ἐκωλύθη, Πομπωνίου καὶ Λικιννίου· παρόντες⁵ γὰρ οὗτοι τό τε ξίφος ἀφείλονται καὶ πάλιν φεύγειν ἐπῆραν αὐτόν. Ἐνθα δὴ λέγεται καθεσθῆεις εἰς γόνυ καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας πρὸς τὴν θεὸν ἐπεύξασθαι τὸν Ῥωμαίων δῆμον ἀντὶ τῆς ἀχαριστίας ἐκείνης καὶ προδοσίας μηδέποτε παύσασθαι δουλεύοντα· φανερώς¹⁰ γὰρ οἱ πλεῖστοι μετεβάλλοντο κηρύγματι δοθείσης ἀδείας.

XVII. Φεύγοντι δ' οὖν τῷ Γαίῳ τῶν ἐχθρῶν ἐπιφερομένων καὶ καταλαμβανόντων περὶ τὴν ξυλίην γέφυραν, οἱ μὲν δύο φίλοι προχωρεῖν ἐκείνον κελεύσαν-¹⁵τες αὐτοὶ τοὺς διώκοντας ὑπέστησαν καὶ μαχόμενοι πρὸ τῆς γεφύρας οὐδένα παρήκαν, ἕως ἀπέθανον. Τῷ δὲ Γαίῳ συνέφευγεν εἰς οἰκέτης ὄνομα Φιλοκράτης, πάντων μὲν, ὥσπερ ἐν ἀμίλλῃ, παρακελευομένων, οὐδενὸς δὲ βοηθοῦντος οὐδὲ ἵππου αἰτουμένῳ παρασχεῖν ἐθελή-²⁰σαντος· ἐπέκειντο γὰρ ἐγγὺς οἱ διώκοντες. Ὁ δὲ φθάνει μικρὸν εἰς ἱερὸν ἄλσος Ἐριννύων καταφυγὼν κακεῖ διαφθείρεται, τοῦ Φιλοκράτους ἀνελόντος ἐκείνον, εἶτα ἑαυτὸν ἐπισφάξαντος. Ὡς δὲ ἐνιοὶ φασιν, ἀμφοτέροι μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων κατελήφθησαν ζῶντες, τοῦ δὲ²⁵ θεράποντος τὸν δεσπότην περιβαλόντος οὐδεὶς ἐκείνον ἠδυνήθη πατάξαι πρότερον ἢ τοῦτου ὑπὸ πολλῶν παιόμενον ἀναιρεθῆναι. Τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Γαίου λέγουσιν ἄλλον μὲν ἀποκόψαι καὶ κομίζειν, ἀφελῆσθαι δὲ τούτου φίλον Ὀπιμίον τινά, Σεπτουμουλήϊον· ἦν γὰρ³⁰ προκεκηρυγμένον ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης ἰσοστάσιον χρυσίον τοῖς ἀνευεγκοῦσι τὴν Γαίου καὶ Φουλβίου κεφα-

λήν. Ἀνηρέχθη δὲ ὑπὸ τοῦ Σεπτουμουληίου περιπε-
 παρμένη δόρατι πρὸς τὸν Ὀπίμιον, καὶ ζυγοῦ κοιμισθέν-
 τος ἐντεθεῖσα λίτρας ἑπτακαίδεκα καὶ δίμοιρον εἴλκυσε,
 τοῦ Σεπτουμουληίου καὶ περὶ τοῦτο μιανοῦ γενομένου
 5 καὶ κακουργήσαντος· ἐξελὼν γὰρ τὸν ἐγκέφαλον ἐνέ-
 τηξε μόλυβδον. Οἱ δὲ τοῦ Φουλβίου τὴν κεφαλὴν κο-
 μίσαντες (ἦσαν γὰρ τῶν ἀσημοτέρων) οὐδὲν ἔλαβον.
 Τὰ δὲ σώματα καὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων εἰς τὸν ποτα-
 μὸν ἐρρίφη, τρισχιλίων ἀναιρεθέντων· καὶ τὰς οὐσίας
 10 αὐτῶν ἀπέδουτο πρὸς τὸ δημόσιον. Ἀπεῖπαν δὲ πεν-
 θεῖν ταῖς γυναιξί, τὴν δὲ Γαῖου Λικιννίαν καὶ τῆς
 προικὸς ἀπεστέρησαν. Ὡμότατον δὲ προσειργάσαντο 843
 τοῦ Φουλβίου τὸν νεώτερον υἱόν, οὔτε χειρὰς ἀνταρά-
 μενον οὔτ' ἐν τοῖς μαχομένοις γενόμενον, ἀλλὰ ἐπὶ
 15 σπονδὰς ἐλθόντα πρὸ τῆς μάχης συλλαβόντες καὶ μετὰ
 τὴν μάχην ἀνελόντες. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τούτου καὶ τῶν
 ἄλλων ἀπάντων μᾶλλον ἠνίασε τοὺς πολλοὺς τὸ κατα-
 σκευασθὲν Ὀμονοίας ἱερὸν ὑπὸ τοῦ Ὀπιμίου· σεμνύ-
 νεσθαι γὰρ ἐδόκει καὶ μέγα φρονεῖν καὶ τρόπον τινὰ
 20 θριαμβεύειν ἐπὶ φόνοις τοσοῦτοις πολιτῶν. Διὸ καὶ
 νυκτὸς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ νεῶ παρενέγραψάν τι-
 νες τὸν στίχον τοῦτον· „ἔργον ἀπονοίας ναὸν ὀμο-
 νοίας ποιεῖ.“

XVIII. Οὗτος μέντοι πρῶτος ἐξουσία δικτάτορος ἐν
 25 ὑπατείᾳ χρησάμενος καὶ κατακτείνας ἀκρίτους ἐπὶ τρισ-
 χιλίοις πολίταις Γαῖον Γράγχον καὶ Φούλβιον Φλάκκον,
 ὧν ὁ μὲν ἦν ὑπατικὸς καὶ θριαμβικὸς, ὁ δὲ τῆς καθ'
 αὐτὸν ἡλικίας ἀρετῇ καὶ δόξῃ πεπρωτευνκῶς, οὐκ ἀπέ-
 σχετο κλοπῆς, ἀλλὰ πεμφθεὶς ὡς Ἰουγούρθαν τὸν Νο-
 30 μάδα πρεσβευτῆς διεφθάρη χρήμασιν ὑπ' αὐτοῦ· καὶ
 δίκην ὀφλὼν αἰσχίστην δωροδοκίας ἐν ἀτιμίᾳ κατεγῆ-
 ρασε μισούμενος καὶ προπηλακιζόμενος ὑπὸ τοῦ δήμου,

παρ' αὐτὰ μὲν τὰ πραχθέντα ταπεινοῦ γενομένου καὶ συσταλέντος, ὀλίγω δὲ ὕστερον ἐκφήναντος, ὅσον εἶχεν ἡμέρου καὶ πόθου τῶν Γράγχων. Εἰκόνας τε γὰρ αὐτῶν ἀναδείξαντες ἐν φανερωῶ προὔτιθεντο, καὶ τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἐφονεύθησαν, ἀφιερῶσαντες ἀπήρχοντο 5 μὲν ᾧν ὄραι φέρουσι πάντων, ἔθνον δὲ καὶ καθ' ἡμέραν πολλοὶ καὶ προσέπιπτον ὥσπερ θεῶν ἱεροῖς ἐπιφοιτῶντες.

XIX. Καὶ μέντοι καὶ ἡ Κορνηλία λέγεται τὰ τε ἄλλα τῆς συμφορᾶς εὐγενῶς καὶ μεγαλοψύχως ἐνεργεῖν, καὶ 10 περὶ τῶν ἱερῶν, ἐν οἷς ἀνηρέθησαν, εἰπεῖν, ὡς ἀξίους οἱ νεκροὶ τάφους ἔχουσιν. Αὕτη δὲ περὶ τοὺς καλουμένους Μισηνοὺς διέτριβεν, οὐδὲν μεταλλάξασα τῆς συνήθους διαίτης. Ἦν δὲ πολὺφιλος καὶ διὰ φιλοξενίαν εὐτράπεξος, ἀεὶ μὲν Ἑλλήνων καὶ φιλολόγων περὶ αὐ- 15 τὴν ὄντων, ἀπάντων δὲ τῶν βασιλέων καὶ δεχομένων παρ' αὐτῆς δῶρα καὶ πεμπόντων. Ἠδίστη μὲν οὖν ἦν αὕτη τοῖς ἀφικνουμένοις καὶ συνοῦσι διηγουμένη τὸν τοῦ πατρὸς Ἀφρικανοῦ βίον καὶ δίαίταν, θαυμασιωτάτη δὲ τῶν παιδῶν ἀπενθήσας καὶ ἀδάκρυτος μνημονεύ- 20 οῦσα, καὶ πάθη καὶ πράξεις αὐτῶν, ὥσπερ ἀρχαίων τινῶν, ἐξηγουμένη τοῖς πυνθανομένοις. Ὅθεν ἔδοξεν ἐνίοις ἔκτους ὑπὸ γήρωσ ἢ μεγέθους κακῶν γεγυμέναι καὶ τῶν ἀτυχημάτων ἀναισθητος, αὐτοῖς ὡς ἀληθῶς ἀναισθητοῖς οὖσιν, ὅσον ἐξ εὐφυΐας καὶ τοῦ γεγυμέναι 25 καὶ τετράφθαι καλῶς ὄφελός ἐστι πρὸς ἀλυπίαν ἀνθρώποις, καὶ ὅτι τῆς ἀρετῆς ἢ τύχης φυλαττομένης μὲν τὰ κακὰ πολλάκις περίεστιν, ἐν δὲ τῷ πταῖσαι τὸ φέρειν εὐλογίστως οὐ παραιρεῖται.

[ΑΓΙΔΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΓΡΑΓΧΩΝ
ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ.]

5

1. Ἡμῖν δὲ καὶ ταύτης πέρας ἐχούσης τῆς διηγήσεως
 ὑπολείπεται λαβεῖν ἐκ παραλλήλου τῶν βίων τὴν ἀπο-
 θεώρησιν. Τοὺς μὲν οὖν Γράγχους οὐδ' οἱ πάνυ τᾶλλα
 κακῶς λέγοντες καὶ μισοῦντες ἐτόλμησαν εἰπεῖν, ὡς
 10 οὐκ εὐφρέστατοι πρὸς ἀρετὴν ἐγένοντο Ῥωμαίων ἀπάν-
 των καὶ τροφῆς τε καὶ παιδεύσεως ἐκπρεποῦς ἔτυχον· ἡ
 δὲ Ἄγιδος καὶ Κλεομένους φύσις ἐρωμενεστέρα φαί-
 νεται τῆς ἐκείνων γενομένη, παρ' ὅσον οὔτε παιδείας
 μεταλαμβάνοντες ὀρθῆς, ἔθεσί τε καὶ διαίταις ἐντραφέντες,
 15 ὑφ' ὧν οἱ πρεσβύτεροι πάλοι διεφθόρεισαν, αὐτοὺς 844
 ἠγεμόνας εὐτελείας καὶ σωφροσύνης περέσχον. Ἐτι δὲ
 οἱ μὲν, ὅτε λαμπρότατον εἶχεν ἡ Ῥώμη καὶ μέγιστον
 ἀξίωμα καὶ καλῶν ἔργων ζῆλον, ὥσπερ διαδοχὴν ἀρετῆς
 πατρῴας καὶ προγονικῆς ἠσχύνθησαν ἐγκαταλιπεῖν· οἱ
 20 δὲ καὶ πατέρων τάναντία προηρημένων γεγυότες καὶ
 τὴν πατρίδα μοχθηρὰ πράττουσαν καὶ νοσοῦσαν παρα-
 λαβόντες, οὐδέν τι διὰ ταῦτα τὴν πρὸς τὸ καλὸν ἀπήμ-
 βλυναν ὁρμῆν. Καὶ μὴν τῆς γε Γράγχων ἀφιλοχρημα-
 τίας καὶ πρὸς ἀργύριον ἐγκρατείας μέγιστόν ἐστιν, ὅτι
 25 λημμάτων ἀδίκων καθαρῶς ἐν ἀρχαῖς καὶ πολιτείας
 διεφύλαξαν ἑαυτούς· Ἄγιδος δὲ κἂν διηγανάκτησεν ἐπὶ
 τῷ μηδὲν ἀλλότριον λαβεῖν ἐπαινούμενος, ὃς τὴν οὐ-
 σίαν τὴν ἑαυτοῦ τοῖς πολίταις ἐπέδωκεν ἄνευ τῶν ἄλ-
 λων κτημάτων ἑξακόσια τάλαντα νομίσματος ἔχουσαν.
 30 Πηλίκου οὖν ἐνόμιζε κακὸν εἶναι τὸ κερδαίνειν ἀδίκως
 ὃ καὶ δικαίως πλέον ἔχειν ἐτέρου πλεονεξίαν ἠγοῦ-
 μενος;

II. Ἡ γε μὴν ἐπιβουλὴ καὶ τόλμα τῶν καινοτομου-
 μένων πολὺ τῷ μεγέθει παρήλλαττεν. Ἐπολιτεύοντο
 γὰρ ὁ μὲν ὁδῶν κατασκευὰς καὶ πόλεων κτίσεις, καὶ τὸ
 πάντων νεανικώτατον ἦν Τιβερίῳ μὲν ἀνασῶσαι δημο-
 σίους ἀγρούς, Γαίῳ δὲ μίξαι τὰ δικαστήρια προσεμβα- 5
 λόντι τῶν ἰπικῶν τριακοσίους· ὁ δὲ Ἄγριδος καὶ
 Κλεομένους νεωτερισμὸς τὸ μικρὰ καὶ κατὰ μέρος τῶν
 ἡμαρτημένων ἰᾶσθαι καὶ ἀποκόπτειν ὕδραν τινὰ τέ-
 μνοντος, ὡς φησιν ὁ Πλάτων, ἡγησάμενος εἶναι, τὴν ἅμα
 πάντα ἀπαλλάξαι κακὰ καὶ μετασκευάσαι δυναμένην 10
 μεταβολὴν ἐπῆγε τοῖς πράγμασιν. Ἀληθέστερον δ' ἴσως
 εἰπεῖν ἔστιν, ὅτι τὴν πάντα ἀπεργασαμένην κακὰ με-
 ταβολὴν ἐξήλυνεν ἀπάγων καὶ καθιστὰς εἰς τὸ οἰκεῖον
 σχῆμα τὴν πόλιν. Ἐπεὶ καὶ τοῦτο ἄν τις εἴποι, τῇ μὲν
 Γράγχων πολιτείᾳ τοὺς μεγίστους ἐνίστασθαι Ῥωμαίων, 15
 οἷς δὲ Ἄγρις ἐνεχείρησε, Κλεομένης δὲ τὸ ἔργον ἐπέ-
 θηκε, τῶν παραδειγμάτων τὸ κάλλιστον ὑπέκειτο καὶ
 μεγαλοπρεπέστατον, αἱ πάτριοι ρῆτραι περὶ σωφροσύ-
 νης καὶ ἰσότητος, ὧν τούτοις μὲν ὁ Λυκοῦργος, ἐκεί-
 νοις δὲ ὁ Πύθιος βεβαιωτής. Ὁ δὲ μέγιστον, ὅτι τοῖς 20
 μὲν ἐκείνων πολιτεύμασιν εἰς οὐδὲν ἢ Ῥώμη μείζον
 ἐπέδωκε τῶν ὑπαρχόντων, ἐκ δὲ ὧν ὁ Κλεομένης ἔπρα-
 ξεν, ὀλίγου χρόνου τὴν Σπάρτην τῆς Πελοποννήσου
 κρατοῦσαν ἢ Ἑλλάδα ἐπεῖδε καὶ τοῖς τότε μέγιστον δυ-
 ναμένοις διαγωνιζομένην ἀγῶνα τὸν περὶ τῆς ἡγεμο- 25
 νίας, οὗ τέλος ἦν ἀπαλλαγεῖσαν Ἰλλυρικῶν ὀπλων καὶ
 Γαλατικῶν τὴν Ἑλλάδα κοσμεῖσθαι πάλιν ὑφ' Ἡρα-
 κλείδαις.

III. Οἶμαι δὲ καὶ τὰς τελευταῖς τῶν ἀνδρῶν ἐμφαί-
 νειν τινὰ τῆς ἀρετῆς διαφορὰν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ μαχό- 30
 μενοι πρὸς τοὺς πολίτας, εἰτα φεύγοντες ἐτελεύτησαν·
 τούτων δὲ Ἄγρις μὲν ὑπὲρ τοῦ μηδένα κτεῖναι τῶν πς-

λιτῶν ὀλίγου δεῖν ἐκὼν ἀπέθανε, Κλεομένης δὲ προ-
 πηλακισθεὶς καὶ ἀδικηθεὶς ὥρμησε μὲν ἀμύνασθαι, τοῦ
 δὲ καιροῦ μὴ παρασχόντος αὐτὸν εὐτόλμως ἀνεῖλε. Πά-
 λιν δὲ τάναντία σκοποῦσιν Ἄγρις μὲν οὐδὲν ἀπεδείξατο
 5 στρατηγίας ἔργον, ἀλλὰ προανηρέθη, ταῖς δὲ Κλεομέ-
 νους νίκαις πολλαῖς καὶ καλαῖς γενομέναις παραβαλεῖν
 ἔστι Τιβερίου τὴν ἐν Καρχηδόνι τοῦ τείχους κατάληψιν,
 οὐ μικρὸν ἔργον, καὶ τὰς ἐν Νομαντία σπονδάς, αἷς
 δισμυρίους Ῥωμαίων στρατιώτας οὐκ ἔχοντας ἄλλην
 10 ἐλπίδα σωτηρίας περιεποίησε· καὶ Γάιος δὲ πολλὴν μὲν
 αὐτόθι, πολλὴν δὲ ἐν Σαρδόνι στρατευόμενος ἀνδρα-
 γαθίαν ἔφηνεν, ὥστε τοῖς πρώτοις [ἄν*] ἐναμίλλους
 Ῥωμαίων γενέσθαι στρατηγοῖς, εἰ μὴ προανηρέθησαν.

IV. Τῆς δὲ πολιτείας ὁ μὲν Ἄγρις ἔοικεν ἄψασθαι
 15 μαλακώτερον, ἐκκρουσθεὶς ὑπὸ Ἀγησιλάου καὶ ψευδά-
 μενος τὸν ἀναδασμὸν τοῖς πολίταις, καὶ ὅπως ἐλλιπὴς 84
 καὶ ἀτελής ὢν προείλετο καὶ κατήγγειλεν ὑπὸ ἀτολμίας
 διὰ τὴν ἡλικίαν γενόμενος· ὁ δὲ Κλεομένης τούναντιον
 θρασύτερον καὶ βιαίότερον ἐπὶ τὴν μεταβολὴν ἦλθε τῆς
 20 πολιτείας, ἀποκτείνας τοὺς ἐφόρους παρανόμως, οὓς καὶ
 προσαγαγέσθαι τοῖς ὅπλοις κρατοῦντα καὶ μεταστῆσαι
 ῥάδιον ἦν, ὥσπερ οὐκ ὀλίγους ἄλλους μετέστησεν ἐκ
 τῆς πόλεως. Τὸ γὰρ ἄνευ τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης ἐπιφέ-
 ρειν σίδηρον οὔτε ἰατρικὸν οὔτε πολιτικόν, ἀλλ' ἀτε-
 25 χνίας μὲν ἀμφοτέρω, τούτῳ δὲ καὶ τὸ ἀδικεῖν μετ' ὀμό-
 τητος πρόσεστι. Τῶν δὲ Γράγγων οὐδέτερος μὲν ἤρξατο
 σφαγῆς ἐμφυλίου, Γάιος δὲ λέγεται μηδὲ βαλλόμενος
 ὀρμηθεὶς πρὸς ἄμυναν, ἀλλὰ λαμπρότατος ὢν ἐν τοῖς
 πολεμικοῖς ἀργότατος ἐν τῇ στάσει γενέσθαι. Καὶ γὰρ
 30 προῆλθεν ἄοπλος καὶ μαχομένων ἀνεχώρησε, καὶ ὅπως
 πλείονα τοῦ μὴ τι δοῦναι πρόνοιαν ἢ τοῦ μὴ παθεῖν
 ἔχων ἐωρᾶτο. Διὸ καὶ τὴν φυγὴν αὐτῶν οὐκ ἀτολμίας

σημείον, ἀλλ' εὐλαβείας ποιητέον. Ἔδει γὰρ ὑπεῖξαι τοῖς ἐπιφερομένοις ἢ μένοντας ὑπὲρ τοῦ μὴ παθεῖν τῷ δρᾶν ἀμύνασθαι.

V. Τῶν τοίνυν ἐγκλημάτων τῶν κατὰ Τιβερίου μέγιστόν ἐστιν, ὅτι τὸν συνάρχοντα τῆς δημαρχίας ἐξέ- 5 βαλε καὶ δευτέραν αὐτὸς [τῷ Γαῖῳ] δημαρχίαν μετήει· Γαῖῳ δὲ τὸν Ἀντυλλίου φόνον οὐ δικαίως οὐδὲ ἀληθῶς προσετρίβοντο· διεφθάρη γὰρ ἄκοντος αὐτοῦ καὶ ἀγανακτοῦντος. Κλεομένης δέ, ἵνα τὰς σφαγὰς τῶν ἐφόρων ἐάσωμεν, ἤλευθέρωσε μὲν ἅπαντας τοὺς οἰκέ- 10 τας, ἐβασίλευσε δὲ τῷ μὲν ἔργῳ μόνος, τῷ δὲ ὀνόματι δεύτερος. Εὐκλείδαν τὸν ἀδελφὸν ἐκ μιᾶς οἰκίας αὐτῷ προσελλόμενος, Ἀρχίδαμον δέ, ᾧ προσῆκον ἦν ἀπὸ τῆς ἐτέρας οἰκίας ὄντι συμβασιλεύειν, ἔπεισε μὲν ἐκ Μεσ- 15 σήνης κατελθεῖν, ἀποθανόντος δὲ τὸν φόνον οὐκ ἐπέξ- 15 ελθὼν ἐβεβαίωσε τὴν αἰτίαν καθ' αὐτοῦ τῆς ἀναιρέσεως. Καίτοι Λυκούργος, ὃν προσεποιεῖτο μιμεῖσθαι, τὴν μὲν βασιλείαν ἐκὼν ἀπέδωκε τῷ παιδί τῷ ἀδελφοῦ Χαρίλλῳ, φοβούμενος δὲ μή, κἂν ἄλλως ἀποθάνῃ τὸ μειράκιον, αἰτία τις ἐπ' αὐτὸν ἔλθῃ, πολὺν χρόνον ἔξω 20 πλανηθεὶς οὐ πρότερον ἐπανῆλθεν ἢ παῖδα τῷ Χαρίλλῳ γενέσθαι διάδοχον τῆς ἀρχῆς. Ἀλλὰ Λυκούργῳ μὲν οὐδὲ ἄλλος τις Ἑλλήνων παραβλητὸς οὐδεὶς· ὅτι δὲ τοῖς Κλεομένους πολιτεύμασι καινοτομίαι καὶ παρανο- 25 μίαι μείζονες ἔνεισι, δεδήλωται. Καὶ μὴν οἱ γε τὸν 25 τρόπον αὐτῶν ψέγοντες τούτοις μὲν ἐξ ἀρχῆς τυραννικὸν καὶ πολεμοποιὸν αἰτιῶνται γενέσθαι, τῇ δὲ ἐκείνων φύσει φιλοτιμίας ἀμετρίαν, ἄλλο δὲ οὐδὲν οἱ φθονοῦντες ἐπικαλεῖν εἶχον· ἐκριπισθέντας δὲ τῷ πρὸς τοὺς ἐνισταμένους ἀγῶνι καὶ θυμῷ παρὰ τὴν αὐτῶν 30 φύσιν ὥσπερ πνοαῖς ἐφείναι περὶ τὰ ἔσχατα τὴν πολιτείαν ὠμολόγουν. Ἐπεὶ τῆς γε πρώτης ὑποθέσεως τί

κάλλιον ἢ δικαιότερον ἦν, εἰ μὴ κατὰ βίαν καὶ δυνα-
 στείαν ἐπιχειρήσαντες ἐξῶσαι τὸν νόμον οἱ πλούσιοι
 περιέστησαν ἀμφοτέροις ἀγῶνας, τῷ μὲν φοβουμένῳ
 ὑπὲρ αὐτοῦ, τῷ δὲ ἐκδικοῦντι τὸν ἀδελφὸν ἄνευ δίκης
 5 καὶ δόγματος οὐδὲ ὑπ' ἄρχοντος ἀναιρεθέντα; συνο-
 ρᾶς μὲν οὖν καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν εἰρημένων τὴν διαφο-
 ράν· εἰ δὲ δεῖ καὶ καθ' ἕκαστον ἀποφήνασθαι, Τιβέριον
 μὲν ἀρετῇ πεπωτευκέναι τίθημι πάντων, ἐλάχιστα
 δὲ ἡμαρτηκέναι τὸ μειράκιον Ἄγιν, πράξει δὲ καὶ τόλμη
 10 Γάιον οὐκ ὀλίγω Κλεομένους ὕστερον γεγονέναι.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ.

46 I. Ὁ μὲν γράψας τὸ ἐπὶ τῇ νίκῃ τῆς Ὀλυμπιάσιν ἵπποδρομίας εἰς Ἀλκιβιάδην ἐγκώμιον, εἶτ' Εὐριπίδης, ὡς ὁ πολὺς κρατεῖ λόγος, εἶθ' ἕτερός τις ἦν, Σόσσιε, φησὶ χρῆναι τῷ εὐδαίμονι πρῶτον ὑπάρξαι τὴν πόλιν εὐδόκιμον· ἐγὼ δὲ τῷ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλοντι τὴν 5 ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν, ἧς ἐν ἡθῆι καὶ διαθέσει τὸ πλεῖστον ἐστίν, οὐδὲν διαφέρειν ἡγοῦμαι ἀδόξου καὶ ταπεινῆς πατρίδος ἢ μητρὸς ἀμόρφου καὶ μικρᾶς γενέσθαι. Γελοῖον γάρ, εἴ τις οἴοιτο τὴν Ἰουλίδα, μέρος μικρὸν οὔσαν οὐ μεγάλης νήσου τῆς Κέω, καὶ τὴν Αἰγίναν, ἣν 10 τῶν Ἀττικῶν τις ἐκέλευεν ὡς λήμην ἀφαιρεῖν τοῦ Πειραιῶς, ὑποκριτὰς μὲν ἀγαθοὺς τρέφειν καὶ ποιητάς, ἄνδρα δ' οὐκ ἂν ποτε δύνασθαι δίκαιον καὶ αὐτάρκη καὶ νοῦν ἔχοντα καὶ μεγαλόψυχον προενεργεῖν. Τὰς γὰρ ἄλλας τέχνας εἰκὸς ἐστὶ πρὸς ἐργασίαν ἢ δόξαν συνιστα- 15 μένας ἐν ταῖς ἀδόξοις καὶ ταπειναῖς πόλεσιν ἀπομαραινέσθαι, τὴν δ' ἀρετὴν, ὥσπερ ἰσχυρὸν καὶ διαρκὲς φυτόν, ἐν ἅπαντι ριζοῦσθαι τόπῳ, φύσεώς τε χρηστῆς καὶ φιλοπόνου ψυχῆς ἐπιλαμβανομένην. Ὅθεν οὐδ' ἡμεῖς, εἴ τι τοῦ φρονεῖν ὡς δεῖ καὶ βιοῦν ἐλλείπομεν, 20 τοῦτο τῇ σμικρότητι τῆς πατρίδος, ἀλλ' αὐτοῖς δικαίως ἀναθήσομεν.

II. Τῷ μέντοι σύνταξιν ὑποβεβλημένῳ καὶ ἱστορίαν ἐξ οὐ προχειρῶν οὐδ' οἰκείων, ἀλλὰ ξένων τε τῶν πολλῶν καὶ διεσπαρμένων ἐν ἑτέροις συνιοῦσαν ἀναγνωσμάτων 25 τῷ ὄντι χρῆ πρῶτον ὑπάρχειν καὶ μάλιστα τὴν πόλιν εὐδόκιμον καὶ φιλόκαλον καὶ πολυάνθρωπον, ὡς βιβλίῳ

τε παντοδαπῶν ἀφθονίαν ἔχων, καὶ ὅσα τοὺς γράφοντας
 διαφεύγοντα σωτηρία μνήμης ἐπιφανεστέραν εἴληφε
 πίστιν ὑπολαμβάνων ἀκοῇ καὶ διαπνυθανόμενος, μὴ
 πολλῶν μὴδ' ἀναγκαίων ἐνδεὲς ἀποδιδοίη τὸ ἔργου.
 5 Ἡμεῖς δὲ μικρὰν οἰκοῦντες πόλιν, καὶ ἵνα μὴ μικροτέρα
 γένηται φιλοχωροῦντες, ἐν δὲ Ῥώμῃ καὶ ταῖς περὶ τὴν
 Ἰταλίαν διατριβαῖς οὐ σχολῆς οὔσης γυμνάζεσθαι περὶ
 τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον ὑπὸ χρεῶν πολιτικῶν καὶ τῶν
 διὰ φιλοσοφίαν πλησιαζόντων, ὁψέ ποτε καὶ πόρρω τῆς
 10 ἡλικίας ἠρξάμεθα Ῥωμαίκοις γράμμασιν ἐντυγχάνειν.
 Καὶ πρᾶγμα θαυμαστὸν μὲν, ἀλλ' ἀληθὲς ἐπάσχομεν.
 Οὐ γὰρ οὕτως ἐκ τῶν ὀνομάτων τὰ πράγματα συνιέναι
 καὶ γνωρίζειν συνέβαινεν ἡμῖν, ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων
 ἀμῶς γέ πως εἶχομεν ἐμπειρίας ἐπακολουθεῖν διὰ ταῦτα
 15 καὶ τοῖς ὀνόμασι. Κάλλους δὲ Ῥωμαϊκῆς ἀπαγγελίας καὶ
 τάχους αἰσθάνεσθαι καὶ μεταφορᾶς ὀνομάτων καὶ ἁρμο-
 νίας καὶ τῶν ἄλλων, οἷς ὁ λόγος ἀγάλλεται, χάριεν μὲν
 ἠγούμεθα καὶ οὐκ ἀτερπές· ἡ δὲ πρὸς τοῦτο μελέτη καὶ
 ἄσκησις οὐκ εὐχερής, ἀλλ' οἷστίσι πλείων τε σχολὴ καὶ
 20 τὰ τῆς ὥρας ἔτι πρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιχωρεῖ φιλοτιμίας.

III. Διὸ καὶ γράφοντες ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, τῶν 847
 παραλλήλων βίων ὄντι πέμπτῳ, περὶ Δημοσθένους καὶ
 Κικέρωνος, ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῶν πολιτειῶν τὰς
 φύσεις αὐτῶν καὶ τὰς διαθέσεις πρὸς ἀλλήλας ἐπισκεψό-
 25 μεθα, τὸ δὲ τοὺς λόγους ἀντεξετάζειν καὶ ἀποφαίνε-
 σθαι, πότερος ἡδίων ἢ δεινότερος εἰπεῖν, ἐάσομεν.
 Κακεῖ γάρ, ὡς φησὶν Ὁΐων, δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία,
 ἦν ὁ περιττὸς ἐν ἅπασι Κεκίλιος ἀγνοήσας ἐνεανιεύσατο
 σύγκρισιν τοῦ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος ἐξενεγκεῖν.
 30 Ἀλλὰ γὰρ ἴσως, εἰ παντὸς ἦν τὸ Γνωθῆσαι τὸν ἔχειν
 πρόχειρον, οὐκ ἂν ἐδόκει πρόσταγμα θεῖον εἶναι. Δημο-
 σθένην γὰρ καὶ Κικέρωνα τὸν αὐτὸν ἔοικε πλάττων

ἀπ' ἀρχῆς ὁ δαίμων πολλὰς μὲν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν τῶν ὁμοιοτήτων, ὥσπερ τὸ φιλότιμον καὶ φιλελεύθερον ἐν τῇ πολιτείᾳ, πρὸς δὲ κινδύνους καὶ πολέμους ἄτολμον, πολλὰ δ' ἀναμιῖξαι καὶ τῶν τυχηρῶν. Δύο γὰρ ἐτέρους οὐκ ἂν εὐρεθῆναι δοκῶ ῥήτορας ἐκ μὲν 5 ἀδόξων καὶ μικρῶν ἰσχυροὺς καὶ μεγάλους γενομένους, προσκρούσαντας δὲ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις, θυγατέρας δ' ἀποβαλόντας, ἐκπεσόντας δὲ τῆς πατρίδος, κατελθόντας δὲ μετὰ τιμῆς, ἀποδράντας δ' αὐτίς καὶ ληφθέντας ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἅμα δὲ παυσαμένη τῇ τῶν πολιτῶν 10 ἐλευθερίᾳ τὸν βίον συγκαταστρέψαντας· ὥστε, εἰ γένοιτο τῇ φύσει καὶ τῇ τύχῃ καθάπερ τεχνίταις ἄμιλλα, χαλεπῶς ἂν διακριθῆναι, πότερον αὕτη τοῖς τρόποις ἢ τοῖς πράγμασιν ἐκείνη τοὺς ἄνδρας ὁμοιοτέρους ἀπείρασται. Δεκτέον δὲ περὶ τοῦ πρεσβυτέρου πρό- 15 τερον.

IV. Δημοσθένης ὁ πατὴρ Δημοσθένους ἦν μὲν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος, ἐπεκαλεῖτο δὲ μαχαιοποιὸς ἐργαστήριον ἔχων μέγα καὶ δούλους τεχνίτας τοὺς τοῦτο πράττοντας. Ἄδ' Αἰσχί- 20 νης ὁ ῥήτωρ εἶρηκε περὶ τῆς μητρὸς, ὡς ἐκ Γύλωνός τινος ἐπ' αἰτία προδοσίας φεύγοντος ἐξ ἄστεος γερόνοι καὶ βαρβάρου γυναικός, οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν εἰτ' ἀληθῶς εἶρηκεν εἴτε βλασφημῶν καὶ καταψευδόμενος. Ἀπολειφθεὶς δ' ὁ Δημοσθένης ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπταέτης ἐν 25 εὐπορίᾳ (μικρὸν γὰρ ἀπέλιπεν ἢ σύμπασα τίμησις αὐτοῦ τῆς οὐσίας πεντεκαίδεκα ταλάντων) ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων ἠδίκηθη, τὰ μὲν νοσφισαμένων, τὰ δ' ἀμελησάντων, ὥστε καὶ τῶν διδασκάλων αὐτοῦ τὸν μισθὸν ἀποστέρησαι. Διὰ τε δὴ τοῦτο τῶν ἐμμελῶν καὶ προσηκόντων 30 ἐλευθέρῳ παιδί μαθημάτων ἀπαίδευτος δοκεῖ γενέσθαι καὶ διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν καὶ θρύψιν, οὐ

προεμένης τοῖς πόνοις τῆς μητρὸς αὐτὸν οὐδὲ προσβια-
 ζομένων τῶν παιδαγωγῶν. Ἦν γὰρ ἐξ ἀρχῆς κάτισχνος
 καὶ νοσώδης, καὶ τὴν λοιδορουμένην ἐπωνυμίαν, τὸν
 Βάταλον, εἰς τὸ σῶμα λέγεται σκωπτόμενος ὑπὸ τῶν
 5 παιδῶν λαβεῖν. Ἦν δὲ ὁ Βάταλος, ὡς μὲν ἔνιοί φασι,
 ἀύλητῆς τῶν κατεαγόντων, καὶ δραμάτιον εἰς τοῦτο κω-
 μωδῶν αὐτὸν Ἀντιφάνης πεποίηκεν. Ἐνιοὶ δὲ τινες ὡς
 ποιητοῦ τρυφερὰ καὶ παροιμία γράφοντος τοῦ Βατάλου
 μέμνηται. Δοκεῖ δὲ καὶ τῶν οὐκ εὐπρεπῶν τι λεχθῆ-
 10 ναι τοῦ σώματος μορίων παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τότε καλεῖ-
 σθαι βάταλος. Ὁ δ' Ἀργᾶς (καὶ τοῦτο γὰρ φασι τῷ
 Δημοσθένει γενέσθαι παρώνυμον) ἢ πρὸς τὸν τρόπον,
 ὡς θηριώδη καὶ πικρὸν ἐτέθη· τὸν γὰρ ὄφιν ἔνιοι τῶν
 ποιητῶν ἀργᾶν ὀνομάζουσιν· ἢ πρὸς τὸν λόγον, ὡς
 15 ἀνιῶντα τοὺς ἀκροωμένους· καὶ γὰρ Ἀργας τοῦνομα
 ποιητῆς ἦν νόμων πονηρῶν καὶ ἀργαλέων. Καὶ ταῦτα
 μὲν ταύτη [κατὰ Πλάτωνα].

V. Τῆς δὲ πρὸς τοὺς λόγους ὀρμῆς ἀρχὴν αὐτῷ
 φασι τοιαύτην γενέσθαι. Καλλιστράτου τοῦ φήτορος
 20 ἀγωνίζεσθαι τὴν περὶ Ὁρωποῦ κρίσιν ἐν τῷ δικαστηρίῳ 848
 μέλλουτος ἦν προσδοκία τῆς δίκης μεγάλη διὰ τε τὴν
 τοῦ φήτορος δύναμιν, ἀνθουῖντος τότε μάλιστα τῇ δόξῃ,
 καὶ διὰ τὴν πρᾶξιν οὖσαν περιβόητον. Ἀκούσας οὖν ὁ
 Δημοσθένης τῶν διδασκάλων καὶ τῶν παιδαγωγῶν
 25 συντιθεμένων τῇ δίκῃ παρατυχεῖν, ἔπεισε τὸν ἑαυτοῦ
 παιδαγωγὸν δεόμενος καὶ προθυμούμενος, ὅπως αὐτὸν
 ἀγάγοι πρὸς τὴν ἀκρόασιν. Ὁ δ' ἔχων πρὸς τοὺς ἀνοι-
 γοντας τὰ δικαστήρια δημοσίους συνήθειαν εὐπόρησε
 χώρας, ἐν ἣ καθήμενος ὁ παῖς ἀδήλως ἀκούσεται τῶν
 30 λεγομένων. Εὐήμερήσαντος δὲ τοῦ Καλλιστράτου καὶ
 θαναμασθέντος ὑπερφυῶς, ἐκείνου μὲν ἐξήλωσε τὴν
 δόξαν ὀρῶν προπεμπόμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ μακαρι-

ζόμενον, τοῦ δὲ λόγου μᾶλλον ἐθαύμασε καὶ κατενόησε τὴν ἰσχὺν πάντα χειροῦσθαι καὶ τιθασεύειν πεφυκότος. Ὅθεν ἑάσας τὰ λοιπὰ μαθήματα καὶ τὰς παιδικὰς διατριβὰς αὐτὸς αὐτὸν ἤσκει καὶ διεπύνει ταῖς μελέταις, ὡς ἂν τῶν λεγόντων ἐσόμενος καὶ αὐτός. Ἐχρήσατο δὲ 5 Ἰσαίῳ πρὸς τὸν λόγον ὑφηγητῆ, καίπερ Ἰσοκράτους τότε σχολάζοντος, εἶτε, ὡς τινες λέγουσι, τὸν ὠρισμένον μισθὸν Ἰσοκράτει τελέσαι μὴ δυνάμενος, τὰς δέκα μνᾶς, διὰ τὴν ὄρφανίαν, εἶτε μᾶλλον τοῦ Ἰσαίου τὸν λόγον ὡς δραστήριον καὶ πανοῦργον ἐπὶ τὴν χρεῖαν ἀποδεχόμενος. 10 Ἐρμιππος δὲ φησιν ἀδеспότοις ὑπομνήμασιν ἐντυχεῖν, ἐν οἷς ἐγγράπτο τὸν Δημοσθένην συνεσχολακέναι Πλάτωνι καὶ πλεῖστον εἰς τοὺς λόγους ὠφελῆσθαι, Κτησιβίου δὲ μέμνηται λέγοντος παρὰ Καλλίου τοῦ Συρακουσίου καὶ τινῶν ἄλλων τὰς Ἰσοκράτους τέχνας καὶ τὰς Ἀλκιδά- 15 μαντος κρύφα λαβόντα τὸν Δημοσθένην καταμαθεῖν.

VI. Ὡς γοῦν ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος τοῖς ἐπιτρόποις ἤρξατο δικάζεσθαι καὶ λογογραφεῖν ἐπ' αὐτοὺς πολλὰς διαδύσεις καὶ παλινδικίας εὐρίσκοντας, ἐγγυμνασάμενος, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ταῖς μελέταις οὐκ ἀκινδύνως 20 οὐδ' ἀργῶς, κατευτυχήσας ἐκπρᾶξαι μὲν οὐδὲ πολλοστὸν ἠδυνήθη μέρος τῶν πατρῶων, τόλμαν δὲ πρὸς τὸ λέγειν καὶ συνήθειαν ἱκανὴν λαβὼν καὶ γενεσάμενος τῆς περὶ τοὺς ἀγῶνας φιλοτιμίας καὶ δυνάμεως ἐπεχείρησεν εἰς μέσον παριέναι καὶ τὰ κοινὰ πράττειν. Καὶ καθάπερ 25 Λαομέδοντα τὸν Ὀρχομένιον λέγουσι καχεξίαν τινὰ σπληνὸς ἀμυνόμενον δρόμοις μακροῖς χρῆσθαι τῶν ἰατρῶν κελευσάντων, εἶθ' οὕτως διαπονήσαντα τὴν ἕξιν ἐπιθέσθαι τοῖς στεφανίταις ἀγῶσι καὶ τῶν ἄκρων γενέσθαι δολιχοδρόμων, οὕτως τῷ Δημοσθένει συνέβη τὸ 30 πρῶτον ἐπανορθώσεως ἕνεκα τῶν ἰδίων ἀποδύντι πρὸς τὸ λέγειν, ἐκ τούτου κτησαμένῳ δεινότητα καὶ δύναμις

ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἤδη καθάπερ στεφανίταις ἀγῶσι προ-
 τεύειν τῶν ἀπὸ τοῦ βήματος ἀγωνιζομένων πολιτῶν.
 Καίτοι τό γε πρῶτον ἐντυγχάνων τῷ δήμῳ θορούβοις
 περιέπιπτε καὶ κατεγελάτο δι' ἀήθειαν τοῦ λόγου συγκε-
 5 χύσθαι ταῖς περιόδοις καὶ βεβασανίσθαι τοῖς ἐνθυμήμασι
 πικρῶς ἄγαν καὶ κατακόρως δοκοῦντος. Ἦν δέ τις, ὡς
 ἔοικε, καὶ φωνῆς ἀσθένεια καὶ γλώττης ἀσάφεια καὶ
 πνεύματος κολοβότης ἐπιταράττουσα τὸν νοῦν τῶν λεγο-
 μένων τῷ διασπᾶσθαι τὰς περιόδους. Τέλος δ' ἀπο-
 10 στάντα τοῦ δήμου καὶ ρεμβόμενον ἐν Πειραιεῖ δι' ἀθυ-
 μίαν Εὐνόμος ὁ Θριάσιος ἤδη πάνυ γέρον θεασάμενος
 ἐπετίμησεν, ὅτι τὸν λόγον ἔχων ὁμοιότατον τῷ Περι-
 κλέους προδίδωσιν ὑπ' ἀτολμίας καὶ μαλακίας ἑαυτὸν,
 οὔτε τοὺς ὄχλους ὑφιστάμενος εὐθαρσῶς, οὔτε τὸ σῶμα
 15 πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐξαρτυόμενος, ἀλλὰ τρυφῇ περιορῶν
 μαραινόμενον.

VII. Πάλιν δέ ποτέ φασιν ἐκπεσόντος αὐτοῦ καὶ
 ἀπιόντος οἴκαδε συγκεκαλυμμένου καὶ βαρέως φέροντος 849
 ἐπακολουθῆσαι Σάτυρον τὸν ὑποκριτὴν ἐπιτήδειον ὄντα
 20 καὶ συνελθεῖν. Ὀδυρομένου δὲ τοῦ Δημοσθένους πρὸς
 αὐτόν, ὅτι πάντων φιλοπονώτατος ὢν τῶν λεγόντων καὶ
 μικροῦ δέων καταναλωκένας τὴν τοῦ σώματος ἀκμὴν εἰς
 τοῦτο χάριν οὐκ ἔχει πρὸς τὸν δήμον, ἀλλὰ κραιπαλῶν-
 τες ἄνθρωποι ναῦται καὶ ἀμαθεῖς ἀκούονται καὶ κατέ-
 25 χουσι τὸ βῆμα, παρορᾶται δ' αὐτός, „Ἀληθῆ λέγεις, ὦ
 Δημοσθένης“ φάναι τὸν Σάτυρον, „ἀλλ' ἐγὼ τὸ αἴτιον
 ἰάσομαι ταχέως, ἂν μοι τῶν Εὐριπίδου τινὰ ῥήσεων ἢ
 Σοφοκλέους ἐθελήσης εἰπεῖν ἀπὸ στόματος.“ Εἰπόντος
 δὲ τοῦ Δημοσθένους μεταλαβόντα τὸν Σάτυρον οὔτω
 30 πλάσαι καὶ διεξελθεῖν ἐν ἤθει πρόποντι καὶ διαθέσει τὴν
 αὐτὴν ῥῆσιν, ὥσθ' ὅπως ἐτέραν τῷ Δημοσθένει φανῆ-
 ναι. Πεισθέντα δ' ὅσον ἐκ τῆς ὑποκρίσεως τῷ λόγῳ

κόσμοι καὶ χάριτος πρόσεστι, μικρὸν ἠγήσασθαι καὶ τὸ μηδὲν εἶναι τὴν ἄσκησιν ἀμελοῦντι τῆς προφορᾶς καὶ διαθέσεως τῶν λεγομένων. Ἐκ τούτου κατάγειον μὲν οἰκοδομησαὶ μελετητήριον, ὃ δὴ διεσώζετο καὶ καθ' ἡμᾶς, ἐνταῦθα δὲ πάντως μὲν ἐκάστης ἡμέρας κατιόντα 5 πλάττειν τὴν ὑπόκρισιν καὶ διαπονεῖν τὴν φωνήν, πολλάκις δὲ καὶ μῆνας ἑξῆς δύο καὶ τρεῖς συνάπτειν ξυρούμενον τῆς κεφαλῆς θάτερον μέρος ὑπὲρ τοῦ μηδὲ βουλομένῳ πάνυ προελθεῖν ἐνδέχεσθαι δι' αἰσχύνην.

VIII. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἐντεύ- 10 ξεις καὶ λόγους καὶ ἀσχολίας ὑποθέσεις ἐποιεῖτο καὶ ἀφορμὰς τοῦ φιλοπονεῖν. Ἀπαλλαγείς γὰρ αὐτῶν τάχιστα κατέβαινεν εἰς τὸ μελετητήριον, καὶ διεξῆει τὰς τε πράξεις ἐφεξῆς καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογισμούς. Ἔτι δὲ τοὺς λόγους, οἷς παρέτυχε λεγομένοις, ἀναλαμβάνά- 15 νων εἰς ἑαυτὸν εἰς γνώμας ἀνῆγε καὶ περιόδους, ἐπανορθώσεις τε παντοδαπὰς καὶ μεταφράσεις ἐκαινοτόμει τῶν εἰρημένων ὑφ' ἑτέρου πρὸς ἑαυτὸν ἢ ὑφ' αὐτοῦ πάλιν πρὸς ἄλλον. Ἐκ τούτου δόξαν εἶχεν ὡς οὐκ εὐφυῆς ὢν, ἀλλ' ἐκ πόνου συγκαϊμένη δεινότητι καὶ δυνάμει χρώ- 20 μενος. Ἐδόκει τε τούτου σημεῖον εἶναι μέγα τὸ μὴ ῥαδίως ἀκοῦσαί τινα Δημοσθένους ἐπὶ καιροῦ λέγοντος, ἀλλὰ καὶ καθήμενον ἐν ἐκκλησίᾳ πολλάκις τοῦ δήμου καλοῦντος ὀνομαστὶ μὴ παρελθεῖν, εἰ μὴ τύχοι πεφρον- 25 τικῶς καὶ παρεσκευασμένος. Εἰς τοῦτο δὲ ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν δημαγωγῶν ἐχλεύαζον αὐτὸν καὶ Πυθίας ἐπισκώπτων ἐλλυχνίων ἔφησεν ὅξειν αὐτοῦ τὰ ἐνθυμήματα. Τοῦτον μὲν οὖν ἠμεῖψατο πικρῶς ὁ Δημοσθένης. „Οὐ ταῦτά γάρ“ εἶπεν „ἐμοὶ καὶ σοί, ὦ Πυθία, ὁ λύχνος σύνοιδε.“ Πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους οὐ παντάπασιν ἦν ἕξαρ- 30 νος, ἀλλ' οὔτε γράψας οὔτ' ἄγραφα κομιδῇ λέγειν ὠμολόγει. Καὶ μέντοι δημοτικὸν ἀπέφικεν ἀνδρα τὸν λέγειν

μελετῶντα· θεραπείας γὰρ εἶναι τοῦτο δῆμον παρα-
σκευήν, τὸ δ' ὅπως ἔξουσιν οἱ πολλοὶ πρὸς τὸν λόγον
ἀφροντιστεῖν ὀλιγαρχικοῦ καὶ βία μᾶλλον ἢ πειθοῦ προσ-
έχοντος. Τῆς δὲ πρὸς καιρὸν ἀτολμίας αὐτοῦ καὶ τοῦτο
5 ποιοῦνται σημεῖον, ὅτι Δημάδης μὲν ἐκείνῳ θορυβη-
θέντι πολλάκις ἀναστὰς ἐκ προχείρου συνεῖπεν, ἐκεῖνος
δ' οὐδέποτε Δημάδῃ.

IX. Πόθεν οὖν, φαίη τις ἄν, ὁ Αἰσχίνης πρὸς τὴν ἐν
τοῖς λόγοις τόλμαν θαυμασιώτατον ἀπεκάλει τὸν ἄνδρα;
10 πῶς δὲ Πύθωνι τῷ Βυζαντίῳ θρασυνομένῳ καὶ ῥέοντι
πολλῷ κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἀναστὰς μόνος ἀντεῖπεν, ἡ
Λαμάρχου τοῦ Μυριναίου γεγραφότος ἐγκώμιον Ἀλεξάν-
δρου καὶ Φιλίππου τῶν βασιλέων, ἐν ᾧ πολλὰ Θηβαίους
καὶ Ὀλυνθίους εἰρήκει κακῶς, καὶ ἀναγινώσκοντος
15 Ὀλυμπίασι παραστὰς καὶ διεξελθὼν μεθ' ἱστορίας καὶ 850
ἀποδείξεως, ὅσα Θηβαίοις καὶ Χαλκιδεῦσιν ὑπάρχει καλὰ
πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πάλιν, ὅσων αἴτιοι γέγονασι κα-
κῶν οἱ κολακεύοντες Μακεδόνας, οὕτως ἐπέστρεψε τοὺς
παρόντας, ὥστε δεῖσαντα τῷ θορυβῶ τὸν σοφιστὴν
20 ὑπεκδῦναι τῆς πανηγύρεως; ἀλλ' ἔοικεν ὁ ἀνὴρ τοῦ
Περικλέους τὰ μὲν ἄλλα μὴ πρὸς αὐτὸν ἠγγήσασθαι, τὸ
δὲ πλάσμα καὶ τὸν σχηματισμὸν αὐτοῦ καὶ τὸ μὴ ταχέως
μηδὲ περὶ παντὸς ἐκ τοῦ παρισταμένου λέγειν, ὥσπερ
ἐκ τούτων μεγάλου γεγονότος, ζηλῶν καὶ μιμούμενος οὐ
25 πᾶνν προσῆσθαι τὴν ἐν τῷ καιρῷ δόξαν, οὐδ' ἐπὶ τύχῃ
πολλάκις ἐκὼν εἶναι ποιεῖσθαι τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ τόλ-
μαν γε καὶ θάρσος οἱ λεχθέντες ὑπ' αὐτοῦ λόγοι τῶν
γραφέντων μᾶλλον εἶχον, εἴ τι δεῖ πιστεύειν Ἐρατοσθένει
καὶ Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ καὶ τοῖς κωμικοῖς. Ὡν Ἐρατο-
30 σθένους μὲν φησιν αὐτὸν ἐν τοῖς λόγοις πολλαχοῦ γεγο-
νέναι παράβακχον, ὁ δὲ Φαληρεὺς τὸν ἔμμετρον ἐκεῖνον
ὄρκον ὁμόσαι ποτὲ πρὸς τὸν δῆμον ὥσπερ ἐνθουσιῶντα·

μὰ γῆν, μὰ κρήνας, μὰ ποταμούς, μὰ νάματα.
 τῶν δὲ κωμικῶν ὁ μὲν τις αὐτὸν ἀποκαλεῖ ῥωποπερπε-
 ρήθραν, ὁ δὲ παρασκώπτων ὡς χρώμενον τῷ ἀντιθέτῳ
 φησὶν οὕτως·

ἀπέλαβεν ὥσπερ ἔλαβεν. Β. ἠγάπησεν ἄν 5
 τὸ ῥῆμα τοῦτο παραλαβὼν Δημοσθένης.

ἐκτὸς εἰ μὴ νῆ Δία πρὸς τὸν ὑπὲρ Ἀλοννήσου λόγον ὁ
 Ἀντιφάνης καὶ τουτὶ πέπαιχεν, ἦν Ἀθηναίοις Δημο-
 σθένης συνεβούλευε μὴ λαμβάνειν, ἀλλ' ἀπολαμβάνειν
 παρὰ Φιλίππου. 10

Χ. Πλὴν τὸν γε Δημάδην πάντες ὠμολόγουν τῇ
 φύσει χρώμενον ἀνίκητον εἶναι καὶ παραφέρειν αὐτο-
 σχεδιάζοντα τὰς τοῦ Δημοσθένους σκέψεις καὶ παρα-
 σκευάς. Ἀρίστων δ' ὁ Χίτος καὶ Θεοφράστου τινὰ δόξαν
 ἱστορήκε περὶ τῶν ρητόρων. Ἐρωτηθέντα γάρ, ὁποῖός 15
 τις αὐτῷ φαίνεται ρήτωρ ὁ Δημοσθένης, εἶπεν· „Ἄξιός
 τῆς πόλεως.“ ὁποῖός δὲ Δημάδης· „Ἐπὲρ τὴν πόλιν.“
 Ὁ δ' αὐτὸς φιλόσοφος Πολύευκτος ἱστορεῖ τὸν Σφήτ-
 τιον, ἓνα τῶν τότε πολιτευομένων Ἀθήνησιν, ἀποφαί-
 νεσθαι, μέγιστον μὲν εἶναι ρήτορα Δημοσθένην, δυνα- 20
 τώτατον δὲ εἶπεν Φωκίωνα· πλεῖστον γάρ ἐν βραχυ-
 τάτῃ λέξει νοῦν ἐκφέρειν. Καὶ μέντοι καὶ τὸν Δημο-
 σθένην φασὶν αὐτὸν, ὅσάκις ἂν ἀντερῶν αὐτῷ Φωκίων
 ἀναβαίνοι, λέγειν πρὸς τοὺς συνήθεις· „Ἡ τῶν ἐμῶν
 λόγων κοπὴς ἀνίσταται.“ Τοῦτο μὲν οὖν ἄδηλον εἶτε 25
 πρὸς τὸν λόγον τοῦ ἀνδρὸς ὁ Δημοσθένης εἶτε πρὸς τὸν
 βίον καὶ τὴν δόξαν ἐπεπόνθει, πολλῶν πάνυ καὶ μα-
 κρῶν περιόδων ἐν ῥῆμα καὶ νεῦμα πίστιν ἔχοντος ἀν-
 θρώπου κυριώτερον ἠγούμενος.

ΧΙ. Τοῖς δὲ σωματικοῖς ἐλαττώμασι τοιαύτην ἐπι- 30
 γεν ἔσκησιν, ὡς ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἱστορεῖ, λέγων
 αὐτοῦ Δημοσθένους ἀκούειν πρεσβύτου γεγονότος, τὴν

μὲν ἀσάφειαν καὶ τραυλότητα τῆς γλώττης ἐκβιάζεσθαι
 καὶ διαρθροῦν εἰς τὸ στόμα ψήφους λαμβάνοντα καὶ
 ῥήσεις ἅμα λέγοντα, τὴν δὲ φωνὴν ἐν τοῖς δρόμοις γυ-
 μνάζεσθαι καὶ ταῖς πρὸς τὰ σιμὰ προσβάσει διαλεγό-
 5 μενον καὶ λόγους τινὰς ἢ στίχους ἅμα τῷ πνεύματι πυ-
 κνουμένῳ προφερόμενον· εἶναι δ' αὐτῷ μέγα κάτοπ-
 τρον οἴκοι, καὶ πρὸς τοῦτο τὰς μελέτας ἐξ ἐναντίας ἰστά-
 μενον περαίνειν. Λέγεται δ' ἀνθρώπου προσελθόντος
 δεομένου συνηγορίας καὶ διεξιόντος, ὡς ὑπὸ τοῦ λάβροι
 10 πληγᾶς, „Ἀλλὰ σύ γε“ φάναι τὸν Δημοσθένην, „τού-
 των ὧν λέγεις οὐδὲν πέπονθας.“ Ἐπιτείναντος δὲ τὴν
 φωνὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ βοῶντος „Ἐγὼ, Δημόσθενες,
 οὐδὲν πέπονθα;“ „Νὴ Δία“ φάναι „νῦν ἀκούω φωνὴν
 ἀδικουμένου καὶ πεπονθότος.“ Οὕτως ᾤετο μέγα πρὸς
 15 πίστιν εἶναι τὸν τόνον καὶ τὴν ὑπόκρισιν τῶν λεγόν-
 των. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ὑποκρινόμενος ἤρεσκε θαν- 851
 μαστῶς, οἱ δὲ χαρίεντες ταπεινὸν ἠγοῦντο καὶ ἀγεννὲς
 αὐτοῦ τὸ πλάσμα καὶ μαλακόν, ὧν καὶ Δημήτριος ὁ
 Φαληρεὺς ἐστίν. Αἰσίωνα δὲ φησιν Ἐρμιππος ἐρωτη-
 20 θέντα περὶ τῶν πάλαι ῥητόρων καὶ τῶν καθ' αὐτὸν εἰ-
 πεῖν, ὡς ἀκούων μὲν ἂν τις ἐθαύμασεν ἐκείνους εὐκό-
 σμως καὶ μεγαλοπρεπῶς τῷ δήμῳ διαλεγομένους, ἀνα-
 γινωσκόμενοι δ' οἱ Δημοσθένους λόγοι πολὺ τῇ κατα-
 σκευῇ καὶ δυνάμει διαφέρουσιν. Οἱ μὲν οὖν γεγραμ-
 25 μένοι τῶν λόγων ὅτι τὸ αὐστηρὸν πολὺ καὶ πικρὸν ἔχου-
 σι, τί ἂν λέγοι τις; ἐν δὲ ταῖς ἀπαντήσεσι ταῖς παρὰ τὸν
 καιρὸν ἐχοῖτο καὶ τῷ γελοίῳ. Δημάδου μὲν γὰρ εἰπόν-
 τος „Ἐμὲ Δημοσθένης, ἣ ὅς τὴν Ἀθηναῖν.“ „Αὐτὴ“
 εἶπεν „ἣ Ἀθηναῖα πρόην ἐν Κολλυτῷ μοιχεύουσα ἐλή-
 30 φθη.“ Πρὸς δὲ τὸν κλέπτην, ὃς ἐπεκαλεῖτο Χαλκοῦς,
 καὶ αὐτὸν εἰς τὰς ἀγρυπνίας αὐτοῦ καὶ νυκτογραφίας
 πειρώμενόν τι λέγειν „Οἶδα“ εἶπεν „ὅτι σε λυπῶ λύ-

χνον καίω. Ὑμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ θαυμά-
 ζετε τὰς γινομένας κλοπὰς, ὅταν τοὺς μὲν κλέπτας χαλ-
 κοῦς, τοὺς δὲ τοίχους πηλίνους ἔχωμεν.“ Ἀλλὰ περὶ
 μὲν τούτων καίπερ ἔτι πλείω λέγειν ἔχοντες ἐνταῦθα
 παυσόμεθα· τὸν δ' ἄλλον αὐτοῦ τρόπον καὶ τὸ ἦθος ὁ
 ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῆς πολιτείας θεωρεῖσθαι δίκαιόν
 ἔστιν.

XII. Ὁρμησε μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πράττειν τὰ κοινὰ τοῦ
 Φωκικοῦ πολέμου συνεσιῶτος, ὡς αὐτός τε φησι καὶ
 λαβεῖν ἔστιν ἀπὸ τῶν Φιλιππικῶν δημηγοριῶν. Αἱ 10
 μὲν γὰρ ἤδη διαπεπραγμένων ἐκείνων γεγόνασιν, αἱ δὲ
 προεσβύταται τῶν ἔγγιστα πραγμάτων ἄπτονται. Δῆ-
 λος δ' ἔστι καὶ τὴν κατὰ Μειδίου παρασκευασάμενος
 εἰπεῖν δίκην δύο μὲν ἐπὶ τοῖς τριάκοντα γεγονῶς ἔτη,
 μηδέπω δ' ἔχων ἰσχύν ἐν τῇ πολιτείᾳ μηδὲ δόξαν. Ὁ 15
 καὶ μάλιστά μοι δοκεῖ δεῖσας ἐπ' ἀργυρίῳ καταθέσθαι
 τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐχθρᾶν·

οὐ γάρ τι γλυκύθυμος ἀνὴρ ἦν οὐδ' ἀγανόφρων,
 ἀλλ' ἐντονος καὶ βίαιος περὶ τὰς ἀμύνας. Ὁρῶν δ' οὐ
 φαῦλον οὐδὲ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔργον ἄνδρα καὶ 20
 πλούτῳ καὶ λόγῳ καὶ φίλοις εὖ πεφραγμένον καθελεῖν,
 τὸν Μειδίαν, ἐνέδωκε τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ δεομένοις. Αἱ
 δὲ τρισχίλια καθ' ἑαυτὰς οὐκ ἄν μοι δοκοῦσι τὴν Δη-
 μοσθένους ἀμβλῦναι πικρίαν, ἐλπίζοντος καὶ δυναμέ-
 νου περιγενέσθαι. Λαβὼν δὲ τῆς πολιτείας καλὴν ὑπό- 25
 θεσιν τὴν πρὸς Φίλιππον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων δικαιολο-
 γίαν καὶ πρὸς ταύτην ἀγωνιζόμενος ἀξίως, ταχὺ δόξαν
 ἔσχε καὶ περίβλεπτος ὑπὸ τῶν λόγων ἦροθη καὶ τῆς παρ-
 ρησίας, ὥστε θαυμάζεσθαι μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι, θεραπεύ-
 εσθαι δ' ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως, πλείστον δ' αὐτοῦ 30
 λόγον εἶναι παρὰ τῷ Φιλίππῳ τῶν δημαγωγούντων,
 ὁμολογεῖν δὲ καὶ τοὺς ἀπεχθανομένους, ὅτι πρὸς ἐνδο-

ξον αὐτοῖς ἄνθρωπον ὁ ἀγών ἐστι. Καὶ γὰρ Αἰσχίνης καὶ Ὑπερείδης τοιαῦτα ὑπὲρ αὐτοῦ κατηγοροῦντες εἰρήμασιν.

XIII. Ὅθεν οὐκ οἶδ' ὅπως παρέστη Θεοπόμπῳ λέ-
 5 γειν, αὐτὸν ἀβέβαιον τῷ τρόπῳ γεγονέναι καὶ μήτε
 πράγμασι μήτ' ἀνθρώποις πολὺν χρόνον τοῖς αὐτοῖς
 ἐπιμένειν δυνάμενον. Φαίνεται γάρ, εἰς ἣν ἀπ' ἀρχῆς
 τῶν πραγμάτων μερίδα καὶ τάξιν αὐτὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ
 κατέστησε, ταύτην ἄχρι τέλους διαφυλάξας καὶ οὐ μό-
 10 νον ἐν τῷ βίῳ μὴ μεταβαλόμενος, ἀλλὰ καὶ τὸν βίον
 ἐπὶ τῷ μὴ μεταβαλέσθαι προέμενος. Οὐ γάρ, ὡς Δη-
 μάδης ἀπολογούμενος διὰ τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ μεταβολὴν
 ἔλεγεν, αὐτῷ μὲν αὐτὸν τάναντία πολλάκις εἰρηκέναι,
 τῇ δὲ πόλει μηδέποτε, καὶ Μελάνωπος ἀντιπολιτευόμε-
 15 νος Καλλιστράτῳ καὶ πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ χρήμασι με- 852
 τατιθέμενος εἰώθει λέγειν πρὸς τὸν δῆμον „Ὁ μὲν
 ἀνὴρ ἐχθρός, τὸ δὲ τῆς πόλεως νικάτω συμφέρον,“ Νι-
 κόδημος δ' ὁ Μεσσήνιος Κασάνδρῳ προστιθέμενος πρό-
 τερον, εἴτ' αὖθις ὑπὲρ Δημητρίου πολιτευόμενος οὐκ
 20 ἔφη τάναντία λέγειν, αἰεὶ γὰρ εἶναι συμφέρον ἀκροᾶ-
 σθαι τῶν κρατούντων, οὕτω καὶ περὶ Δημοσθένους
 ἔχομεν εἰπεῖν οἶον ἐκτρεπομένου καὶ πλαγιάζοντος ἢ
 φωνῆν ἢ προᾶξιν, ἀλλ' ὥσπερ ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀμεταβλήτου
 διαγράμματος τῆς πολιτείας ἓνα τόνον ἔχων ἐν τοῖς
 25 πράγμασιν αἰεὶ διετέλεσε. Παναίτιος δ' ὁ φιλόσοφος καὶ
 τῶν λόγων αὐτοῦ φησιν οὕτω γεγράφθαι τοὺς πλει-
 στους, ὡς μόνου τοῦ καλοῦ δι' αὐτὸ αἵρετοῦ ὄντος, τὸν
 περὶ τοῦ στεφάνου, τὸν κατὰ Ἀριστοκράτους, τὸν ὑπὲρ
 τῶν ἀτελειῶν, τοὺς Φιλιππικούς· ἐν οἷς πᾶσιν οὐ πρὸς
 30 τὸ ἥδιστον ἢ ῥᾶστων ἢ λυσιτελέστατον ἄγει τοὺς πολί-
 τας, ἀλλὰ πολλαχοῦ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν σωτηρίαν
 οἴεται δεῖν ἐν δευτέρῳ τάξει τοῦ καλοῦ ποιεῖσθαι καὶ

τοῦ πρέποντος, ὡς, εἶπε τῇ περὶ τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ φιλοτιμία καὶ τῇ τῶν λόγων εὐγενείᾳ παρῆν ἀνδρεία τε πολεμιστήριος καὶ τὸ καθαρῶς ἕκαστα πράττειν, οὐκ ἐν τῷ κατὰ Μοιροκλέα καὶ Πολύενκτον καὶ Ὑπερείδην ἀριθμῷ τῶν ρητόρων, ἀλλ' ἄνω μετὰ Κίμωνος καὶ Θου- 5 κυδίδου καὶ Περικλέους ἄξιος ἦν τίθεσθαι.

XIV. Τῶν γοῦν κατ' αὐτὸν ὁ Φωκίων οὐκ ἐπαι-
νουμένης προϊστάμενος πολιτείας, ἀλλὰ δοκῶν μακεδο-
νίζειν, ὅμως δι' ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην οὐδὲν οὐδαμῇ
χείρων ἔδοξεν Ἐφιάλτου καὶ Ἀριστείδου καὶ Κίμωνος 10
ἀνῆρ γενέσθαι. Δημοσθένης δ' οὐκ ὦν ἐν τοῖς ὅπλοις
ἀξιόπιστος, ὡς φησὶν ὁ Δημήτριος, οὐδὲ πρὸς τὸ λαμ-
βάνειν παντάπασιν ἀπωχυρωμένος, ἀλλὰ τῷ μὲν παρὰ
Φιλίππου καὶ Μακεδονίας ἀνάλωτος ὦν, τῷ δ' ἄνωθεν
ἐκ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων ἐπιβατὸς χρυσίῳ γεγωνῶς 15
καὶ κατακεκλυσμένος, ἐπαινέσαι μὲν ἰκανώτατος ἦν τὰ
τῶν προγόνων καλὰ, μιμήσασθαι δὲ οὐχ ὅμοιος. Ἐπεὶ
τούς γε καθ' αὐτὸν ρήτορας (ἔξω δὲ λόγου τίθεμαι Φω-
κίωνα) καὶ τῷ βίῳ παρῆλθε. Φαίνεται δὲ καὶ μετὰ παρ-
ρησίας μάλιστα τῷ δήμῳ διαλεγόμενος καὶ πρὸς τὰς 20
ἐπιθυμίας τῶν πολλῶν ἀντιτείνων καὶ τοῖς ἀμαρτήμα-
σιν αὐτῶν ἐπιφυόμενος, ὡς ἐκ τῶν λόγων λαβεῖν ἔστιν.
Ἱστορεῖ δὲ καὶ Θεόπομπος, ὅτι, τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τινα
προβαλλομένων αὐτὸν κατηγορίαν, ὡς δ' οὐχ ὑπήκουε,
θορυβοῦντων, ἀναστὰς εἶπεν· „Ἔμεις ἐμοί, ὡς ἄνδρες 25
Ἀθηναῖοι, συμβούλω μὲν, κἂν μὴ θέλητε, χρήσεσθε·
συκοφάντη δὲ οὐδὲ ἂν θέλητε.“ Σφόδρα δ' ἀριστοκρα-
τικὸν αὐτοῦ πολίτευμα καὶ τὸ περὶ Ἀντιφῶντος· ὄν
ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀφεθέντα συλλαβῶν ἐπὶ τὴν ἐξ Ἀρεί-
ου πάγου βουλήν ἀνήγαγε, καὶ παρ' οὐδὲν τὸ προσκροῦ- 30
σαι τῷ δήμῳ θέμενος ἤλεγξεν ὑπεσχημένου Φιλίππῳ τὰ
νεώρια ἐμπρήσειν· καὶ παραδοθεὶς ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς

βουλῆς ἀπέθανε. Κατηγόρησε δὲ καὶ τῆς ἱερείας Θεω-
ρίδος ὡς ἄλλα τε ῥαδιουργοῦσης πολλὰ καὶ τοὺς δού-
λους ἕξαπατᾶν διδασκούσης· καὶ θανάτου τιμησάμενος
ἀπέκτεινε.

5 XV. Λέγεται δὲ καὶ τὸν κατὰ Τιμοθέου τοῦ στρα-
τηγοῦ λόγον, ᾧ χρησάμενος Ἀπολλόδωρος εἶλε τὸν ἄν-
δρα τοῦ ὀφλήματος, Δημοσθένης γράψαι τῷ Ἀπολλο-
δώρῳ, καθάπερ καὶ τοὺς πρὸς Φορμίωνα καὶ Στέφανον,
ἐφ' οἷς εἰκότως ἠδόξεσε. Καὶ γὰρ ὁ Φορμίωv ἠγωνίζετο
10 λόγῳ Δημοσθένους πρὸς τὸν Ἀπολλόδωρον, ἀτεχνῶς
καθάπερ ἐξ ἑνὸς μαχαιροπωλίου τὰ κατ' ἀλλήλων ἐγχει-
ρίδια πωλοῦντος αὐτοῦ τοῖς ἀντιδίκους. Τῶν δὲ δημο-
σίων ὁ μὲν κατ' Ἀνδροτίωνος καὶ Τιμοκράτους καὶ Ἀρι-
στοκράτους ἑτέροις ἐγράφησαν, οὕτω τῇ πολιτείᾳ προσ-
15 ἐληλυθότος· δοκεῖ γὰρ δυεῖν ἢ τριῶν δέοντα ἔτη τριά- 853
κοντα γεγονῶς ἐξενεγκεῖν τοὺς λόγους ἐκείνους· τὸν δὲ
κατὰ Ἀριστογέιτονος αὐτὸς ἠγωνίσαστο, καὶ τὸν περὶ
τῶν ἀτελειῶν διὰ τὸν Χαβρίου παῖδα Κτήσιππον, ὧς
φησιν αὐτός, ὡς δ' ἔνιοι λέγουσι, τὴν μητέρα τοῦ νεα-
20 νίσκου μνώμενος. Οὐ μὴν ἔγρημε ταύτην, ἀλλὰ Σαμία
τινὶ συνώκησεν, ὡς ἱστορεῖ Δημήτριος ὁ Μάγνης ἐν τοῖς
περὶ συνωνύμων. Ὁ δὲ κατ' Αἰσχίνου τῆς παραπρο-
σβείας ἄδηλον εἰ λέλεκται· καίτοι φησὶν Ἰδομενεὺς παρὰ
τριάκοντα μόνας τὸν Αἰσχίνην ἀποφυγεῖν. Ἄλλ' οὐκ
25 ἔοικεν οὕτως ἔχειν τάληθές, εἰ δεῖ τοῖς περὶ στεφάνου
γεγραμμένοις ἑκατέρων λόγοις τεκμαίρεσθαι. Μέμνηται
γὰρ οὐδέτερος αὐτῶν ἐναργῶς οὐδὲ τρανῶς ἐκείνου τοῦ
ἀγῶνος ὡς ἄχρι δίκης προελθόντος. Ταυτὶ μὲν οὖν ἕτε-
ροι διακρινοῦσι μᾶλλον.

30 XVI. Ἡ δὲ τοῦ Δημοσθένους πολιτεία φανερά μὲν
ἦν ἔτι καὶ τῆς εἰρήνης ὑπαρχούσης οὐδὲν ἑῶντος ἀνεπι-
τίμητον τῶν πραττομένων ὑπὸ τοῦ Μακεδόνο^ς, ἀλλ' ἐφ'

ἐκάστῳ ταράττοντος τοὺς Ἀθηναίους καὶ διακαίοντος ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον. Διὸ καὶ παρὰ Φιλίπῳ πλείστος ἦν λόγος αὐτοῦ· καὶ ὅτε πρεσβεύων δέκατος ἦκεν εἰς Μακεδονίαν ἤκουσε μὲν πάντων Φίλιππος, ἀντεῖπε δὲ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας πρὸς τὸν ἐκείνου λόγον. Οὐ μὴν 5 ἐν γε ταῖς ἄλλαις τιμαῖς καὶ φιλοφροσύναις ὅμοιον αὐτὸν τῷ Δημοσθένει παρεῖχεν, ἀλλὰ προσήγετο τοὺς περὶ Αἰσχίνην καὶ Φιλοκράτην μᾶλλον. Ὅθεν ἐπαινούντων ἐκείνων τὸν Φίλιππον, ὡς καὶ λέγειν δυνατώτατον καὶ κάλλιστον ὀφθῆναι καὶ νῆ Δία συμπιεῖν ἰκανώτατον, 1ῃ ἤναγκάζετο βασκαίνων ἐπισκώπτειν, ὡς τὸ μὲν σοφιστοῦ, τὸ δὲ γυναικός, τὸ δὲ σπογγιάς εἶη, βασιλέως δ' οὐδὲν ἐγκώμιον.

XVII. Ἐπεὶ δ' εἰς τὸ πολεμεῖν ἔρρεπε τὰ πράγματα, τοῦ μὲν Φιλίππου μὴ δυναμένου τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, 15 τῶν δ' Ἀθηναίων ἐγειρομένων ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, πρῶτον μὲν εἰς Εὐβοίαν ἐξώρμησε τοὺς Ἀθηναίους καταδεδουλωμένην ὑπὸ τῶν τυράννων Φιλίπῳ· καὶ διαβάντες, ἐκείνου τὸ ψήφισμα γράψαντος, ἐξήλασαν τοὺς Μακεδόνας. Δεύτερον δὲ Βυζαντίοις ἐβοήθησε καὶ Πε- 20 ρινθίοις ὑπὸ τοῦ Μακεδόνοσ πολεμουμένοις, πείσας τὸν δῆμον ἀφέντα τὴν ἐχθραν καὶ τὸ μεμνησθαι τῶν περὶ τὸν συμμαχικὸν ἡμαρτημένων ἑκατέροις πόλεμον ἀποστεῖλαι δύναμιν αὐτοῖς, ὑφ' ἧς ἐσώθησαν. Ἐπειτα πρεσβεύων καὶ διαλεγόμενος τοῖς Ἑλλησι καὶ παροξύνων 25 συνέστησε πλὴν ὀλίγων ἅπαντας ἐπὶ τὸν Φίλιππον, ὥστε σύνταξιν γενέσθαι πεζῶν μὲν μυριάων καὶ πεντακισχιλίων, ἰππέων δὲ δισχιλίων, ἄνευ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων, χρήματα δὲ καὶ μισθοὺς τοῖς ξένοις εἰσφέρεισθαι προθύμως. Ὅτε καὶ φησι Θεόφραστος, ἀξιούντων τῶν 30 συμμαχῶν ὀρισθῆναι τὰς εἰσφοράς, εἰπεῖν Κρωβύλον τὸν δημαγωγόν, ὡς οὐ τεταγμένα σιτεῖται πόλεμος.

Ἐπηρεμένης δὲ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ μέλλον καὶ συνιστα-
 μένων κατ' ἔθνη καὶ πόλεις Εὐβοέων, Ἀχαιῶν, Κοριν-
 θίων, Μεγαρέων, Λευκαδίων, Κερκυραίων, ὁ μέγιστος
 ὑπελείπετο τῷ Δημοσθένει τῶν ἀγώνων, Θεβαίους
 5 προσαγαγέσθαι τῇ συμμαχίᾳ, χῶραν τε σύνορον τῆς Ἀτ-
 τικῆς καὶ δύναμιν ἐναγώνιον ἔχοντας, καὶ μάλιστα τότε
 τῶν Ἑλλήνων εὐδοκιμοῦντας ἐν τοῖς ὄπλοις. Ἦν δ' οὐ
 ῥάδιον ἐπὶ προσφάτοις εὐεργετήμασι τοῖς περὶ τὸν Φω-
 κικὸν πόλεμον τετιθασευμένους ὑπὸ τοῦ Φιλίππου με-
 10 ταστῆσαι τοὺς Θεβαίους, καὶ μάλιστα ταῖς διὰ τὴν γειτ-
 νίασιν ἀψιμαχίαις ἀναξαινομένων ἐκάστοτε τῶν πολε-
 μικῶν πρὸς ἀλλήλας διαφορῶν ταῖς πόλεσιν.

XVIII. Οὐ μὴν ἄλλ' ἐπεὶ Φίλιππος ὑπὸ τῆς περὶ 854
 τὴν Ἀμφισσαν εὐτυχίας ἐπαιρόμενος εἰς τὴν Ἐλάτειαν
 15 ἑξαίφνης ἐνέπεσε καὶ τὴν Φωκίδα κατέσχευεν, ἐκπεπληγ-
 μένων τῶν Ἀθηναίων καὶ μηδενὸς τολμῶντος ἀναβαί-
 νειν ἐπὶ τὸ βῆμα μηδὲ ἔχοντος ὅ τι χρὴ λέγειν, ἀλλ'
 ἀπορίας οὔσης ἐν μέσῳ καὶ σιωπῆς, παρελθὼν μόνος ὁ
 Δημοσθένης συνεβούλευε τῶν Θεβαίων ἔχεσθαι· καὶ
 20 τᾶλλα παραθαρρύνας καὶ μετεωρίσας, ὥσπερ εἰώθει,
 τὸν δῆμον ταῖς ἐλπίσιν ἀπεστάλη πρεσβευτῆς μεθ' ἐτέ-
 ρων εἰς Θήβας. Ἐπεμψε δὲ καὶ Φίλιππος, ὡς Μαρσύας
 φησὶν, Ἀμύνταν μὲν καὶ Κλέαρχον Μακεδόνας, Δάο-
 χον δὲ Θεσσαλὸν καὶ Θρασυδαῖον ἀντεροῦντας. Τὸ μὲν
 25 οὖν συμφέρον οὐ διέφευγε τοὺς τῶν Θεβαίων λογι-
 σμούς, ἀλλ' ἐν ὄμμασιν ἕκαστος εἶχε τὰ τοῦ πολέμου
 δεινά, ἔτι τῶν Φωκικῶν τραυμάτων νεαρῶν παραμε-
 νόντων· ἢ δὲ τοῦ ῥήτορος δύναμις, ὥς φησι Θεόπομπος,
 ἐκριπίζουσα τὸν θυμὸν αὐτῶν καὶ διακαίουσα τὴν φι-
 30 λοτιμίαν ἐπεσκότησε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ὥστε καὶ φό-
 βον καὶ λογισμὸν καὶ χάριν ἐκβαλεῖν αὐτοὺς ἐνθου-
 σιῶντας ὑπὸ τοῦ λόγου πρὸς τὸ καλόν. Οὕτω δὲ μέγα

καὶ λαμπρὸν ἐφάνη τὸ τοῦ δήτορος ἔργον, ὥστε τὸν μὲν Φίλιππον εὐθύς ἐπικηρυκεύεσθαι δεόμενον εἰρήνης, ὀρθὴν δὲ τὴν Ἑλλάδα γενέσθαι καὶ συνεξαναστῆναι πρὸς τὸ μέλλον, ὑπηρετεῖν δὲ μὴ μόνον τοὺς στρατηγοὺς τῷ Δημοσθένει ποιοῦντας τὸ προσταττόμενον, ἀλλὰ καὶ 5 τοὺς βοιωτάρχας, διοικεῖσθαι δὲ τὰς ἐκκλησίας ἀπάσας οὐδὲν ἤττον ὑπ' ἐκείνου τότε τὰς Θηβαίων ἢ τὰς Ἀθηναίων, ἀγαπωμένον παρ' ἀμφοτέροις καὶ δυναστεύοντος οὐκ ἀδίκως οὐδὲ παρ' ἀξίαν, ὥσπερ ἀποφαίνεται Θεόπομπος, ἀλλὰ καὶ πάνυ προσηκόντως. 10

XIX. Τύχη δέ τις [ὡς] ἔοικε δαιμόνιος ἐν περιφορᾷ πραγμάτων εἰς ἐκεῖνο καιροῦ συμπεραίνουσα τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος ἐναντιοῦσθαι τοῖς πραττομένοις καὶ πολλὰ σημεῖα τοῦ μέλλοντος ἀναφαίνειν, ἐν οἷς ἢ τε Πυθία δεινὰ προὔφαινε μαντεύματα, καὶ χρησμὸς ἦδετο 15 παλαιὸς ἐκ τῶν Σιβυλλείων·

τῆς ἐπὶ Θερμώδοντι μάχης ἀπάνευθε γενοίμην,
αἰετὸς ἐν νεφέεσσι καὶ ἠέρι θηήσασθαι.

κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλε.

Τὸν δὲ Θερμώδοντά φασιν εἶναι παρ' ἡμῖν ἐν Χαιρῶ-20 νείᾳ ποτάμιον μικρὸν εἰς τὸν Κηφισὸν ἐμβάλλον. Ἡμεῖς δὲ νῦν μὲν οὐδὲν οὕτω τῶν φευμάτων ἴσμεν ὀνομαζόμενον, εἰκάζομεν δὲ τὸν καλούμενον Αἷμονα Θερμώδοντα λέγεσθαι τότε· καὶ γὰρ παραρρεῖ παρὰ τὸ Ἡράκλειον, ὅπου κατεστρατοπέδευον οἱ Ἕλληνες· καὶ τε-25 κμαιρόμεθα τῆς μάχης γενομένης αἵματος ἐμπλησθέντα καὶ νεκρῶν τὸν ποταμὸν ταύτην διαλλάξαι τὴν προσηγορίαν. Ὁ δὲ Δουῖρις οὐ ποταμὸν εἶναι φησι τὸν Θερμώδοντα, ἀλλ' ἰστάντας τινὰς σκηνὴν καὶ περιορύττοντας ἀνδριαντίσκον εὐρεῖν λίθινον, ὑπὸ γραμμάτων τι-30 νῶν διασημαινόμενον ὡς εἴη Θερμώδων, ἐν ταῖς ἀγκά-

λαις Ἀμαζόνα φέροντα τετρωμένην. Ἐπὶ δὲ τούτῳ χρη-
σμὸν ἄλλον ἄδεσθαι λέγοντα·

τὴν δ' ἐπὶ Θερωμόδοντι μάχην μένε, παμμέλαν ὄρνι·
τηνεὶ τοι κρέα πολλὰ παρέσσειται ἀνθρώπεια.

- 5 XX. Ταῦτα μὲν οὖν ὅπως ἔχει, διαιτῆσαι χαλεπὸν·
ὁ δὲ Δημοσθένης λέγεται τοῖς τῶν Ἑλλήνων ὅπλοις
ἐκτεταρορηκῶς καὶ λαμπρὸς ὑπὸ θώμης καὶ προθυμίας
ἀνδρῶν τοσοῦτων προκαλουμένων τοὺς πολεμίους αἰ-
ρόμενος οὔτε χρησιμοῖς ἔαν προσέχειν οὔτε μαντείας
10 ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ τὴν Πυθίαν ὑπονοεῖν ὡς φιλιππίζου-
σαν, ἀναμιμνήσκων Ἐπαμινώνδου τοὺς Θηβαίους καὶ
Περικλέους τοὺς Ἀθηναίους, ὡς ἐκεῖνοι τὰ τοιαῦτα δεῖ- 855
λίας ἠγούμενοι προφάσεις ἐχρῶντο τοῖς λογισμοῖς. Μέ-
χρι μὲν οὖν τούτων ἀνῆρ ἦν ἀγαθός· ἐν δὲ τῇ μάχῃ
15 καλὸν οὐδὲν οὐδ' ὁμολογούμενον ἔργον οἷς εἶπεν ἀπο-
δειξάμενος ᾧχετο λιπῶν τὴν τάξιν, ἀποδρᾶς αἰσχιστα καὶ
τὰ ὅπλα ρίψας, οὐδὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀσπίδος, ὡς
ἔλεγε Πυθίας, αἰσχυνθεὶς, ἐπιγεγραμμένης γράμμασι
χρυσοῖς· Ἀγαθῇ τύχῃ. Παραυτίκα μὲν οὖν ὁ Φίλιππος
20 ἐπὶ τῇ νίκῃ διὰ τὴν χαρὰν ἐξυβρίσας καὶ κωμάσας ἐπὶ
τοὺς νεκροὺς μεθύων ἦδε τὴν ἀρχὴν τοῦ Δημοσθένους
ψηφίσματος πρὸς πόδα διαιρῶν καὶ ὑποκρούων·

- Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεὺς τὰδ' εἶπεν·
ἐκνήψας δὲ καὶ τὸ μέγεθος τοῦ περιστάντος αὐτὸν ἀγῶ-
25 νος ἐν νῶ λαβὼν ἔφριττε τὴν δεινότητα καὶ τὴν δύνα-
μιν τοῦ ρήτορος, ἐν μέρει μικρῶ μιᾶς ἡμέρας τὸν ὑπὲρ
τῆς ἡγεμονίας καὶ τοῦ σώματος ἀναρροῦναι κίνδυνον
ἀναγκασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ. Διῖκτο δ' ἡ δόξα μέχρι τοῦ
Περσῶν βασιλέως· κἀκεῖνος ἔπεμψε τοῖς σατραπαις ἐπὶ
30 θάλασσαν γράμματα, χρήματα Δημοσθένει διδόναι κε-
λευσῶν καὶ προσέχειν ἐκείνῳ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, ὡς
περισπάσαι δυναμένῳ καὶ κατασχεῖν ταῖς Ἑλληνικαῖς

ταραχαῖς τὸν Μακεδόνα. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐφώ-
ρασεν Ἀλέξανδρος, ἐν Σάρδεσιν ἐπιστολὰς τινὰς ἀνευ-
ρῶν τοῦ Δημοσθένους καὶ γράμματα τῶν βασιλέως
στρατηγῶν, δηλοῦντα τὸ πλῆθος τῶν δοθέντων αὐτῷ
χρημάτων. 5

XXI. Τότε δὲ τῆς ἀτυχίας τοῖς Ἑλλησι γεγενημένης
οἱ μὲν ἀντιπολιτευόμενοι ῥήτορες ἐπεμβαίνοντες τῷ
Δημοσθένει κατεσκεύαζον εὐθύνας καὶ γραφὰς ἐπ' αὐ-
τόν· ὁ δὲ δῆμος οὐ μόνον τούτων ἀπέλυεν, ἀλλὰ καὶ τι-
μῶν διετέλει καὶ προκαλούμενος αὐτίς ὡς εὖνουν εἰς 10
τὴν πολιτείαν, ὥστε καὶ τῶν ὀστέων ἐκ Χαιρωνείας κο-
μισθέντων καὶ θαπτομένων τὸν ἐπὶ τοῖς ἀνδράσιν ἔπαι-
νον εἰπεῖν ἀπέδωκεν, οὐ ταπεινῶς οὐδ' ἀγεννῶς φέρων
τὸ συμβεβηκός, ὡς γράφει καὶ τραγωδεῖ Θεόπομπος,
ἀλλὰ τῷ τιμᾶν μάλιστα καὶ κοσμεῖν τὸν σύμβουλον ἀπὸ- 15
δεικνύμενος τὸ μὴ μεταμέλεσθαι τοῖς βεβουλευμένοις.
Τὸν μὲν οὖν λόγον εἶπεν ὁ Δημοσθένης, τοῖς δὲ ψη-
φίσμασιν οὐχ ἑαυτόν, ἀλλ' ἐν μέρει τῶν φίλων ἕκαστον
ἐπέγραφεν, ἔξοικονίζόμενος τὸν ἴδιον δαίμονα καὶ τὴν
τύχην, ἕως αὐτίς ἀνεθάρρησε Φιλίππου τελευτήσαν- 20
τος. Ἐτελεύτησε δὲ τῇ περὶ Χαιρωνείαν εὐτυχία χρό-
νον οὐ πολὺν ἐπιβιώσας· καὶ τοῦτο δοκεῖ τῷ τελευταίῳ
τῶν ἐπῶν ὁ χρησμὸς ἀποθεσπίσαι·

κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλεν.

XXII. Ἐγνώ μὲν οὖν κρύφα τὴν τοῦ Φιλίππου τε- 25
λευτήν ὁ Δημοσθένης, προκαταλαμβάνων δὲ τὸ θαρ-
ρεῖν ἐπὶ τὰ μέλλοντα τοὺς Ἀθηναίους προῆλθε φαιδρὸς
εἰς τὴν βουλήν, ὡς ὄναρ ἑωρακώς, ἀφ' οὗ τι μέγα προσ-
δοκᾶν Ἀθηναίοις ἀγαθόν· καὶ μετ' οὐ πολὺ παρήσαν
οἱ τὸν Φιλίππου θάνατον ἀπαγγέλλοντες. Εὐθύς οὖν 30
ἔθουον εὐαγγέλια καὶ στεφανοῦν ἐψηφίσαντο Πανσα-
νίαν. Καὶ προῆλθεν ὁ Δημοσθένης ἔχων λαμπρὸν ἱμά-

τιον ἔστεφανωμένος, ἐβδόμην ἡμέραν τῆς θυγατρὸς αὐ-
 τοῦ τεθνηκυίας, ὡς ὁ Αἰσχίνης φησὶ λοιδορῶν ἐπὶ τούτῳ
 καὶ κατηγορῶν αὐτοῦ μισοτεκνίαν, αὐτὸς ὢν ἀγεννῆς
 καὶ μαλακός, εἰ τὰ πένθη καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς ἡμέρου
 5 καὶ φιλοστόργου ψυχῆς ἐποιεῖτο σημεῖα, τὸ δὲ ἀλύπως
 φέρειν ταῦτα καὶ πράως ἀπεδοκίμαζεν. Ἐγὼ δ', ὡς μὲν
 ἐπὶ θανάτῳ βασιλέως ἡμέρως οὕτω καὶ φιλανθρωπίως
 ἐν οἷς ἠτύχησε χρησαμένου πταίσασιν αὐτοῖς στεφανη-
 φορεῖν καλῶς εἶχε καὶ θύειν, οὐκ ἂν εἶποιμι· πρὸς γὰρ
 10 τῷ νεμεσητῷ καὶ ἀγεννές, ζῶντα μὲν τιμᾶν καὶ ποιεῖ-
 σθαι πολίτην, πεσόντος δ' ὑφ' ἑτέρου μὴ φέρειν τὴν
 χαρὰν μετρίως, ἀλλ' ἐπισκιρτᾶν τῷ νεκρῷ καὶ παιω-
 νίζειν, ὥσπερ αὐτοὺς ἀνδραγαθήσαντας· ὅτι μέντοι
 τὰς οἰκοὶ τύχας καὶ δάκρυα καὶ ὀδυρμοὺς ἀπολιπὼν
 15 ταῖς γυναιξὶν ὁ Δημοσθένης ἂ τῇ πόλει συμφέρειν ᾤετο,
 ταῦτ' ἔπραττεν, ἐπαινῶ καὶ τίθεμαι πολιτικῆς καὶ ἀν-
 δρώδους ψυχῆς ἀεὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἰστάμενον καὶ τὰ οἰ-
 κεία πάθη καὶ πράγματα τοῖς δημοσίοις ἐπανέχοντα τη-
 ρεῖν τὸ ἀξίωμα πολὺ μᾶλλον ἢ τοὺς ὑποκριτὰς τῶν βα-
 20 σιλικῶν καὶ τυραννικῶν προσώπων, οὓς ὀρωμεν οὔτε
 κλαίοντας οὔτε γελῶντας ἐν τοῖς θεάτροις, ὡς αὐτοὶ
 θέλουσιν, ἀλλ' ὡς ὁ ἀγὼν ἀπαιτεῖ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν.
 Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ δεῖ τὸν ἀτυχήσαντα μὴ περιορᾶν
 ἀπαρηγόρητον ἐν τῷ πάθει κείμενον, ἀλλὰ καὶ λόγοις
 25 χρῆσθαι κουφίζουσι καὶ πρὸς ἡδῖα πράγματα τρέπειν
 τὴν διάνοικαν, ὥσπερ οἱ τοὺς ὀφθαλμιῶντας ἀπὸ τῶν
 λαμπρῶν καὶ ἀντιτύπων ἐπὶ τὰ χλωρὰ καὶ μαλακὰ χρώ-
 ματα τὴν ὄψιν ἀπάγειν κελεύοντες, πόθεν ἂν τις ἐπα-
 γάγοιτο βελτίω παρηγορίαν ἢ πατρίδος εὐτυχούσης ἐκ
 30 τῶν κοινῶν παθῶν ἐπὶ τὰ οἰκεία σύγκρασιν ποριζόμε-
 νος τοῖς βελτίοσιν ἀφανίζουσιν τὰ χεῖρω; Ταῦτα μὲν
 οὖν εἰπεῖν προήχθημεν ὀρῶντες ἐπικλῶντα πολλοὺς

καὶ ἀποθηλύνοντα τὸν Αἰσχίνην τῷ λόγῳ τούτῳ πρὸς οἶκτον.

XXIII. Αἱ δὲ πόλεις πάλιν τοῦ Δημοσθένους ἀναρριπίζοντος αὐτὰς συνίσταντο. Καὶ Θηβαῖοι μὲν ἐπέθεντο τῇ φρουρᾷ καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον, ὅπλα τοῦ Δη- 5
μοσθένους αὐτοῖς συμπαρασκευάσαντος, Ἀθηναῖοι δ' ὡς πολεμήσοντες μετ' αὐτῶν παρεσκευάζοντο. Καὶ τὸ βῆμα κατεῖχεν ὁ Δημοσθένης, καὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ στρατηγούς τοῦ βασιλέως ἔγραφε τὸν ἐκεῖθεν ἐπεγεῖρων πόλε-
μον Ἀλεξάνδρῳ, παῖδα καὶ Μαργίτην ἀποκαλῶν αὐτόν. 10
Ἐπεὶ μέντοι τὰ περὶ τὴν χώραν θέμενος παρῆν αὐτὸς μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐξεκέκοπτο μὲν ἢ θρασύτης τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ Δημοσθένης ἀπεσβήκει, Θηβαῖοι δὲ προδοθέντες ὑπ' ἐκείνων ἠγωνίσαντο καθ' αὐτούς καὶ τὴν πόλιν ἀπέβαλον. Θορύβου δὲ μεγάλου 15
τοὺς Ἀθηναίους περιεστῶτος, ἀπεστάλη μὲν ὁ Δημοσθένης αἰρεθεὶς μεθ' ἑτέρων πρεσβευτῆς πρὸς Ἀλέξανδρον, δεισας δὲ τὴν ὀργὴν ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος ἀνεχώρησεν ὀπίσω καὶ τὴν πρεσβείαν ἀφῆκεν. Εὐθύς δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐξήτει πέμπων τῶν δημαγωγῶν δέκα μὲν, 20
ὡς Ἰδομενεὺς καὶ Δοῦρις εἰρήκασιν, ὀκτῶ δ', ὡς οἱ πλεῖστοι καὶ δοκιμώτατοι τῶν συγγραφέων, τούσδε, Δημοσθένην, Πολύευκτον, Ἐφιάλτην, Λυκούργον, Μιροκλέα, Δήμωνα, Καλλισθένην, Χαρίδημον. Ὅτε καὶ τὸν περὶ τῶν προβάτων λόγον ὁ Δημοσθένης, ὡς τοῖς 25
λύκοις τοὺς κύνας ἐξέδωκε, διηγησάμενος αὐτὸν μὲν εἶκασε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κυσὶν ὑπὲρ τοῦ δήμου μαχομένοις, Ἀλέξανδρον δὲ τὸν Μακεδόνα μονόλυκον προσηγόρευσεν. Ἐτι δ' „ὥσπερ“ ἔφη, „τοὺς ἐμπόρους ὀρώμεν ὅταν ἐν τρυβλίῳ δεῖγμα περιφέρωσι, δι' ὅλι- 30
γων πυρῶν τοὺς πολλοὺς πιπράσκοντας, οὕτως ἐν ἡμῖν λαυθάνετε πάντας αὐτοὺς συνεκδιδόντες.“ Ταυτα

μὲν οὖν Ἀριστόβουλος ὁ Κασσανδρεὺς ἱστόρηκε. Βου-
 λευομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ διαπορούντων ὁ Δη-
 μάδης λαβὼν πέντε τάλαντα παρὰ τῶν ἀνδρῶν ὠμολό-
 γησε πρεσβεύσειν καὶ δεήσεσθαι τοῦ βασιλέως ὑπὲρ αὐ-
 5 τῶν, εἴτε τῇ φιλίᾳ πιστεύων, εἴτε προσδοκῶν μεστὸν
 εὐρήσειν ὥσπερ λέοντα φόνου κεκορησμένον. Ἐπεισε
 δ' οὖν καὶ παρητήσατο τοὺς ἀνδρας ὁ Δημάδης καὶ δι-
 ἤλλαξεν αὐτῷ τὴν πόλιν.

XXIV. Ἀπελθόντος δὲ Ἀλεξάνδρου μεγάλοι μὲν 857
 10 ἦσαν οὗτοι, ταπεινὰ δ' ἔπραττεν ὁ Δημοσθένης. Κι-
 νουμένῳ δὲ Ἄγιδι τῷ Σπαρτιάτῃ βραχέα συνεκινήθη
 πάλιν, εἴτ' ἔπτηξε, τῶν μὲν Ἀθηναίων οὐ συνεξανα-
 στάντων, τοῦ δ' Ἄγιδος πεσόντος καὶ τῶν Λακεδαιμο-
 νίων συντριβέντων. Εἰσῆχθη δὲ τότε καὶ ἡ περὶ τοῦ
 15 στεφάνου γραφὴ κατὰ Κτησιφῶντος, γραφεῖσα μὲν ἐπὶ
 Χαιρώνδου ἄρχοντος μικρὸν ἐπάνω τῶν Χαιρωνικῶν,
 κριθεῖσα δ' ὕστερον ἔτεσι δέκα ἐπ' Ἀριστοφῶντος, γε-
 νομένη δὲ ὡς οὐδεμία τῶν δημοσίων περιβόητος διὰ
 τε τὴν δόξαν τῶν λεγόντων καὶ τὴν τῶν δικαζόντων εὐ-
 20 γένειαν, οἳ τοῖς ἐλαύνουσι τὸν Δημοσθένην τότε πλεῖ-
 στον δυναμένοις καὶ μακεδονίζουσιν οὐ προήκαντο τὴν
 κατ' αὐτοῦ ψῆφον, ἀλλ' οὕτω λαμπρῶς ἀπέλυσαν, ὥστε
 τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων Αἰσχίνην μὴ μεταλαβεῖν.
 Ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐθύς ἐκ τῆς πόλεως ὄχρετ' ἀπιὼν καὶ
 25 περὶ Ῥόδον καὶ Ἰωνίαν σοφιστεύων κατεβίωσε.

XXV. Μετ' οὐ πολὺ δ' Ἄρπαλος ἦκεν ἐξ Ἀσίας εἰς
 τὰς Ἀθήνας ἀποδράς Ἀλέξανδρον, αὐτῷ τε πράγματα
 συνειδῶς πονηρὰ δι' ἀσωτίαν, κἀκεῖνον ἤδη χαλεπὸν
 ὄντα τοῖς φίλοις δεδοικῶς. Καταφυγόντος δὲ πρὸς τον
 30 δῆμον αὐτοῦ καὶ μετὰ τῶν χρημάτων καὶ τῶν νεῶν αὐ-
 τὸν παραδιδόντος, οἳ μὲν ἄλλοι ῥήτορες εὐθύς ἐποφθαλ-
 μιάσαντες πρὸς τὸν πλοῦτον ἐβροήθουν καὶ συνέπει-

θον τοὺς Ἀθηναίους δέχεσθαι καὶ σώζειν τὸν ἱκέτην.
 Ὁ δὲ Δημοσθένης πρῶτον μὲν ἀπελαύνειν συνεβούλευε
 τὸν Ἄρπαλον καὶ φυλάττεσθαι, μὴ τὴν πόλιν ἐμβάλω-
 σιν εἰς πόλεμον ἐξ οὐκ ἀναγκαίας καὶ ἀδίκου προφά-
 σεως· ἡμέραις δ' ὀλίγαις ὕστερον ἐξεταζομένων τῶν 5
 χρημάτων ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ἄρπαλος ἤσθέντα βαρβαρικῇ
 κύλικι καὶ καταμανθάνοντα τὴν τορείαν καὶ τὸ εἶδος.
 ἐκέλευσε διαβαστάσαντα τὴν ὀλκὴν τοῦ χρυσίου σκέψα-
 σθαι. Θαυμάσαντος δὲ τοῦ Δημοσθένους τὸ βάρος καὶ
 πυθομένου, πόσον ἄγει, μειδιάσας ὁ Ἄρπαλος „Ἄξει 10
 σοι“ φησὶν „εἴκοσι τάλαντα.“ καὶ γενομένης τάχιστα
 τῆς νυκτὸς ἐπεμψεν αὐτῷ τὴν κύλικα μετὰ τῶν εἴκοσι
 ταλάντων. Ἦν δ' ἄρα δεινὸς ὁ Ἄρπαλος ἐρωτικοῦ πρὸς
 χρυσίου ἀνδρὸς ὅφει καὶ διαχύσει καὶ βολαῖς ὀμμάτων
 ἀνευρεῖν ἦθος. Οὐ γὰρ ἀντέσχεν ὁ Δημοσθένης, ἀλλὰ 15
 πληγείς ὑπὸ τῆς δωροδοκίας ὥσπερ παραδεδεγμένος
 φρουρὰν προσκεχωρήκει τῷ Ἀρπάλῳ. Καὶ μεθ' ἡμέραν
 εὐ καὶ καλῶς ἐρίοις καὶ ταινίαις κατὰ τοῦ τραχήλου κα-
 θελιξάμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν προῆλθε· καὶ κελευόν-
 των ἀνίστασθαι καὶ λέγειν διένευεν, ὡς ἀποκεκομμένης 20
 αὐτῷ τῆς φωνῆς. Οἱ δ' εὐφρεῖς χλευάζοντες οὐχ ὑπὸ
 συνάγῃς ἔφραζον, ἀλλ' ὑπ' ἀργυράγῃς εἰλήφθαι νύ-
 κτωρ τὸν δημαγωγόν. Ὑστερον δὲ τοῦ δήμου παντὸς αἰ-
 σθομένου τὴν δωροδοκίαν καὶ βουλόμενον ἀπολογεῖ-
 σθαι καὶ πείθειν οὐκ ἐῶντος, ἀλλὰ χαλεπαίνοντος καὶ 25
 θορυβοῦντος, ἀναστάς τις ἔσκωψεν εἰπών· „Οὐκ ἀκού-
 σεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦ τὴν κύλικα ἔχοντος;“
 Τότε μὲν οὖν ἀπέπεμψαν ἐκ τῆς πόλεως τὸν Ἄρπαλον,
 δεδιότες δὲ μὴ λόγον ἀπαιτῶνται χρημάτων ὧν διηρ-
 πάκεσαν οἱ ῥήτορες, ζήτησιν ἐποιοῦντο νεανικὴν καὶ 30
 τας οἰκίας ἐπιόντες ἠρεύνων, πλὴν τῆς Καλλικλέους τοῦ
 Ἀρρενίδου. Μόνην γὰρ τὴν τούτου νεωστὶ γεγαμηκό-

τος οὐκ εἶασαν ἐλεγχθῆναι, νύμφης ἔνδον οὔσης, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος.

XXVI. Ὁ δὲ Δημοσθένης ὁμόσε χωρῶν εἰσήνεγκε ψήφισμα τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν ἐξετάσαι τὸ 5
 5 πρῶγμα καὶ τοὺς ἐκείνη δόξαντας ἀδικεῖν δοῦναι δίκην. Ἐν δὲ πρώτοις αὐτοῦ τῆς βουλῆς ἐκείνου καταψηφισα-
 μένης, εἰσῆλθε μὲν εἰς τὸ δικαστήριον, ὄφλων δὲ πεν-
 τήκοντα ταλάντων δίκην καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸ δεσμω-
 τήριον, αἰσχύνῃ τῆς αἰτίας φασὶ καὶ δι' ἀσθένειαν τοῦ 858
 10 σώματος οὐ δυναμένου φέρειν τὸν εἰργμὸν ἀποδρᾶναι
 τοὺς μὲν λαθόντα, τῶν δὲ λαθεῖν ἐξουσίαν δόντων. Λέ-
 γεται γοῦν, ὡς οὐ μακρὰν τοῦ ἄστεος φεύγων αἰσθητοί-
 τινας τῶν διαφόρων αὐτῷ πολιτῶν ἐπιδιώκοντας, καὶ
 βούλοιο μὲν αὐτὸν ἀποκρύπτειν, ὡς δ' ἐκεῖνοι φθεγ-
 15 ξάμενοι τοῦνομα καὶ προσελθόντες ἐγγὺς ἐδέοντο λα-
 βεῖν ἐφόδια παρ' αὐτῶν, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο κομίζοντες ἀρ-
 γύριον οἴκοθεν καὶ τούτου χάριν ἐπιδιώξαντες αὐτόν,
 ἅμα δὲ θαρρεῖν παρεκάλουν καὶ μὴ φέρειν ἀνιαρῶς τὸ
 συμβεβηκός, ἔτι μᾶλλον ἀνακλαύσασθαι τὸν Δημοσθέ-
 20 νην καὶ εἰπεῖν· „Πῶς δ' οὐ μέλλω φέρειν βαρέως ἀπολι-
 πῶν πόλιν ἐχθροὺς τοιούτους ἔχουσιν, οἷους ἐν ἑτέρῳ
 φίλους εὔρειν οὐ ρᾶδιόν ἐστιν;“ Ἦνεγκε δὲ τὴν φυγὴν
 μαλακῶς, ἐν Αἰγίνῃ καὶ Τροιζῆνι καθεζόμενος τὰ πολλὰ
 καὶ πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀποβλέπων δεδακρυμένος, ὥστε
 25 φωνὰς οὐκ εὐγνώμονας οὐδ' ὁμολογούσας τοῖς ἐν τῇ
 πολιτείᾳ νεανιεύμασιν ἀπομνημονεύεσθαι. Λέγεται γὰρ
 ἐκ τοῦ ἄστεος ἀπαλλαττόμενος καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν
 ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰπεῖν· „ὦ δέσποινα Πολιάς, τί
 δὴ τρισὶ τοῖς χαλεπωτάτοις χαιρέεις θηροῖσι, γλανκὶ καὶ
 30 δράκοντι καὶ δῆμῳ;“ Τοὺς δὲ προσιόντας αὐτῷ καὶ
 συνδιατρίβοντας νεανίσκους ἀπέτρεπε τῆς πολιτείας λε-
 γων ὡς, εἰ, θυεῖν προκειμένων ὁδῶν ἀπ' ἀρχῆς, τῆς

μὲν ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς δ' ἄντικρυς εἰς τὸν ὄλεθρον, ἐτύγχανε προειδῶς τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν κακὰ, φόβους καὶ φθόνους καὶ διαβολὰς καὶ ἀγῶνας, ἐπὶ ταύτην ἂν ὀρμῆσαι τὴν εὐθύ τοῦ θανάτου τείνουσαν.

5

XXVII. Ἀλλὰ γὰρ ἔτι φεύγοντος αὐτοῦ τὴν εἰρημίνην φυγὴν Ἀλέξανδρος μὲν ἐτελεύτησε, τὰ δ' Ἑλληνικὰ συνίσταντο πάλιν, Λεωσθένους ἀνδραγαθοῦντος καὶ περιτειχίζοντος Ἀντιπάτρου ἐν Λαμία πολιορκούμενον. Πυθίας μὲν οὖν ὁ ῥήτωρ καὶ Καλλιμέδων ὁ Κάραβος ἰ0
ἐξ Ἀθηνῶν φεύγοντες Ἀντιπάτρῳ προσεγένοντο καὶ μετὰ τῶν ἐκείνου φίλων καὶ πρέσβειων περιϊόντες οὐκ εἶων ἀφίστασθαι τοὺς Ἕλληνας οὐδὲ προσέχειν τοῖς Ἀθηναίοις. Δημοσθένης δὲ τοῖς ἐξ ἄστεος πρεσβεύουσι προσμιξας ἑαυτὸν ἠγωνίζετο καὶ συνέπραττεν, ὅπως αἱ 15
πόλεις συνεπιθήσονται τοῖς Μακεδόσι καὶ συνεκβαλοῦσιν αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος. Ἐν δ' Ἀρκαδίᾳ καὶ λοιδορίαν τοῦ Πυθέου καὶ τοῦ Δημοσθένης γενέσθαι πρὸς ἀλλήλους εἰρηκεν ὁ Φύλαρχος ἐν ἐκκλησίᾳ, τοῦ μὲν ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων, τοῦ δ' ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων λέγοντος. 20
Λέγεται δὲ τὸν μὲν Πυθέαν εἰπεῖν ὅτι, καθάπερ οἰκίαν, εἰς ἣν ὄνειον εἰσφέρεται γάλα, κακόν τι πάντως ἔχειν νομίζομεν, οὕτω καὶ πόλιν ἀνάγκη νοσεῖν, εἰς ἣν Ἀθηναίων πρεσβεία παραγίνεται· τὸν δὲ Δημοσθένην στρέψαι τὸ παράδειγμα φήσαντα, καὶ τὸ γάλα τὸ ὄνειον ἐφ' 25
ὑγιείᾳ καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ σωτηρίᾳ παραγίνεσθαι τῶν νοσοῦντων. Ἐφ' οἷς ἦσθεῖς ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ψηφίζεται τῷ Δημοσθένει κάθοδον. Τὸ μὲν οὖν ψήφισμα Δήμων ὁ Παιανιεύς, ἀνεψιὸς ὢν Δημοσθένης, εἰσήνεγκεν· ἐπέμφθη δὲ τριήρης ἐπ' αὐτὸν εἰς 30
Αἰγίαν. Ἐκ δὲ Πειραιῶς ἀνέβαινεν οὔτε ἄρχοντας οὔτε ἱερέως ἀπολειφθέντος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων πολι-

τῶν ὁμοῦ πάντων ἀπαντώντων καὶ δεχομένων προθύ-
 μως. Ὅτε καὶ φησιν αὐτὸν ὁ Μάγνης Δημήτριος ἀνα-
 τεύναντα τὰς χεῖρας μακαρίζαι τῆς ἡμέρας ἐκείνης αὐ-
 τόν, ὡς βέλτιον Ἀλκιβιάδου κατιόντα· πεπεισμένους
 5 γάρ, οὐ βεβιασμένους, ὑπ' αὐτοῦ δέχεσθαι τοὺς πολί-
 τας. Τῆς δὲ χρηματικῆς ζημίας αὐτῷ μενούσης (οὐ γὰρ
 ἔξῃν χάριτι λῦσαι καταδίκην) ἐσοφίσαντο πρὸς τὸν νό- 859
 μον. Εἰωθότες γὰρ ἐν τῇ θυσίᾳ τοῦ Διὸς τοῦ σωτήρος
 ἀργύριον τελεῖν τοῖς κατασκευάζουσι καὶ κοσμοῦσι τὸν
 10 βωμόν, ἐκείνῳ τότε ταῦτα ποιῆσαι καὶ παρασχεῖν πεντή-
 κοντα ταλάντων ἐξέδωκαν, ὅσον ἦν τίμημα τῆς κατα-
 δίκης.

XXVIII. Οὐ μὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπέλαυσε τῆς
 πατριῶδος κατελθὼν, ἀλλὰ ταχὺ τῶν Ἑλληνικῶν πραγ-
 15 μάτων συντριβέντων Μεταγρετινῶνος μὲν ἢ περὶ Κραν-
 νῶνα μάχῃ συνέπεσε, Βοηδρομιῶνος δὲ παρήλθεν εἰς
 Μουνυχίαν ἢ φρουρά, Πυανεψιῶνος δὲ Δημοσθένης
 ἀπέθανε τόνδε τὸν τρόπον. Ὡς Ἀντίπατρος καὶ Κρατε-
 ρὸς ἠγγέλλοντο προσιόντες ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, οἱ μὲν περὶ
 20 τὸν Δημοσθένην φθάσαντες ὑπέξῃλθον ἐκ τῆς πόλεως,
 ὁ δὲ δῆμος αὐτῶν θάνατον κατέγνω Δημάδου γράψαν-
 τος. Ἄλλων δὲ ἀλλαχοῦ διασπαρέντων ὁ Ἀντίπατρος
 περιέπεμπε τοὺς συλλαμβάνοντας, ὧν ἠγεμῶν ἦν Ἀρ-
 χίας ὁ κληθεὶς φυγαδοθήρας. Τοῦτον δὲ Θούριον ὄντα
 25 τῷ γένει λόγος ἔχει τραγωδίας ὑποκρίνεσθαι ποτε, καὶ
 τὸν Αἰγινίτην Πῶλον τὸν ὑπερβαλόντα τῇ τέχνῃ πάν-
 τας ἐκείνου γεγονέναι μαθητὴν ἱστοροῦσιν. Ἐρμιππος
 δὲ τὸν Ἀρχίαν ἐν τοῖς Λακρίτου τοῦ ῥήτορος μαθητῆν
 ἀναγράφει· Δημήτριος δὲ τῆς Ἀναξιμένους διατριβῆς
 30 μετεσχηκέναι φησὶν αὐτόν. Οὗτος οὖν ὁ Ἀρχίας Ὑπε-
 ρεῖδην μὲν τὸν ῥήτορα καὶ Ἀριστόνικον τὸν Μαραθῶ-
 νιον καὶ τὸν Δημητρίου τοῦ Φαληρέως ἀδελφὸν Ἴμε-

ραῖον ἐν Αἰγίνῃ καταφυγόντας ἐπὶ τὸ Αἰάκειον ἀποσπάσας ἐπεμψεν εἰς Κλεωνὰς πρὸς Ἀντίπατρον· κάκει διεφθάρησαν, Ὑπερείδου δὲ καὶ τὴν γλῶτταν ἐκτμηθῆναι λέγουσι.

XXIX. Τὸν δὲ Δημοσθένην πυθόμενος ἰκέτην ἐν 5
Καλαυρούῃ ἐν τῷ ἱερῷ Ποσειδῶνος καθέζεσθαι, διαπλεύσας ὑπηρετικοῖς καὶ ἀποβάς μετὰ Θρακῶν δορυφόρων ἐπειθεν ἀναστάντα βαδίζειν μετ' αὐτοῦ πρὸς Ἀντίπατρον ὡς δυσχερὲς πεισόμενον οὐδέν. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἐτύγγανεν ὄψιν ἑωρακῶς κατὰ τοὺς ὕπνους ἐκείνης τῆς 10
νυκτὸς ἀλλόκοτον. Ἐδόκει γὰρ ἀνταγωνίζεσθαι τῷ Ἀρχίᾳ τραγωδίαν ὑποκρινόμενος, εὐήμερῶν δὲ καὶ κατέχων τὸ θέατρον ἐνδεία παρασκευῆς καὶ χορηγίας κρατεῖσθαι. Διὸ τοῦ Ἀρχίου πολλὰ φιλόανθρωπα διαλεχθέντος ἀναβλέψας πρὸς αὐτόν, ὥσπερ ἐτύγγανε καθή- 15
μενος, „ὦ Ἀρχία“ εἶπεν „οὔτε ὑποκρινόμενός με ἐπεισας πώποτε οὔτε νῦν πείσεις ἐπαγγελλόμενος.“ Ἀρξάμενου δ' ἀπειλεῖν τοῦ Ἀρχίου μετ' ὀργῆς „Νῦν“ ἔφη „λέγεις τὰ ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ τρίποδος, ἄρτι δ' ὑπεκρίνου. Μικρὸν οὖν ἐπίσχες, ὅπως ἐπιστείλω τι τοῖς 20
οἴκοι.“ Καὶ ταῦτ' εἰπὼν ἐντὸς ἀνεχώρησε τοῦ ναοῦ· καὶ λαβὼν βιβλίον ὡς γράφειν μέλλων προσήνεγκε τῷ στόματι τὸν κάλαμον, καὶ δακῶν, ὥσπερ ἐν τῷ διανοεῖσθαι καὶ γράφειν εἰώθει, χρόνον τινὰ κατέσχευεν, εἶτα συγκαλυψάμενος ἀπέκλινε τὴν κεφαλὴν. Οἱ μὲν οὖν 25
παρὰ τὰς θύρας ἐσιτῶτες δορυφόροι κατεγέλων ὡς ἀποδειλιῶντος αὐτοῦ, καὶ μαλακὸν ἀπεκάλουν καὶ ἄνανδρον, ὁ δ' Ἀρχίας προσελθὼν ἀνίστασθαι παρεκάλει, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀνακυκλῶν λόγους αὐτίς ἐπηγγέλλετο διαλλαγὰς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Ἦδη δὲ συνησθημέ- 30
νος ὁ Δημοσθένης ἐμπεφυκότης αὐτῷ τοῦ φαρμάκου καὶ κρατοῦντος ἐξεκαλύψατο· καὶ διαβλέψας πρὸς τον

Ἄρχιαν „οὐκ ἂν φθάνοις“ εἶπεν „ἤδη τὸν ἐκ τῆς τρα-
 γωδίας ὑποκρινόμενος Κρέοντα καὶ τὸ σῶμα τοῦτο ρί-
 πτων ἄταφον. Ἐγὼ δ', ὦ φίλε Πόσειδον, ἔτι ζῶν ἐξάνι-
 σταμαι τοῦ ἱεροῦ· τῷ δὲ Ἀντιπάτρῳ καὶ Μακεδόσιν
 5 οὐδ' ὁ σὸς ναὸς καθαρὸς ἀπολέλειπται.“ Ταῦτ' εἰπὼν
 καὶ κελεύσας ὑπολαβεῖν αὐτὸν ἤδη τρέμοντα καὶ σφαλ-
 λόμενον ἅμα τῷ προελθεῖν καὶ παραλλάξαι τὸν βωμὸν
 ἔπεσε καὶ στενάξας ἀφῆκε τὴν ψυχὴν.

XXX. Τὸ δὲ φάρμακον Ἀρίστων μὲν ἐκ τοῦ καλά-²⁶⁰
 10 μου λαβεῖν φησιν αὐτόν, ὡς εἴρηται· Πάππος δέ τις,
 οὗ τὴν ἱστορίαν Ἐρμιππος ἀνεῖληφε, φησί, πεσόντος
 αὐτοῦ παρὰ τὸν βωμὸν ἐν μὲν τῷ βιβλίῳ γεγραμμένην
 ἐπιστολῆς ἀρχὴν εὔρεθῆναι „Δημοσθένης Ἀντιπάτρῳ,
 καὶ μηδὲν ἄλλο· θαυμαζομένης δὲ τῆς περὶ τὸν θάνατον
 15 ὀξύτητος διηγεῖσθαι τοὺς παρὰ ταῖς θύραις Θωράκας, ὡς
 ἐκ τινος ῥακίου λαβὼν εἰς τὴν χεῖρα προσθοῖτο τῷ στό-
 ματι καὶ καταπίοι τὸ φάρμακον· αὐτοὶ δ' ἄρα χρυσοῦν
 ᾤήθησαν εἶναι τὸ καταπινόμενον· ἢ δ' ὑπηρετοῦσα
 παιδίσκη, πυνθανομένων τῶν περὶ τὸν Ἀρχιαν, φαίη
 20 πολὺν εἶναι χρόνον, ἐξ οὗ φοροῖη τὸν ἀπόδεσμον ἐκεῖ-
 νον ὁ Δημοσθένης ὡς φυλακτῆριον. Ἐρατοσθένης δὲ
 καὶ αὐτὸς ἐν κρίκῳ φησὶ κοίλῳ τὸ φάρμακον φυλάσ-
 σειν· τὸν δὲ κρίκον εἶναι τοῦτον αὐτῷ φόρημα περι-
 βραχιόνιον. Τῶν δ' ἄλλων, ὅσοι γεγράφασι περὶ αὐ-
 25 τοῦ, πάμπολλοι δὲ εἰσι, τὰς διαφορὰς οὐκ ἀναγκαῖον
 ἐπεξελεθεῖν· πλὴν ὅτι Δημοχάρης ὁ τοῦ Δημοσθένους
 οἰκειὸς οἴεσθαι φησιν αὐτὸν οὐχ ὑπὸ φαρμάκου, θεῶν
 δὲ τιμῇ καὶ προνοίᾳ τῆς Μακεδόνων ὠμότητος ἐξαρπα-
 γῆναι συντόμως καταστρέψαντα καὶ ἀλύπως. Κατέ-
 30 στρεψε δὲ ἕκτη ἐπὶ δέκα τοῦ Πυανεψιδῶνος μηνός, ἐν
 ἧ τὴν σκυθρωποτάτην τῶν Θεσμοφορίων ἡμέραν ἄγου-
 σαι παρὰ τῇ θεῷ νηστεύουσιν αἱ γυναῖκες. Τούτῳ μὲν

ὀλίγον ὕστερον ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἀξίαν ἀποδι-
δούς τιμὴν εἰκόνα τε χαλκῆν ἀνέστησε καὶ τὸν πρεσβύ-
τατον ἐψηφίσατο τῶν ἀπὸ γένους ἐν Πρυτανείῳ σίτησιν
ἔχειν. Καὶ τὸ ἐπίγραμμα τὸ θρυλούμενον ἐπεγράφη τῇ
βάσει τοῦ ἀνδριάντος

εἶπερ ἴσην θώμην γνώμη, Δημοσθένης, εἶχες,
οὔποτ' ἂν Ἑλλήνων ἤρξεν Ἄρης Μακεδῶν.

Οἱ γὰρ αὐτὸν τὸν Δημοσθένην τοῦτο ποιῆσαι λέγοντες
ἐν Καλαυρία μέλλοντα τὸ φάρμακον προσφέρεισθαι κο-
μιδῇ φλυαροῦσι.

XXXI. Μικρὸν δὲ πρόσθεν ἢ παραβαλεῖν ἡμᾶς Ἀθή-
ναζε λέγεται τι τοιούδε συμβῆναι. Στρατιώτης ἐπὶ κρί-
σιν τινὰ καλούμενος ὑφ' ἡγεμόνος ὅσον εἶχε χρυσίδιον
εἰς τὰς χεῖρας ἐνέθηκε τοῦ ἀνδριάντος. Ἔστηκε δὲ τοὺς
δακτύλους συνέχων δι' ἀλλήλων καὶ παραπέφυκεν οὐ
μεγάλη πλάτανος. Ἀπὸ ταύτης πολλὰ τῶν φύλλων, εἶτε
πνεύματος ἐκ τύχης καταβαλόντος, εἶτ' αὐτὸς οὕτως ὁ
θεὸς ἐκάλυψε, περικείμενα καὶ συμπεσόντα λαθεῖν ἐποί-
ησε τὸ χρυσίον οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ὡς δ' ὁ ἄνθρωπος
ἐπανελθὼν ἀνεῦρε καὶ διεδόθη λόγος ὑπὲρ τούτου, πολ-
λοὶ τῶν εὐφυῶν ὑπόθεσιν λαβόντες εἰς τὸ ἀδωροδόκη-
τον τοῦ Δημοσθένους διημιλλῶντο τοῖς ἐπιγράμμασι.
Δημάδην δὲ χρόνον οὐ πολὺν ἀπολαύσαντα τῆς φρομέ-
νης δόξης ἢ Δημοσθένους δίκη κατήγαγεν εἰς Μακεδο-
νίαν, οὗς ἐκολάκευεν αἰσχροῶς, ὑπὸ τούτων ἐξολούμε-
νον δικαίως, ἐπαχθῆ μὲν ὄντα καὶ πρότερον αὐτοῖς, τότε
δ' εἰς αἰτίαν ἄφυκτον ἐμπεσόντα. Γράμματα γὰρ ἐξέ-
πεσεν αὐτοῦ, δι' ὧν παρεκάλει Περδίκκην ἐπιχειρεῖν
Μακεδονίᾳ καὶ σῶζειν τοὺς Ἕλληνας ὡς ἀπὸ σαπροῦ
καὶ παλαιοῦ στήμονος (λέγων τὸν Ἀντίπατρον) ἡρτημέ-
νους. Ἐφ' οἷς Δεινάρχου τοῦ Κορινθίου κατηγορήσαν-
τος παροξυνθεὶς ὁ Κάσσανδρος ἐγκατέσφαξεν αὐτοῦ τῷ

κόλπῳ τὸν υἱόν, εἶτα οὕτως ἐκεῖνον ἀνελεῖν προσέταξεν ἐν τοῖς μεγίστοις διδασκόμενον ἀτυχήμασιν, ὅτι πρῶτους ἑαυτοὺς οἱ προδόται πώλοῦσιν, ὃ πολλάκις Δημοσθένους προαγορευόντος οὐκ ἐπίστευσε. Τὸν μὲν οὖν 5 Δημοσθένους ἀπέχεις, Σόσσιε, βίον ἐξ ὧν ἡμεῖς ἀνγνωμεν ἢ διηκούσαμεν.

Κ Ι Κ Ε Ρ Ω Ν.

10

I. Κικέρωνος δὲ τὴν μὲν μητέρα λέγουσιν Ἑλβίαν 861 καὶ γεγονέναι καλῶς καὶ βεβιωκέναι, περὶ δὲ τοῦ πατρὸς οὐδὲν ἦν πυθέσθαι μέτριον. Οἱ μὲν γὰρ ἐν κνα- 15 φείῳ τινὶ καὶ γενέσθαι καὶ τραφῆναι τὸν ἄνδρα λέγουσιν, οἱ δ' εἰς Τύλλον Ἄττιον ἀνάγουσι τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους, βασιλεύσαντα λαμπρῶς ἐν Οὐολούσκοις καὶ πολεμήσαντα Ῥωμαίοις οὐκ ἀδυνάτως. Ὁ μέντοι πρῶτος ἐκ τοῦ γένους Κικέρων ἐπονομασθεὶς ἄξιος λόγου δοκεῖ 20 γενέσθαι, διὸ τὴν ἐπίκλησιν οὐκ ἀπέρριψαν οἱ μετ' αὐτόν, ἀλλ' ἠσπάσαντο, καίπερ ὑπὸ πολλῶν χλευαζομένην. Κικερα γὰρ οἱ Λατῖνοι τὸν ἐρέβινθον καλοῦσι, κακεῖνος ἐν τῷ πέρατι τῆς θινὸς διαστολήν, ὡς ἔοικεν, ἀμβλεῖαν εἶχεν, ὥσπερ ἐρεβίνθου διαφυήν, ἀφ' ἧς ἐκτῆ- 25 σατο τὴν ἐπωνυμίαν. Αὐτός γε μὴν Κικέρων, ὑπὲρ οὗ τὰδε γέγραπται, τῶν φίλων αὐτὸν οἰομένων δεῖν, ὅτε πρῶτον ἀρχὴν μετήει καὶ πολιτείας ἤπτετο, φυγεῖν τοῦνομα καὶ μεταθέσθαι, λέγεται νεανιευσάμενος εἰπεῖν, ὡς ἀγωνιεῖται τὸν Κικέρωνα τῶν Σκαύρων καὶ τῶν 30 Κάτλων ἐνδοξότερον ἀποδειξαι. Ταμιεύων δ' ἐν Σικελίᾳ καὶ τοῖς θεοῖς ἀνάθημα ποιούμενος ἀργυροῦν τὰ μὲν πρῶτα δύο τῶν ὀνομάτων ἐπέγραψε, τὸν τε Μάρκον

καὶ τὸν Τύλλιον, ἀντὶ δὲ τοῦ τρίτου σκώπτων ἐρέβιν-
θον ἐκέλευσε παρὰ τὰ γράμματα τὸν τεχνίτην ἐντορεῦ-
σαι. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ ὀνόματος ἰστόρηται.

II. Τεχθῆναι δὲ Κικέρωνα λέγουσιν ἀνωδύνως καὶ
ἀπόνως λοχευθείσης αὐτοῦ τῆς μητρὸς ἡμέρα τρίτη τῶν 5
νέων Καλανδῶν, ἐν ἣ νῦν οἱ ἄρχοντες εὐχονται καὶ θύ-
ουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος. Τῇ δὲ τίτθῃ φάσμα δοκεῖ
γενέσθαι καὶ προειπεῖν ὡς ὄφελος μέγα πᾶσι Ῥωμαίοις
ἐκτρεφούσῃ. Ταῦτα δὲ ἄλλως ὀνειράτα καὶ φλύαρον
εἶναι δοκοῦντα ταχέως αὐτὸς ἀπέδειξε μαντείαν ἀληθι- 10
νὴν ἐν ἡλικίᾳ τοῦ μανθάνειν γενόμενος, δι' εὐφυΐαν
ἐκλάμπας καὶ λαβὼν ὄνομα καὶ δόξαν ἐν τοῖς παισίν,
ὥστε τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐπιφοιτᾶν τοῖς διδασκαλείοις
ὄφει τε βουλομένους ἰδεῖν τὸν Κικέρωνα καὶ τὴν ὑμνου-
μένην αὐτοῦ περὶ τὰς μαθήσεις ὀξύτητα καὶ σύνεσιν 15
ἰστορῆσαι, τοὺς δ' ἀγροικότερους ὀργίζεσθαι τοῖς υἱέσιν
ὀρῶντας ἐν ταῖς ὁδοῖς τὸν Κικέρωνα μέσον αὐτῶν ἐπὶ
τιμῇ λαμβάνοντας. Γενόμενος δ', ὥσπερ ὁ Πλάτων
ἀξιοὶ τὴν φιλομαθῆ καὶ φιλόσοφον φύσιν, οἷος ἀσπάξε-
σθαι πᾶν μάθημα καὶ μηδὲν λόγου μηδὲ παιδείας ἀτι- 20
μάζειν εἶδος, ἐρρῦη πῶς προθυμότερον ἐπὶ ποιητικῇ.
Καί τι καὶ ποιημάτων ἔτι παιδὸς αὐτοῦ διασώζεται,
Πόντιος Γλαῦκος, ἐν τετραμέτρῳ πεποιημένον. Προϊ-
ῶν δὲ τῷ χρόνῳ καὶ ποικιλώτερον ἀπτόμενος τῆς περὶ
ταῦτα μούσης ἔδοξεν οὐ μόνον ρήτωρ, ἀλλὰ καὶ ποιητῆς 25
ἄριστος εἶναι Ῥωμαίων. Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ τῇ ρητορικῇ
δόξα μέχρι νῦν διαμένει, καίπερ οὐ μικρᾶς γεγεννημένης
περὶ τοὺς λόγους καινοτομίας, τὴν δὲ ποιητικὴν αὐτοῦ,
πολλῶν εὐφυνῶν ἐπιγενομένων, παντάπασιν ἀκλεῆ καὶ
ἄτιμον ἔρρειν συμβέβηκεν.

30

III. Ἀπαλλαγείς δὲ τῶν ἐν παισὶ διατριβῶν Φίλω-
νος ἤκουσε τοῦ ἐξ Ἀκαδημείας, ὃν μάλιστα Ῥωμαῖοι τῶν

Κλειτομάχου συνήθων καὶ διὰ τὸν λόγον ἐθαύμασαν
 καὶ διὰ τὸν τρόπον ἠγάπησαν. Ἄμα δὲ τοῖς περὶ Μού-
 κιον ἀνδράσι συνῶν πολιτικοῖς καὶ πρωτεύουσι τῆς 862
 βουλῆς εἰς ἐμπειρίαν τῶν νόμων ὠφελεῖτο· καὶ τινα
 5 χρόνον καὶ στρατείας μετέσχευ ὑπὸ Σύλλα περὶ τὸν
 Μαρσικὸν πόλεμον. Εἶθ' ὄρων εἰς στάσιν, ἐκ δὲ τῆς
 στάσεως εἰς ἄκρατον ἐμπίπτοντα τὰ πράγματα μοναρχίαν,
 ἐπὶ τὸν σχολαστὴν καὶ θεωρητικὸν ἐλθὼν βίον
 Ἑλληνσι συνῆν φιλολόγοις καὶ προσεῖχε τοῖς μαθήμασιν,
 10 ἄχρι οὗ Σύλλας ἐκράτησε καὶ κατάστασιν τινα λαμβά-
 νειν ἔδοξεν ἢ πόλις. Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ Χρυσόγο-
 νος ἀπελεύθερος Σύλλα προσαγγείλας τινὸς οὐσίαν ὡς
 ἐκ προγραφῆς ἀναιρεθέντος αὐτὸς ἐωνήσατο δισχιλίῳν
 δραχμῶν. Ἐπεὶ δὲ Ῥώσκιος ὁ υἱὸς καὶ κληρονόμος τοῦ
 15 τεθνηκότος ἠγανάκτει καὶ τὴν οὐσίαν ἀπεδείκνυε πεν-
 τήκοντα καὶ διακοσίῳν ταλάντων οὐσαν ἀξίαν, ὅτε Σύλ-
 λας ἐλεγχόμενος ἐχαλέπαινε καὶ δίκην πατροκτονίας ἐπῆ-
 γε τῷ Ῥωσκίῳ, τοῦ Χρυσογόνου κατασκευάσαντος, ἐβο-
 ῆθει δ' οὐδείς, ἀλλ' ἀπειρέποντο τοῦ Σύλλα τὴν χαλε-
 20 πότητα δεδοικότες, οὕτω δὴ δι' ἐρημίαν τοῦ μειρακίου
 τῷ Κικέρωνι προσφυγόντος οἱ φίλοι συμπαρώρων, ὡς
 οὐκ ἂν αὐτῷ λαμπροτέραν αὐτίς ἀρχὴν πρὸς δόξαν ἐτέ-
 ραν οὐδὲ καλλίω γενησομένην. Ἀναδεξάμενος οὖν τὴν
 συνηγορίαν καὶ κατορθώσας ἐθαυμάσθη· δεδιὼς δὲ τὸν
 25 Σύλλαν ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διασπείρας λόγον,
 ὡς τοῦ σώματος αὐτῷ θεραπείας δεομένου. Καὶ γὰρ ἦν
 ὄντως ἰσχνὸς καὶ ἄσαρκος, ἀρρωστίᾳ στομάχου μικρὰ
 καὶ γλίσχρα μόγις ὀψὲ τῆς ὥρας προσφερόμενος· ἡ δὲ
 φωνὴ πολλὴ μὲν καὶ ἀγαθὴ, σκληρὰ δὲ καὶ ἄπλαστος,
 30 ὑπὸ δὲ τοῦ λόγου σφοδρότητα καὶ πάθος ἔχοντος ἀεὶ
 διὰ τῶν ἄνω τόνων ἐλαυνομένη φόβον παρεῖχεν ὑπὲρ
 τοῦ σώματος.

IV. Ἀφικόμενος δ' εἰς Ἀθήνας Ἀντιόχου τοῦ Ἀσκάλωνίτου διήκουσε, τῇ μὲν εὐροία τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ χάριτι κηλούμενος, ἃ δ' ἐν τοῖς δόγμασιν ἐνεωτέριζεν οὐκ ἐπαινῶν. Ἦδη γὰρ ἐξίστατο τῆς νέας λεγομένης Ἀκαδημείας ὁ Ἀντίοχος καὶ τὴν Καρνεάδου στάσιν ἐγκα- 5 τέλειπεν, εἴτε καμπτόμενος ὑπὸ τῆς ἐναργείας καὶ τῶν αἰσθήσεων, εἴτε, ὡς φασιν ἔνιοι, φιλοτιμία τινὶ καὶ διαφορᾷ πρὸς τοὺς Κλειτομάχου καὶ Φίλωνος συνήθεις τὸν Στωϊκὸν ἐκ μεταβολῆς θεραπεύων λόγον ἐν τοῖς πλείστοις. Ὁ δὲ Κικέρων ἐκεῖνα ἠγάπα κάκεῖνοις προσ- 10 εἶχε μᾶλλον, διανοούμενος, εἰ παντάπασιν ἐκπέσοι τοῦ τὰ κοινὰ πράσσειν, δεῦρο μετενεγκάμενος τὸν βίον ἐκ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς πολιτείας ἐν ἡσυχίᾳ μετὰ φιλοσοφίας καταζῆν. Ἐπεὶ δ' αὐτῷ Σύλλας τε προσηγγέλθη τεθνηκῶς, καὶ τὸ σῶμα τοῖς γυμνασίοις ἀναρρωννύμενον 15 εἰς ἕξιν ἐβάδιζε νεανικῆν, ἣ τε φωνὴ λαμβάνουσα πλάσιν ἠδεῖα μὲν πρὸς ἀκοὴν ἐτέθραπτο καὶ πολλή, μετρίως δὲ πρὸς τὴν ἕξιν ἤροστο τοῦ σώματος, πολλὰ μὲν τῶν ἀπὸ Ῥώμης φίλων γραφόντων καὶ δεομένων, πολλὰ δ' Ἀντιόχου παρακελευομένου τοῖς κοινοῖς ἐπιβαλεῖν πράγμα- 20 σιν, αὐτίς ὥσπερ ὄργανον ἐξήρτυε τὸν φητορικὸν λόγον καὶ ἀνεκίνει τὴν πολιτικὴν δύναμιν, αὐτόν τε ταῖς μελέταις διαπονῶν καὶ τοὺς ἐπαινουμένους μετιῶν φήτορας. Ὅθεν εἰς Ἀσίαν καὶ Ῥόδον ἐπλευσε, καὶ τῶν μὲν Ἀσιανῶν φητόρων Ξενοκλεῖ τῷ Ἀδραμυττηνῷ καὶ Διο- 25 νυσίῳ τῷ Μάγνητι καὶ Μενίπῳ τῷ Καρὶ συνεσχόλασεν, ἐν δὲ Ῥόδῳ φήτορι μὲν Ἀπολλωνίῳ τῷ Μόλωνος, φιλοσόφῳ δὲ Ποσειδωνίῳ. Λέγεται δὲ τὸν Ἀπολλώνιον οὐ συνιέντα τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον δεηθῆναι τοῦ Κικέρωνος Ἑλληνιστὶ μελετῆσαι· τὸν δ' ὑπακοῦσαι προ- 30 θύμως, οἴομενον οὕτως ἔσεσθαι βελτίονα τὴν ἐπανάρθωσιν· ἐπεὶ δ' ἐμελέτησε, τοὺς μὲν ἄλλους ἐκπεπληχθαι

καὶ διαμιλλᾶσθαι πρὸς ἀλλήλους τοῖς ἐπαίνοις, τὸν δ' Ἀπολλώνιον οὐτ' ἀκροώμενον αὐτοῦ διαχυθῆναι καὶ πανσαμένον σύννουν καθέζεσθαι πολὺν χρόνον, ἀχθο- 863
 μένου δὲ τοῦ Κικέρωνος εἰπεῖν· „Σὲ μὲν, ὦ Κικέρων,
 5 ἐπαινῶ καὶ θαυμάζω, τῆς δὲ Ἑλλάδος οἰκτείρω τὴν τύ-
 χην, ὄρων, ἃ μόνον τῶν καλῶν ἡμῖν ὑπελείπετο, καὶ
 ταῦτα Ῥωμαίοις διὰ σοῦ προσγενόμενα, παιδείαν καὶ
 λόγον.“

V. Ὁ γοῦν Κικέρων ἐλπίδων μεστὸς ἐπὶ τὴν πολι-
 10 τείαν φερόμενος ὑπὸ χρησμοῦ τινος ἀπημβλύθη τὴν
 ὁρμήν. Ἐρομένῳ γὰρ αὐτῷ τὸν ἐν Δελφοῖς θεόν, ὅπως
 ἂν ἐνδοξότατος γένοιτο, προσέταξεν ἡ Πυθία τὴν ἑαυ-
 τοῦ φύσιν, ἀλλὰ μὴ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ἡγεμόνα
 ποιεῖσθαι τοῦ βίου. Καὶ τὸν γε πρῶτον ἐν Ῥώμῃ χρό-
 15 νον εὐλαβῶς διῆγε καὶ ταῖς ἀρχαῖς ὀκνηρῶς προσῆει καὶ
 παρημελεῖτο, ταῦτα δὲ τὰ Ῥωμαίων τοῖς βαναυσοτάτοις
 πρόχειρα καὶ συνήθη ῥήματα, Γραικὸς καὶ σχολαστικὸς
 ἀκούων. Ἐπεὶ δὲ φύσει φιλότιμος ὢν καὶ παροξυνόμε-
 νος ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων ἐπέδωκεν εἰς τὸ
 20 συνηγορεῖν ἑαυτόν, οὐκ ἠρέμα τῷ πρωτεῖῳ προσῆγεν,
 ἀλλ' εὐθύς ἐξέλαμψε τῇ δόξῃ καὶ διέφερε πολὺ τῶν
 ἀγωνιζομένων ἐπ' ἀγορᾶς. Λέγεται δὲ καὶ αὐτὸς οὐδὲν
 ἦττον νοσήσας τοῦ Δημοσθένους πρὸς τὴν ὑπόκρισιν,
 τοῦτο μὲν Ῥωσικῷ τῷ κωμῶδῳ, τοῦτο δ' Αἰσώπῳ τῷ
 25 τραγῶδῳ προσέχειν ἐπιμελῶς. Τὸν δ' Αἰσώπῳ τοῦτον
 ἱστοροῦσιν ὑποκρινόμενον ἐν θεάτρῳ τὸν περὶ τῆς τι-
 μαρίας τοῦ Θυέστου βουλευόμενον Ἀτρέα, τῶν ὑπηρε-
 τῶν τινος ἄφνω παραδραμόντος, ἔξω τῶν ἑαυτοῦ λογι-
 σμῶν διὰ τὸ πάθος ὄντα τῷ σκήπτρῳ πατάξαι καὶ ἀνε-
 30 λεῖν. Οὐ μικρὰ δὲ πρὸς τὸ πείθειν ὑπῆρχεν ἐκ τοῦ
 ὑποκρίνεσθαι ῥοπή τῷ Κικέρωνι. Καὶ τοὺς γε τῷ βῶϊν
 μεγαλαυχουμένους ῥήτορας ἐπισκώπτων ἔλεγε δι' ἀσθέ-

νειαν ἐπὶ τὴν κραυγὴν ὡσπερ χολοὺς ἐφ' ἵππον πηδᾶν. Ἡ δὲ περὶ τὰ σκώμματα καὶ τὴν παιδιὰν ταύτην εὐτρα-
πελία δικανικὸν μὲν ἐδόκει καὶ γλαφυρόν, χρώμενος δ'
αὐτῇ κατακόρως πολλοὺς ἐλύπει καὶ κακοηθείας ἐλάμ-
βανε δόξαν.

VI. Ἀποδειχθεὶς δὲ ταμίας ἐν σιτοδείᾳ καὶ λαχῶν
Σικελίαν ἠνώχλησε τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἀρχῇ σίτον εἰς
Ῥώμην ἀποστέλλειν ἀναγκαζομένοις. Ὑστερον δὲ τῆς
ἐπιμελείας καὶ δικαιοσύνης καὶ πραότητος αὐτοῦ πείραν
λαμβάνοντες ὡς οὐδένα τῶν πρόποθ' ἠγεμόνων ἐτίμη- 15
σαν. Ἐπεὶ δὲ πολλοὶ τῶν ἀπὸ Ῥώμης νέων ἐνδοξοὶ καὶ
γεγονότες καλῶς αἰτίαν ἔχοντες ἀταξίας καὶ μαλακίας
περὶ τὸν πόλεμον ἀνεπέμφθησαν ἐπὶ τὸν στρατηγὸν τῆς
Σικελίας, συνεῖπεν αὐτοῖς ὁ Κικέρων ἐπιφανῶς καὶ πε-
ριεποίησεν. Ἐπὶ τούτοις οὖν μέγα φρονῶν εἰς Ῥώμην 15
βαδίζων γελοῖόν τι παθεῖν φησι. Συντυχῶν γὰρ ἀνδρὶ
τῶν ἐπιφανῶν φίλῳ δοκοῦντι περὶ Καμπανίαν, ἐρέσθαι,
τίνα δὴ τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτοῦ λόγον ἔχουσι Ῥω-
μαῖοι καὶ τί φρονοῦσιν, ὡς ὀνόματος καὶ δόξης τῶν πε-
πραγμένων αὐτῷ τὴν πόλιν ἅπασαν ἐμπεπληκῶς· τὸν 20
δ' εἰπεῖν· „Ποῦ γὰρ ἦς, ὦ Κικέρων, τὸν χρόνον τοῦ-
τον;“ τότε μὲν οὖν ἐξαθυμῆσαι παντάπασιν, εἰ καθά-
περ εἰς πέλαγος ἀχανὲς τὴν πόλιν ἐμπεσὼν ὁ περὶ αὐ-
τοῦ λόγος οὐδὲν εἰς δόξαν ἐπίδηλον πεποίηκεν· ὕστε- 25
ρον δὲ λογισμὸν ἑαυτῷ διδοὺς πολὺ τῆς φιλοτιμίας ὑφεῖ-
λεν, ὡς πρὸς ἀόριστον πρᾶγμα τὴν δόξαν ἀμιλλώμενος
καὶ πέρας οὐκ ἐφικτὸν ἔχουσαν. Οὐ μὲν ἀλλὰ τό γε
χαίρειν ἐπαινούμενον διαφερόντως καὶ πρὸς δόξαν ἐμ-
παθέστερον ἔχειν ἄχρι παντὸς αὐτῷ παρέμεινε καὶ πολ-
λοὺς πολλάκις τῶν ὀρθῶν ἐπετάραξε λογισμῶν. 30

VII. Ἀπτόμενος δὲ τῆς πολιτείας προθυμότερον
αἰσχρὸν ἠγείτο τοὺς μὲν βαναύσους ὀργάνοις χρωμένους

καὶ σκεύεσιν ἀψύχοις μηδεὺς ἀγνοεῖν ὄνομα μηδὲ χά-
 ραν ἢ δύναμιν αὐτῶν, τὸν δὲ πολιτικόν, ᾧ δι' ἀνθρώ- 864
 πων αἱ κοινὰ πράξεις περαίνονται, ῥαθύμως καὶ ἀμε-
 λῶς ἔχειν περὶ τὴν τῶν πολιτῶν γνῶσιν. Ὅθεν οὐ μόν-
 5 νον τῶν ὀνομάτων εἴθιζε μνημονεύειν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ
 τόπον, ἐν ᾧ τῶν γνωρίμων ἕκαστος οἰκεῖ, καὶ χωρίον,
 οὗ κέκτηται, καὶ φίλους, οἷσινισι χρῆται, καὶ γείτονας
 ἐγίνωσκε· καὶ πᾶσαν ὁδὸν Ἰταλίας διαπορευομένῳ Κι-
 κέρωνι πρόχειρον ἦν εἰπεῖν καὶ ἐπιδειξάσαι τοὺς τῶν φί-
 10 λων ἀγροὺς καὶ τὰς ἐπαύλεις. Οὐσίαν δὲ μικρὰν μὲν,
 ἱκανὴν δὲ καὶ ταῖς δαπάναις ἐπαρκῆ κεκτημένος ἐθαυ-
 μάζετο μήτε μισθοὺς μήτε δῶρα προσιέμενος ἀπὸ τῆς
 συνηγορίας, μάλιστα δ' ὅτε τὴν κατὰ Βέρρου δίκην
 ἀνέλαβε. Τοῦτον γὰρ στρατηγὸν γεγονότα τῆς Σικε-
 15 λίας καὶ πολλὰ πεπονηρευμένον τῶν Σικελιωτῶν διω-
 κόντων εἶλεν, οὐκ εἰπῶν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τρόπου τινα
 τοῦ μὴ εἰπεῖν. Τῶν γὰρ στρατηγῶν τῷ Βέρρῳ χαριζο-
 μένων καὶ τὴν δίκην ὑπερθέσει καὶ διακρούσει πολ-
 λαῖς εἰς τὴν ὑστάτην ἐκβαλλόντων, ὡς ἦν πρόδηλον, ὅτι
 20 τοῖς λόγοις ὁ τῆς ἡμέρας οὐκ ἐξαρκέσει χρόνος οὐδὲ λήψε-
 ται πέρας ἢ κρίσις, ἀναστὰς ὁ Κικέρων ἔφη μὴ δεῖσθαι
 λόγων, ἀλλ' ἐπαγαγὼν τοὺς μάρτυρας καὶ ἐπικρίνας ἐκέ-
 λευσε φέρειν τὴν ψῆφον τοὺς δικαστάς. Ὅμως δὲ πολλὰ
 χαρίεντα διαμνημονεύεται καὶ περὶ ἐκείνην αὐτοῦ τὴν
 25 δίκην. Βέρρον γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐκτετμημένον χοῖ-
 ρον καλοῦσιν. Ὡς οὖν ἀπελευθερικὸς ἄνθρωπος ἔνο-
 χος τῷ Ἰουδαϊζεῖν ὄνομα Κεκίλιος ἐβούλετο παρῳσάμε-
 νος τοὺς Σικελιώτας κατηγορεῖν τοῦ Βέρρου „Τί Ἰου-
 δαίῳ πρὸς χοῖρον;“ ἔφη ὁ Κικέρων. Ἦν δὲ τῷ Βέρρῳ
 30 ἀντίπαις υἱὸς οὐκ ἐλευθερίως δοκῶν προϊστασθαι τῆς
 ᾠρας. Λοιδορηθεὶς οὖν ὁ Κικέρων εἰς μαλακίαν ὑπο
 τοῦ Βέρρου „Τοῖς υἱοῖς“, εἶπεν „ἐντὸς θυρῶν δεῖ λοι-

δορεῖσθαι.“ Τοῦ δὲ φήτορος Ὀρθησίου τὴν μὲν εὐθεΐαν τῷ Βέρρῳ συνειπεῖν μὴ τολμήσαντος, ἐν δὲ τῷ τιμήματι πεισθέντος παραγενέσθαι καὶ λαβόντος ἑλεφαντίνην Σφίγγα μισθόν, εἶπέ τι πλαγίως ὁ Κικέρων πρὸς αὐτόν· τοῦ δὲ φήσαντος ἀνιγμάτων λύσεως ἀπείρως 5 ἔχειν· „Καὶ μὴν ἐπὶ τῆς οἰκίας τὴν Σφίγγα ἔχεις.“

VIII. Οὕτω δὲ τοῦ Βέρρου καταδικασθέντος ἑβδομήκοντα πέντε μυριάδων τιμησάμενος τὴν δίκην ὁ Κικέρων διαβολὴν ἔσχευ, ὡς ἐπ’ ἀργυρίῳ τὸ τίμημα καθυφειμένος. Οὐ μὴν ἀλλ’ οἱ Σικελιωταὶ χάριν εἰδότες 10 ἀγορανομοῦντος αὐτοῦ πολλὰ μὲν ἄγοντες ἀπὸ τῆς νήσου, πολλὰ δὲ φέροντες ἤκον, ὧν οὐδὲν ἐποίησατο κέρδος, ἀλλ’ ὅσον ἐπενωνίσει τὴν ἀγορὰν ἀπεχρήσατο τῇ φιλοτιμίᾳ τῶν ἀνθρώπων. Ἐκέκτιτο δὲ χωρίον καλὸν ἐν Ἀρποις, καὶ περὶ Νέαν πόλιν ἦν ἀγρὸς καὶ περὶ Πομπήϊους ἕτερος, οὐ μεγάλοι· φερνὴ τε Τερεντίας τῆς γυναικὸς προσεγένετο μυριάδων δέκα, καὶ κληρονομία τις εἰς ἑννέα δηναρίων συναχθεῖσα μυριάδας. Ἀπὸ τούτων ἑλευθερίως ἅμα καὶ σωφρόνως διῆγε μετὰ τῶν συμβιούντων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων φιλολόγων, σπάνιον, εἰ 20 ποτε, πρὸ δυσμῶν ἡλίου κατακλινόμενος, οὐχ οὕτω δι’ ἀσχολίαν, ὡς διὰ τὸ σῶμα τῷ στομάχῳ μοχθηρῶς διακείμενον. Ἦν δὲ καὶ τὴν ἄλλην περὶ τὸ σῶμα θεραπείαν ἀκριβῆς καὶ περιττός, ὥστε καὶ τρίψεσι καὶ περιπάτοις ἀριθμῶ τεταγμένοις χρῆσθαι. Τοῦτον τὸν τρό- 25 πον διαπαιδαγωγῶν τὴν ἕξιν ἄνοσον καὶ διαρκῆ πρὸς πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀγῶνας καὶ πόνους συνεῖχεν. Οἰκίαν δὲ τὴν μὲν πατρῴαν τῷ ἀδελφῷ παρεχώρησεν, αὐτὸς δ’ ᾤκει περὶ τὸ Παλάτιον ὑπὲρ τοῦ μὴ μακρὰν βαδίζοντος ἐνοχλεῖσθαι τοὺς θεραπεύοντος αὐτόν. Ἐθε- 30 ράπευον δὲ καθ’ ἡμέραν ἐπὶ θύρας φοιτῶντες οὐκ ἐλάτ- 365 τουνες ἢ Κράσσον ἐπὶ πλούτῳ καὶ Πομπήϊον διὰ τὴν ἐν

τοῖς στρατεύμασι δύναμιν, θαυμαζομένους μάλιστα Ῥωμαίων καὶ μεγίστους ὄντας. Πομπήϊος δὲ καὶ Κικέρωνα ἐθεραπευε, καὶ μεγάλα πρὸς δύναμιν αὐτῷ καὶ δόξαν ἢ Κικέρωνος συνέπραξε πολιτεία.

- 5 IX. Στρατηγίαν δὲ μετιόντων ἅμα σὺν αὐτῷ πολλῶν καὶ μεγάλων πρῶτος ἀπάντων ἀνηγορεύθη· καὶ τὰς κρίσεις ἔδοξε καθαρῶς καὶ καλῶς βραβεῦσαι. Λέγεται δὲ καὶ Δικίννιος Μάκερ, ἀνὴρ καὶ καθ' αὐτὸν ἰσχύων ἐν τῇ πόλει μέγα καὶ Κράσσῳ χρώμενος βοηθῷ,
- 10 κρινόμενος κλοπῆς ἐπ' αὐτοῦ, τῇ δυνάμει καὶ σπουδῇ πεποιθῶς, ἔτι τὴν ψῆφον τῶν κριτῶν διαφερόντων ἀπαλλαγείς οἴκαδε κείρασθαί τε τὴν κεφαλὴν κατὰ τάχος καὶ καθαρὸν ἱμάτιον ὡς νευικηκῶς λαβὼν αὐθις εἰς ἀγορὰν προέειπε· τοῦ δὲ Κράσσου περὶ τὴν αὐλίου
- 15 ἀπαντήσαντος αὐτῷ καὶ φράσαντος, ὅτι πάσαις ἐάλωκε ταῖς ψήφοις, ἀναστρέψας καὶ κατακλινεῖς ἀποθανεῖν. Τὸ δὲ πρᾶγμα τῷ Κικέρωνι δόξαν ἤνεγκεν ὡς ἐπιμελῶς βραβεύσαντι τὸ δικαστήριον. Ἐπεὶ δὲ Οὐατίνιος, ἀνὴρ ἔχων τι τραχὺ καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ὀλίγωρον ἐν ταῖς
- 20 συνηγορίαις, χοιράδων δὲ τὸν τράχηλον περίπλεως, ἠτείτό τι καταστάς παρὰ τοῦ Κικέρωνος, καὶ μὴ διδόντος, ἀλλὰ βουλευομένου πολὺν χρόνον, εἶπεν, ὡς οὐκ ἂν αὐτὸς διστάσειε περὶ τούτου στρατηγῶν, ἐπιστραφεὶς ὁ Κικέρων „Ἄλλ' ἐγώ“ εἶπεν „οὐκ ἔχω τηλι-
- 25 κοῦτον τράχηλον.“ Ἐτι δ' ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς ἔχοντι τῆς ἀρχῆς αὐτῷ προσήγαγέ τις Μανίλιον εὐθύτων κλοπῆς. Ὁ δὲ Μανίλιος οὗτος εὐνοίαν εἶχε καὶ σπουδὴν ὑπὸ τοῦ δήμου, δοκῶν ἐλαύνεσθαι διὰ Πομπήϊου· ἐκείνου γὰρ ἦν φίλος. Αἰτουμένου δ' ἡμέρας αὐτοῦ μίαν
- 30 ὁ Κικέρων μόνην τὴν ἐπιούσαν ἔδωκε· καὶ ὁ δῆμος ἠγανάκτησεν εἰδισμένων τῶν στρατηγῶν δέκα τοῦλάχιστον ἡμέρας διδόναι τοῖς κινδυνεύουσι. Τῶν δὲ δημάρχων

αὐτὸν διαγαγόντων ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ κατηγορούντων, ἰκουσθῆναι δεηθεὶς εἶπεν, ὅτι τοῖς κινδυνευουσιν αἰεὶ, καθ' ὅσον οἱ νόμοι παρείκουσι, κεχρημένος ἐπιεικῶς καὶ φιλανθρωπῶς δεινὸν ἤγειτο τῷ Μανιλίῳ ταῦτα μὴ παρασχεῖν· ἧς οὖν ἐτι μόνης κύριος ἦν ἡμέρας στρα- 5 τηγῶν, ταύτην ἐπίτηδες ὀρίσαι· τὸ γὰρ εἰς ἄλλον ἄρχοντα τὴν κρίσιν ἐκβαλεῖν οὐκ εἶναι βουλομένου βοηθεῖν. Ταῦτα λεχθέντα θαυμαστὴν ἐποίησε τοῦ δήμου μεταβολήν· καὶ πολλὰ κατευφημοῦντες αὐτὸν ἐδέοντο τὴν ὑπὲρ τοῦ Μανιλίου συνηγορίαν ἀναλαβεῖν. Ὁ δ' 10 ὑπέστη προθύμως, οὐχ ἥκιστα διὰ Πομπηίου ἀπόντα· καὶ καταστὰς πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς ἐδημηγόρησε, νεανικῶς τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῷ Πομπηίῳ φθονούντων καθ-
πτόμενος.

X. Ἐπὶ δὲ τὴν ὑπατείαν οὐχ ἤττον ὑπὸ τῶν ἀρι- 15 στοκρατικῶν ἢ τῶν πολλῶν προήχθη διὰ τὴν πόλιν ἐξ αἰτίας αὐτῷ τοιαύτης συναγωνισαμένων. Τῆς ὑπὸ Σύλλα γενομένης μεταβολῆς περὶ τὴν πολιτείαν ἐν ἀρχῇ μὲν ἀτόπου φανείσης, τότε δὲ τοῖς πολλοῖς ὑπὸ χρόνου καὶ συνηθείας ἤδη τινὰ κατάστασιν ἔχειν οὐ φάυλην δο- 20 κούσης, ἧσαν οἱ τὰ παρόντα διασεῖσαι καὶ μεταθεῖναι ζητοῦντες ἰδίων ἔνεκα πλεονεξιῶν, οὐ πρὸς τὸ βέλτιστον, Πομπηίου μὲν ἐτι τοῖς βασιλευσιν ἐν Πόντῳ καὶ Ἀρμενίᾳ πολεμοῦντος, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ μηδεμιᾶς ὑφε-
σιώσης πρὸς τοὺς νεωτερίζοντας ἀξιωμαχοῦ δυνάμεως. 25 Οὗτοι κορυφαῖον εἶχον ἄνδρα τολμητὴν καὶ μεγαλοπράγμονα καὶ ποικίλον τὸ ἦθος, Λεύκιον Κατιλίαν, ὃς αἰτίαν ποτὲ πρὸς ἄλλοις ἀδικήμασι μεγάλοις ἔλαβε παρθένῳ συγγεγονέναι θυγατρί, κτεῖναι δ' ἀδελφὸν 866 αὐτοῦ· καὶ δίκην ἐπὶ τούτῳ φοβούμενος ἐπεισε Σύλλαν 30 ὥς ἐτι ζῶντα τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς ἀποθανουμένοις προγράψαι. Τοῦτον οὖν προστάτην οἱ πονηροὶ λαβόντες

ἄλλας τε πίστεις ἀλλήλοις ἔδοσαν καὶ καταθύσαντες
 ἄνθρωπον ἐγεύσαντο τῶν σαρκῶν. Διέφθαρτο δ' ὑπ'
 αὐτοῦ πολὺ μέρος τῆς ἐν τῇ πόλει νεότητος, ἡδονὰς
 καὶ πότους καὶ γυναικῶν ἔρωτας ἀεὶ προξενούντος
 5 ἐκάστῳ καὶ τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην ἀφειδῶς παρασκευ-
 ἀζοντος. Ἐπῆρτο δ' ἢ τε Τυρρηνία πρὸς ἀπόστασιν
 ὅλη καὶ τὰ πολλὰ τῆς ἐντὸς Ἀλπεων Γαλατίας. Ἐπι-
 σφαλέστατα δ' ἢ Ῥώμη πρὸς μεταβολὴν εἶχε διὰ τὴν ἐν
 ταῖς οὐσίαις ἀνωμαλίαν, τῶν μὲν ἐν δόξῃ μάλιστα καὶ
 10 φρονήματι κατεπτωχευμένων εἰς θέατρα καὶ δεῖπνα καὶ
 φιλαρχίας καὶ οἰκοδομίας, τῶν δὲ πλοῦτων εἰς ἀγεννεῖς
 καὶ ταπεινοὺς συνερουηκῶτων ἀνθρώπους, ὥστε μικρᾶς
 ῥοπῆς δεῖσθαι τὰ πράγματα καὶ παντὸς εἶναι τοῦ τολ-
 μήσαντος ἐκστῆσαι τὴν πολιτείαν αὐτὴν ὑφ' αὐτῆς νο·
 15 σοῦσαν.

XI. Οὐ μὴν ἀλλὰ βουλόμενος ὁ Κατιλίνας ἰσχυροί
 τι προκαταλαβεῖν ὄρημητήριον ὑπατείαν μετήει· καὶ λαμ-
 πρὸς ἦν ταῖς ἐλπίσιν ὡς Γαῖῳ Ἀντωνίῳ συνυπατεύσων,
 ἀνδρὶ καθ' αὐτὸν μὲν οὔτε πρὸς τὸ βέλτιον οὔτε πρὸς
 20 τὸ χεῖρον ἡγεμονικῶ, προσθήκη δ' ἄγοντος ἐτέρου δυ-
 νάμεως ἐσομένῳ. Ταῦτα δὴ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν οἱ
 πλεῖστοι προαισθόμενοι τὸν Κικέρωνα προῆγον ἐπὶ τὴν
 ὑπατείαν· καὶ τοῦ δήμου δεξαμένου προθύμως ὁ μὲν
 Κατιλίνας ἐξέπεσε, Κικέρων δὲ καὶ Γάιος Ἀντώνιος ἠρέ-
 25 θησαν. Καίτοι τῶν μετιόντων ὁ Κικέρων μόνος ἦν ἐξ
 ἰππικοῦ πατρός, οὐ βουλευτοῦ, γεγωνῶς.

XII. Καὶ τὰ μὲν περὶ Κατιλίαν ἐμελλεν ἔτι, τοὺς
 πολλοὺς λανθάνοντα, προάγωνες δὲ μεγάλοι τὴν Κικέ-
 ρωνος ὑπατείαν ἐξεδέξαντο. Τοῦτο μὲν γὰρ οἱ κευ-
 30 λυμένοι κατὰ τοὺς Σύλλα νόμους ἄρχειν, οὔτ' ἀσθενεῖς
 ὄντες οὔτ' ὀλίγοι, μετιόντες ἀρχὰς ἐδημαγῶγουν, πολλὰ
 τῆς Σύλλα τυραννίδος ἀληθῆ μὲν καὶ δίκαια κατηγο-

ροῦντες, οὐ μὴν ἐν δέοντι τὴν πολιτείαν οὐδὲ σὺν καιρῷ
 κινουῦντες, τοῦτο δὲ νόμους εἰσῆγον οἱ δῆμαρχοι πρὸς
 τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, δεκαδαρχίαν καθιστάντες αὐτο-
 κρατόρων ἀνδρῶν, οἷς ἐφείτο πάσης μὲν Ἰταλίας, πά- 5
 σης δὲ Συρίας καὶ ὅσα διὰ Πομπηίου νεωστὶ προσώρι-
 στο κυρίουσ ὄντας πωλεῖν τὰ δημόσια, κρίνειν οὓς δο-
 κοίη, φυγάδας ἐκβάλλειν, συνοικίξειν πόλεις, χρήματα
 λαμβάνειν ἐκ τοῦ ταμείου, στρατιώτας τρέφειν καὶ κα-
 ταλέγειν ὁπόσων δέονται. Διὸ καὶ τῷ νόμῳ προσεῖ-
 χον ἄλλοι τε τῶν ἐπιφανῶν καὶ πρῶτος Ἀντώνιος ὁ τοῦ 10
 Κικέρωνος συνάρχων ὡς τῶν δέκα γενησόμενος. Ἐδό-
 κει δὲ καὶ τὸν Κατιλίνα νεωτερισμὸν εἰδὼς οὐ δυσχε-
 ραίνειν ὑπὸ πλήθους δανείων· ὃ μάλιστα τοῖς ἀρίστοις
 φόβον παρεῖχε. Καὶ τοῦτον πρῶτον θεραπεύων ὁ Κικέ-
 ρων ἐκείνῳ μὲν ἐψηφίσατο τῶν ἐπαρχιῶν Μακεδουίαν, 15
 αὐτῷ δὲ τὴν Γαλατίαν διδομένην παρητήσατο, καὶ κα-
 τειργάσατο τῇ χάριτι ταύτῃ τὸν Ἀντώνιον ὡσπερ ὑπο-
 κριτὴν ἐμμισθον αὐτῷ τὰ δεύτερα λέγειν ὑπὲρ τῆς πα-
 τρίδος. Ὡς δ' οὗτος ἐαλώκει καὶ χειροθήης ἐγερόνει,
 μᾶλλον ἤδη θαρρῶν ὁ Κικέρων ἐνίστατο πρὸς τοὺς και- 20
 νοτομοῦντας. Ἐν μὲν οὖν τῇ βουλῇ κατηγορίαν τινὰ
 τοῦ νόμου διατιθέμενος οὕτως ἐξέπληξεν αὐτοὺς τοὺς
 εἰσφέροντας, ὥστε μηδὲν ἀντιλέγειν. Ἐπεὶ δ' αὐτίς
 ἐπεχείρουν καὶ παρεσκευασμένοι προεκαλοῦντο τοὺς
 ὑπάτους ἐπὶ τὸν δῆμον, οὐδὲν ὑποδείσας ὁ Κικέρων, 25
 ἀλλὰ τὴν βουλήν ἔπεσθαι κελεύσας καὶ προελθὼν οὐ
 μόνον ἐξέβαλε τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπογνώ-
 ναι τοὺς δημάρχους ἐποίησε, παρὰ τοσοῦτον τῷ λόγῳ
 κρατηθέντας ὑπ' αὐτοῦ.

367 XIII. Μάλιστα γὰρ οὗτος ὁ ἀνὴρ ἐπέδειξε Ῥωμαίοις 30
 ὅσον ἠδονῆς λόγος τῷ καλῷ προστίθησι, καὶ ὅτι τὸ δί-
 καιον ἀήτητόν ἐστιν, ἂν ὀρθῶς λέγηται, καὶ δεῖ τὸν

ἐμμελῶς πολιτευόμενον ἀεὶ τῷ μὲν ἔργῳ τὸ καλὸν ἀντὶ
 τοῦ κολακεύοντος αἰρεῖσθαι, τῷ δὲ λόγῳ τὸ λυποῦν
 ἀφαιρεῖν τοῦ συμφέροντος. Δεῖγμα δὲ αὐτοῦ τῆς περὶ
 τὸν λόγον χάριτος καὶ τὸ περὶ τὰς θεάς ἐν τῇ ὑπατεία
 5 γενόμενον. Τῶν γὰρ ἱππικῶν πρότερον ἐν τοῖς θεά-
 τροις ἀναμειγμένων τοῖς πολλοῖς καὶ μετὰ τοῦ δήμου
 θεωμένων ὡς ἔτυχε, πρῶτος διέκρινεν ἐπὶ τιμῇ τοὺς
 ἱππέας ἀπὸ τῶν ἄλλων πολιτῶν Μάρκος Ὀθων στρατη-
 γῶν, καὶ διένειμεν ἰδίαν ἐκείνοις θεάν, ἣν ἔτι καὶ νῦν
 10 ἐξαίρετον ἔχουσι. Τοῦτο πρὸς ἀτιμίας ὁ δῆμος ἔλαβε, καὶ
 φανέντος ἐν θεάτρῳ τοῦ Ὀθωνος ἐφρυβρίζων ἐσύριττεν,
 οἱ δ' ἱππεῖς ὑπέλαβον κρότῳ τὸν ἄνδρα λαμπρῶς. Αὐ-
 θις δὲ ὁ δῆμος ἐπέτεινε τὸν συριγμόν, εἶτα ἐκείνοι
 τὸν κρότον. Ἐκ δὲ τούτου τραπόμενοι πρὸς ἀλλήλους
 15 ἐχρῶντο λοιδορίαις, καὶ τὸ θέατρον ἀκοσμία κατεῖχεν.
 Ἐπεὶ δ' ὁ Κικέρων ἦκε πυθόμενος καὶ τὸν δῆμον ἐκκα-
 λέσας πρὸς τὸ τῆς Ἐννοῦς ἱερὸν ἐπετίμησε καὶ παρήνε-
 σεν, ἀπελθόντες αὐθις εἰς τὸ θέατρον ἐκρότου τὸν
 Ὀθωνα λαμπρῶς καὶ πρὸς τοὺς ἱππέας ἄμιλλαν ἐποι-
 20 οῦντο περὶ τιμῶν καὶ δόξης τοῦ ἀνδρός.

XIV. Ἡ δὲ περὶ τὸν Κατιλίαν συνωμοσία πτήξασα
 καὶ καταδείσασα τὴν ἀρχὴν αὐθις ἀνεθάρρει, καὶ συνη-
 γον ἀλλήλους καὶ παρεκάλουν εὐτολμότερον ἄπτεσθαι
 τῶν πραγμάτων πρὶν ἐπανελθεῖν Πομπήϊον ἥδη λεγό-
 25 μενον ὑποστρέφειν μετὰ τῆς δυνάμεως. Μάλιστα δὲ
 τὸν Κατιλίαν ἐξηρέθιζον οἱ Σύλλα πάλαι στρατιῶται,
 διαπεφυκότες μὲν ὅλης τῆς Ἰταλίας, πλείστοι δὲ καὶ μα-
 χιμώτατοι ταῖς Τυρρηνικαῖς ἐγκατεσπαρμένοι πόλεσιν,
 ἀρπαγὰς πάλιν καὶ διαφορήσεις πλούτων ἐτοίμων ὄνει-
 30 ροπολοῦντες. Οὗτοι γὰρ ἠγεμόνα Μάλλιον ἔχοντες,
 ἄνδρα τῶν ἐπιφανῶς ὑπὸ Σύλλα στρατευσαμένων, συνί-
 σταντο τῷ Κατιλίᾳ καὶ παρήσαν εἰς Ῥώμην συναρχαι-

ρεσιιάσοντες. Ὑπατείαν γὰρ αὐθις μετήει βεβουλευμέ-
 νος ἀνελεῖν τὸν Κικέρωνα περὶ αὐτὸν τῶν ἀρχαιρεσιῶν
 τὸν θόρυβον. Ἐδόκει δὲ καὶ τὸ δαιμόνιον προσημαί-
 νειν τὰ πρᾶσσόμενα σεισμοῖς καὶ κεραυνοῖς καὶ φάσμα-
 σιν. Αἱ δ' ἀπ' ἀνθρώπων μηνύσεις ἀληθεῖς μὲν ἦσαν, 5
 οὐπω δ' εἰς ἔλεγχον ἀποχρῶσαι κατ' ἀνδρὸς ἐνδόξου
 καὶ δυναμένου μέγα τοῦ Κατιλίνα. Διὸ τὴν ἡμέραν τῶν
 ἀρχαιρεσιῶν ὑπερθέμενος ὁ Κικέρων ἐκάλει τὸν Κατι-
 λίναν εἰς τὴν σύγκλητον καὶ περὶ τῶν λεγομένων ἀνέ-
 κρινεν. Ὁ δὲ πολλοὺς οἰόμενος εἶναι τοὺς πραγμάτων 10
 καινῶν ἐφιεμένους ἐν τῇ βουλῇ, καὶ ἅμα τοῖς συνωμό-
 ταις ἐνδεικνύμενος, ἀπεκρίνατο τῷ Κικέρωνι μαυικὴν
 ἀπόκρισιν. „Τί γάρ“ ἔφη „πράττω δεινόν, εἰ, δυεῖν
 σωματίων ὄντων, τοῦ μὲν ἰσχυροῦ καὶ κατεφθινηκότος,
 ἔχοντος δὲ κεφαλὴν, τοῦ δ' ἀκεφάλου μὲν, ἰσχυροῦ δὲ 15
 καὶ μεγάλου, τούτῳ κεφαλὴν αὐτὸς ἐπιτίθῃμι;“ Τού-
 των εἰς τε τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον ἠνιγμένων ὑπ'
 αὐτοῦ, μᾶλλον ὁ Κικέρων ἔδεισε, καὶ τεθωρακισμένον
 αὐτὸν οἷ τε δυνατοὶ πάντες ἀπὸ τῆς οἰκίας καὶ τῶν
 νέων πολλοὶ κατήγαγον εἰς τὸ πεδίον. Τοῦ δὲ θώρακος 20
 ἐπίτηδες ὑπέφαινε τι παραλύσας ἐκ τῶν ὤμων τοῦ χι-
 τῶνος, ἐνδεικνύμενος τοῖς ὀρῶσι τὸν κίνδυνον. Οἱ δ'
 ἠγανάκτουν καὶ συνεστρέφοντο περὶ αὐτόν· καὶ τέλος
 ἐν ταῖς ψήφοις τὸν μὲν Κατιλίναν αὐθις ἐξέβαλον, εἵ-
 λοντο δὲ Σιλανὸν ὕπατον καὶ Μουρήναν. 25

XV. Οὐ πολλῶ δ' ὕστερον τούτων ἤδη τῷ Κατιλίνα
 τῶν ἐν Τυρρηνίᾳ συνερχομένων καὶ καταλοχιζομένων
 καὶ τῆς ὠρισμένης πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ἡμέρας ἐγγὺς οὐ-
 868σης, ἦκον ἐπὶ τὴν Κικέρωνος οἰκίαν περὶ μέσας νύκτας
 ἄνδρες οἱ πρῶτοι καὶ δυνατώτατοι Ῥωμαίων, Μάρκος 30
 τε Κράσσος καὶ Μάρκος Μάρκελλος καὶ Σκηπίων Μέ-
 τελλος· κόψαντες δὲ τὰς θύρας καὶ καλέσαντες τὸν θυ-

ρωρὸν ἐκέλευον ἐπεγεῖραι καὶ φράσαι Κικέρωνι τὴν παρουσίαν αὐτῶν. Ἦν δὲ τοιούδε· τῷ Κράσσῳ μετὰ δεῖπνον ἐπιστολὰς ἀποδίδωσιν ὁ θυρωρός, ὑπὸ δὴ τινος ἀνθρώπου κομισθεῖσας ἀγνώστου, ἄλλας ἄλλοις ἐπιγε-
 5 γραμμένας, αὐτῷ δὲ Κράσσῳ μίαν ἀδέσποτον. Ἦν μόνην ἀναγνοὺς ὁ Κράσσος, ὡς ἔφραζε τὰ γράμματα φόνον γενησόμενον πολὺν διὰ Κατιλίνα καὶ παρήνει τῆς πόλεως ὑπεξελθεῖν, τὰς ἄλλας οὐκ ἔλυσεν, ἀλλ' ἤκεν εὐθύς πρὸς τὸν Κικέρωνα πληγείς ὑπὸ τοῦ δεινοῦ καὶ
 10 τι τῆς αἰτίας ἀπολυόμενος, ἦν ἔσχε διὰ φιλίαν τοῦ Κατιλίνα. Βουλευσάμενος οὖν ὁ Κικέρων ἅμ' ἡμέρα βουλὴν συνήγαγε, καὶ τὰς ἐπιστολὰς κομίσας ἀπέδωκεν οἷς ἦσαν ἐπεσταλμένοι, κελεύσας φανερωῶς ἀναγνώναι. Πᾶσαι δ' ἦσαν ὁμοίως ἐπιβουλήν φράζουσαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ
 15 Κόϊντος Ἄρριος, ἀνὴρ στρατηγικός, ἀπήγγελλε τοὺς ἐν Τυρρηνίᾳ καταλοχισμούς, καὶ Μάλλιος ἀπηγγέλλετο σὺν χειρὶ μεγάλη περὶ τὰς πόλεις ἐκείνας αἰωρούμενος αἰεὶ τι προσδοκᾶν καινὸν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, γίνεται δόγμα τῆς βουλῆς παρακατατίθεσθαι τοῖς ὑπάτοις τὰ πράγ-
 20 ματα, δεξαμένους δ' ἐκείνους ὡς ἐπίστανται διοικεῖν καὶ σώξειν τὴν πόλιν. Τοῦτο δ' οὐ πολλάκις, ἀλλ' ὅταν τι μέγα δείσῃ, ποιεῖν εἴωθεν ἢ σύγκλητος.

XVI. Ἐπεὶ δὲ ταύτην λαβῶν τὴν ἐξουσίαν ὁ Κικέρων τὰ μὲν ἔξω πράγματα Κοῖντῳ Μετέλλῳ διεπίστευσε,
 25 τὴν δὲ πόλιν εἶχε διὰ χειρὸς καὶ καθ' ἡμέραν προῆει δορυφορούμενος ὑπ' ἀνδρῶν τοσοῦτων τὸ πλῆθος, ὥστε τῆς ἀγορᾶς πολὺ μέρος κατέχειν ἐμβάλλοντος αὐτοῦ τοὺς παραπέμποντας, οὐκέτι καρτερῶν τὴν μέλλησιν ὁ Κατιλίνας αὐτὸς μὲν ἐκπηδᾶν ἔγνω πρὸς τὸν Μάλ-
 30 λιον ἐπὶ τὸ στράτευμα, Μάρκιον δὲ καὶ Κέθηγον ἐκέλευσε ξίφη λαβόντας ἐλθεῖν ἐπὶ τὰς θύρας ἔωθεν ὡς ἀσπασομένους τὸν Κικέρωνα καὶ διαχορήσασθαι προσπε-

σόντας. Τοῦτο Φουλβία, γυνὴ τῶν ἐπιφανῶν, ἐξαγγέλλει τῷ Κικέρωνι, νυκτὸς ἐλθοῦσα καὶ διακελευσαμένη φυλάττεσθαι τοὺς περὶ τὸν Κέδθηγον. Οἱ δ' ἤκου ἄμ' ἡμέρα, καὶ κωλυθέντες εἰσελθεῖν ἠγανάκτουν καὶ κατε-
 βόων ἐπὶ θύραις, ὥστε ὑποπτότεροι γενέσθαι. Προελ- 5
 θῶν δ' ὁ Κικέρων ἐκάλει τὴν σύγκλητον εἰς τὸ τοῦ Στη-
 σίου Διὸς ἱερόν, ὃν Στάτορα Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἰδρυ-
 μένον ἐν ἀρχῇ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ πρὸς τὸ Παλάτιον ἀνιόν-
 των. Ἐνταῦθα καὶ τοῦ Κατιλίνα μετὰ τῶν ἄλλων ἐλ-
 θόντος ὡς ἀπολογησομένου, συγκαθίσει μὲν οὐδεὶς 10
 ὑπέμεινε τῶν συγκλητικῶν, ἀλλὰ πάντες ἀπὸ τοῦ βά-
 θρου μετήλθον. Ἀρξάμενος δὲ λέγειν ἐθορυβεῖτο, καὶ
 τέλος ἀναστὰς ὁ Κικέρων προσέταξεν αὐτῷ τῆς πόλεως
 ἀπαλλάττεσθαι· δεῖν γὰρ αὐτοῦ μὲν λόγοις, ἐκείνου
 δ' ὄπλοις πολιτενομένου μέσον εἶναι τὸ τεῖχος. Ὁ μὲν 15
 οὖν Κατιλίνας εὐθύς ἐξελθὼν μετὰ τριακοσίων ὄπλο-
 φόρων καὶ περιστησάμενος αὐτῷ θραβδουχίας ὡς ἄρχοντι
 καὶ πελέκει καὶ σημαίας ἐπαράμενος πρὸς τὸν Μάλλιον
 ἐχώρει· καὶ δισμυρίων ὁμοῦ τι συνηθροισμένων ἐπήει-
 τὰς πόλεις ἀναπείδων καὶ ἀφιστάς, ὥστε τοῦ πολέμου 20
 φανεροῦ γεγονότος τὸν Ἀντώνιον ἀποσταλῆναι διαμα-
 χούμενον.

XVII. Τοὺς δ' ὑπολειφθέντας ἐν τῇ πόλει τῶν διε-
 φθαρμένων ὑπὸ τοῦ Κατιλίνα συνηγε καὶ παρεδάρρυνε
 Κορνήλιος Λέντλος Σούρας ἐπίκλησιν, ἀνὴρ γένους 25
 μὲν ἐνδόξου, βεβιωκῶς δὲ φάυλος καὶ δι' ἀσέλγειαν
 ἐξεληλαμένος τῆς βουλῆς πρότερον, τότε δὲ στρατηγῶν
 τὸ δεύτερον, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἐξ ὑπαρχῆς ἀνακτωμέ-
 169 νοις τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα. Λέγεται δὲ καὶ τὴν ἐπί-
 κλησιν αὐτῷ γενέσθαι τὸν Σούραν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. 30
 Ἐν τοῖς κατὰ Σύλλαν χρόνοις ταμιεύων συχνὰ τῶν δη-
 μοσίων χρημάτων ἀπώλεσε καὶ διέφθειρεν. Ἀγανα-

- κτουῦντος δὲ τοῦ Σύλλα καὶ λόγον ἀπαιτοῦντος ἐν τῇ συγκλήτῳ, προελθὼν ὀλιγώρως πάνυ καὶ καταφρονητικῶς λόγον μὲν οὐκ ἔφη διδόναι, παρέχειν δὲ τὴν κνήμην, ὥσπερ εἰώθεισαν οἱ παῖδες, ὅταν ἐν τῷ σφαιρί-
 5 ξειν ἀμάρτωσιν. Ἐκ τούτου Σούρας παρωνομάσθη· σούραν γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν κνήμην λέγουσι. Πάλιν δὲ δίκην ἔχων καὶ διαφθείρας ἐνίους τῶν δικαστῶν, ἐπεὶ δυσὶ μόναις ἀπέφυγε ψήφοις, ἔφη παρανάλωμα γεγο-
 10 ψήφῳ μόνον ἀπελύθη. Τοῦτον ὄντα τῇ φύσει τοιοῦτον κεινημένον ὑπὸ τοῦ Κατιλίνα προσδιέφθειραν ἐλπίσι κεναῖς ψευδομάντις καὶ γόητες ἔπη πεπλασμένα καὶ χρησμούς ἄδουτες, ὡς ἐκ τῶν Σιβυλλείων προδηλοῦν-
 15 τας εἰμαρμένους εἶναι τῇ Ῥώμῃ Κορνηλίους τρεῖς μο-
 20 νάρχους, ὧν δύο μὲν ἤδη πεπληρωκένοι τὸ χρεῶν, Κίνναν τε καὶ Σύλλαν, τρίτῳ δὲ λοιπῷ Κορνηλίῳ ἐκείνῳ φέροντα τὴν μοναρχίαν ἤκειν τὸν δαίμονα, καὶ δεῖν πάντως δέχεσθαι καὶ μὴ διαφθεῖρειν μέλλοντα τοὺς καιροὺς ὥσπερ Κατιλίνας.
- 20 XVIII. Οὐδὲν οὖν ἐπενόει μικρὸν ὁ Λέντλος ἢ ἄσημον, ἀλλ' ἐδέδοκτο τὴν βουλήν ἅπασαν ἀναιρεῖν τῶν τ' ἄλλων πολιτῶν ὅσους δύναίτο, τὴν πόλιν δ' αὐτὴν καταπιμπράναι, φεῖδεσθαι τε μηδενὸς ἢ τῶν Πομπηίου τέκνων· ταῦτα δ' ἐξαρπασαμένους ἔχειν ὑφ' αὐτοῖς καὶ
 25 φυλάττειν ὄμηρα τῶν πρὸς Πομπήϊου διαλύσεων· ἤδη γὰρ ἐφοῖτα πολὺς λόγος καὶ βέβαιος ὑπὲρ αὐτοῦ κατιόντος ἀπὸ τῆς μεγάλης στρατείας. Καὶ νυξ μὲν ᾤριστο πρὸς τὴν ἐπίθεσιν μία τῶν Κρονιαδῶν, ξίφη δὲ καὶ στυππεῖα καὶ θεῖον εἰς τὴν Κεθήγου φέροντες οἰκίαν
 30 ἀπέκρουσαν. Ἄνδρας δὲ τάξαντες ἑκατὸν καὶ μέρη τοσαῦτα τῆς Ῥώμης ἕκαστον ἐφ' ἑκάστῳ διεκλήρωσαν, ὡς δι' ὀλίγου πολλῶν ἀψάντων φλέγοιτο πανταχόθεν ἡ

πόλις. Ἄλλοι δὲ τοὺς ὀχετοὺς ἔμελλον ἐμφράξαντες ἀποσφάττειν τοὺς ὑδρευομένους. Πραττομένων δὲ τούτων ἔτυχον ἐπιδημοῦντες Ἄλλοβρίγων δύο πρέσβεις, ἔθνους μάλιστα δὴ τότε πονηρὰ πράττοντος καὶ βαρυσυνομένου τὴν ἡγεμονίαν. Τούτους οἱ περὶ Λέντλον ὠφέ- 5 λίμους ἡγούμενοι πρὸς τὸ κινῆσαι καὶ μεταβαλεῖν τὴν Γαλατίαν ἐποιήσαντο συνωμότας. Καὶ γράμματα μὲν αὐτοῖς πρὸς τὴν ἐκεῖ βουλήν, γράμματα δὲ πρὸς Κατιλίαν ἔδωκαν, τῇ μὲν ὑπισχνούμενοι τὴν ἐλευθερίαν, τὸν δὲ Κατιλίαν παρακαλοῦντες ἐλευθερώσαντα τοὺς 10 δούλους ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαύνειν. Συναπέστειλλον δὲ μετ' αὐτῶν πρὸς τὸν Κατιλίαν Τίτον τινὰ Κροτωνιάτην κομίζοντα τὰς ἐπιστολάς. Οἷα δ' ἀνθρώπων ἀσταθμῆτων καὶ μετ' οἴνου τὰ πολλὰ καὶ γυναικῶν ἀλλήλοις ἐντυγχανόντων βουλευόμενα πόνῳ καὶ λογισμῷ νήφοντι 15 καὶ συνέσει περιττῇ διώκων ὁ Κικέρων, καὶ πολλοὺς μὲν ἔχων ἐξώθεν ἐπισκοποῦντας τὰ πραττόμενα καὶ συνεξιχνεύοντας αὐτῷ, πολλοῖς δὲ τῶν μετέχειν δοκούντων τῆς συνωμοσίας διαλεγόμενος κρούφα καὶ πιστεύων, ἔγνω τὴν πρὸς τοὺς ξένους κοινολογίαν· καὶ νυκτὸς ἐνε- 20 δρευσας ἔλαβε τὸν Κροτωνιάτην καὶ τὰ γράμματα συνεργούντων ἀδήλως τῶν Ἄλλοβρίγων.

XIX. Ἄμα δ' ἡμέρα βουλήν ἀθροίσας εἰς τὸ τῆς Ὀμονοίας ἱερὸν ἐξανέγνω τὰ γράμματα καὶ τῶν μηνυτῶν διήκουσεν. Ἔφη δὲ καὶ Σιλανὸς Ἰούνιος ἀκηκοέ- 25 ναι τινὰς Κεθήγου λέγοντος, ὡς ὑπατοὶ τε τρεῖς καὶ στρατηγοὶ τέτταρες ἀναιρεῖσθαι μέλλουσι. Τοιαῦτα δ' 70 ἕτερα καὶ Πείσων, ἀνὴρ ὑπατικός, εἰσήγγειλε. Γάτος δὲ Σουλπίκιος, εἷς τῶν στρατηγῶν, ἐπὶ τὴν οἰκίαν πεμφθεὶς τοῦ Κεθήγου πολλὰ μὲν ἐν αὐτῇ βέλη καὶ ὄπλα, 30 πλεῖστα δὲ ξίφη καὶ μαχαίρας εὔρε νεοθήκτους ἀπάσας. Τέλος δὲ τῷ Κροτωνιάτῃ ψηφισαμένης ἄδειαν ἐπὶ μη-

νύσει τῆς βουλῆς ἐξελεγχθεῖς ὁ Λέντλος ἀπωμόσατο τὴν
 ἀρχὴν (στρατηγῶν γὰρ ἐτύγχανε), καὶ τὴν περιπόρφυρον
 ἐν τῇ βουλῇ καταθέμενος διήλλαξεν ἐσθῆτα τῇ συμφορᾷ
 πρέπουσαν. Οὗτος μὲν οὖν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ παρεδό-
 5 θησαν εἰς ἄδεσμον φυλακὴν τοῖς στρατηγοῖς. Ἦδη δ'
 ἐσπέρας οὔσης καὶ τοῦ δήμου περιμένοντος ἀθρόου,
 προελθὼν ὁ Κικέρων, καὶ φράσας τὸ πρᾶγμα τοῖς πολί-
 ταις καὶ προπεμφθεῖς, παρῆλθεν εἰς οἰκίαν φίλου γει-
 νιωῦντος, ἐπεὶ τὴν ἐκείνου γυναῖκες κατεῖχον ἱεροῖς
 10 ἀπορρήτοις ὀργιάζουσαι θεόν, ἣν Ῥωμαῖοι μὲν ἀγαθὴν,
 Ἕλληνες δὲ Γυναικίαν ὀνομάζουσι. Θύεται δ' αὐτῇ
 κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὑπάτου διὰ γυναικὸς ἢ μη-
 τρὸς αὐτοῦ, τῶν Ἐστιάδων παρθένων παρουσῶν. Εἰς-
 15 ελθὼν οὖν ὁ Κικέρων κατ' αὐτόν, ὀλίγων παντάπα-
 σιν αὐτῷ παρόντων, ἐφρόντιζεν ὅπως χρήσαιο τοῖς
 ἀνδράσι. Τὴν τε γὰρ ἄκραν καὶ προσήκουσαν ἀδική-
 μασι τηλικούτοις τιμωρίαν ἐξευλαβεῖτο καὶ κατῴκει δι
 ἐπιείκειαν ἡθους ἅμα καὶ ὡς μὴ δοκοίη τῆς ἐξουσίας
 ἄγαν ἐμφορεῖσθαι καὶ πικρῶς ἐπεμβαίνειν ἀνδράσι γέ-
 20 νει τε πρῶτοις καὶ φίλους δυνατοῦς ἐν τῇ πόλει κερτη-
 μένοις· μαλακώτερόν τε χρησάμενος ὠρρώδει τὸν ἀπ'
 αὐτῶν κίνδυνον. Οὐ γὰρ ἀγαπήσειν μετριώτερόν τι
 θανάτου παθόντας, ἀλλ' εἰς ἅπαν ἀναρραγήσεσθαι τόλ-
 μης τῇ παλαιᾷ κακίᾳ νέαν ὀργὴν προσλαβόντας· αὐτὸς
 25 τε δόξειν ἀνανδρος καὶ μαλακός, οὐδ' ἄλλως δοκῶν εὐ-
 τολμότατος εἶναι τοῖς πολλοῖς.

XX. Ταῦτα τοῦ Κικέρωνος διαποροῦντος γίνεταιί
 τι ταῖς γυναῖξί σημεῖον θνύουσαι. Ὁ γὰρ βωμός, ἦδη
 τοῦ πυρὸς κατακεκοιμησθαι δοκοῦντος, ἐκ τῆς τέφρας
 30 καὶ τῶν κεκαυμένων φλοιῶν φλόγα πολλὴν ἀνῆκε καὶ
 λαμπράν. Ὑφ' ἧς αἱ μὲν ἄλλαι διεπτοήθησαν, αἱ δ'
 ἱεραὶ παρθένοι τὴν τοῦ Κικέρωνος γυναῖκα Τερεντίαν

ἐκέλευσαν ἢ τάχος χωρεῖν πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ κελεύειν οἷς ἔγνωκεν ἐγχειρεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὡς μέγα πρὸς τε σωτηρίαν καὶ δόξαν αὐτῷ τῆς θεοῦ φῶς διδούσης. Ἡ δὲ Τερεντία (καὶ γὰρ οὐδ' ἄλλως ἦν πραεῖά τις οὐδ' ἄτολμος τὴν φύσιν, ἀλλὰ φιλότιμος γυνὴ καὶ μᾶλλον, 5 ὡς αὐτὸς φησιν ὁ Κικέρων, τῶν πολιτικῶν μεταλαμβάνουσα παρ' ἐκείνου φροντίδων ἢ μεταδιδούσα τῶν οἰκιακῶν ἐκείνῳ) ταῦτά τε πρὸς αὐτὸν ἔφρασε καὶ παρώξυνεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας· ὁμοίως δὲ καὶ Κόιντος ὁ ἀδελφὸς καὶ τῶν ἀπὸ φιλοσοφίας ἐταίρων Πόπλιος Νιγίδιος, 10 ὃ τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα παρὰ τὰς πολιτικὰς ἐχρήτο πράξεις. Τῇ δ' ὑστεραία γενομένων ἐν συγκλήτῳ λόγων περὶ τιμωρίας τῶν ἀνδρῶν, ὁ πρῶτος ἐρωτηθεὶς γνώμην Σιλανὸς εἶπε τὴν ἐσχάτην δίκην δοῦναι προσήκειν ἀχθέντας εἰς τὸ δεσμοτήριον. Καὶ προσετίθεντο 15 τούτῳ πάντες ἐφεξῆς μέχρι Γαίου Καίσαρος τοῦ μετὰ ταῦτα δικτάτορος γενομένου. Τότε δὲ νέος ὢν ἔτι καὶ τὰς πρώτας ἔχων τῆς ἀυξήσεως ἀρχάς, ἤδη δὲ τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς ἐλπίσιν εἰς ἐκείνην τὴν ὁδὸν ἐμβεβηκώς, ἢ τὰ Ῥωμαίων εἰς μοναρχίαν μετέστησε πράγματα, τοὺς μὲν 20 ἄλλους ἐλάνθανε, τῷ δὲ Κικέρωνι πολλὰς μὲν ὑποψίας, λαβὴν δ' οὐδεμίαν εἰς ἔλεγχον παρέδωκεν, ἀλλὰ καὶ λεγόντων ἦν ἐνίων ἀκούειν, ὡς ἐγγυὺς ἐλθῶν ἀλῶναι διεκφύγοι τὸν ἄνδρα. Τινὲς δὲ φασὶ παριδεῖν ἐκόντα καὶ παραλιπεῖν τὴν κατ' ἐκείνου μὴνυσιν φόβῳ τῶν 25 φίλων αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως· παντὶ γὰρ εἶναι πρόδηλον, ὅτι μᾶλλον ἂν ἐκείνοι γένοιτο προσθήκη Καίσαρι σωτηρίας ἢ Καῖσαρ ἐκείνοις κολάσεως.

XXI. Ἐπεὶ δ' οὖν ἡ γνώμη περιῆλθεν εἰς αὐτόν, ἀναστὰς ἀπεφήνατο μὴ θανατοῦν τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ 30 τὰς οὐσίας εἶναι δημοσίας, αὐτοὺς δ' ἀπαχθέντας εἰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, ἃς ἂν δοκῇ Κικέρωνι, τηρεῖσθαι

δεδεμένους, ἄχρι ἂν οὐ καταπολεμηθῇ Κατιλίνας. Οὐ-
 σης δὲ τῆς γνώμης ἐπεικοῦς καὶ τοῦ λέγοντος εἰπεῖν
 δυνατωτάτου, ῥοπήν ὁ Κικέρων προσέθηκεν οὐ μικράν.
 Αὐτός τε γὰρ ἀναστὰς ἐνεχείρησεν εἰς ἑκάτερον, τὰ μὲν
 5 τῇ προτέρᾳ, τὰ δὲ τῇ γνώμῃ Καίσαρος συνειπῶν, οἱ τε
 φίλοι πάντες οἰόμενοι τῷ Κικέρωνι συμφέρειν τὴν Καί-
 σαρος γνώμην (ἦττον γὰρ ἐν αἰτίαις ἔσεσθαι μὴ θανατώ-
 σαντα τοὺς ἄνδρας) ἤροῦντο τὴν δευτέραν μᾶλλον γνώ-
 μην, ὥστε καὶ τὸν Σιλανὸν αὐθις μεταβαλλόμενον πα-
 10 ραιτεῖσθαι καὶ λέγειν, ὡς οὐδ' αὐτὸς εἴποι θανατικὴν
 γνώμην· ἐσχάτην γὰρ ἀνδρὶ βουλευτῇ Ῥωμαίων εἶναι
 δίκην τὸ δεσμωτήριον. Εἰρημένης δὲ τῆς γνώμης πρῶ-
 τος ἀντέκρουσεν αὐτῇ Κάτλος Λουτάτιος· εἶτα δεξάμε-
 νος Κάτων, καὶ τῷ λόγῳ σφοδρῶς συνεπερείσας ἐπὶ τὸν
 15 Καίσαρα τὴν ὑπόνοιαν, ἐνέπλησε θυμοῦ καὶ φρονήμα-
 τος τὴν σύγκλητον, ὥστε θάνατον καταψηφίσασθαι τῶν
 ἀνδρῶν. Περὶ δὲ δημεύσεως χρημάτων ἐνίστατο Καί-
 σαρ, οὐκ ἀξιῶν τὰ φιλόανθρωπα τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἐκ-
 βαλόντας ἐνὶ χρήσασθαι τῷ σκνυθροποτάτῳ. Βιαζομέ-
 20 νων δὲ πολλῶν ἐπεκαλεῖτο τοὺς δημάρχους. Οἱ δ' οὐχ
 ὑπήκουον, ἀλλὰ Κικέρων αὐτὸς ἐνδοὺς ἀνῆκε τὴν περὶ
 δημεύσεως γνώμην.

XXII. Ἐχώρει δὲ μετὰ τῆς βουλῆς ἐπὶ τοὺς ἄνδρας.
 Οὐκ ἐν ταύτῳ δὲ πάντες ἦσαν, ἄλλος δ' ἄλλον ἐφύ-
 25 λαττε τῶν στρατηγῶν. Καὶ πρῶτον ἐκ Παλατίου παρα-
 λαβὼν τὸν Λέντλον ἤγε διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ καὶ τῆς ἀγο-
 ρᾶς μέσης, τῶν μὲν ἡγεμονικωτάτων ἀνδρῶν κύκλῳ
 περιεσπειραμένων καὶ δορυφορούντων, τοῦ δὲ δήμου
 φρίττοντος τὰ δρώμενα καὶ παριόντος σιωπῇ, μάλιστα
 30 δὲ τῶν νέων, ὥσπερ ἱεροῖς τισι πατρίοις ἀριστοκρατι-
 κῆς τινος ἐξουσίας τελεῖσθαι μετὰ φόβου καὶ θάμβους
 δοκούντων. Διελθὼν δὲ τὴν ἀγορὰν καὶ γενόμενος

πρὸς τῷ δεσμοτηρίῳ παρέδωκε τὸν Λέντλον τῷ δημίῳ
 καὶ προσείαξεν ἀνελεῖν· εἶθ' ἐξῆς τὸν Κέθηγον, καὶ
 οὕτω τῶν ἄλλων ἕκαστον καταγαγὼν ἀπέκτεινεν. Ὅρῶν
 δὲ πολλοὺς ἔτι τῆς συνωμοσίας ἐν ἀγορᾷ συνεστιῶτας
 ἀθρόους καὶ τὴν μὲν πρᾶξιν ἀγνοοῦντας, τὴν δὲ νύκτα 5
 προσμένοντας, ὡς ἔτι ζώντων τῶν ἀνδρῶν καὶ δυνα-
 μίων ἐξαρπασθῆναι, φθεγξάμενος μέγα πρὸς αὐτοὺς
 „Ἐξῆσαν“ εἶπεν. Οὕτω δὲ Ῥωμαίων οἱ δυσφημεῖν μὴ
 βουλόμενοι τὸ τεθνάναι σημαίνουσιν. Ἦδη δ' ἦν ἐσπέ-
 ρα, καὶ δι' ἀγορᾶς ἀνέβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκέτι σι- 10
 ωπῆ τῶν πολιτῶν οὐδὲ τάξει προπεμπόντων αὐτόν,
 ἀλλὰ φωναῖς καὶ κρότοις δεχομένων, καθ' οὓς γέ-
 νοιτο, σωτήρα καὶ κτίστην ἀνακαλοῦντων τῆς πατρί-
 δος. Τὰ δὲ φῶτα πολλὰ κατέλαμπε τοὺς στενωπούς,
 λαμπάδια καὶ δᾶδας ἱστώντων ἐπὶ ταῖς θύραις. Αἱ δὲ 15
 γυναῖκες ἐκ τῶν τεγῶν προὔφαινον ἐπὶ τιμῇ καὶ θῆρα
 τοῦ ἀνδρὸς ὑπὸ πομπῇ τῶν ἀρίστων μάλα σεμνῶς ἀνι-
 όντος· ὧν οἱ πλεῖστοι πολέμους τε κατειργασμένοι με-
 γάλους καὶ διὰ θριάμβων εἰσεληλακότες καὶ προσκεκτη-
 μένοι γῆν καὶ θάλατταν οὐκ ὀλίγην ἐβάδιζον ἀνομο- 20
 λογούμενοι πρὸς ἀλλήλους, πολλοῖς μὲν τῶν τότε ἡγε-
 μόνων καὶ στρατηγῶν πλούτου καὶ λαφύρων καὶ δυνά-
 μεως χάριν ὀφείλlein τὸν Ῥωμαίων δῆμον, ἀσφαλείας
 δὲ καὶ σωτηρίας ἐνὶ μόνῳ Κικέρωνι, τηλικούτον ἀφε-
 λόντι καὶ τοσοῦτον αὐτοῦ κίνδυνον. Οὐ γὰρ τὸ κωλυ- 25
 σαι τὰ πραττόμενα καὶ κολάσαι τοὺς πράττοντας
 ἔδόκει θαναμασίόν, ἀλλ' ὅτι μέγιστον τῶν πάποτε νεω-
 τερισμῶν οὗτος ἐλαχίστοις κακοῖς ἄνευ στάσεως καὶ
 ταραχῆς κατέσβεσε. Καὶ γὰρ τὸν Κατιλίαν οἱ πλεῖ-
 στοι τῶν συνερρηκότεων πρὸς αὐτὸν ἅμα τῷ πυθέσθαι 30
 τὰ περὶ Λέντλον καὶ Κέθηγον ἐγκαταλιπόντες ᾤχοντο·
 καὶ μετὰ τῶν συμμαμενηκότεων αὐτῷ διαγωνισάμενος

πρὸς Ἀυτώνιον αὐτός τε διεφθάρη καὶ τὸ στρατόπεδον.

XXIII. Οὐ μὴν ἀλλ' ἦσαν οἱ τὸν Κικέρωνα παρεσκευασμένοι καὶ λέγειν ἐπὶ τούτοις καὶ ποιεῖν κακῶς, ἔχοντες ἡγεμόνας τῶν εἰς τὸ μέλλον ἀρχόντων Καῖσαρα μὲν στρατηγοῦντα, Μέτελλον δὲ καὶ Βηστιαν δημαρχοῦντας. Οἱ τὴν ἀρχὴν παραλαβόντες, ἔτι τοῦ Κικέρωνος ἡμέρας ὀλίγας ἄρχοντος, οὐκ εἶων δημηγορεῖν αὐτόν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἐμβόλων βάρθρα θέντες οὐ παρίεσαν οὐδ' 10 ἐπέτρεπον λέγειν, ἀλλ' ἐκέλευον, εἰ βούλοιο, μόνον περὶ τῆς ἀρχῆς ἀπομόσαντα καταβαίνειν. Κάκεινος ἐπὶ τούτοις ὡς ὁμόσων προῆλθε· καὶ γενομένης αὐτῷ σιωπῆς ὤμνυεν οὐ τὸν πάτριον, ἀλλ' ἰδιόν τινα καὶ καινὸν ὄρκον, ἧ μὴν σεσωκέναι τὴν πατρίδα καὶ διατετη- 15 ρηκέναι τὴν ἡγεμονίαν. Ἐπώμνυε δὲ τὸν ὄρκον αὐτῷ σύμπας ὁ δῆμος. Ἐφ' οἷς ἔτι μᾶλλον ὃ τε Καῖσαρ οἱ τε δημαρχοὶ χालεπαίνοντες ἄλλας τε τῷ Κικέρωνι ταραχὰς ἐμηχανῶντο, καὶ νόμος ὑπ' αὐτῶν εἰσῆγετὸ καλεῖν Πομπήιον μετὰ τῆς στρατιᾶς, ὡς δὴ καταλύσοντα τὴν Κικέρωνος δυναστείαν. Ἄλλ' ἦν ὄφελος μέγα τῷ Κικέρωνι 20 καὶ πάσῃ τῇ πόλει δημαρχῶν τότε Κάτων καὶ τοῖς ἐκείνου πολιτεύμασιν ἀπ' ἴσης μὲν ἐξουσίας, μείζονος δὲ δόξης ἀντιτασσόμενος. Τὰ τε γὰρ ἄλλα ραδίως ἔλυσε, καὶ τὴν Κικέρωνος ὑπατείαν οὕτως ἦρε τῷ λόγῳ μεγάλην 25 δημηγορήσας, ὥστε τιμὰς αὐτῷ τῶν πώποτε μεγίστας ψηφίσασθαι καὶ προσαγορεῦσαι πατέρα πατρίδος. Πρώτῳ γὰρ ἐκείνῳ δοκεῖ τοῦτο καθυπάρξει, Κάτωνος αὐτόν οὕτως ἐν τῷ δήμῳ προσαγορεύσαντος.

XXIV. Καὶ μέγιστον μὲν ἰσχυσεν ἐν τῇ πόλει τότε, 30 πολλοῖς δ' ἐπίφθονον ἑαυτὸν ἐποίησεν ἀπ' οὐδενὸς ἔργου πονηροῦ, τῷ δ' ἐπαινεῖν αἰεὶ καὶ μεγαλύνειν αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπὸ πολλῶν δυσχεραίνόμενος. Οὔτε γὰρ βουλήν

οὔτε δῆμον οὔτε δικαστήριον ἦν συνελθεῖν, ἐν ᾧ μη
 Κατιλίαν ἐδει θρυλούμενον ἀκοῦσαι καὶ Λέντλον.
 Ἀλλὰ καὶ τὰ βιβλία τελευτῶν κατέπλησε καὶ τὰ συγ-
 γράμματα τῶν ἐγκωμίων· καὶ τὸν λόγον ἡδιστον ὄντα
 καὶ χάριν ἔχοντα πλείστην ἐπαχθῆ καὶ φορτικὸν ἐποί- 5
 ησε τοῖς ἀκροωμένοις, ὥσπερ τινὸς ἀεὶ κηρὸς αὐτῷ τῆς
 ἀηδίας ταύτης προσούσης. Ὅμως δέ, καίπερ οὕτως
 ἀκράτῳ φιλοτιμία συνῶν, ἀπήλλακτο τοῦ φθονεῖν ἐτέ-
 ροις, ἀφθονώτατος ὢν ἐν τῷ τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ τοὺς
 καθ' αὐτὸν ἄνδρας ἐγκωμιάζειν, ὡς ἐκ τῶν συγγραμ- 10
 μάτων λαβεῖν ἔστι. Πολλὰ δ' αὐτοῦ καὶ ἀπομνημονεύ-
 ουσιν· οἷον περὶ Ἀριστοτέλους, ὅτι χρυσοῦ ποταμὸς
 εἶη ῥέοντος, καὶ περὶ τῶν Πλάτωνος διαλόγων, ὡς τοῦ
 Διὸς, εἰ λόγῳ χρῆσθαι πέφυκεν, οὕτω διαλεγομένου.
 Τὸν δὲ Θεόφραστον εἰώθει τρυφήν ἰδίαν ἀποκαλεῖν. 15
 Περὶ δὲ τῶν Δημοσθένους λόγων ἐρωτηθεὶς, τίνα δο-
 κοίη κάλλιστον εἶναι, τὸν μέγιστον εἶπε. Καίτοι τινὲς
 τῶν προσποιουμένων δημοσθενίζειν ἐπιφύονται φωνῇ
 τοῦ Κικέρωνος, ἣν πρὸς τινα τῶν ἐταίρων ἔθηκεν ἐν
 ἐπιστολῇ γράψας, ἐνιαχοῦ τῶν λόγων ἀπονυστάζειν τὸν 20
 Δημοσθένη· τῶν δὲ μεγάλων καὶ θαυμαστῶν ἐπαίνων,
 οἷς πολλαχοῦ χρῆται περὶ τοῦ ἀνδρός, καὶ ὅτι περὶ οὓς
 μάλιστα τῶν ἰδίων ἐσπούδασε λόγων, τοὺς κατ' Ἀντων-
 νίου, Φιλιππικοῦς ἐπέγραψεν, ἀμνημονοῦσι. Τῶν δὲ
 κατ' αὐτὸν ἐνδόξων ἀπὸ λόγου καὶ σοφίας οὐκ ἔστιν οὐ- 25
 δεῖς, ὃν οὐκ ἐποίησεν ἐνδοξότερον ἢ λέγων ἢ γράφων
 εὐμενῶς περὶ ἐκάστου. Κρατίππῳ δὲ τῷ Περιπατητικῷ
 διεπράξατο μὲν Ῥωμαίῳ γενέσθαι παρὰ Καίσαρος ἄρ-
 χοντος ἤδη, διεπράξατο δὲ τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν
 ψηφίσασθαι καὶ δεηθῆναι μένειν αὐτὸν ἐν Ἀθήναις καὶ 30
 διαλέγεσθαι τοῖς νέοις ὡς κοσμοῦντα τὴν πόλιν. Ἐπι-
 στολαὶ δὲ παρὰ τοῦ Κικέρωνος εἰσὶ πρὸς Ἡρώδην, ἕτεραι

δὲ πρὸς τὸν υἱόν, ἐγκελευομένου συμφιλοσοφεῖν Κρα-
 τίππῳ. Γοργίαν δὲ τὸν δῆτορα αἰτιώμενος εἰς ἡδονὰς
 καὶ πότους προάγειν τὸ μειράκιον ἀπελαύνει τῆς συν-
 ουσίας αὐτοῦ. Καὶ σχεδὸν αὕτη τε τῶν Ἑλληνικῶν μία
 5 καὶ δευτέρα πρὸς Πέλοπα τὸν Βυζάντιον ἐν ὄργῃ τι-
 γέγραπται, τὸν μὲν Γοργίαν αὐτοῦ προσηκόντως ἐπι-
 κόπτοντος, εἶπερ ἦν φαῦλος καὶ ἀκόλαστος, ἧπερ ἐδό-
 κει, πρὸς δὲ τὸν Πέλοπα μικρολογουμένου καὶ μεμψι-
 μοιροῦντος ὥσπερ ἀμελήσαντα τιμὰς τινὰς αὐτῷ καὶ
 10 ψηφίσματα παρὰ Βυζαντίων γενέσθαι.

XXV. Ταῦτά τε δὴ φιλότιμα, καὶ τὸ πολλάκις ἐπαι-
 ρόμενον τοῦ λόγου τῇ δεινότητι τὸ πρέπον προῖεσθαι.
 Μουνατίῳ μὲν γὰρ ποτε συνηγορήσας, ὡς ἀποφυγῶν
 τὴν δίκην ἐκεῖνος ἐδίωκεν ἑταῖρον αὐτοῦ Σαβῖνον, οὕτω
 15 λέγεται προπεσεῖν ὑπ' ὄργῆς ὁ Κικέρων, ὥστ' εἰπεῖν·
 „Σὺ γὰρ ἐκείνην, ὦ Μουνάτιε, τὴν δίκην ἀπέφυγες
 διὰ σαντόν, οὐκ ἐμοῦ πολὺ σκότος ἐν φωτὶ τῷ δικαστη-
 ρίῳ περιχέαντος;“ Μάρκον δὲ Κράσσον ἐγκωμιάζων
 ἀπὸ τοῦ βήματος εὐημέρησε, καὶ μεθ' ἡμέρας αὐτίθις
 20 ὀλίγας λαιδορῶν αὐτόν, ὡς ἐκεῖνος εἶπεν „Οὐ γὰρ ἐν-
 ταῦθα πρῶην αὐτὸς ἡμᾶς ἐπήνεις;“ „Ναί“ φησι „μελέ-
 τῆς ἕνεκεν γυμνάζων τὸν λόγον εἰς φαύλην ὑπόθεσιν.“
 Εἰπόντος δὲ ποτε τοῦ Κράσσου μηδένα Κράσσον ἐν
 Ῥώμῃ βεβιωκέναι μακρότερον ἐξηκονταετίας, εἶθ' ὅστε-
 25 ρον ἀρνούμενου καὶ λέγοντος „Τί δ' ἂν ἐγὼ παθῶν
 τοῦτ' εἶπον;“ „Ἥιδεις“ ἔφη „Ῥωμαίους ἡδέως ἀκουσο-
 μένους καὶ διὰ τοῦτ' ἐδημαγώγεις.“ Ἀρέσκεσθαι δὲ τοῦ
 Κράσσου τοῖς Στωϊκοῖς φήσαντος, ὅτι πλούσιον εἶναι τὸν
 ἀγαθὸν ἀποφαίνουσιν, „Ὅρα, μὴ μᾶλλον“ εἶπεν „ὅτι
 30 πάντα τοῦ σοφοῦ λέγουσιν εἶναι.“ Διεβάλλετο δ' εἰς
 φιλαργυρίαν ὁ Κράσσος. Ἐπεὶ δὲ τοῦ Κράσσου τῶν
 παίδων ὁ ἕτερος Ἀξίῳ τινὶ δοκῶν ὅμοιος εἶναι καὶ δια

τοῦτο τῇ μητρὶ προστριβόμενος αἰσχρὰν ἐπὶ τῷ Ἀξίω διαβολὴν εὐδοκίμησε λόγον ἐν βουλῇ διελθὼν, ἐρωτηθεὶς ὁ Κικέρων, τί φαίνεται [αὐτῷ,] „Ἀξίος“ εἶπε „Κράσσου.“

XXVI. Μέλλων δὲ Κράσσος εἰς Συρίαν ἀπαίρειν ὁ ἐβούλετο τὸν Κικέρωνα μᾶλλον αὐτῷ φίλον ἢ ἐχθρὸν εἶναι· καὶ φιλοφρονούμενος ἔφη βούλεσθαι δειπνῆσαι παρ' αὐτῷ· κάκεινος ὑπεδέξατο προθύμως. Ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις περὶ Βατινίου φίλων τινῶν ἐντυγχανόντων ὡς μνωμένου διαλύσεις καὶ φιλίαν (ἦν γὰρ 10 ἐχθρός) „Οὐδ' ἄρα καὶ Βατίνιος“ εἶπε „δειπνῆσαι παρ' ἐμοὶ βούλεται;“ Πρὸς μὲν οὖν Κράσσου τοιοῦτος. Αὐτὸν δὲ τὸν Βατίνιον ἔχοντα χοιράδας ἐν τῷ τραχήλῳ καὶ λέγοντα δίκην οἰδοῦντα ῥήτορα προσεῖπεν. Ἀκούσας δ' ὅτι τέθνηκεν, εἶτα μετὰ μικρὸν πυθόμενος σαφῶς, 15 ὅτι ζῆ· „Κακὸς τοίνυν ἀπόλοιτο κακῶς ὁ ψευδάμενος.“ Ἐπεὶ δὲ Καίσαρι ψηφισαμένῳ τὴν ἐν Καμπανίᾳ χώραν κατανεμηθῆναι τοῖς στρατιώταις πολλοὶ μὲν ἐδυσχέρανον ἐν τῇ βουλῇ, Λεύκιος δὲ Γέλλιος ὁμοῦ τι πρεσβύτατος ὢν εἶπεν, ὡς οὐ γενήσεται τοῦτο ζῶντος αὐτοῦ „Πε- 20 ριμείνωμεν“ εἶπεν ὁ Κικέρων „μακρὰν γὰρ οὐκ αἰτεῖται Γέλλιος ὑπέρθεσιν.“ Ἦν δὲ τις Ὀκταούτος αἰτίαν ἔχων ἐκ Λιβύης γεγονέναι· πρὸς τοῦτον ἐν τινι δίκῃ λέγοντα τοῦ Κικέρωνος μὴ ἔξακούειν „Καὶ μὴν οὐκ ἔχεις“ εἶπε „τὸ οὖς ἀτρύπητον.“ Μετέλλου δὲ Νέπω- 25 τος εἰπόντος, ὅτι πλείονας καταμαρτυρῶν ἀνήρηκεν ἢ συνηγορῶν σέσωκεν „Ὁμολογῶ γάρ“ ἔφη „πίστεως ἐν ἐμοὶ πλέον ἢ δεινότητος εἶναι.“ Νεανίσκου δὲ τινος αἰτίαν ἔχοντος ἐν πλακοῦντι φάρμακον τῷ πατρὶ δεδω- 30 κέναι θρασυνομένου καὶ λέγοντος, ὅτι λοιδορήσει τὸν Κικέρωνα, „Τοῦτο“ ἔφη „παρὰ σοῦ βούλομαι μᾶλλον ἢ πλακοῦντα.“ Ποπλίου δὲ Σησιτίου συνηγόρου μὲν

- αὐτὸν ἐν τινι δίκῃ παραλαβόντος μεθ' ἑτέρων, αὐτοῦ δὲ πάντα βουλομένου λέγειν καὶ μηδενὶ παριέντος εἰπεῖν, ὡς δῆλος ἦν ἀφιέμενος ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἤδη τῆς ψήφου φερομένης· „Χρῶ σήμερον“ ἔφη „τῷ καιρῷ,
- 5 Σῆστιε· μέλλεις γὰρ αὔριον ἰδιώτης εἶναι.“ Πόπλιον δὲ Κώνσταν νομικὸν εἶναι βουλόμενον, ὄντα δ' ἀμαθῆ καὶ ἀφνῆ, πρὸς τινὰ δίκην ἐκάλεσε μάρτυρα. Τοῦ δὲ μηδὲν εἰδέναι φάσκοντος „Ἴσως“ ἔφη „δοκεῖς περὶ τῶν νομικῶν ἐρωτᾶσθαι.“ Μετέλλου δὲ Νέπωτος ἐν δια-
- 10 φορᾷ τινι πολλάκις λέγοντος „Τίς σοῦ πατήρ ἐστιν,“ ὁ Κικέρων „Σοὶ ταύτην“ ἔφη „τὴν ἀπόκρισιν ἢ μήτηρ χαλεπωτέραν ἐποίησεν.“ Ἐδόκει δ' ἀκόλαστος ἢ μήτηρ εἶναι τοῦ Νέπωτος, αὐτὸς δὲ τις εὐμετάβολος. Καὶ ποτε τὴν δημαρχίαν ἀπολιπὼν ἀφνω πρὸς Πομπήϊου
- 15 ἐξέπλευσεν εἰς Συρίαν, εἴτ' ἐκεῖθεν ἐπανῆλθεν ἀλογώτερον. Θάψας δὲ Φίλαγρον τὸν καθηγητὴν ἐπιμελέστερον ἐπέστησεν αὐτοῦ τῷ τάφῳ κόρακα λίθινον. Καὶ ὁ Κικέρων „Τοῦτ'“ ἔφη „σοφώτερον ἐποίησας· πέτεσθαι γὰρ σε μᾶλλον ἢ λέγειν ἐδίδαξεν.“ Ἐπεὶ δὲ Μάρκος
- 20 Ἀππιος ἐν τινι δίκῃ προοιμιαζόμενος εἶπε φίλον αὐτοῦ δεδεῆσθαι παρασχεῖν ἐπιμέλειαν καὶ λογιότητα καὶ πίστιν, „Εἴθ' οὕτως“ ἔφη „σιδηροῦς γέγονας ἄνθρωπος, ὥστε μηδὲν ἐκ τοσοῦτων ὧν ἠτήσατο φίλος παρασχεῖν;“
- 25 XXVII. Τὸ μὲν οὖν πρὸς ἐχθροὺς ἢ ἀντιδίκους σκώμμασι χρῆσθαι πικροτέροις δοκεῖ ρητορικὸν εἶναι· τὸ δ' οἷς ἔτυχε προσκρούειν ἔνεκα τοῦ γελοίου πολὺ συνῆγε μῖσος αὐτῷ. Γράψω δὲ καὶ τούτων ὀλίγα. Μάρκον Ἀκύντιον ἔχοντα δύο γαμβροὺς φυγάδας Ἀδραστον
- 30 ἐκάλει. Λευκίου δὲ Κόττα τιμητικὴν ἔχοντος ἀρχὴν, φιλονοτάτου δ' ὄντος, ὑπατείαν μετιῶν ὁ Κικέρων ἐδίψησε, καὶ τῶν φίλων κύκλῳ περιστάντων, ὡς ἔπινεν,

„Ορθῶς φοβεῖσθε“ εἶπε „μή μοι γένοιτο χαλεπὸς ὁ τιμητῆς ὅτι ὕδωρ πίνω.“ Βωκωνίῳ δ' ἀπαντήσας ἄγοντι μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς ἀμορφοτάτας θυγατέρας ἀνεφθέγγατο

„Φοίβου ποτ' οὐκ ἐῶντος ἔσπειρεν τέκνα.“ 5

Μάρκου δὲ Γελλίου δοκοῦντος οὐκ ἐξ ἐλευθέρων γεγενῆσθαι, λαμπρᾷ δὲ τῇ φωνῇ καὶ μεγάλῃ γραμματάκι πρὸς τὴν σύγκλητον ἐξαναγνόντος, „Μὴ θαυμάζετε“ εἶπε „καὶ αὐτὸς εἷς ἐστι τῶν ἀναπεφωνηκότων.“ Ἐπεὶ δὲ Φαῦστος ὁ Σύλλα τοῦ μοναρχήσαντος ἐν Ῥώμῃ καὶ πολ- 10 λούς ἐπὶ θανάτῳ προγράψαντος ἐν δανείοις γενόμενος καὶ πολλὰ τῆς οὐσίας διασπαθήσας ἀπάρτιον προέγραψε, ταύτην ἔφη μᾶλλον αὐτῷ τὴν προγραφὴν ἀρέσκειν ἢ τὴν πατρῶαν.

XXVIII. Ἐκ τούτων ἐγίνετο πολλοῖς ἐπαχθῆς· καὶ 15 οἱ μετὰ Κλωδίου συνέστησαν ἐπ' αὐτὸν ἀρχὴν τοιαύτην λαβόντες. Ἦν Κλώδιος ἀνὴρ εὐγενῆς, τῇ μὲν ἡλικίᾳ νέος, τῷ δὲ φρονήματι θρασὺς καὶ αὐθάδης. Οὗτος ἐρῶν Πομπηΐας τῆς Καίσαρος γυναικὸς εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ παρεῖσθαι κρύφα, λαβὼν ἐσθῆτα καὶ σκευὴν 20 ψαλτρίας· ἔθνον γὰρ αἱ γυναῖκες τὴν ἀπόρρητον ἐκείνην καὶ ἀθέατον ἀνδράσι θυσίαν ἐν τῇ τοῦ Καίσαρος οἰκίᾳ, καὶ παρῆν ἀνὴρ οὐδεὶς· ἀλλὰ μειράκιον ὃν ἔτι καὶ μῆπω γενειῶν ὁ Κλώδιος ἤλπιζε λήσεσθαι διαδύς πρὸς τὴν Πομπηΐαν μετὰ τῶν γυναικῶν. Ὡς δ' εἰσῆλθε νυ- 25 κτὸς εἰς οἰκίαν μεγάλην, ἤπορεῖτο τῶν διόδων· καὶ πλανώμενον αὐτὸν ἰδοῦσα Ἀύρηλίας θεραπαινὶς τῆς Καίσαρος μητρὸς ἤτησεν ὄνομα. Φθέγγασθαι δ' ἀναγκασθέντος ἐκείνου καὶ φήσαντος ἀκόλουθον Πομπηΐας ζητεῖν Ἄβραν τοῦνομα, συνείσα τὴν φωνὴν οὐ γυναι- 30 κίαν οὔσαν ἀνέκραγε καὶ συνεκάλει τὰς γυναῖκας. Αἱ δ' ἀποκλείσασαι τὰς θύρας καὶ πάντα διερευνώμεναι

λαμβάνουσι τὸν Κλώδιον εἰς οἴκημα παιδίσκης, ἣ συν-
εἰσῆλθε, καταπεφευγότα. Τοῦ δὲ πράγματος περιβοή-875
του γενομένου Καῖσάρ τε τὴν Πομπηϊαν ἀφῆκε καὶ **
δίκην ἀσεβείας ἀπεγράψατο τῷ Κλωδίῳ.

- 5 XXIX. Κικέρων δ' ἦν μὲν αὐτοῦ φίλος καὶ τῶν
περὶ Κατιλίαν πραττομένων ἐχρήτο προθυμοτάτῳ συν-
εργῷ καὶ φύλακι τοῦ σώματος, ἰσχυριζομένου δὲ πρὸς
τὸ ἐγκλημα τῷ μηδὲ γεγονέναι κατ' ἐκείνον ἐν Ῥώμῃ
τὸν χρόνον, ἀλλ' ἐν τοῖς πορρωτάτῳ χωρίοις διατρί-
10 βειν, κατεμαρτύρησεν ὡς ἀφιγμένου πρὸς αὐτὸν οἴκαδε
καὶ διειλεγμένου περὶ τινῶν ὅπερ ἦν ἀληθές. Οὐ μὴν
ἐδόκει μαρτυρεῖν ὁ Κικέρων διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ
πρὸς τὴν αὐτοῦ γυναῖκα Τερεντίαν ἀπολογούμενος.
Ἦν γὰρ αὐτῇ πρὸς τὸν Κλώδιον ἀπέχθεια διὰ τὴν ἀδελ-
15 φῆν τὴν ἐκείνου Κλωδίαν, ὡς τῷ Κικέρωνι βουλομέ-
νην γαμηθῆναι καὶ τοῦτο διὰ Τύλλου τινὸς πράττου-
σαν, ὃς ἐταῖρος μὲν ἦν καὶ συνήθης ἐν τοῖς μάλιστα
Κικέρωνος, αἰεὶ δὲ πρὸς τὴν Κλωδίαν φοιτῶν καὶ θε-
ραπεύων ἐγγὺς οἰκοῦσαν ὑποψίαν τῇ Τερεντίᾳ παρέ-
20 σχε. Χαλεπὴ δὲ τὸν τρόπον οὕσα καὶ τοῦ Κικέρωνος
ἄρχουσα παρώξυνε τῷ Κλωδίῳ συνεπιθέσθαι καὶ κα-
ταμαρτυρῆσαι. Κατεμαρτύρουν δὲ τοῦ Κλωδίου πολ-
λοὶ τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐπιτοκίας, ῥαδιουργ-
γίας, ὄχλων δεκασμούς, φθορὰς γυναικῶν. Λεύκουλ-
25 λος δὲ καὶ θεραπευαίνιδας παρεῖχεν, ὡς συγγένοιτο τῇ
νεωτάτῃ τῶν ἀδελφῶν ὁ Κλώδιος, ὅτε Λευκούλλῳ συν-
ῶκει. Πολλὴ δ' ἦν δόξα καὶ ταῖς ἄλλαις δυσὶν ἀδελ-
φαῖς πλησιάζειν τὸν Κλώδιον, ὧν Τερεντίαν μὲν Μάρ-
κιος ὁ Ῥήξ, Κλωδίαν δὲ Μέτελλος ὁ Κέλερ εἶχεν, ἦν
30 Κουαδραντίαν ἐκάλουν, ὅτι τῶν ἐραστῶν τις αὐτῇ χαλ-
κοῦς ἐμβαλὼν εἰς βαλάντιον ὡς ἀργύριον εἰσέπεμψε·
τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νομίσματος κουαδράντην

ἐκάλουν. Ἐπὶ ταύτῃ μάλιστα τῶν ἀδελφῶν κακῶς ἤκου-
 σεν ὁ Κλώδιος. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε τοῦ δήμου πρὸς τοὺς
 καταμαρτυροῦντας αὐτοῦ καὶ συνεστῶτας ἀντιτακτομέ-
 νου φοβηθέντες οἱ δικασταὶ φυλακὴν περιεστήσαντο,
 καὶ τὰς δέλτους οἱ πλείστοι συγκεχυμένοι τοῖς γράμ- 5
 μασι ἤνεγκαν. Ὅμως δὲ πλείονες ἔδοξαν οἱ ἀπολύου-
 τες γενέσθαι· καὶ τις ἐλέχθη καὶ δεκασμὸς διελθεῖν.
 Ὅθεν ὁ μὲν Κάτλος ἀπαντήσας τοῖς κριταῖς „Ἰμεῖς“ εἶ-
 πεν „ὡς ἀληθῶς ὑπὲρ ἀσφαλείας ἠτήσασθε τὴν φυλα-
 κήν, φοβούμενοι μὴ τις ὑμῶν ἀφέληται τὸ ἀργύριον.“ 10
 Κικέρων δὲ τοῦ Κλωδίου πρὸς αὐτὸν λέγοντος, ὅτι μαρ-
 τυρῶν οὐκ ἔσχε πίστιν παρὰ τοῖς δικασταῖς, „Ἄλλ’ ἐμοὶ
 μὲν“ εἶπεν „οἱ πέντε καὶ εἴκοσι τῶν δικαστῶν ἐπίστευ-
 σαν· τοσοῦτοι γὰρ σου κατεψηφίσαντο· σοὶ δὲ τριάκοντα
 οὐκ ἐπίστευσαν· οὐ γὰρ πρότερον ἀπέλυσαν ἢ ἔλαβον 15
 τὸ ἀργύριον.“ Ὁ μέντοι Καῖσαρ οὐ κατεμαρτύρησε κλη-
 θεὶς ἐπὶ τὸν Κλώδιον, οὐδ’ ἔφη μοιχείαν κατεγνωκέναι
 τῆς γυναικός, ἀφεικέναι δ’ αὐτὴν ὅτι τὸν Καίσαρος
 ἔδει γάμον οὐ πράξεως αἰσχρᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ φήμης
 καθαρὸν εἶναι. 20

XXX. Διαφυγῶν δὲ τὸν κίνδυνον ὁ Κλώδιος καὶ
 δήμαρχος αἰρεθεὶς εὐθύς εἶχετο τοῦ Κικέρωνος, πάνθ’
 ὁμοῦ πράγματα καὶ πάντας ἀνθρώπους συνάγων καὶ
 ταράττων ἐπ’ αὐτόν. Τόν τε γὰρ δῆμον ᾤκειώσατο νό-
 μοις φιλανθρώποις, καὶ τῶν ὑπάτων ἑκατέρῳ μεγάλας 25
 ἐπαρχίας ἐψηφίσατο, Πείσωνι μὲν Μακεδονίαν, Γαβι-
 νίῳ δὲ Συρίαν, πολλοὺς δὲ τῶν ἀπόρων συνέτασεν εἰς
 τὸ πολίτευμα καὶ δούλους ὀπλισμένους περὶ αὐτὸν εἶχε.
 Τῶν δὲ πλείστον δυναμένων τότε τριῶν ἀνδρῶν, Κράσ-
 σου μὲν ἄντικρυς Κικέρωνι πολεμοῦντος, Πομπηίου δὲ 30
 θρουπτομένου πρὸς ἀμφοτέρους, Καίσαρος δὲ μέλλοντος
 εἰς Γαλατίαν ἐξιέναι μετὰ στρατεύματος, ὑπὸ τοῦτον

ὑποδὺς ὁ Κικέρων, καίπερ οὐκ ὄντα φίλον, ἀλλ' ὑπο-
 πτον ἐκ τῶν περὶ Κατιλίαν, ἠξίωσε πρεσβευτῆς αὐτῷ 876
 συστρατευεῖν. Δεξαμένον δὲ τοῦ Καίσαρος ὁ Κλώδιος
 ὄρῶν ἐκφεύγοντα τὴν δημαρχίαν αὐτοῦ τὸν Κικέρωνα
 5 προσεποιεῖτο συμβατικῶς ἔχειν, καὶ τῇ Τερεντία τὴν
 πλείστην ἀνατιθεὶς αἰτίαν, ἐκείνου δὲ μεμνημένος ἐπι-
 εικῶς ἀεὶ καὶ λόγους εὐγνώμονας ἐνδιδούς, ὡς ἂν τις
 οὐ μισῶν οὐδὲ χαλεπαίνων, ἀλλ' ἐγκαλῶν μέτρια καὶ
 φιλικά, παντάπασιν αὐτοῦ τὸν φόβον ἀνῆκεν, ὥστ'
 10 ἀπειπεῖν τῷ Καίσαρι τὴν πρεσβείαν καὶ πάλιν ἔχεσθαι
 τῆς πολιτείας. Ἐφ' ᾧ παροξυνθεὶς ὁ Καίσαρ τὸν τε
 Κλώδιον ἐπέρρωσε καὶ Πομπήϊον ἀπέστρεψε κομιδῇ
 τοῦ Κικέρωνος, αὐτὸς τε κατεμαρτύρησεν ἐν τῷ δήμῳ
 μὴ δοκεῖν αὐτῷ καλῶς μηδὲ νομίμως ἄνδρας ἀκρίτους
 15 ἀνηρῆσθαι τοὺς περὶ Λέντλον καὶ Κέθηγον. Αὕτη γὰρ
 ἦν ἡ κατηγορία καὶ ἐπὶ τοῦθ' ὁ Κικέρων ἐκαλεῖτο. Κιν-
 δυνεύων οὖν καὶ διωκόμενος ἐσθῆτα μετήλλαξε καὶ κό-
 μης ἀνάπλεως περιῶν ἰκέτευε τὸν δῆμον. Πανταχοῦ
 δ' ὁ Κλώδιος ἀπήντα κατὰ τοὺς στενωπούς, ἀνθρώπους
 20 ἔχων ὑβριστὰς περὶ αὐτὸν καὶ θρασεῖς, οἳ πολλὰ μὲν
 χλευάζοντες ἀκολάστως εἰς τὴν μεταβολὴν καὶ τὸ σχῆμα
 τοῦ Κικέρωνος, πολλαχοῦ δὲ πηλῶ καὶ λίθοις βάλλοντες
 ἐνίσταντο ταῖς ἰκεσίαις.

XXXI. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῷ Κικέρωνι πρῶτον μὲν ὀλί-
 25 γου δεῖν σύμπαν τὸ τῶν ἱππικῶν πλῆθος συμμετέβαλε
 τὴν ἐσθῆτα, καὶ δισμυρίων οὐκ ἐλάττους νέων παρηκο-
 λούθουν κομῶντες καὶ συνικετεύοντες· ἔπειτα τῆς βου-
 λῆς συνελθούσης, ὅπως ψηφίσαιτο τὸν δῆμον ὡς ἐπὶ
 πένθεσι μεταβαλεῖν τὰ ἱμάτια, καὶ τῶν ὑπάτων ἐναν-
 30 τιωθέντων, Κλωδίου δὲ σιδηροφορομένου περὶ τὸ
 βουλευτήριον, ἐξέδραμον οὐκ ὀλίγοι τῶν βουλευτικῶν
 καταρρηγνύμενοι τοὺς χιτῶνας καὶ βοῶντες. Ὡς δ' ἦν

οὐτ' οἶκτος οὔτε τις αἰδῶς πρὸς τὴν ὄψιν, ἀλλ' ἔδει τὸν Κικέρωνα φεύγειν ἢ βία καὶ σιδήρῳ κριθῆναι πρὸς τὸν Κλωδίον, ἔδειτο Πομπηίου βοηθεῖν ἐπίτηδες ἐκποδῶν γεγυότος καὶ διατρίβοντος ἐν ἀγροῖς περὶ τὸν Ἀλβανόν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπεμψε Πείσωνα του γαμβρὸν δε- 5 ησόμενον· ἔπειτα καὶ αὐτὸς ἀνέβη. Πυθόμενος δ' ὁ Πομπηῖος οὐχ ὑπέμεινε εἰς ὄψιν ἐλθεῖν, δεινὴ γὰρ αὐτὸν αἰδῶς εἶχε πρὸς τὸν ἄνδρα μεγάλους ἠγωνισμένον ἀγῶνας ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ πολλὰ πρὸς χάριν ἐκείνῳ πεπολιτευμένον, ἀλλὰ Καίσαρι γαμβρὸς ὢν δεομένῳ 10 προὔθωκε τὰς παλαιὰς χάριτας καὶ κατὰ θύρας ἄλλας ὑπεξελθῶν ἀπεδίδρασκε τὴν ἔντευξιν. Οὕτω δὴ προδοθεὶς ὁ Κικέρων ὑπ' αὐτοῦ καὶ γεγονῶς ἔρημος ἐπὶ τοὺς ὑπάτους κατέφυγε. Καὶ Γαβίνιος μὲν ἦν χαλεπὸς αἰεί, Πείσων δὲ διελέχθη προότερον αὐτῷ παραινῶν 15 ἐκστῆναι καὶ ὑποχωρῆσαι τῇ τοῦ Κλωδίου θύμῃ καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν καιρῶν ἐνεργεῖν καὶ γενέσθαι πάλιν σωτήρα τῆς πατρίδος ἐν στάσεσι καὶ κακοῖς δι' ἐκείνον οὔσης. Τοιαύτης τυχῶν ἀποκρίσεως ὁ Κικέρων ἐβουλεύετο σὺν τοῖς φίλοις· καὶ Λεύκουλλος μὲν ἐκέλευε 20 μένειν ὡς περιεσόμενον, ἄλλοι δὲ φεύγειν, ὡς ταχὺ τοῦ δήμου ποθήσουτος αὐτόν, ὅταν ἐμπλησθῇ τῆς Κλωδίου ματίας καὶ ἀπονοίας. Ταῦτ' ἔδοξε Κικέρωνι· καὶ τὸ μὲν ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ὃ πολὺν χρόνον ἔχων ἐπὶ τῆς οὐκίας ἰδρυμένον ἐτίμα διαφερόντως, εἰς Καπιτώλιον 25 μίσας ἀνέθηκεν ἐπιγράψας „Ἀθηνᾶ Ῥώμης φύλακι,“ πομποὺς δὲ παρὰ τῶν φίλων λαβῶν περὶ μέσας νύκτας ὑπεξῆλθε τῆς πόλεως καὶ πεξῆ διὰ Λευκανίας ἐπορεύετο λαβέσθαι Σικελίας βουλόμενος.

XXXII. Ὡς δ' ἦν φανερὸς ἤδη πεφευγῶς, ἐπήγα- 30 γεν αὐτῷ φυγῆς ψῆφον ὁ Κλωδίος, καὶ διάγραμμα προὔθηκεν εἰργεῖν πυρὸς καὶ ὕδατος τὸν ἄνδρα καὶ μὴ παρ-

ἔχειν στέγην ἐντὸς μιλίων πεντακοσίων Ἰταλίας. Τοῖς 877
 μὲν οὖν ἄλλοις ἐλάχιστος ἦν τοῦ διαγράμματος τούτου
 λόγος αἰδουμένοις τὸν Κικέρωνα, καὶ πᾶσαν ἐνδεικνύ-
 μενοι φιλοφροσύνην παρέπεμπον αὐτόν· ἐν δ' Ἰππω-
 5 νίῳ, πόλει τῆς Λευκανίας, ἦν Οὐιβῶνα νῦν καλοῦσιν,
 Οὐίβριος, Σικελὸς ἀνὴρ, ἄλλα τε πολλὰ τῆς Κικέρωνος
 φιλίας ἀπολελαυκῶς καὶ γεγωνῶς ὑπατεύοντος αὐτοῦ
 τεκτόνων ἔπαρχος, οἰκία μὲν οὐκ ἐδέξατο, τὸ χωρίον δὲ
 καταγράψειν ἐπηγγέλλετο, καὶ Γαῖος Οὐεργίλιος ὁ τῆς
 10 Σικελίας στρατηγὸς ἐν τοῖς μάλιστα Κικέρωνι κεχρημέ-
 νος ἔγραψεν ἀπέχεσθαι τῆς Σικελίας. Ἐφ' οἷς ἀθυμή-
 σας ὄρμησεν ἐπὶ Βρεντέσιον, κἀκεῖθεν εἰς Δυρράχιον
 ἀνέμῳ φορῶν περαιούμενος, ἀντιπνεύσαντος πελαγίου
 μεθ' ἡμέραν ἐπαλινδρόμησεν, εἴτ' αὐθις ἀνήχθη. Λέ-
 15 γεται δὲ καὶ καταπλεύσαντος εἰς Δυρράχιον αὐτοῦ καὶ
 μέλλοντος ἀποβαίνειν σεισμόν τε τῆς γῆς καὶ σπασμόν
 ἅμα γενέσθαι τῆς θαλάττης. Ἀφ' ὧν συνέβαλον οἱ μαν-
 τικοὶ μὴ μόνιμον αὐτῷ τὴν φυγὴν ἔσεσθαι· μεταβολῆς
 γὰρ εἶναι ταῦτα σημεῖα. Πολλῶν δὲ φοιτῶντων ἀνδρῶν
 20 ὑπ' εὐνοίας καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων διαμιλλωμέ-
 νων πρὸς αὐτὰς ταῖς πρεσβείαις, ὅμως ἀθυμῶν καὶ πε-
 ρίλυπος διῆγε τὰ πολλὰ, πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὥσπερ οἱ
 δυσέρωτες, ἀφορῶν καὶ τῷ φρονήματι μικρὸς ἄγαν καὶ
 ταπεινὸς ὑπὸ τῆς συμφορᾶς γεγωνῶς καὶ συνεσταλμέ-
 25 νος, ὡς οὐκ ἂν τις ἄνδρα παιδείᾳ συμβεβιωκότα το-
 σαύτῃ προσεδόκησε. Καίτοι πολλάκις αὐτὸς ἠξίου τοὺς
 φίλους μὴ ῥήτορα καλεῖν αὐτόν, ἀλλὰ φιλόσοφον· φι-
 λοσοφίαν γὰρ ὡς ἔργον ἠρῆσθαι, ῥητορικῇ δ' ὀργάνῳ
 χρῆσθαι πολιτευόμενος ἐπὶ τὰς χρείας. Ἄλλ' ἡ δόξα
 30 δεινὴ τὸν λόγον ὥσπερ βαφὴν ἀποκλύσαι τῆς ψυχῆς καὶ
 τὰ τῶν πολλῶν ἐνομόρξασθαι πάθη δι' ὀμίλιαν καὶ συν-
 ἦθειαν τοῖς πολιτευομένοις, ἂν μὴ τις εὖ μάλα φυλατ-

τόμενος οὕτω συμφέρεται τοῖς ἐκτός, ὡς τῶν πραγμάτων αὐτῶν, οὐ τῶν ἐπὶ τοῖς πράγμασι παθῶν συμμεθέξων.

XXXIII. Ὁ δὲ Κλώδιος ἐξελάσας τὸν Κικέρωνα κατέπρησε μὲν αὐτοῦ τὰς ἐπαύλεις, κατέπρησε δὲ τὴν οὐκίαν καὶ τῷ τόπῳ ναὸν Ἐλευθερίας ἐπωκοδόμησε· τὴν δ' ἄλλην οὐσίαν ἐπώλει καὶ διεκλήρυττε καθ' ἡμέραν, μηδὲν ἄνουμένου μηδενός. Ἐκ δὲ τούτου φοβερός ὦν τοῖς ἀριστοκρατικοῖς καὶ τὸν δῆμον ἀνειμένον εἰς ὕβριν πολλὴν καὶ θρασύτητα συνεφελκόμενος, ἐπεχείρει τῷ 10 Πομπητῷ, τῶν διαρκημένων ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν στρατείαν ἔνια σπαράττων. Ἐφ' οἷς ὁ Πομπητὸς ἀδοξῶν ἐκάκιζεν αὐτὸς αὐτὸν προέμενος τὸν Κικέρωνα· καὶ πάλιν ἐκ μεταβολῆς παντοῖος ἐγένετο πράττων κάθοδον αὐτῷ μετὰ τῶν φίλων. Ἐνισταμένου δὲ τοῦ Κλωδίου 15 συνέδοξε τῇ βουλῇ μηδὲν διὰ μέσου πράγμα κυροῦν μηδὲ πράττειν δημόσιον, εἰ μὴ Κικέρωνι κάθοδος γένοιτο. Τῶν δὲ περὶ Λέντιον ὑπατευόντων καὶ τῆς στάσεως πρόσω βαδίζουσης, ὥστε τρωθῆναι μὲν ἐν ἀγορᾷ δημάρχους, Κόντων δὲ τὸν Κικέρωνος ἀδελφὸν ἐν τοῖς 20 νεκροῖς ὡς τεθνηκότα κείμενον διαλαθεῖν, ὃ τε δῆμος ἤοχετο τρέπεσθαι τῇ γνώμῃ, καὶ τῶν δημάρχων Ἄννιος Μίλων πρῶτος ἐτόλμησε τὸν Κλώδιον εἰς δίκην ἀπάγειν βιαίων, καὶ Πομπητῷ πολλοὶ συνῆλθον ἐκ τε τοῦ δήμου καὶ τῶν πέριξ πόλεων. Μεθ' ὧν προελθὼν καὶ 25 τὸν Κλώδιον ἀναστήσας ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐπὶ τὴν ψῆφον ἐκάλει τοὺς πολίτας. Καὶ λέγεται μηδέποτε μηδὲν ἐκ τοσαύτης ὁμοφροσύνης ἐπιψηφίσασθαι τὸν δῆμον. Ἡ δὲ σύγκλητος ἀμιλλωμένη πρὸς τὸν δῆμον ἔγραψεν ἐπαινεθῆναι τὰς πόλεις, ὅσαι τὸν Κικέρωνα παρὰ τὴν φυ- 30 γὴν ἐθεράπευσαν, καὶ τὴν οὐκίαν αὐτῷ καὶ τὰς ἐπαύλεις, ἃς Κλώδιος διεφθάρκει τέλεσι δημοσίοις ἀναστα-

θῆναι. Κατῆει δὲ Κικέρων ἐκκαιδεκάτῳ μηνὶ μετὰ τὴν 878
 φυγὴν· καὶ τοσαύτη τὰς πόλεις χαρὰ καὶ σπουδὴ τοὺς
 ἀνθρώπους περὶ τὴν ἀπάντησιν εἶχεν, ὥστε τὸ ῥηθὲν
 ὑπὸ Κικέρωνος ὕστερον ἐνδεέστερον εἶναι τῆς ἀληθείας.
 5 Ἐφη γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν Ἰταλίαν φέρουσαν
 εἰς τὴν Ῥώμην εἰσενεγκεῖν. Ὅπου καὶ Κράσσος, ἐχθρὸς
 ὢν αὐτῷ πρὸ τῆς φυγῆς, τότε προθύμως ἀπήντα καὶ
 διελύετο, τῷ παιδὶ Ποπλίῳ χαριζόμενος, ὡς ἔλεγε, ζη-
 λωτῇ τοῦ Κικέρωνος ὄντι.

10 XXXIV. Χρόνον δ' οὐ πολὺν διαλιπὼν καὶ παραφυ-
 λάξας ἀποδημοῦντα τὸν Κλώδιον ἐπῆλθε μετὰ πολλῶν
 τῷ Καπιτωλίῳ, καὶ τὰς δημορχικὰς δέλτους, ἐν αἷς ἀνα-
 γραφαὶ τῶν διωκημένων ἦσαν, ἀπέσπασε καὶ διέφθει-
 ρεν. Ἐγκαλοῦντος δὲ περὶ τούτου τοῦ Κλωδίου, τοῦ δὲ
 15 Κικέρωνος λέγοντος, ὡς παρανόμως ἐκ πατρικίων εἰς
 δημορχίαν παρέλθοι, καὶ κύριον οὐδὲν εἶναι τῶν πε-
 πραγμένων ὑπ' αὐτοῦ, Κάτων ἠγανάκτησε καὶ ἀντεῖπε,
 τὸν μὲν Κλώδιον οὐκ ἐπαινῶν, ἀλλὰ καὶ δυσχεραίνων
 τοῖς πεπολιτευμένοις, δεινὸν δὲ καὶ βίαιον ἀποφαίνων
 20 ἀναίρεσιν ψηφίσασθαι δογμάτων καὶ πράξεων τοσού-
 των τὴν σύγκλητον, ἐν αἷς εἶναι καὶ τὴν ἑαυτοῦ τῶν
 περὶ Κύπρον καὶ Βυζάντιον διοίκησιν. Ἐκ τούτου
 προσέκρουσεν ὁ Κικέρων αὐτῷ πρόσκρουσιν εἰς οὐδὲν
 ἐμφανὲς προελθοῦσαν, ἀλλ' ὥστε τῇ φιλοφροσύνῃ χρη-
 25 σθαι πρὸς ἀλλήλους ἀμαυρότερον.

XXXV. Μετὰ ταῦτα Κλώδιον μὲν ἀποκτίννυσι Μί-
 λων· καὶ διωκόμενος φόνου Κικέρωνα παρεστήσατο
 συνήγορον. Ἡ δὲ βουλὴ φοβηθεῖσα, μὴ κινδυνεύοντος
 ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ θυμοειδοῦς τοῦ Μίλωνος ταραχὴν
 30 γένηται περὶ τὴν πόλιν, ἐπέτρεψε Πομπητῶ ταύτην τε
 καὶ τὰς ἄλλας κρίσεις βραβεῦσαι, παρέχοντα τῇ πόλει
 καὶ τοῖς δικαστηρίοις ἀσφάλειαν. Ἐκείνου δὲ τὴν ἀγο-

ραν ἔτι νυκτὸς ἀπὸ τῶν ἄκρων περιλαβόντος τοῖς στρατι-
 ώταις, ὁ Μίλων τὸν Κικέρωνα δεῖσας, μὴ πρὸς τὴν ὄψιν
 ἀθηεῖα διαταραχθεὶς χειρὸν διαγωνίσηται, συνέπεισεν ἐν
 φορείῳ κομισθέντα πρὸς τὴν ἀγορὰν ἡσυχάζειν, ἄχρι
 οὗ συνίασιν οἱ κριταὶ καὶ πληροῦνται τὸ δικαστήριον. 5
 Ὁ δ' οὐ μόνον ἦν, ὡς ἔοικεν, ἐν ὅπλοις ἀθαρσῆς, ἀλλὰ
 καὶ τῷ λέγειν μετὰ φόβου προσήει, καὶ μόλις ἐπαύσατο
 παλλόμενος καὶ τρέμων ἐπὶ πολλῶν ἀγῶνων ἀκμὴν τοῦ
 λόγου καὶ κατάστασιν λαβόντος. Δικιννίῳ δὲ Μουρήνῳ
 φεύγοντι δίκην ὑπὸ Κάτωνος βοηθῶν, καὶ φιλοτιμούμε- 10
 νος Ὀρθήσιον ὑπερβαλεῖν εὐήμερήσαντα, μέρος οὐδὲν
 ἀνεπαύσατο τῆς νυκτὸς, ὡς ὑπὸ τοῦ σφόδρα φροντίσαι
 καὶ διαγρυπνῆσαι κακωθεὶς ἐνδεέστερος αὐτοῦ φανῆ-
 ναι. Τότε δ' οὖν ἐπὶ τὴν τοῦ Μίλωνος δίκην ἐκ τοῦ
 φορείου προελθὼν καὶ θεασάμενος τὸν Πομπήϊον ἄνω 15
 καθεζόμενον ὡσπερ ἐν στρατοπέδῳ, καὶ κύκλῳ τὰ ὅπλα
 περιλάμποντα τὴν ἀγορὰν, συνεχύθη καὶ μόλις ἐνήρξατο
 τοῦ λόγου κραδαινόμενος τὸ σῶμα καὶ τὴν φωνὴν ἐν-
 ισχύμενος, αὐτοῦ τοῦ Μίλωνος εὐθαρσῶς καὶ ἀνδρείως
 παρισταμένου τῷ ἀγῶνι καὶ κόμην θρέψαι καὶ μεταβα- 20
 λεῖν ἐσθῆτα φαιὰν ἀπαξιώσαντος· ὅπερ οὐχ ἥμιστα δοκεῖ
 συναίτιον αὐτῷ γενέσθαι τῆς καταδίκης. Ἀλλ' ὅ γε Κικέρ-
 ων διὰ ταῦτα φιλέταιρος μᾶλλον ἢ δειλὸς ἔδοξεν εἶναι.

XXXVI. Γίνεται δὲ καὶ τῶν ἱερέων, οὓς Αὔγουρας
 Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἀντὶ Κράσσου τοῦ νέου μετὰ τὴν ἐν 25
 Πάρθοις αὐτοῦ τελευτήν. Εἶτα κλήρω λαχὼν τῶν ἐπαρ-
 χιῶν Κιλικίαν καὶ στρατὸν ὀπλιτῶν μυρίων καὶ δισχι-
 λίων, ἱππέων δὲ δισχιλίων ἑξακοσίων, ἐπλευσε, προσ-
 ταχθὲν αὐτῷ καὶ τὰ περὶ Καππαδοκίαν Ἀριοβαρξάνη τῷ
 βασιλεῖ φίλα καὶ πειθήνια παρασχεῖν. Ταῦτά τε δὴ πα- 30
 ρεστήσατο καὶ συνήρομοσεν ἀμέμπτως ἄτερο πολέμου, τοῦς

879 τε Κίλικας ὁρῶν πρὸς τὸ Παρθικὸν πταίσμα Ῥωμαίων

καὶ τὸν ἐν Συρίᾳ νεωτερισμὸν ἐπηρμένους κατεπράυνεν
 ἡμέρως ἄρχων. Καὶ δῶρα μὲν οὐδὲ τῶν βασιλέων δι-
 δόντων ἔλαβε, δείπνων δὲ τοὺς ἐπαρχικοὺς ἀνῆκεν· αὐ-
 τὸς δὲ καθ' ἡμέραν τοὺς χαρίεντας ἀνελάμβανεν ἐστία-
 5 σεσιν οὐ πολυτελεῶς, ἀλλ' ἔλευθερίως. Ἡ δ' οἰκία θυ-
 ρωρὸν οὐκ εἶχεν, οὐδ' αὐτὸς ὄφθη κατακείμενος ὑπ'
 οὐδενός, ἀλλ' ἔωθεν ἐστῶς ἢ περιπατῶν πρὸ τοῦ δω-
 ματίου τοὺς ἀσπαζομένους ἐδεξιοῦτο. Λέγεται δὲ μήτε
 ῥάβδοις αἰκίσασθαί τινα μήτ' ἐσθῆτα περισχίσει μήτε
 10 βλασφημίαν ὑπ' ὀργῆς ἢ ζημίας προσβαλεῖν μεθ' ὕβρεων.
 Ἄνευρόν δὲ πολλὰ τῶν δημοσίων κεκλεμμένα τὰς τε
 πόλεις εὐπόρους ἐποίησε, καὶ τοὺς ἀποτίνοντας οὐδὲν
 τούτου πλεῖον παθόντας ἐπιτίμους διεφύλαξεν. Ἡψατο
 δὲ καὶ πολέμου, ληστῆς τῶν περὶ τὸν Ἄμανὸν οἰκούντων
 15 τρεψάμενος· ἐφ' ᾧ καὶ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν στρατιω-
 τῶν ἀνηγορεύθη. Κεκίλιου δὲ τοῦ ῥήτορος δεομένου
 παρδάλεις αὐτῷ πρὸς τινα θεῶν εἰς Ῥώμην ἐκ Κιλικίας
 ἀποστεῖλαι, καλλωπιζόμενος ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις γρά-
 φει πρὸς αὐτὸν οὐκ εἶναι παρδάλεις ἐν Κιλικίᾳ· πεφεν-
 20 γέναι γὰρ εἰς Καρίαν ἀγανακτούσας, ὅτι μόναι πολε-
 μοῦνται, πάντων εἰρήνην ἐχόντων. Πλέων δ' ἀπὸ τῆς
 ἐπαρχίας τοῦτο μὲν Ῥόδῳ προσέσχε, τοῦτο δ' Ἀθηναίς
 ἐνδιέτριψεν ἄσμενος πόθῳ τῶν πάλαι διατριβῶν. Ἄν-
 δράσι δὲ τοῖς πρώτοις ἀπὸ παιδείας συγγενόμενος καὶ
 25 τοὺς τότε φίλους καὶ συνήθεις ἀσπασάμενος καὶ τὰ πρέ-
 ποντα θαναμασθεῖς ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν πόλιν ἐπ-
 ανῆλθεν, ἥδη τῶν πραγμάτων ὥσπερ ὑπὸ φλεγμονῆς
 ἀφισταμένων ἐπὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

XXXVII. Ἐν μὲν οὖν τῇ βουλῇ ψηφισομένων αὐτῷ
 30 θριάμβον ἥδιον ἂν ἔφη παρακολουθῆσαι Καίσαρι θρι-
 αμβεύοντι συμβάσεων γενομένων· ἰδίᾳ δὲ συνεβούλευε
 πολλὰ μὲν Καίσαρι γράφων, πολλὰ δ' αὐτοῦ Πομπηίου

δεόμενος, πραῦνων ἐκάτερον καὶ παραμυθούμενος. Ὡς δ' ἦν ἀνήκεστα καὶ Καίσαρος ἐπερχομένου Πομπήϊος οὐκ ἔμεινεν, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν τὴν πόλιν ἐξέλιπε, ταύτης μὲν ἀπελείφθη τῆς φυγῆς ὁ Κικέρων, ἔδοξε δὲ Καίσαρι προστίθεσθαι. Καὶ δῆλός 5 ἐστὶ τῇ γνώμῃ πολλὰ ῥιπτασθεῖς ἐπ' ἀμφοτέρω καὶ δυσπαθήσας. Γράφει γὰρ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς διαπορεῖν, ποτέρωσε χρὴ τρέπεσθαι, Πομπήϊου μὲν ἔνδοξον καὶ καλὴν ὑπόθεσιν πρὸς τὸν πόλεμον ἔχοντας, Καίσαρος δ' ἄμεινον τοῖς πράγμασι χρωμένον καὶ μᾶλλον ἑαυτὸν 10 καὶ τοὺς φίλους σώζοντας, ὥστ' ἔχειν μὲν ὄν φύγη, μὴ ἔχειν δὲ πρὸς ὄν φύγη. Τρεβατίου δέ, τινὸς τῶν Καίσαρος ἐταίρων, γράψαντος ἐπιστολὴν, ὅτι Καίσαρ οἶεται δεῖν μάλιστα μὲν αὐτὸν ἐξετάζεσθαι μεθ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἐλπίδων μετέχειν, εἰ δ' ἀναδύεται διὰ γῆρας, εἰς 15 τὴν Ἑλλάδα βαδίζειν κάκει καθήμενον ἡσυχίαν ἄγειν ἐκποδῶν ἀμφοτέροις γενόμενον, θαυμάσας ὁ Κικέρων, ὅτι Καίσαρ αὐτὸς οὐκ ἔγραψεν, ἀπεκρίνατο πρὸς ὀργήν, ὡς οὐδὲν ἀνάξιον πράξει τῶν πεπολιτευμένων. Τὰ μὲν οὖν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς γεγραμμένα τοιαῦτά ἐστι. 20

XXXVIII. Τοῦ δὲ Καίσαρος εἰς Ἰβηρίαν ἀπάραντος εὐθύς ὡς Πομπήϊον ἐπλευσε· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀσμένους ὤφθη, Κάτων δ' αὐτὸν ἰδὼν ἰδίᾳ πολλὰ κατεμέμεφτο Πομπήϊῳ προσθέμενον· αὐτῷ μὲν γὰρ οὐχὶ καλῶς ἔχειν ἐγκαταλιπεῖν ἦν ἀπ' ἀρχῆς εἴλετο τῆς πολιτείας 25 τάξιν, ἐκεῖνον δὲ χρησιμώτερον ὄντα τῇ πατρίδι καὶ τοῖς φίλοις, εἰ μένων ἴσος ἐκεῖ πρὸς τὸ ἀποβαῖνον ἡρομόζετο, κατ' οὐδένα λογισμὸν οὐδ' ἐξ ἀνάγκης πολέμιον γεγονέναι Καίσαρι καὶ τοσοῦτου μεθ' ἔξοντα κινδύνου δεῦρ' ἦκειν. Οὗτοί τε δὴ τοῦ Κικέρωνος ἀνέστρεφον οἱ λόγοι 30 τὴν γνώμην, καὶ τὸ μέγα μηδὲν αὐτῷ χρῆσθαι Πομπήϊον. Αἴτιος δ' ἦν αὐτὸς οὐκ ἀρνούμενος μεταμέλεσθαι, φλαυ-

ρίζων δὲ τοῦ Πομπηίου τὴν παρασκευὴν καὶ πρὸς τὰ
 βουλευόμενα δυσκολαίνων ὑπούλως, καὶ τοῦ παρασκευά-
 πτειν τι καὶ λέγειν χαρίεν εἰς τοὺς συμμάχους οὐκ ἀπε-
 χόμενος, ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἀγέλαστος ἀεὶ περιῶν ἐν τῷ
 5 στρατοπέδῳ καὶ σκυθρωπός, ἑτέροις δὲ παρέχων γέ-
 λωτα μηδὲν δεομένοις. Βέλτιον δὲ καὶ τούτων ὀλίγα
 παραθέσθαι. Δομιτίου τοίνυν ἀνθρώπου εἰς τάξιν ἡγε-
 μονικὴν ἄγοντος οὐ πολεμικὸν καὶ λέγοντος, ὡς ἐπιει-
 κῆς τὸν τρόπον ἐστὶ καὶ σώφρων, „Τί οὖν“ εἶπεν „οὐκ
 10 ἐπίτροπον αὐτὸν τοῖς τέκνοις φυλάσσεις;“ Ἐπαινούν-
 των δὲ τινῶν Θεοφάνην τὸν Λέσβιον, ὃς ἦν ἐν τῷ στρα-
 τοπέδῳ τεκτόνων ἑπαρχος, ὡς εὖ παραμυθήσασατο Ῥοδί-
 οὺς τὸν στόλον ἀποβαλόντας, „Ἡλίκον“ εἶπεν „ἀγαθὸν
 ἐστὶ τὸ Γραικὸν ἔχειν ἑπαρχον.“ Καίσαρος δὲ κατορ-
 15 θύοντος τὰ πλεῖστα καὶ τρόπον τινὰ πολιορκούντος αὐ-
 τοὺς, Λέντλῳ μὲν εἰπόντι πυνθάνεσθαι στυγνοὺς εἶναι
 τοὺς Καίσαρος φίλους, ἀπεκρίνατο „Λέγεις αὐτοὺς δυσ-
 νοεῖν Καίσαρι.“ Μαρκίου δὲ τινος ἠκοντος ἐξ Ἰταλίας
 νεωστὶ καὶ λέγοντος ἐν Ῥώμῃ φήμην ἐπικρατεῖν, ὡς πο-
 20 λιορκοῦτο Πομπηίος, „Εἴτ' ἐξέπλευσας“ εἶπεν „ἵνα τοῦ-
 το πιστεύσης αὐτὸς θεασάμενος;“ Μετὰ δὲ τὴν ἤτταν
 Νοννίου μὲν εἰπόντος, ὅτι δεῖ χρηστὰς ἐλπίδας ἔχειν,
 ἐπὶ γὰρ ἀετοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Πομπηίου λε-
 λεῖφθαι, „Καλῶς ἂν“ ἔφη „παρήνεις, εἰ κολοιοῖς ἐπο-
 25 λεμοῦμεν.“ Λαβιηνοῦ δὲ μαντείας τισὶν ἰσχυριζομένου
 καὶ λέγοντος, ὡς δεῖ περιγενέσθαι Πομπηίον, „Οὐκ-
 οὔν“ ἔφη „στρατηγήματι τούτῳ χρώμενοι νῦν ἀποβε-
 βλήκαμεν τὸ στρατόπεδον.“

XXXIX. Ἀλλὰ γὰρ γενομένης τῆς κατὰ Φάρσαλον
 30 μάχης, ἧς οὐ μετέσχε δι' ἀρρωστίαν, καὶ Πομπηίου φυ-
 γόντος, ὁ μὲν Κάτων καὶ στρατεύμα συχνὸν ἐν Δυρραχίῳ
 καὶ στόλον ἔχων μέγαν ἐκεῖνον ἠξίου στρατηγεῖν κατὰ

νόμον καὶ τὸ τῆς ὑπατείας ἀξίωμα προὔχοντα. Διω-
 θούμενος δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ Κικέρων καὶ ὅλως φεύγων τὴν
 συστρατεύεσθαι παρ' οὐδὲν ἤλθεν ἀναιρεθῆναι, Πομπη-
 τοῦ τοῦ νέου καὶ τῶν φίλων προδότην ἀποκαλούντων
 καὶ τὰ ξίφη σπασαμένων, εἰ μὴ Κάτων ἐνστάς μόνις 5
 ἀφείλετο καὶ διῆκεν αὐτὸν ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Κατα-
 σχῶν δ' εἰς Βρεντέσιον ἐνταῦθα διέτριβε, Καίσαρα πε-
 ριμένων βραδύνοντα διὰ τὰς ἐν Ἀσίᾳ καὶ περὶ Αἴγυ-
 πτον ἀσχολίας. Ἐπεὶ δ' εἰς Τάραντα καθωρισμένος
 ἀπηγγέλλετο καὶ περὶ περιτῶν ἐκεῖθεν εἰς Βρεντέσιον, 10
 ὤρμησε πρὸς αὐτόν, οὐ πάνυ μὲν ὦν δύσελπις, αἰδού-
 μενος δὲ πολλῶν παρόντων ἀνδρῶς ἐχθροῦ καὶ κρατοῦν-
 τος λαμβάνειν πείραν. Οὐ μὴν ἐδέησεν αὐτῷ προᾶξά-
 τι παρ' ἀξίαν ἢ εἰπεῖν. Ὁ γὰρ Καίσαρ, ὡς εἶδεν αὐτὸν
 πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων ἀπαντῶντα, κατέβη καὶ ἠσπάσατο 15
 καὶ διαλεγόμενος μόνῳ συχνῶν σταδίων ὁδὸν προῆλθεν.
 Ἐκ δὲ τούτου διετέλει τιμῶν καὶ φιλοφρονούμενος, ὥστε
 καὶ γράψαντι λόγον ἐγκώμιον Κάτωνος ἀντιγράφων τὸν
 τε λόγον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον ὡς μάλιστα τῷ Περικλέους
 εἰκότα καὶ Θηραμένους ἐπαινεῖν. Ὁ μὲν οὖν Κικέρω- 20
 νος λόγος Κάτων, ὁ δὲ Καίσαρος Ἀντικάτων ἐπιγέγρα-
 πται. Λέγεται δὲ καὶ Κοῖντου Λιγαρίου δίκην φεύγον-
 τος, ὅτι τῶν Καίσαρος πολεμίων εἰς ἐγερόν, καὶ Κι-
 κέρωνος αὐτῷ βοηθοῦντος, εἰπεῖν τὸν Καίσαρα πρὸς
 τοὺς φίλους· „Τί κωλύει διὰ χρόνου Κικέρωνος ἀκοῦ- 25
 σαι λέγοντος, ἐπεὶ πάλα κέκριται πονηρὸς ἀνὴρ καὶ πο-
 81 λέμιος;“ ἐπεὶ δ' ἀρξάμενος λέγειν ὁ Κικέρων ὑπερφυῶς
 ἐκίνει καὶ προὔβαινε αὐτῷ πάθει τε ποικίλος καὶ χά-
 ριτι θαυμαστός ὁ λόγος, πολλὰς μὲν εἶναι χρόας ἐπὶ τοῦ
 προσώπου τὸν Καίσαρα, πάσας δὲ τῆς ψυχῆς τρεπόμε- 30
 νου τροπὰς κατάδηλον εἶναι, τέλος δὲ τῶν κατὰ Φάρ-
 σαλον ἀφαιμένου τοῦ φήτορος ἀγώνων ἐκπαθῆ γενόμενον

τιναγθῆναι τῷ σώματι καὶ τῆς χειρὸς ἐκβαλεῖν ἕνια τῶν γραμματείων. Τὸν γοῦν ἄνθρωπον ἀπέλυσε τῆς αἰτίας βεβιασμένος.

XL. Ἐκ τούτου Κικέρων, εἰς μοναρχίαν τῆς πολι-
 5 τείας μεθεστῶσης, ἀφέμενος τοῦ τὰ κοινὰ πράττειν ἐσχόλαξε τοῖς βουλομένοις φιλοσοφεῖν τῶν νέων, καὶ σχεδὸν ἐκ τῆς πρὸς τούτους συνηθείας, εὐγενεστάτους καὶ πρώτους ὄντας, αὐτοῖς ἴσχυεν ἐν τῇ πόλει μέγιστον. Αὐτῷ δ' ἔργον μὲν ἦν τὸ τοὺς φιλοσόφους συντελεῖν
 10 διαλόγους καὶ μεταφράζειν, καὶ τῶν διαλεκτικῶν ἢ φυσικῶν ὀνομάτων ἕκαστον εἰς Ῥωμαϊκὴν μεταβάλλειν διάλεκτον· ἐκεῖνος γάρ ἐστιν, ὡς φασιν, ὁ καὶ τὴν φαντασίαν καὶ τὴν συγκατάθεσιν καὶ τὴν ἐποχὴν καὶ τὴν κατάληψιν, ἔτι δὲ τὸ ἄτομον, τὸ ἀμερές, τὸ κενόν, ἄλλα
 15 τε πολλὰ τῶν τοιούτων ἐξονομάσας πρώτος ἢ μάλιστα Ῥωμαίους, τὰ μὲν μεταφοραῖς, τὰ δ' οἰκειότησιν ἄλλαις γνώριμα καὶ προσήγορα μηχανησάμενος· τῇ δὲ πρὸς τὴν ποιήσιν εὐκολία παίζων ἐχρῆτο. Λέγεται γάρ, ὀπηνίκα ῥυεῖη πρὸς τὸ τοιοῦτον, τῆς νυκτὸς ἔπη ποιεῖν πεντα-
 20 κόσια. Τὸ μὲν οὖν πλεῖστον τοῦ χρόνου τούτου περὶ Τοῦσκλον ἐν χωρίοις αὐτοῦ διάγων ἔγραφε πρὸς τοὺς φίλους Λαέρτου βίον ζῆν, εἴτε παίζων, ὡς ἔθος εἶχεν, εἶθ' ὑπὸ φιλοτιμίας σπαργῶν πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ ἀδημονῶν τοῖς καθεστῶσι. Σπανίως δ' εἰς ἄστὺ θερα-
 25 πείας ἕνεκα τοῦ Καίσαρος κατήει, καὶ πρώτος ἦν τῶν συναγορευόντων ταῖς τιμαῖς καὶ λέγειν αἰετὶ καινὸν εἰς τὸν ἄνδρα καὶ τὰ πραττόμενα φιλοτιμουμένων. Οἶόν ἐστι καὶ τὸ περὶ τῶν Πομπηίου λεχθῆν εἰκόνων, ἃς ἀνηρημένας καὶ καταβεβλημένας ὁ Καῖσαρ ἐκέλευσεν ἀνα-
 30 σταθῆναι· καὶ ἀνεστάθησαν. Ἔφη γάρ ὁ Κικέρων, ὅτι ταύτῃ τῇ φιλανθρωπίᾳ Καῖσαρ τοὺς μὲν Πομπηίου ἕστησι, τοὺς δ' αὐτοῦ πήγνυσιν ἀνδριάντας

XLI. Διανοούμενος δ', ὡς λέγεται, τὴν πατριου ἱστορίαν γραφῇ περιλαβεῖν καὶ πολλὰ συμμιῖξαι τῶν Ἑλληνικῶν καὶ ὅλως τοὺς συνηγμένους λόγους αὐτῶ καὶ μύθους ἐνταῦθα τρέψαι, πολλοῖς μὲν δημοσίοις, πολλοῖς δ' ἰδίοις κατελήφθη πράγμασιν ἀβουλήτοις καὶ 5 πάθεσιν, ὧν ἀνθαίρετα δοκεῖ πλεῖστα συμβῆναι. Προῶτον μὲν γὰρ ἀπεπέμψατο τὴν γυναῖκα Τερεντίαν ἀμεληθεὶς ὑπ' αὐτῆς παρὰ τὸν πόλεμον, ὥστε καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐφοδίων ἐνδεὴς ἀποσταλῆναι καὶ μηδ' ὅτε κατῆρεν αὐθις εἰς Ἰταλίαν τυχεῖν εὐγνώμονος. Αὐτὴ 10 μὲν γὰρ οὐκ ἤλθεν, ἐν Βρεντεσίῳ διατρέβοντος αὐτοῦ πολὺν χρόνον, ἐρχομένη δὲ τῇ θυγατρὶ, παιδίσκη νέᾳ, τοσαύτην ὁδὸν οὐ πομπὴν πρέπουσαν, οὐ χορηγίαν παρῆσχευ, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκίαν τῶ Κικέρωνι πάντων ἔρημον καὶ κενὴν ἀπέδειξεν ἐπὶ πολλοῖς ὀφλήμασι καὶ με- 15 γάλοις. Αὐταὶ γὰρ εἰσιν αἱ λεγόμεναι τῆς διαστάσεως εὐπρεπέσταται προφάσεις. Τῇ δὲ Τερεντία καὶ ταύτας ἀρνούμενη λαμπρὰν ἐποίησε τὴν ἀπολογία αὐτὸς ἐκεῖνος μετ' οὐ πολὺν χρόνον γήμας παρθένον, ὡς μὲν ἢ Τερεντία κατεφήμιζεν, ἔρωτι τῆς ὄρας, ὡς δὲ Τίρων 20 ὁ τοῦ Κικέρωνος ἀπελεύθερος γέγραφευ, εὐπορίας ἐνεκεν πρὸς διάλυσιν δανείων. Ἦν γὰρ ἢ παῖς σφόδρα πλουσία, καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς ὁ Κικέρων ἐν πίστει κληρονόμος ἀπολειφθεὶς διεφύλαττεν. Ὀφείλων δὲ πολλὰς μυριάδας ὑπὸ τῶν φίλων καὶ οἰκείων ἐπέισθη τὴν 25 882 παῖδα γῆμαι παρ' ἡλικίαν καὶ τοὺς δανειστὰς ἀπαλλάξαι τοῖς ἐκείνης χρησάμενον. Ἀντώνιος δὲ τοῦ γάμου μνησθεὶς ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Φιλιππικουὺς ἀντιγραφαῖς ἐκβαλεῖν αὐτόν φησι γυναῖκα, παρ' ἣ ἐγήρασε· χαριέντως ἅμα τὴν οἰκουρίαν ὡς ἀπράκτου καὶ ἀστρατεύτου πα- 30 ρασκώπτων τοῦ Κικέρωνος. Γήμαντι δ' αὐτῶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἢ θυγάτηρ ἀπέθανε τίκτουσα παρὰ Λέντιῳ.

τούτω γὰρ ἐγαμήθη μετὰ τὴν Πείσωνος τοῦ προτέρου ἀνδρὸς τελευτήν. Καὶ συνῆλθον μὲν ἐπὶ τὴν παραμυθίαν τῷ Κικέρωνι πανταχόθεν οἱ φιλόσοφοι· βαρέως δ' ἄγαν ἤνεγκε τὸ συμβεβηκός, ὥστε καὶ τὴν γαμηθεῖσαν ἀποπέμψασθαι δόξασαν ἡσθῆναι τῇ τελευτῇ τῆς Τυλλίας.

XLII. Τὰ μὲν οὖν κατ' οἶκον οὕτως εἶχε τῷ Κικέρωνι. Τῆς δ' ἐπὶ Καίσαρα συνισταμένης πράξεως οὐ μετέσχε, καίπερ ὢν ἑταῖρος ἐν τοῖς μάλιστα Βρούτου καὶ βαρύνεσθαι τὰ παρόντα καὶ τὰ πάλαι ποθεῖν πράγματα δοκῶν, ὡς ἕτερος οὐδεὶς. Ἄλλ' ἔδεισαν οἱ ἄνδρες αὐτοῦ τὴν τε φύσιν ὡς ἐνδεᾶ τόλμης τὸν τε χρόνον, ἐν ᾧ καὶ ταῖς ἐφρωμενεστάταις φύσεσιν ἐπιλείπει τὸ θαρρεῖν. Ὡς δ' οὖν ἐπέπρακτο τοῖς περὶ Βρούτου καὶ Κάσσιον τὸ ἔργον καὶ τῶν Καίσαρος φίλων συνισταμένων ἐπὶ τοὺς ἄνδρας αὐτίς ἦν δέος ἐμφυλίοις πολέμοις περιπετῇ γενέσθαι τὴν πόλιν, Ἀντώνιος μὲν ὑπατεύων τὴν βουλήν συνήγαγε καὶ βραχέα διελέχθη περὶ ὁμονοίας, Κικέρων δὲ πολλὰ πρὸς τὸν καιρὸν οἰκείως διελάθων ἔπεισε τὴν σύγκλητον Ἀθηναίους μιμησαμένην ἀμνηστίαν τῶν ἐπὶ Καίσαρι ψηφίσασθαι, νεῖμαι δὲ τοῖς περὶ Κάσσιον καὶ Βρούτου ἐπαρχίας. Ἔσχε δὲ τούτων τέλος οὐδέν. Ὁ γὰρ δῆμος αὐτὸς μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς οἶκτον ἐξαχθεὶς, ὡς εἶδε τὸν νεκρὸν ἐκκομιζόμενον δι' ἀγορᾶς, Ἀντωνίου δὲ καὶ τὴν ἐσθῆτα δεῖξαντος αὐτοῖς αἵματος κατάπλεων καὶ κεκομμένην πάντη τοῖς ξίφεσιν, ἐκμανέντες ὑπ' ὀργῆς ἐν ἀγορᾷ ζήτησιν ἐποιοῦντο τῶν ἀνδρῶν, καὶ πῦρ ἔχοντες ἐπὶ τὰς οἰκίας ἔθρον ὡς ὑφάψοντες. Οἱ δὲ τοῦτον μὲν τῷ προπεφυλάχθαι διέφυγον τὸν κίνδυνον, ἑτέρους δὲ πολλοὺς καὶ μεγάλους προσδοκῶντες ἐξέλιπον τὴν πόλιν.

XLIII. Εὐθύς οὖν ὁ Ἀντώνιος ἐπῆρτο, καὶ πᾶσι μὲν

ἦν φοβερός ὡς μοναρχήσων, τῷ δὲ Κικέρωνι φοβερώ-
 τατος. Ἀναρρωθυμένην τε γὰρ αὐτῷ πάλιν ὄρων τὴν
 δύναμιν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τοῖς περὶ Βροῦτον ἐπιτή-
 δειον εἰδῶς ἤχθετο παρόντι. Καὶ πού τι καὶ προὔπηρ-
 χεν ὑποψίας αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν τῶν βίων 5
 ἀνομοιότητα καὶ διαφοράν. Ταῦτα δεῖσας ὁ Κικέρων
 πρῶτον μὲν ὥρμησε πρεσβευτῆς Δολοβέλλα συνεκπλεῦ-
 σαι εἰς Συρίαν· ἐπεὶ δ' οἱ μέλλοντες ὑπατεύειν μετ'
 Ἀντώνιον, Ἰρτιος καὶ Πάνσας, ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ ζη-
 λωταὶ τοῦ Κικέρωνος, ἐδέοντο μὴ σφᾶς καταλιπεῖν, ὑπο- 10
 δεχόμενοι καταλύσειν Ἀντώνιον ἐκείνου παρόντος, ὁ δ'
 οὔτ' ἀπιστῶν παντάπασιν οὔτε πιστεύων Δολοβέλλαν
 μὲν εἶπασε χαίρειν, ὁμολογήσας δὲ τοῖς περὶ τὸν Ἰρτιου τὸ
 θέρος ἐν Ἀθήναις διάξειν, ὅταν δ' ἐκείνοι παραλάβωσι
 τὴν ἀρχήν, ἀφίξεσθαι πάλιν, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐξέ- 15
 πλευσε. Γενομένης δὲ περὶ τὸν πλοῦν διατριβῆς καὶ
 λόγων ἀπὸ Ῥώμης, οἷα φιλεῖ, καινῶν προσπεσόντων,
 μεταβεβλήσθαι μὲν Ἀντώνιον θαυμαστὴν μεταβολὴν
 καὶ πάντα πράττειν καὶ πολιτεύεσθαι πρὸς τὴν σύγκλη-
 τον, ἐνδεῖν δὲ τῆς ἐκείνου παρουσίας τὰ πράγματα μὴ 20
 τὴν ἀρίστην ἔχειν διάθεσιν, καταμεμψάμενος αὐτὸς αὐ-
 τοῦ τὴν πολλὴν εὐλάβειαν ἀνέστρεφεν αὐθις εἰς Ῥώ-
 μην. Καὶ τῶν πρώτων οὐ διημάρτανεν ἐλπίδων· το-
 σοῦτον πλῆθος ἀνθρώπων ὑπὸ χαρᾶς καὶ πόθου πρὸς
 τὴν ἀπάντησιν ἐξεχύθη, καὶ σχεδὸν ἡμερήσιον ἀνήλω- 25
 σαν χρόνον αἱ περὶ τὰς πύλας καὶ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ
 δεξιῶσεις καὶ φιλοφροσύναι. Τῇ δ' ὑστεραία βουλὴν
 283 συναγαγόντος Ἀντωνίου καὶ καλοῦντος αὐτὸν οὐκ ἤλ-
 θεν, ἀλλὰ κατέκειτο μαλακῶς ἔχειν ἐκ τοῦ κόπου σκη-
 πτόμενος. Ἐδόκει δὲ τάληθες ἐπιβουλῆς εἶναι φόβος ἐκ 30
 τινος ὑποψίας καὶ μηνύσεως καθ' ὁδὸν αὐτῷ προσπε-
 σούσης. Ἀντώνιος δὲ χαλεπῶς μὲν εἶχεν ἐπὶ τῇ διαβολῇ

καὶ στρατιώτας ἔπεμψεν ἄγειν αὐτὸν ἢ καταπρῆσαι τὴν οἰκίαν κελεύσας, ἐνστάντων δὲ πολλῶν καὶ δεηθέντων ἐνέχυρα λαβῶν μόνον ἐπαύσατο. Καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἀντιπαρεξιοῦντες ἀτρέμα καὶ φυλαττόμενοι διετέλουν, 5 ἄχρι οὗ Καῖσαρ ὁ νέος ἐξ Ἀπολλωνίας παραγενόμενος τὸν τε κλῆρον ἀνεδέξατο τοῦ Καίσαρος ἐκείνου καὶ περὶ τῶν δισχιλίων πεντακοσίων μυριάδων, ἃς Ἀντώνιος ἐκ τῆς οὐσίας κατεῖχεν, εἰς διαφορὰν κατέστη πρὸς αὐτόν.

XLIV. Ἐκ δὲ τούτου Φίλιππος ὁ τὴν μητέρα τοῦ 10 νέου Καίσαρος ἔχων καὶ Μάρκελλος ὁ τὴν ἀδελφὴν ἀφικόμενοι μετὰ τοῦ νεανίσκου πρὸς τὸν Κικέρωνα συνέθεντο, Κικέρωνα μὲν ἐκείνῳ τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀπὸ τῆς πολιτείας δύναμιν ἐν τε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ παρέχειν, ἐκείνῳ δὲ Κικέρωνι τὴν ἀπὸ τῶν χρημάτων 15 καὶ τῶν ὀπλῶν ἀσφάλειαν. Ἦδη γὰρ οὐκ ὀλίγους τῶν ὑπὸ Καίσαρι στρατευσαμένων περὶ αὐτὸν εἶχε τὸ μειράκιον. Ἐδόκει δὲ καὶ μελῶν τις αἰτία γεγενῆσθαι τοῦ τὸν Κικέρωνα δέξασθαι προθύμως τὴν Καίσαρος φιλίαν. Ἔτι γάρ, ὡς ἔοικε, Πομπηίου ζῶντος καὶ Καίσαρος ἔδοξε 20 κατὰ τοὺς ὕπνους ὁ Κικέρων καλεῖν τινα τοὺς τῶν συγκλητικῶν παῖδας εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὡς μέλλοντος ἐξ αὐτῶν ἓνα τοῦ Διὸς ἀποδεικνύειν τῆς Ῥώμης ἡγεμόνα· τοὺς δὲ πολίτας ὑπὸ σπουδῆς θέοντας ἴστασθαι περὶ τὸν νεῶν καὶ τοὺς παῖδας ἐν ταῖς περιπορφύροις καθ- 25 ἔξεσθαι σιωπὴν ἔχοντας. Ἐξαίφνης δὲ τῶν θυρῶν ἀνοιχθεῖσῶν καθ' ἓνα τῶν παιδῶν ἀνισταμένων κύκλω παρὰ τὸν θεὸν παραπορεύεσθαι, τὸν δὲ πάντας ἐπισκοπεῖν καὶ ἀποπέμπειν ἀχθομένους. Ὡς δ' οὕτως ἦν προσιῶν κατ' αὐτόν, ἐκτεῖναι τὴν δεξιὰν καὶ εἰπεῖν „ὦ Ῥωμαῖοι, 30 πέρασ ὑμῖν ἐμφυλίων πολέμων οὗτος ἡγεμὼν γενόμενος.“ Τοιοῦτόν φασιν ἐνύπνιον ἰδόντα τὸν Κικέρωνα τὴν μὲν ἰδέαν τοῦ παιδὸς ἐκμεμάχθαι καὶ κατέχειν ἑναρ-

γῶς, αὐτὸν δ' οὐκ ἐπίστασθαι. Μεθ' ἡμέραν δὲ καταβαίνοντας εἰς τὸ πεδίου τὸ Ἄρειον αὐτοῦ τοὺς παῖδας ἤδη γεγυμνασμένους ἀπέρχεσθαι, κάκεινον ὀφθῆναι τῷ Κικέρωνι πρῶτον οἶος ὄφθη καθ' ὕπνον· ἐκπλαγέντα δὲ πυνθάνεσθαι, τίνων εἴη γονέων. Ἦν δὲ πατρὸς 5 Ὀκταουτοῦ τῶν οὐκ ἄγαν ἐπιφανῶν, Ἀττίας δὲ μητρός, ἀδελφιδῆς Καίσαρος. Ὅθεν Καίσαρ αὐτῷ παῖδας οὐκ ἔχων ἰδίους τὴν οὐσίαν ἑαυτοῦ καὶ τὸν οἶκον ἐν ταῖς διαθήκαις ἔδωκεν. Ἐκ τούτου φασὶ τὸν Κικέρωνα τῷ παιδί κατὰ τὰς ἀπαντήσεις ἐντυγχάνειν ἐπιμελῶς, καὶ 10 κείνον οἰκείως δέχεσθαι τὰς φιλοφροσύνας· καὶ γὰρ ἐκ τύχης αὐτῷ γεγενῆσθαι συμβεβήκει Κικέρωνος ὑπατεύοντος.

XLV. Αὗται μὲν οὖν προφάσεις ἦσαν λεγόμεναι· τὸ δὲ πρὸς Ἀντώνιον μῖσος Κικέρωνα πρῶτον, εἶτα ἡ 15 φύσις ἡττων οὕσα τιμῆς προσεποίησε Καίσαρι νομιζόντα προσλαμβάνειν τῇ πολιτείᾳ τὴν ἐκείνου δύναμιν. Οὕτω γὰρ ὑπῆει τὸ μειράκιον αὐτόν, ὥστε καὶ πατέρα προσαγορεύειν. Ἐφ' ᾧ σφόδρα Βροῦτος ἀγανακτῶν ἐν ταῖς πρὸς Ἀττικὸν ἐπιστολαῖς καθήψατο τοῦ Κικέρωνος, ὅτι 20 διὰ φόβον Ἀντωνίου θεραπεύων τὸν Καίσαρα δῆλός ἐστιν οὐκ ἐλευθερίαν τῇ πατρίδι πράττων, ἀλλὰ δεσπότην φιλάνθρωπον αὐτῷ μνώμενος. Οὐ μὴν ἀλλὰ τὸν γε παῖδα Κικέρωνος ὁ Βροῦτος ἐν Ἀθήναις διατρίβοντα παρὰ τοῖς φιλοσόφοις ἀναλαβὼν ἔσχεν ἐφ' ἡγεμονίας 25 καὶ πολλὰ χρώμενος αὐτῷ κατώρθου. Τοῦ δὲ Κικέρωνος ἀκμὴν ἔσχεν ἡ δύναμις ἐν τῇ πόλει τότε μεγίστην, 884 καὶ κρατῶν ὅσον ἐβούλετο τὸν μὲν Ἀντώνιον ἐξέκρουσε καὶ κατεστasiaσε καὶ πολεμήσοντας αὐτῷ τοὺς δύο ὑπάτους, Ἴορτιον καὶ Πάνσαν, ἐξέπεμψε, Καίσαρι δὲ ἴα- 30 βδούχους καὶ στρατηγικὸν κόσμον, ὡς δὴ προπολεμοῦντι τῆς πατρίδος, ἔπεισε ψηφίσασθαι τὴν σύγκλητον. Ἐπει

δ' Ἀντώνιος μὲν ἦττητο, τῶν δ' ὑπάτων ἀμφοτέρων ἀποθανόντων ἐκ τῆς μάχης πρὸς Καίσαρα συνέστησαν αἱ δυνάμεις, δεισάσα δ' ἡ βουλὴ νέον ἄνδρα καὶ τύχη λαμπρᾷ κεχωρημένον ἐπειρᾶτο τιμαῖς καὶ δωρεαῖς ἀπο-
 5 καλεῖν αὐτοῦ τὰ στρατεύματα καὶ περισπᾶν τὴν δύναμιν, ὡς μὴ δεομένη τῶν προπολεμούντων Ἀντωνίου πεφευγότες, οὕτως ὁ Καῖσαρ φοβηθεὶς ὑπέπεμπε τῷ Κικέρωνι τοὺς δεομένους καὶ πείθοντας ὑπατεῖαν μὲν ἀμφοτέροις ὁμοῦ πράττειν, χρῆσθαι δὲ τοῖς πράγμασιν
 10 ὅπως αὐτὸς ἔγνωκε, παραλαμβάνοντα τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ μειράκιον διοικεῖν ὀνόματος καὶ δόξης γλιχόμενον. Ὡμολόγει δὲ Καῖσαρ αὐτός, ὡς δεδιὼς κατάλυσιν καὶ κινδυνεύων ἔρημος γενέσθαι χρήσαιτο τῇ Κικέρωνος ἐν δέοντι φιλαρχία, προτρεψάμενος αὐτὸν ὑπατεῖαν
 15 μετιέναι συμπράττοντος αὐτοῦ καὶ συναρχαιρεσιάζοντος.

XLVI. Ἐνταῦθα μέντοι μάλιστα Κικέρων ἐπαρθεὶς ὑπὸ νέου γέρον καὶ φενακισθεὶς καὶ συναρχαιρεσιάζσας καὶ παρασχῶν αὐτῷ τὴν σύγκλητον εὐθύς μὲν ὑπὸ τῶν
 20 φίλων αἰτίαν εἶχεν, ὀλίγω δ' ὕστερον αὐτὸν ἀπολωλέκως ἤσθετο καὶ τοῦ δήμου προέμενος τὴν ἐλευθερίαν. Ἀύξηθεὶς γὰρ ὁ νεανίας καὶ τὴν ὑπατεῖαν λαβὼν Κικέρωνα μὲν εἶασε χαίρειν, Ἀντωνίῳ δὲ καὶ Λεπίδῳ φίλος γενόμενος καὶ τὴν δύναμιν εἰς ταῦτο συνενεγκὼν ὥσπερ
 25 ἄλλο τι κτῆμα τὴν ἡγεμονίαν ἐνειμάτο πρὸς αὐτούς. Καὶ κατεγράφησαν ἄνδρες οὓς ἔδει θνήσκειν, ὑπὲρ διακοσίους. Πλείστην δὲ τῶν ἀμφισβητημάτων αὐτοῖς ἔριν ἡ Κικέρωνος προγραφή παρέσχεν, Ἀντωνίου μὲν ἀσυνβάτως ἔχοντος, εἰ μὴ πρῶτος ἐκεῖνος ἀποθνήσκει, Λε-
 30 πίδου δ' Ἀντωνίῳ προστιθεμένου, Καῖσαρος δὲ πρὸς ἀμφοτέρους ἀντέχοντος. Ἐγίνοντο δ' αἱ σύνοδοι μόνοις ἀπόρρητοι περὶ πόλιν Βουωνίαν ἐφ' ἡμέρας τρεῖς, καὶ

συνήεσαν εἰς τόπον τινὰ πρόσω τῶν στρατοπέδων ποταμῷ περιρροούμενον. Λέγεται δὲ τὰς πρώτας ἡμέρας διαγωνισάμενος ὑπὲρ τοῦ Κικέρωνος ὁ Καῖσαρ ἐνδοῦναι τῇ τρίτῃ καὶ προέσθαι τὸν ἄνδρα. Τὰ δὲ τῆς ἀντιδόσεως οὕτως εἶχεν. Ἔδει Κικέρωνος ἐκστῆναι Καί- 5
σαρα, Παύλου δὲ τὰδελφοῦ Λέπιδου, Λευκίου δὲ Καίσαρος Ἀντώνιον, ὃς ἦν θεῖος αὐτῷ πρὸς μητρός. Οὕτως ἐξέπεσον ὑπὸ θυμοῦ καὶ λύσσης τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν, μᾶλλον δ' ἀπέδειξαν ὡς οὐδὲν ἀνθρώπου θηρίον ἐστὶν ἀγριώτερον ἐξουσίαν πάθει προσλαβόντος. 10

XLVII. Πραττομένων δὲ τούτων ὁ Κικέρων ἦν μὲν ἐν ἀγροῖς ἰδίῳις περὶ Τοῦσκλον ἔχων τὸν ἀδελφὸν μεθ' αὐτοῦ· πυθόμενοι δὲ τὰς προγραφὰς ἐγνώσαν εἰς Ἄστυρα μεταβῆναι, χωρίον παράλιον τοῦ Κικέρωνος· ἐκεῖθεν δὲ πλεῖν εἰς Μακεδουίαν πρὸς Βροῦτον· ἤδη γὰρ 15 ὑπὲρ αὐτοῦ λόγος ἐφοίτα κρατοῦντος. Ἐκομίζοντο δ' ἐν φορείοις ἀπειρηκότες ὑπὸ λύπης· καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐφιστάμενοι καὶ τὰ φορεῖα παραβάλλοντες ἀλλήλοις προσωλοφύροντο. Μᾶλλον δ' ὁ Κόντος ἠθύμει, καὶ λογισμὸς αὐτὸν εἰσήει τῆς ἀπορίας· οὐδὲν γὰρ ἔφη λα- 20 βεῖν οἰκοθεν, ἀλλὰ καὶ τῷ Κικέρωνι γλίσχρον ἦν ἐφόδιον· ἄμεινον οὖν εἶναι τὸν μὲν Κικέρωνα προλαμβάνειν τῇ φυγῇ, αὐτὸν δὲ μεταθεῖν οἰκοθεν συσκευασάμενον. Ταῦτ' ἔδοξε· καὶ περιλαβόντες ἀλλήλους καὶ ἀνακλαυσάμενοι διελύθησαν. Ὁ μὲν οὖν Κόντος οὐ πολλαῖς 25 ὕστερον ἡμέραις ὑπὸ τῶν οἰκετῶν προδοθεὶς τοῖς ζητοῦσιν ἀνηρέθη μετὰ τοῦ παιδός. Ὁ δὲ Κικέρων εἰς Ἄστυρα 885 κομισθεὶς καὶ πλοῖον εὐρῶν εὐθύς ἐνέβη καὶ παρέπλευσεν ἄχρι Κιρκαίου πνεύματι χρώμενος. Ἐκεῖθεν δὲ βουλομένων εὐθύς αἰρεῖν τῶν κυβερνητῶν, εἴτε δεί- 30 σας τὴν θάλασσαν εἰτ' οὐπω παντάπασιν τὴν Καῖσαρος ἀπεγνωκῶς πίστιν, ἀπέβη καὶ παρήλθε πεξῆ σταδίους

ἑκατὸν ὡς εἰς Ῥώμην πορευόμενος. Αὐτίς δ' ἀλύων καὶ
 μεταβαλλόμενος κατήει πρὸς θάλασσαν εἰς Ἄστυρα. Κα-
 κεῖ διενυκτέρευσε ἐπὶ δεινῶν καὶ ἀπόρων λογισμῶν,
 ὥστε καὶ παρελθεῖν εἰς τὴν Καίσαρος οἰκίαν διανοήθη
 5 κρύφα καὶ σφάξας ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς ἐστίας ἀλάστορα προσ-
 βαλεῖν. Ἀλλὰ καὶ ταύτης αὐτὸν ἀπέκρουσε τῆς ὁδοῦ
 δέος βασάνων· καὶ τὰλλα ταραχώδη καὶ παλίντροπα βου-
 λεύματα τῆς γνώμης μεταλαμβάνων παρέδωκε τοῖς οἰκέ-
 ταις ἑαυτὸν εἰς Καπίτας κατὰ πλοῦν κομίζειν, ἔχων ἐκεῖ
 10 χωρία καὶ καταφυγὴν ὥρα θέρους φιλάνθρωπον, ὅταν
 ἤδιστον οἱ ἐτησίαι καταπνέωσιν. Ἔχει δ' ὁ τόπος καὶ
 ἕνα Ἄπολλωνος μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης. Ἐντεῦθεν
 ἀρθέντες ἀθρόοι κόρακες ὑπὸ κλαγγῆς προσεφέροντο
 τῷ πλοίῳ τοῦ Κικέρωνος ἐπὶ γῆν ἐρεσσομένῳ· καὶ κα-
 15 θίσαντες ἐπὶ τὴν κεραίαν ἑκατέρωθεν οἱ μὲν ἐβόων, οἱ
 δ' ἔκοπτον τὰς τῶν μηνυμάτων ἀρχάς, καὶ πᾶσιν ἐδόκει
 τὸ σημεῖον εἶναι πονηρὸν. Ἀπέβη δ' οὖν ὁ Κικέρων, καὶ
 παρελθὼν εἰς τὴν ἔπαυλιν ὡς ἀναπαυσόμενος κατεκλί-
 θη. Τῶν δὲ κοράκων οἱ πολλοὶ μὲν ἐπὶ τῆς θυρίδος
 20 διεκάθηντο φθεγγόμενοι θορυβῶδες, εἷς δὲ καταβὰς ἐπὶ
 τὸ κλινίδιον ἐγκεκαλυμμένου τοῦ Κικέρωνος ἀπῆγε τῷ
 στόματι κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ προσώπου τὸ ἱμάτιον. Οἱ
 δ' οἰκέται ταῦθ' ὄρῶντες καὶ κακίσαντες ἑαυτούς, εἰ πε-
 ριμένουσι τοῦ δεσπότητος φονευόμενον θεαταὶ γενέσθαι,
 25 θηρία δ' αὐτῷ βοηθεῖ καὶ προκήδεται παρ' ἀξίαν πράτ-
 τουτος, αὐτοὶ δ' οὐκ ἀμύνουσι, τὰ μὲν δεόμενοι, τὰ δὲ
 βία λαβόντες ἐκόμιζον ἐν τῷ φορείῳ πρὸς τὴν θάλασσαν.

XLVIII. Ἐν τούτῳ δ' οἱ σφαγεῖς ἐπῆλθον, ἑκατον-
 τάρχης Ἐρέννιος καὶ Ποπίλλιος χιλίαρχος, ᾧ πατροκτο-
 30 νίας ποτὲ δίκην φεύγοντι συνεῖπεν ὁ Κικέρων, ἔχοντες
 ὑπηρέτας. Ἐπεὶ δὲ τὰς θυράς κεκλεισμένας εὐρόντες
 ἐξέκοψαν, οὐ φαινομένου τοῦ Κικέρωνος οὐδὲ τῶν ἐν-

δου εἶδέναι φασκόντων, λέγεται νεανίσκον τινὰ τεθραμ-
 μένου μὲν ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἐν γράμμασιν ἐλευθερίοις
 καὶ μαθήμασιν, ἀπελεύθερον δὲ Κοῖντου τοῦ ἀδελφοῦ,
 Φιλολόγον τοῦνομα, φράσαι τῷ χιλιάρχῳ τὸ φορεῖον κο-
 μιζόμενον διὰ τῶν καταφύτων καὶ συσκίων περιπάτων 5
 ἐπὶ τὴν θάλατταν. Ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ὀλίγους ἀναλα-
 βῶν μεθ' ἑαυτοῦ περιέθει πρὸς τὴν ἔξοδον, τοῦ δ'
 Ἐρεννίου δρόμῳ φερομένου διὰ τῶν περιπάτων ὁ Κικέ-
 ρων ἤσθετο, καὶ τοὺς οἰκέτας ἐκέλευσεν ἐνταῦθα κατα-
 θέσθαι τὸ φορεῖον. Αὐτὸς δ', ὥσπερ εἰώθει, τῇ ἀρι- 10
 στερεᾷ χειρὶ τῶν γενεῶν ἀπτόμενος ἀτενὲς ἐνεώρα τοῖς
 σφαγεῦσιν, αὐχμοῦ καὶ κόμης ἀνάπλεως καὶ συντετηκῶς
 ὑπὸ φροντίδων τὸ πρόσωπον, ὥστε τοὺς πλείστους ἐγ-
 καλύψασθαι τοῦ Ἐρεννίου σφάζοντος αὐτόν. Ἐσφάγη
 δὲ τὸν τράχηλον ἐκ τοῦ φορείου προτείνας, ἔτος ἐκεῖνο 15
 γεγωνῶς ἑξηκοστὸν καὶ τέταρτον. Τὴν δὲ κεφαλὴν ἀπέ-
 κοψεν αὐτοῦ καὶ τὰς χεῖρας, Ἀντωνίου κελεύσαντος,
 αἷς τοὺς Φιλιππικοὺς ἔγραψεν. Αὐτὸς τε γὰρ ὁ Κικέ-
 ρων τοὺς κατ' Ἀντωνίου λόγους Φιλιππικοὺς ἐπέγραψε
 καὶ μέχρι νῦν τὰ βιβλία Φιλιππικὰ καλοῦνται. 20

XLIX. Τῶν δ' ἀκρωτηρίων εἰς Ῥώμην κομισθέντων
 ἔτυχε μὲν ἀρχαιρεσίας τελῶν ὁ Ἀντώνιος, ἀκούσας δὲ
 καὶ ἰδὼν ἀνεβόησεν, ὡς νῦν αἱ προγραφαὶ τέλος ἔχοιεν.
 Τὴν δὲ κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας ἐκέλευσεν ὑπὲρ τῶν ἐμ-
 βόλων ἐπὶ τοῦ βήματος θεῖναι, θέαμα Ῥωμαίοις φορικτόν, 25
 οὐ τὸ Κικέρωνος ὄραν πρόσωπον οἰομένοις, ἀλλὰ τῆς
 Ἀντωνίου ψυχῆς εἰκόνα. Πλὴν ἐν γέ τι φρονήσας μέ-
 τριον ἐν τούτοις Πομπωνία τῇ Κοῖντου γυναικὶ τὸν Φι-
 886 λόλογον παρέδωκεν. Ἡ δὲ κυρία γενομένη τοῦ σώματος
 ἄλλαις τε δειναῖς ἐχρήσατο τιμωρίαις, καὶ τὰς σάρκας 30
 ἀποτέμνοντα τὰς αὐτοῦ κατὰ μικρὸν ὀπτᾶν, εἴτ' ἐσθίειν
 ἠνάγκασεν. Οὕτω γὰρ ἔνιοι τῶν συγγραφέων ἱστορή-

κασιν· ὁ δ' αὐτοῦ τοῦ Κικέρωνος ἀπελεύθερος Τίρων
 τὸ παράπαν οὐδὲ μέμνηται τῆς τοῦ Φιλολόγου προδοσίας.
 Πυνθάνομαι δὲ Καίσαρα χρόνοις πολλοῖς ὕστερον εἰσελ-
 θεῖν πρὸς ἓνα τῶν θυγατριδῶν· τὸν δὲ βιβλίον ἔχοντα
 5 Κικέρωνος ἐν ταῖς χερσὶν ἐκπλαγέντα τῷ ἱματίῳ περι-
 καλύπτειν· ἰδόντα δὲ Καίσαρα λαβεῖν καὶ διελθεῖν
 ἐστῶτα μέρος πολὺ τοῦ βιβλίου, πάλιν δ' ἀποδιδόντα
 τῷ μειρακίῳ φάναι „Λόγιος ἀνὴρ, ὦ παῖ, λόγιος καὶ
 φιλόπατρις.“ Ἐπεὶ μέντοι τάχιστα κατεπολέμησεν Ἀν-
 10 τώνιον ὑπατεύων αὐτὸς εἴλετο συνάρχοντα τοῦ Κικέ-
 ρωνος τὸν υἱόν, ἐφ' οὗ τὰς τ' εἰκόνας ἢ βουλή καθεῖλεν
 Ἀντωνίου καὶ τὰς ἄλλας ἠκύρωσε τιμὰς καὶ προσεψη-
 φίσατο μηδενὶ τῶν Ἀντωνίων ὄνομα Μάρκον εἶναι.
 Οὕτω τὸ δαιμόνιον εἰς τὸν Κικέρωνος οἶκον ἐπανήνεγκε
 15 τὸ τέλος τῆς Ἀντωνίου κολάσεως.

[ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ
 ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ.]

20

I. Ἄ μὲν οὖν ἄξια μνήμης τῶν περὶ Δημοσθένους
 καὶ Κικέρωνος ἱστορουμένων εἰς τὴν ἡμετέραν ἀφίεται
 γυνῶσιν, ταῦτ' ἐστίν. Ἀφεικῶς δὲ τὸ συγκρίνειν τὴν ἐν
 25 τοῖς λόγοις ἔξιν αὐτῶν ἐκεῖνό μοι δοκῶ μὴ παρήσειν ἄρ-
 ρητον, ὅτι Δημοσθένης μὲν εἰς τὸ ῥητορικὸν ἐνέτεινε
 πᾶν, ὅσον εἶχεν ἐκ φύσεως ἢ ἀσκήσεως λόγιον, ὑπερ-
 βαλλόμενος ἐναργείᾳ μὲν καὶ δεινότητι τοὺς ἐπὶ τῶν
 ἀγῶνων καὶ τῶν δικῶν συνεξεταζομένους, ὄγκῳ δὲ καὶ
 30 μεγαλοπρεπείᾳ τοὺς ἐπιδεικτικούς, ἀκριβείᾳ δὲ καὶ τέ-
 χνῃ τοὺς σοφιστάς· Κικέρων δὲ καὶ πολυμαθὴς καὶ ποι-
 κίλος τῇ περὶ τοὺς λόγους σπουδῇ γενόμενος συντάξεις

μὲν ἰδίᾳς φιλοσόφους ἀπολέλοιπεν οὐκ ὀλίγας εἰς τὸν Ἀκαδημαϊκὸν τρόπον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πρὸς τὰς δίκας καὶ τοὺς ἀγῶνας γραφομένων λόγων δηλὸς ἔστιν ἐμπειρίαν τινὰ γραμμάτων παρεπιδείκνυσθαι βουλόμενος. Ἔστι δὲ τις καὶ τοῦ ἤθους ἐν τοῖς λόγοις ἕκα-⁵ τέρου δίοψις. Ὁ μὲν γὰρ Δημοσθενικὸς ἔξω παντὸς ὠραϊσμοῦ καὶ παιδιᾶς εἰς δεινότητα καὶ σπουδὴν συνηγμένος οὐκ ἐλλυχνίων ὄδωδεν, ὥσπερ ὁ Πυθίας ἔσκωπτεν, ἀλλ' ὑδροποσίας καὶ φροντίδων καὶ τῆς λεγομένης πικρίας τοῦ τρόπου καὶ στυγνότητος, Κικέρων δὲ ¹⁰πολλαχοῦ τῷ σκωπτικῷ πρὸς τὸ βωμολόχον ἐκφερόμενος καὶ πράγματα σπουδῆς ἄξια γέλωτι καὶ παιδιᾷ κατειρωνεύμενος ἐν ταῖς δίκαις εἰς τὸ χρεῖῳδες ἠφείδει τοῦ πρέποντος, ὥσπερ ἐν τῇ Κεκίλιου συνηγορίᾳ μηδὲν ἄτοπον ποιεῖν αὐτὸν ἐν τῷσαύτῃ τρυφῇ καὶ πολυτελείᾳ ταῖς ¹⁵ἠδοναῖς χρώμενον· τὸ γὰρ ὧν ἔξεστι μὴ μετέχειν, μανικὸν εἶναι, καὶ ταῦτα ἐν ἠδονῇ τὸ εὐδαιμον τῶν ἐπιφανεσιᾶτων φιλοσόφων τιθεμένων. Λέγεται δὲ Κάτωνος Μουρήναν διάκοντος ὑπατεύων ἀπολογεῖσθαι καὶ πολλὰ διὰ τὸν Κάτωνα κωμῶδειν τὴν Στωϊκὴν αἴρεσιν ἐπὶ ταῖς ²⁰ἀτοπίαις τῶν παραδόξων λεγομένων δογμάτων· γέλωτος δὲ λαμπροῦ κατιόντος ἐκ τῶν περιεστῶτων πρὸς τοὺς δικαστὰς, ἡσυχῇ διαμειδιάσας [ὁ Κάτων *] πρὸς τοὺς καθημένους εἰπεῖν· „Ὡς γελοῖον, ὦ ἄνδρες, ἔχομεν ὑπατον.“ Δοκεῖ δὲ καὶ γέλωτος οἰκειὸς ὁ Κικέρων ²⁵γεγονέαι καὶ φιλοσκώπτῃς, τό τε πρόσωπον αὐτοῦ μειδιάμα καὶ γαλήνην παρεῖχε. Τῷ δὲ Δημοσθένους ἀεί τις ἐπὴν σπουδῇ, καὶ τὸ πεφροντικὸς τοῦτο καὶ σύννου οὐ ῥαδίως ἀπέλιπεν· ὄθεν καὶ δύσκολον αὐτὸν οἱ ἐχθροὶ καὶ δύστροπον, ὡς αὐτὸς φησιν, ἀπεκάλουν. 30

87 II. Ἔτι τοίνυν ἐν τοῖς συγγράμμασι κατιδεῖν ἔστι τὸν μὲν ἐμμελῶς καὶ ἀνεπαχθῶς τῶν εἰς αὐτὸν ἀπτόμε-

νον ἐγκωμίων, ὅτε τούτου δεῖσαι πρὸς ἕτερόν τι μείζον, τὰλλα δ' εὐλαβῆ καὶ μέτριον· ἡ δὲ Κικέρωνος ἐν τοῖς λόγοις ἀμετρία τῆς περιαντολογίας ἀκρασίαν τινὰ κατηγόρει πρὸς δόξαν βοῶντος, ὡς τὰ ὄπλα ἔδει τῇ τηβέννῳ
 5 καὶ τῇ γλώττῃ τὴν θριαμβικὴν ὑπέκειν δάφνην. Τελευτῶν δ' οὐ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις μόνου, ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους ἐπαινεῖ τοὺς εἰρημένους ὑπ' αὐτοῦ καὶ γεγραμμένους, ὥσπερ Ἴσοκράτει καὶ Ἀναξιμένει τοῖς σοφισταῖς διαμειρακιευόμενος, οὐ τὸν Ῥωμαίων δῆμον
 10 ἄγειν ἀξιῶν καὶ ὀρθοῦν,

βριθύν, ὀπιτοπάλαν, δάϊον ἀντιπάλοις.

Ἰσχύειν μὲν γὰρ διὰ λόγου τὸν πολιτευόμενον ἀναγκαῖον, ἀγαπᾶν δ' ἀγεννὲς καὶ λιχνεύειν τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου δόξαν. Ὅθεν ἐμβριθέστερος ταύτῃ καὶ μεγαλοπρεπέ-
 15 στατος ὁ Δημοσθένης, τὴν μὲν αὐτοῦ δύναμιν ἐμπειρίαν τινὰ πολλῆς δεομένην τῆς παρὰ τῶν ἀκροωμένων εὐνοίας ἀποφαινόμενος, ἀνελευθέρους δὲ καὶ βαναύσους, ὥσπερ εἰσί, τοὺς ἐπὶ τούτῳ φυσσωμένους ἡγούμενος.

20 III. Ἡ μὲν οὖν ἐν τῷ δημηγορεῖν καὶ πολιτεύεσθαι δύναμις ὁμαλῶς ἀμφοτέροις ὑπῆρξεν, ὥστε καὶ τοὺς τῶν ὄπλων καὶ στρατοπέδων κυρίους δεῖσθαι, Δημοσθένους μὲν Χάρητα καὶ Διοπείδην καὶ Λεωσθένην, Κικέρωνος δὲ Πομπήϊον καὶ Καίσαρα τὸν νέον, ὡς αὐ-
 25 τὸς ὁ Καῖσαρ ἐν τοῖς πρὸς Ἀγρίππαν καὶ Μαικῆναν ὑπομνήμασιν εἶρηκεν. Ὁ δὲ δοκεῖ μάλιστα καὶ λέγεται τρόπον ἀνδρὸς ἐπιδεικνύναι καὶ βασανίζειν, ἔξουσία καὶ ἀρχὴ πᾶν πάθος κινουσα καὶ πᾶσαν ἀποκαλύπτουσα κακίαν, Δημοσθένει μὲν οὐχ ὑπῆρξεν, οὐδ' ἔδωκε τοιαύ-
 30 τὴν διάπειραν ἑαυτοῦ μηδεμίαν ἀρχὴν τῶν ἐπιφανῶν ἄρχας, ὃς οὐδὲ τῆς ὑφ' αὐτοῦ συντεταγμένης ἐπὶ Φίλιππον ἐστρατήγησε δυνάμεως· Κικέρων δὲ ταμίας εἰς

Σικελίαν καὶ ἀνθύπατος εἰς Κιλικίαν καὶ Καππαδοκίαν ἀποσταλείς, ἐν ᾧ καιρῷ τῆς φιλοπλουτίας ἀκμαζούσης, καὶ τῶν πεμπομένων στρατηγῶν καὶ ἡγεμόνων, ὡς τοῦ κλέπτειν ἀγεννοῦς ὄντος, ἐπὶ τὸ ἀρπάζειν τρεπομένων, οὐ τὸ λαμβάνειν ἐδόκει δεινόν, ἀλλ' ὁ μετρίως τοῦτο 5 ποιῶν ἡγαπᾶτο, πολλὴν μὲν ἐπίδειξιν ὑπεροφίας χρημάτων ἐποιήσατο, πολλὴν δὲ φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ λόγῳ μὲν ἀποδειχθεὶς ὑπατος, ἐξουσίαν δὲ λαβὼν αὐτοκράτορος καὶ δικτάτορος ἐπὶ τοὺς περὶ Κατιλίαν, ἐμαρτύρησεν ἅμα τῷ Πλά- 10 τῶνι μαντευομένῳ παῦλαν ἕξειν κακῶν τὰς πόλεις, ὅταν εἰς ταῦτὸ δύνამίς τε μεγάλη καὶ φρόνησις ἐκ τινος τύχης χρηστῆς ἀπαντήσῃ μετὰ δικαιοσύνης. Χρηματίσασθαι τοίνυν ἀπὸ τοῦ λόγου Δημοσθένους μὲν ἐπισόγως λέγεται, λογογραφῶν κρύφα τοῖς περὶ Φορμίωνα καὶ 15 Ἀπολλόδωρον ἀντιδίκους, καὶ διαβληθεὶς μὲν ἐπὶ τοῖς βασιλικοῖς χρήμασιν, ὀφλῶν δὲ τῶν Ἀρπαλείων. Εἰ δὲ ταῦτα τοὺς γράφοντας (οὐκ ὀλίγοι δ' εἰσὶν οὗτοι) ψεύδεσθαι φαίημεν, ἀλλ' ὅτι γε πρὸς δωρεὰς βασιλέων σὺν χάριτι καὶ τιμῇ διδομένας ἀντιβλέψαι Δημοσθένους οὐκ 20 ἂν ἐτόλμησεν, οὐδ' ἦν τοῦτο τὸ ἔργον ἀνθρώπου δανείζοντος ἐπὶ ναυτικοῖς, ἀμήχανον ἀντειπεῖν· περὶ δὲ Κικέρωνος, ὅτι καὶ Σικελιωτῶν ἀγορανομοῦντι καὶ βασιλέως τοῦ Καππαδοκῶν ἀνθυπατεύουντι καὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ φίλων, ὅτ' ἐξέπιπτε τῆς πόλεως, δωρομένων πολλὰ 25 καὶ δεομένων λαβεῖν ἀντέσχευ, εἴρηται.

IV. Καὶ μὴν ἥ γε φυγὴ τῷ μὲν αἰσχροῦ κλοπῆς ἀλό-
 88 τι συνέπεσε, τῷ δὲ κάλλιστον ἔργον ἀνθρώπους ἀλιτη-
 ρίους ἐκκόψαντι τῆς πατρίδος. Διὸ τοῦ μὲν οὐδεὶς λό-
 γος ἐκπίπτουτος, ἐφ' ᾧ δ' ἡ σύγκλητος ἐσθῆτά τε διήλ- 30
 λαξε καὶ πένθος ἔσχε καὶ γνώμην ὑπὲρ οὐδενὸς εἶπεῖν
 ἐπίεσθη πρότερον ἢ Κικέρωνι κάθοδον ψηφίσασθαι.

Τὴν μέντοι φυγὴν ἀργῶς ὁ Κικέρων διήνεγκεν ἐν Μακεδονίᾳ καθήμενος, τῷ δὲ Δημοσθένει καὶ ἡ φυγὴ μέγα μέρος τῆς πολιτείας γέγονε. Συναγωνιζόμενος γάρ, ὡςπερ εἴρηται, τοῖς Ἑλλησι καὶ τοῖς Μακεδόνων πρέ-
 5 σβεις ἐξελαύνων ἐπήρχετο τὰς πόλεις, πολὺ βελτίων Θεμιστοκλέους καὶ Ἀλκιβιάδου παρὰ τὰς αὐτὰς τύχας φανείς πολίτης· καὶ μέντοι κατελθὼν αὐθις ἑαυτὸν ἐπέδωκεν εἰς τὴν αὐτὴν ταύτην πολιτείαν καὶ διετέλει πο-
 10 λημῶν πρὸς Ἀντίπατρον καὶ Μακεδόνας. Κικέρωνα δ' ἠνείδισεν ἐν τῇ βουλῇ Λαίλιος αἰτουμένου Καίσαρος ὑπατείαν μετιέναι παρὰ νόμον, οὐπω γενειῶντος, σιωπῇ καθήμενον. Ἐγραφε δὲ καὶ Βροῦτος ἐγκαλαῶν ὡς μείζονα καὶ βαρυτέραν πεπαιδοτριβηκότι τυραννίδα τῆς ὑφ' αὐτοῦ καταλυθείσης.

15 V. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τῆς τελευτῆς τὸν μὲν οἰκτεῖραι τις ἄν, ἄνδρα πρεσβύτην δι' ἀγέννηιαν ὑπὸ οἰκετῶν ἄνω καὶ κάτω περιφερόμενον καὶ περιφεύγοντα τὸν θάνατον καὶ ἀποκρουπτόμενον τοὺς οὐ πολὺ πρὸ τῆς φύσεως ἦκοντας ἐπ' αὐτόν, εἴτ' ἀποσφαγέντα· τοῦ δ', εἰ καὶ
 20 μικρὰ πρὸς τὴν ἰκετείαν ἐνέδωκεν, ἀγαστή μὲν ἢ παρασκευὴ τοῦ φαρμάκου καὶ τήρησις, ἀγαστή δ' ἢ χρῆσις, ὅτι τοῦ θεοῦ μὴ παρασχόντος αὐτῷ τὴν ἀσυλίαν, ὡςπερ ἐπὶ μείζονα βωμὸν καταφυγῶν, ἐκ τῶν ὄπλων καὶ τῶν δορυφόρων λαβὼν ἑαυτὸν ᾤχετο, τῆς Ἀντιπάτρου κατα-
 25 γελάσας ὠμότητος.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.

188 I. Οἱ πρῶτοι τὰς τέχνας εἰκέναι ταῖς αἰσθήσεσιν
 ὑπολαβόντες οὐχ ἥκιστα μοι δοκοῦσι τὴν περὶ τὰς κρι-
 σεις αὐτῶν κατανοῆσαι δύναμιν, ἣ τῶν ἐναντίων
 ὁμοίως ἐκατέρῳ γένει πεφύκαμεν ἀντιλαμβάνεσθαι.
 Τοῦτο γὰρ αὐταῖς κοινόν ἐστι· τῇ δὲ πρὸς τὰ τέλη τῶν 5
 κρινομένων ἀναφορᾷ διαλλάττουσιν. Ἡ μὲν γὰρ αἰσθη-
 σις οὐδέν τι μᾶλλον ἐπὶ λευκῶν ἢ μελάνων διαγνώσει
 γέγονεν, οὐδὲ γλυκέων ἢ πικρῶν, οὐδὲ μαλακῶν καὶ
 εἰκόντων ἢ σκληρῶν καὶ ἀντιτύπων, ἀλλ' ἔργον αὐτῆς
 ἐκάστοις ἐντυγχάνουσιν ὑπὸ πάντων τε κινεῖσθαι καὶ 10
 κινουμένην πρὸς τὸ φρονοῦν ἀναφέρειν ὡς πέπονθεν.
 Αἱ δὲ τέχναι μετὰ λόγου συνεστῶσαι πρὸς αἴρεσιν καὶ
 λῆψιν οἰκείου τινός, φυγὴν δὲ καὶ διάκρουσιν ἄλλο-
 τρίου, τὰ μὲν ἀφ' αὐτῶν προηγουμένως, τὰ δὲ ὑπὲρ
 τοῦ φυλάξασθαι κατὰ συμβεβηκὸς ἐπιθεωροῦσι· καὶ 15
 γὰρ ἰατρικῇ τὸ νοσερὸν καὶ ἀρμονικῇ τὸ ἐκμελές, ὅπως
 ἔχει, σκοπεῖν συμβέβηκε πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων ἀπερ-
 γασίαν, αἷ τε πασῶν τελειόταται τεχνῶν, σωφροσύνη
 καὶ δικαιοσύνη καὶ φρόνησις, οὐ καλῶν μόνον καὶ δι-
 189 καίων καὶ ὠφελίμων, ἀλλὰ καὶ βλαβερῶν καὶ αἰσχυρῶν 20
 καὶ ἀδίκων κρίσεις οὔσαι, τὴν ἀπειρίαν τῶν κακῶν καλ-
 λωπιζομένην ἀκακίαν οὐκ ἐπαινοῦσιν, ἀλλ' ἀβελτερίαν
 ἡγοῦνται καὶ ἄγνοιαν ὧν μάλιστα γινώσκειν προσήκει
 τοὺς ὀρθῶς βιωσομένους. Οἱ μὲν οὖν παλαιοὶ Σπαρ-
 τιᾶται τοὺς εἴλωτας ἐν ταῖς ἐορταῖς πολὺν ἀναγκάζον- 25
 τες πίνειν ἄκρατον εἰσῆγον εἰς τὰ συμπόσια, τοῖς νέοις
 οἶόν ἐστι τὸ μεθύειν ἐπιδεικνύντες· ἡμεῖς δὲ τὴν μὲν

ἐκ διαστροφῆς ἐτέρων ἐπανόρθωσιν οὐ πάνυ φιλάν-
 θρωπον οὐδὲ πολιτικὴν ἠγούμεθα, τῶν δὲ κεχρημένων
 ἀσκεπτότερον αὐτοῖς καὶ γεγονότων ἐν ἐξουσίαις καὶ
 5 πράγμασι μεγάλοις ἐπιφανῶν εἰς κακίαν οὐ χεῖρον ἴσως
 ἐστὶ συζυγίαν μίαν ἢ δύο παρεμβαλεῖν εἰς τὰ παρα-
 δείγματα τῶν βίων, οὐκ ἐφ' ἡδονῇ, μὰ Δία, καὶ δια-
 γωγῇ τῶν ἐντυγχανόντων ποικίλλοντας τὴν γραφήν,
 ἀλλ' ὥσπερ Ἰσμηνίας ὁ Θηβαῖος ἐπιδεικνύμενος τοῖς
 μαθηταῖς καὶ τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς ἀνλοῦντας εἰώθει
 10 λέγειν „Οὕτως αὐλεῖν δεῖ“ καὶ πάλιν „Οὕτως αὐλεῖν
 οὐ δεῖ,“ ὁ δ' Ἀντιγενίδας καὶ ἥδιον ᾤετο τῶν ἀγαθῶν
 ἀκροᾶσθαι τοὺς νέους ἀνλητῶν, ἐὰν καὶ τῶν φαύλων
 πείρασαν λαμβάνωσιν, οὕτω μοι δοκοῦμεν καὶ ἡμεῖς
 προθυμότεροι τῶν βελτιόνων ἔσεσθαι καὶ θεαταὶ καὶ
 15 μιμηταὶ βίων, εἰ μὴδὲ τῶν φαύλων καὶ ψεγομένων ἀνι-
 στορήτως ἔχοιμεν. Περιέξει δὴ τοῦτο τὸ βιβλίον τὸν
 Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ βίον καὶ Ἀντωνίου τοῦ αὐ-
 τοκράτορος, ἀνδρῶν μάλιστα δὴ τῷ Πλάτῳ μαρτυρη-
 σάντων, ὅτι καὶ κακίας μεγάλας, ὥσπερ ἀρετᾶς, αἱ
 20 μεγάλαι φύσεις ἐκφέρουσι. Γενόμενοι δ' ὁμοίως ἐρω-
 τικοί, ποτικοί, στρατιωτικοί, μεγαλόδωροι, πολυτελεῖς,
 ὑβρισταί, καὶ τὰς κατὰ τύχην ὁμοιότητας ἀκολούθους
 ἔσχον. Οὐ γὰρ μόνον ἐν τῷ λοιπῷ βίῳ μέγала μὲν κα-
 τορθοῦντες, μέγала δὲ σφαλλόμενοι, πλείστων δὲ ἐπι-
 25 κρατοῦντες, πλείστα δὲ ἀποβάλλοντες, ἀπροσδοκίως
 δὲ πταίοντες, ἀνελπίστως δὲ πάλιν ἀναφέροντες διετέ-
 λεσαν, ἀλλὰ καὶ κατέστρεψαν, ὁ μὲν ἀλοῦς ὑπὸ τῶν πο-
 λεμίων, ὁ δὲ ἐγγιστα τοῦ παθεῖν τοῦτο γενόμενος.

II. Ἀντιγόνῳ τοίνυν δυεῖν υἱῶν ἐκ Στρατονίκης
 30 τῆς Κορράγου γενομένων, τὸν μὲν ἐπὶ τὰδελφῷ Δημή-
 τριον, τὸν δ' ἐπὶ τῷ πατρὶ Φίλιππον ὠνόμασεν. Οὗ-
 τός ἐστιν ὁ τῶν πλείστων λόγος. Ἐνιοὶ δὲ τὸν Δημήτριον

οὐχ υἱόν, ἀλλ' ἀδελφιδούν γενέσθαι τοῦ Ἀντιγόνου λέγουσιν· ἐπὶ νηπίῳ γὰρ αὐτῷ παντάπασι τοῦ πατρὸς τελευτήσαντος, εἶτα τῆς μητρὸς εὐθύς τῷ Ἀντιγόνῳ γαμηθείσης, υἱὸν ἐκείνου νομισθῆναι. Τὸν μὲν οὖν Φίλιππον οὐ πολλοῖς ἔτεσι τοῦ Δημητρίου νεώτερον 5 ὄντα συνέβη τελευτῆσαι· Δημήτριος δὲ μεγέθει μὲν ἦν τοῦ πατρὸς ἐλάττων, κάπερ ὢν μέγας, ἰδέα δὲ καὶ κάλλει προσώπου θαυμαστὸς καὶ περιττός, ὥστε τῶν πλατόντων καὶ γραφόντων μηθένα τῆς ὁμοιότητος ἐφικέσθαι. Τὸ γὰρ αὐτὸ χάριν καὶ βάρος καὶ φόβον καὶ 10 ὦραν εἶχε, καὶ συνεκέκρατο τῷ νεαρῷ καὶ Ἰταμῷ δυσμύμητος ἠρωϊκὴ τις ἐπιφάνεια καὶ βασιλικὴ σεμνότης. Οὕτω δὲ πως καὶ τὸ ἦθος ἐπεφύκει πρὸς ἐκπληξιν ἀνθρώπων ἅμα καὶ χάριν. Ἡδιστος γὰρ ὢν συγγενέσθαι, σχολάζων τε περὶ πότους καὶ τρυφᾶς καὶ διαίτας ἀβρο- 15 βιώτατος βασιλέων, ἐνεργότατον αὖ πάλιν καὶ σφοδρότατον τὸ περὶ τὰς πράξεις ἐνδελεχὲς εἶχε καὶ δραστήριον· ἢ καὶ μάλιστα τῶν θεῶν ἐξήλου τὸν Διόνυσον, ὡς πολέμῳ τε χρῆσθαι δεινότατον, εἰρήνῃν τε αὐτίς ἐκ πολέμου τρέψαι πρὸς εὐφροσύνην καὶ χάριν ἐμμελέ- 20 στατον.

III. Ἦν μὲν οὖν καὶ φιλοπάτωρ διαφερόντως· τῇ 390 δὲ περὶ τὴν μητέρα σπουδῇ καὶ τὸν πατέρα τιμῶν ἐφαίνετο δι' εὐνοίαν ἀληθινὴν μᾶλλον ἢ θεραπείαν τῆς δυνάμεως. Καὶ ποτε πρεσβεῖα τιμῆ τοῦ Ἀντιγόνου σχολάζοντος ἀπὸ θήρας ὁ Δημήτριος ἐπέστη· καὶ προσελθὼν τῷ πατρὶ καὶ φιλήσας, ὥσπερ εἶχε τὰς βολίδας, ἐκάθισε παρ' αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἀπιόντας ἤδη τοὺς πρέσβεις ἔχοντας τὰς ἀποκρίσεις μεγάλη φωνῇ προσαγορεύσας, „Καὶ τοῦτο“ εἶπεν „ὦ ἄνδρες, ἀπαγγέλλετε περὶ 30 ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἀλλήλους οὕτως ἔχομεν,“ ὡς ἰσχύν τινα πραγμάτων βασιλικῶν καὶ δυνάμεως ἐπίδειξιν οὕσαν

τὴν πρὸς υἱὸν ὁμόνοιαν καὶ πίστιν. Οὕτως ἄρα πάντη
 δυσκοινώνητον ἢ ἀρχὴ καὶ μεστὸν ἀπιστίας καὶ δυσνοίας,
 ὥστε ἀγάλλεσθαι τὸν μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρου διαδό-
 χων καὶ πρεσβύτατον, ὅτι μὴ φοβεῖται τὸν υἱόν, ἀλλὰ
 5 προσίεται τὴν λόγχην ἔχοντα τοῦ σώματος πλησίον. Οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ μόνος, ὡς εἰπεῖν, ὁ οἶκος οὗτος ἐπὶ πλεί-
 στας διαδοχὰς τῶν τοιούτων κακῶν ἐκαθάρευσε, μάλ-
 λον δὲ εἰς μόνος τῶν ἀπ' Ἀντιγόνου Φίλιππος ἀνεῖλεν
 υἱόν. Αἱ δὲ ἄλλαι σχεδὸν ἅπασαι διαδοχαὶ πολλῶν μὲν
 10 ἔχουσι παίδων, πολλῶν δὲ μητέρων φόνους καὶ γυναι-
 κῶν· τὸ μὲν γὰρ ἀδελφοὺς ἀναιρεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέ-
 τραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν, οὕτω συνεχωρεῖτο κοινόν
 τι νομιζόμενον αἴτημα καὶ βασιλικὸν ὑπὲρ ἀσφαλείας.

IV. Τοῦ μέντοι καὶ φιλάνθρωπον φύσει καὶ φιλε-
 5 ταῖρον γεγενῆσθαι τὸν Δημήτριον ἐν ἀρχῇ παράδειγμα
 τοιοῦτόν ἐστιν εἰπεῖν. Μιθριδάτης ὁ Ἀριοβαρζάνου
 παῖς ἑταῖρος ἦν αὐτοῦ καθ' ἡλικίαν καὶ συνήθης, ἐθε-
 ράπευε δὲ Ἀντίγονον, οὔτε ὦν οὔτε δοκῶν πονηρός,
 ἐκ δὲ ἐνυπνίου τινὸς ὑποψίαν Ἀντιγόνῳ παρέσχεν. Ἐδό-
 20 κει γὰρ μέγα καὶ καλὸν πεδίον ἐπιῶν ὁ Ἀντίγονος
 ψήγματι χρυσίου κατασπείρειν· ἐξ αὐτοῦ δὲ πρῶτον
 μὲν ὑποφύεσθαι θέρος χρυσοῦν, ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἐπ-
 ανελθὼν ἰδεῖν οὐδέν, ἀλλ' ἢ τετυμημένην καλάμην. Λυ-
 πούμενος δὲ καὶ περιπαθῶν ἀκοῦσαί τινων λεγόντων,
 25 ὡς ἄρα Μιθριδάτης εἰς Πόντον Εὐξείνου ὀχεταὶ τὸ
 χρυσοῦν θέρος ἐξαμησάμενος. Ἐκ τούτου διαταραχθεὶς
 καὶ τὸν υἱὸν ὀρκώσας σιωπήσειν ἔφρασε τὴν ὄψιν αὐτῷ,
 καὶ ὅτι πάντως τὸν ἄνθρωπον ἐκποδῶν ποιεῖσθαι καὶ
 διαφθεῖρειν ἔγνωκεν. Ἀκούσας δὲ ὁ Δημήτριος ἠχθέ-
 30 σθη σφόδρα, καὶ τοῦ νεανίσκου, καθάπερ εἰώθει, γε-
 νομένου παρ' αὐτῷ καὶ συνόντος ἐπὶ σχολῆς, φθέγγε-
 σθαι μὲν οὐκ ἐτόλμησεν οὐδὲ τῇ φωνῇ κατειπεῖν διὰ

τὸν ὄρκον, ὑπαγαγὼν δὲ κατὰ μικρὸν ἀπὸ τῶν φίλων, ὡς ἐγεγόνεσαν μόνοι καθ' αὐτούς, τῷ στύρακι τῆς λόγῃς κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν ὀρωῆτος αὐτοῦ „Φεῦγε, Μιθριδάτα.“ Συνεῖς δὲ ἐκεῖνος ἀπέδρα νυκτὸς εἰς Καππαδοκίαν. Καὶ ταχὺ τὴν Ἀντιγόνῳ γενομένην ὄψιν ἔπαρ αὐτῷ συνετέλει τὸ χρεῶν. Πολλῆς γὰρ καὶ ἀγαθῆς ἐκράτησε χώρας, καὶ τὸ τῶν Ποντικῶν βασιλείων γένος ὀγδόη που διαδοχῇ παυσάμενον ὑπὸ Ῥωμαίων ἐκεῖνος παρέσχε. Ταῦτα μὲν οὖν εὐφυΐας δείγματα τοῦ Δημητρίου πρὸς ἐπιείκειαν καὶ δικαιοσύνην. 10

V. Ἐπεὶ δέ, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἐμπειδοκλέους στοιχείοις διὰ τὸ νεῖκος καὶ τὴν φιλίαν ἔνεστι διαφορὰ πρὸς ἄλληλα καὶ πόλεμος, μᾶλλον δὲ τοῖς ἀλλήλων ἀπτομένοις καὶ πελάζουσιν, οὕτω τὸν πᾶσι τοῖς Ἀλεξάνδρου διαδόχοις πρὸς ἀλλήλους ὄντα συνεχῆ πόλεμον αἱ τῶν πραγ- 15 μάτων καὶ τῶν τόπων συνάφειαι πρὸς ἐνίους ἐποιοῦν ἐπιφανέστερον καὶ μᾶλλον ἐξέκαον, ὥσπερ Ἀντιγόνῳ τότε πρὸς Πτολεμαῖον, αὐτὸς μὲν Ἀντίγονος ἐν Φρυγίᾳ 891 διέτριβε, Πτολεμαῖον δ' ἀκούων ἐκ Κύπρου διαβάντα πορθεῖν Συρίαν καὶ τὰς πόλεις ἀπάγειν καὶ βιάζεσθαι, 20 κατέπεμψε τὸν υἱὸν Δημήτριον, δύο καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ὄντα καὶ στρατείας τότε πρῶτον αὐτοτελῶς ἐπὶ πράγμασι μεγάλοις ἀπτόμενον. Οἷα δὲ νέος καὶ ἄπειρος ἀνδρὶ συμπεσὼν ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρου παλαιστρας ἠθληκότι πολλοὺς καὶ μεγάλους καθ' αὐτὸν ἀγῶνας, ἐσφάλη περὶ 25 πόλιν Γάζαν ἠττηθεῖς, ὀκτακισχιλίων ἀλόντων καὶ πεντακισχιλίων ἀποθανόντων. Ἀπέβαλε δὲ καὶ σκηνὴν καὶ χρήματα καὶ ὅλως σύμπασαν τὴν περὶ τὸ σῶμα θεραπείαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν αὐτῷ Πτολεμαῖος ἀπέπεμψε μετὰ τῶν φίλων, εὐγνώμονα καὶ φιλάνθρωπον ἀνειπὼν 30 λόγον, ὡς οὐ περὶ πάντων ἅμα, περὶ δόξης δὲ καὶ ἀρχῆς πολεμητέον ἐστὶν αὐτοῖς. Δημήτριος δὲ δεξάμενος

εὕξατο τοῖς θεοῖς μὴ πολὺν χρόνον ὀφειλέτην γενέσθαι Πτολεμαίῳ χάριτος, ἀλλὰ ταχέως ἀμείψασθαι διὰ τῶν ὁμοίων. Καὶ πάθος οὐ μείρακλον παθῶν ἐν ἀρχῇ πράξεως ἀνατραπέυτος, ἀλλ' ἐμβριθοῦς στρατηγοῦ κεκρημένον πραγμάτων μεταβολαῖς, ἀνδρῶν τε συλλογῆς καὶ κατασκευῆς ὀπλῶν ἐπέμελεῖτο καὶ τὰς πόλεις διὰ χειρὸς εἶχε καὶ τοὺς ἀθροιζομένους ἐγύμναζεν.

VI. Ἀντίγονος δὲ τὴν μάχην πυθόμενος Πτολεμαίου μὲν ἀγενεῖους νεικηκότα ἔφη νῦν αὖτις διαγωνιεύσθαι πρὸς ἄνδρας, τοῦ δὲ υἱοῦ τὸ φρόνημα καθελεῖν καὶ κολοῦσαι μὴ βουλόμενος οὐκ ἐνέστη πάλιν αἰτουμένῳ μάχεσθαι καθ' αὐτόν, ἀλλ' ἀφῆκε. Καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀφῆκτο Κίλλης, Πτολεμαίου στρατηγός, μετὰ λαμπρᾶς δυνάμεως, ὡς ἐξελάσων Συρίας Δημήτριον ἀπάσης, τῷ προητιτῆσθαι καταφρονοῦμενον. Ὁ δ' ἐξαίφνης ἐπιπεσὼν οὐ προαισθημένῳ καὶ φοβήσας ἔλαβεν αὐτῷ στρατηγῷ τὸ στρατόπεδον· καὶ στρατιώτας μὲν ἑπτακισχιλίους ζῶντας εἶλε, χρημάτων δὲ παμπόλλων ἐκυρίευσεν. Ἐχαιρε δὲ νικήσας οὐχ οἷς ἔξειν, ἀλλ' οἷς ἀποδώσειν ἔμελλε, καὶ τῆς νίκης οὐ τὸν πλοῦτον οὕτως οὐδὲ τὴν δόξαν, ὡς τὴν διάλυσιν τοῦ φιλανθρωπεύματος ἐκείνου καὶ τὴν χάριν ἠγάπησεν. Οὐ μὴν αὐτογνωμόνως ταῦτα ἔπραξεν, ἀλλ' ἔγραψε τῷ πατρὶ. Δόντος δ' ἐκείνου καὶ κελεύσαντος ὃν βούλεται πᾶσι χρήσασθαι τρόπον, αὐτόν τε τὸν Κίλλην καὶ φίλους αὐτοῦ δωρησάμενος ἀφθόνως ἀπέπεμψε. Τοῦτο τὸ πάθος Συρίας ἐξήλασε Πτολεμαίου, Ἀντίγονον δὲ κατήγαγεν ἐκ Κελαινῶν χαίροντα τῇ νίκῃ καὶ ποθοῦντα θεάσασθαι τὸν υἱόν.

30 VII. Ἐκ τούτου δὲ τῶν Ἀράβων τοὺς καλουμένους Ναβαταίους ὑπαγαγέσθαι πεμφθεὶς ὁ Δημήτριος ἐκινδύνευσεν μὲν εἰς τόπους ἀνύδρους ἐμπεσῶν, τῷ δὲ μὴ

διαταραχθῆναι μηδ' ἐκπλαγῆναι καταπληξάμενος τοὺς βαρβάρους λείαν τε λαβῶν πολλὴν καὶ καμήλους ἑπτακοσίας παρ' αὐτῶν ἀνεχώρησεν. Ἐπεὶ δὲ Σέλευκος ἐκπεσῶν μὲν ὑπὸ Ἀντιγόνου τῆς Βαβυλωνίας πρότερον, ὕστερον δὲ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν δι' αὐτοῦ καὶ κρατῶν 5 ἀνέβη μετὰ δυνάμεως τὰ συνοροῦντα τοῖς Ἰνδοῖς ἔθνη καὶ τὰς περὶ Καύκασον ἐπαρχίας προσαξόμενος, ἐλπίξων Δημήτριος ἔρημον εὐρήσειν τὴν Μεσοποταμίαν καὶ περάσας ἄφνω τὸν Εὐφράτην εἰς τὴν Βαβυλωνίαν παρεισπεσῶν ἐφθη, καὶ τῆς ἐτέρας ἄκρας (δύο γὰρ ἦσαν) 10 ἐκκρούσας τὴν τοῦ Σελεύκου φρουρὰν καὶ κρατήσας ἰδίους ἐγκατέστησεν ἑπτακισχιλίους ἄνδρας. Ἐκ δὲ τῆς χώρας ὅσα φέρειν ἢ ἄγειν ἠδύναντο τοὺς στρατιώτας ὠφελεῖσθαι καὶ λαμβάνειν κελεύσας ἐπανῆλθεν ἐπὶ θάλασσαν βεβαιοτέραν Σελεύκῳ τὴν ἀρχὴν ἀπολιπών· 15 ἐξίστασθαι γὰρ ἐδόκει τῷ κακοῦν ὡς μηκέτι προσήκουσαν αὐτοῖς. Πτολεμαίου μέντοι πολιορκουήτος Ἀλικαρνασὸν ὀξέως βοηθήσας ἐξήρπασε τὴν πόλιν.

VIII. Ἐνδόξου δὲ τῆς φιλοτιμίας ταύτης γενομένης 892 ὁρμὴ παρῆστι θαυμάσιος αὐτοῖς ἐλευθεροῦν τὴν Ἑλ-20 λάδα πᾶσαν ὑπὸ Κασάνδρου καὶ Πτολεμαίου καταδουλωμένην. Τούτου πόλεμον οὐδεὶς ἐπολέμησε τῶν βασιλέων καλλίω καὶ δικαιοτέρον· ἄς γὰρ ἅμα τοὺς βαρβάρους ταπεινοῦντες εὐπορίας συνήγαγον, εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπὲρ εὐδοξίας καὶ τιμῆς ἀνήλισκον. Ὡς δὲ 25 πρῶτον ἐδόκει πλεῖν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, τῶν φίλων εἰπόντος τινὸς πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ὅτι δεῖ ταύτην τὴν πόλιν, ἂν ἔλωσι, κατέχειν δι' αὐτῶν, ἐπιβάθραν τῆς Ἑλλάδος οὔσαν, οὐ προσέσχεν ὁ Ἀντίγονος, ἀλλ' ἐπιβάθραν μὲν ἔφη καλὴν καὶ ἀσάλευτον εἶναι τὴν εὐνοίαν, 30 τὰς δὲ Ἀθήνας, ὥσπερ σκοπὴν τῆς οἰκουμένης, ταχὺ τῇ δόξῃ διαπυρσεύειν εἰς ἅπαντας ἀνθρώπους τὰς πρά-

ξεις. Ἐπλεῖ δὲ Δημήτριος ἔχων ἄργυρίου πεντακισχίλια
 τάλαντα καὶ στόλον νεῶν πεντήκοντα καὶ διακοσίων ἐπὶ
 τὰς Ἀθήνας, τὸ μὲν ἄστν Δημητρίου τοῦ Φαληρέως
 5 Κασάνδρῳ διοικοῦντος, ἐν δὲ τῇ Μουνυχίᾳ φρουρᾶς
 καθεστῶσης. Εὐτυχίᾳ δὲ ἅμα καὶ προνοίᾳ χρησάμενος
 ἐπεφαίνετο τῷ Πειραιεὶ πέμπτῃ φθίνοντος Θαοργηλιῶ-
 νος, προαισθημένου μὲν οὐδενός, ἐπεὶ δὲ ὥφθη πλησίον
 ὁ στόλος, ἀπάντων ὡς Πτολεμαϊκὰς τὰς ναῦς ὑποδέχε-
 σθαι παρασκευαζομένων, ὃς συμφρονήσαντες ἐβροή-
 10 θουν οἱ στρατηγδί, καὶ θόρυβος ἦν οἶον εἰκὸς ἐν ἀπροσ-
 δοκῆτῳ πολεμίους ἀποβαίνοντας ἀναγκαζομένων ἀμύ-
 νεσθαι. Τοῖς γὰρ στόμασι τῶν λιμένων ἀκλείστοις
 ἐπιτυχῶν ὁ Δημήτριος καὶ διεξέλασας ἐντὸς ἦν ἤδη
 καταφανῆς πᾶσι, καὶ διεσήμηεν ἀπὸ τῆς νεῶς αἵτησιν
 15 ἡσυχίας καὶ σιωπῆς. Γενομένου δὲ τούτου κήρυκα πα-
 ραστησάμενος ἀνεῖπεν, ὅτι πέμψειεν αὐτὸν ὁ πατὴρ
 ἀγαθῇ τύχῃ, Ἀθηναίους ἐλευθερώσοντα καὶ τὴν φρου-
 ρὰν ἐκβαλοῦντα καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς καὶ τὴν πάτριον
 ἀποδώσοντα πολιτείαν.

20 IX. Ἀναρρηθέντων δὲ τούτων οἱ μὲν πολλοὶ παρα-
 χρῆμα τὰς ἀσπίδας θέμενοι πρὸ τῶν ποδῶν ἀνεκρότη-
 σαν καὶ βοῶντες ἐκέλευον ἀποβαίνειν τὸν Δημήτριον,
 εὐεργέτην καὶ σωτῆρα προσαγορεύοντες· οἱ δὲ περὶ τὸν
 Φαληρέα πάντως μὲν ᾤοντο δεῖν δέχεσθαι τὸν κρα-
 25 τοῦντα, κἂν μηδὲν ὧν ἐπαγγέλλεται μέλλῃ βεβαιοῦν,
 ὅμως δὲ πρέσβεις δεομένους ἀπέστειλαν, οἷς ὁ Δημή-
 τριος ἐντυχῶν φιλανθρωπῶς συνέπεμψε παρ' ἑαυτοῦ
 τῶν πατρῶων φίλων τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδημον. Τοῦ
 δὲ Φαληρέως διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτείας μᾶλλον
 30 τοὺς πολίτας ἢ τοὺς πολεμίους δεδοικότος, οὐκ ἡμέλη-
 σεν ὁ Δημήτριος, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν αἰδεσθεῖς καὶ τὴν
 ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς εἰς Θήβας αὐτόν, ὥσπερ ἐβούλετο,

μετὰ ἀσφαλείας συνεξέπεμψεν. Αὐτὸς δὲ τὴν μὲν πόλιν οὐκ ἂν ἔφη, καίπερ ἐπιθυμῶν, ἰδεῖν πρότερον ἢ παντάπασιν ἐλευθερωῶσαι τῆς φρουρᾶς ἀπαλλάξας· τῇ δὲ Μουνυχίᾳ χαράκωμα καὶ τάφρον περιβαλὼν διὰ μέσου Μεγάρους ἐπέπλευσεν ὑπὸ Κασάνδρου φρουρουμένοις. 5 Πυθόμενος δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυπέρχοντος γενομένην γυναικα Κρατησίπολιν ἐν Πάτραις διατρίβουσαν οὐκ ἂν ἀηδῶς γενέσθαι μετ' αὐτοῦ, περιβόητον οὔσαν ἐπὶ κάλλει, καταλιπὼν τὴν δύναμιν ἐν τῇ Μεγαρικῇ προῆλθεν εὐζώνους τινὰς ἔχων σὺν αὐτῷ. Καὶ 10 τούτων πάλιν ἀποστρέψας ἀπεσκήνωσε χωρὶς ὑπὲρ τοῦ λαθεῖν τὴν γυναικα συνελθοῦσαν αὐτῷ. Τοῦτό τινες αἰσθόμενοι τῶν πολεμίων ἐξαίφνης κατέδραμον ἐπ' αὐτόν. Ὁ δὲ φοβηθεὶς καὶ λαβὼν χλαμύδιον εὐτελὲς δρόμῳ φεύγων ἐξέφυγεν, ὀλίγου δεήσας αἰσχίστην ἄλω- 15 σιν ἐξ ἀκρασίας ἀλῶναι. Τὴν δὲ σκηνὴν μετὰ τῶν χρημάτων ὄχοντο λαβόντες οἱ πολέμιοι. Τῶν δὲ Μεγάρων 893 ἀλόντων καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐφ' ἀρπαγὴν τραπομένων Ἀθηναῖοι παρητήσαντο πολλῇ δεήσει τοὺς Μεγαρεῖς· καὶ τὴν φρουρὰν ὁ Δημήτριος ἐκβαλὼν ἠλευθέρωσε τὴν 20 πόλιν. Ἔτι δὲ τοῦτο πράττων τοῦ φιλοσόφου Στίλπωνος ἐμνήσθη, δόξαν ἔχοντος ἀνδρὸς ἡρημένου πως ἐν ἡσυχίᾳ καταβιῶναι. Μεταπεμψάμενος οὖν αὐτὸν ἠρώτα, μή τις εἴληφέ τι τῶν ἐκείνου. Καὶ ὁ Στίλπων „Οὐδείς“ εἶπεν· „οὐδένα γὰρ εἶδον ἐπιστάμαν ἀποφέροντα.“ 25 Τῶν δὲ θεραπόντων σχεδὸν ἀπάντων διακλαπέντων, ἐπεὶ πάλιν αὐτὸν ὁ Δημήτριος ἐφιλοφρονεῖτο καὶ τέλος ἀπαλλαττόμενος εἶπεν· „Ἐλευθέραν ὑμῶν, ὦ Στίλπων, ἀπολείπω τὴν πόλιν.“ „Ὅρθῶς“ ἔφη „λέγεις· οὐδένα γὰρ ἁμῶν δοῦλον ἀπολέλοιπας.“ 30

X. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἐπανελθὼν πρὸς τὴν Μουνυχίαν καὶ στρατοπεδεύσας ἐξέκοψε τὴν φρουρὰν καὶ κατέ-

σκαψε τὸ φρούριον, οὕτως ἤδη τῶν Ἀθηναίων δεχο-
 μένων καὶ καλούντων παρελθὼν εἰς τὸ ἄστυ καὶ συνα-
 γαγῶν τὸν δῆμον ἀπέδωκε τὴν πάτριον πολιτείαν· καὶ
 προσυπέσχετο παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῖς ἀφίξασθαι σίτου
 5 πεντεκαίδεκα μυριάδας μεδίμνων καὶ ξύλων ναυπηγη-
 σίμων πλήθος εἰς ἑκατὸν τριήρεις. Ἀθηναῖοι δὲ ἀπο-
 λαβόντες τὴν δημοκρατίαν ἔτει πεντεκαίδεκάτῳ, τὸν
 δὲ μέσον χρόνον ἀπὸ τῶν Λαμιακῶν καὶ τῆς περὶ Κραν-
 νῶνα μάχης, λόγῳ μὲν ὀλιγαρχικῆς, ἔργῳ δὲ μοναρχι-
 10 κῆς καταστάσεως γενομένης διὰ τὴν τοῦ Φαληρέως
 δύναμιν, οὕτω λαμπρὸν ἐν ταῖς εὐεργεσίαις καὶ μέγαν
 φανέντα τὸν Δημήτριον ἐπαχθῆ καὶ βαρὺν ἐποίησαν
 τῶν τιμῶν ταῖς ἀμετρίαις, ἃς ἐψηφίσαντο. Πρῶτοι μὲν
 γὰρ ἀνθρώπων ἀπάντων τὸν Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον
 15 βασιλεῖς ἀνηγόρευσαν, ἄλλως ἀφοσιουμένους τοῦνομα,
 καὶ τοῦτο δὴ μόνον τῶν βασιλικῶν ἔτι τοῖς ἀπὸ Φιλίπ-
 που καὶ Ἀλεξάνδρου περιεῖναι δοκοῦν ἄδικτον ἑτέροις
 καὶ ἀκοινώνητον· μόνοι δὲ σωτήρας ἀνέγραψαν θεούς,
 καὶ τὸν ἐπώνυμον καὶ πάτριον ἄρχοντα καταπαύσαντες
 20 ἱερέα σωτήρων ἐχειροτόνουν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν·
 καὶ τοῦτον ἐπὶ τῶν ψηφισμάτων καὶ τῶν συμβολαίων
 προέγραφον. Ἐνυφαίνεσθαι δὲ τῷ πέπλῳ μετὰ τῶν
 θεῶν αὐτοὺς ἐψηφίσαντο· καὶ τὸν τόπον, ὅπου πρῶ-
 τον ἀπέβη τοῦ ἄρματος, καθιερώσαντες καὶ βωμὸν ἐπι-
 25 θέντες Δημητρίου Καταιβάτου προσηγόρευσαν, ταῖς δὲ
 φυλαῖς δύο προσέθεσαν, Δημητριάδα καὶ Ἀντιγονίδα·
 καὶ τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων πρότερον ἑξακοσίων
 ἐποίησαν, ἅτε δὴ φυλῆς ἐκάστης πεντήκοντα βουλευτὰς
 παρεχομένης.

30 XI. Τὸ δὲ ὑπερφυέστατον ἐνθύμημα τοῦ Στρατο-
 κλέους (οὗτος γὰρ ἦν ὁ τῶν σοφῶν τούτων καὶ περιττῶν
 καινουργὸς ἀρεσκευμάτων), ἔγραψεν, ὅπως οἱ πεμπό-

μενοι κατὰ ψήφισμα δημοσίᾳ πρὸς Ἀντίγονον ἢ Δημήτριον ἀντὶ πρεσβευτῶν θεωροὶ λέγοντο, καθάπερ οἱ Πυθοὶ καὶ Ὀλυμπίαζε τὰς πατρίους θυσίας ὑπὲρ τῶν πόλεων ἀνάγοντες ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἑορταῖς. Ἦν δὲ καὶ τὰλλα παράτολμος ὁ Στρατοκλῆς καὶ βεβιωκῶς 5 ἀσελγῶς καὶ τὴν τοῦ παλαιοῦ Κλέωνος ἀπομιμῆσθαι δοκῶν βωμολοχίαν καὶ βδελυρίαν τῇ πρὸς τὸν δῆμον εὐχερεία. Ἔσχε δὲ τὴν ἑταίραν Φυλάκιον ἀνειληφῶς· καὶ ποτε αὐτῷ πρὸς δεῖπνον ἐξ ἀγορᾶς πριαμένης ἐγκεφάλους καὶ τραχήλους „Παπαί“ εἶπε „τοιαῦτά γε ὠψώ- 10 νηκας, οἷς σφαιρίζομεν οἱ πολιτευόμενοι.“ Τῆς δὲ περὶ Ἀμοργὸν ἡττητῆς τῶν νεῶν συμβάσης τοῖς Ἀθηναίοις φθάσας τοὺς ἀπαγγέλλοντας εἰσήλασεν ἑστεφανωμένος διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ προσαγγείλας, ὅτι νενικήκασιν, εὐαγγέλια θύειν ἔγραψε καὶ κρεωδαισίαν τινὰ κατὰ φυ- 15 λὴν ἐποίησεν. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον τῶν τὰ ναυάγια κομιζόντων ἀπὸ τῆς μάχης παραγενομένων καὶ τοῦ δήμου πρὸς ὄργην καλοῦντος αὐτόν, ἰταμῶς ὑποστὰς τὸν θόρυβον „Εἶτα“ ἔφη „τί πεπόνθατε δεινόν, εἰ δύο ἡμέρας ἡδέως γεγόνατε;“ Τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ Στρατο- 20 κλέους θρασύτης.

XII. Ἦν δὲ ἄρα καὶ πυρὸς ἕτερα θερμοτέρα κατὰ τὸν Ἀριστοφάνη. Γράφει γάρ τις ἄλλος ὑπερβαλλόμενος ἀνελευθερίᾳ τὸν Στρατοκλέα δέχεσθαι Δημήτριον, ὁσάκις ἂν ἀφίκηται, τοῖς Δήμητρος καὶ Διονύσου ξε- 25 νισμοῖς, τῷ δ' ὑπερβαλλομένῳ λαμπρότητι καὶ πολυτελείᾳ τὴν ὑποδοχὴν ἀργύριον εἰς ἀνάθημα δημοσίᾳ δίδοσθαι. Τέλος δὲ τῶν τε μηνῶν τὸν Μουνυχιῶνα Δημητριῶνα καὶ τῶν ἡμερῶν τὴν ἔννην καὶ νέαν Δημητριάδα προσηγόρευσαν καὶ τῶν ἑορτῶν τὰ Διονύσια 30 μετωνόμασαν Δημήτρια. Ἐπεσήμηνε δὲ τοῖς πλείστοις τὸ θεῖον. Ὁ μὲν γὰρ πέπλος, ὃν περ ἐψηφίσαντο μετὰ

τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς προσενυφῆναι Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον, πεμπόμενος διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ μέσος ἐρράγη θυέλλης ἐμπεσούσης· περὶ δὲ τοὺς βωμοὺς τοὺς ἐκείνων ἐξήνθησεν ἡ γῆ κύκλῳ πολὺ κώνειον, ἄλλως 5 μηδὲ τῆς χώρας πολλαχοῦ φνόμενον. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ, ἣ τὰ τῶν Διονυσίων ἐγίνετο, τὴν πομπὴν κατέλυσαν ἰσχυρῶν πάγων γενομένων παρ' ὥραν· καὶ πάχνης βαθείας ἐπιπεσούσης οὐ μόνον ἀμπέλους καὶ συκᾶς ἀπάσας ἀπέκασε τὸ ψῦχος, ἀλλὰ καὶ τοῦ σίτου τὸν πλεῖστον 10 κατέφθειρεν ἐν χλόῃ. Διὸ καὶ Φιλιππίδης ἐχθρὸς ὢν τοῦ Στρατοκλέους ἐν κωμωδίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐποίησε ταῦτα·

δι' ὃν ἀπέκασεν ἡ πάχνη τὰς ἀμπέλους,
 δι' ὃν ἀσεβοῦνθ' ὁ πέπλος ἐρράγη μέσος,
 15 τὰς τῶν θεῶν τιμὰς ποιοῦντ' ἀνθρωπίνας.
 ταῦτα καταλύει δῆμον, οὐ κωμωδία.

Ἦν δὲ ὁ Φιλιππίδης Λυσιμάχου φίλος, καὶ πολλὰ δι' αὐτὸν ὁ δῆμος εὖ ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἐδόκει δὲ καὶ πρὸς πρᾶξιν αὐτῷ καὶ πρὸς στρατείαν εὐσύμβολος 20 ἀπαντήσας εἶναι καὶ ὀφθεῖς. Ἄλλως δὲ καὶ διὰ τὸ ἦθος εὐδοκίμει, μηθὲν ἐνοχλῶν μηδ' αὐλικῆς περιεργίας ἀναπιμπλάμενος. Φιλοφρονουμένου δέ ποτε τοῦ Λυσιμάχου πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντος „ὦ Φιλιππίδη, τίνοσ σοι τῶν ἐμῶν μεταδῶ;“ „Μόνον“ ἔφη „βασιλεῦ, μὴ τῶν 25 ἀπορρήτων.“ Τοῦτον μὲν οὖν ἐπίτηδες ἐκείνῳ παρεθήκαμεν, τῷ ἀπὸ τοῦ βήματος τὸν ἀπὸ τῆς θυμέλης.

XIII. Ὁ δὲ μάλιστα τῶν τιμῶν ὑπερφυῆς ἦν καὶ ἀλλόκοτον, ἔγραψε Δρομοκλείδης ὁ Σφήττιος ὑπὲρ τῆς τῶν ἀσπίδων ἀναθέσεως εἰς Δελφοὺς παρὰ Δημητρίου 30 λαβεῖν χρησμόν. Αὐτὴν δὲ παραγράψω τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ψηφίσματος οὕτως ἔχουσαν· „Ἀγαθῇ τύχῃ δεδόχθαι τῷ δήμῳ χειροτονῆσαι τὸν δῆμον ἓνα ἄνδρα ἐξ

Ἀθηναίων, ὅστις ἀφικόμενος πρὸς τὸν Σωτήρα καὶ καλλιερωσάμενος ἐπερωτήσῃ [Δημήτριον] τὸν Σωτήρα, πῶς[ἂν*] εὐσεβέστατα καὶ κάλλιστα καὶ τὴν ταχίστην ὁ δῆμος τὴν ἀποκατάστασιν ποιήσαιο τῶν ἀναθημάτων· ὅτι δ' ἂν χρήσῃ, ταῦτα πράττειν τὸν δῆμον.“ Οὕτω κα- 5 ταμωκώμενοι τοῦ ἀνθρώπου προσδιέφθειραν αὐτὸν οὐδὲ ἄλλως ὑγιαίνοντα τὴν διάνοιαν.

XIV. Ἄλλ' ἐν γε ταῖς Ἀθήναις τότε σχολάζων ἡγάγετο χηρεύουσαν Εὐρυδίκην, ἣ Μιλτιάδου μὲν ἦν ἀπόγονος τοῦ παλαιοῦ, συνοικήσασα δὲ Ὀφέλτῃ τῷ Κυρή- 10 νης ἄρξαντι μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἀφίκετο πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι τὸν γάμον τοῦτον εἰς χάριν ἔθεντο καὶ τιμὴν τῆς πόλεως· ἄλλως δὲ ὁ Δημήτριος εὐχερῆς τις ἦν περὶ γάμους καὶ πολλαῖς ἅμα συνὴν γυναιξίν, ὧν ἀξίωμα μέγιστον εἶχε καὶ τι- 15 μὴν Φίλα δι' Ἀντίπατρον τὸν πατέρα καὶ διὰ τὸ προσυνφικηκέναι Κρατερῶ, τῷ πλείστην εὐνοίαν αὐτοῦ παρὰ Μακεδόσι τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων ἀπολιπόντι. Ταύτην, ὡς ἔοικε, κομιδῇ νέον ὄντα τὸν Δημήτριον ἐπειθεν ὁ πατὴρ οὐκ οὔσαν αὐτῷ καθ' ὄραν, ἀλλὰ πρεσβυ- 20 τέραν, λαβεῖν· ἀπροθύμως δ' ἔχοντι λέγεται πρὸς τὸ οὐς τὸ Εὐριπίδειον εἰπεῖν·

ὅπου τὸ κέρδος, παρὰ φύσιν γαμητέον,
ὁμοιοπτώτον τι τῷ δουλευτέον εὐθυρορημονήσας.
Τοιαύτη μὲν οὖν τις ἦν ἢ τοῦ Δημητρίου τιμὴ πρὸς τε 25 Φίλαν καὶ τὰς ἄλλας γαμετάς, ὥστε πολλαῖς μὲν ἀνέδην ἑταίραις, πολλαῖς δὲ ἐλευθέραις συνεῖναι γυναιξί, καὶ μάλιστα δὴ περὶ τὴν ἡδονὴν ταύτην κακῶς ἀκούσαι τῶν τότε βασιλέων.

XV. Ἐπεὶ δὲ ὁ πατὴρ αὐτὸν ἐκάλει Πτολεμαίῳ περὶ 30 Κύπρου πολεμήσοντα, πείθεσθαι μὲν ἦν ἀναγκαῖον, ἀχθόμενος δὲ ὅτι τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον, ὄντα

καλλίω καὶ λαμπρότερον, ἀπολείπει, προσέπεμψε Κλεωνίδη τῷ Πτολεμαίου στρατηγῷ φρουροῦντι Σικυῶνα καὶ Κόρινθον χρήματα προτείνων, ὥστε ἐλευθέρας ἀφεῖναι τὰς πόλεις. Οὐ προσδεξαμένου δὲ ἐκείνου διὰ 5 ταχέων ἀναχθεῖς καὶ προσλαβὼν δύναμιν ἐπέπλευσε Κύπρω. Καὶ Μενέλαον μὲν, ἀδελφὸν Πτολεμαίου, μάχην συνάψας εὐθύς ἐνίκησεν· αὐτοῦ δὲ Πτολεμαίου μετὰ δυνάμεως πεζικῆς ἅμα καὶ ναυτικῆς μεγάλης ἐπιφανέντος, ἐγένοντο μὲν ἀπειλαὶ τινες καὶ διάλογοι 10 κομπῶδεις, τοῦ μὲν ἀποπλεῖν Δημήτριον κελεύοντος πρὶν ὑπὸ τῆς δυνάμεως πάσης ἀθροισθείσης καταπατηθῆναι, Δημητρίου δὲ ἐκείνου ἀφεῖναι φάσκοντος, ἂν ὁμολογήσῃ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον ἀπαλλάξαι τῆς φρουρᾶς. Ὁ δὲ ἀγὼν οὐ μόνον αὐτοῖς ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ 15 τοῖς ἄλλοις ἅπασιν δυνάσταις πολλήν εἶχε προσδοκίαν τῆς ἐπικρεμαμένης ἀδελότητος, ὡς οὐ Κύπρον οὐδὲ Συρίαν, ἀλλὰ τὸ μέγιστον εὐθύς εἶναι πάντων τῷ κρατοῦντι τῆς νίκης προστιθείσης.

XVI. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ Πτολεμαῖος ἐπέπλει πεντή- 20 κοντα καὶ ἑκατὸν ναῦς ἔχων, ἐκ δὲ Σαλαμῖνος ἐκέλευσε Μενέλαον ἐξήκοντα ναυσὶν, ὅταν μάλιστα σύστασιν ὁ ἀγὼν ἔχῃ, προσφερόμενον τὰς Δημητρίου κόπτειν ἐξόπισθεν καὶ διαταράττειν τὴν τάξιν. Δημήτριος δὲ ταῖς μὲν ἐξήκοντα ταύταις ἀντέταξε δέκα ναῦς (τοσαῦται γὰρ 25 ἦρκουν στενὸν ὄντα τοῦ λιμένος ἐμφράξαι τὸν ἕκπλου), αὐτὸς δὲ τὸ πεζὸν ἐκτάξας καὶ τοῖς ἀνατείνουσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἀκρωτηρίοις περιχεάμενος, οὕτως ἀνήχθη ναυσὶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα· προσμίξας δὲ ῥώμῃ καὶ βίᾳ πολλῇ κατὰ κράτος ἐτρέψατο τὸν Πτολεμαῖον, 30 αὐτὸν μὲν, ὡς ἐνικήθη, διὰ ταχέων φυγόντα ναυσὶν ὀκτὼ μόναις (τοσαῦται γὰρ ἐκ πασῶν περιεσώθησαν, τῶν δὲ ἄλλων αἱ μὲν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ διεφθάρησαν,

ἐβδομήκοντα δὲ ἤλωσαν αὐτάνδρῳι), τοῦ δὲ ἐν ὀλκᾷσι παρορροῦντος ὄχλου θεραπόντων καὶ φίλων καὶ γυναικῶν, ἔτι δὲ ὄπλων καὶ χρημάτων καὶ μηχανημάτων ἀπλῶς οὐδὲν ἐξέφυγε τὸν Δημήτριον, ἀλλ' ἔλαβε πάντα καὶ κατήγαγεν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐν δὲ τούτοις ἡ πε- 5 ριβόητος ἦν Λάμια, τὴν μὲν ἀρχὴν σπουδασθεῖσα διὰ τὴν τέχνην (ἐδόκει γὰρ αὐλεῖν οὐκ εὐκαταφρονήτως), ὕστερον δὲ καὶ τοῖς ἐρωτικοῖς λαμπρὰ γενομένη. Τότε γοῦν ἤδη λήγουσα τῆς ὥρας καὶ πολὺ νεώτερον ἑαυτῆς λαβοῦσα τὸν Δημήτριον ἐκράτησε τῇ χάριτι καὶ κατέ- 10 σχεν, ὥστε ἐκείνης εἶναι μόνης ἐραστὴν, τῶν δ' ἄλλων ἐρώμενον γυναικῶν. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οὐδὲ ὁ Μενέλαος ἀντέσχευ, ἀλλὰ τὴν τε Σαλαμίνα παρέδωκε 896 τῷ Δημητρίῳ καὶ τὰς ναῦς καὶ τὸ πεζόν, ἵππεις τε χιλίους καὶ διακοσίους καὶ μυρίους καὶ δισχιλίους 15 ὀπλίτας.

XVII. Οὕτω δὲ λαμπρὰν καὶ καλὴν τὴν νίκην γενομένην ἔτι μᾶλλον ἐπικοσμῶν ὁ Δημήτριος εὐγνωμοσύνη καὶ φιλανθρωπία τοὺς νεκροὺς τῶν πολεμίων ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀφῆκεν, 20 Ἀθηναίους δὲ χιλίας καὶ διακοσίας ἀπὸ τῶν λαφύρων ἔδωρήσατο πανοπλίας. Αὐτάγγελον δὲ τῆς νίκης τῷ πατρὶ τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδημον ἐπεμψε, πρωτεύοντα κολακείᾳ τῶν αὐλικῶν ἀπάντων καὶ τότε παρεσκευασμένον, ὡς ἔοικε, τῶν κολακευμάτων τὸ μέγιστον ἐπενεγ- 25 κειν τοῖς πράγμασιν. Ὡς γὰρ ἐπέρασεν ἀπὸ τῆς Κύπρου, προσέχειν μὲν οὐκ εἶασε τῇ γῆ τὸ πλοῖον, ἀγκύρας δ' ἀφείναι κελεύσας καὶ κατὰ ναῦν ἔχειν ἀτρέμα πάντας, αὐτὸς ἐμβὰς εἰς τὸ ἐφόλκιον ἐξῆλθε μόνος καὶ πρὸς τὸν Ἀντίγονον ἀνέβαινε, μετέωρον ὄντα τῇ προσδοκίᾳ τῆς 30 μάχης καὶ διακεῖμενον, ὡς εἰκός ἐστι διακεῖσθαι τοὺς περὶ πραγμάτων τηλικούτων ἀγωνιῶντας. Τότε γε μὴν

ἀκούσας ἐκείνον ἤκειν ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον ἔσχε τα-
ραχωδῶς, καὶ μόλις μὲν αὐτὸν οἶκοι κατεῖχεν, ἄλλους
δ' ἐπ' ἄλλοις ἔπεμπεν ὑπηρέτας καὶ φίλους πεισομέ-
5 νομένου δὲ μηδὲν αὐτοῦ μηδενί, βάδην δὲ καὶ συνε-
στῶτι τῷ προσώπῳ μετὰ πολλῆς σιωπῆς προσιόντος,
ἐκπλαγείς κομιδῇ καὶ μηκέτι καρτερῶν ὁ Ἀντίγονος ἐπὶ
τὰς θύρας ἀπήντησε, πολλοῦ παραπέμπουτος ἤδη τὸν
Ἀριστόδημον ὄχλου καὶ συντρέχοντος ἐπὶ τὸ βασιλείον.
10 Ὡς οὖν ἐγγὺς ἦλθεν, ἐκτείνας τὴν δεξιὰν ἀνεβόησε με-
γάλη τῇ φωνῇ „ Χαῖρε, βασιλεῦ Ἀντίγονε, νικῶμεν
[βασιλέα] Πτολεμαῖον ναυμαχία καὶ Κύπρον ἔχομεν καὶ
στρατιώτας αἰχμαλώτους μυρρίους ἑξακισχιλίους ὀκτακο-
σίους.“ Ὁ δὲ Ἀντίγονος „Καὶ σύ, νῆ Δία, χαῖρε“ εἶ-
15 πεν· „οὔτω δὲ ἡμᾶς βασανίσας δίκην ὑφέξεις· βράδιον
γὰρ ἀπολήψῃ τὸ εὐαγγέλιον.“

XVIII. Ἐκ τούτου πρῶτον ἀνεφώνησε τὸ πλῆθος
Ἀντίγονον καὶ Δημήτριον βασιλέας. Ἀντίγονον μὲν
οὖν εὐθύς ἀνέδησαν οἱ φίλοι, Δημητρίῳ δὲ ὁ πατήρ
20 ἔπεμψε διάδημα καὶ γράφων ἐπιστολὴν βασιλέα προσεῖ-
πεν. Οἱ δ' ἐν Αἰγύπτῳ τούτων ἀπαγγελιομένων καὶ
αὐτοὶ βασιλέα τὸν Πτολεμαῖον ἀνηγόρευσαν, ὡς μὴ δο-
κεῖν τοῦ φρονήματος ὑφίστασθαι διὰ τὴν ἡτταν. Ἐπενεί-
ματο δὲ οὕτως τὸ πρᾶγμα τῷ ζήλῳ τοὺς διαδόχους. Καὶ
25 γὰρ Λυσίμαχος ἤρξατο φορεῖν διάδημα καὶ Σέλευκος
ἐντυγχάνων τοῖς Ἕλλησιν, ἐπεὶ τοῖς γε βαρβάροις πρό-
τερον οὗτος ὡς βασιλεὺς ἐχρημάτιζε. Κάσανδρος δέ,
τῶν ἄλλων αὐτὸν βασιλέα καὶ γραφόντων καὶ καλούν-
των, αὐτός, ὥσπερ πρότερον εἰώθει, τὰς ἐπιστολάς
30 ἔγραφε. Τοῦτο δὲ οὐ προσθήκην ὀνόματος καὶ σχήμα-
τος ἐξαλλαγὴν εἶχε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ φρονήματα τῶν
ἀνδρῶν ἐκίνησε καὶ τὰς γνώμας ἐπῆρε καὶ τοῖς βίοις

καὶ ταῖς ὁμιλίαις αὐτῶν ὄγκον ἐνεποίησε καὶ βαρύτητα, καθάπερ τραγικῶν ὑποκριτῶν ἅμα τῇ σκευῇ συμμεταβαλλόντων καὶ βάδισμα καὶ φωνὴν καὶ κατάκλισιν καὶ προσαγόρευσιν. Ἐκ δὲ τούτων ἐγένοντο καὶ περὶ τὰς δικαιοσύεις βιαίότεροι, τὴν εἰς πολλὰ παρέχουσαν αὐτοὺς 5 ἔλαφροτέρους καὶ μαλακωτέρους τοῖς ὑπηκόοις πρότερον εἰρωνείαν τῆς ἐξουσίας ἀφελόντες. Τοσοῦτον ἰσχυσε κόλακος φωνὴ μία καὶ τοσαύτης ἐνέπλησε τὴν οἰκουμένην μεταβολῆς.

XIX. Ἀντίγονος δὲ τοῖς πεπραγμένοις ὑπὸ Δημη- 10 τρίου περὶ Κύπρον ἐπαρθεὶς εὐθύς ἐστράτευσεν ἐπὶ Πτολεμαῖον, αὐτὸς μὲν ἄγων περὶ τὴν δύναμιν, Δημητρίου δὲ μεγάλῳ στόλῳ συμπαραπλέοντος. Ὃν δὲ τρόπον ἐμελλε κρίνεσθαι τὰ πράγματα Μήδιος, Ἀντιγόνου 897 φίλος, ὃσιν εἶδε κατὰ τοὺς ὕπνους. Ἐδόκει γὰρ αὐτὸν 15 Ἀντίγονον ἀγωνίζεσθαι μετὰ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης διὰ αὐλον εὐρώστως καὶ ταχὺ τὸ πρῶτον, εἶτα κατὰ μικρὸν ἐνδιδόναι τὴν δύναμιν αὐτῷ· καὶ τέλος, ὡς ἔκαμψεν, ἀσθενῆ γενόμενον καὶ μεστὸν ἄσθματος οὐ ῥαδίως ἀναφέρειν. Αὐτὸς τε οὖν ἐντυχὼν κατὰ γῆν πολλὰς ἀπο- 20 ρίαις, καὶ Δημητρίου χειμῶνι μεγάλῳ καὶ κλύδωνι κινδυνεύσαντος εἰς τόπους ἀλιμένους καὶ χαλεποὺς ἐκρηφῆναι, πολλὰς δὲ τῶν νεῶν ἀπολέσαντος, ἐπανῆλθεν ἄπρακτος. Ἦν δὲ τότε μικρὸν ἀπολείποντα γεγονὼς ἔτη [τῶν *] ὀγδοήκοντα, μεγέθει δὲ καὶ βαρύτητι σώματος 25 μᾶλλον ἢ διὰ τὸ γῆρας ἐπὶ τὰς στρατείας γεγονὼς δυσπαρακόμιστος ἐχοῆτο τῷ παιδί καὶ δι' εὐτυχίαν καὶ δι' ἐμπειρίαν ἤδη τὰ μέγιστα καλῶς διοικοῦντι, τρυφᾶς δὲ καὶ πολυτελείας καὶ πότους αὐτοῦ μὴ βαρυνόμενος. Εἰρήνης γὰρ οὔσης ἀφύβριζεν εἰς ταῦτα καὶ σχολάζων 30 ἐχοῆτο πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀνειμένως αὐτῷ καὶ κατακόρως, ἐν δὲ τοῖς πολέμοις ὡς οἱ φύσει σώφρονες ἐνηφε.

λέγεται δὲ τῆς Λαμίας ἀναφανδὸν ἤδη κρατούσης του
 Ἀντίγονου ὑπὸ τοῦ Δημητρίου καταφιλούμενον ἤκοντος
 ἀπὸ ξένης εἰπεῖν ἅμα γελῶντα· „Δοκεῖς Λάμιαν, ὦ παῖ,
 καταφιλεῖν.“ Πάλιν δὲ ποτε πλείονας ἡμέρας ἐν πότοις
 5 γενομένου καὶ πρόφασιν λέγοντος, ὡς θεῦμα διοχλή-
 σειεν αὐτόν, „Ἐπυθόμεν,“ φάναι τὸν Ἀντίγονον, „ἀλλὰ
 πότερον Θάσιον ἢ Χῖον ἦν τὸ θεῦμα;“ Πυθόμενος δὲ
 αὐτίς ἀσθενῶς ἔχειν αὐτὸν ἐβάδιζεν ὀψόμενος, καὶ τῶν
 καλῶν τιμὴν περὶ θύρας ἀπήντησεν· εἰσελθὼν δὲ καὶ
 10 καθίσας παρ' αὐτὸν ἤψατο τῆς χειρός· ἐκείνου δὲ εἰπόν-
 τος, ὅτι νῦν ὁ πυρετὸς ἀποκεχώρηκεν, „Ἀμέλει, παι-
 δίου“ ἔφη, „καὶ ἐμοὶ νῦν περὶ θύρας ἀπιὼν ἀπήντηκε.“
 Ταῦτα δὲ οὕτω πράως ἔφερε τοῦ Δημητρίου διὰ τὴν
 ἄλλην πράξιν. Οἱ μὲν γὰρ Σκύθαι πίνοντες καὶ μεθυ-
 15 σκόμενοι παραψάλλουσι τὰς νευρὰς τῶν τόξων, οἷον
 ἐκλυόμενοι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς ἀνακαλούμενοι τὸν θυμόν,
 ἐκεῖνος δὲ τὰ μὲν ἡδονῇ διδοὺς ἀπλῶς ἑαυτόν, τὰ δὲ
 σπουδῇ, καὶ θάτερα τῶν ἐτέρων ἄκρατα μεταχειριζόμε-
 νος, οὐχ ἦττον ἦν δεινὸς ἐν ταῖς τοῦ πολέμου παρα-
 20 σκευαῖς.

XX. Ἀλλὰ καὶ παρασκευάσασθαι δύναμιν ἢ χρή-
 σασθαι βελτίων ἐδόκει στρατηγὸς εἶναι, πάντα μὲν ἐκ
 παρουσίας ὑπάρχειν βουλόμενος ἐπὶ τὰς χρεῖας, τῆς δὲ
 περὶ τὰς ναῦς καὶ τὰ μηχανήματα μεγαλοουργίας καὶ
 25 καθ' ἡδονὴν τινα τοῦ θεωρεῖν ἀπλήστως ἔχων. Εὐ-
 φυῆς γὰρ ὢν καὶ θεωρητικὸς οὐκ εἰς παιδιὰς οὐδ' εἰς
 διαγωγὰς ἀχρήστους ἔτρεψε τὸ φιλότεχνον, ὥσπερ ἄλ-
 λοι βασιλεῖς αὐλοῦντες καὶ ζωγραφοῦντες καὶ τορφεύον-
 τες. Ἀέροπος γὰρ ὁ Μακεδῶν τραπέζια μικρὰ καὶ λυ-
 30 χνίδια τεκταινόμενος, ὁπότε σχολάζοι, διῆγεν. Ἄττα-
 λος δὲ ὁ Φιλομήτωρ ἐκήπενε τὰς φαρμακώδεις βοτάνας,
 οὐ μόνον ὑοσκύαμον καὶ ἐλλέβορον, ἀλλὰ καὶ κόνειον

καὶ ἀκόνιτον καὶ διορύγιον, αὐτὸς ἐν τοῖς βασιλείοις σπεύρων καὶ φυτεύων, ὁπούς τε καὶ καρπὸν αὐτῶν ἔργον πεποιημένος εἰδέναι καὶ κομίζεσθαι καθ' ὥραν. Οἱ δὲ Πάρθων βασιλεῖς ἐσεμνύοντο τὰς ἀκίδας τῶν βελῶν χαράττοντες αὐτοὶ καὶ παραθήγοντες. Ἄλλὰ μὴν Δη- 5 μητρίου καὶ τὸ βάνουσον ἦν βασιλικόν, καὶ μέγεθος ἢ μέθοδος εἶχεν, ἅμα τῷ περιττῷ καὶ φιλοτέχνῳ τῶν ἔργων ὕψος τι διανοίας καὶ φρονήματος συνεκφερόντων, ὥστε μὴ μόνον γνώμης καὶ παρουσίας, ἀλλὰ καὶ χειρὸς ἄξια φαίνεσθαι βασιλικῆς. Μεγέθει μὲν γὰρ ἐξέπληττε 10 καὶ τοὺς φίλους, κάλλει δὲ καὶ τοὺς πολεμίους ἔτερε. Τοῦτο δὲ ἔτι μᾶλλον ἀληθῶς ἢ κομψῶς εἴρηται. Καὶ τὰς μὲν ἐκκαϊδεκῆρεις αὐτοῦ καὶ τὰς πεντεκαϊδεκῆρεις 898 ἐθαύμαζον ἐστῶτες οἱ πολέμοιοι παρὰ τὴν γῆν αὐτῶν πλεύσας, αἱ δ' ἐλεπόλεις ὡς θέαμα τοῖς πολιορκουμέ- 15 νοις ἦσαν, ὡς αὐτὰ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ. Αὐσίμαχος μὲν γάρ, ἐχθιστος ὢν Δημητρίῳ τῶν βασιλέων καὶ πολιορκοῦντι Σόλους τοὺς Κιλικίους ἀντιτεταγμένος, ἐπεμψε παρακαλῶν ἐπιδεῖξαι τὰς μηχανὰς αὐτῷ καὶ τὰς ναῦς πλεύσας· ἐπιδείξαντος δὲ θαυμάσας ἀπῆλθε· Ῥό- 20 διοι δὲ πολὺν χρόνον ὑπ' αὐτοῦ πολιορκηθέντες, ἐπεὶ κατελύσαντο τὸν πόλεμον, ἤτήσαντο τῶν μηχανῶν ἐνίας, ὅπως ὑπόμνημα τῆς ἐκείνου δυνάμεως ἅμα καὶ τῆς αὐτῶν ἀνδραγαθίας ἔχωσιν.

XXI. Ἐπολέμησε δὲ Ῥοδίοις Πτολεμαίου συμμάχοις 25 οὔσι, καὶ τὴν μεγίστην ἐλέπολιν τοῖς τείχεσι προσήγαγεν, ἧς ἔδρα μὲν ἦν τετράγωνος, ἐκάστην ἔχουσα τοῦ κάτω πλαισίου πλευρὰν ὀκτώ καὶ τεσσαράκοντα πηχῶν, ἕξ δὲ καὶ ἐξήκοντα πηχῶν ὕψος εἶχεν εἰς κορυφήν, συννεύουσα ταῖς ἄνω πλευραῖς στενωτέραν τῆς βάσεως. Ἐνδο- 30 θεν μὲν οὖν στέγαις διεπέφρακτο καὶ χώραις πολλαῖς, τὸ δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους αὐτῆς μέτωπον ἀνέφρακτο καθ'

ἐκάστην στέγην θυρίσιν, καὶ διὰ τούτων ἐξέπιπτε βέλη παντοδαπά· μεστή γὰρ ἦν ἀνδρῶν μαχομένων πᾶσαν ἰδέαν μάχης. Καὶ τὸ μὴ κραδαινόμενον αὐτῆς μηδὲ κλι-
 νόμενον ἐν ταῖς κινήσεσιν, ἀλλ' ὀρθὸν ἐν ἔδρῳ καὶ ἀσά-
 5 λευτον ἰσορροπῶς ἅμα ῥοίξῳ καὶ τόνῳ πολλῶ προχω-
 ροῦν θάμβος ἅμα τῇ ψυχῇ καὶ χάριν τινα τῇ ὄψει τῶν
 θεωμένων παρείχε. Πρὸς δὲ τοῦτον τὸν πόλεμον αὐτῷ
 καὶ θώρακες ἐκομίσθησαν ἐκ Κύπρου δύο σιδηροί,
 μυνῶ ὀλκῆς ἐκάτερος τεσσαράκοντα. Δυσπάθειαν δὲ
 10 καὶ ῥώμην αὐτῶν ἐπιδεικνύμενος ὁ τεχνίτης Ζωῖλος ἐκέ-
 λευσεν ἐξ εἴκοσι βημάτων ἀφείναι καταπελτικὸν βέλος,
 οὗ προσπεσόντος ἀρραγῆς διέμεινεν ὁ σίδηρος, ἀμυχήν
 δὲ μόλις ἔσχεν ἀμβλείαν, οἷον ἀπὸ γραφείου. Τοῦτου
 αὐτὸς ἐφόρει· τὸν δ' ἕτερον Ἄλκιμος ὁ Ἡπειρώτης,
 15 ἀνὴρ πολεμικώτατος τῶν σὺν αὐτῷ καὶ ῥωμαλεώτατος,
 ὃς μόνος ἐχρῆτο διταλάντῳ πανοπλίᾳ, τῶν ἄλλων χρω-
 μένων ταλαντιαία· καὶ μαχόμενος ἐν Ῥόδῳ περὶ τὸ θέ-
 ατρον ἔπεσεν.

XXII. Εὐρώστως δὲ καὶ τῶν Ῥοδίων ἀμυνομένων,
 20 οὐδὲν ἄξιον λόγου πράττων ὁ Δημήτριος ὅμως ἐθυμο-
 μάχει πρὸς αὐτούς, ὅτι, Φίλας τῆς γυναικὸς αὐτῷ γράμ-
 ματα καὶ στρώματα καὶ ἱμάτια πεμψάσης, λαβόντες τὸ
 πλοῖον, ὥσπερ εἶχε, πρὸς Πτολεμαῖον ἀπέστειλαν, καὶ
 τὴν Ἀθηναίων οὐκ ἐμιμήσαντο φιλανθρωπίαν, οἱ Φι-
 25 λίππου πολεμοῦντος αὐτοῖς γραμματοφόρους ἐλόντες
 τὰς μὲν ἄλλας ἀνέγνωσαν ἐπιστολάς, μόνην δὲ τὴν Ὀλυμ-
 πιάδος οὐκ ἔλυσαν, ἀλλ', ὥσπερ ἦν κατασεσημασμένη,
 πρὸς ἐκεῖνον ἀπέστειλαν. Οὐ μὲν ἀλλά, καίπερ ἐπὶ
 τούτῳ σφόδρα δηχθεὶς ὁ Δημήτριος, εὐθύς παρασχόν-
 30 τας λαβὴν οὐχ ὑπέμεινεν ἀντιλυπῆσαι τοὺς Ῥοδίους.
 Ἔτυχε γὰρ αὐτοῖς ὁ Κανῖος Πρωτογένης γράφων τὴν
 περὶ τὸν Ἰάλυσον διάθεσιν, καὶ τὸν πίνακα μικρὸν ἀπο-

λείποντα τοῦ τέλους ἔχειν ἐν τινι τῶν προαστείων ἔλαβεν ὁ Δημήτριος. Πενψάντων δὲ κήρυκα τῶν Ῥοδίων καὶ δεομένων φείσασθαι καὶ μὴ διαφθεῖραι τὸ ἔργον, ἀπεκρίνατο τὰς τοῦ πατρὸς εἰκόνας ἂν ἐμπρῆσαι μᾶλλον ἢ τέχνης πόνον τοσοῦτον. Ἐπὶ γὰρ ἔτεσι λέγεται 5 συντελέσαι τὴν γραφὴν ὁ Πρωτογένης. Καὶ φησιν ὁ Ἀπελλῆς οὕτως ἐκπλαγῆναι θεασάμενος τὸ ἔργον, ὥστε καὶ φωνὴν ἐπιλιπεῖν αὐτόν, ὅψε δὲ εἰπεῖν ὅτι „Μέγας ὁ πόνος καὶ θαυμαστὸν τὸ ἔργον“ οὐ μὴν ἔχειν γε χάριτας, δι’ ἃς οὐρανοῦ ψαύειν τὰ ὑπ’ αὐτοῦ γραφόμενα. 10 Ταύτην μὲν οὖν τὴν γραφὴν εἰς ταῦτὸ ταῖς ἄλλαις συνωσθεῖσαν ἐν Ῥώμῃ τὸ πῦρ ἐπενείματα. Τῶν δὲ Ῥοδίων

399 κατεξανισταμένων τοῦ πολέμου, δεόμενοι προφάσεως τὸν Δημήτριον Ἀθηναῖοι παραγενόμενοι διήλλαξαν ἐπὶ τῷ συμμαχεῖν Ῥοδίουσιν Ἀντιγόνῳ καὶ Δημητρίῳ πλὴν 15 ἐπὶ Πτολεμαίου.

XXIII. Ἐκάλουν δὲ τὸν Δημήτριον οἱ Ἀθηναῖοι Κασάνδρου τὸ ἄστυ πολιορκοῦντος. Ὁ δὲ ναυσὶν ἐπιπλεύσας τριακοσίαις τριάκοντα καὶ πολλοῖς ὀπλίταις οὐ μόνου ἐξήλασε τῆς Ἀττικῆς τὸν Κασάνδρου, ἀλλὰ καὶ 20 φεύγοντα μέχρι Θερμοπυλῶν διώξας καὶ τρεψάμενος Ἡράκλειαν ἔλαβεν ἐκουσίως αὐτῷ προσθεμένην καὶ τῶν Μακεδόνων ἑξακισχιλίους μεταβαλομένους πρὸς αὐτόν. Ἐπαιῶν δὲ τοὺς ἐντὸς Πυλῶν Ἕλληνας ἠλευθέρου, καὶ Βοιωτοὺς ἐποιήσατο συμμάχους, καὶ Κεγ- 25 χρέας εἶλε· καὶ Φυλὴν καὶ Πάνακτον, ἐπιτειχίσματα τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ Κασάνδρου φρουρούμενα, καταστρεψάμενος ἀπέδωκε τοῖς Ἀθηναίοις. Οἱ δὲ καίπερ ἐκκεχυμένοι πρότερον εἰς αὐτόν καὶ κατακεχρημένοι πᾶσαν φιλοτιμίαν ἐξεῦρον ὅμως καὶ τότε πρόσφατοι καὶ καινοὶ 30 ταῖς κολακείαις φανῆναι. Τὸν γὰρ ὀπισθόδομον τοῦ Παρθενῶνος ἀπέδειξαν αὐτῷ κατάλυσιν· κακεὶ δίαιταν

εἶχε, τῆς Ἀθηναῖς λεγομένης ὑποδέχεσθαι καὶ ξενίζειν αὐτόν, οὐ πάνυ κόσμιον ξένον οὐδὲ ὡς παρθένῳ πράως ἐπισταθμεύοντα. Καίτοι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Φίλιππον αἰσθόμενός ποτε ὁ πατήρ ἐν οἰκίᾳ καταλύοντα τρεῖς 5 ἐχούσῃ νέας γυναῖκας πρὸς ἐκεῖνον μὲν οὐδὲν ἐφθέγγατο, παρόντος δὲ ἐκείνου τὸν σταθμοδότην μεταπεμψάμενος „Οὗτος“ εἶπεν „οὐκ ἐξάξεις μου τὸν υἱὸν ἐκ τῆς στενοχωρίας;“

XXIV. Δημήτριος δέ, τὴν Ἀθηναῖν αὐτῷ προσῆ-
 10 κων, εἰ δι' ἄλλο μηδέν, ὥς γε πρεσβυτέραν ἀδελφὴν αἰσχύνεσθαι (τοῦτο γὰρ ἐβούλετο λέγεσθαι), τοσαύτην ὕβριν εἰς παῖδας ἐλευθέρους καὶ γυναῖκας ἀστὰς κατεσκεδάσαε τῆς ἀκροπόλεως, ὥστε δοκεῖν τότε μάλιστα καθαρεῦειν τὸν τόπον, ὅτε Χρυσίδι καὶ Λαμῖα καὶ Δημοῖ
 15 καὶ Ἀντικύρα, ταῖς πόρναις ἐκείναις, συνακολασταίνοι. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα σαφῶς ἀπαγγέλλειν οὐ πρέπει διὰ τὴν πόλιν, τὴν δὲ Δημοκλέους ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην ἄξιόν ἐστι μὴ παρελθεῖν. Ἐκεῖνος γὰρ ἦν ἔτι παῖς ἄνηβος, οὐκ ἔλαθε δὲ τὸν Δημήτριου ἔχων τῆς εὐμορφίας
 20 τὴν ἐπωνυμίαν κατήγορον· ἐκαλεῖτο γὰρ Δημοκλῆς ὁ καλός. Ὡς δὲ πολλὰ πειρώντων καὶ διδόντων καὶ φοβούντων ὑπ' οὐδενὸς ἠλίσκετο, τέλος δὲ φεύγων τὰς παλαίστρας καὶ τὸ γυμνάσιον εἰς τι βαλανεῖον ἰδιωτικὸν ἐφοῖτα λουσόμενος, ἐπιτηρήσας τὸν καιρὸν ὁ Δημήτριος
 25 ἐπεισῆλθεν αὐτῷ μόνῳ. Καὶ ὁ παῖς, ὡς συνείδε τὴν περὶ αὐτὸν ἐρημίαν καὶ τὴν ἀνάγκην, ἀφελὼν τὸ πῶμα τοῦ χαλκώματος εἰς ζέον ὕδωρ ἐνήλατο καὶ διέφθειρεν αὐτόν, ἀνάξια μὲν παθῶν, ἄξια δὲ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ κάλλους φρονήσας, οὐχ ὡς Κλεαίνετος ὁ Κλεομέ-
 30 δοντος, ὃς ὠφληκότι τῷ πατρὶ δίκην πεντήκοντα ταλάντων ἀφεθῆναι διαπραξάμενος καὶ γράμματα παρὰ Δημητρίου κομίσας πρὸς τὸν δῆμον οὐ μόνον ἑαυτὸν κατή-

σχυνεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν συνετάραξε. Τὸν μὲν γὰρ Κλεομέδοντα τῆς δίκης ἀφῆκαν, ἐγράφη δὲ ψήφισμα μηδένᾳ τῶν πολιτῶν ἐπιστολὴν παρὰ Δημητρίου κομίζειν. Ἐπεὶ δὲ ἀκούσας ἐκεῖνος οὐκ ἤνεγκε μετρίως, ἀλλ' ἠγανάκτησε, δεισαντες αὐτίθις οὐ μόνον τὸ ψήφισμα καθείλον, 5 ἀλλὰ καὶ τῶν εἰσηγησαμένων καὶ συνειπόντων τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ ἐφυγάδευσαν, ἔτι δὲ προσεψηφίσαντο δεδόχθαι τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων πᾶν, ὅτι ἂν ὁ βασιλεὺς Δημήτριος κελεύσει, τοῦτο καὶ πρὸς θεοὺς 10 ὁσοῖον καὶ πρὸς ἀνθρώπους εἶναι δίκαιον. Εἰπόντος δὲ 10 τινος τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἀνδρῶν μαίνεσθαι τὸν Στρατοκλέα τοιαῦτα γράφοντα, Δημοχάρης ὁ Λευκονοεὺς „Μαίνοιτο μέντ' ἄν“ εἶπεν „εἰ μὴ μαίνοιτο.“ Πολλὰ γὰρ ὁ Στρατοκλῆς ὠφελεῖτο διὰ τὴν κολακείαν. Ὁ δὲ Δημοχάρης ἐπὶ τούτῳ διαβληθεὶς ἐφυγαδεύθη. Τοιαῦτα 15 ἔπραττον Ἀθηναῖοι φρουρᾶς ἀπηλλάχθαι καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔχειν δοκοῦντες.

XXV. Δημήτριος δὲ παρελθὼν εἰς Πελοπόννησον, οὐδενὸς ὑφισταμένου τῶν ἐναντίων, ἀλλὰ φευγόντων καὶ προτεμένων τὰς πόλεις, προσηγάγετο τὴν τε καλου- 20 μένην Ἀκτὴν καὶ Ἀρκαδίαν, πλὴν Μαντινείας, καὶ Ἄργος καὶ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον ἐλύσατο τάλαντα δούς ἑκατὸν τοῖς φρουροῦσιν. Ἐν Ἄργει μὲν οὖν τῆς τῶν Ἡραίων ἐορτῆς καθηκούσης ἀγωνοθετῶν καὶ συμπανηγυρίζων τοῖς Ἑλλήσιν ἔρημε τὴν Αἰακίδου θυγατέρα, 25 τοῦ Μολοτιῶν βασιλέως, ἀδελφὴν δὲ Πύρρου, Δηϊδάμειαν. Σικυωνίους δὲ φήσας παρὰ τὴν πόλιν οἰκεῖν τὴν πόλιν, ἐπεισεν οὗ νῦν οἰκοῦσι μετοικίσασθαι· τῷ δὲ τόπῳ καὶ τοῦνομα τὴν πόλιν συμμεταβαλοῦσαν ἀντὶ Σικυῶνος Δημητριάδα προσηγόρευσεν. Ἐν δὲ Ἰσθμῷ κοι- 30 νοῦ συνεδρίου γενομένου καὶ πολλῶν ἀνθρώπων συνελθόντων, ἠγεμῶν ἀνηγορεύθη τῆς Ἑλλάδος, ὡς πρότερον

οί περὶ Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον· ὧν ἐκεῖνος οὐ παρὰ
 μικρὸν ἐνόμιζεν ἑαυτὸν εἶναι βελτίονα τῇ τύχῃ τῇ πα-
 ρούσῃ καὶ τῇ δυνάμει τῶν πραγμάτων ἐπαιρόμενος.
 Ἀλέξανδρος γοῦν οὐδένα τῶν ἄλλων βασιλέων ἀπεστέ-
 5 ρησε τῆς ὁμωνυμίας οὐδὲ αὐτὸν ἀνεῖπε βασιλέων βασι-
 λέα, καίτοι πολλοῖς τὸ καλεῖσθαι καὶ εἶναι βασιλέας αὐ-
 τὸς δεδωκώς, ἐκεῖνος δὲ χλευάζων καὶ γελῶν τοὺς ἄλ-
 λον τινὰ πλὴν τοῦ πατρὸς καὶ αὐτοῦ βασιλέα προσαγο-
 ρεύοντας ἠδέως ἤκουε τῶν παρὰ πότον ἐπιχύσεις λαμ-
 10 βανόντων Δημητρίου βασιλέως, Σελεύκου δὲ ἑλεφαν-
 τάρχου, Πτολεμαίου δὲ ναυάρχου, Αὑσιμάχου δὲ γαζο-
 φύλακος, Ἀγαθοκλέους δὲ τοῦ Σικελιώτου νησιάρχου.
 Τούτων δὲ πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἐκφερομένων οἱ μὲν ἄλ-
 λοι βασιλεῖς κατεγέλων, Αὑσίμαχος δ' ἠγανάκτει μόνος,
 15 εἰ σπάδοντα νομίζει Δημήτριος αὐτόν· ἐπιεικῶς γὰρ εἰ-
 ῶθεισαν εὐνούχους ἔχειν γαζοφύλακας. Ἦν δὲ καὶ πάν-
 των ἀπεχθέστατος ὁ Αὑσίμαχος αὐτῷ, καὶ λοιδορῶν εἰς
 τὸν ἔρωτα τῆς Λαμίας ἔλεγε νῦν πρῶτον ἑώρακέναι πόρ-
 νην προερχομένην ἐκ τραγικῆς σκηνῆς· ὁ δὲ Δημήτριος
 20 ἔφη τὴν ἑαυτοῦ πόρνην σωφρονεστέραν εἶναι τῆς ἐκεί-
 νου Πηνελόπης.

XXVI. Τότε δ' οὖν ἀναξευγνύων εἰς τὰς Ἀθήνας
 ἔγραψεν, ὅτι βούλεται παραγενόμενος εὐθύς μνηθῆναι
 καὶ τὴν τελετὴν ἅπασαν ἀπὸ τῶν μικρῶν ἄχρι τῶν ἐπο-
 25 πτικῶν παραλαβεῖν. Τοῦτο δὲ οὐ θεμιτὸν ἦν οὐδὲ γε-
 γονὸς πρότερον, ἀλλὰ τὰ μικρὰ τοῦ Ἀνθεστηριῶνος ἔτε-
 λούντο, τὰ δὲ μεγάλα τοῦ Βοηδρομιῶνος· ἐπώπτενον
 δὲ τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν μεγάλων ἑνιαυτὸν διαλείπον-
 τες. Ἀναγνωσθέντων δὲ τῶν γραμμάτων μόνος ἐτόλ-
 30 μησεν ἀντειπεῖν Πυθόδωρος ὁ δαδοῦχος, ἐπέρανε δὲ
 οὐδέν· ἀλλὰ Στρατοκλέους γνώμην εἰπόντος Ἀνθεστη-
 ριῶνα τὸν Μουνυχιῶνα ψηφισαμένους καλεῖν καὶ νομί-

ξιν ἐτέλουν τῷ Δημητρίῳ τὰ πρὸς Ἄγραν· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐξ Ἀνθεστηριῶνος ὁ Μουνυχιῶν γενόμενος Βοηδρομιῶν ἐδέξατο τὴν λοιπὴν τελετὴν, ἅμα καὶ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Δημητρίου προσεπιλαβόντος. Διὸ καὶ Φιλιππίδης τὸν Στρατοκλέα λοιδορῶν ἐποίησεν· 5

ὁ τὸν ἐνιαυτὸν συντεμῶν εἰς μῆν' ἕνα.

καὶ περὶ τῆς ἐν τῷ Παρθενῶνι κατασκηνώσεως·

ὁ τὴν ἀκρόπολιν πανδοκεῖον ὑπολαβὼν

καὶ τὰς ἐταίρας εἰσαγαγὼν τῇ παρθένῳ.

XXVII. Πολλῶν δὲ γενομένων ἐν τῇ πόλει τότε 10 πλημμελημάτων καὶ παρανομημάτων ἐκεῖνο μάλιστα λέγεται λυπῆσαι τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι διακόσια καὶ πενήκοντα τάλαντα πορίσαι ταχὺ καὶ δοῦναι προσταχθὲν αὐτοῖς καὶ τῆς εἰσπράξεως συντόνου καὶ ἀπαραιτήτου γενομένης, ἰδὼν ἠθροισμένον τὸ ἀργύριον ἐκέλευσε Λα- 15 μίᾳ καὶ ταῖς περὶ αὐτὴν ἐταίραις εἰς σμῆγμα δοθῆναι. Ἡ γὰρ αἰσχύνη τῆς ζημίας καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ πράγματος μᾶλλον ἠνώχλησε τοὺς ἀνθρώπους. Ἐνιοὶ δὲ τοῦτο Θεταλοῖς, οὐκ Ἀθηναίοις, ὑπ' αὐτοῦ συμβῆναι λέγουσι. Χωρὶς δὲ τούτων αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ Λάμια τῷ βασιλεῖ 20 παρασκευάζουσα δεῖπνον ἠργυρολόγησε πολλούς. Καὶ τὸ δεῖπνον οὕτως ἦνθησε τῇ δόξῃ διὰ τὴν πολυτέλειαν, ὥστε ὑπὸ Λυγκέως τοῦ Σαμίου συγγεγράφθαι. Διὸ καὶ τῶν κωμικῶν τις οὐ φανύλως τὴν Λάμιαν Ἐλέπολιν ἀληθῶς προσεῖπε. Δημοχάρης δ' ὁ Σόλιος τὸν Δημήτριον 25 αὐτὸν ἐκάλει Μῦθον· εἶναι γὰρ αὐτῷ καὶ Λάμιαν. Οὐ μόνον δὲ ταῖς γαμεταῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς φίλοις τοῦ Δημητρίου ξῆλον καὶ φθόνον εὐημεροῦσα καὶ στεργομένη παρεῖχεν. Ἀφίκοντο γοῦν τινες παρ' αὐτοῦ κατὰ πρεσβείαν πρὸς Λυσίμαχον, οἷς ἐκεῖνος ἄγων σχολὴν ἐπέ- 30 δεῖξεν ἐν τε τοῖς μηροῖς καὶ τοῖς βραχίλοισιν ὠτειλᾶς βαθείας ὀνύχων λεοντείων· καὶ διηγεῖτο τὴν γενομένην

αὐτῷ μάχην πρὸς τὸ θηρίον, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου συγκα-
 θειροχθέντι τοῦ βασιλέως. Οἱ δὲ γελῶντες ἔφασαν καὶ
 τὸν αὐτῶν βασιλέα δεινοῦ θηρίου δῆγματα φέρειν ἐν
 τῷ τραχήλῳ, Λαμίας. Ἦν δὲ θαυμαστόν, ὅτι τῆς Φί-
 5 λας ἐν ἀρχῇ τὸ μὴ καθ' ἡλικίαν δυσχεραίνων ἦτιητο
 τῆς Λαμίας καὶ τοσοῦτον ἦρα χρόνον ἤδη παρηκμα-
 κυίας. Δημῶ γοῦν, ἡ ἐπικαλουμένη Μανία, παρὰ δεῖ-
 πνον ἀυλούσης τῆς Λαμίας καὶ τοῦ Δημητρίου πυθομέ-
 νου, „Τί σοι δοκεῖ;“ „Γραῦς,“ εἶπεν „ὦ βασιλεῦ.“
 10 Πάλιν δὲ τραγημάτων παρατεθέντων κἀκείνου πρὸς
 αὐτὴν εἰπόντος „Ὅρας, ὅσα μοι Λάμια πέμπει;“ „Πλεί-
 ονα“ ἔφη „πεμφθήσεται σοι παρὰ τῆς ἐμῆς μητρός, ἐὰν
 θέλῃς καὶ μετ' αὐτῆς καθεύδειν.“ Ἀπομνημονεύεται
 δὲ τῆς Λαμίας καὶ πρὸς τὴν λεγομένην Βοκχώρεως κρι-
 15 σιν ἀντίρροησις. Ἐπεὶ γάρ τις ἐρῶν ἐν Αἰγύπτῳ τῆς
 ἑταίρας Θωνίδος ἠτεῖτο συχνὸν χρυσίον, εἶτα κατὰ τοὺς
 ὕπνους δόξας αὐτῇ συγγενέσθαι τῆς ἐπιθυμίας ἐπαύ-
 σατο, δίκην ἔλαχεν ἡ Θωνίς αὐτῷ τοῦ μισθώματος.
 Ἀκούσας δὲ τὸν λόγον ὁ Βόκχωρις ἐκέλευσε τὸν ἄνθρω-
 20 πον ὅσον ἠτήθη χρυσίον ἠροῖθμημένον ἐν τῷ ἀγγεῖῳ
 διαφέρειν δεῦρο κἀκείσε τῇ χειρὶ, τὴν δὲ ἑταίραν ἔχε-
 σθαι τῆς σκιᾶς, ὡς τὴν δόξαν τῆς ἀληθείας σκιὰν οὖ-
 σαν. Οὐκ ᾤετο ταύτην εἶναι τὴν κρίσιν ἢ Λάμια δι-
 25 καίαν· οὐ γὰρ ἀπέλυσεν ἡ σκιά τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀρ-
 γυρίου τὴν ἑταίραν, τὸ δὲ ὄναρ ἔπαυσεν ἐρῶντα τὸν
 νεανίσκον. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ Λαμίας.

XXVIII. Τὴν δὲ διήγησιν, ὥσπερ ἐκ κωμικῆς σκη-
 νῆς, πάλιν εἰς τραγικὴν μετάγουσιν αἱ τύχαι καὶ αἱ
 πράξεις τοῦ ἀνδρός, ὃν διηγούμεθα. Τῶν γὰρ ἄλλων
 30 βασιλέων ἀπάντων συνισταμένων ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον
 καὶ συμφερόντων εἰς ταῦτὸ τὰς δυνάμεις, ἀπῆρεν ὁ Δη-
 μήτριος ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῷ πατρὶ συμμίξας φιλοτι-

μουμένω παρ' ἡλικίαν πρὸς τὸν πόλεμον ἔτι μᾶλλον αὐ-
 τὸς ἐπερρώσθη. Καίτοι δοκεῖ γε Ἀντίγονος, εἰ μικρῶν
 τινων ὑφείτο καὶ τῆς ἄγαν φιλαρχίας ἐχάλασε, μέχρι
 παντὸς ἂν αὐτῷ διαφυλάξαι κάκεινῳ καταλιπεῖν τὸ
 πρῶτον εἶναι. Φύσει δὲ βαρὺς ὢν καὶ ὑπερόπτης καὶ 5
 τοῖς λόγοις οὐχ ἤτιον ἢ τοῖς πράγμασι τραχὺς πολλοὺς
 καὶ νέους καὶ δυνατοὺς ἄνδρας ἐξηγγράινε καὶ παρῶ-
 12 ξυνε· καὶ τὴν γε τότε σύστασιν καὶ κοινωνίαν αὐτῶν
 ἔλεγεν ὡσπερ ὀρνίθων σπερμολόγων συνδρομὴν ἐνὶ
 λίθῳ καὶ ψόφῳ συνδιαταράξειν. Ἦγε δὲ πεξοὺς μὲν 10
 ἑπτακισμυρίων πλείους, ἵππεῖς δὲ μυρίους, ἐλέφαντας
 δὲ ἑβδομήκοντα πέντε, τῶν ἐναντίων ἐχόντων πεξοὺς
 μὲν ἑξακισμυρίους καὶ τετρακισχιλίους, ἵππεῖς δὲ πεν-
 τακοσίους τῶν ἐκείνου πλείονας, ἐλέφαντας δὲ τετρα-
 κοσίους, ἄρματα δὲ ἑκατὸν εἴκοσι. Γενομένῳ δ' ἐγ- 15
 γὺς αὐτῶν τροπὴν ἔσχεν ἢ διάνοια τῆς ἐλπίδος μᾶλλον
 ἢ τῆς γνώμης. Ὑψηλὸς γὰρ εἶναι καὶ γαῦρος εἰωθὼς ἐν
 τοῖς ἀγῶσι καὶ χρώμενος φωνῇ τε μεγάλη καὶ λόγοις σο-
 βαροῖς, πολλάκις δὲ καὶ τῷ παρασκῶψαι τι καὶ γελοῖον
 εἰπεῖν τῶν πολεμίων ἐν χερσὶν ὄντων ἐπιδειξάμενος 20
 εὐστάθειαν καὶ καταφρόνησιν, τότε σύννους ἑωρᾶτο
 καὶ σιωπηλὸς τὰ πολλά, καὶ τὸν υἱὸν ἀπέδειξε τῷ πλήθει
 καὶ συνέστησε διάδοχον. Ὁ δὲ μάλιστα πάντες ἐθαύμα-
 σαν, ἐν τῇ σκηνῇ μόνος διελέχθη πρὸς αὐτόν, οὐκ εἰθι-
 σμένος ἔχειν οὐδὲ πρὸς ἐκείνον ἀπορρήτους κοινολο- 25
 γίας, ἀλλὰ ἴδιος ὢν γνώμη, εἶτα προστάττων φανερωῶς
 καὶ χρώμενος οἷς βουλευσάιτο καθ' ἑαυτόν. Λέγεται
 γοῦν μειράκιον ἔτι ὄντα τὸν Δημήτριον αὐτοῦ πυθέ-
 σθαι, πότε μέλλουσιν ἀναξευγνύειν· τὸν δὲ εἰπεῖν πρὸς
 ὀργὴν· „Ἀγωνιάς, μὴ μόνος σὺ τῆς σάλπιγγος οὐκ 30
 ἀκούσης;“

XXIX. Τότε μέντοι καὶ σημεῖα μοχθηρὰ κατεδου-

λούτο τὴν γνώμην αὐτῶν. Δημήτριος μὲν γὰρ ἔδοξε
 κατὰ τοὺς ὕπνους Ἀλέξανδρον ὠπλισμένον λαμπρῶς
 ἐρωτᾶν, ὁποῖόν τι σύνθημα διδόναι πρὸς τὴν μάχην
 μέλλουσιν· αὐτοῦ δὲ φήσαντος „Δία καὶ Νίκην“ „Ἀπει-
 5 μι τοίνυν“ φάναι „πρὸς τοὺς ἐναντίους· ἐκεῖνοι γὰρ με
 παραλαμβάνουσιν.“ Ἀντίγονος δὲ παραταττομένης ἤδη
 τῆς φάλαγγος ἐξιῶν προσέπταισεν, ὥστε πεσεῖν ὅλως
 ἐπὶ στόμα καὶ διατεθῆναι χαλεπῶς· ἀναστὰς δὲ καὶ τὰς
 χεῖρας ἀνατείνας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἠτήσατο νίκην παρὰ
 10 τῶν θεῶν ἢ θάνατον ἀναίσθητον πρὸ τῆς ἥττης. Γενο-
 μένης δὲ τῆς μάχης ἐν χερσὶ Δημήτριος ἔχων τοὺς πλε-
 στους καὶ κρατίστους τῶν ἰππέων Ἀντιόχῳ τῷ Σελεύ-
 κου συνέπεσε, καὶ μέχρι τροπῆς τῶν πολεμίων λαμπρῶς
 ἀγωνισάμενος ἐν τῇ διώξει σοβαρᾷ καὶ φιλοτίμῳ παρὰ
 15 καιρὸν γενομένη τὴν νίκην διέφθειρεν. Αὐτὸς μὲν
 γὰρ οὐκ ἔσχε πάλιν ἀναστρέφας συμμίξαι τοῖς πεζοῖς
 τῶν ἐλεφάντων ἐν μέσῳ γενομένων, τὴν δὲ φάλαγγα
 γυμνὴν ἰππέων κατιδόντες οἱ περὶ Σέλευκον οὐκ ἐνέ-
 βαλον μὲν, ὡς δὲ ἐμβαλοῦντες ἐφόβουν καὶ περιήλαντον
 20 μεταβάλλεσθαι διδόντες αὐτοῖς· ὃ καὶ συνέβη. Πολὺ
 γὰρ μέρος ἀπορραγὲν ἐκουσίως μετεχώρησε πρὸς ἐκεί-
 νους, τὸ δὲ λοιπὸν ἐτράπη. Φερομένων δὲ πολλῶν ἐπὶ
 τὸν Ἀντίγονον καὶ τινος τῶν περὶ αὐτὸν εἰπόντος „Ἐπὶ
 σὲ οὗτοι, βασιλεῦ“ „Τίνα γάρ“ εἶπε „[πλὴν *] ἐμοῦ
 25 σκοπὸν ἔχουσιν; ἀλλὰ Δημήτριος ἀφίξεται βοηθῶν.“
 Καὶ τοῦτο μέχρι παντὸς ἐλπίζων καὶ περισκοπῶν τὸν
 υἱὸν ἅμα πολλῶν ἀκοντισμάτων εἰς αὐτὸν ἀφεθέντων
 ἔπεσε· καὶ τῶν ἄλλων ἀπολιπόντων ὀπαδῶν καὶ φίλων
 μόνος παρέμεινε τῷ νεκρῷ Θώραξ ὁ Λαρισσαῖος.
 30 XXX. Οὕτω δὲ κριθείσης τῆς μάχης οἱ μὲν νενικη-
 κότες βασιλεῖς τὴν ὑπ’ Ἀντιγόνῳ καὶ Δημητρίῳ πᾶσαν
 ἀρχὴν ὥσπερ μέγα σῶμα κατακόπτοντες ἐλάμβανον με-

ρίδας, καὶ προσδιενείμαντο τὰς ἐκείνων ἐπαρχίας αἷς εἶ-
 χον αὐτοὶ πρότερον. Δημήτριος δὲ μετὰ πεντακισχιλίων
 πεζῶν καὶ τετρακισχιλίων ἰππέων φεύγων καὶ συντό-
 νως ἐλάσας εἰς Ἔφεσον, οἰομένων ἀπάντων ἀποροῦντα
 χρημάτων αὐτὸν οὐκ ἀφέξεσθαι τοῦ ἱεροῦ, φοβηθεῖς 5
 τοὺς στρατιώτας, μὴ τοῦτο ποιήσωσιν, ἀνέστη διὰ τα-
 χέων καὶ τὸν πλοῦν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐποιεῖτο, τῶν λοι-
 πῶν ἐλπίδων ἐν Ἀθηναίοις ἔχων τὰς μεγίστας. Καὶ
 γὰρ ναῦς ἐκεῖ καὶ χρήματα καὶ γυναῖκα Δηϊδάμειαν
 ἐτύγχανε καταλελοιπῶς, καὶ βεβαιότεραν οὐκ ἐνόμιζε 10
 καταφυγὴν εἶναι τοῖς πράγμασι τῆς Ἀθηναίων εὐνοίας.
 Ὅθεν ἐπεὶ γενομένῳ περὶ τὰς Κυκλάδας αὐτῷ πρέσβεις
 Ἀθηναίων ἀπήντησαν ἀπέχεσθαι τῆς πόλεως παρακα-
 λοῦντες, ὡς ἐψηφισμένου τοῦ δήμου μηδένα δέχεσθαι
 τῇ πόλει τῶν βασιλέων, τὴν δὲ Δηϊδάμειαν εἰς Μέγαρα 15
 ἐξέπεμψαν μετὰ τιμῆς καὶ πομπῆς πρεπούσης, τοῦ κα-
 θεστηκότος ἐξέστη δι' ὀργὴν αὐτοῦ, καίπερ ἐνηνοχῶς
 ῥᾶστα τὴν ἄλλην ἀτυχίαν καὶ γεγωνῶς ἐν τοιαύτῃ μετα-
 βολῇ πραγμάτων οὐ ταπεινὸς οὐδ' ἀγεννής. Ἀλλὰ τὸ
 παρ' ἐλπίδα διεψεῦσθαι τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν δοκοῦ- 20
 σαν εὐνοίαν ἐξεληλέγχθαι τοῖς πράγμασι κενὴν καὶ πε-
 πλασμένην οὔσαν ὀδυνηρὸν ἦν αὐτῷ. Τὸ γὰρ φανλό-
 τατον, ὡς ἔοικεν, εὐνοίας ὄχλων βασιλεῦσι καὶ δυνάσταις
 τεκμηριὸν ἐστὶν ὑπερβολὴ τιμῶν, ἧς ἐν τῇ προαιρέσει
 τῶν ἀποδιδόντων ἐχούσης τὸ καλὸν ἀφαιρεῖ τὴν πίστιν 25
 ὁ φόβος· τὰ γὰρ αὐτὰ καὶ δεδιότες ψηφίζονται καὶ φι-
 λοῦντες. Διόπερ οἱ νοῦν ἔχοντες οὐκ εἰς ἀνδριάντας
 οὐδὲ γραφὰς οὐδὲ ἀποθεώσεις, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὰ ἔργα
 καὶ τὰς πράξεις τὰς ἑαυτῶν ἀποβλέποντες ἢ πιστεύου-
 σιν, ὡς τιμαῖς, ἢ ἀπιστοῦσιν, ὡς ἀνάγκαις· ὡς οἷ γε 30
 δῆμοι πολλάκις ἐν αὐταῖς μάλιστα ταῖς τιμαῖς μισοῦσι

τούς ἀμέτρως καὶ ὑπερόγκως καὶ παρ' ἀκόντων λαμβάνοντας.

XXXI. Ὁ γοῦν Δημήτριος τότε δεινὰ μὲν ἡγούμενος πάσχειν, ἀδύνατος δὲ ὢν ἀμύνασθαι, προσέπεμψε τοῖς
 5 Ἀθηναίοις ἐγκαλῶν μετριῶς, ἀξιῶν δὲ τὰς ναῦς ἀπολαβεῖν, ἐν αἷς ἦν καὶ ἡ τρισκαιδεκῆρης. Κομισάμενος δὲ παρέπλευσεν εἰς Ἴσθμόν, καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῷ κακῶς ἐχόντων (ἐξέπιπτον γὰρ ἕκασταχόθεν αἱ φρουραὶ καὶ μεθίστατο πάντα πρὸς τοὺς πολεμίους) ἀπολιπὼν
 10 ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος Πύρρον αὐτὸς ἄρας ἐπὶ τὴν Χερρόνησον ἐπλευσε· καὶ κακῶς ἅμα ποιῶν Λυσίμαχον ὠφέλει καὶ συνεῖχε τὴν περὶ αὐτὸν δύναμιν ἀρχομένην ἀναλαμβάνειν καὶ γίνεσθαι πάλιν οὐκ εὐκαταφρόνητον. Ὁ δὲ Λυσίμαχος ὑπὸ τῶν ἄλλων βασιλέων ἡμελείτο, μηδὲν
 15 ἐπιεικέστερος ἐκείνου δοκῶν εἶναι, τῷ δὲ μᾶλλον ἰσχύειν καὶ φοβερώτερος. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον Σέλευκος ἐμνᾶτο πέμπων τὴν Δημητρίου καὶ Φίλας θυγατέρα Στρατονίκην, ἔχων μὲν ἕξ Ἀπάμας τῆς Περσίδος υἱὸν Ἀντίοχον, οἴομενος δὲ τὰ πράγματα καὶ διαδόχοις ἀρ-
 20 κεῖν πλείοσι καὶ δεῖσθαι τῆς πρὸς ἐκείνον οἰκειότητος, ἐπεὶ καὶ Λυσίμαχον ἐώρα τῶν Πτολεμαίου θυγατέρων τὴν μὲν ἑαυτῷ, τὴν δὲ Ἀγαθοκλεῖ τῷ υἱῷ λαμβάνοντα. Δημητρίῳ δ' ἦν ἀνέλπιστος εὐτυχία κηδεῦσαι Σελεύκῳ. Καὶ τὴν κόρην ἀναλαβὼν ἐπλεῖ ταῖς ναυσὶ πάσαις εἰς
 25 Συρίαν, τῇ τε ἄλλῃ γῆ προσέχων ἀναγκαιῶς καὶ τῆς Κιλικίας ἀπτόμενος, ἦν Πλείσταρχος εἶχε μετὰ τὴν πρὸς Ἀντίγονον μάχην ἐξαίρετον αὐτῷ δοθεῖσαν ὑπὸ τῶν βασιλέων· ἦν δὲ Κασάνδρου Πλείσταρχος ἀδελφός. Ἀδικεῖσθαι δὲ τὴν χώραν αὐτοῦ νομίζων ὑπὸ Δημητρίου
 30 κατὰ τὰς ἀποβάσεις καὶ μέμψασθαι βουλόμενος τὸν Σέλευκον, ὅτι τῷ κοινῷ διαλλάττεται πολεμίῳ δίχα τῶν ἄλλων βασιλέων, ἀνέβη πρὸς αὐτόν.

XXXII. Αἰσθόμενος δὲ τοῦτο Δημήτριος ὄρμησεν ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ Κυτνῶν· καὶ τῶν χρημάτων εὐρῶν ἐτι λοιπὰ χίλια καὶ διακόσια τάλαντα, ταῦτα συσκευασάμενος καὶ φθάσας ἐμβαλέσθαι διὰ ταχέων ἀνήχθη.

04 Καὶ παρούσης ἤδη Φίλας τῆς γυναικὸς αὐτῷ περὶ Ῥωσ- 5 σὸν ἀπήντησε Σέλευκος. Καὶ τὴν ἐντευξιν εὐθύς ἄδουλον καὶ ἀνύποπτον καὶ βασιλικὴν ἐποιοῦντο, πρότερον μὲν Σέλευκος ἐστιάσας ἐπὶ σκηνῆς ἐν τῷ στρατοπέδῳ Δημήτριον, αὐτῆς δὲ Δημήτριος ἐκείνου ἐν τῇ τρισκαιδεκῆρει δεξάμενος. Ἦσαν δὲ καὶ σχολαὶ καὶ κοινολο- 10 γίαι καὶ συνδιημερεύσεις ἀφρούρων καὶ ἀνόπλων, ἄχρι οὗ Σέλευκος τὴν Στρατονίκην ἀναλαβὼν λαμπρῶς εἰς Ἀντιόχειαν ἀνέβη. Δημήτριος δὲ Κιλικίαν κατέσχε, καὶ Φίλαν τὴν γυναῖκα πρὸς Κάσανδρον ἔπεμψε τὸν ἀδελφόν, ἀπολυσομένην τὰς Πλειστάρχου κατηγορίας. Ἐν 15 δὲ τούτῳ Δηιδάμεια πλεύσασα πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ συγγενομένη χρόνον οὐ πολὺν ἐξ ἀρρωστίας τινὸς ἐτελεύτησε. Γενομένης δὲ πρὸς Πτολεμαῖον διὰ Σελεύκου φιλίας αὐτῷ, ὁμολογήθη Πτολεμαῖδα τὴν Πτολεμαίου θυγατέρα λαβεῖν αὐτὸν γυναῖκα. Καὶ 20 ταῦτα μὲν ἀστεία τοῦ Σελεύκου. Κιλικίαν δὲ ἀξιῶν χρήματα λαβόντα παραδοῦναι Δημήτριον, ὡς οὐκ ἔπειθε, Σιδῶνα καὶ Τύρον ἀπαιτῶν πρὸς ὄργην ἐδόκει βίαιος εἶναι καὶ δεινὰ ποιεῖν, εἰ τὴν ἀπ' Ἰνδῶν ἄχρι τῆς κατὰ Συρίαν θαλάσσης ἅπασαν ὑφ' αὐτῷ πεποιημένος 25 οὕτως ἐνδεής ἐστιν ἐτι πραγμάτων καὶ πτωχός, ὡς ὑπὲρ δυεῖν πόλεων ἄνδρα κηδεστὴν καὶ μεταβολῇ τύχης κερημένον ἐλαύνειν, λαμπρὰν τῷ Πλάτωνι μαρτυρίαν διδοὺς διακελευομένῳ μὴ τὴν οὐσίαν πλείω, τὴν δὲ ἀπληστίαν ποιεῖν ἐλάσσω τὸν γε βουλόμενον ὡς ἀληθῶς 30 εἶναι πλούσιον, ὡς ὃ γε μὴ παύων φιλοπλουτίαν, οὗτος οὔτε πενίας οὔτε ἀπορίας ἀπήλλακται.

XXXIII. Οὐ μὴν ὑπέπτηξε Δημήτριος, ἀλλὰ φήσας οὐδ' ἂν μυριάκις ἠττηθῆ μάχας ἄλλας ἐν Ἴψῳ γαμβρὸν ἀγαπήσειν ἐπὶ μισθῷ Σέλευκον, τὰς μὲν πόλεις ἐκρατύνατο φρουραῖς, αὐτὸς δὲ πνυθόμενος Λαχάρη στασιά-
 5 ζουσιν Ἀθηναίους ἐπιθέμενον τυραννεῖν ἤλπιζε θαδίως ἐπιφανεῖς λήψεσθαι τὴν πόλιν. Καὶ τὸ μὲν πέλαγος ἀσφαλῶς διεπεραιώθη μεγάλῳ στόλῳ, παρὰ δὲ τὴν Ἀττικὴν παραπλέων ἐχειμάσθη καὶ τὰς πλείστας ἀπέβαλε τῶν νεῶν, καὶ συνδιεφθάρη πλῆθος ἀνθρώπων οὐκ ὀλί-
 10 γον. Αὐτὸς δὲ σωθεὶς ἤψατο μὲν τινος πολέμου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὡς δ' οὐδὲν ἐπέβαινε, πέμψας ναυτικὸν αὐτίς ἀθροίσοντας αὐτὸς εἰς Πελοπόννησον παρῆλθε καὶ Μεσσήνην ἐπολιόρκει. Καὶ προσμαχόμενος τοῖς τείχεσιν ἐκινδύνευσε, καταπελτικοῦ βέλους εἰς τὸ πρόσ-
 15 ωπον αὐτῷ καὶ τὸ στόμα διὰ τῆς σιαγόνης ἐμπεσόντος. Ἀναληφθεὶς δὲ καὶ πόλεις τινὰς ἀφεστῶσας προσαγαγόμενος πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐνέβαλε, καὶ κρατήσας Ἐλευσίνος καὶ Ῥαμνουῦντος ἐφθειρε τὴν χώραν, καὶ ναῦντινα λαβῶν ἔχουσαν σῖτον καὶ εἰσάγουσαν τοῖς Ἀθηναί-
 20 οῖς ἐκρέμασε τὸν ἔμπορον καὶ τὸν κυβερνήτην, ὥστε τῶν ἄλλων ἀποτρεπομένων διὰ φόβον σύντονον λιμὸν ἐν ἄστει γενέσθαι, πρὸς δὲ τῷ λιμῷ καὶ τῶν ἄλλων ἀπορίαν. Ἄλῳ γοῦν μέδιμνον ἠνοῦντο τετταράκοντα δραχμῶν, ὁ δὲ τῶν πυρῶν μόδιος ὄνιος ἦν τριακοσίων.
 25 Μικρὰν δὲ τοῖς Ἀθηναίοις ἀναπνοὴν παρέσχον ἑκατὸν πεντήκοντα νῆες φανεῖσαι περὶ Αἴγιναν, ἃς ἐπεμψεν ἐπικούρους αὐτοῖς Πτολεμαῖος. Εἶτα Δημητρίῳ πολλῶν μὲν ἐκ Πελοποννήσου, πολλῶν δὲ ἀπὸ Κύπρου νεῶν παραγενομένων, ὥστε συμπάσας ἀθροισθῆναι
 30 τριακοσίας, ἐφυγον ἄραντες οἱ Πτολεμαίου, καὶ Λαχάρης ὁ τύραννος ἀπέδρα προέμενος τὴν πόλιν.

XXXIV. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, καίπερ ψηφισάμενοι θά-

905 νατον, εἰ μνησθεῖη τις εἰρήνης καὶ διαλλαγῆς πρὸς Δη-
 μήτριον, εὐθύς ἀνεώγνυσαν τὰς ἑγγύς πύλας καὶ πρέ-
 σβεις ἔπεμπον, οὐδὲν μὲν ἀπ' ἐκείνου χρηστὸν προσ-
 δοκῶντες, ἐκβιαζομένης δὲ τῆς ἀπορίας, ἐν ἧ̄ δυσχερῶν
 πολλῶν συμπεσόντων λέγεται τι καὶ τοιοῦτον γενέσθαι· 5
 πατέρα καὶ υἷον ἐν οἰκῆματι καθέζεσθαι τὰ καθ' ἑαυ-
 τοὺς ἀπεγνωκότας, ἐκ δὲ τῆς ὀροφῆς μὺν νεκρὸν ἐκπε-
 σεῖν, τοὺς δέ, ὡς εἶδον, ἀναπηδήσαντας ἀμφοτέρους
 διαμάχεσθαι περὶ αὐτοῦ. Τότε καὶ τὸν φιλόσοφον Ἐπί-
 κουρον ἱστοροῦσι διαθρέψαι τοὺς συνήθεις κυάμους 10
 πρὸς ἀριθμὸν μετ' αὐτῶν διανεμόμενον. Οὕτως οὖν
 τῆς πόλεως ἐχούσης εἰσελθὼν ὁ Δημήτριος καὶ κελεύ-
 σας εἰς τὸ θέατρον ἀθροισθῆναι πάντας, ὅπλοις μὲν
 συνέφραξε τὴν σκηνὴν καὶ δορυφόροις τὸ λογεῖον πε-
 ριέλαβεν, αὐτὸς δὲ καταβάς, ὥσπερ οἱ τραγωδοί, διὰ 15
 τῶν ἄνω παρόδων, ἔτι μᾶλλον ἐκπεπληγμένων τῶν Ἀθη-
 ναίων τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου πέρας ἐποιήσατο τοῦ δέους
 αὐτῶν. Καὶ γὰρ τόνου φωνῆς καὶ ῥημάτων πικρίας
 φεισάμενος, ἐλαφρῶς δὲ καὶ φιλικῶς μεμψάμενος αὐ-
 τοὺς διηλλάσσετο, καὶ δέκα μυριάδας σίτου μεδίμνων 20
 ἐπέδωκε καὶ κατέστησεν ἀρχάς, αἱ μάλιστα τῷ δήμῳ
 προσφιλεῖς ἦσαν. Συνιδὼν δὲ Δρομοκλείδης ὁ ῥήτωρ
 ὑπὸ χαρᾶς τὸν δῆμον ἐν τε φωναῖς ὄντα παντοδαπαῖς
 καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος ἐπαίνους τῶν δημαγωγῶν
 ἀμιλλώμενον ὑπερβαλέσθαι, γνώμην ἔγραψε Δημητρίῳ 25
 τῷ βασιλεῖ τὸν Πειραιᾶ παραδοθῆναι καὶ τὴν Μουνυ-
 χίαν. Ἐπιψηφισθέντων δὲ τούτων ὁ Δημήτριος αὐτὸς
 ἐφ' ἑαυτοῦ προσενέβαλε φρουρὰν εἰς τὸ Μουσεῖον, ὡς
 μὴ πάλιν ἀναχαιτίσαντα τὸν δῆμον ἀσχολίας αὐτῷ
 πραγμάτων ἑτέρων παρασχεῖν. 30

XXXV. Ἐχομένων δὲ τῶν Ἀθηνῶν εὐθύς ἐπεβού-
 λευε τῇ Λακεδαιμόνι. Καὶ περὶ Μαντίνειαν Ἀρχιδάμου

τοῦ βασιλέως ἀπαντήσαντος αὐτῷ νικήσας μάχῃ καὶ τρε-
 ψάμενος εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐνέβαλε. Καὶ πρὸς αὐτῇ
 τῇ Σπάρτῃ πάλιν ἐκ παρατάξεως ἐλὼν πεντακοσίους καὶ
 διαφθείρας διακοσίους, ὅσον οὐπω τὴν πόλιν ἔχειν ἐδό-
 5 κει μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων ἀνάλωτον οὖσαν. Ἄλλ'
 ἢ τύχῃ περὶ οὐδένα τῶν βασιλέων ἔοικεν οὕτω τροπὰς
 λαβεῖν μεγάλας καὶ ταχείας, οὐδ' ἐν ἑτέροις πράγμασι
 τοσαντάκις μικρὰ καὶ πάλιν μεγάλη καὶ ταπεινὴ μὲν ἐκ
 λαμπρᾶς, ἰσχυρὰ δὲ αὐθις ἐκ φαύλης γενέσθαι. Διὸ
 10 καὶ φασιν αὐτὸν ἐν ταῖς χεῖροσι μεταβολαῖς πρὸς τὴν
 τύχην ἀναφθέγγεσθαι τὸ Αἰσχύλειον·

σύ τοί με φυσᾶς, σύ με καταίθειν δοκεῖς.

Καὶ γὰρ τότε τῶν πραγμάτων οὕτως εὐπόρων αὐτῷ
 πρὸς ἀρχὴν καὶ δύναμιν ἐπιδιδόντων ἀγγέλλεται Λυσί-
 15 μαχος μὲν πρῶτος ἀφηρημένος αὐτοῦ τὰς ἐν Ἀσίᾳ πό-
 λεις, Κύπρον δὲ Πτολεμαῖος ἤρηκώς ἄνευ μιᾶς πόλεως
 Σαλαμίνας, ἐν δὲ Σαλαμίνι πολιορκῶν τοὺς παῖδας αὐ-
 τοῦ καὶ τὴν μητέρα κατειλημμένους. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ
 ἢ τύχῃ, καθάπερ ἢ παρ' Ἀρχιλόχῳ γυνὴ τῇ μὲν
 20 ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρὶ, τῇ δ' ἑτέρῃ πῦρ,
 δεινοῖς αὐτὸν οὕτω καὶ φοβεροῖς ἀγγέλμασι ἀπο-
 στήσασα τῆς Λακεδαιμόνος εὐθύς ἑτέρας πραγμάτων
 καινῶν καὶ μεγάλων ἐπήνεγκεν ἐλπίδας ἐκ τοιαύτης
 αἰτίας.

25 XXXVI. Ἐπεὶ Κασάνδρου τελευτήσαντος ὁ πρε-
 σβύτατος αὐτοῦ τῶν παίδων Φίλιππος οὐ πολὺν χρόνον
 βασιλεύσας Μακεδόνων ἀπέθανεν, οἱ λοιποὶ δύο πρὸς
 ἀλλήλους ἐστασίαζον, θατέρου δὲ αὐτῶν Ἀντιπάτρου
 τὴν μητέρα Θεσσαλονικὴν φονεύσαντος, ἄτερος ἐκάλει
 30 βοηθοὺς ἐκ μὲν Ἡπείρου Πύρρον, ἐκ δὲ Πελοποννήσου
 Δημήτριον. Ἐφθάσε δὲ Πύρρος ἐλθὼν, καὶ πολὺ μέρος
 Μακεδονίας ἀποτεμώμενος τῆς βοηθείας μισθὸν φοβερός 906

μὲν ἦν ἤδη παροικῶν Ἀλεξάνδρῳ· Δημητρίου δέ, ὡς
 ἐδέξατο τὰ γράμματα, μετὰ τῆς δυνάμεως προσιόντος,
 ἔτι μᾶλλον ὁ νεανίας τοῦτον φοβηθεὶς διὰ τὸ ἀξίωμα
 καὶ τὴν δόξαν ἀπήντησεν αὐτῷ περὶ Διον, ἀσπαζόμενος
 μὲν καὶ φιλοφρονούμενος, οὐδὲν δὲ φάσκων ἔτι τῆς 5
 ἐκείνου δεῖσθαι τὰ πράγματα παρουσίας. Ἦσαν οὖν ἐκ
 τούτων ὑποψίαὶ πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς, καὶ βαδίζοντι
 Δημητρίῳ πρὸς δεῖπνον ὑπὸ τοῦ νεανίσκου παρακεκλη-
 μένῳ μηνύει τις ἐπιβουλήν, ὡς ἐν αὐτῷ τῷ πότῳ μελ-
 λόντων αὐτὸν ἀνελεῖν. Ὁ δὲ μηδὲν διαταραχθεὶς, ἀλλὰ 10
 μικρὸν ὑφείς τῆς πορείας, ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἡγεμόνας
 ἐν τοῖς ὅπλοις τὴν στρατιάν ἔχειν, ἀκολούθους δὲ καὶ
 παῖδας, ὅσοι περὶ αὐτὸν ἦσαν (ἦσαν δὲ πολὺ πλείους
 τῶν Ἀλεξάνδρου), συνεισελθεῖν εἰς τὸν ἀνδρῶνα καὶ
 παραμένειν, ἄχρι ἂν ἐξαναστῆ. Τοῦτο δεῖσαντες οἱ περὶ 15
 τὸν Ἀλέξανδρον οὐκ ἐτόλμησαν ἐπιχειρῆσαι. Καὶ ὁ μὲν
 Δημήτριος οὐκ ἔχειν αὐτῷ τὸ σῶμα ποτικῶς σκηψάμε-
 νος διὰ ταχέων ἀπῆλθε· τῇ δὲ ὑστεραία περὶ ἀνασυγῆν
 εἶχε, πράγματα νεώτερα προσπεπτωκέναί φάμενος αὐτῷ,
 καὶ παρητεῖτο συγγνώμην ἔχειν τὸν Ἀλέξανδρον, εἰ τά- 20
 χιον ἀπαίρει· συνέσεσθαι γὰρ αὐτῷ μᾶλλον ἄλλοτε σχο-
 λάζων. Ἐχαιρεν οὖν ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς οὐ πρὸς ἔχθραν,
 ἀλλ' ἐκουσίως ἐκ τῆς χάρας ἀπαίροντος αὐτοῦ, καὶ προ-
 ἐπεμπεν ἄχρι Θετταλίας. Ἐπεὶ δὲ εἰς Λάρισσαν ἦκον,
 αὐθις ἀλλήλοις ἐπήγγελλον ἐστιάσεις ἀντεπιβουλεύου- 25
 τες· ὃ δὴ μάλιστα τὸν Ἀλέξανδρον ὑποχείριον ἐποίησε
 τῷ Δημητρίῳ. Φυλάττεσθαι γὰρ ὀκνῶν, ὡς μὴ κάκει-
 τον ἀντιφυλάττεσθαι διδάξῃ, παθῶν ἐφθασε, δρᾶν μέλ-
 λοντος αὐτοῦ, μὴ διαφυγεῖν ἐκείνον, ὃ ἐμηχανᾶτο. Κλη-
 θεὶς γὰρ ἐπὶ δεῖπνον ἦλθε πρὸς τὸν Δημήτριον. Ὡς δὲ 30
 ἐκεῖνος ἐξανέστη μεταξὺ δειπνῶν, φοβηθεὶς ὁ Ἀλέξαν-
 δρος συνεξανέστη καὶ κατὰ πόδας αὐτῷ πρὸς τὰς θύρας

συνηκολούθει. Γενόμενος οὖν ὁ Δημήτριος πρὸς ταῖς θύραις κατὰ τοὺς ἑαυτοῦ δορυφόρους καὶ τοῦτο μόνον εἰπὼν· „Κόπτε τὸν ἐπόμενον,“ αὐτὸς μὲν ὑπεξῆλθεν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ὑπ' ἐκείνων κατεκόπη καὶ τῶν φίλων 5 οἱ προσβοηθοῦντες, ὧν ἓνα λέγουσι σφαττόμενον εἰπεῖν, ὡς ἡμέρα μιᾷ φθάσειεν αὐτοὺς ὁ Δημήτριος.

XXXVII. Ἡ μὲν οὖν νύξ οἷον εἰκὸς θόρουβον ἔσχεν. Ἄμα δὲ ἡμέρα ταραττομένοις τοῖς Μακεδόσι καὶ φοβουμένοις τὴν τοῦ Δημητρίου δύναμιν, ὡς ἐπῆει μὲν οὐδεις φοβερός, ὁ δὲ Δημήτριος ἔπεμπε βουλόμενος ἐντυχεῖν καὶ περὶ τῶν πεπραγμένων ἀπολογήσασθαι, θαρρεῖν παρέσθαι καὶ δέχεσθαι φιλανθρωπῶς αὐτόν. Ὡς δὲ ἦλθεν, οὐ μακρῶν ἐδέησεν αὐτῷ λόγων, ἀλλὰ τῷ μισεῖν μὲν τὸν Ἀντίπατρον, φονέα μητρὸς ὄντα, βελτίονος δὲ 15 ἀπορεῖν, ἐκεῖνον ἀνηγόρευσαν βασιλέα Μακεδόνων, καὶ παραλαβόντες εὐθύς κατήγον εἰς Μακεδονίαν. Ἦν δὲ καὶ τοῖς οἴκοι Μακεδόσιν οὐκ ἀκούσιος ἢ μεταβολή, μεμνημένοις ἄει καὶ μισοῦσιν ἅ Κάσανδρος εἰς Ἀλέξανδρον τεθνηκότα παρηνόμησεν. Εἰ δέ τις ἔτι μνήμη τῆς 20 Ἀντιπάτρου τοῦ παλαιοῦ μετριότητος ὑπελείπετο, καὶ ταύτην Δημήτριος ἔκαρποῦτο Φίλα συνοικῶν καὶ τὸν ἐξ ἐκείνης νίδον ἔχων διάδοχον τῆς ἀρχῆς, ἥδη τότε μειράκιον ὄντα καὶ τῷ πατρὶ συστρατευόμενον.

XXXVIII. Οὕτω δὲ λαμπρᾷ κεχορημένος εὐτυχία 25 πυνθάνεται μὲν περὶ τῶν τέκνων καὶ τῆς μητρὸς ὡς μεθεῖνται, δῶρα καὶ τιμὰς Πτολεμαίου προσθέντος αὐτοῖς, πυνθάνεται δὲ περὶ τῆς Σελεύκῳ γαμηθείσης θυγατρὸς, ὡς Ἀντιόχῳ τῷ Σελεύκου συνοικεῖ καὶ βασίλισσα τῶν ἄνω βαρβάρων ἀνηγόρευται. Συνέβη γάρ, ὡς εἶοικε, 30 τὸν Ἀντίοχον ἐρασθέντα τῆς Στρατονίκης νέας οὔσης, 907 ἥδη δὲ παιδίον ἐχούσης ἐκ τοῦ Σελεύκου, διακεισθαι κακῶς καὶ πολλὰ ποιεῖν τῷ πάθει διαμαχόμενον, τέλος

δ' ἑαυτοῦ καταγνόντα δεινῶν μὲν ἐπιθυμῆν, ἀνήκεστα
 δὲ νοσεῖν, κεκρατῆσθαι δὲ τῷ λογισμῷ, τρόπον ἀπαλ-
 λαγῆς τοῦ βίου ζητεῖν καὶ παραλύειν ἀτρέμα καὶ θερα-
 πείας ἀμελεία καὶ τροφῆς ἀποχῆ τὸ σῶμα, νοσεῖν τινα
 νόσον σκηπτόμενον. Ἐρασίστρατον δὲ τὸν ἰατρὸν αἰ- 5
 σθῆσθαι μὲν οὐ χαλεπῶς ἐρωῶντος αὐτοῦ, τὸ δὲ οὔτινος
 ἐρᾷ δυστιόπαστον ὃν ἔξανευρεῖν βουλόμενον αἰὲ μὲν ἐν
 τῷ δωματίῳ διημερεύειν, εἰ δέ τις εἰσίοι τῶν ἐν ὄρᾳ
 μαιρακίων ἢ γυναικῶν, ἐγκαθορᾷν τε τῷ προσώπῳ τοῦ
 Ἀντιόχου καὶ τὰ συμπάσχειν μάλιστα τῇ ψυχῇ τρεπο- 10
 μένη πεφυκότα μέρη καὶ κινήματα τοῦ σώματος ἐπισκο-
 πεῖν. Ὡς οὖν τῶν μὲν ἄλλων εἰσιόντων ὁμοίως εἶχε,
 τῆς δὲ Στρατονίκης καὶ καθ' ἑαυτήν καὶ μετὰ τοῦ Σε-
 λεύκου φοιτώσης πολλάκις ἐγένετο τὰ τῆς Σαπφοῦς ἐκεῖ-
 να περὶ αὐτὸν πάντα, φωνῆς ἐπίσχεσις, ἐρύθημα πυ- 15
 ρῶδες, ὄψεων ὑπολείψεις, ἰδρωῶτες ὄξεις, ἀταξία καὶ
 θόρυβος ἐν τοῖς σφυγμοῖς, τέλος δὲ τῆς ψυχῆς κατὰ κρά-
 τος ἠττωμένης ἀπορία καὶ θάμβος καὶ ὠχρίασις, ἐπὶ
 τούτοις προσλογιζόμενον τὸν Ἐρασίστρατον κατὰ τὸ εἰ-
 κός, ὡς οὐκ ἂν ἐτέρας ἐρῶν βασιλέως υἱὸς ἐνεκαρτέρει 20
 τῷ σιωπᾷν μέχρι θανάτου, χαλεπὸν μὲν ἠγεῖσθαι τὸ
 φράσαι ταῦτα καὶ κατειπεῖν, οὐ μὴν ἀλλὰ πιστεύοντα
 τῇ πρὸς τὸν υἱὸν εὐνοίᾳ τοῦ Σελεύκου παρακινδυνεύ-
 σαι ποτε καὶ εἰπεῖν, ὡς ἔρωσ μὲν εἴη τοῦ νεανίσκου τὸ
 πάθος, ἔρωσ δὲ ἀδύνατος καὶ ἀνίατος. Ἐκπλαγέντος δὲ 25
 ἐκείνου καὶ πυθομένου, πῶς ἀνίατος· „ὅτι νῆ Δία“
 φάναί τὸν Ἐρασίστρατον „ἐρᾷ τῆς ἐμῆς γυναικός.“
 „Εἶτα οὐκ ἂν“ εἰπεῖν τὸν Σέλευκον „ἐπιδοίης, Ἐρασί-
 στρατε, τῷ ἐμῷ παιδί φίλος ὢν τὸν γάμον, καὶ ταῦτα
 ὁρῶν ἡμᾶς ἐπὶ τούτῳ μόνῳ σαλεύοντας;“ „Οὐδὲ γὰρ 30
 ἂν σύ“ φάναί „τοῦτο πατήρ ὢν ἐποίησας, εἰ Στρατονί-
 κης Ἀντιόχος ἐπεθύμησε.“ Καὶ τὸν Σέλευκον „Εἶθε

γάρ, ἑταίρε,“ εἰπεῖν „ταχὺ μεταστρέψαι τις ἐπὶ ταῦτα καὶ μεταβάλοι θεῶν ἢ ἀνθρώπων τὸ πάθος· ὡς ἐμοὶ καὶ τὴν βασιλείαν ἀφείναι καλὸν Ἀντιόχου περιεχομένῳ.“

Ταῦτα ἐμπαθῶς σφόδρα τοῦ Σελεύκου μετὰ πολλῶν
 5 δακρύων λέγοντος ἐμβαλόντα τὴν δεξιὰν αὐτῷ τὸν Ἐρα-
 σίστρατον εἰπεῖν, ὡς οὐδὲν Ἐρασιστράτου δέοιτο· καὶ
 γὰρ πατὴρ καὶ ἀνὴρ ὢν καὶ βασιλεὺς αὐτὸς ἅμα καὶ ἰα-
 τρὸς εἴη τῆς οἰκίας ἄριστος. Ἐκ τούτου τὸν Σέλευκον
 ἐκκλησίαν ἀθροίσαντα πάνδημον εἰπεῖν, ὅτι βούλεται
 10 καὶ διέγνωκε τῶν ἄνω πάντων τόπων Ἀντίοχον ἀποδει-
 ξαι βασιλέα καὶ Στρατονίκην βασιλίδα, ἀλλήλοις συνοι-
 κοῦντας· οἴεσθαι δὲ τὸν μὲν υἱὸν εἰδισμένον ἅπαντα
 πείθεσθαι καὶ κατήκοον ὄντα μὴθὲν ἀντερεῖν αὐτῷ
 πρὸς τὸν γάμον· εἰ δ' ἢ γυνὴ τῷ μὴ νευομισμένῳ δυσ-
 15 κολαίνοι, παρακαλεῖν τοὺς φίλους, ὅπως διδάσκωσιν
 αὐτὴν καὶ πείθωσι καλὰ καὶ δίκαια τὰ δοκοῦντα βασι-
 λεῖ μετὰ τοῦ συμφέροντος ἡγεῖσθαι. Τὸν μὲν οὖν Ἀν-
 τιόχου καὶ Στρατονίκης γάμον ἐκ τοιαύτης γενέσθαι
 προφάσεως λέγουσι.

20 XXXIX. Δημήτριος δὲ μετὰ Μακεδονίαν καὶ Θετ-
 τάλιαν ἦν παρεληφώς. Ἐχων δὲ καὶ Πελοποννήσου τὰ
 πλεῖστα καὶ τῶν ἐκτὸς Ἰσθμοῦ Μέγαρα καὶ Ἀθήνας ἐπὶ
 Βοιωτοὺς ἐστράτευσε. Καὶ πρῶτον μὲν ἐγένοντο συμ-
 βάσεις μέτριαι περὶ φιλίας πρὸς αὐτόν· ἔπειτα Κλεω-
 25 νύμου τοῦ Σπαρτιάτου παραβαλόντος εἰς Θήβας μετὰ
 στρατιᾶς, ἐπαρθέντες οἱ Βοιωτοί, καὶ Πίσιδος ἅμα τοῦ
 Θεσπιέως, ὃς ἐπρώτευσεν δόξῃ καὶ δυνάμει τότε, συμ-
 παρορμῶντος αὐτούς, ἀπέστησαν. Ὡς δὲ ταῖς Θήβαις
 ἐπαγαγὼν τὰς μηχανὰς ὁ Δημήτριος ἐπολιόρκει καὶ φο-
 30 βηθεῖς ὑπέξῃλθεν ὁ Κλεώνυμος, καταπλαγέντες οἱ Βοι-
 ωτοὶ παρέδωκαν ἑαυτούς. Ὁ δὲ ταῖς πόλεσιν ἐμβαλὼν
 φρουρὰν καὶ προξάμενος πολλὰ χρήματα καὶ καταλιπὼν

αὐτοῖς ἐπιμελητὴν καὶ ἀρμοστὴν Ἰερώνυμον τὸν ἱστορικόν, ἔδοξεν ἡπίως κεχοῆσθαι, καὶ μάλιστα διὰ Πίσιν. Ἐλὼν γὰρ αὐτὸν οὐδὲν κακὸν ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ προσ-
 αγορεύσας καὶ φιλοφρονηθεὶς πολέμαρχον ἐν Θεσπιαῖς ἀπέδειξεν. Οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον ἀλίσκεται Λυσίμαχος 5
 ὑπὸ Δρομιχαίτου· καὶ πρὸς τοῦτο Δημητρίου κατὰ τά-
 χος ἐξορμήσαντος ἐπὶ Θράκην, ὥσπερ ἔρημα καταληφο-
 μένου, πάλιν ἀπέστησαν οἱ Βοιωτοί, καὶ Λυσίμαχος ἅμα
 διειμένος ἀπηγγέλλετο. Ταχέως οὖν καὶ πρὸς ὄργην
 ἀναστρέψας ὁ Δημήτριος εὗρεν ἠττημένους ὑπὸ τοῦ 10
 παιδὸς Ἀντιγόνου μάχῃ τοὺς Βοιωτοὺς, καὶ τὰς Θήβας
 αὐτῆς ἐπολιόρκει.

XL. Πύρρου δὲ Θεσσαλίαν κατατρέχοντος καὶ μέ-
 χρι Θερμοπυλῶν παραφανέντος, Ἀντίγονον ἐπὶ τῆς πο-
 λιορκίας ἀπολιπὼν αὐτὸς ὄρμησεν ἐπ' ἐκεῖνον. Ὁξέως 15
 δὲ φυγόντος ἐν Θεσσαλία καταστήσας μυρίους ὀπλίτας
 καὶ χιλίους ἵππεῖς αὐτῆς ἐνέκειτο ταῖς Θήβαις καὶ προσ-
 ἤγε τὴν λεγομένην ἐλέπολιν, πολυπόνως καὶ κατὰ μικρὸν
 ὑπὸ βροίθους καὶ μεγέθους μοχλενομένην, ὡς μόλις ἐν
 δυσὶ μῆσι δύο σταδίους προελθεῖν. Τῶν δὲ Βοιωτῶν 20
 ἐρρωμένως ἀμυνομένων καὶ τοῦ Δημητρίου πολλάκις
 φιλονεικίας ἕνεκα μᾶλλον ἢ χρείας μάχεσθαι καὶ κινδυ-
 νεύειν τοὺς στρατιώτας ἀναγκάζοντος, ὄρων ὁ Ἀντίγο-
 νος πίπτουτας οὐκ ὀλίγους καὶ περιπαθῶν „Τί, ὦ πά-
 τερ“ ἔφη „παραναλισκομένους οὐκ ἀναγκαίως τούτους 25
 περιορῶμεν;“ Ὁ δὲ παροξυνθεὶς „Σὺ δέ“ ἔφη, „τί
 δυσχεραίνεις; ἢ διάμετρον ὀφείλεις τοῖς ἀποθνήσκου-
 σιν;“ Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βουλόμενός γε μὴ δοκεῖν ἐτέ-
 ρων ἀφειδεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ συγκινδυνεύειν τοῖς μα-
 χομένοις, διελαύνεται τὸν τράχηλον ὄξυβελεῖ. Καὶ δει- 30
 νῶς μὲν ἔσχεν, οὐ μὴν ἀνῆκεν, ἀλλὰ εἶλε τὰς Θήβας
 πάλιν. Καὶ παρελθὼν ἀνάτασιν μὲν καὶ φόβον ὡς τὰ

δεινότατα πεισομένοις παρέσχευεν, ἀνελών δὲ τρισκαίδεκα καὶ μεταστήσας τινὰς ἀφῆκε τοὺς ἄλλους. Ταῖς μὲν οὖν Θήβαις οὕτω δέκατον οἰκουμέναις ἔτος ἀλῶναι δις ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ συνέπεσε. Τῶν δὲ Πυθίων καθηκόντων πρᾶγμα καινότατον ἐπέτρεψεν αὐτῷ ποιεῖν ὁ Δημήτριος. Ἐπεὶ γὰρ Αἰτωλοὶ τὰ περὶ Δελφούς στενὰ κατεῖχον, ἐν Ἀθήναις αὐτὸς ἦγε τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πανήγυριν, ὥς δὴ προσῆκον αὐτόθι μάλιστα τιμᾶσθαι τὸν θεόν, ὃς καὶ πατρῷός ἐστι καὶ λέγεται τοῦ γένους 10 ἀρχηγός.

XLI. Ἐντεῦθεν ἐπανελθὼν εἰς Μακεδονίαν καὶ μήτε αὐτὸς ἄγειν ἡσυχίαν πεφυκῶς τοὺς τε ἄλλους ὄρων ἐν ταῖς στρατείαις μᾶλλον αὐτῷ προσέχοντας, οἰκοὶ δὲ ταραχώδεις καὶ πολυπράγμονας ὄντας, ἐστράτευσεν ἐπ' 15 Αἰτωλούς· καὶ τὴν χώραν κακώσας καὶ Πάνταυχον ἐν αὐτῇ μέρος ἔχοντα τῆς δυνάμεως οὐκ ὀλίγον ἀπολιπὼν ἐπὶ Πύρρον αὐτὸς ἐχώρει καὶ Πύρρος ἐπ' ἐκείνον· ἀλλήλων δὲ διαμαρτόντες, ὁ μὲν ἐπόρθει τὴν Ἡπειρον, ὁ δὲ Πανταύχῳ περιπεσὼν καὶ μάχην συνάψας αὐτὸν 20 μὲν ἄχρι τοῦ δοῦναι καὶ λαβεῖν πληγὴν ἐν χερσὶ γενόμενον ἐτρέψατο, τῶν δὲ ἄλλων πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινεν, ἐξώργησε δὲ πεντακισχιλίους. Καὶ τοῦτο μάλιστα Δημήτριον ἐκάκωσεν· οὐ γὰρ οὕτω μισηθεὶς ὁ Πύρρος ἀφ' ὧν ἔπραξεν, ὥς θαυμασθεὶς διὰ τὸ πλεῖστα τῇ χειρὶ κατ- 25 ἐργάσασθαι, μέγα τε καὶ λαμπρὸν ἔσχευεν ἀπὸ τῆς μάχης ἐκείνης ὄνομα παρὰ τοῖς Μακεδόσι· καὶ πολλοῖς ἐπήγει 909 λέγειν τῶν Μακεδόνων, ὥς ἐν μόνῳ τούτῳ τῶν βασιλέων εἰδῶλον ἐνορῶτο τῆς Ἀλεξάνδρου τόλμης, οἱ δὲ ἄλλοι, καὶ μάλιστα Δημήτριος, ὥς ἐπὶ σκηνῆς τὸ βάρος 30 ὑποκρίνουντο καὶ τὸν ὄγκον τοῦ ἀνδρός. Ἦν δὲ ὡς ἀληθῶς τραγωδία μεγάλη περὶ τὸν Δημήτριον, οὐ μόνον ἀμπεχόμενον καὶ διαδούμενον περιττῶς καυσίαις διμύ-

τροις καὶ χρυσοπαρύφοις ἀλουργίσι, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς ποσὶν ἐκ πορφύρας ἀκράτου συμπεπιλημένης χρυσοβαφεῖς πεποιημένον ἐμβάδας. Ἦν δὲ τις ὑφαινομένη χλανὶς αὐτῷ πολὺν χρόνον, ἔργον ὑπερήφανον, εἰκασμα τοῦ κόσμου καὶ τῶν κατ' οὐρανὸν φαινομένων· 5 ὃ κατελείφθη μὲν ἡμίτελές ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν πραγμάτων, οὐδεὶς δὲ ἐτόλμησεν αὐτῇ χρῆσασθαι, καίπερ οὐκ ὀλίγων ὕστερον ἐν Μακεδονίᾳ σοβαρῶν γενομένων βασιλέων.

XLII. Οὐ μόνον δὲ τούτοις τοῖς θεάμασιν ἐλύπει 10 τοὺς ἀνθρώπους ἀήθεις ὄντας, ἀλλὰ καὶ τροφὴν καὶ δίαιταν ἐβαρύνοντο· καὶ μάλιστα δὴ τὸ δυσόμιλον αὐτοῦ καὶ δυσπρόσοδον. Ἦ γὰρ οὐ παρεῖχε καιρὸν ἐντυχεῖν, ἢ χαλεπὸς ἦν καὶ τραχὺς ἐντυγχάνουσιν. Ἀθηναίων μὲν γάρ, περὶ οὓς ἐσπουδάκει μάλιστα τῶν Ἑλ- 15 λήνων, ἔτη δύο πρεσβείαν κατέσχευεν, ἐκ Λακεδαιμόνος δὲ ἐνὸς πρεσβευτοῦ παραγενομένου καταφρονεῖσθαι δοκῶν ἠγανάκτησεν. Ἀστείως μέντοι καὶ Λακωνικῶς ἐκεῖνος, εἰπόντος αὐτοῦ „Τί σὺ λέγεις; ἕνα Λακεδαιμόνιοι πρεσβευτὴν ἐπεμψαν;“ „Ναί“ εἶπεν „ὦ βασιλεῦ, πρὸς 20 ἕνα.“ Δόξαντος δὲ αὐτοῦ ποτε δημοτικώτερον ἐξελαύνειν καὶ πρὸς ἐντευξίν ἔχειν οὐκ ἀηδῶς συνέδραμόν τινες ἐγγράφους ἀξιώσεις ἀναδιδόντες. Δεξαμένου δὲ πάσας καὶ τῇ χλαμῦδι συλλαβόντος ἤσθησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ παρηκολούθουν· ὡς δὲ ἦλθεν ἐπὶ τὴν τοῦ Ἀξιοῦ 25 γέφυραν, ἀναπτύξας τὴν χλαμῦδα πάσας εἰς τὸν ποταμὸν ἐξέριψε. Καὶ τοῦτο δὴ δεινῶς ἠνίασε τοὺς Μακεδόνας ὑβρίζεσθαι δοκοῦντας, οὐ βασιλεύεσθαι, καὶ Φιλίππου μνημονεύοντας ἢ τῶν μνημονευόντων ἀκούοντας, ὡς μέτριος ἦν περὶ ταῦτα καὶ κοινός. Καὶ ποτε 30 πρεσβυτέρου γυναιίου κόπτοντος αὐτὸν ἐν παρόδῳ τινὶ καὶ δεομένου πολλάκις ἀκουσθῆναι, φήσας μὴ σχολα-

ξειν, ἐγκραγόντος ἐκείνου καὶ „Μὴ βασίλευε“ εἰπόντος,
 δηχθεὶς σφόδρα καὶ πρὸς τούτῳ γενόμενος ἀνέστρεψεν
 εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ πάντα ποιησάμενος ὕστερα τοῖς ἐν-
 τυχεῖν βουλομένοις, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς πρεσβύτιδος
 5 ἐκείνης, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐσχόλασεν. Οὐδὲν γὰρ οὐ-
 τως βασιλεῖ προσῆκον, ὡς τὸ τῆς δίκης ἔργον. Ἄρης
 μὲν γὰρ τύραννος, ὡς φησι Τιμόθεος, νόμος δὲ πάντων
 βασιλεὺς κατὰ Πίνδαρόν ἐστι· καὶ τοὺς βασιλεῖς Ὀμη-
 ρός φησιν οὐχ ἔλεπόλεις οὐδὲ ναῦς χαλκήρεις, ἀλλὰ θέ-
 10 μιστας παρὰ τοῦ Διὸς λαμβάνοντας ῥύεσθαι καὶ φυλάσ-
 σειν, καὶ τοῦ Διὸς οὐ τὸν πολεμικώτατον οὐδὲ τὸν ἀδι-
 κώτατον καὶ φονικώτατον τῶν βασιλέων, ἀλλὰ τὸν δι-
 καιώτατον ὀαριστήν καὶ μαθητὴν προσηγόρευκεν. Ἄλλὰ
 Δημήτριος ἔχαιρε τῷ βασιλεῖ τῶν θεῶν ἀνομοιοτάτην
 15 ἐπιγραφόμενος προσωνυμίαν· ὁ μὲν γὰρ Πολιεὺς καὶ
 Πολιοῦχος, ὁ δὲ Πολιορκητὴς ἐπέκλησιν ἔσχεν. Οὕτως
 ἐπὶ τὴν τοῦ καλοῦ χώραν τὸ αἰσχρὸν ὑπὸ δυνάμεως
 ἀμαθοῦς ἐπελθὼν συνωκείωσε τῇ δόξῃ τὴν ἀδικίαν.

XLIII. Ὁ δ' οὖν Δημήτριος ἐπισφαλέστατα νοσήσας
 20 ἐν Πέλλῃ μικροῦ τότε Μακεδονίαν ἀπέβαλε, καταδρα-
 μόντος ὀξέως Πύρρου καὶ μέχρις Ἐδέσσης προελθόντος.
 Ἄμα δὲ τῷ κουφότερος γενέσθαι πάνυ ῥαδίως ἐξελάσας
 αὐτὸν ἐποίησατό τινας ὁμολογίας, οὐ βουλόμενος ἐμπο-
 δῶν ὄντι συνεχῶς προσπταίων καὶ τοπομαχῶν ἤτιτον εἶ-
 25 ναι πρὸς οἷς διενοεῖτο. Διενοεῖτο δὲ οὐθὲν ὀλίγον, 910
 ἀλλὰ πᾶσαν ἀναλαμβάνειν τὴν ὑπὸ τῷ πατρὶ γενομένην
 ἀρχήν. Καὶ τῆς ἐλπίδος ταύτης καὶ τῆς ἐπιβολῆς οὐκ
 ἀπελείπετο τὰ τῆς παρασκευῆς, ἀλλὰ στρατιᾶς μὲν ἤδη
 συνετέτακτο πεξῆς μυριάδας δέκα δισχιλίων ἀνδρῶν
 30 ἀποδεούσας, καὶ χωρὶς ἰππέας ὀλίγῳ δισχιλίων καὶ μυ-
 ρίων ἐλάττους. Στόλον δὲ νεῶν ἅμα πεντακοσίων κα-
 ταβαλλόμενος τὰς μὲν ἐν Πειραιεῖ τρόπεις ἔθετο, τὰς δὲ

ἐν Κορίνθῳ, τὰς δὲ ἐν Χαλκίδι, τὰς δὲ περὶ Πέλλαν, αὐτὸς ἐπιὼν ἑκασταχόσε καὶ διδάσκων ἅ χορὴ καὶ συντεχνώμενος, ἐκπληττομένων ἀπάντων οὐ τὰ πλήθη μόνου, ἀλλὰ καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἔργων. Οὐδεὶς γὰρ εἶδεν ἀνθρώπων οὔτε πεντεκαίδεκῆρη ναῦν πρότερον οὔτε ἐκ- 5 καιδεκῆρη, ἀλλ' ὕστερον τεσσαρακοντῆρη Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἐναυπηγήσατο, μῆκος διακοσίων ὀγδοήκοντα πηχῶν, ὕψος δὲ ἕως ἀκροστολίου πεντήκοντα δυεῖν δεόντων, ναύταις δὲ χωρὶς ἐρετῶν ἐξηρτυμένην τετρακοσίοις, ἐρέταις δὲ τετρακισχιλίοις, χωρὶς δὲ τού- 10 των ὀπλίτας δεχομένην ἐπὶ τε τῶν παρόδων καὶ τοῦ καταστρώματος ὀλίγῳ τρισχιλίων ἀποδέοντας. Ἀλλὰ θείαν μόνην ἐκείνη παρέσχε· καὶ μικρὸν ὅσον διαφέρουσα τῶν μονίμων οἰκοδομημάτων, φανῆναι πρὸς ἐπίδειξιν, οὐ χρεῖαν, ἐπισφαλῶς καὶ δυσέργως ἐκινήθη. Τῶν δὲ 15 Δημητρίου νεῶν οὐκ ἦν τὸ καλὸν ἀναγώνιστον, οὐδὲ τῶ περιττῶ τῆς κατασκευῆς ἀπεστεροῦντο τὴν χρεῖαν, ἀλλὰ τὸ τάχος καὶ τὸ ἔργον ἀξιοθεατότερον τοῦ μεγέθους παρεῖχον.

XLIV. Αἰρομένης οὖν τοσαύτης δυνάμεως ἐπὶ τὴν 20 Ἀσίαν, ὅσῃν μετ' Ἀλέξανδρον οὐδεὶς ἔσχε πρότερον, οἱ τρεῖς συνέστησαν ἐπὶ τὸν Δημήτριον, Σέλευκος, Πτολεμαῖος, Ἀυσίμαχος· ἔπειτα κοινῇ πρὸς Πύρρον ἀποστείλαντες ἐκέλευον ἐξάπτεσθαι Μακεδονίας καὶ μὴ νομίξειν σπονδάς, αἷς Δημήτριος οὐκ ἐκείνῳ τὸ μὴ πολε- 25 μείσθαι δέδωκεν, ἀλλ' εἴληφεν ἑαυτῷ τὸ πολεμεῖν οἷς βούλεται πρότερον. Δεξαμένου δὲ Πύρρου πολὺς περιέστη πόλεμος ἔτι μέλλοντα Δημήτριον. Ἄμα γὰρ τὴν μὲν Ἑλλάδα πλεύσας στόλῳ μεγάλῳ Πτολεμαῖος ἀφίστη, Μακεδονίαν δὲ Ἀυσίμαχος ἐκ Θράκης, ἐκ δὲ τῆς ὁμόρου 30 Πύρρος ἐμβαλόντες ἐλεηλάτουν. Ὁ δὲ τὸν μὲν νικῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ βοηθῶν Μακε-

δουλῶν πρώτον ὄρησεν ἐπὶ Λυσιμάχου· ἀγγέλλεται δὲ
 αὐτῷ Πύρρος ἠρηκῶς πόλιν Βέροϊαν. Καὶ τοῦ λόγου
 ταχέως εἰς τοὺς Μακεδόνας ἐμπεσόντος οὐδὲν ἔτι τῷ
 Δημητρίῳ κατὰ κόσμον εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ὄδυρμων καὶ
 5 δακρύων καὶ πρὸς ἐκεῖνον ὀργῆς καὶ βλασφημιῶν με-
 στὸν ἦν τὸ στρατόπεδον, καὶ συμμένειν οὐκ ἤθελον, ἀλλ'
 ἀπιέναι, τῷ μὲν λόγῳ πρὸς τὰ οἴκοι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ
 πρὸς τὸν Λυσιμάχον. Ἔδοξεν οὖν τῷ Δημητρίῳ Λυσι-
 μάχου μὲν ἀποστῆναι πορρωτάτῳ, πρὸς δὲ Πύρρον τρέ-
 10 πεσθαι· τὸν μὲν γὰρ ὁμόφυλον εἶναι καὶ πολλοῖς συν-
 ἦθη δι' Ἀλέξανδρον, ἔπηλυν δὲ καὶ ξένον ἄνδρα τὸν
 Πύρρον οὐκ ἂν αὐτοῦ προτιμῆσαι Μακεδόνας. Τούτων
 μέντοι πολὺ διεψεύσθη τῶν λογισμῶν. Ὡς γὰρ ἐγγὺς
 ἐλθὼν τῷ Πύρρῳ παρεστρατοπέδευσεν, αἰεὶ μὲν αὐτοῦ
 15 τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις λαμπρότητα θαυμάζοντες, ἕκ τε τοῦ
 παλαιοτάτου καὶ βασιλικώτατου εἰθισμένοι νομίζειν τὸν
 ἐν τοῖς ὅπλοις κράτιστον, τότε δὲ καὶ πράως κεχρησθαι
 τοῖς ἀλίσκομένοις πυνθανόμενοι, πάντως δὲ καὶ πρὸς
 ἕτερον καὶ πρὸς τοῦτον ἀπαλλαγῆναι τοῦ Δημητρίου
 20 ζητοῦντες, ἀπεχώρουν λάθρα καὶ κατ' ὀλίγους τό γε
 πρώτον, εἶτα φανερώς ἅπαν εἶχε κίνησιν καὶ ταραχὴν
 τὸ στρατόπεδον, τέλος δὲ τῷ Δημητρίῳ τολμήσαντές
 τινες προσελθεῖν ἐκέλευον ἀπιέναι καὶ σώζειν αὐτόν·
 ἀπειρημέναι γὰρ ἦδη Μακεδόνας ὑπὲρ τῆς ἐκείνου τρυ- 911
 25 φῆς πολεμοῦντας. Οὗτοι μετριώτατοι τῶν λόγων ἐφαί-
 νοντο τῷ Δημητρίῳ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων τραχύτητα· καὶ
 παρελθὼν ἐπὶ σκηπὴν, ὥσπερ οὐ βασιλεύς, ἀλλ' ὑπο-
 κριτῆς, μεταμφιέννυται χλαμύδα φαιᾶν ἀντὶ τῆς τρα-
 γικῆς ἐκείνης, καὶ διαλαθὼν ὑπεχώρησεν. Ὁρησάντων
 30 δὲ τῶν πλείστων εὐθύς ἐφ' ἀρπαγὴν καὶ πρὸς ἀλλήλους
 διαμαχομένων καὶ τὴν σκηπὴν διασπώντων, ἐπιφανεῖς ὁ
 Πύρρος ἐκράτησεν αὐτοβοεῖ καὶ κατέσχε τὸ στρατόπεδον.

Καὶ γίνεται πρὸς Λυσίμαχον αὐτῷ συμπάσης Μακεδονίας
νέμῃσις, ἑπταετίαν ὑπὸ Δημητρίου βεβαίως ἀρχθείσης.

XLV. Οὕτω δὲ τοῦ Δημητρίου τῶν πραγμάτων ἐκ-
πεσόντος καὶ καταφυγόντος εἰς Κασάνδρειαν, ἡ γυνὴ
Φίλα περιπαθῆς γενομένη προσιδεῖν μὲν οὐχ ὑπέμεινεν ὅ
αὐτῆς ἰδιώτην καὶ φυγάδα τὸν τλημονέστατον βασιλέων
Δημήτριον, ἀπειπαμένη δὲ πᾶσαν ἐλπίδα καὶ μισήσασα
τὴν τύχην αὐτοῦ βεβαιοτέραν ἐν τοῖς κακοῖς οὔσαν ἢ
τοῖς ἀγαθοῖς πιούσα φάρμακον ἀπέθανε. Δημήτριος δὲ
ἔτι τῶν λοιπῶν ναυαγίων ἔχεσθαι διανοηθεὶς ἀπῆρεν 10
εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς ἐκεῖ στρατηγούς καὶ φίλους
συνῆγεν. Ἦν οὖν ὁ Σοφοκλέους Μενέλαος εἰκόνα ταῖς
αὐτοῦ τύχαις παρατίθησιν

ἀλλ' οὐμὸς αἰὲν πότμος ἐν πυκνῷ θεοῦ
τροχῷ κυκλεῖται καὶ μεταλλάσσει φύσιν, 15
ὥσπερ σελήνης δ' ὄψις εὐφρόνας δύο
στήναι δύναται' ἂν οὔ ποτ' ἐν μορφῇ μιᾷ,
ἀλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἕρχεται νέα
πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη,
χῶτανπερ αὐτῆς εὐγενεστάτη φανῆ, 20
πάλιν διαρρεῖ κεῖς τὸ μηδὲν ἕρχεται,

ταύτη μᾶλλον ἂν τις ἀπεικάσαι τὰ Δημητρίου πράγματα
καὶ τὰς περὶ αὐτὸν ἀξήσεις καὶ φθίσεις καὶ ἀναπληρώ-
σεις καὶ ταπεινότηας, οὗ γε καὶ τότε παντάπασιν ἀπο-
λείπειν καὶ κατασβέννυσθαι δοκοῦντος ἀνέλαμπεν αὐ- 25
θις ἡ ἀρχή, καὶ δυνάμεις τινὲς ἐπιρρέουσαι κατὰ μικρὸν
ἀνεπλήρουν τὴν ἐλπίδα. Καὶ τό γε πρῶτον ἰδιώτης καὶ
τῶν βασιλικῶν κοσμίων ἕρημος ἐπεφοίτα ταῖς πόλεσι,
καὶ τις αὐτὸν ἐν Θήβαις τοιοῦτον θεασάμενος ἐχρήσατο
τοῖς Εὐριπίδου στίχοις οὐκ ἀηδῶς 30

μορφὴν ἀμείψας ἐκ θεοῦ βροτησίαν
πάρεστι Δίρκης νάματ' Ἴσμηνοῦ θ' ὕδαρ·

XLVI. ἐπεὶ δὲ ἅπαξ ὥσπερ εἰς ὁδὸν βασιλικὴν τὴν
 ἐλπίδα κατέστη καὶ συνίστατο πάλιν σῶμα καὶ σχῆμα
 περὶ αὐτὸν ἀρχῆς, Θηβαίοις μὲν ἀπέδωκε τὴν πολιτείαν,
 Ἀθηναῖοι δὲ ἀπέστησαν αὐτοῦ. Καὶ τὸν τε Δίφιλον,
 5 ὃς ἦν ἱερεὺς τῶν Σωτήρων ἀναγεγραμμένος, ἐκ τῶν
 ἐπωνύμων ἀνεῖλον, ἄρχοντας αἰρεῖσθαι πάλιν, ὥσπερ
 ἦν πάτριον, ψηφισάμενοι, τὸν τε Πύρρον ἐκ Μακεδο-
 νίας μετεπέμποντο, μᾶλλον ἢ προσεδόκησαν ἰσχύοντα
 τὸν Δημήτριον ὀρώντες. Ὁ δὲ ὀργῇ μὲν ἐπῆλθεν αὐ-
 10 τοῖς καὶ πολιορκίαν περὶ τὸ ἄστυ συνεστήσατο καρτε-
 ράν, Κράτητος δὲ τοῦ φιλοσόφου πεμφθέντος ὑπὸ τοῦ
 δήμου πρὸς αὐτόν, ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ δυνατοῦ, τὰ
 μὲν οἷς ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων ἐδεῖτο πεισθεῖς, τὰ δὲ ἐξ
 ὧν ἐδίδασκε περὶ τῶν ἐκείνω συμφερόντων νοήσας
 15 ἔλυσε τὴν πολιορκίαν, καὶ συναγαγὼν ὅσαι νῆες ἦσαν
 αὐτῷ καὶ στρατιώτας μυρίους καὶ χιλίους σὺν ἱππεῦσιν
 ἐμβιβάσας, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἔπλει, Λυσιμάχου Καρίαν καὶ
 Λυδίαν ἀποστήσων. Δέχεται δὲ αὐτὸν Εὐρυδίκη περὶ
 Μίλητον, ἀδελφὴ Φίλας, ἄγουσα τῶν αὐτῆς καὶ Πτολε-
 20 μαίου θυγατέρων Πτολεμαῖδα καθωμολογημένην ἐκείνω
 πρότερον διὰ Σελεύκου. Ταύτην γαμειὶ Δημήτριος Εὐ-
 ρυδίκης ἐκδιδοῦσης. Καὶ μετὰ τὸν γάμον εὐθύς ἐπὶ τὰς
 πόλεις τρέπεται, πολλῶν μὲν ἐκουσίως προστιθεμένων,
 πολλὰς δὲ καὶ βιαζόμενος. Ἔλαβε δὲ καὶ Σάρδει· καὶ
 25 τινες τῶν Λυσιμάχου στρατηγῶν ἀπεχώρησαν πρὸς αὐ-
 τὸν χρήματα καὶ στρατιὰν κομίζοντες. Ἐπερχομένου δὲ
 Ἀγαθοκλέους τοῦ Λυσιμάχου μετὰ δυνάμεως ἀνέβαι-
 νεν εἰς Φρυγίαν, ἐγνωκῶς, ἅνπερ Ἀρμενίας ἐπιλάβηται,
 Μηδίαν κινεῖν καὶ τῶν ἄνω πραγμάτων ἔχουσθαι, πολλὰς
 30 ἐξωθουμένω περιφυγὰς καὶ ἀναχωρήσεις ἐχόντων. Ἐπο-
 μένου δὲ Ἀγαθοκλέους ἐν ταῖς συμπλοκαῖς περιῆν, ἐπι-
 σιτισμοῦ δὲ καὶ προνομῶν εἰργόμενος ἤπορεῖτο, καὶ τοῖς

στρατιώταις δι' ὑποψίας ἦν ὡς ἐπ' Ἀρμενίαν καὶ Μη-
δίαν ἐκτοπίζων. Ἄμα δὲ μᾶλλον ὁ λιμὸς ἐπέτεινε, καὶ
διαμαρτία τις γενομένη περὶ τὴν τοῦ Λύκου διάβασιν
πλήθος ἀνθρώπων ἀρπασθὲν ὑπὸ τοῦ ρεύματος ἀπώλε-
σεν. Ὅμως δὲ τοῦ σκώπτειν οὐκ ἀπέιχοντο· προγράφει 5
δὲ τις αὐτοῦ πρὸ τῆς σκηυῆς τὴν τοῦ Οἰδίποδος ἀρχὴν
μικρὸν παραλλάξας·

τέκνον τυφλοῦ γέροντος Ἀντιγόνου, τίνας
χώρους ἀφίγμεθα;

XLVII. Τέλος δὲ καὶ νόσου τῷ λιμῷ συνεπιτιθημέ- 10
νης, ὡσπερ εἶωθεν, ἐπὶ βρώσεις ἀναγκαίας τροπομέ-
νων, τοὺς πάντας οὐκ ἐλάσσονας ὀκτακισχιλίων ἀποβα-
λῶν ἀνῆγεν ὀπίσω τοὺς λοιπούς· καὶ καταβὰς εἰς Ταρ-
σὸν ἐβούλετο μὲν ἀπέχεσθαι τῆς χώρας οὔσης ὑπὸ Σε-
λεύκῳ τότε καὶ πρόφασιν ἐκείνῳ μηδεμίαν παρασχεῖν, 15
ὡς δὲ ἦν ἀμήχανον, ἐν ταῖς ἐσχάταις ὄντων ἀπορῆαις
τῶν στρατιωτῶν, καὶ τοῦ Ταύρου τὰς ὑπερβολὰς Ἀγα-
θοκλῆς ἀπετείχισε, γράφει πρὸς Σέλευκον ἐπιστολὴν
μακρὸν τινα τῆς αὐτοῦ τύχης ὀδυρμόν, εἶτα πολλὴν ἰκε-
σίαν καὶ δέησιν ἔχουσαν ἀνδρὸς οἰκείου λαβεῖν οἴκτου, 20
ἄξια καὶ πολεμίοις συναλγῆσαι πεπονθότος. Ἐπικλα-
σθέντος δὲ πῶς Σελεύκου καὶ γράψαντος τοῖς ἐκεῖ στρα-
τηγοῖς, ὅπως αὐτῷ τε τῷ Δημητρίῳ χορηγίαν βασιλικὴν
καὶ τῇ δυνάμει τροφήν ἄφθονον παρέχωσιν, ἐπελθῶν
Πατροκλῆς, ἀνὴρ συνετὸς εἶναι δοκῶν καὶ Σελεύκῳ φί- 25
λος πιστός, οὐ τὸ τῆς δαπάνης ἔφη πλεῖστος εἶναι τῶν
Δημητρίου στρατιωτῶν τρεφομένων, ἀλλ' ἐνδιατρίβου-
τα τῇ χώρᾳ Δημήτριον οὐ καλῶς περιορᾶν αὐτόν, ὅς
αἰεὶ βιαιότατος ὢν καὶ μεγαλοπραγμονέστατος βασιλέων
νῦν ἐν τύχαις γέγονεν, αἶ καὶ τοὺς φύσει μετρίους ἐξά- 30
γουσι τολμᾶν καὶ ἀδικεῖν. Ἐκ τούτου παροξυνθεὶς ὁ
Σέλευκος ἐξώρμησεν εἰς Κιλικίαν μετὰ πολλῆς δυνά-

μεως. Ὁ δὲ Δημήτριος ἐκπλαγεὶς τῇ δι' ὀλίγου μεταβολῇ τοῦ Σελεύκου καὶ φοβηθεὶς ὑπέστειλε τοῖς ὄχρωτάτοις τοῦ Ταύρου, καὶ διαπεμπόμενος ἤξιόν μάλιστα μὲν αὐτὸν περιιδεῖν τῶν αὐτονόμων τινὰ βαρβάρων 5 κτησάμενον ἀρχὴν, ἐν ἣ καταβιώσεται πλάνης καὶ φυγῆς παυσάμενος, εἰ δὲ μὴ, τὸν χειμῶνα διαθροῦσαι τὴν δύναμιν αὐτόθι καὶ μὴ πάντων ἐνδεᾶ καὶ γυμνὸν ἐξελαύνειν καὶ προβάλλειν τοῖς πολεμίοις.

XLVIII. Ἐπεὶ δὲ Σέλευκος ταῦτα πάντα ὑποπτεύων 10 ἐκέλευσεν αὐτόν, εἰ βούλεται, δύο μῆνας ἐν τῇ Καταονίᾳ χειμάσαι, δόντα τοὺς πρώτους τῶν φίλων ὁμήρους, ἅμα δὲ τὰς εἰς Συρίαν ἀπετείχιζεν ὑπερβολάς, ἐγκλειόμενος, ὥσπερ θηρίον, ὃ Δημήτριος κύκλῳ καὶ περιβαλλόμενος ὑπ' ἀνάγκης τρέπεται πρὸς ἀλήκην, καὶ τὴν 15 τε χώραν κατέτρεχε καὶ τῷ Σελεύκῳ προσβάλλοντι συμπλεκόμενος αἰεὶ πλέον εἶχε. Καί ποτε τῶν δρεπανηφόρων εἰς αὐτὸν ἀφεθέντων ὑποστάς τροπὴν ἐποιήσατο, καὶ τῶν εἰς Συρίαν ὑπερβολῶν τοὺς ἀποτειχίζοντας ἐξελάσας ἐκράτησε. Καὶ ὅλως ἐπῆροτο τῇ γνώμῃ, καὶ τοὺς 20 στρατιώτας ἀνατεταρρηκότητας ὁρῶν παρεσκευάζετο διαγωνίσασθαι πρὸς τὸν Σέλευκον ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἀθλοῖς, ἠπορημένον ἤδη καὶ αὐτόν. Ἀπέστρεψε μὲν γὰρ τὴν παρὰ Λυσιμάχου βοήθειαν ἀπιστιῶν καὶ φοβούμενος, αὐτὸς δὲ καθ' ἑαυτὸν ὄκνει τῷ Δημητρίῳ συνάψαι, δεδιώς τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ καὶ τὴν αἰεὶ μεταβολὴν 25 ἐκ τῶν ἐσχάτων ἀποριῶν τὰς μεγίστας εὐτυχίας ἐπιφέρουσαν. Νόσος μέντοι βαρεῖα τὸν Δημήτριον ἐν τούτῳ καταλαβοῦσα τό τε σῶμα δεινῶς ἐκάκωσε καὶ τὰ πράγματα παντάπασι διέφθειρεν. Οἱ μὲν γὰρ ἀπεχώρησαν 30 πρὸς τοὺς πολεμίους, οἱ δὲ διερρύησαν αὐτοῦ τῶν στρατιωτῶν. Μόλις δὲ ἐν ἡμέραις τεσσαράκοντα φαῖσας καὶ τοὺς ὑπολοίπους ἀναλαβὼν καὶ ὀρμήσας, ὅσον ἰδεῖν καὶ

δοξέσαι τοὺς πολεμίους, ἐπὶ Κιλικίας, εἶτα νυκτὸς ἄνευ σάλπιγγος ἄρας ἐπὶ θάτερα καὶ τὸν Ἀμανὸν ὑπερβαλὼν ἐπόρθει τὴν κάτω χώραν ἄχρι τῆς Κυρρηστικῆς.

XLIX. Ἐπιφανέντος δὲ τοῦ Σελεύκου καὶ ποιουμένου τὰς καταλύσεις ἐγγύς, ἀναστήσας ὁ Δημήτριος τὸ 5 στρατεύμα νυκτὸς ἐβάδιζεν ἐπ' αὐτὸν ἀγνοοῦντα μέχρι πολλοῦ καὶ κοιμώμενον. Αὐτομόλων δὲ τινῶν παραγενομένων καὶ φρασάντων τὸν κίνδυνον ἐκπλαγεῖς καὶ ἀναπηδήσας ἐκέλευσε σημαίνειν, ἅμα τὰς κρηπίδας ὑποδούμενος καὶ βοῶν πρὸς τοὺς ἐταίρους, ὡς θηρίῳ δεινῷ 10 συμπέπλεκται. Δημήτριος δὲ τῷ θορόβῳ τῶν πολεμίων αἰσθόμενος, ὅτι μεμῆνυται, κατὰ τάχος ἀπήγευ. Ἄμα δ' ἡμέρα προσκειμένου τοῦ Σελεύκου πέμψας τινὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπὶ θάτερον κέρασ ἐποίησέ τινα τροπὴν τῶν ἐναντίων. Εἶτα μέντοι Σέλευκος αὐτὸς ἀφείς τὸν ἵπ- 15 πον καὶ τὸ κράνος ἀποθέμενος καὶ λαβὼν πέλτην ἀπήντα τοῖς μισθοφόροις, ἐπιδεικνύμενος αὐτὸν καὶ μεταβαλέσθαι παρακαλῶν ἤδη ποτὲ συμφρονήσαντας, ὅτι φειδόμενος ἐκείνων, οὐ Δημητρίου, χρόνον πολὺν διατέτελεκεν. Ἐκ τούτου πάντες ἀσπαζόμενοι καὶ βασιλέα 20 προσαγορεύοντες μεθίσταντο. Δημήτριος δὲ πολλῶν μεταβολῶν αἰσθόμενος ἐσχάτην ἐκείνην ἤκουσαν ἐπ' αὐτόν, ἐκκλίνας ἐπὶ τὰς Ἀμανίδας ἔφυγε πύλας, καὶ καταβαλὼν εἰς ὕλην τινὰ συνηρηφῆ μετὰ φίλων τινῶν καὶ ἀκολούθων ὀλίγων παντάπασιν ὄντων προσέμενε τὴν 25 νύκτα, βουλόμενος, εἰ δύναίτο, τῆς ἐπὶ Καῦνον ὁδοῦ λαβέσθαι καὶ διεκπεσεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν, οὗ τὸν ναύσταθμον εὐρήσειν ἠλπίζεν. Ὡς δὲ ἔγνω μηδὲ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐφόδιον ἔχοντας αὐτούς, ἐπ' ἄλλων ἐγένετο λογισμῶν. Εἶτα μέντοι Σωσιγένης ἐπῆλθεν, ἐταῖρος 30 αὐτοῦ, χρυσοῦς τετρακοσίους ὑπεξωσμένος· καὶ ἀπὸ τούτων ἐλπίζοντες ἄχρι θαλάσσης διαγενήσεσθαι πρὸς

τὰς ὑπερβολὰς ἐχώρουν σκοταῖοι. Πυρῶν δὲ καιομένων
 πρὸς αὐταῖς πολεμίων ἀπογνόντες ἐκείνην τὴν ὁδὸν αὐ-
 θις ἀνεχώρησαν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, οὔτε πάντες
 (ἐνιοὶ γὰρ ἀπέδρασαν) οὔτε ὁμοίως οἱ παραμένοντες πρό-
 5 θυμοὶ. Τολμήσαντος δὲ τινος εἰπεῖν τι, ὡς Σελεύκῳ
 χρὴ τὸ σῶμα παραδοῦναι Δημήτριον, ὥρμησε μὲν τὸ ξί-
 φος σπασάμενος ἀνελεῖν ἑαυτὸν, οἱ δὲ φίλοι περιστάν-
 τες καὶ παραμυθούμενοι συνέπεισαν οὕτω ποιῆσαι.
 Καὶ πέμπει πρὸς Σέλευκον ἐπιτρέπων ἐκείνῳ τὰ καθ'
 10 ἑαυτόν.

L. Ἀκούσας δὲ Σέλευκος οὐκ ἔφη τῇ Δημητρίου
 τύχῃ σῶζεσθαι Δημήτριον, ἀλλὰ τῇ αὐτοῦ, μετὰ τῶν
 ἄλλων καλῶν αὐτῷ φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος ἐπί-
 15 τε πηγνύναι βασιλικὴν ἐκέλευσε, καὶ τὰλλα πάντα ποι-91
 εῖν καὶ παρασκευάζειν εἰς ὑποδοχὴν καὶ θεραπείαν με-
 γαλοπρεπῶς. Ἦν δέ τις Ἀπολλωνίδης παρὰ τῷ Σελεύκῳ,
 τοῦ Δημητρίου γεγονὼς συνήθης· τοῦτον εὐθύς ἐξε-
 πεμψε πρὸς αὐτόν, ὅπως ἡδίων γένηται καὶ θαρρῶν ὡς
 20 πρὸς οἰκεῖον ἄνδρα καὶ κηδεστὴν ἀπαντᾶν. Φανερᾶς
 δὲ τῆς γνώμης αὐτοῦ γενομένης ὀλίγοι τὸ πρῶτον, εἶτα
 οἱ πλεῖστοι τῶν φίλων ἐξεπήδων παρὰ τὸν Δημήτριον
 ἀμιλλώμενοι καὶ φθάνοντες ἀλλήλους· ἠλπίζετο γὰρ
 εὐθύς παρὰ τῷ Σελεύκῳ μέγιστος ἔσεσθαι. Τοῦτο δὲ
 25 ἐκείνῳ μὲν εἰς φθόνον μετέβαλε τὸν ἔλεον, τοῖς δὲ κα-
 κοήθεσι καὶ βασκάνοις παρέσχεν ἀποτρέψαι καὶ δια-
 φθεῖραι τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως, ἐκφοβήσασιν
 αὐτόν, ὡς οὐκ εἰς ἀναβολάς, ἀλλ' ἅμα τῷ πρῶτον ὀφθῆ-
 ναι τὸν ἄνδρα μεγάλων ἐσομένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ
 30 νεωτερισμῶν. Ἄρτι δὲ τοῦ Ἀπολλωνίδου πρὸς τὸν Δη-
 μήτριον ἀφιγμένου περιχαροῦς, καὶ τῶν ἄλλων ἐπερχο-
 μένων καὶ λόγους θαυμαστοὺς ἀπαγγελλόντων περὶ τοῦ

Σελεύκου καὶ τοῦ Δημητρίου μετὰ τηλικαύτην δυστυ-
 χίαν καὶ κακοπραγίαν, εἰ καὶ πρότερον ἐδόκει τὴν πα-
 ράδοσιν τοῦ σώματος αἰσχροῦν πεποιῆσθαι, τότε μετε-
 γνωκότος διὰ τὸ θαρρεῖν καὶ πιστεύειν ταῖς ἐλπίσιν,
 ἦλθε Πανσανίας ἔχων στρατιώτας ὁμοῦ πεζοὺς καὶ ἰπ- 5
 πεῖς περὶ χιλίους. Καὶ τούτοις περισχῶν τὸν Δημήτριον
 ἄφνω, τοὺς δὲ ἄλλους ἀποστήσας, Σελεύκῳ μὲν αὐτὸν
 εἰς ὄψιν οὐ κατέστησεν, εἰς δὲ Χερρόνησον τὴν Συρια-
 κὴν ἀπήγαγεν, ὅπου τὸ λοιπὸν ἰσχυρᾶς φυλακῆς ἐπι-
 σταθείσης θεραπεία μὲν ἦκεν ἱκανὴ παρὰ Σελεύκου καὶ 10
 χρήματα καὶ δίαίτα παρεσκευάζετο καθ' ἡμέραν οὐ μεμ-
 πτή, δρόμοι δὲ καὶ περίπατοι βασιλικοὶ καὶ παράδεισοι
 θήρας ἔχοντες ἀπεδείχθησαν· ἦν δὲ καὶ τῶν φίλων τῶν
 συμφυγόντων τῷ βουλομένῳ συνεῖναι, καὶ παρ' αὐτοῦ
 τινες ὅμως ἐπιφοιτῶντες [ἀπὸ τοῦ Σελεύκου] ἦκου κο- 15
 μίζοντες ἐπεικεῖς λόγους καὶ θαρρεῖν παρακαλοῦντες,
 ὡς, ὅταν πρῶτον Ἀντίοχος ἀφίκηται σὺν Στρατονίκη,
 διεθησόμενον.

LI. Ὁ δὲ Δημήτριος ἐν τῇ τοιαύτῃ τύχῃ γεγρονῶς
 ἐπέστειλε τοῖς περὶ τὸν υἱὸν καὶ τοῖς περὶ Ἀθήνας καὶ 20
 Κόρινθον ἡγεμόσι καὶ φίλοις μήτε γράμμασιν αὐτοῦ
 μήτε σφραγίδι πιστεύειν, ἀλλ' ὡσπερ τεθνηκότος Ἀντι-
 γόνῳ τὰς πόλεις καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα διαφυλάττειν.
 Ἀντίγονος δὲ τὴν τοῦ πατρὸς σύλληψιν πυνθόμενος καὶ
 βαρέως ἐνεγκῶν καὶ πενθίμην ἀναλαβὼν ἐσθῆτα πρὸς 25
 τε τοὺς ἄλλους βασιλεῖς ἔγραψε καὶ πρὸς αὐτὸν Σέλευ-
 κον, δεόμενος καὶ πᾶν, ὅτι λοιπὸν ἦν αὐτοῖς, παραδι-
 δούς, καὶ πρὸ παντὸς ὀμηρεῦειν ἔτοιμος ὢν αὐτὸς ὑπὲρ
 τοῦ πατρὸς. Καὶ συνεδέοντο ταῦτα πόλεις τε πολλαὶ
 καὶ δυνάσται πλήν Λυσιμάχου. Λυσίμαχος δὲ καὶ χρή- 30
 ματα πολλὰ πέμπων ὑπισχνεῖτο Σελεύκῳ κτείναντι Δη-
 μήτριον. Ὁ δὲ ἐκεῖνον μὲν καὶ ἄλλως προβαλλόμενος

ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ μιαρὸν ἠγεῖτο καὶ βάρβαρον, Ἀντιόχῳ δὲ τῷ παιδί καὶ Στρατονίκη φυλάττων Δημήτριον, ὡς ἐκείνων ἢ χάρις γένοιτο, παρῆγε τὸν χρόνον.

LII. Ὁ δὲ Δημήτριος, ὡς ἐν ἀρχῇ τὴν τύχην προσ-
 5 πεσοῦσαν ὑπέμεινε καὶ ῥᾶον ἤδη φέρειν εἰθίζετο τὰ πα-
 ρόντα, πρῶτον μὲν ἀμῶς γέ πως ἐκίνει τὸ σῶμα θήρας,
 ἐφ' ὅσον ἦν, καὶ δρόμων ἀπτόμενος, ἔπειτα κατὰ μι-
 κρὸν ὄκνου πρὸς αὐτὰ καὶ νωθείας ἐπίμπλατο, καὶ φέ-
 ρων ἑαυτὸν εἰς πότους καὶ κύβους κατέβαλε καὶ τοῦ
 10 χρόνου τὸν πλεῖστον ἐν τούτοις διῆγεν, εἴτε τοὺς ἐν τῷ
 νήφειν ἀναλογισμοὺς τῶν παρόντων ἀποδιδράσκων καὶ
 παρακαλυπτόμενος τῇ μέθῃ τὴν διάνοιαν, εἴτε συγγνοὺς
 ἑαυτῷ τοῦτον εἶναι τὸν βίον, ὃν ἔκπαλαι ποθᾶν καὶ
 διώκων ἄλλως ὑπ' ἀνοίας καὶ κενῆς δόξης ἐπλάζετο καὶ
 15 πολλὰ μὲν ἑαυτῷ, πολλὰ δὲ ἑτέροις πράγματα παρεῖχεν
 ἐν ὅπλοις καὶ στόλοις καὶ στρατοπέδοις τὸ ἀγαθὸν ζη- 91
 τῶν, ὃ νῦν ἐν ἀπραγμοσύνῃ καὶ σχολῇ καὶ ἀναπαύσει
 μὴ προσδοκῆσας ἀνεύρηκε. Τί γὰρ ἄλλο τῶν πολέμων
 καὶ τῶν κινδύνων πέρας ἐστὶ τοῖς φαύλοις βασιλευσι,
 20 κακῶς καὶ ἀνοήτως διακειμένοις, οὐχ ὅτι μόνον τρυφὴν
 καὶ ἡδουὴν ἀντὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καλοῦ διώκουσιν,
 ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἡδῆσθαι μηδὲ τρυφᾶν ὡς ἀληθῶς ἴσασιν;
 Ὁ δ' οὖν Δημήτριος ἔτος τρίτον ἐν τῇ Χερρονήσῳ κα-
 θειργμένος ὑπ' ἀργίας καὶ πλησμονῆς καὶ οἴνου νοσή-
 25 σας ἀπέθανεν, ἔτη τέσσαρα καὶ πενήκοντα βεβιωκῶς.
 Καὶ Σέλευκος ἠκουσέ τε κακῶς καὶ μετενόησεν οὐ με-
 τριῶς ἐν ὑποψίᾳ τὸν Δημήτριον θέμενος τότε, καὶ μηδὲ
 Δρομιχαίτην, ἄνδρα βάρβαρον Θραῖκα, μιμησάμενος
 οὔτῳ φιλανθρωπῶς καὶ βασιλικῶς ἀλόντι Λυσιμάχῳ
 30 χρησάμενον.

LIII. Ἔσχε μέντοι καὶ τὰ περὶ τὴν ταφὴν αὐτοῦ
 τραγικὴν τινα καὶ θεατρικὴν διάθεσιν. Ὁ γὰρ υἱὸς

Ἀντίγονος, ὡς ἤσθετο τὰ λείψανα κομιζόμενα, πάσαις ἀναχθεῖς ταῖς ναυσὶν ἐπὶ νήσων ἀπήντησε· καὶ δεξάμενος εἰς τὴν μεγίστην τῶν ναυαρχίδων ἔθετο τὴν ὑδρίαν χρυσήλατον οὔσαν. Αἱ δὲ πόλεις, αἷς προσεῖχον, τοῦτο μὲν στεφάνους ἐπέφερον τῇ ὑδρίᾳ, τοῦτο δὲ ἄνδρας ἐν 5 σχήματι πενθίμῳ συνθάψοντας καὶ συμπααραπέμψοντας ἀπέστελλον. Εἰς δὲ Κόρινθον τοῦ στόλου καταπλέοντος ἢ τε κάλλις ἐκ πρύμνης περιφανῆς ἐωρᾶτο πορφύρα βασιλικῇ καὶ διαδήματι κεκοσμημένη, καὶ παρεισθήκεισαν ἐν ὄπλοις νεανίσκοι δορυφοροῦντες. Ὁ δὲ τῶν τότε 10 αὐλητῶν ἐλλογιμώτατος Ξενόφαντος ἐγγὺς καθεζόμενος προσηύλει τῶν μελῶν τὸ ἱερώτατον· καὶ πρὸς τοῦτο τῆς εἰρεσίας ἀναφερομένης μετὰ θύθμοῦ τινος, ἀπήντα ψόφος, ὥσπερ ἐν κοπετῶ, ταῖς τῶν αὐλημάτων περιόδοις. Τὸν δὲ πλείστον οἶκτον καὶ ὀλοφυρμὸν αὐτὸς ὁ 15 Ἀντίγονος τοῖς ἠθροισμένοις ἐπὶ τὴν θάλασσαν ὄφθεις ταπεινὸς καὶ δεδακρυμένος παρέσχεν. Ἐπενεχθεισῶν δὲ τιμῶν καὶ στεφάνων περὶ Κόρινθον εἰς Δημητριάδα κομίσας ἔθηκε τὰ λείψανα, πόλιν ἐπώνυμον ἐκείνου, συνοικισθεῖσαν ἐκ μικρῶν τῶν περὶ τὴν Ἰωλκὸν πολι- 20 χνίων. Ἀπέλιπε δὲ γενεάν ὁ Δημήτριος Ἀντίγονου μὲν ἐκ Φίλας καὶ Στρατονίκην, δύο δὲ Δημητρίους, τὸν μὲν Λεπτὸν, ἐξ Ἰλλυρίδος γυναικός, τὸν δὲ ἄρξαντα Κυρήνης ἐκ Πτολεμαῖδος, ἐκ δὲ Δηϊδαμείας Ἀλέξανδρον, ὃς ἐν Αἰγύπτῳ κατεβίωσε. Λέγεται δὲ καὶ Κόρραγον υἱὸν 25 ἐξ Εὐρυδίκης αὐτῷ γενέσθαι. Κατέβη δὲ ταῖς διαδοχαῖς τὸ γένος αὐτοῦ βασιλεῦον εἰς Περσέα τελευταῖον, ἐφ' οὗ Ῥωμαῖοι Μακεδονίαν ὑπηγάγοντο. Διηγωνισμένου δὲ τοῦ Μακεδονικοῦ δράματος ὥρα τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐπισ-
 αγαγεῖν.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ.

5

I. Ἀντωνίου πάππος μὲν ἦν ὁ ρήτωρ Ἀντώνιος, ὃν τῆς Σύλλα γενόμενον στάσεως Μάριος ἀπέκτεινε, πατήρ δὲ ὁ Κρητικὸς ἐπικληθεὶς Ἀντώνιος, οὐχ οὕτω μὲν εὐδόκιμος ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀνὴρ οὐδὲ λαμπρός, 10 εὐγνώμων δὲ καὶ χρηστός, ἄλλως τε καὶ πρὸς τὰς μεταδόσεις ἐλευθέριος, ὥς ἀφ' ἐνὸς ἂν τις ἔργου καταμάθοι. Κεκτημένος γὰρ οὐ πολλὰ καὶ διὰ τοῦτο τῇ φιλανθρω- 916 πία χρῆσθαι κωλυόμενος ὑπὸ τῆς γυναικός, ἐπεὶ τις ἀφίκετο τῶν συνήθων πρὸς αὐτὸν ἀργυρίου δεόμενος, 15 ἀργύριον μὲν οὐκ εἶχε, παιδαρίῳ δὲ προσέταξεν εἰς ἀργυροῦν σκύφον ὕδωρ ἐμβαλόντι κομίσαι· καὶ κομίσαντος, ὥς ξύρεσθαι μέλλων κατέβροχε τὰ γένηα. Τοῦ δὲ παιδαρίου καθ' ἑτέραν πρόφασιν ἐκποδῶν γενομένου, τὸν μὲν σκύφον ἔδωκε τῷ φίλῳ χρῆσθαι κελεύσας, ζη- 20 τήσεως δὲ πολλῆς ἐν τοῖς οἰκέταις οὔσης ὀρωῶν χαλεπαίνουσαν τὴν γυναῖκα καὶ βουλομένην καθ' ἕκαστον ἐξετάζειν ὁμολόγησε, συγγνώμην ἔχειν δεηθεὶς.

II. Ἦν δὲ αὐτῷ γυνὴ Ἰουλία τοῦ Καισάρων οἴκου, ταῖς ἀρίσταις τότε καὶ σωφρονεστάταις ἐνάμιλλος. Ὑπὸ 25 ταύτης ὁ υἱὸς Ἀντώνιος ἐτράφη μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευταίην Κορνηλίῳ Λέντῳ γαμηθείσης, ὃν Κικέρων ἀπέκτεινε τῶν Κατιλίνα συνωμοτῶν γενόμενον. Αὕτη δοκεῖ τῆς σφοδρᾶς ἐχθρας Ἀντωνίῳ πρὸς Κικέρωνα πρόφασις καὶ ἀρχὴ γενέσθαι. Φησὶ γοῦν Ἀντώνιος οὐδὲ 30 τὸν νεκρὸν αὐτοῖς ἀποδοθῆναι τοῦ Λέντλου πρότερον ἢ τῆς γυναικός τοῦ Κικέρωνος τὴν μητέρα δεηθῆναι. Τοῦτο μὲν οὖν ὁμολογουμένως ψεῦδός ἐστιν· οὐδεὶς γὰρ

εἰρχθη ταφῆς τῶν τότε κολασθέντων ὑπὸ τοῦ Κικέρω-
 νος. Ἀντωνίῳ δὲ λαμπρῷ καθ' ὥραν γενομένῳ τὴν Κου-
 ρίωνος φιλίαν καὶ συνήθειαν ὥσπερ τινὰ κῆρα προσπε-
 σεῖν λέγουσιν, αὐτοῦ τε περὶ τὰς ἡδονὰς ἀπαιδευτοῦ
 γενομένου, καὶ τὸν Ἀντώνιον, ὡς μᾶλλον εἴη χειροήθης, 5
 εἰς πότους καὶ γύναια καὶ δαπάνας πολυτελεῖς καὶ ἀκο-
 λάστους ἐμβάλλοντος. Ἐξ ὧν ὄφλημα βαρὺ καὶ παρ'
 ἡλικίαν αὐτῷ συνήχθη πεντήκοντα καὶ διακοσίων τα-
 λάντων. Τοῦτο πᾶν ἐγγυησαμένου τοῦ Κουρίωνος ὁ πα-
 τὴρ αἰσθόμενος ἐξήλασε τὸν Ἀντώνιον ἐκ τῆς οἰκίας. 10
 Ὁ δὲ βραχὺν μὲν τινα χρόνον τῇ Κλωδίου τοῦ θρασυ-
 τάτου καὶ βδελυρωτάτου τῶν τότε δημαγωγῶν φορᾶ
 πάντα τὰ πράγματα ταραττούσῃ προσέμιξεν ἑαυτόν·
 ταχὺ δὲ τῆς ἐκείνουμανίας μεστὸς γενόμενος καὶ φοβη-
 θείς τοὺς συνισταμένους ἐπὶ τὸν Κλώδιον ἀπῆρεν ἐκ 15
 τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διέτριβε τό τε σῶμα
 γυμνάζων πρὸς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀγῶνας καὶ λέγειν
 μελετῶν. Ἐχρῆτο δὲ τῷ καλουμένῳ μὲν Ἀσιανῷ ξήλω
 τῶν λόγων, ἀνθούντι μάλιστα κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον,
 ἔχοντι δὲ πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν βίον αὐτοῦ κομ- 20
 πώδη καὶ φρυαγματίαν ὄντα καὶ κενοῦ γαυριάματος καὶ
 φιλοτιμίας ἀνωμάλου μεστόν.

III. Ἐπεὶ δὲ Γαβίνιος ἀνὴρ ὑπατικὸς εἰς Συρίαν
 πλέων ἀνέπειθεν αὐτὸν ὀρμηῆσαι πρὸς τὴν στρατείαν,
 ἰδιώτης μὲν οὐκ ἂν ἔφη συνεξελθεῖν, ἀποδειχθεὶς δὲ 25
 τῶν ἰππέων ἄρχων συνεστράτεψε. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπ'
 Ἀριστόβουλον Ἰουδαίους ἀφιστάντα πεμφθεὶς αὐτὸς
 μὲν ἐπέβη τοῦ μεγίστου τῶν ἐρυμάτων πρῶτος, ἐκείνου
 δὲ πάντων ἐξήλασεν· εἶτα μάχην συνάψας καὶ τρεψάμε-
 νος ὀλίγοις τοῖς σὺν αὐτῷ τοὺς ἐκείνου πολλαπλασίους 30
 ὄντας ἀπέκτεινε πλὴν ὀλίγων ἅπαντας· αὐτὸς δὲ μετὰ
 τοῦ παιδὸς Ἀριστόβουλος ἦλω. Μετὰ ταῦτα Γαβίνιον

ἐπὶ μυρίοις ταλάντοις Πτολεμαίου πείθοντος εἰς Αἴγυπτον ἅμα συνεμβαλεῖν αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείαν ἀναλαβεῖν, οἱ μὲν πλείστοι τῶν ἡγεμόνων ἠναντιοῦντο, καὶ Γαβίνιον δὲ ὄκνος τις εἶχε τοῦ πολέμου, καίπερ ἐξην-
 5 δραποδισμένον κομιδῇ τοῖς μυρίοις ταλάντοις, Ἀντώνιος δὲ καὶ πράξεων μεγάλων ἐφιέμενος καὶ τῷ Πτολεμαίῳ χαριζόμενος δεομένῳ συνέπεισε μὲν καὶ συνεξώρησεν ἐπὶ τὴν στρατείαν τὸν Γαβίνιον, ἐπεὶ δὲ τοῦ πολέμου μᾶλλον ἐφοβοῦντο τὴν ἐπὶ τὸ Πηλούσιον ὁδόν,
 10 ἄτε δὴ διὰ ψάμμου βαθείας καὶ ἀνύδρου παρὰ τὸ Ἐκρηγμα καὶ τὰ τῆς Σερβωνίδος ἔλη γινομένης αὐτοῖς τῆς πορείας, ἃς Τυφῶνος μὲν ἐκπνοᾶς Αἰγύπτιοι καλοῦσι, τῆς δ' ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὑπονόστησις εἶναι δοκεῖ καὶ διήθησις, ἣ βραχυτάτῳ διορίζεται πρὸς τὴν ἐντὸς θά-
 15 λασσαν ἰσθμῷ, πεμφθεῖς μετὰ τῶν ἰππέων ὁ Ἀντώνιος οὐ μόνον τὰ στενὰ κατέσχευε, ἀλλὰ καὶ Πηλούσιον ἐλών, πόλιν μεγάλην, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φρουρῶν κρατήσας, ἅμα καὶ τὴν ὁδὸν ἀσφαλῆ τῷ στρατεύματι καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἐποίησε τῷ στρατηγῷ βέβαιον. Ἀπέλαυσαν δὲ τῆς φιλοτιμίας αὐτοῦ καὶ οἱ πολέμιοι. Πτολεμαίου γὰρ ἅμα τῷ παρελθεῖν εἰς τὸ Πηλούσιον ὑπ' ὀργῆς καὶ μίσους ὠρμημένου φονεύειν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνέστη καὶ διεκώλυσεν. Ἐν δὲ ταῖς μάχαις καὶ τοῖς ἀγῶσι μεγάλοις καὶ συχνοῖς γενομένοις πολλὰ καὶ τόλ-
 25 μης ἔργα καὶ προνοίας ἡγεμονικῆς ἀποδειξάμενος, ἐμφανέστατα δὲ τῷ κνκλώσασθαι καὶ περιβαλεῖν κατόπιν τοὺς πολεμίους τὴν νίκην τοῖς κατὰ στόμα παρασχών, ἀριστεῖα καὶ τιμὰς ἔλαβε πρεπούσας. Οὐ διέλαθε δὲ τοὺς πολλοὺς οὐδὲ ἡ πρὸς Ἀρχέλαον αὐτοῦ τεθνηκότα φι-
 30 ανθρωπία· γεγωναὶ γὰρ αὐτῷ συνήθης καὶ ξένος ἐπολέμει μὲν ἀναγκαιῶς ζῶντι, τὸ δὲ σῶμα πεσόντος ἐξευρῶν καὶ κοσμήσας βασιλικῶς ἐκήδευσεν. Ἐπὶ τούτοις

Ἀλεξανδρεῦσί τε πλείστον αὐτοῦ λόγον κατέλιπε καὶ Ῥωμαίων τοῖς στρατευομένοις ἀνὴρ ἔδοξε λαμπρότατος εἶναι.

IV. Προσῆν δὲ καὶ μορφῆς ἑλευθέριον ἀξίωμα, καὶ πάγων τις οὐκ ἀγεννῆς καὶ πλάτος μετώπου καὶ 5 γρουπότης μυκτιῆρος ἔδοκει τοῖς γραφομένοις καὶ πλαττομένοις Ἡρακλέους προσώποις ἐμφερὲς ἔχειν τὸ ἀρρενωπόν. Ἦν δὲ καὶ λόγος παλαιὸς Ἡρακλείδας εἶναι τοὺς Ἀντωνίους, ἀπ' Ἀντωνος, παιδὸς Ἡρακλέους, γεγονότας. Καὶ τοῦτον ᾤετο τὸν λόγον τῇ τε μορφῇ τοῦ 10 σώματος, ὡσπερ εἴρηται, καὶ τῇ στολῇ βεβαιοῦν. Ἄει γάρ, ὅτε μέλλοι πλείοσιν ὀραῖσθαι, χιτῶνα εἰς μηρὸν ἔξωστο, καὶ μάχαιρα μεγάλη παρήρητο, καὶ σάγος περιέκειτο τῶν στερεῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις φορητὰ δοκοῦντα, μεγαλαυχία καὶ σκῶμμα καὶ κώθων 15 ἐμφανῆς καὶ καθίσαι παρὰ τὸν ἐσθίουντα καὶ φαγεῖν ἐπιστάνα τραπεζῆ στρατιωτικῇ, θαυμαστὸν ὅσον εὐνοίας καὶ πόθου πρὸς αὐτὸν ἐνεποίει τοῖς στρατιώταις. Ἦν δέ που καὶ τὸ ἐρωτικὸν οὐκ ἀναφρόδιτον, ἀλλὰ καὶ 20 τούτῳ πολλοὺς ἐδημαγῶγει, συμπράττων τε τοῖς ἐρῶσι καὶ σκωπτόμενος οὐκ ἀηδῶς εἰς τοὺς ἰδίους ἔρωτας. Ἡ δ' ἑλευθεριότης καὶ τὸ μηδὲν ὀλίγη χειρὶ μηδὲ φειδομένη χαρίζεσθαι στρατιώταις καὶ φίλοις ἀρχὴν τε λαμπρὰν ἐπὶ τὸ ἰσχύειν αὐτῷ παρέσχε, καὶ μεγάλου γενομένου τῆν δύναμιν ἐπὶ πλεῖον ἐπῆρεν, ἐκ μυριάων ἄλλων 25 ἀμαρτημάτων ἀνατρεπομένην. Ἐν δέ τι τοῦ μεγαλοδώρου παράδειγμα διηγῆσομαι. Τῶν φίλων τινὶ μυριάδας ἐκέλευσε πέντε καὶ εἴκοσι δοθῆναι· τοῦτο Ῥωμαῖοι δεκίης καλοῦσι. Τοῦ δ' ἐπιτρόπου θαυμάσαντος καὶ ἵνα 30 δεῖξη τὸ πλῆθος αὐτῷ καταβαλόντος ἐν μέσῳ τὸ ἀργύριον, ἠρώτησε παριῶν, ὅ τι δὴ τοῦτο εἴη. Τοῦ δ' ἐπιτρόπου φήσαντος, ὡς ὃ κελεύσεις δοθῆναι, συμβαλὼν

αὐτοῦ τὴν κακοήθειαν ὁ Ἀντώνιος, „Ἐγὼ πλείον ὦμην“ ἔφη „τὸ δεκίης εἶναι· τοῦτο δὲ μικρὸν ἐστίν· ὥστε ἄλλο πρόσθετες αὐτῷ τοσοῦτον.“

V. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον· ἐπεὶ δὲ τὰ Ῥωμαίων
 5 πράγματα διέστη, τῶν μὲν ἀριστοκρατικῶν Πομπητῶ
 παρόντι προσθεμένων, τῶν δὲ δημοτικῶν Καίσαρα κα-
 λούντων ἐκ Γαλατίας ἐν τοῖς ὅπλοις ὄντα, Κουρίων ὁ
 Ἀντωνίου φίλος ἐκ μεταβολῆς θεραπεύων τὰ Καίσαρος
 Ἀντώνιον προσηγάγετο, καὶ μεγάλην μὲν ἀπὸ τοῦ λέ-
 10 γειν ἐν τοῖς πολλοῖς ἔχων ἰσχύν, χρώμενος δὲ καὶ δα-
 πάναις ἀφειδῶς ἀφ' ὧν Καῖσαρ ἐχορήγει, δήμαρχον
 ἀπέδειξε τὸν Ἀντώνιον, εἶτα τῶν ἐπ' οἰωνοῖς ἱερῶν,
 οὓς Αὔγουρας καλοῦσιν. Ὁ δὲ εὐθύς εἰς τὴν ἀρχὴν 918
 παρελθὼν οὐ μικρὸν ἦν ὄφελος τοῖς πολιτευομένοις ὑπὲρ
 15 Καίσαρος. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν Μαρκέλλου τοῦ ὑπάτου
 Πομπητῶ τούς τε συνειλεγμένους ἤδη στρατιώτας πα-
 ρεγγυῶντος καὶ καταλέγειν ἑτέρους διδόντος ἐμποδῶν
 ἔστη διάταγμα γράψας, ὅπως ἡ μὲν ἠθροισμένη δύναμις
 εἰς Συρίαν πλὴν καὶ Βύβλω βοηθῆ πολεμοῦντι Πάρ-
 20 θοῖς, οὓς δὲ Πομπητῶ καταλέγει, μὴ προσέχωσιν αὐ-
 τῷ· δεύτερον δὲ τὰς Καίσαρος ἐπιστολάς οὐ προσιεμέ-
 νων οὐδὲ ἐόντων ἀναγινώσκεσθαι τῶν συγκλητικῶν,
 αὐτὸς ἰσχύων διὰ τὸ ἄρχειν ἀνέγνω, καὶ πολλοὺς μετέ-
 στησε τῇ γνώμῃ, δίκαια καὶ μέτρια Καίσαρος ἀξιοῦν
 25 ἀφ' ὧν ἔγραψε δόξαντος. Τέλος δὲ δυεῖν ἐρωτήσεων
 ἐν τῇ βουλῇ γενομένων, τῆς μὲν εἰ δοκεῖ Πομπητῶν
 ἀφεῖναι τὰ στρατεύματα, τῆς δὲ εἰ Καίσαρα, καὶ Πομ-
 πήτῶν μὲν ὀλίγων τὰ ὄπλα καταθέσθαι, Καίσαρα δὲ
 πάντων παρ' ὀλίγους κελευόντων, ἀναστὰς Ἀντώνιος
 30 ἠρώτησεν, εἰ δοκεῖ καὶ Πομπητῶν ὁμοῦ καὶ Καίσαρα τὰ
 ὄπλα καταθέσθαι καὶ τὰς δυνάμεις ἀφεῖναι. Ταύτην
 ἐδέξαντο λαμπρῶς τὴν γνώμην ἅπαντες, καὶ μετὰ βοῆς

ἐπαινοῦντες τὸν Ἀντώνιον ἠξίουσαν ἐπιψηφίζεσθαι. Μὴ βουλομένων δὲ τῶν ὑπάτων, αὐτῆς ἑτέρας οἱ Καίσαρος φίλοι προὔτειναν ἐπικεικῆς εἶναι δοκούσας ἀξιώσεις, αἷς ὃ τε Κάτων ἀντέπιπτε καὶ Λέντλος ὑπατεύων ἐξέβαλε τῆς βουλῆς τὸν Ἀντώνιον. Ὁ δὲ πολλὰ μὲν αὐτοῖς ἐξιῶν 5 ἐπηράσατο, λαβῶν δὲ Θεράποντος ἐσθῆτα καὶ μισθωσάμενος μετὰ Κασσίου Κοῖντου ζευγος ἐξώρμησε πρὸς Καίσαρα· καὶ κατεβῶων εὐθύς ὀφθέντες, ὡς οὐδένα κόσμον ἔτι τῶν ἐν Ῥώμῃ πραγμάτων ἐχόντων, ὅτε μηδὲ δημάρχους παρησίας μέτεστιν, ἀλλ' ἐλαύνεται καὶ κινδυνεύει 10 πᾶς ὁ φθερξάμενος ὑπὲρ τῶν δικαίων.

VI. Ἐκ τούτου λαβῶν τὴν στρατιάν ὁ Καίσαρ εἰς Ἰταλίαν ἐνέβαλε. Διὸ καὶ Κικέρων ἐν τοῖς Φιλιππικοῖς ἔγραψε, τοῦ μὲν Τρωϊκοῦ πολέμου τὴν Ἑλένην, τοῦ δ' ἐμφυλίου τὸν Ἀντώνιον ἀρχὴν γενέσθαι, περιφανῶς 15 ψευδόμενος. Οὐ γὰρ οὕτως εὐχερῆς ἦν οὐδὲ ῥάδιος ὑπ' ὀργῆς ἐκπεσεῖν τῶν λογισμῶν Γάιος Καίσαρ, ὥστε, εἰ μὴ ταῦτα πάλαι ἐγνωστο πράττειν, οὕτως ἂν ἐπὶ καιροῦ τὸν κατὰ τῆς πατρίδος ἐξενεγκεῖν πόλεμον, ὅτι φάυ- 20 λως ἠμφιεσμένοι εἶδεν Ἀντώνιον καὶ Κασσίον ἐπὶ ζεύ- γους μισθίου πεφευγότας πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ ταῦτα πάλαι δεομένῳ προφάσεως σχῆμα καὶ λόγον εὐπρεπῆ τοῦ πολέμου παρέσχεν. Ἦγε δὲ αὐτὸν ἐπὶ πάντας ἀνθρώ- 25 πους ἢ καὶ πρότερον Ἀλέξανδρον καὶ πάλαι Κῦρον, ἕως ἀπαρηγόρητος ἀρχῆς καὶ περιμανῆς ἐπιθυμίας τοῦ πρῶ- τον εἶναι καὶ μέγιστον· ὧν τυχεῖν οὐκ ἦν μὴ Πομπηίου καταλυθέντος. Ὡς δ' οὖν ἐπελθὼν ἐκράτησε τῆς Ῥώμης καὶ Πομπηίου ἐξήλασε τῆς Ἰταλίας καὶ πρὸς τὰς ἐν Ἰβη- 30 ρία Πομπηίου δυνάμεις ἐπιστρέφειν ἔγνω πρότερον, εἴτα οὕτως παρασκευασάμενος στόλον ἐπὶ Πομπηίου δια- βαίνειν, Λεπίδῳ μὲν στρατηγοῦντι τὴν Ῥώμην, Ἀντωνίῳ δὲ δημαρχοῦντι τὰ στρατεύματα καὶ τὴν Ἰταλίαν

ἐπέτρεψεν. Ὁ δὲ τοῖς μὲν στρατιώταις εὐθύς προσφι-
 λῆς ἦν συγγυμναζόμενος καὶ συνδιαιτώμενος τὰ πολλὰ
 καὶ δωρούμενος ἐκ τῶν παρόντων, τοῖς δὲ ἄλλοις ἐπα-
 χθῆς. Καὶ γὰρ ἀδικουμένων ὑπὸ ῥαθυμίας ὀλιγῶρει
 5 καὶ πρὸς ὀργὴν ἠκροῶτο τῶν ἐντυγχανόντων καὶ κακῶς
 ἐπὶ γυναιξὶν ἀλλοτρίαις ἤκουε. Καὶ ὅλως τὴν Καίσαρος
 ἀρχήν, πάντα μᾶλλον ἢ τυραννίδα δι' αὐτὸν ἐκείνον
 φανείσαν, οἱ φίλοι διέβαλλον, ὧν Ἀντώνιος ἀπ' ἐξου-
 σίας μερίστης ἀμαρτάνειν μέγιστα δόξας τὴν πλείστην
 10 αἰτίαν ἔλαβεν.

VII. Οὐ μὴν ἄλλ' ἐπανελθὼν ὁ Καῖσαρ ἐκ τῆς Ἰβη-
 ρίας τὰ μὲν ἐγκλήματα παρείδεν αὐτοῦ, πρὸς δὲ τὸν πό-
 λεμον ὡς ἐνεργῶ καὶ ἀνδρείῳ καὶ ἡγεμονικῶ χρώμενος 919
 οὐδαμῆ διήμαρτεν. Αὐτὸς μὲν οὖν μετ' ὀλίγων ἀπὸ
 15 Βρεντεσίου διαπεράσας τὸν Ἰόνιον ἔπεμψεν ὀπίσω τὰ
 πλοῖα Γαβινίῳ καὶ Ἀντωνίῳ τὰς δυνάμεις ἐμβιβάζειν
 καὶ περαιοῦν κατὰ τάχος εἰς Μακεδονίαν ἐπιστείλας.
 Γαβινίου δὲ πρὸς τὸν πλοῦν χαλεπὸν ὄντα χειμῶνος ὥρα
 καταδειλιάσαντος καὶ πεξῆ μακρὰν ὁδὸν περιάγοντος τὸν
 20 στρατόν, Ἀντώνιος ὑπὲρ Καίσαρος ἐν πολλοῖς ἀπειλη-
 μένου πολεμίους φοβηθεὶς Λίβωνα μὲν ἐφορμοῦντα τῷ
 στόματι τοῦ λιμένος ἀπεκρούσατο, πολλὰ τῶν λεπτῶν
 ἀκατίων ταῖς τριήρεσιν αὐτοῦ περιστήσας, ἐμβιβάσας
 δὲ ταῖς ναυσὶν ἰππεῖς ὀκτακοσίους καὶ δισμυρίους ὀπλί-
 25 τας ἀνήχθη. Καὶ γενόμενος καταφανῆς τοῖς πολεμίους
 καὶ διωκόμενος τὸν μὲν ἐκ τούτων κίνδυνον διέφυγε,
 λαμπροῦ νότου κῦμα μέγα καὶ κόλλην θάλατταν ταῖς
 τριήρεσιν αὐτῶν περιστήσαντος, ἐκφερόμενος δὲ ταῖς
 ναυσὶ πρὸς κρημνοὺς καὶ φάραγγας ἀγκιβαθεὶς οὐδε-
 30 μίαν ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν. Ἄφνω δὲ τοῦ κόλπου πο-
 λὴν ἐκπνεύσαντος λίβα καὶ τοῦ κλύδωνος ἀπὸ τῆς γῆς
 εἰς τὸ πέλαγος διαχεομένου μεταβαλόμενος ἀπὸ τῆς γῆς

καὶ πλέων σοβαρῶς ὁρᾷ ναυαγίων περιπέλων τὸν αἰ-
γιαλόν. Ἐνταῦθα γὰρ ἐξέβαλε τὸ πνεῦμα τὰς διωκού-
σας αὐτὸν τριήρεις, καὶ διεφθάρησαν οὐκ ὀλίγαι· καὶ
σωμάτων πολλῶν καὶ χρημάτων ἐκράτησεν Ἀντώνιος,
καὶ Λίσσον εἶλε, καὶ μέγα Καίσαρι παρέσχε θάρσος ἐν
καιρῷ μετὰ τηλικαύτης ἀφικόμενος δυνάμεως.

VIII. Πολλῶν δὲ γινομένων καὶ συνεχῶν ἀγώνων
ἐν πᾶσι μὲν ἦν διαπρεπής, δις δὲ φεύγοντας προτρο-
πάδην τοὺς Καίσαρος ἀπαντήσας ἀνέστρεψε καὶ στῆναι
καὶ συμβαλεῖν αὐθις τοῖς διώκουσιν ἀναγκάσας ἐνίκη-
σεν. Ἦν οὖν αὐτοῦ μετὰ Καίσαρα πλεῖστος ἐν τῷ στρα-
τοπέδῳ λόγος. Ἐδήλωσε δὲ Καίσαρ ἦν ἔχοι περὶ αὐτοῦ
δόξαν. Ἐπεὶ γὰρ ἔμελλε τὴν τελευταίαν καὶ τὰ ὅλα
κρίνασαν ἐν Φαρσάλῳ μάχην μάχεσθαι, τὸ μὲν δεξιὸν
αὐτὸς εἶχε κέρας, τοῦ δ' εὐωνύμου τὴν ἡγεμονίαν Ἀν-
τωνίῳ παρέδωκεν, ὡς πολεμικωτάτῳ τῶν ὑφ' ἑαυτῷ.
Μετὰ δὲ τὴν νίκην δικτάτωρ ἀναγορευθεὶς αὐτὸς μὲν
ἐδίωκε Πομπήιον, Ἀντώνιον δὲ ἵππαρχον ἐλόμενος εἰς
Ῥώμην ἐπεμψεν. Ἔστι δὲ ἡ ἀρχὴ δευτέρα τοῦ δικτάτο-
ρος παρόντος· ἂν δὲ μὴ παρῇ, πρώτη καὶ μόνη σχεδόν· 20
ἡ γὰρ δημορχία διαμένει, τὰς δὲ ἄλλας καταλύουσι πά-
σας δικτάτορος αἰρεθέντος.

IX. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε δημορχῶν Δολοβέλλας, νέος
ἀνὴρ καὶ νέων πραγμάτων ὀρεγόμενος, εἰσηγεῖτο χρεῶν
ἀποκοπὰς, καὶ τὸν Ἀντώνιον αὐτῷ τε φίλον ὄντα καὶ
βουλούμενον ἀεὶ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν ἐπειθε συμπράτ-
τειν καὶ κοινωνεῖν τοῦ πολιτεύματος. Ἀσινίου δὲ καὶ
Τρεβελλίου τάναντία παρακαλοῦντων ὑπόνοια δεινὴ
κατὰ τύχην τῷ Ἀντωνίῳ προσέπεσεν ὡς ἀδικουμένῳ
περὶ τὸν γάμον ὑπὸ τοῦ Δολοβέλλα. Καὶ τὸ πρᾶγμα βε-
ρῆως ἐνεγκῶν τὴν τε γυναῖκα τῆς οἰκίας ἐξήλασεν ἀνε-
ψιὰν οὖσαν αὐτοῦ (θυγάτηρ γὰρ ἦν Γαίου Ἀντωνίου

τοῦ Κικέρωνι συννπατεύσαντος), καὶ τοὺς περὶ Ἀσί-
 νιον δεξάμενος ἐπολέμει τῷ Δολοβέλλῳ. Κατέλαβε γὰρ
 τὴν ἀγορὰν ἐκεῖνος ὡς βία κινώσων τὸν νόμον. Ἀντώ-
 νιος δέ, καὶ τῆς βουλῆς ψηφισαμένης ὄπλων δεῖν ἐπὶ
 5 τὸν Δολοβέλλαν, ἐπελθὼν καὶ μάχην συνάψας ἀπέκτεινέ
 τέ τινὰς τῶν ἐκείνου καὶ τῶν ἰδίων ἀπέβαλε. Τοῖς μὲν
 οὖν πολλοῖς ἐκ τούτων ἀπηχθάνετο, τοῖς δὲ χρηστοῖς
 καὶ σώφροσι διὰ τὸν ἄλλον βίον οὐκ ἦν ἀρεστός, ὡς
 Κικέρων φησὶν, ἀλλ' ἐμισεῖτο, βδελυττομένων αὐτοῦ
 10 μέθας ἀώρους καὶ δαπάνας ἐπαχθεῖς καὶ κυλινθήσεις ἐν 92
 γυναικίαις, καὶ μεθ' ἡμέραν μὲν ὕπνου καὶ περιπάτους
 ἀλύοντος καὶ κραιπαλῶντος, νύκτωρ δὲ κώμους καὶ θεά-
 τρα καὶ διατριβὰς ἐν γάμοις μίμων καὶ γελωτοποιῶν.
 Λέγεται γοῦν, ὡς ἐν Ἰππίου ποτὲ τοῦ μίμου γάμοις
 15 ἐστιαθεῖς καὶ πιὼν διὰ νυκτός, εἶτα πρωτὶ τοῦ δήμου
 καλοῦντος εἰς ἀγορὰν προελθὼν ἐτι τροφῆς μεστὸς ἐμέ-
 σαιε, τῶν φίλων τινὸς ὑποσχόντος τὸ ἱμάτιον. Ἦν δὲ
 καὶ Σέργιος ὁ μῖμος τῶν μέγιστον παρ' αὐτῷ δυναμέ-
 νων, καὶ Κυθηρὶς ἀπὸ τῆς αὐτῆς παλαιστρας γύναιον
 20 ἀγαπώμενον, ὃ δὴ καὶ τὰς πόλεις ἐπιὼν ἐν φορεῖῳ περιή-
 γετο, καὶ τὸ φορεῖον οὐκ ἐλάττους ἢ τὸ τῆς μητρὸς αὐ-
 τοῦ περιέποντες ἠκολούθουν. Ἐλύπουν δὲ καὶ χρυσῶν
 ἐκπωμάτων ὥσπερ ἐν πομπαῖς ταῖς ἀποδημίαις διαφε-
 ρομένων ὄψεις, καὶ στάσεις ἐνόδιοι σκηνῶν καὶ πρὸς ἄλ-
 25 σεσι καὶ ποταμοῖς ἀρίστων πολυτελῶν διαθέσεις, καὶ
 λέοντες ἄρμασιν ὑπεξευγμένοι, καὶ σωφρόνων ἀνδρῶν
 καὶ γυναικῶν οἰκίαι χαμαιτύπαις καὶ σαμβυκιστρίαις
 ἐπισταθμεύμεναι. Δεινὸν γὰρ ἐποιοῦντο Καίσαρα μὲν
 αὐτὸν ἔξω τῆς Ἰταλίας θυραυλεῖν, τὰ περιόντα τοῦ πο-
 30 λέμου μεγάλοις πόνοις καὶ κινδύνοις ἀνακαθαιρόμενον,
 ἐτέρους δὲ δι' ἐκεῖνον τρουφᾶν τοῖς πολίταις ἐνυβρί-
 ζοντας.

Χ. Ταῦτα καὶ τὴν στάσιν ἀύξῃσαι δοκεῖ καὶ τὸ
 στρατιωτικὸν εἰς ὕβρεις δεινὰς καὶ πλεονεξίας ἀνεῖναι.
 Διὸ καὶ Καῖσαρ ἐπανελθὼν Δολοβέλλα τε συγγνώμην
 ἔδωκε, καὶ τὸ τρίτον αἰρεθεὶς ὕπατος οὐκ Ἀντώνιον,
 ἀλλὰ Λέπιδον εἴλετο συνάρχοντα. Τὴν δὲ Πομπηίου 5
 πωλουμένην οἰκίαν ὠνήσατο μὲν Ἀντώνιος, ἀπαιτούμε-
 νος δὲ τὴν τιμὴν ἠγανάκτει· καὶ φησιν αὐτὸς διὰ τοῦτο
 μὴ μετασχεῖν Καίσαρι τῆς εἰς Λιβύην στρατείας, ἐπὶ τοῖς
 προτέροις κατορθώμασιν οὐ τυχῶν ἀμοιβῆς. Ἔοικε μὲν-
 τοι τὸ πολὺ τῆς ἀβελτερίας αὐτοῦ καὶ ἀσωτίας ἀφελεῖν 10
 ὁ Καῖσαρ, οὐκ ἀναισθητῶς τὰ πλημμελήματα δεξάμενος.
 Ἀπαλλαγείς γὰρ ἐκείνου τοῦ βίου γάμῳ προσέσχε, Φουλ-
 βίαν ἀγαγόμενος τὴν Κλωδίῳ τῷ δημαγωγῷ συνοική-
 σασαν, οὐ ταλασίαν οὐδὲ οἰκουρίαν φρονοῦν γύναιον,
 οὐδὲ ἀνδρὸς ἰδιώτου κρατεῖν ἀξιοῦν, ἀλλ' ἄρχοντος ἄρ- 15
 χειν καὶ στρατηγοῦντος στρατηγεῖν βουλόμενον, ὥστε
 Κλεοπάτραν διδασκάλια Φουλβία τῆς Ἀντωνίου γυναι-
 κοκρατίας ὀφείλειν, πάνυ χειροήθη καὶ πεπαιδαγωγη-
 μένον ἀπ' ἀρχῆς ἀκροᾶσθαι γυναικῶν παραλαβοῦσαν
 αὐτόν. Οὐ μὴν ἀλλὰ κακείνην ἐπειράτο προσπαίξων καὶ 20
 μεираκιευόμενος ἰλαρωτέραν ποιεῖν ὁ Ἀντώνιος· οἷον
 ὅτε, Καίσαρι πολλῶν ἀπαντώντων μετὰ τὴν ἐν Ἰβηρίᾳ
 νίκην, καὶ αὐτὸς ἐξῆλθεν· εἶτα ἄφνω φήμης εἰς τὴν
 Ἰταλίαν ἐμπεσούσης, ὡς ἐπίασιν οἱ πολέμιοι Καίσαρος
 τεθνηκότος, ἀνέστρεψεν εἰς Ῥώμην. Λαβὼν δὲ θερά- 25
 ποντος ἐσθῆτα νύκτωρ ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἦλθε, καὶ φήσας
 ἐπιστολὴν Φουλβία παρ' Ἀντωνίου κομίζειν εἰσήχθη
 πρὸς αὐτὴν ἐγκεκαλυμμένος. Εἶτα ἢ μὲν ἐκπαθῆς οὔσα
 πρὶν ἢ τὰ γράμματα λαβεῖν ἠρώτησεν, εἰ ζῆ ὁ Ἀντώνιος·
 ὁ δὲ τὴν ἐπιστολὴν σιωπῇ προτείνας ἀρξαμένην λύειν 30
 καὶ ἀναγινώσκειν περιβαλὼν κατεφίλησε. Ταῦτα μὲν
 οὖν ὀλίγα πολλῶν ὄντων ἔνεκα δείγματος ἐξενηρόχαμεν.

XI. Ἐκ δὲ Ἰβηρίας ἐπανιόντι Καίσαρι πάντες μὲν οἱ
 πρῶτοι πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπήντων, ἐτιμήθη δὲ Ἀν-
 τώνιος ἐκπρεπῶς ὑπ' αὐτοῦ. Κομιζόμενος γὰρ ἐπὶ ζεύ-
 γους διὰ τῆς Ἰταλίας Ἀντώνιον εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ συν-
 5 οχοούμενον, ὃπισθεν δὲ Βροῦτον Ἀλβίνου καὶ τὸν τῆς
 ἀδελφιδῆς υἱὸν Ὀκταουϊανόν, ὃς μετὰ ταῦτα Καίσαρ
 ὠνομάσθη καὶ Ῥωμαίων ἤρξε πλεῖστον χρόνον. Ἐπει
 δὲ τὸ πέμπτον ἀπεδείχθη Καίσαρ ὕπατος, προσείλετο
 μὲν εὐθύς συνάροντα τὸν Ἀντώνιον, ἐβούλετο δὲ τὴν
 10 ἀρχὴν ἀπειπάμενος Δολοβέλλα παρεγγυῆσαι· καὶ τοῦτο
 πρὸς τὴν σύγκλητον ἐξήνεγκεν. Ἀντωνίου δὲ τραχέως
 ἀντιπεσόντος καὶ πολλὰ μὲν εἰπόντος κακὰ Δολοβέλλαν,
 οὐκ ἐλάττονα δὲ ἀκούσαντος, τότε μὲν αἰσχυνθεὶς τὴν
 ἀκοσμίαν ὁ Καίσαρ ἀπηλλάγη. Μετὰ δὲ ταῦτα προσελ-
 15 θῶν ἀναγορεῦσαι τὸν Δολοβέλλαν, Ἀντωνίου τοὺς
 οἰωνοὺς ἐναντιοῦσθαι βοῶντος, εἶξε καὶ προήκατο Δο-
 λοβέλλαν ἀχθόμενον. Ἐδόκει δὲ κᾶκείνον οὐδὲν ἤτιον
 τοῦ Ἀντωνίου βδελύττεσθαι. Λέγεται γὰρ ὡς, ἀμφο-
 τέρους τινὸς ὁμοῦ διαβάλλοντος πρὸς αὐτόν, εἶποι, μὴ
 20 δεδιέναι τοὺς παχεῖς τούτους καὶ κομήτας, ἀλλὰ τοὺς
 ὠχροὺς καὶ λεπτοὺς ἐκείνους, Βροῦτον καὶ Κάσσιον ἀπο-
 δεικνύμενος, ὑφ' ὧν ἔμελλεν ἐπιβουλευθεὶς ἀναιρεῖ-
 σθαι.

XII. Κᾶκείνοις δὲ τὴν εὐπρεπεστάτην πρόφασιν
 25 ἄκων παρέσχεν Ἀντώνιος. Ἦν μὲν γὰρ ἡ τῶν Λυκαίων
 ἑορτὴ Ῥωμαίοις, ἣν Λουπερκάλια καλοῦσι, Καίσαρ δὲ
 κεκοσμημένος ἐσθῆτι θριαμβικῇ καὶ καθήμενος ὑπὲρ
 βήματος ἐν ἀγορᾷ τοὺς διαθέοντας ἐθεᾶτο· διαθέουσι
 δὲ τῶν εὐγενῶν νεοὶ πολλοὶ καὶ τῶν ἀρχόντων, ἀηλιμ-
 30 μένοι λίπα, σκύτεσι λασίοις καθικνούμενοι μετὰ παι-
 διᾶς τῶν ἐντυγχανόντων. Ἐν τούτοις ὁ Ἀντώνιος δια-
 θέων τὰ μὲν πάτρια χαίρειν εἶασε, διάδημα δὲ δάφνης

στεφάνῳ περιελίξας προσέδραμε τῷ βήματι καὶ συνεξαρθεῖς ὑπὸ τῶν συνθεόντων ἐπέθηκε τῇ κεφαλῇ τοῦ Καίσαρος, ὡς δὴ βασιλεύειν αὐτῷ προσῆκον. Ἐκείνου δὲ θρυπτομένου καὶ διακλίνοντος ἤσθεις ὁ δῆμος ἀνεκρότησε· καὶ πάλιν ὁ Ἀντώνιος ἐπῆγε, καὶ πάλιν ἐκεῖνος 5 ἀπετρίβετο. Καὶ πολὺν χρόνον οὕτω διαμαχομένων Ἀντωνίῳ μὲν ὀλίγοι τῶν φίλων βιαζομένων, Καίσαρι δὲ ἀρνούμενῳ πᾶς ὁ δῆμος ἐπεκρότει μετὰ βοῆς· ὃ καὶ θαυμαστὸν ἦν, ὅτι τοῖς ἔργοις τὰ τῶν βασιλευομένων ὑπομένοντες τοῦνομα τοῦ βασιλέως ὡς κατάλυσιν τῆς 10 ἐλευθερίας ἔφευγον. Ἀνέστη μὲν οὖν ὁ Καῖσαρ ἀχθεσθεῖς ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ τὸ ἱμάτιον ἀπάγων ἀπὸ τοῦ τραχήλου τῷ βουλομένῳ παρέχειν τὴν σφαγὴν ἐβόα. Τὸν δὲ στέφανον ἐνὶ τῶν ἀνδριάντων αὐτοῦ περιτεθέντα δῆμαρχοὶ τινες κατέσπασαν, οὓς ὁ δῆμος εὐφημῶν 15 μετὰ κρότου παρείπετο, Καῖσαρ δὲ τῆς ἀρχῆς ἀπέστησεν.

XIII. Ταῦτα τοὺς περὶ Βροῦτον καὶ Κάσσιον ἐπέφρασε· καὶ τῶν φίλων τοὺς πιστοὺς καταλέγοντες ἐπὶ τὴν προᾶξιν ἐσκέπτοντο περὶ Ἀντωνίου. Τῶν δὲ ἄλλων προσιεμένων τὸν ἄνδρα Τρεβώνιος ἀντεῖπεν· ἔφη γὰρ 20 ὑφ' ὃν χρόνον ἀπήντων ἐξ Ἰβηρίας ἐπανιόντι Καίσαρι, τοῦ Ἀντωνίου συσκηνοῦντος αὐτῷ καὶ συνοδεύοντος, ἄφασθαι τῆς γνώμης ἀτρέμα πῶς καὶ μετ' εὐλαβείας, τὸν δὲ νοῆσαι μὲν, οὐ δέξασθαι δὲ τὴν πείραν, οὐ μὴν οὐδὲ πρὸς Καίσαρα κατειπεῖν, ἀλλὰ πιστῶς κατασιωπῆ- 25 σαι τὸν λόγον. Ἐκ τούτου πάλιν ἐβουλεύοντο Καίσαρα κτείναντες ἐπισφάττειν Ἀντωνίου· ἐκώλυσε δὲ Βροῦτος, ἀξιώων τὴν ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῶν δικαίων τολμωμένην προᾶξιν εἰλικρινῆ καὶ καθαρὰν ἀδικίας εἶναι. Φοβούμενοι δὲ τὴν τε φώμην τοῦ Ἀντωνίου καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς 30 ἀξίωμα, τάττουσιν ἐπ' αὐτὸν ἐνόους τῶν ἐκ τῆς συνωμοσίας, ὅπως, ὅταν εἰσὶν Καῖσαρ εἰς τὴν βουλήν καὶ μέλλῃ

δραῖσθαι τὸ ἔργον, ἔξω διαλεγόμενοι τι καὶ σπουδάζοντες κατέχουσιν αὐτόν.

XIV. Τούτων δὲ πραττομένων ὡς συνετέθη, καὶ πε-
 σόντος ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Καίσαρος, εὐθύς μὲν ὁ Ἀντώ-
 5 νιος ἐσθῆτα θεράποντος μεταλαβὼν ἔκρουσεν αὐτόν. Ὡς
 δ' ἔγνω τοὺς ἄνδρας ἐπιχειροῦντας μὲν οὐδενί, συνη-
 θροισμένους δὲ εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἔπεισε καταβῆναι
 λαβόντας ὄμηρον παρ' αὐτοῦ τὸν υἱόν· καὶ Κάσσιον
 μὲν αὐτὸς ἐδείπνισε, Βροῦτον δὲ Λέπιδος. Συναγαγῶν 9
 10 δὲ βουλὴν αὐτὸς μὲν ὑπὲρ ἀμνηστίας εἶπε καὶ διανομῆς
 ἐπαρχιῶν τοῖς περὶ Κάσσιον καὶ Βροῦτον, ἣ δὲ σύγκλη-
 τος ἐκύρωσε ταῦτα καὶ τῶν ὑπὸ Καίσαρος γεγονότων
 ἐψηφίσαντο μηδὲν ἀλλάττειν. Ἐξῆι δὲ τῆς βουλῆς λαμ-
 πρότατος ἀνθρώπων ὁ Ἀντώνιος, ἀνηρηκέναι δοκῶν ἐμ-
 15 φύλιον πόλεμον καὶ πράγμασι δυσκολίας ἔχουσι καὶ τα-
 ραχὰς οὐ τὰς τυχούσας ἐμφρονέστατα κερηῆσθαι καὶ
 πολιτικώτατα. Τούτων μὲντοι ταχὺ τῶν λογισμῶν ἐξέ-
 σεισεν αὐτὸν ἢ παρὰ τῶν ὄχλων δόξα, πρῶτον ἐλπίσαντα
 βεβαίως ἔσεσθαι Βρούτου καταλυθέντος. Ἐτυχε μὲν
 20 οὖν ἐκκομιζομένου Καίσαρος, ὥσπερ ἔθος ἦν, ἐν ἀγορᾷ
 διεξιῶν ἐγκώμιον· ὁρῶν δὲ τὸν δῆμον ὑπερφνωῶς ἀγό-
 μενον καὶ κηλούμενον ἐνέμιξε τοῖς ἐπαίνοις οἶκτον ἅμα
 καὶ δεινῶσιν ἐπὶ τῷ πάθει, καὶ τῷ λόγῳ τελευτῶντι τοὺς
 τε χιτωνίσκους τοῦ τεθνηκότος ἤμαγμένους καὶ διακε-
 25 κομμένους τοῖς ξίφεσιν ἀνασείων, καὶ τοὺς εἰργασμένους
 ταῦτα καλῶν παλαμναίους καὶ ἀνδροφόνους, τοσοῦτου
 ὀργῆς ἐνέβαλε τοῖς ἀνθρώποις, ὥστε τὸ μὲν σῶμα τοῦ
 Καίσαρος ἐν ἀγορᾷ καθαρίσαι συννευκαμένους τὰ βιά-
 θρα καὶ τὰς τραπέζας, ἀρπάζοντας δὲ τοὺς ἀπὸ τῆς πυ-
 30 ρᾶς δαλοὺς ἐπὶ τὰς οἰκίας θεῖν τῶν ἀπεκτονότων καὶ
 προσμάχεσθαι.

XV. Διὰ ταῦτα τῶν περὶ Βρούτου ἐκ τῆς πόλεως

ὑπελθόντων οἳ τε φίλοι τοῦ Καίσαρος συνίσταντο πρὸς τὸν Ἀντώνιον, ἧ τε γυνὴ Καλπουρνία πιστεύσασα τῶν χρημάτων τὰ πλεῖστα κατέθετο πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς οἰκίας, εἰς λόγον τὰ σύμπαντα τετρακισχιλίων ταλάντων. Ἔλαβε δὲ καὶ τὰ βιβλία τοῦ Καίσαρος, ἐν οἷς ὑπομνή- 5 ματα τῶν κεκριμένων καὶ δεδογμένων ἦν ἀναγεγραμμένα· καὶ τούτοις παρεγγράφων οὓς ἐβούλετο, πολλοὺς μὲν ἄρχοντας ἀπεδείκνυε, πολλοὺς δὲ βουλευτάς, ἐνίους δὲ καὶ κατῆγε πεφυγαδευμένους καὶ καθειρωγμένους ἔλυνε, ὡς δὴ ταῦτα τῷ Καίσαρι δόξαντα. Διὸ τούτους 10 ἅπαντας ἐπισκώπτοντες οἱ Ῥωμαῖοι Χαρωνίτας ἐκάλουν· ἐλεγχόμενοι γὰρ εἰς τοὺς τοῦ νεκροῦ κατέφευγον ὑπομνηματισμούς. Καὶ τᾶλλα δὲ ἔπραττεν αὐτοκρατορικῶς ὁ Ἀντώνιος, αὐτὸς μὲν ὑπατεύων, τοὺς δὲ ἀδελφοὺς ἔχων συνάρχοντας, Γάϊον μὲν στρατηγόν, Λεύκιον δὲ 15 δῆμαρχον.

XVI. Ἐνταῦθα δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων ὁ νέος ἀφικνεῖται Καίσαρ εἰς Ῥώμην, ἀδελφιδοῦς μὲν ὢν τοῦ τεθνηκότος υἱός, ὡς εἴρηται, κληρονόμος δὲ τῆς οὐσίας ἀπολελειμμένος, ἐν Ἀπολλωνίᾳ δὲ διατρίβων ὑφ' ὃν 20 χρόνον ἀνήρητο Καίσαρ. Οὗτος εὐθύς Ἀντώνιον, ὡς δὴ πατρῶον φίλον, ἀσπασάμενος τῶν παρακαταθηκῶν ἐμέμνητο. Καὶ γὰρ ὄφειλε Ῥωμαίων ἐκάστῳ δραχμὰς ἑβδομήκοντα πέντε δοῦναι, Καίσαρος ἐν ταῖς διαθήκαις γράψαντος. Ἀντώνιος δὲ τὸ μὲν πρῶτον ὡς μεираκίου 25 καταφρονῶν ἔλεγεν οὐχ ὑγιαίνειν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ φρενῶν ἀγαθῶν καὶ φίλων ἔρημον ὄντα φορτίον ἀβάστακτον αἰρεσθαι τὴν Καίσαρος διαδοχὴν· μὴ πειθομένου δὲ τούτοις, ἀλλ' ἀπαιτοῦντος τὰ χρήματα, πολλὰ καὶ λέγων πρὸς ὕβριν αὐτοῦ καὶ πράττων διετέλει. Δημαρ- 30 χίαν τε γὰρ ἐνέστη μειόντι, καὶ δίφρον χρυσοῦν τοῦ πατρὸς, ὡς περ ἐψήφιστο, τιθέντος ἠπειλήσεν εἰς φυλα-

κην ἀπάξειν, εἰ μὴ παύσαιτο δημαγωγῶν. Ἐπεὶ μέντοι Κικέρωνι δούς ἑαυτὸν ὁ νεανίας καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι τὸν Ἀντώνιον ἐμίσουν, δι' ἐκείνων μὲν ᾠκειοῦτο τὴν βουλὴν, αὐτὸς δὲ τὸν δῆμον ἀνελάμβανε καὶ τοὺς στρα-
 5 τιώτας ἀπὸ τῶν κατοικιῶν συνῆγε, δείσας ὁ Ἀντώνιος εἰς λόγους αὐτῷ συνῆλθεν ἐν Καπιτωλίῳ, καὶ διηλλάγησαν. Εἶτα κοιμώμενος ἐκείνης τῆς νυκτὸς ὄψιν εἶδεν ἄτοπον ὁ Ἀντώνιος. Ἐδόκει γὰρ αὐτοῦ τὴν δεξιὰν χεῖρα βεβλήσθαι κεραινῷ. Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας ἐνέπεσε
 10 λόγος, ὡς ἐπιβουλεύοι Καῖσαρ αὐτῷ. Καῖσαρ δὲ ἀπε-92
 λογεῖτο μὲν, οὐκ ἐπειθε δέ· καὶ πάλιν ἦν ἐνεργὸς ἢ ἐχθρα, καὶ περιθέοντες ἀμφοτέροι τὴν Ἰταλίαν τὸ μὲν ἰδρυσμένον ἐν ταῖς κατοικίαις ἤδη τοῦ στρατιωτικοῦ με-
 γάλους ἀνίστασαν μισθοῖς, τὸ δ' ἐν ὄπλοις ἔτι τεταγμέ-
 15 νον ὑποφθάνοντες ἀλλήλους προσήγοντο.

XVII. Τῶν δ' ἐν τῇ πόλει Κικέρων μέγιστον δυνά-
 μενος καὶ παροξύνων ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον ἅπαντας ἀν-
 θρώπους, τέλος ἐπεισε τὴν βουλὴν ἐκείνον μὲν πολέμιον
 ψηφίσασθαι, Καῖσαρι δὲ ῥαβδουχίαν πέμψαι καὶ στρα-
 20 τηρικὰ κόσμια, Πάνσαν δὲ καὶ Ἴριτιον ἀποστέλλειν ἐξε-
 λῶντας Ἀντώνιον ἐκ τῆς Ἰταλίας. Οὗτοι δὲ ἦσαν ὑπα-
 τοι τότε καὶ συμβαλόντες Ἀντωνίῳ περὶ πόλιν Μυτίνην,
 Καῖσαρος παρόντος καὶ συμμαχομένου, τοὺς μὲν πολε-
 25 μίους ἐνίκων, αὐτοὶ δὲ ἀπέθανον. Φεύγοντι δὲ Ἀντω-
 νίῳ πολλὰ συνέπιπτε τῶν ἀπόρων, ὁ δὲ λιμὸς ἀπορώ-
 τατον. Ἀλλὰ φύσει παρὰ τὰς κακοπραγίας ἐγίνετο βέλ-
 τιστος ἑαυτοῦ καὶ δυστυχῶν ὁμοιότατος ἦν ἀγαθῷ, κοι-
 νοῦ μὲν ὄντος τοῦ αἰσθάνεσθαι τῆς ἀρετῆς τοῖς δι' ἀπο-
 30 ρίαν τινὰ σφαλλομένοις, οὐ μὴν ἀπάντων ἃ ζηλοῦσι μι-
 ταῖς μεταβολαῖς, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐνίων τοῖς ἔθεσιν ἐν-
 διδόντων ὑπὸ ἀσθενείας καὶ θραυομένων τὸν λογισμόν.

Ὁ δ' οὖν Ἀντώνιος τότε θαυμαστὸν ἦν παράδειγμα τοῖς στρατιώταις ἀπὸ τρυφῆς τοσαύτης καὶ πολυτελείας ὕδωρ τε πίνων διεφθαρμένον εὐκόλως καὶ καρπούς ἀγρίους καὶ ῥίζας προσφερόμενος. Ἐβρώθη δὲ καὶ φλοιός, ὡς λέγεται, καὶ ζώων ἀγεύστων πρότερον ἤψαντο τὰς Ἄλ- 5 πεις ὑπερβάλλοντες.

XVIII. Ἦν δὲ ὁρμὴ τοῖς ἐπέκεινα στρατεύμασιν ἐν-
 τυχεῖν, ὧν Λέπιδος ἦρχε, φίλος εἶναι δοκῶν Ἀντωνίου
 καὶ πολλὰ τῆς Καίσαρος φιλίας ἀπολελανκέναι δι' αὐ-
 τόν. Ἐλθὼν δὲ καὶ παραστρατοπεδεύσας πλησίον, ὡς 10
 οὐθὲν ἀπῆντα φιλάνθρωπον, ἔγνω παραβαλέσθαι. Καὶ
 κόμη μὲν ἀτημελῆς καὶ βαθὺς πώγων μετὰ τὴν ἦτταν
 εὐθύς ἦν αὐτῷ καθειμένος, λαβὼν δὲ φαιὸν ἱμάτιον ἐγ-
 γὺς προσῆγε τῷ χάρακι τοῦ Λεπίδου καὶ λέγειν ἤρξατο.
 Πολλῶν δὲ καὶ πρὸς τὴν ὄψιν ἐπικλωμένων καὶ τοῖς λό- 15
 γοις ἀγομένων, δεῖσας ὁ Λέπιδος τὰς σάλπιγγας ἐκέλευσε
 συνηγούσας ἀφελέσθαι τὸ κατακούεσθαι τὸν Ἀντώνιον.
 Οἱ δὲ στρατιῶται μᾶλλον ὄκτειραν καὶ διελέγοντο κρύ-
 φα, Δαίλιον καὶ Κλώδιον ἀποστείλαντες πρὸς αὐτὸν
 ἐσθῆτας λαβόντας ἐταιρευομένων γυναικῶν, οἱ τὸν Ἀν- 20
 τώνιον ἐκέλευον ἐπιχειρεῖν θαρροῦντα τῷ χάρακι· πολ-
 λούς γὰρ εἶναι δεξομένους καὶ τὸν Λέπιδον, εἰ βούλοιο,
 κτενοῦντας. Ἀντώνιος δὲ Λεπίδου μὲν οὐκ εἶασεν ἄψα-
 σθαι, μεθ' ἡμέραν δὲ τὸν στρατὸν ἔχων ἀπεπειρᾶτο τοῦ
 ποταμοῦ. Καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐμβὰς ἐπορεύετο πρὸς τὴν 25
 ἀντιπέρας ὄχθην, ὁρῶν ἤδη πολλοὺς τῶν Λεπίδου στρα-
 τιωτῶν τὰς τε χεῖρας ὀρέγοντας αὐτῷ καὶ τὸν χάρακα
 διασπῶντας. Εἰσελθὼν δὲ καὶ κρατήσας ἀπάντων ἡμε-
 ρώτατα Λεπίδῳ προσηνέχθη. Πατέρα γὰρ προσηγόρευ-
 σεν αὐτὸν ἀσπασάμενος· καὶ τῷ μὲν ἔργῳ πάντων αὐ- 30
 τὸς ἦν κύριος, ἐκείνῳ δ' ὄνομα καὶ τιμὴν αὐτοκράτορος
 διετέλει φυλάττων. Τοῦτο καὶ Πλάγκον αὐτῷ Μουνά-

τιον ἐποίησε προσθέσθαι, καθήμενον οὐ πρόσω μετὰ
 συχνῆς δυνάμεως. Οὕτω δὲ μέγας ἀρθεῖς αὐτίς ὑπερ-
 ἔβαλε τὰς Ἄλπεις, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἄγων ἑπτακαίδεκα
 τέλη πεζῶν σὺν αὐτῷ καὶ μυρίους ἵππεῖς· χωρὶς δὲ
 5 φρουρὰν Γαλατίας ἕξ τάγματα λελοιπίει μετὰ Οὐαρίου
 τινὸς τῶν συνήθων καὶ συμποτῶν, ὃν Κοτύλωνα προσ-
 ηγόρευον.

XIX. Καῖσαρ δὲ Κικέρωνι μὲν οὐκέτι προσεῖχε, τῆς
 ἔλευθερίας ὄρων περιεχόμενον, Ἀντώνιον δὲ προῦκα-9
 10 λείτο διὰ τῶν φίλων εἰς διαλύσεις. Καὶ συνελθόντες οἱ
 τρεῖς εἰς νησιδα ποταμῷ περιρροομένην ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας
 συνήδρευσαν. Καὶ τᾶλλα μὲν ἐπιεικῶς ὠμολογεῖτο, καὶ
 διενείμαντο τὴν σύμπασαν ἀρχὴν ὥσπερ οὐσίαν πατρῶαν
 ἀλλήλοις, ἣ δὲ περὶ τῶν ἀπολουμένων ἀνδρῶν ἀμφισ-
 15 βήτησις αὐτοῖς πλεῖστα πράγματα παρέσχε, τοὺς μὲν
 ἐχθροὺς ἀνελεῖν ἐκάστου, σῶσαι δὲ τοὺς προσήκοντας
 ἀξιούντος. Τέλος δὲ τῇ πρὸς τοὺς μισουμένους ὀργῇ
 καὶ συγγενῶν τιμὴν καὶ φίλων εὐνοίαν προέμενοι, Κικέρ-
 ρωνος μὲν Ἀντωνίῳ Καῖσαρ ἐξέστη, τούτῳ δὲ Ἀντώ-
 20 νιος Λευκίου Καῖσαρος, ὃς ἦν θεῖος αὐτῷ πρὸς μητρός·
 ἐδόθη δὲ καὶ Λεπίδῳ Παῦλον ἀνελεῖν τὸν ἀδελφόν· οἱ
 δὲ φασιν ἐκστῆναι τοῦ Παύλου τὸν Λέπιδον ἐκείνοις
 ἀποθανεῖν αὐτὸν αἰτησαμένοις. Οὐδὲν ὠμότερον οὐδὲ
 ἀγριώτερον τῆς διαμείψεως ταύτης δοκῶ γενέσθαι. Φό-
 25 νων γὰρ ἀντικαταλασσομένοι φόνους ὁμοίως μὲν οἷς
 ἐλάμβανον ἀνῆρουν οὓς ἐδίδοσαν, ἀδικώτεροι δὲ περὶ
 τοὺς φίλους ἦσαν, οὓς ἀπεκτείνυσαν μηδὲ μισοῦντες.

XX. Ἐπὶ δ' οὖν ταῖς διαλλαγαῖς ταύταις οἱ στρα-
 τιῶται περιστάντες ἠξίουσαν καὶ γάμῳ τινὶ τὴν φιλίαν
 30 συνάψαι Καῖσαρα, λαβόντα τὴν Φουλβίας τῆς Ἀντωνίου
 γυναικὸς θυγατέρα Κλωδίαν. Ὁμολογηθέντος δὲ καὶ
 τούτου τριακόσιοι μὲν ἐκ προγραφῆς ἐθανατώθησαν ὑπ'

αὐτῶν· Κικέρωνος δὲ σφαγέντος ἐκέλευσεν Ἀντώνιος τὴν τε κεφαλὴν ἀποκοπῆναι καὶ τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν, ἢ τοὺς κατ' αὐτοῦ λόγους ἔγραψε. Καὶ κομισθέντων ἐθεῶτο γεγηθῶς καὶ ἀνακαγχάζων ὑπὸ χαρᾶς πολλάκις· εἶτα ἐμπλησθεὶς ἐκέλευσεν ὑπὲρ τοῦ βήματος ἐν ἀγορᾷ 5 τεθῆναι, καθάπερ εἰς τὸν νεκρὸν ὑβρίζων, οὐχ αὐτὸν ἐνυβρίζοντα τῇ τύχῃ καὶ καταισχύνοντα τὴν ἐξουσίαν ἐπιδεικνύμενος. Ὁ δὲ θεῖος αὐτοῦ Καῖσαρ ζητούμενος καὶ διωκόμενος κατέφυγε πρὸς τὴν ἀδελφὴν. Ἡ δέ, τῶν σφαγέων ἐπιστάντων καὶ βιαζομένων εἰς τὸ δωματίον 10 αὐτῆς, ἐν ταῖς θύραις στᾶσα καὶ διασχοῦσα τὰς χεῖρας ἐβόα πολλάκις· „Οὐκ ἀποκτενεῖτε Καίσαρα Λεύκιον, ἐὰν μὴ πρότερον ἐμὲ ἀποκτείνητε τὴν τὸν αὐτοκράτορα τεκοῦσαν.“ Ἐκείνη μὲν οὖν τοιαύτη γενομένη διέκλεψε καὶ διέσωσε τὸν ἀδελφόν.

15

XXI. Ἦν δὲ καὶ τὰ πολλὰ Ῥωμαίοις ἐπαχθῆς ἡ τῶν τριῶν ἀρχή· καὶ τὸ πλεῖστον ὁ Ἀντώνιος τῆς αἰτίας εἶχε, πρεσβύτερος μὲν ὢν Καῖσαρος, Λεπίδου δὲ δυνατώτερος, εἰς δὲ τὸν βίον ἐκείνον ἀνθὶς τὸν ἠδυπαθῆ καὶ ἀκόλαστον, ὡς πρῶτον ἀνεχάλτισε τῶν πραγμάτων, 20 ἐκκεχυμένος. Προσῆν δὲ τῇ κοινῇ κακοδοξίᾳ τὸ διὰ τὴν οἰκίαν οὐ μικρὸν μῖσος, ἦν ὤκει, Πομπηίου τοῦ Μεγάλου γενομένην, ἀνδρὸς οὐχ ἥττον ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ τῷ τεταγμένως καὶ δημοτικῶς διαιτᾶσθαι θαυμασθέντος ἢ διὰ τοὺς τρεῖς θριάμβους. Ἦχθοντο γὰρ ὄρωντες 25 αὐτὴν τὰ πολλὰ κεκλεισμένην μὲν ἡγεμόσι καὶ στρατηγοῖς καὶ πρέσβεισι, ὠθουμένοις πρὸς ὕβριν ἀπὸ τῶν θυρῶν, μεστὴν δὲ μίμων καὶ θαυματοποιῶν καὶ κολάκων κραιπαλώντων, εἰς οὓς τὰ πλεῖστα κατανηλίσκετο τῶν χρημάτων τῷ βιαιοτάτῳ καὶ χαλεπωτάτῳ τρόπῳ πο- 30 ριζομένων. Οὐ γὰρ μόνον ἐπώλουν οὐσίας τῶν φονευομένων, ἐπισυκοφαντοῦντες οἰκείους καὶ γυναῖκας αὐτῶν,

οὐδὲ τελῶν πᾶν ἐκίνησαν γένος, ἀλλὰ καὶ παρὰ ταῖς Ἑστιάσι πνυθόμενοι παρθένους παρακαταθήκας τινὰς κείσθαι καὶ ξένων καὶ πολιτῶν ἔλαβον ἐπελθόντες. Ὡς δὲ οὐδὲν ἦν ἱκανὸν Ἀντωνίῳ, Καῖσαρ ἠξίωσε νε-
 5 μασθαι τὰ χρήματα πρὸς αὐτόν. Ἐνείμαντο δὲ καὶ τὸν στρατόν, ἐπὶ Βροῦτον καὶ Κάσσιον εἰς Μακεδονίαν στρα- 925
 τεύοντες ἀμφοτέρω, Λεπίδῳ δὲ τὴν Ῥώμην ἐπέτρεψαν.

XXII. Ὡς μέντοι διαβάντες ἦψαντο πολέμου καὶ παρεστρατοπέδευσαν τοῖς πολεμίοις, Ἀντωνίου μὲν ἀν-
 10 τιτεταγμένου Κασσίῳ, Βρούτῳ δὲ Καίσαρος, οὐδὲν ἔργον ἐφάνη μέγα τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' Ἀντώνιος ἦν ὁ νικῶν πάντα καὶ κατορθῶν. Τῇ μὲν γε προτέρᾳ μάχῃ Καῖσαρ ὑπὸ Βρούτου κατὰ κράτος ἠττηθεὶς ἀπέβαλε τὸ στρατόπεδον καὶ μικρὸν ἔφθη τοὺς διώκοντας ὑπεκφυ-
 15 γών· ὡς δὲ αὐτὸς ἐν τοῖς ὑπομνήμασι γέγραφε, τῶν φίλων τινὸς ὄναρ ἰδόντος ἀνεχώρησε πρὸ τῆς μάχης. Ἀντώνιος δὲ Κάσσιον ἐνίκησε· καίτοι γεγράφασιν ἔνιοι μὴ παραγενέσθαι τῇ μάχῃ τὸν Ἀντώνιον, ἀλλὰ προσγε-
 νέσθαι μετὰ τὴν μάχην ἤδη διώκουσι. Κάσσιον δὲ Πίν-
 20 δαρος τῶν πιστῶν τις ἀπελευθέρων αὐτοῦ δεομένου καὶ κελεύοντος ἔσφαξεν· οὐ γὰρ ἔγνω νευικηκότα Βροῦτον. Ὀλίγων δὲ ἡμερῶν διαγενομένων πάλιν ἐμαχέσαντο· καὶ Βροῦτος μὲν ἠττηθεὶς ἑαυτὸν ἀνεῖλεν, Ἀντώνιος δὲ τῆς νίκης ἠνέγκατο τῇ δόξῃ τὸ πλεῖστον, ἅτε δὴ καὶ
 25 νοσοῦντος τοῦ Καίσαρος. Ἐπιστὰς δὲ τῷ Βρούτῳ νεκρῷ μικρὰ μὲν ἀνείδισεν ὑπὲρ τῆς Γαῖου τοῦ ἀδελφοῦ τελευτῆς, ἀνηρόκει γὰρ ἐκεῖνον ὁ Βροῦτος ἐν Μακεδο-
 νίᾳ Κικέρωνι τιμωρῶν, φήσας δὲ μᾶλλον Ὀρτήσιον ἢ Βροῦτον αἰτιασθαι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σφαγῆς Ὀρτήσιον
 30 μὲν ἐκέλευσεν ἐπισφάξαι τῷ μνήματι, Βρούτῳ δὲ τὴν αὐτοῦ φοινικίδα πολλῶν χρημάτων ἀξίαν οὔσαν ἐπέροριψε, καὶ τῶν ἀπελευθέρων τινὲ τῶν ἑαυτοῦ προσέταξε τῆς τα-

φῆς ἐπιμεληθῆναι. Τοῦτον ὕστερον γνοὺς οὐ συγκατα-
καύσαντα τὴν φοινικίδα τῷ νεκρῷ καὶ πολλὰ τῆς εἰς τὴν
ταφὴν δαπάνης ὑψηρομένον ἀπέκτεινεν.

XXIII. Ἐκ τούτου Καῖσαρ μὲν εἰς Ῥώμην ἐκομίζετο,
δοκῶν οὐ περιέσεσθαι πολὺν χρόνον ἐκ τῆς ἀρρωστίας, 5
Ἀντώνιος δὲ τὰς πρὸς ἑω πάσας ἐπαρχίας ἀργυρολογή-
σων διέβαινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, πολλὴν στρατιὰν ἄγων·
ὑπεσχημένοι γὰρ ἐκάστῳ στρατιώτῃ δραχμὰς πεντακισ-
χιλίας ἐδέοντο συντουωτέρου χρηματισμοῦ καὶ δασμο-
λογίας. Τοῖς μὲν οὖν Ἑλλησιν οὐκ ἄτοπος οὐδὲ φορτι- 10
κὸς συνηνέχθη τό γε πρῶτον, ἀλλὰ καὶ τὸ παῖζον αὐτοῦ
πρὸς ἀκροάσεις φιλολόγων καὶ θεὰς ἀγώνων καὶ μνή-
σεις ἔτρεπε, καὶ περὶ τὰς κρίσεις ἦν ἐπιεικής, καὶ φιλέλ-
λην ἀκούων ἔχαιρεν, ἔτι δὲ μᾶλλον φιλαθῆναιος προσ-
αγορευόμενος, καὶ τῇ πόλει πλείστας δωρεὰς ἔδωκε. Βου- 15
λομένων δέ τι καὶ Μεγαρέων καλὸν ἀντεπιδείξασθαι
ταῖς Ἀθήναις καὶ τὸ βουλευτήριον ἰδεῖν αὐτὸν ἀξιω-
σάντων ἀναβὰς καὶ θεασάμενος, ὡς ἐπυνθάνοντο, τί δο-
κοίη „Μικρὸν μὲν“ ἔφη „σαπρὸν δέ.“ [Πρὸς δὲ] καὶ
τὸν τοῦ Πυθίου νεῶν κατεμέτρησεν ὡς συντελέσων 20
τοῦτο γὰρ ὑπέσχετο πρὸς τὴν σύγκλητον.

XXIV. Ἐπεὶ δὲ Λεύκιον Κηνσωρῖνον ἐπὶ τῆς Ἑλλά-
δος καταλιπὼν εἰς Ἀσίαν διέβη καὶ τῶν ἐκεῖ πλούτων
ἤψατο, καὶ βασιλεῖς ἐπὶ θύρας ἐφοίτων καὶ βασιλέων
γυναῖκες ἀμιλλώμεναι δωρεαῖς πρὸς ἀλλήλας καὶ κάλλε- 25
σιν ἐφθείροντο πρὸς αὐτόν, ἐν Ῥώμῃ δὲ Καῖσαρος στά-
σει καὶ πολέμοις ἀποτρυχομένου πολλὴν αὐτὸς ἄγων
σχολὴν καὶ εἰρήνην ἀνεκκυκλεῖτο τοῖς πάθεσιν εἰς τὸν
συνήθη βίον, Ἀναξήνορες δὲ κιθαρῳδοὶ καὶ Ξοῦθοι χο-
ραῦλαι καὶ Μητροδώρος τις ὄρχηστὴς καὶ τοιοῦτος ἄλ- 30
λος Ἀσιανῶν ἀκροαμάτων θίασος, ὑπερβαλλομένων λα-
μυρία καὶ βωμολογία τὰς ἀπὸ τῆς Ἰταλίας κῆρας, εἰσερ-

ρύη καὶ διώκει τὴν ἀυλήν, οὐδὲν ἦν ἀνεκτόν, εἰς ταῦτα φορομένων ἀπάντων. Ἡ γὰρ Ἀσία πᾶσα, καθάπερ ἡ 926
 Σοφόκλειος ἐκείνη πόλις, ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων ἔγεμεν,
 ὁμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων.

- 5 Εἰς γοῦν Ἐφεσον εἰσιόντος αὐτοῦ γυναῖκες μὲν εἰς Βάκ-
 χας, ἄνδρες δὲ καὶ παῖδες εἰς Σατύρους καὶ Πᾶνας
 ἡγοῦντο διεσκευασμένοι, κιττοῦ δὲ καὶ θύρσων καὶ ψαλ-
 τηρίων καὶ συρίγγων καὶ αὐλῶν ἢ πόλις ἦν πλέα, Διό-
 νυσον αὐτὸν ἀνακαλουμένων χαριδότην καὶ μειλίχιον.
- 10 Ἦν γὰρ ἀμέλει τοιοῦτος ἐνίοις, τοῖς δὲ πολλοῖς ὠμωστῆς
 καὶ ἀγριώνιος. Ἀφηρεῖτο γὰρ εὐγενεῖς ἀνθρώπους τὰ
 ὄντα μαστιγίαις καὶ κόλαξι χαριζόμενος. Πολλῶν δὲ καὶ
 ζώντων ὡς τεθνηκότων αἰτησάμενοί τινες οὐσίας ἔλα-
 βον. Ἄνδρὸς δὲ Μάγνητος οἶκον ἐδωρήσατο μαγείρω
 15 περὶ ἔν, ὡς λέγεται, δεῖπνον εὐδοκιμήσαντι. Τέλος δέ,
 ταῖς πόλεσι δεύτερον ἐπιβάλλοντος φόρον, ἐτόλμησεν
 Ἐβρέας ὑπὲρ τῆς Ἀσίας λέγων εἰπεῖν ἀγοραῖως μὲν
 ἐκεῖνα καὶ πρὸς τὸν Ἀντωνίου ζῆλον οὐκ ἀηδῶς, „Εἰ δύ-
 νασαι δις λαβεῖν ἐνὸς ἐνιαυτοῦ φόρον, δύνασαι καὶ δις
 20 ἡμῖν ποιήσασθαι θέρος καὶ δις ὁπώραν“ πρακτικῶς δὲ
 καὶ παραβόλως συναγαγών, ὅτι μυριάδας εἴκοσι ταλάν-
 των ἢ Ἀσία δέδωκε „ταῦτα“ εἶπεν „εἰ μὲν οὐκ εἴληφας,
 ἀπαίτει παρὰ τῶν λαβόντων· εἰ δὲ λαβὼν οὐκ ἔχεις,
 ἀπολώλαμεν.“ Ἐτρέψατο τούτῳ δεινῶς τὸν Ἀντωνίου·
 25 ἡγνῶει γὰρ τὰ πολλὰ τῶν γιγνομένων, οὐχ οὔτω ῥάθυ-
 μος ὢν, ὡς δι’ ἀπλότητα πιστεύων τοῖς περὶ αὐτόν.
 Ἐνῆν γὰρ ἀπλότης τῷ ἦθει καὶ βραδεῖα μὲν αἰσθησις,
 αἰσθανομένῳ δὲ τῶν ἀμαρτανομένων ἰσχυρὰ μετάνοια
 καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔξομολόγησις τοὺς ἀγνωμονηθέντας,
 30 μέγεθος δὲ καὶ περὶ τὰς ἀμοιβὰς καὶ περὶ τὰς τιμωρίας.
 Μᾶλλον γε μὴν ἐδόκει χαριζόμενος ἢ κολάζων ὑπερβάλ-
 λειν τὸ μέτρον. Ἡ δὲ περὶ τὰς παιδίας καὶ τὰς ἐπισκώ-

ψεις ὕβρις ἐν αὐτῇ τὸ φάρμακον εἶχεν. Ἀντισκῶσαι γὰρ ἐξῆν καὶ ἀνθυβρίσαι, καὶ γελώμενος οὐχ ἦττον ἢ γελῶν ἔχαιρε. Καὶ τοῦτο διελυμήνατο τὰ πολλὰ τῶν πραγμάτων. Τοὺς γὰρ ἐν τῷ παίξειν παρρησιαζομένους οὐκ ἂν οἰήθεις σπουδάζοντας κολακεύειν αὐτὸν ἠλόσκετο 5 ῥαδίως ὑπὸ τῶν ἐπαίνων, ἀγνοῶν ὅτι τὴν παρρησίαν τινὲς ὡς ὑποστῦφον ἠδυσμα τῇ κολακείᾳ παραμιγνύντες ἀφήρουν τὸ πλήσμιον, τῇ παρὰ τὴν κύλικα θρασύτητι καὶ λαλιᾷ διαμηχανώμενοι τὴν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὕφεισιν καὶ συγκατάθεσιν μὴ πρὸς χάριν ὀμιλούντων, 10 ἀλλὰ τῷ φρονεῖν ἠτιωμένων φαίνεσθαι.

XXV. Τοιοῦτῳ δ' οὖν ὄντι τὴν φύσιν Ἀντωνίῳ τελευταῖον κακὸν ὁ Κλεοπάτρας ἔρωσ ἐπιγενόμενος καὶ πολλὰ τῶν ἔτι κρυπτομένων ἐν αὐτῷ καὶ ἀτρεμούντων παθῶν ἐγείρας καὶ ἀναβακχεύσας, εἴ τι χρηστὸν ἢ σω- 15 τήριον ὅμως ἀντεῖχεν, ἠφάνισε καὶ προσδιέφθειρεν. Ἀλίσκεται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. Ἀπτόμενος τοῦ Παρθικοῦ πολέμου ἔπεμψε πρὸς αὐτὴν κελεύων εἰς Κιλικίαν ἀπαντῆσαι λόγον ὑφέξουσας ὧν ἐνεκαλεῖτο τοῖς περὶ Κάσσιον δοῦναι πολλὰ καὶ συμβαλέσθαι πρὸς τὸν πόλε- 20 μον. Ὁ δὲ πεμφθεὶς Δέλλιος, ὡς εἶδε τὴν ὄψιν καὶ κατέμαθε τὴν ἐν τοῖς λόγοις δεινότητα καὶ πανουργίαν, εὐθύς αἰσθόμενος, ὅτι κακὸν μὲν οὐδὲ μελλήσει τι ποιεῖν γυναῖκα τοιαύτην Ἀντωνίος, ἔσται δὲ μεγίστη παρ' αὐτῷ, 25 τρέπεται πρὸς τὸ θεραπεύειν καὶ προτρέπεσθαι τὴν Αἰγυπτίαν, τοῦτο δὲ τὸ Ὀμηρικόν, ἐλθεῖν εἰς Κιλικίαν εὐ ἐντύνασαν ἔαυτὴν καὶ μὴ φοβεῖσθαι τὸν Ἀντωνίον, ἠδιστον ἠγεμόνων ὄντα καὶ φιλανθρωπότατον. Ἡ δὲ καὶ Δελλίῳ πεισθεῖσα, καὶ τοῖς πρὸς Καίσαρα καὶ Γναῖον τὸν Πομπηίου παῖδα πρότερον αὐτῇ γενομένοις ἀφ' ὧρας 30 συμβολαίοις τεκμαιρομένη, ῥᾶον ἠλπίζεν ὑπάξεσθαι τὸν Ἀντωνίον. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ αὐτὴν ἔτι κόρην καὶ πραγ-

μάτων ἄπειρον ἔγνωσαν, πρὸς δὲ τοῦτον ἔμελλε φοι-
 τήσῃ ἐν ᾧ μάλιστα καιροῦ γυναιῖκες ὥραν τε λαμπρο-
 τάτην ἔχουσι καὶ τὸ φρονεῖν ἀκμάζουσι. Διὸ πολλὰ μὲν
 5 συνεσκευάσατο δῶρα καὶ χρήματα καὶ κόσμον οἶον εἰκὸς
 ἦν ἀπὸ πραγμάτων μεγάλων καὶ βασιλείας εὐδαίμονος
 κομίζῃν, τὰς δὲ πλείστας ἐν ἑαυτῇ καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν
 μαγγανεύμασι καὶ φίλτροις ἐλπίδας θεμένη παρεγένετο.

XXVI. Πολλὰ δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν φί-
 λων δεχομένη γράμματα καλούντων οὕτω κατεφρόνησε
 10 καὶ κατεγέλασε τοῦ ἀνδρός, ὥστε πλεῖν ἀνὰ τὸν Κύνδνον
 ποταμὸν ἐν πορθμείῳ χρυσοπρύμνῳ, τῶν μὲν ἰστίων
 ἀλουργῶν ἐκπεπετασμένων, τῆς δὲ εἰρεσίας ἀργυραῖς
 κώπαις ἀναφερομένης πρὸς αὐλὸν ἅμα σύριγξι καὶ κιθά-
 ραις συννηροσμένον. Αὐτὴ δὲ κατέκειτο μὲν ὑπὸ σκιαδί
 15 χρυσοπάστῳ κεκοσμημένη γραφικῶς ὥσπερ Ἀφροδίτη,
 παῖδες δὲ τοῖς γραφικοῖς Ἔρωσιν εἰκασμένοι παρ' ἐκά-
 τερον ἐστῶτες ἐρρίπιζον. Ὁμοίως δὲ καὶ θεραπαινίδες
 αἱ καλλιστεῦνουςαι Νηρηίδων ἔχουσαι καὶ Χαρίτων στο-
 λάς, αἱ μὲν πρὸς οἶαξιν, αἱ δὲ πρὸς κάλοις ἦσαν. Ὀδμαί
 20 δὲ θαυμασταὶ τὰς ὄχθας ἀπὸ θυμιαμάτων πολλῶν κατ-
 εἶχον. Τῶν δὲ ἀνθρώπων οἱ μὲν εὐθύς ἀπὸ τοῦ ποτα-
 μοῦ παρωμάρτου ἐκατέρωθεν, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς πόλεως
 κατέβαινον ἐπὶ τὴν θείαν. Ἐκχεομένου δὲ τοῦ κατὰ τὴν
 ἀγορὰν ὄχλου τέλος αὐτὸς ὁ Ἀντώνιος ἐπὶ βήματος καθε-
 25 ζόμενος ἀπελείφθη μόνος. Καὶ τις λόγος ἐχώρει διὰ
 πάντων, ὡς ἡ Ἀφροδίτη κωμάζοι παρὰ τὸν Διόνυσον
 ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἀσίας. Ἐπεμψε μὲν οὖν καλῶν αὐτὴν
 ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἡ δὲ μᾶλλον ἐκείνον ἡξίου πρὸς ἑαυτὴν
 ἦκειν. Εὐθύς οὖν τινὰ βουλόμενος εὐκολίαν ἐπιδεί-
 30 κνυσθαι καὶ φιλοφροσύνην ὑπήκουσε καὶ ἦλθεν. Ἐντυ-
 χῶν δὲ παρασκευῇ λόγου κρείττονι μάλιστα τῶν φώτων
 τὸ πλῆθος ἐξεπλάγη. Τοσαῦτα γὰρ λέγεται καθίεσθαι

καὶ ἀναφαίνεσθαι πανταχόθεν ἅμα, καὶ τοιαύταις πρὸς ἄλληλα κλίσεσι καὶ θέσεσι διακεκοσμημένα καὶ συντεταγμένα πλαισίων καὶ περιφερωῶν τρόπῳ, ὥστε τῶν ἐν ὀλίγοις ἀξιοθεάτων καὶ καλῶν ἐκείνην γενέσθαι τὴν ὄψιν. 5

XXVII. Τῇ δ' ὑστεραία πάλιν ἀνθεστιῶν αὐτὴν ἐφιλοτιμήθη μὲν ὑπερβαλέσθαι τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν ἐμμέλειαν, ἀμφοῖν δὲ λειπόμενος καὶ κρατούμενος ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις πρῶτος ἔσκαπτεν εἰς αὐχμὸν καὶ ἀγροικίαν τὰ παρ' αὐτῷ. Πολὺν δὲ ἡ Κλεοπάτρα καὶ τοῖς 10 σκώμμασι τοῦ Ἀντωνίου τὸν στρατιώτην ἐνορῶσα καὶ βάνανσον, ἐχοῆτο καὶ τούτῳ πρὸς αὐτὸν ἀνειμένως ἤδη καὶ κατατεθαρορηκότως. Καὶ γὰρ ἦν, ὡς λέγουσιν, αὐτὸ μὲν καθ' αὐτὸ τὸ κάλλος αὐτῆς οὐ πάνυ δυσπαράβλητον οὐδὲ οἷον ἐκπληῆξαι τοὺς ἰδόντας, ἀφῆν δ' εἶχεν ἡ συν- 15 διαίτησις ἄφυκτον, ἣ τε μορφή μετὰ τῆς ἐν τῷ διαλέγεσθαι πιθανότητος καὶ τοῦ περιθέοντος ἅμα πως περὶ τὴν ὀμιλίαν ἤθους ἀνέφερε τι κέντρον. Ἡδονὴ δὲ καὶ φθεγγομένης ἐπῆν τῷ ἤχῳ· καὶ τὴν γλωτταν, ὥσπερ ὄργανόν τι πολύχορδον, εὐπετῶς τρέπουσα καθ' ἣν βού- 20 λοιτο διάλεκτον ὀλίγοις παντάπασι δι' ἐρμηνέως ἐνετύγγανε βαρβάροις, τοῖς δὲ πλείστοις αὐτὴ δι' αὐτῆς ἀπεδίδου τὰς ἀποκρίσεις, οἷον Αἰθίοφι, Τρωγλοδύταις, Ἑβραίοις, Ἀραβί, Σύροις, Μήδοις, Παρθυαίοις. Πολ- 25 λῶν δὲ λέγεται καὶ ἄλλων ἐκμαθεῖν γλώττας, τῶν πρὸ αὐτῆς βασιλέων οὐδὲ τὴν Αἰγυπτίαν ἀνασχομένων παραλαβεῖν διάλεκτον, ἐνίων δὲ καὶ τὸ μακεδονίζειν ἐκλιπόντων.

XXVIII. Οὕτω δ' οὖν τὸν Ἀντώνιον ἤρπασεν, ὥστε, πολεμούσης μὲν ἐν Ῥώμῃ Καίσαρι Φουλβίας τῆς γυναι- 30 κὸς ὑπὲρ τῶν ἐκείνου πραγμάτων, αἰωρουμένης δὲ Παρθικῆς στρατιᾶς περὶ τὴν Μεσοποταμίαν, ἣς Λαβιηρὸν

οἱ βασιλέως στρατηγοὶ Παρθικὸν ἀναγορεύσαντες αὐτο- 9
κράτορα Συρίας ἐπιβατεύσειν ἔμελλον, οἴχεσθαι φερό-
μενον ὑπ' αὐτῆς εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐκεῖ δὲ μειρακίου
σχολὴν ἄγοντος διατριβαῖς καὶ παιδιαῖς χρώμενον ἀνα-
5 λίσκειν καὶ καθηδυναθεῖν τὸ πολυτελέστατον, ὡς Ἀν-
τιφῶν εἶπεν, ἀνάλωμα, τὸν χρόνον. Ἦν γάρ τις αὐτοῖς
σύνοδος ἀμιμητοβίων λεγομένη· καὶ καθ' ἡμέραν εἰ-
στιῶν ἀλλήλους ἄπιστόν τινα ποιούμενοι τῶν ἀναλισκο-
μένων ἀμετρίαν. Διηγεῖτο γοῦν ἡμῶν τῷ πάππῳ Λαμ-
10 πρία Φιλώτας ὁ Ἀμφισσεὺς ἰατρός εἶναι μὲν ἐν Ἀλεξαν-
δρεία τότε μανθάνων τὴν τέχνην, γενόμενος δέ τιμι τῶν
βασιλικῶν ὀσοποιῶν συνήθης ἀναπεισθῆναι νέος ὢν
ὑπ' αὐτοῦ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν παρασκευὴν τοῦ
δείπνου θεάσασθαι. Παρειαχθεῖς οὖν εἰς τοῦπανεῖον,
15 ὡς τά τε ἄλλα πάμπολλα ἐώρα καὶ σὺς ἀγρίους ὀπτωμέ-
νους ὀκτώ, θαυμάσαι τὸ πλῆθος τῶν δειπνούντων. Τὸν
δὲ ὀσοποιὸν γελάσαι καὶ εἰπεῖν, ὅτι πολλοὶ μὲν οὐκ εἰ-
σὶν οἱ δειπνοῦντες, ἀλλὰ περὶ δώδεκα· δεῖ δ' ἀκμὴν
ἔχειν τῶν παρατιθεμένων ἕκαστον, ἣν ἀκαρὲς ὦρας μα-
20 ραίνει. Καὶ γὰρ αὐτίκα γένοιτ' ἂν Ἀντωνίου δειπνου
δεηθῆναι καὶ μετὰ μικρόν, ἂν δὲ οὕτω τύχη, παραγα-
γεῖν αἰτήσαντα ποτήριον ἢ λόγου τινὸς ἐμπεσόντος.
Ὅθεν οὐχ ἓν, ἀλλὰ πολλά, φάναι, δεῖπνα συντέτακται·
δυσστόχαστος γὰρ ὁ καιρός. Ταῦτα οὖν ὁ Φιλώτας
25 ἔλεγε, καὶ χρόνου προϊόντος ἐν τοῖς θεραπεύουσι γενέ-
σθαι τὸν πρεσβύτατον τῶν Ἀντωνίου παίδων, ὃν ἐκ
Φουλβίας εἶχε, καὶ συνδειπνεῖν παρ' αὐτῶ· μετὰ τῶν
ἄλλων ἐταίρων ἐπιεικῶς, ὅποτε μὴ δειπνοῖη μετὰ τοῦ
πατρός. Ἰατρὸν οὖν ποτε θρασυνόμενον καὶ πράγματα
30 πολλὰ παρέχοντα δειπνοῦσιν αὐτοῖς ἐπιστομίσαι τοιού-
τῳ σοφίσματι· „Τῷ πως πυρέττοντι δοτέον ψυχρόν·
πᾶς δὲ ὁ πυρέττων πως πυρέττει· παντὶ ἄρα πυρέττοντι

δοτέον ψυχρόν.“ Πληγέντος δὲ τοῦ ἀνθρώπου καὶ σιωπήσαντος, ἤσθέντα τὸν παῖδα γελάσαι καὶ εἰπεῖν „Ταῦτα, ὦ Φιλῶτα, χαρίζομαι πάντα σοι“ δεῖξαντα πολλῶν τινῶν καὶ μεγάλων ἐκπωμαίων μεστήν τράπεζαν. Αὐτοῦ δὲ τὴν μὲν προθυμίαν ἀποδεξαμένου, πόρρω δ' ὄν- 5τος τοῦ νομίζειν ἐξουσίαν εἶναι παιδὶ τηλικούτῳ δωρεῖσθαι τοσαῦτα, μετὰ μικρὸν ἀψάμενόν τινα τῶν παίδων ἐν ἀγγείῳ τὰ ἐκπώματα προσφέρειν καὶ σημήνασθαι κελεύειν. Ἀφοσιουμένου δὲ αὐτοῦ καὶ δεδοικότος λαβεῖν „Τί, ὦ πόνηρε“ φάναι τὸν ἄνθρωπον „ὄκνεῖς; οὐκ 10οἶδας, ὡς ὁ διδοὺς Ἀντωνίου παῖς ἐστίν, ὃ τοσαῦτα πάρεστι χρυσᾶ χαρίσασθαι; Ἐμοὶ μέντοι πειθόμενος πάντα διάμειψαι πρὸς ἀργύριον ἡμῖν· ἴσως γὰρ ἂν καὶ ποθήσειεν ὁ πατήρ ἔνια τῶν παλαιῶν ὄντα καὶ σπουδαζομένων κατὰ τὴν τέχνην ἔργων.“ Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν 15ἔλεγεν ὁ πάππος ἐκάστοτε διηγείσθαι τὸν Φιλῶταν.

XXIX. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα τὴν κολακείαν οὐχ, ὥσπερ ὁ Πλάτων φησί, τετραχῆ, πολλαχῆ δὲ διελοῦσα καὶ σπουδῆς ἀπτομένῳ καὶ παιδιᾷς αἰεὶ τινα καινὴν ἡδονὴν ἐπιφέρουσα καὶ χάριν διηπαιδαγώγει τὸν Ἀντωνίου οὔτε 20νυκτὸς οὔτε ἡμέρας ἀνιεῖσα. Καὶ γὰρ συνεκύβευε καὶ συνέπινε καὶ συνεθήρευε καὶ γυμναζόμενον ἐν ὀπλοῖς ἐθεᾶτο, καὶ νύκτωρ προσισταμένῳ θύραις καὶ θυρίσι δημοτῶν καὶ σκώπτοντι τοὺς ἔνδον συνεπλανᾶτο καὶ συνήλυε θεραπαινιδίου στολὴν λαμβάνουσα. Καὶ γὰρ 25ἐκεῖνος οὔτως ἐπειρᾶτο σκευάζειν ἑαυτόν. Ὅθεν αἰεὶ σκωμμάτων, πολλάκις δὲ καὶ πληγῶν ἀπολαύσας ἐπανήρχετο· τοῖς δὲ πλείστοις ἦν δι' ὑπουοίας. Οὐ μὴν ἀλλὰ προσέχαιρον αὐτοῦ τῇ βωμολοχίᾳ καὶ συνέπαιζον οὐκ ἀρρῦθμως οὐδὲ ἀμούσως οἱ Ἀλεξανδρεῖς, ἀγαπῶντες 30καὶ λέγοντες, ὡς τῷ τραγικῷ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους χοῆ-ται προσώπῳ, τῷ δὲ κωμικῷ πρὸς αὐτούς. Τὰ μὲν οὖν

πολλὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ παιζομένων διηγείσθαι πολὺς ἂν εἴη φλύαρος· ἐπεὶ δὲ ἄλιέων ποτὲ καὶ δυσαγρῶν ἤχθετο παρούσης τῆς Κλεοπάτρας, ἐκέλευσε τοὺς ἄλιεῖς ὑπονηξαμένους κρύφα τῷ ἀγκίστρῳ περικαθάπτειν ἰχθῦς 5 τῶν προεαλωκότων, καὶ δις ἢ τρις ἀνασπάσας οὐκ ἔλαθε τὴν Αἴγυπτίαν. Προσποιουμένη δὲ θαυμάζειν τοῖς φίλοις διηγείτο, καὶ παρεκάλει τῇ ὑστεραίᾳ γενέσθαι θεατάς. Ἐμβάντων δὲ πολλῶν εἰς τὰς ἀλιάδας καὶ τοῦ Ἀντωνίου τὴν ὄρμιαν καθέντος, ἐκέλευσέ τινα τῶν αὐτῆς 10 ὑποφθάσαντα καὶ προσνηξάμενον τῷ ἀγκίστρῳ περιπεῖραι Πουτικὸν τάριχος. Ὡς δὲ ἔχειν πεισθεὶς ὁ Ἀντώνιος ἀνεῖλκε, γέλωτος, οἶον εἰκός, γενομένου „Παράδος ἡμῖν“ ἔφη „τὸν κάλαμον, αὐτόκρατορ, τοῖς Φαρίταις καὶ Κανωβίταις βασιλεῦσιν· ἢ δὲ σὴ θῆρα πόλεις εἰσὶ 15 καὶ βασιλεῖαι καὶ ἥπειροι.“

XXX. Τοιαῦτα ληροῦντα καὶ μειρακιευόμενον τὸν Ἀντώνιον ἀγγελίαι δύο καταλαμβάνουσιν, ἡ μὲν ἀπὸ Ῥώμης, Λεύκιον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ Φουλβίαν τὴν γυναικᾶ κα πρῶτον ἀλλήλοις στασιάσαντας, εἶτα Καίσαρι 20 πολεμήσαντας, ἀποβεβληκέναι τὰ πράγματα καὶ φεύγειν ἐξ Ἰταλίας, ἑτέρα δὲ ταύτης οὐδὲν ἐπιεικεστέρα, Λαβηνὸν ἐπάγοντα Πάρθους τὴν ἀπ' Εὐφράτου καὶ Συρίας ἄχρι Ἀυδίας καὶ Ἰωνίας Ἀσίαν καταστρέφεσθαι. Μόλις οὖν ὥσπερ ἔξυπνισθεὶς καὶ ἀποκραιπαλήσας ὥρμησε μὲν 25 Πάρθοις ἐνίστασθαι καὶ μέχρι Φοινίκης προῆλθε, Φουλβίας δὲ γράμματα θρήνων μεστὰ πεμπούσης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἄγων ναῦς διακοσίας. Ἀναλαβῶν δὲ κατὰ πλοῦν τῶν φίλων τοὺς πεφευγότας ἐπυνθάνετο τοῦ πολέμου τὴν Φουλβίαν αἰτίαν γεγενῆσθαι, φύσει μὲν 30 οὔσαν πολυπράγμονα καὶ θρασεῖαν, ἐλπίζουσαν δὲ τῆς Κλεοπάτρας ἀπάξειν τὸν Ἀντώνιον, εἴ τι γένοιτο κίνημα περὶ τὴν Ἰταλίαν. Συμβαίνει δὲ ἀπὸ τύχης καὶ Φουλ-

βίαν πλέουσαν πρὸς αὐτὸν ἐν Σικυῶνι νόσῳ τελευτήσαι· διὸ καὶ μᾶλλον αἱ πρὸς Καίσαρα διαλλαγαὶ καιρὸν ἔσχον. Ὡς γὰρ προσέμιξε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ Καίσαρ ἦν φανερός ἐκεῖνῳ μὲν οὐθὲν ἐγκαλῶν, αὐτὸς δ' ὧν ἐνεκαλείτο τὰς αἰτίας τῇ Φουλβίᾳ προστριβόμενος, οὐκ εἶων 5 ἐξελέγχειν οἱ φίλοι τὴν πρόφασιν, ἀλλὰ διέλκουν ἀμφοτέρους καὶ διήρουν τὴν ἡγεμονίαν, ὅρον ποιούμενοι τὸν Ἴόνιον, καὶ τὰ μὲν ἔῴα νέμοντες Ἀντωνίῳ, τὰ δ' ἔσπέρια Καίσαρι, Λέπιδον δὲ Λιβύην ἔχειν ἑῶντες, ὑπατεύειν δὲ τάξαντες, ὅτε μὴ δόξειεν αὐτοῖς, φίλους ἑκατέρων 10 παρὰ μέρος.

XXXI. Ταῦτα ἔχειν καλῶς δοκοῦντα πίστεως ἐδεῖτο σφοδροτέρας, ἣν ἡ τύχη παρέσχεν. Ὀκταουία γὰρ ἦν ἀδελφὴ πρεσβυτέρα μὲν, οὐχ ὁμομητρία δὲ Καίσαρι· ἐγγένοι γὰρ ἐξ Ἀγχαρίας, ὁ δὲ ὕστερον ἐξ Ἀτίας. 15 Ἔστρωγε δ' ὑπερφυῶς τὴν ἀδελφὴν, χοῆμα θαναμαστόν, ὡς λέγεται, γυναικὸς γενομένην. Αὕτη, Γαῖου Μαρκέλλου τοῦ γήμαντος αὐτὴν οὐ πάλαι τεθνηκότος, ἐχήρευεν. Ἐδόκει δὲ καὶ Φουλβίας ἀποικομένης χηρεύειν Ἀντωνίῳ, ἔχειν μὲν οὐκ ἀρνούμενος Κλεοπάτραν, γὰρ 20 μὴ δὲ οὐχ ὁμολογῶν, ἀλλ' ἔτι τῷ λόγῳ περὶ γε τούτου πρὸς τὸν ἔρωτα τῆς Αἰγυπτίας μαχόμενος. Τοῦτον ἅπαντες εἰσηγοῦντο τὸν γάμον, ἐλπίζοντες τὴν Ὀκταουίαν ἐπὶ κάλλει τοσοῦτῳ σεμνότητι καὶ νοῦν ἔχουσαν εἰς ταῦτον τῷ Ἀντωνίῳ παραγενομένην καὶ στερχθεῖσαν, ὡς 25 εἰκὸς τοιαύτην γυναικίκα, πάντων πραγμάτων αὐτοῖς σωτηρίαν ἔσεσθαι καὶ σύγκρασιν. Ὡς οὖν ἔδοξεν ἀμφοτέροις, ἀναβάντες εἰς Ῥώμην ἐπετέλουν τὸν Ὀκταουίας γάμον, οὐκ ἑῶντος μὲν νόμου πρὸ δέκα μηνῶν ἀνδρὸς 30 τελευτήσαντος γαμείσθαι, τῆς δὲ συγκλήτου δόγματι του χρόνου ἐκείνοισ ἀνείσης.

XXXII. Σέξτου δὲ Πομπηίου Σικελίαν μὲν ἔχοντος,

Ἰταλίαν δὲ πορθοῦντος, ληστρίσι δὲ ναυσὶ πολλαῖς, ὧν Μηνᾶς ὁ πειρατῆς καὶ Μενεκράτης ἦρχον, ἄπλουν τὴν θάλασσαν πεποιηκότος, Ἀυτωνίῳ δὲ κεχροῖσθαι δοκοῦντος φιλανθρωπῶς (ὑπεδέξατο γὰρ αὐτοῦ τὴν μητέρα τῆ 5 Φουλβία συνεκπεσοῦσαν), ἔδοξε καὶ πρὸς τοῦτον διαλυθῆναι. Καὶ συνῆλθον εἰς ταῦτον κατὰ τὴν ἐν Μισσηνοῖς ἄκραν καὶ τὸ χῶμα, Πομπητῶ μὲν τοῦ στόλου παρομοῦντος, Ἀυτωνίῳ δὲ καὶ Καίσαρι τῶν πεζῶν παρακεκριμένων. Ἐπεὶ δὲ συνέθεντο Πομπητῶν ἔχοντα Σαρ 10 δόνα καὶ Σικελίαν καθαρὰν τε ληστηρίων παρέχειν τὴν θάλατταν καὶ σίτου τι τεταγμένον ἀποστέλλειν εἰς Ῥώμην, ἐκάλουν ἐπὶ δεῖπνον ἀλλήλους. Κληρουμένων δὲ πρῶτος ἐστίαν αὐτοὺς ἔλαχε Πομπητῆος. Ἐρομένον δὲ αὐτὸν Ἀυτωνίου, ποῦ δειπνήσουσιν „Ἐνταῦθα“ ἔφη 15 δειξάς τὴν στρατηγίδα ναῦν οὔσαν ἐξήρη „πατρῶος γὰρ οἶκος αὕτη Πομπητῶ λέλειπται.“ Ταῦτα δὲ εἰς τὸν Ἀυτωνίον ὀνειδίξων ἔλεγεν, ἐπεὶ τὴν Πομπητῶ τοῦ πατρὸς γενομένην οἰκίαν ἐκεῖνος εἶχεν. Ὅρισας δὲ τὴν ναῦν ἐπ’ ἀγκυρῶν καὶ διάβασίν τινα γεφυρώσας ἀπὸ 20 τῆς ἄκρας ἀνελάμβανεν αὐτοὺς προθύμως. Ἀκμαζούσης δὲ τῆς συνουσίας καὶ τῶν εἰς Κλεοπάτραν καὶ Ἀυτωνίον ἀνθούτων σκωμμάτων, Μηνᾶς ὁ πειρατῆς τῶ Πομπητῶ προσελθὼν, ὡς μὴ κατακούειν ἐκείνους „Βούλει“ φησί „τὰς ἀγκύρας τῆς νεῶς ὑποτέμω καὶ ποιήσω σε μὴ Σι 25 κελίας καὶ Σαρδόνας, ἀλλὰ τῆς Ῥωμαίων κύριον ἡγεμονίας;“ Ὁ δὲ Πομπητῆος ἀκούσας καὶ πρὸς αὐτῶ γενόμενος βραχὺν χρόνον „Ἐδει σε“ φησὶν „ὦ Μηνᾶ, τοῦτο ἔμοι μὴ προειπόντα ποιῆσαι· νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέργωμεν· ἐπιорκεῖν γὰρ οὐκ ἐμόν.“ Οὗτος μὲν οὖν πά 30 λιν ἀνθεστιαθεὶς ὑπ’ ἀμφοτέρων εἰς τὴν Σικελίαν ἀπέπλευσεν.

XXXIII. Ἀυτωνίος δὲ μετὰ τὰς διαλύσεις Οὐεντί-

διον μὲν εἰς Ἀσίαν προὔπεμπε Πάρθοις ἐμποδῶν ἐδόμε-
 νον τοῦ πρόσω χωρεῖν, αὐτὸς δὲ Καίσαρι χαριζόμενος
 ἱερεὺς ἀπεδείχθη τοῦ προτέρου Καίσαρος· καὶ τᾶλλα
 κοινῶς καὶ φιλικῶς ἐν τοῖς πολιτικοῖς καὶ μεγίστοις
 ἐπραττον. Αἱ δὲ περὶ τὰς παιδιὰς ἀμιλλαι τὸν Ἀντώ- 5
 νιον ἐλύπουν ἀεὶ τοῦ Καίσαρος ἔλαττον φερόμενον. Ἦν
 γὰρ τις ἀνὴρ σὺν αὐτῷ μαντικὸς ἀπ' Αἰγύπτου τῶν τὰς
 γενέσεις ἐπισκοποῦντων, ὃς εἶτε Κλεοπάτρα χαριζόμενος
 εἶτε χρώμενος ἀληθείᾳ πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐπαρρησιάζ-
 ζετο, λέγων τὴν τύχην αὐτοῦ λαμπροτάτην οὔσαν καὶ με- 10
 γίστην ὑπὸ τῆς Καίσαρος ἀμαυροῦσθαι, καὶ συνεβούλευε
 πορρωτάτῳ τοῦ νεανίσκου ποιεῖν ἑαυτόν. „Ὁ γὰρ σός“
 ἔφη „δαίμων τὸν τούτου φοβεῖται· καὶ γαῦρος ὢν καὶ
 ὑψηλὸς ὅταν ἦ καθ' ἑαυτόν, ὑπ' ἐκείνου γίνεται τα-
 πεινότερος ἐγγίσαντος καὶ ἀγεννέστερος.“ Καὶ μέντοι 15
 τὰ γινόμενα τῷ Αἰγυπτίῳ μαρτυρεῖν ἐδόκει. Λέγεται
 γὰρ ὅτι κληρουμένων μετὰ παιδιᾶς ἐφ' ὅτῳ τύχοιεν
 ἐκάστοτε καὶ κυβεύοντων ἔλαττον ἔχων ὁ Ἀντώνιος
 ἀπῆει. Πολλάκις δὲ συμβαλόντων ἀλεκτρούνας, πολλά-
 κισ δὲ μαχίμους ὄρνυγας, ἐνίκων οἱ Καίσαρος. Ἐφ' οἷς 20
 ἀνιώμενος ἀδήλως ὁ Ἀντώνιος καὶ μᾶλλον τι τῷ Αἰγυ-
 πτίῳ προσέχων ἀπῆρεν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐγχειρίσας Καί-
 σαρι τὰ οἰκεῖα· τὴν δὲ Ὀκταουίαν ἄχρι τῆς Ἑλλάδος
 ἐπήγετο θυγατρίου γεγονότος αὐτοῖς. Διαχειμάζοντι δὲ
 αὐτῷ περὶ Ἀθήνας ἀπαγγέλλεται τὰ πρῶτα τῶν Οὐεν- 25
 τιδίου κατορθωμάτων, ὅτι μάχη τοὺς Πάρθους κρατή-
 σας Λαβιηνὸν ἀπεκτόνοι καὶ Φαρναπάτην ἡγεμονικώ-
 τατον τῶν Τρώδου βασιλέως στρατηγῶν. Ἐπὶ τούτοις
 31 εἰστία τοὺς Ἕλληνας, ἐγυμνασιάρχει δὲ Ἀθηναίοις, καὶ
 τὰ τῆς ἡγεμονίας παράσημα καταλιπὼν οἰκοὶ μετὰ τῶν 30
 γυμνασιαρχικῶν ῥάβδων ἐν ἱματίῳ καὶ φαικασίοις προ-
 ῆει καὶ διαλαμβάνων τοὺς νεανίσκους ἐτραχήλιζεν.

XXXIV. Ἐξιέναι δὲ μέλλων ἐπὶ τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς
 ἱερᾶς ἐλαίας στέφανον ἔλαβε, καὶ κατὰ τι λόγιον ἀπὸ τῆς
 Κλεψύδρας ὕδατος ἐμπλησάμενος ἀγγεῖον ἐκόμιζεν. Ἐν
 τούτῳ δὲ Πάκορον τὸν βασιλέως παῖδα μεγάλῳ στρατῷ
 5 Πάρθων αὐτῆς ἐπὶ Συρίαν ἐλαύνοντα συμπεσὼν Οὐεν-
 τίδιος ἐν τῇ Κυρρηστικῇ τρέπεται, καὶ διαφθείρει παμ-
 πόλλους, ἐν πρώτοις Πακόρου πεσόντος. Τοῦτο τὸ ἔρ-
 γον ἐν τοῖς ἀοιδιμωτάτοις γενόμενον Ῥωμαίοις τε τῶν
 κατὰ Κράσσον ἀτυχημάτων ἔκπλεω ποινὴν παρέσχε, καὶ
 10 Πάρθους αὐτῆς εἶσω Μηθίας καὶ Μεσοποταμίας συνέ-
 στείλει, τρισὶ μάχαις ἐφεξῆς κατὰ κράτος ἠττημένους.
 Οὐεντίδιος δὲ Πάρθους μὲν προσωτέρῳ διώκειν ἀπέγνω,
 φθόνον Ἀντωνίου δείσας, τοὺς δὲ ἀφεστῶτας ἐπιὼν
 κατεστρέφετο καὶ τὸν Κομμαγηνὸν Ἀντίοχον ἐν πόλει
 15 Σαμοσάτοις ἐπολιόρκει. Δεομένου δὲ χίλια τάλαντα
 δοῦναι καὶ ποιεῖν Ἀντωνίῳ τὸ προσταττόμενον, ἐκέλευε
 πέμπειν πρὸς Ἀντώνιον. Ἦδη γὰρ ἐγγὺς ἦν ἐπιὼν, καὶ
 τὸν Οὐεντίδιον οὐκ εἶα σπένδεσθαι τῷ Ἀντιόχῳ, βουλό-
 μενος ἐν γε τοῦτο τῶν ἔργων ἐπάνυμον αὐτοῦ γενέσθαι
 20 καὶ μὴ πάντα διὰ Οὐεντιδίου κατορθοῦσθαι. Τῆς δὲ
 πολιορκίας μῆκος λαμβανούσης καὶ τῶν ἔνδον, ὡς ἀπ-
 ἔγνωσαν τὰς διαλύσεις, πρὸς ἀλκὴν τραπομένων, πρᾶτ-
 των οὐδέν, ἐν αἰσχύνη δὲ καὶ μεταγνώσει γενόμενος,
 ἀγαπητῶς ἐπὶ τριακοσίοις σπένδεται τάλαντοις πρὸς τὸν
 25 Ἀντίοχον· καὶ μικρὰ τῶν ἐν Συρίᾳ καταστησάμενος εἰς
 Ἀθήνας ἐπανῆλθε, καὶ τὸν Οὐεντίδιον οἷς ἔπρεπε τιμή-
 σας ἔπεμψεν ἐπὶ τὸν θρόμβον. Οὗτος ἀπὸ Πάρθων
 ἄχοι δεῦρο τεθροιάμβευκε μόνος, ἀνὴρ γένει μὲν ἀφα-
 νῆς, ἀπολαύσας δὲ τῆς Ἀντωνίου φιλίας τὸ λαβεῖν ἀφορ-
 30 μὰς πράξεων μεγάλων, αἷς κάλλιστα χρησάμενος ἐβε-
 βαίωσε τὸν περὶ Ἀντωνίου λεγόμενον καὶ Καίσαρος λό-
 γον, ὡς εὐτυχέστεροι δι' ἐτέρων ἦσαν ἢ δι' αὐτῶν στρα-

τηγεῖν. Καὶ γὰρ Σόσσιος Ἀντωνίου στρατηγὸς ἐν Συρία πολλὰ διεπράττετο, καὶ Κανίδιος ἀπολειφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἀρμενίαν τούτους τε νικῶν καὶ τοὺς Ἰβήρων καὶ Ἀλβανῶν βασιλέας ἄχρι τοῦ Καυκάσου προῆλθεν. Ἀφ' ὧν ἐν τοῖς βαρβάροις ὄνομα καὶ κλέος ἠΐξετο τῆς 5 Ἀντωνίου δυνάμεως.

XXXV. Αὐτὸς δὲ πάλιν ἐκ τινων διαβολῶν παροξυνθεὶς πρὸς Καίσαρα ναυσὶ τριακοσίαις ἔπλει πρὸς τὴν Ἰταλίαν· οὐ δεξαμένων δὲ τῶν Βρεντεσινῶν τὸν στόλον εἰς Τάραντα περιώρμισεν. Ἐνταῦθα τὴν Ὀκταουίαν 10 (συνέπλει γὰρ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος αὐτῷ) δεηθεῖσαν ἀποπέμπει πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἔγκυον μὲν οὖσαν, ἤδη δὲ καὶ δεύτερον ἐξ αὐτοῦ θυγάτριον ἔχουσαν. Ἡ δὲ ἀπαντήσασα καθ' ὁδὸν Καίσαρι καὶ παραλαβοῦσα τῶν ἐκείνου φίλων Ἀγρίππαν καὶ Μαικίηναν, ἐνετύγχανε πολλὰ 15 ποτινωμένη καὶ πολλὰ δεομένη μὴ περιῦδειν αὐτὴν ἐκ μακαριωτάτης γυναικὸς ἀθλιωτάτην γενομένην. Νῦν μὲν γὰρ ἅπαντας ἀνθρώπους εἰς αὐτὴν ἀποβλέπειν αυτοκρατόρων δυεῖν, τοῦ μὲν γυναικῆ, τοῦ δὲ ἀδελφῆν οὖσαν· „εἰ δὲ τὰ χεῖρω κρατήσκειν“ ἔφη „καὶ γένοιτο 20 πόλεμος, ὑμῶν μὲν ἄδηλον ὅτῳ κρατεῖν ἢ κρατεῖσθαι πέπρωται, τὰ ἐμὰ δ' ἀμφοτέρως ἄθλια.“ Τούτοις ἐπικλασθεὶς ὁ Καῖσαρ ἤκεν εἰρηνικῶς εἰς Τάραντα, καὶ θέαμα κάλλιστον οἱ παρόντες ἐθεῶντο, πολὺν μὲν ἐκ γῆς στρατὸν ἡσυχάζοντα, πολλὰς δὲ ναῦς ἀτρέμα πρὸς 25 τοῖς αἰγιαλοῖς ἐχούσας, αὐτῶν δὲ καὶ φίλων ἀπαντήσεις καὶ φιλοφροσύνας. Εἰστία δὲ Ἀντώνιος πρότερος, καὶ τοῦτο τῇ ἀδελφῇ Καίσαρος δόντος. Ἐπεὶ δὲ ὠμολόγητο 32 Καίσαρα μὲν Ἀντωνίῳ δοῦναι δύο τάγματα πρὸς τὸν Παρθικὸν πόλεμον, Ἀντώνιον δὲ Καίσαρι χαλκεμβόλους 30 ἑκατὸν, Ὀκταουία τῶν ὠμολογημένων χωρὶς ἠτήσατο τῷ μὲν ἀδελφῷ πικρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰκοσι μυοπάρωνας, τῷ

δ' ἄνδρὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ στρατιώτας χιλίους. Οὕτω δὲ ἀλλήλων διακριθέντες ὁ μὲν εὐθύς εἶχετο τοῦ προς Πομπήϊον πολέμου, Σικελίας ἐπιέμενος, Ἀντώνιος δὲ Ὀκταουίαν μετὰ τῶν ἐξ ἐκείνης καὶ τοὺς ἐκ Φουλβίας 5 παῖδας αὐτῷ παρακαταθέμενος εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπεπέ-
ρασεν.

XXXVI. Εὐδουσα δ' ἡ δεινὴ συμφορὰ χρόνον πολὺν, ὁ Κλεοπάτρας ἔρωσ, δοκῶν κατευνάσθαι καὶ κατα-
κεκληῆσθαι τοῖς βελτίοσι λογισμοῖς, αὐτὴς ἀνέλαμπε καὶ
10 ἀνεθάρρει Συρίᾳ πλησιάζοντος αὐτοῦ. Καὶ τέλος, ὥσ-
περ φησὶν ὁ Πλάτων τὸ δυσπειθὲς καὶ ἀκόλαστον τῆς
ψυχῆς ὑποζύγιον, ἀπολακτίσας τὰ καλὰ καὶ σωτήρια
πάντα Καπίτωνα Φοντήϊον ἔπεμψεν ἄξοντα Κλεοπάτραν
εἰς Συρίαν. Ἐλθούσῃ δὲ χαρίζεται καὶ προστίθησι μι-
15 κρὸν οὐδὲν οὐδ' ὀλίγον, ἀλλὰ Φοινίκην, κοίλην Συρίαν,
Κύπρον, Κιλικίας πολλήν· ἔτι δὲ τῆς τε Ἰουδαίων τὴν
τὸ βάλσαμον φέρουσαν καὶ τῆς Ναβαταίων Ἀραβίας ὅση
πρὸς τὴν ἐκτὸς ἀποκλίνει θάλασσαν. Αὐταὶ μάλιστα
Ῥωμαίους ἠνίασαν αἱ δωρεαί. Καίτοι πολλοὺς ἐχαρίζετο
20 τετραρχίας καὶ βασιλείας ἔθνῶν μεγάλων, ἰδιώταις οὖσι,
πολλοὺς δ' ἀφηρεῖτο βασιλείας, ὡς Ἀντίγονον τὸν Ἰου-
δαῖον, ὃν καὶ προαγαγὼν ἐπελέκισεν, οὐδενὸς πρότερον
ἑτέρου βασιλέως οὕτω κολασθέντος. Ἀλλὰ τὸ αἰσχρὸν
ἦν τῶν Κλεοπάτρας τιμῶν ἀνιαρότατον. Ἡὔξησε δὲ τὴν
25 διαβολὴν παῖδας ἐξ αὐτῆς διδύμους ἀνελόμενος καὶ
προσαγορεύσας τὸν μὲν Ἀλέξανδρον, τὴν δὲ Κλεοπά-
τραν, ἐπίκλησιν δὲ τὸν μὲν Ἥλιον, τὴν δὲ Σελήνην.
Οὐ μὴν ἀλλ' ἀγαθὸς ὢν ἐγκαλλωπίσασθαι τοῖς αἰσχροῖς
ἔλεγε τῆς μὲν Ῥωμαίων ἡγεμονίας οὐ δι' ὧν λαμβάνου-
30 σιν, ἀλλ' ἐν οἷς χαρίζονται φαίνεσθαι τὸ μέγεθος· δια-
ρῆγεις δὲ καὶ τεκνώσεισι πολλῶν βασιλέων πλατύνεσθαι
τὰς εὐγενείας. Οὕτω γοῦν ὑφ' Ἡρακλέους τεκνωθῆναι

τον αὐτοῦ πρόγονον, οὐκ ἐν μιᾷ γαστρὶ θεμένου τὴν διαδοχὴν οὐδὲ νόμους Σολωνεῖους καὶ κνήσεως εὐθύνας δεδοικότες, ἀλλὰ τῇ φύσει πολλὰς γενῶν ἀρχὰς καὶ καταβολὰς ἀπολιπεῖν ἐφιέντος.

XXXVII. Ἐπεὶ δὲ Φραάτου κτείναντος Ἐρώδη τὸν 5 πατέρα καὶ τὴν βασιλείαν κατασχόντος ἄλλοι τε Πάρθων ἀπεδίδρασκον οὐκ ὀλίγοι, καὶ Μοναίσης, ἀνὴρ ἐπιφανῆς καὶ δυνατός, ἦκε φεύγων πρὸς Ἀντώνιον, τὰς μὲν ἐκείνου τύχας ταῖς Θεμιστοκλέους εἰκάσας, περιουσίαν δὲ τὴν ἑαυτοῦ καὶ μεγαλοφροσύνην τοῖς Περσῶν 10 βασιλεῦσι παραβαλὼν, ἐδωρήσατο τρεῖς πόλεις αὐτῷ, Λάρισσαν καὶ Ἀρέθουσαν καὶ Ἰερὰν πόλιν, ἣν Βαμβύκην πρότερον ἐκάλου. Τοῦ δὲ Πάρθων βασιλέως τῷ Μοναίση δεξιὰν καταπέμψαντος, ἄσμενος αὐτὸν ἀπέστειλεν ὁ Ἀντώνιος, ἐξαπατᾶν μὲν ἐγνωκὼς τὸν Φραά- 15 την, ὡς εἰρήνης ἐσομένης, ἀξιῶν δὲ τὰς ἀλούσας ἐπὶ Κράσσου σημαίας καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀπολαβεῖν τοὺς περιόντας. Αὐτὸς δὲ Κλεοπάτραν εἰς Αἴγυπτον ἀποπέμψας ἐχώρει δι' Ἀραβίας καὶ Ἀρμενίας, ὅπου συνελθούσης αὐτῷ τῆς δυνάμεως καὶ τῶν συμμάχων βασιλέων (πάμ- 20 πολλοὶ δὲ ἦσαν οὗτοι, μέγιστος δὲ πάντων ὁ τῆς Ἀρμενίας Ἀρταουάσδης, ἑξακισχιλίους ἰππεῖς καὶ πεζοὺς ἑπτακισχιλίους παρέχων) ἐξήτασε τὸν στρατόν. Ἦσαν δὲ Ῥωμαίων μὲν αὐτῶν ἑξακισμύριοι πεζοὶ καὶ τὸ Ῥωμαίοις συντεταγμένον ἰππικόν, Ἰβήρων καὶ Κελτῶν μύριοι, 25 τῶν δὲ ἄλλων ἐθνῶν ἐγένοντο τρεῖς μυριάδες σὺν ἰππεῦσιν ὁμοῦ καὶ ψιλοῖς. Τοσαύτην μέντοι παρασκευὴν καὶ δύναμιν, ἣ καὶ τοὺς πέραν Βάκτρων Ἰνδοὺς ἐφόβησε 933 καὶ πᾶσαν ἐκράδαε τὴν Ἀσίαν, ἀνόνητον αὐτῷ διὰ Κλεοπάτραν γενέσθαι λέγουσι. Σπεύδοντα γὰρ ἐκείνη 30 συνδιαχειμάσαι τὸν πόλεμον ἐξενεγκεῖν πρὸ καιροῦ καὶ πᾶσι χρήσασθαι τεταραγμένως, οὐκ ὄντα τῶν ἑαυτοῦ ω-

γισμῶν, ἀλλὰ ὑπὸ φαρμάκων τινῶν ἢ γοητείας παπταίνοντα πρὸς ἐκείνην ἀεί, καὶ πρὸς τὸ τάχιον ἐπανελθεῖν μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ κρατῆσαι τῶν πολεμίων γενόμενον.

XXXVIII. Πρῶτον μὲν οὖν αὐτοῦ δέον ἐν Ἀρμενίᾳ
 5 διαχειμάσαι καὶ διαναπαῦσαι τὸν στρατόν, ὀκτακισχιλίων
 σταδίων ἀποτεινόμενον πορείᾳ, καὶ πρὶν ἢ κινεῖν ἐκ τῶν
 χειμαδίων Πάρθους ἕαρος ἀρχῇ Μηδίαν καταλαβεῖν,
 οὐκ ἠνέσχετο τὸν χρόνον, ἀλλ' εὐθύς ἤγεν ἐν ἀριστερᾷ
 λαβῶν Ἀρμενίαν, καὶ τῆς Ἀτροπατηνῆς ἀψάμενος ἐπόρ-
 10 θει τὴν χώραν. Ἐπειτα μηχανημάτων αὐτῷ πρὸς πολιορ-
 κίαν ἀναγκαίων τριακοσίαις ἀμάξαις παραπεμπομένων,
 ἐν οἷς καὶ κριὸς ἦν ὀγδοήκοντα ποδῶν μῆκος, ὧν οὐδὲν
 ἐνεχώρει διαφθαρὲν ἐπὶ καιροῦ πάλιν γενέσθαι διὰ τὸ
 τὴν ἄνω χώραν πᾶν ξύλον ἀγεννὲς εἰς μῆκος καὶ μακ-
 15 θακὸν ἐκφέρειν, ἐπειγόμενος ὡς ἐμπόδια τοῦ ταχύνειν
 ἀπέλιπε, φυλακὴν τινα καὶ Στατιανὸν ἡγεμόνα τῶν ἀμα-
 ξῶν ἐπιστήσας, αὐτὸς δὲ Φραάτα μεγάλην πόλιν, ἐν ἣ
 καὶ τέκνα καὶ γυναῖκες ἦσαν τοῦ τῆς Μηδίας βασιλέως,
 ἐπολιόρκει. Τῆς δὲ χρείας εὐθύς ὅσον ἤμαρτε τὰς μη-
 20 χανὰς ἀπολιπὼν ἐξελεγχούσης, ὁμοσε χωρῶν ἔχου πρὸς
 τὴν πόλιν χῶμα σχολῆ καὶ πολυπόνως ἀνιστάμενον. Ἐν
 τούτῳ δὲ καταβαίνων στρατιᾷ μεγάλῃ Φραάτης, ὡς
 ἤκουσε τὴν ἀπόλειψιν τῶν μηχανοφόρων ἀμαξῶν, ἐπεμψε
 τῶν ἰπέων πολλοὺς ἐπ' αὐτάς, ὑφ' ὧν περιληφθεῖς ὁ
 25 Στατιανὸς ἀποθνήσκει μὲν αὐτός, ἀποθνήσκουσι δὲ
 μύριοι τῶν μετ' αὐτοῦ. Τὰς δὲ μηχανὰς ἐλόντες οἱ βάρ-
 βαροι διέφθειραν. Εἶλον δὲ παμπόλλους, ἐν οἷς καὶ Πο-
 λέμων ἦν ὁ βασιλεύς.

XXXIX. Τοῦτο πάντας μὲν, ὡς εἰκός, ἠνίασε τοὺς
 30 περὶ Ἀντώνιον, ἀνεπίστως ἐν ἀρχῇ πληγέντας· ὁ δὲ
 Ἀρμένιος Ἀρταουάσδης ἀπογνοὺς τὰ Ῥωμαίων ᾤχετο
 τὴν αὐτοῦ στρατιὰν ἀναλαβὼν, καίπερ αἰτιώτατος τοῦ

πολέμου γινόμενος. Ἐπιφανέντων δὲ λαμπρῶς τοῖς πολιορκουῦσι τῶν Πάρθων καὶ χρωμένων ἀπειλαῖς πρὸς ὕβριν, οὐ βουλόμενος Ἀντώνιος ἠσυχάζοντι τῷ στρατῷ τὸ δυσθυμοῦν καὶ καταπεπληγμένον ἐμμένειν καὶ αὐξέσθαι, δέκα τάγματα λαβὼν καὶ τρεῖς στρατηγίδας σπείρας ὀπλιτῶν, τοὺς δ' ἵππεῖς ἅπαντας, ἐξήγαγε πρὸς σιτολογία, οἰόμενος οὕτως ἂν ἐπισπασθέντων μάλιστα τῶν πολεμίων ἐκ παρατάξεως μάχην γενέσθαι. Προελθὼν δὲ μιᾶς ὁδὸν ἡμέρας, ὡς ἑώρα τοὺς Πάρθους κύκλω περιτρεχομένους καὶ προσπεσεῖν καθ' ὁδὸν αὐτῷ ζητοῦντας, 10 ἐξέθηκε μὲν τὸ τῆς μάχης σύμβολον ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καθελὼν δὲ τὰς σκηναῖς ὡς οὐ μαχησόμενος, ἀλλ' ἀπάξων, παρημεῖβετο τῶν βαρβάρων τὴν τάξιν οὔσαν μηνοειδῆ, κελεύσας, ὅταν οἱ πρῶτοι τοῖς ὀπλίταις ἐν ἐφικτῷ δοκῶσιν εἶναι, τοὺς ἵππεῖς ἐναντίους εἰσελαύνειν. 15 Τοῖς δὲ Πάρθοις παρακεκριμένοις λόγου κρείττων ἢ τάξις ἐφαίνετο τῶν Ῥωμαίων, καὶ κατεθεῶντο παρεξιόντας ἐν διαστήμασιν ἴσοις ἀθορύβως καὶ σιωπῇ τοὺς ὕσσοὺς κραδαίνοντας. Ὡς δὲ τὸ σημεῖον ἦρθη καὶ προσεφέροντο μετὰ κραυγῆς ἐπιστρέψαντες οἱ ἵππεῖς, τούτους 20 μὲν ἡμύνοντο δεξάμενοι, καίπερ εὐθύς ἐντὸς τοξεύματος γενομένους, τῶν δὲ ὀπλιτῶν συναπτόντων ἅμα βοῆ καὶ πατάγῳ τῶν ὄπλων, οἳ τε ἵπποι τοῖς Πάρθοις ἐξίσταντο ταρβοῦντες καὶ αὐτοὶ πρὶν εἰς χεῖρας ἔλθειν ἐφευγον. Ὁ δὲ Ἀντώνιος ἐνέκειτο τῇ διώξει καὶ μεγά- 25

934 λας εἶχεν ἐλπίδας, ὡς τοῦ πολέμου τὸ σύμπαν ἢ τὸ πλεῖστον ἐκείνη τῇ μάχῃ διαπεπραγμένος. Ἐπεὶ δὲ τῆς διώξεως γενομένης τοῖς μὲν πεζοῖς ἐπὶ πεντήκοντα στάδια, τοῖς δὲ ἱππεῦσιν ἐπὶ τρεῖς τοσαῦτα, τοὺς πεπιτωκότας τῶν πολεμίων καὶ τοὺς ἠλωκότας ἐπισκοποῦντες εὗρον 30 αἰχμαλώτους μὲν τριάκοντα, νεκροὺς δὲ ὄγδοήκοντα μόνους, ἀπορία καὶ δυσθυμία πᾶσι παρέστη. δεινὸν εἶναι

λογιζομένοις, εἰ νικῶντες μὲν οὕτως ὀλίγους κτείνου-
 σιν, ἡττώμενοι δὲ στερήσονται τοσούτων, ὅσους ἀπέ-
 βαλον περὶ ταῖς ἀμάξαις. Τῇ δ' ὑστεραία συσκευασάμε-
 νοι τὴν ἐπὶ Φραάτων καὶ τοῦ στρατοπέδου προῆγον. Ἐν-
 5 τυχόντες δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν πρῶτον μὲν ὀλίγοις τῶν πο-
 λεμίων, ἔπειτα πλείοσι, τέλος δὲ πᾶσιν ὥσπερ ἀηττήτοις
 καὶ νεαλέσι προκαλουμένοις καὶ προσβάλλουσι πανταχό-
 θεν, μοχθηρῶς καὶ πολυπόνως ἀπεσώθησαν εἰς τὸ στρα-
 τόπεδον. Τῶν δὲ Μήδων ἐκδρομὴν τινα ποιησαμένων
 10 ἐπὶ τὸ χῶμα καὶ τοὺς προμαχομένους φοβησάντων, ὄρ-
 γισθεῖς ὁ Ἀντώνιος ἐχρήσατο τῇ λεγομένῃ δεκατεία πρὸς
 τοὺς ἀποδειλιάσαντας. Διελὼν γὰρ εἰς δεκάδας τὸ πλῆ-
 θος ἀφ' ἐκάστης ἓνα τὸν λαχόντα κλήρω διέφθειρε, τοῖς
 δὲ ἄλλοις ἀντὶ πυρῶν ἐκέλευε κριθὰς μετρεῖσθαι.

15 XL. Χαλεπὸς δὲ ἀμφοτέροις ἦν ὁ πόλεμος, καὶ τὸ
 μέλλον αὐτοῦ φοβερώτερον, Ἀντωνίῳ μὲν προσδοκῶντι
 λιμὸν· οὐκέτι γὰρ ἦν ἄνευ τραυμάτων καὶ νεκρῶν πολ-
 λῶν ἐπισιτίσασθαι· Φραάτης δὲ τοὺς Πάρθους ἐπιστά-
 μενος πάντα μᾶλλον ἢ χειμῶνος ἔξω προσταλαιπωρεῖν
 20 καὶ θυραυλεῖν δυναμένους, ἐφοβεῖτο μὴ τῶν Ῥωμαίων
 ἐγκαρτερούντων καὶ παραμενόντων ἀπολίπωσιν αὐτόν,
 ἥδη τοῦ ἀέρος συνισταμένου μετὰ φθινοπωρινὴν ἰσημε-
 ρίαν. Δόλον οὖν συντίθησι τοιόνδε. Πάρθων οἱ γνω-
 ριμώτατοι περὶ τὰς σιτολογίας καὶ τὰς ἄλλας ἀπαντήσεις
 25 μαλακώτερον τοῖς Ῥωμαίοις προσεφέροντο, λαμβάνειν
 τε παριέντες αὐτοῖς ἔνια καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαινοῦντες ὡς
 πολεμικωτάτων ἀνδρῶν καὶ θαυμαζομένων ὑπὸ τοῦ σφε-
 τέρου βασιλέως δικαίως. Ἐκ δὲ τούτου προσελαύνοντες
 ἐγγυτέρω καὶ τοὺς ἵππους ἀτρέμα παραβάλλοντες ἐλοι-
 30 δόρουν τὸν Ἀντώνιον, ὅτι βουλομένῳ Φραάτῃ διαλλα-
 γῆναι καὶ φείσασθαι τοιούτων ἀνδρῶν καὶ τοσούτων
 ἀφορμῆν οὐ δίδωσιν, ἀλλὰ τοὺς χαλεποὺς καὶ μεγάλους

κἀθηται πολεμίους ἀναμένων, λιμὸν καὶ χειμῶνα, δι' ὧν ἔργον ἐστὶ καὶ προπεμπομένους ὑπὸ Πάρθων ἀποφεύγειν. Πολλῶν δὲ ταῦτα πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀναφερόντων, μαλασσόμενος ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ὅμως οὐ πρότερον ἐπεκηρυκέυσατο πρὸς τὸν Πάρθον ἢ πυθέσθαι 5 τῶν φιλοφρονουμένων ἐκείνων βαρβάρων, εἰ τοῦ βασιλέως ταῦτα φρονοῦντος διαλέγοντο. Φασκόντων δὲ καὶ παρακαλούντων μὴ δεδιέναι μηδὲ ἀπιστεῖν, ἔπεμψέ τινας τῶν ἐταίρων πάλιν τὰς σημαίας ἀξιῶν ἀπολαβεῖν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, ὡς δὴ μὴ παντάπασιν ἀγαπᾶν τὸ 10 σωθῆναι καὶ διαφυγεῖν νομισθεῖη. Τοῦ δὲ Πάρθου ταῦτα μὲν ἔαν κελεύοντος, ἀπίοντι δὲ εὐθύς εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν εἶναι φήσαντος, ὀλίγαις ἡμέραις συσκευασάμενος ἀνεξεύγνυεν. Ὡν δὲ καὶ δῆμῳ πιθανὸς ἐντυχεῖν καὶ στρατὸν ἄγειν διὰ λόγου παρ' ὄντιν οὖν τῶν τότε 15 πεφυκῶς, ἐξέλιπεν αὐτὸς αἰσχύνῃ καὶ κατηφεία τὸ παραθαρῦναι τὸ πλῆθος, Δομίτιον δὲ Ἀηνόβαρβον ἐκέλευε τοῦτο ποιῆσαι. Καὶ τινες μὲν ἠγανάκτησαν ὡς ὑπερορῶμενοι, τὸ δὲ πλεῖστον ἐπεκλάσθη καὶ συνεφρόνησε τὴν αἰτίαν· διὸ καὶ μᾶλλον ᾤοντο δεῖν ἀνταιδεῖ-20 σθαι καὶ πείθεσθαι τῷ στρατηγῷ.

XLI. Μέλλοντος δὲ αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄγειν ὀπίσω πεδινὴν καὶ ἄδενδρον οὖσαν, ἀνῆρ τῷ γένει Μάρδος, πολλὰ τοῖς Πάρθων ἠθεσιν ἐνωμιληκῶς, ἤδη δὲ 935 Ῥωμαίοις πιστὸς ἐν τῇ μάχῃ τῇ περὶ τὰς μηχανὰς γεγ-25 νῶς, Ἀντωνίῳ προσελθὼν ἐκέλευε φεύγειν ἐν δεξιᾷ τῶν ὁρῶν ἐπιλαβόμενον, καὶ μὴ στρατὸν ὀπλίτην καὶ βαρὺν ἐν δρόμοις γυμνοῖς καὶ ἀναπεπταμένοις ὑποβαλεῖν ἵππῳ τοσαύτῃ καὶ τοξεύμασιν, ὃ δὴ τεχνώμενον τὸν Φραάτην ἀναστῆσαι τῆς πολιορκίας αὐτὸν ὁμολογίαις 30 φιλανθρώποις· ἐσεσθαι δὲ αὐτὸς ἠγεμῶν ὁδοῦ βραχυτέρας καὶ μᾶλλον εὐπορίαν τῶν ἐπιτηδείων ἐχούσης.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀντώνιος ἐβουλεύετο, καὶ Πάρθοις
 μὲν οὐκ ἐβούλετο δοκεῖν ἀπιστεῖν μετὰ σπουδᾶς, τὴν δὲ
 συντομίαν τῆς ὁδοῦ καὶ τὰ παρὰ κώμας οἰκουμένας ἔσε-
 σθαι τὴν πορείαν ἐπαινῶν πίστιν ἤτει τὸν Μάρδον. Ὁ
 5 δὲ δῆσαι παρῆεν αὐτὸν ἄχρι οὗ καταστήσῃ τὸν στρα-
 τὸν εἰς Ἀρμενίαν, καὶ δεθεὶς ἠγεῖτο δύο ἡμέρας καθ'
 ἠσυχίαν. Τῇ δὲ τρίτῃ παντάπασι τοὺς Πάρθους ἀπε-
 γνωκότες Ἀντωνίου καὶ βαδίζοντος ἀνεμιένως διὰ τὸ
 θαρρεῖν, ἰδὼν ὁ Μάρδος ἀπόχωσιν ἐμβολῆς ποταμοῦ
 10 νεωστὶ διεσπασμένην καὶ τὸ ρεῦμα πολὺ πρὸς τὴν ὁδόν,
 ἧ πορευτέον ἦν, ἐκχεόμενον, συνῆκεν ὅτι τῶν Πάρθων
 ἔργον εἶη τοῦτο δυσκολίας ἕνεκα καὶ διατριβῆς ἐμποδῶν
 αὐτοῖς τὸν ποταμὸν τιθεμένων, καὶ τὸν Ἀντώνιον ὄραν
 ἐκέλευε καὶ προσέχειν, ὡς τῶν πολεμίων ἐγγὺς ὄντων.
 15 Ἄρτι δὲ αὐτοῦ καθιστάντος εἰς τάξιν τὰ ὄπλα καὶ δι'
 αὐτῶν τοῖς ἀκοντισταῖς καὶ σφενδονήταις ἐκδρομὴν ἐπὶ
 τοὺς πολεμίους παρασκευάζοντος, ἐπεφάνησαν οἱ Πάρ-
 θοι καὶ περιήλαννον ὡς κυκλωσόμενοι καὶ συνταράξον-
 τες πανταχόθεν τὸν στρατόν. Ἐκδραμόντων δὲ τῶν ψι-
 20 λῶν ἐπ' αὐτούς, πολλὰς μὲν διδόντες ἀπὸ τόξων, οὐκ
 ἐλάττονας δὲ ταῖς μολυβδίσι καὶ τοῖς ἀκοντίοις πληγὰς
 λαμβάνοντες ἀνεχώρουν. Εἶτα ἐπῆγον αὐθις, ἄχρι οὗ
 συστρέψαντες οἱ Κελτοὶ τοὺς ἵππους ἐνέβαλον καὶ διε-
 σκέδασαν αὐτοὺς οὐκέτι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὑπόδειγμα
 25 γενομένους.

XLII. Ἐκ τούτου μαθὼν ὁ Ἀντώνιος ὃ ποιεῖν ἔδει,
 πολλοῖς ἀκοντισταῖς καὶ σφενδονήταις οὐ μόνον τὴν οὐ-
 ραγίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς πλευρὰς ἐκατέρας στομώσας ἐν
 πλαισίῳ τὸν στρατόν ἤγε, καὶ τοῖς ἰππόταις εἰρητο
 30 προσβάλλοντας τρέπεσθαι, τρεψαμένους δὲ μὴ πόρρω
 διώκειν, ὥστε τοὺς Πάρθους τὰς ἐφεξῆς τέσσαρας ἡμέ-
 ρας οὐθὲν πλέον δράσαντας ἢ παθόντας ἀμβλυτέρους

γεγονέναι καὶ τὸν χειμῶνα ποιουμένους πρόφασιν ἀπιέναι διανοεῖσθαι. Τῇ δὲ πέμπτῃ Φλαούτος Γάλλος, ἀνὴρ πολεμικὸς καὶ δραστήριος ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένος, ἤτησεν Ἀντώνιον προσελθὼν πλείονας ψιλούς ἀπ' οὐράς, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ στόματος ἰππέων τινὰς ὡς μέγα 5 κατόρθωμα ποιήσων. Δόντος δὲ προσβάλλοντας ἀνεκοπτε τοὺς πολεμίους, οὐχ, ὡς πρότερον, ὑπάγων ἅμα πρὸς τοὺς ὀπίτας καὶ ἀναχωρῶν, ἀλλὰ ὑφιστάμενος καὶ συμπλεκόμενος παραβολώτερον. Ὀρῶντες δὲ αὐτὸν οἱ τῆς οὐραγίας ἡγεμόνες ἀπορρηγνύμενον ἐκάλουν πέμ- 10 ποντες· ὁ δὲ οὐκ ἐπέειθετο. Τίτιον δὲ φασὶ τὸν ταμίαν καὶ τῶν σημαιῶν ἐπιλαβόμενον στρέφειν ὀπίσω καὶ λοιδορεῖν τὸν Γάλλον ὡς ἀπολλύντα πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας. Ἀντιλοιδороῦντος δὲ ἐκείνου καὶ διακελευομένου τοῖς περὶ αὐτὸν μένειν, ὁ μὲν Τίτιος ἀπεχώρει· 15 τὸν δὲ Γάλλον ὠθούμενον εἰς τοὺς κατὰ στόμα λανθάνουσι πολλοὶ περισχόντες ἐκ τῶν ὀπισθεν. Βαλλόμενος δὲ πανταχόθεν ἐκάλει πέμπων ἀρωγὴν. Οἱ δὲ τοὺς ὀπίτας ἄγοντες, ὧν καὶ Κανίδιος ἦν, ἀνὴρ παρὰ Ἀντωνίῳ δυνάμενος μέγιστον, οὐ μικρὰ δοκοῦσι διαμαρτεῖν. Δέον 20 γὰρ ἀθρόαν ἐπιστρέφειν τὴν φάλαγγα, πέμποντες κατ' ὀλίγους ἐπιβοηθοῦντας καὶ πάλιν ἠττωμένων τούτων ἑτέρους ἀποστέλλοντες, ἔλαθον ὀλίγου δεῖν ἤττης καὶ φυγῆς ὅλον ἀναπλήσαντες τὸ στρατόπεδον, εἰ μὴ ταχὺ μὲν αὐτὸς Ἀντώνιος μετὰ τῶν ὀπλων ἀπὸ τοῦ στόματος 25 ἤκεν ὑπαντιάζων, ταχὺ δὲ τὸ τρίτον τάγμα διὰ τῶν φερόντων ἐπὶ τοὺς πολεμίους ὠσάμενον ἔσχε τοῦ πρόσω διώκειν.

XLIII. Ἀπέθανον δὲ τρισχιλίων οὐκ ἐλάττους, ἐκομίσθησαν δὲ ἐπὶ σκηνὰς τραυματαῖαι πεντακισχίλιοι· καὶ 30 Γάλλος ἦν ἐν τούτοις, τέτταρσιν ἐναντίοις διαπεπαρμένος τοξεύμασιν. Ἄλλ' οὗτος μὲν ἐκ τῶν τραυμάτων οὐκ

ἀνήνεγκε, τοὺς δ' ἄλλους περιϋὼν ὁ Ἀντώνιος ἐπεσκό-
 πει καὶ παρεθάρρυνε δεδακρυμένους καὶ περιπαθῶν. Οἱ
 δὲ φαιδροὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ λαμβανόμενοι παρεκάλουν
 ἀπιόντα θεραπεύειν αὐτὸν καὶ μὴ κακοπαθεῖν, αὐτοκρά-
 5 τορα καλοῦντες καὶ σώζεσθαι λέγοντες, ἂν ἐκεῖνος ὑγι-
 αίνῃ. Καθόλου μὲν γὰρ οὔτ' ἀλκαῖς οὔτε ὑπομοναῖς
 οὔτε ἡλικία λαμπρότερον ἄλλος αὐτοκράτωρ στρατὸν
 ἐκείνου δοκεῖ συναγαγεῖν ἐν τοῖς τότε χρόνοις· ἡ δὲ
 πρὸς αὐτὸν αἰδῶς τὸν ἡγεμόνα καὶ πειθαρχία μετ' εὐ-
 10 νοίας, καὶ τὸ πάντα ὁμαλῶς, ἐνδόξους, ἀδόξους, ἄρχου-
 τας, ἰδιώτας, τὴν παρὰ Ἀντωνίου τιμὴν τε καὶ χάριν
 μᾶλλον αἰρεῖσθαι τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀσφαλείας, οὐδὲ
 τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις ἀπέλιπεν ὑπερβολήν. Τούτου δὲ
 αἰτίαι πλείονες ἦσαν, ὡς προειρήκαμεν· εὐγένεια, λό-
 15 γου δύναμις, ἀπλότης, τὸ φιλόδωρον καὶ μεγαλόδωρον,
 ἡ περὶ τὰς παιδιὰς καὶ τὰς ὁμιλίαις εὐτραπελία. Τότε δὲ
 καὶ συμποῶν καὶ συναλγῶν τοῖς κακοπαθοῦσι καὶ μετα-
 διδοὺς οὗ τις δεηθείη προθυμοτέρους τῶν ἐρρωμένων
 τοὺς νοσοῦντας καὶ τετρωμένους ἐποίησε.

20 XLIV. Τοὺς μέντοι πολεμίους ἀπαγορεύοντας ἤδη
 καὶ κάμνοντας οὕτως ἐπῆρεν ἡ νίκη καὶ τοσοῦτον τῶν
 Ῥωμαίων κατεφρόνησαν, ὥστε καὶ νυκτὸς ἐπαυλίσασθαι
 τῷ στρατοπέδῳ, προσδοκῶντας ἀντίκα μάλα σκηναὺς ἐρή-
 μους καὶ χρήματα διαρπάσειν ἀποδιδρασκόντων. Ἄμα
 25 δ' ἡμέρα πολὺ πλείονες ἐπηθροίζοντο, καὶ λέγονται τε-
 τρακισμυρίων οὐκ ἐλάττονες ἰππόται γενέσθαι, βασι-
 λέως καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν αἰεὶ τεταγμένους ὡς ἐπὶ σαφεῖ
 καὶ βεβαίῳ κατορθώματι πέμψαντος· αὐτὸς μὲν γὰρ
 οὐδεμιᾶ μάχῃ παρέτυχεν. Ἀντώνιος δὲ βουλόμενος
 30 προσαγορευῆσαι τοὺς στρατιώτας ἤτησε φαιδὸν ἱμάτιον,
 ὡς οἰκτρότερος ὀφθείη. Τῶν δὲ φίλων ἐναντιωθέντων
 ἐν τῇ στρατηγικῇ φοινικίδι προελθὼν ἐδημηγόρησε, τοὺς

μὲν νευικηκότας ἐπαινῶν, ὀνειδίξων δὲ τοὺς φυγόντας. Τῶν δὲ οἱ μὲν παρεκελεύοντο θαρρεῖν, οἱ δὲ ἀπολογούμενοι σφᾶς αὐτοὺς παρεῖχον, εἴτε βούλοιο δεκατεύειν, εἴτε ἄλλῳ τρόπῳ κολάζειν, μόνον παύσασθαι δυσφοροῦντα καὶ λυπούμενον ἐδέοντο. Πρὸς ταῦτα τὰς χει- 5 ρας ἀνατείνας ἐπεύξατο τοῖς θεοῖς, εἴ τις ἄρα νέμεσις τὰς πρόσθεν εὐτυχίας αὐτοῦ μέτεισιν, εἰς αὐτὸν ἔλθειν, τῷ δ' ἄλλῳ στρατῷ σωτηρίαν διδόναι καὶ νίκην.

XLV. Τῇ δὲ ὑστεραία φραζάμενοι βέλτιον προῆγον· καὶ τοῖς Πάρθοις ἐπιχειροῦσι πολὺς ἀπήντα παράλογος. 10 Οἰόμενοι γὰρ ἐφ' ἀρπαγὴν καὶ λεηλασίαν, οὐ μάχην, ἐλαύνειν, εἶτα πολλοῖς βέλεσιν ἐντυγχάνοντες, ἐρρωμένους δὲ καὶ νεαλεῖς ταῖς προθυμίαις ὀρῶντες, αὐτίς ἐξέκαμνον. Ἐπεὶ δὲ καταβαίνουσιν αὐτοῖς ἀπὸ λόφων τινῶν ἐπικλινῶν ἐπέθεντο καὶ βραδέως ὑπεξάγοντας 15 ἔβαλλον, ἐπιστρέψαντες οἱ θυρεοφόροι συνέκλεισαν εἰςω τῶν ὄπλων τοὺς ψιλοὺς, αὐτοὶ δὲ καθέντες εἰς γόνυ προῦβάλουτο τοὺς θυρεοὺς· οἱ δὲ ὀπίσθεν ὑπερέσχον αὐτῶν τὰ ὄπλα κάκεινων ὁμοίως ἕτεροι. Τὸ δὲ σχῆμα 337 παραπλήσιον ἐρέψει γινόμενον ὄψιν τε θεατρικὴν παρ- 20 ἔχει, καὶ τῶν προβλημάτων στεγανώτατόν ἐστι πρὸς τοὺς ὀπιστοὺς ἀπολισθαίνοντας. Οἱ μέντοι Πάρθοι τὴν εἰς γόνυ κλίσιν τῶν Ῥωμαίων ἀπαγόρευσιν ἠγούμενοι καὶ κάματον εἶναι, τὰ μὲν τόξα κατέθεντο, τοὺς δὲ κοντοὺς διαλαβόντες ἐγγὺς προσέμιξαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συναλα- 25 λάξαντες ἐξαίφνης ἀνέθορον, καὶ τοῖς ὑσσοῖς παίοντες ἐκ χειρὸς ἐκτεινάν τε τοὺς πρώτους καὶ τροπὴν ἔθεντο τῶν ἄλλων ἀπάντων. Ἐγίνετο δὲ ταῦτα καὶ ταῖς ἄλλαις ἡμέραις ἐπὶ μικρὸν ἀννόντων τῆς ὁδοῦ. Καὶ λιμὸς ἤπτετο τοῦ στρατοῦ σίτον τε βραχὺν καὶ διὰ μάχης ποριζομένου 30 καὶ τῶν πρὸς ἄλειτον σκευῶν οὐκ εὐποροῦντος. Τὰ γὰρ πολλὰ κατελείπετο, τῶν μὲν ἀποθνησκόντων ὑποζυγίων,

τῶν δὲ τοὺς νοσοῦντας καὶ τραυματίας φερόντων. Λέ-
 γεται δὲ χοῦνιξ Ἀττικὴ πυρῶν πεντήκοντα δραχμῶν
 ὄνιος γενέσθαι· τοὺς δὲ κριθίνους ἄρτους πρὸς ἀργύ-
 ριον ἰστάντες ἀπιδίδουτο. Τραπόμενοι δὲ πρὸς λάχανα
 5 καὶ ῥίζας ὀλίγοις μὲν ἐνετύγχανον τῶν συνήθων, ἀναγκα-
 ζόμενοι δὲ πειρᾶσθαι καὶ τῶν ἀγρεύστων πρότερον ἤψαν-
 τό τινος πόας ἐπὶ θάνατον διὰ μανίας ἀγούσης. Ὁ γὰρ
 φαγῶν οὐδὲν ἐμέμνητο τῶν ἄλλων οὐδὲ ἐγίνωσκεν, ἐν
 δ' ἔργον εἶχε, κινεῖν καὶ στρέφειν πάντα λίθον, ὥς τι
 10 μεγάλης σπουδῆς ἄξιον διαπραττόμενος. Ἦν δὲ μεστὸν
 τὸ πεδίον κεκυφῶτων χαμᾶζε καὶ τοὺς λίθους περιορυτ-
 τόντων καὶ μεθιστάντων· τέλος δὲ χολὴν ἐμοῦντες ἔθνη-
 σκον, ἐπεὶ καὶ τὸ μόνον ἀντιπαθές, οἶνος, ἐξέλιπε.
 Φθειρομένων δὲ πολλῶν καὶ τῶν Πάρθων οὐκ ἀφιστα-
 15 μένων πολλάκις ἀναφθέγγασθαι τὸν Ἀντώνιον ἱστοροῦ-
 σιν „ὦ μύριοι“ θαυμάζοντα τοὺς μετὰ Ξενοφῶντος, ὅτι
 καὶ πλείονα καταβαίνοντες ὁδὸν ἐκ τῆς Βαβυλωνίας καὶ
 πολλαπλασίους μαχόμενοι πολεμίους ἀπεσώθησαν.

XLVI. Οἱ δὲ Πάρθοι διαπλέξαι μὲν οὐ δύναμενοι
 20 τὸν στρατὸν οὐδὲ διασπάσαι τὴν τάξιν, ἤδη δὲ πολλά-
 κισ ἠττημένοι καὶ πεφευγότες, αὐτίς εἰρηρικῶς ἀνε-
 μίγνυντο τοῖς ἐπὶ χιλὸν ἢ σῖτον προερχομένοις, καὶ τῶν
 τόξων τὰς νευρὰς ἐπιδεικνύντες ἀνειμένας ἔλεγον, ὡς
 αὐτοὶ μὲν ἀπίασιν ὀπίσω καὶ τοῦτο ποιοῦνται πέρας
 25 ἀμύνης, ὀλίγοι δὲ Μῆδων ἀκολουθήσουσιν ἐτι μιᾶς ἢ
 δευτέρας ὁδὸν ἡμέρας οὐδὲν παρενοχλοῦντες, ἀλλὰ τὰς
 ἀπωτέρω κώμας φυλάττοντες. Τούτοις τοῖς λόγοις
 ἀσπασμοί τε καὶ φιλοφροσύναι προσῆσαν, ὥστε πάλιν
 τοὺς Ῥωμαίους εὐθαρσεῖς γενέσθαι καὶ τὸν Ἀντώνιον
 30 ἀκούσαντα τῶν πεδίων ἐφίεσθαι μᾶλλον, ἀνύδρου λε-
 γομένης εἶναι τῆς διὰ τῶν ὄρων. Οὕτω δὲ ποιεῖν μέλ-
 λουτος ἤκεν ἀνὴρ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐκ τῶν πολεμίων

ὄνομα Μιθριδάτης, ἀνεψιὸς Μουαίσου τοῦ παρ' Ἀντωνίῳ γενομένου καὶ τὰς τρεῖς πόλεις δωρεὰν λαβόντος. Ἡξίου δὲ αὐτῷ προσελθεῖν τινα τῶν Παρθιστὶ διαλεχθῆναι δυναμένων ἢ Συριστί. Καὶ προσελθόντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀντιοχέως, ὃς ἦν Ἀντωνίῳ συνήθης, ὑπειπὼν, ὃς 5 εἶη, καὶ Μουαίση τὴν χάριν ἀνάπτων ἠρώτησε τὸν Ἀλέξανδρον, εἰ λόφους συνεχεῖς καὶ ὑψηλοὺς ὄρα πρόσωθεν. Φήσαντος δὲ ὄραν „Ἦπ' ἐκείνοις ἔφη“ πανστρατιᾷ Πάρθοι λοχῶσιν ὑμᾶς. Τὰ γὰρ μεγάλα πεδία τῶν λόφων τούτων ἐξήρηται, καὶ προσδοκῶσιν ὑμᾶς ἐξηπατη- 10 μένους ὑπ' αὐτῶν ἐνταῦθα τρέψεσθαι, τὴν διὰ τῶν ὄρων ἀπολιπόντας. Ἐκείνη μὲν οὖν ἔχει δίψος καὶ πόνον ὑμῖν συνήθη, ταύτη δὲ χωρῶν Ἀντώνιος ἴστω τὰς Κράσσου τύχας αὐτὸν ἐκδεχομένας.“

XLVII. Ὁ μὲν οὕτω φράσας ἀπῆλθεν. Ἀντώνιος δὲ 15 ἀκούσας καὶ διαταραχθεὶς συνεκάλει τοὺς φίλους καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ Μάρδον οὐδὲ αὐτὸν ἄλλως φρο- 938 νοῦντα. Καὶ γὰρ ἄνευ πολεμίων ἐγίνωσκε τὰς διὰ τῶν πεδίων ἀνοδίας καὶ πλάνας χαλεπὰς καὶ δυστεκμάρτους οὔσας, τὴν δὲ τραχεῖαν ἀπέφαινε οὐδὲν ἄλλο δυσχερὲς 20 ἢ μιᾶς ἡμέρας ἀνυδρίαν ἔχουσαν. Οὕτω δὴ τραπόμενος ταύτην ἤγε νυκτός, ὕδωρ ἐπιφέρεισθαι κελεύσας. Ἀγρείων δὲ ἦν ἀπορία τοῖς πολλοῖς· διὸ καὶ τὰ κράνη πιμπλάντες ὕδατος ἐκόμιζον, οἱ δὲ διφθέραις ὑπολαμβάνοντες. Ἦδη δὲ προχωρῶν ἀγγέλλεται τοῖς Πάρθοις· 25 καὶ παρὰ τὸ εἰωθὸς ἔτι νυκτός ἐδίωκον. Ἡλίου δὲ ἀνίσχοντος ἤπιοντο τῶν ἐσχάτων ἀγρυπνία καὶ πόνο κακῶς διακειμένων· τεσσαράκοντα γὰρ καὶ διακοσίους ἐν τῇ νυκτὶ σταδίου κατηνύκεισαν· καὶ τὸ μὴ προσδοκῶσιν οὕτω ταχέως ἐπελθεῖν τοὺς πολεμίους ἀθυμίαν 30 παρεῖχε. Καὶ τὸ δίψος ἐπέτεινε ὁ ἀγών· ἀμυνόμενοι γὰρ ἅμα προῆγον. Οἱ δὲ πρῶτοι βαδίζοντες ἐντυγχά-

νουσι ποταμῷ ψυχρὸν μὲν ἔχοντι καὶ διαυγές, ἄλμυρὸν δὲ καὶ φαρμακῶδες ὕδωρ, ὃ ποθὲν εὐθύς ὀδύνας ἔλκομένης τῆς κοιλίας καὶ τοῦ δίψους ἀναφλεγομένου παρεῖχε. Καὶ ταῦτα τοῦ Μάρδου προλέγοντος οὐδὲν ἦττον
 5 ἐκβιαζόμενοι τοὺς ἀνείργοντας ἔπινον. Ἀντώνιος δὲ περιῶν ἐδεῖτο βραχὺν ἐγκαρτερεῖν χρόνον· ἕτερον γὰρ οὐ πόρρω ποταμὸν εἶναι πότιμον, εἶτα τὴν λοιπὴν ἄφιππον καὶ τραχεῖαν, ὥστε παντάπασιν ἀποστρέψασθαι τοὺς πολεμίους. Ἄμα δὲ καὶ τοὺς μαχομένους ἀνεκα-
 10 λείτο καὶ κατὰ ξενεῖν ἐσήμεαιεν, ὡς σκιας γοῦν μεταλλάβοιεν οἱ στρατιῶται.

XLVIII. Πηγνυμένων οὖν τῶν σκηνῶν καὶ τῶν Πάρθων εὐθύς, ὥσπερ εἰώθεισαν, ἀπαλλαττομένων, ἤκειν αὐθις ὁ Μιθριδάτης, καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου προσελ-
 15 θόντος παρήνει μικρὸν ἡσυχάσαντα τὸν στρατὸν ἀνιστά-ναι καὶ σπεύδειν ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ὡς οὐ διαβησομένων Πάρθων, ἄχρι δὲ ἐκείνου διωξόντων. Ταῦτα ἀπαγγεί-
 λας πρὸς Ἀντώνιον Ἀλέξανδρος ἐκφέρει παρ' αὐτοῦ χρυσᾶ ποτήρια πάμπολλα καὶ φιάλας, ὧν ἐκεῖνος, ὅσα
 20 τῇ ἐσθῆτι κατακρύψαι δυνατὸς ἦν, λαβὼν ἀπήλανε. Ἔτι δὲ ἡμέρας οὐσῆς ἀναξεύξαντες ἐπορεύοντο, τῶν πολεμίων οὐ παρενοχλοῦντων, αὐτοὶ δὲ ἑαυτοῖς νύκτα χαλεπωτάτην πασῶν ἐκείνην καὶ φοβερωτάτην ἀπεργασάμενοι. Τοὺς γὰρ ἔχοντας ἀργύριον ἢ χρυσίον ἀπο-
 25 κτιννύντες ἐσύλων καὶ τὰ χρήματα τῶν ὑποξυγίων ἀφήρπαζον· τέλος δὲ τοῖς Ἀντωνίου σκευοφόροις ἐπιχειρήσαντες ἐκπώματα καὶ τραπέζας πολυτελεῖς κατέκοπτον καὶ διενέμοντο. Θορύβου δὲ πολλοῦ καὶ πλάνου τὸ στρατεύμα πᾶν ἐπέχοντος (ῶντο γὰρ ἐπιπεπτωκότων
 30 τῷ πολεμίων τροπὴν γεγονέναι καὶ διασπασμὸν) Ἀντώνιος ἕνα καλέσας τῶν δορυφορούντων αὐτὸν ἀπελευθέρων ὄνομα Ῥάμνον ὄρκωσεν, ὅταν κελεύσῃ, τὸ ξίφος

αυτοῦ διεῖναι καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμεῖν, ὡς μήτε ἀλφὴ ζῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων μήτε γνωσθεῖη τεθνηκώς. Ἐκδακρυσάντων δὲ τῶν φίλων ὁ Μάρδος ἐθάρρυνε τὸν Ἀντώνιον, ὡς ἐγγὺς ὄντος τοῦ ποταμοῦ· καὶ γὰρ αὔρα τις ἀπορρέουσα νοτερὰ καὶ ψυχρότερος ἀῆρ ἀπαντῶν 5 ἠδῖω τὴν ἀναπνοὴν ἐποίει, καὶ τὸν χρόνον ἔφη τῆς πορείας οὕτω συμπεραίνειν τὸ μέτρον· οὐκέτι γὰρ ἦν πολὺ τὸ λειπόμενον τῆς νυκτός. Ἄμα δ' ἀπήγγελλον ἕτεροι τὸν θόρυβον ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀδικίας καὶ πλεονεξίας εἶναι. Διὸ καὶ καταστῆσαι τὸ πλῆθος εἰς 10 τάξιν ἐκ τῆς πλάνης καὶ τοῦ διασπασμοῦ βουλόμενος ἐκέλευσε σημαίνειν κατάξευξιν.

XLIX. Ἦδη δ' ὑπέλαμπεν ἡμέρα, καὶ τοῦ στρατοῦ κόσμον ἀρχομένου τινὰ λαμβάνειν καὶ ἡσυχίαν προσέπιπτε τοῖς τελευταίοις τὰ τῶν Πάρθων τοξεύματα καὶ 15 μάχης σημεῖον ἐδόθη τοῖς ψιλοῖς. Οἱ δὲ ὀπλίται πάλιν ὁμοίως κατερέψαντες ἀλλήλους τοῖς θυρεοῖς ὑπέμενον τοὺς βάλλοντας ἐγγὺς οὐ τολμῶντας συνελθεῖν. Ὑπαγόντων δὲ κατὰ μικρὸν οὕτως τῶν πρώτων ὁ ποταμὸς ἐφάνη· καὶ τοὺς ἵππεις ἐπ' αὐτῷ παρατάξας Ἀντώνιος 20 ἐναντίους τοῖς πολεμίοις διεβίβαξε τοὺς ἀσθενεῖς πρώτους. Ἦδη δὲ καὶ τοῖς μαχομένοις ἄδεια καὶ ὄρασις τοῦ πιεῖν ἦν. Ὡς γὰρ εἶδον οἱ Πάρθοι τὸν ποταμὸν, τὰς τε νευρὰς ἀνῆκαν καὶ θαρροῦντας ἐκέλευον διαπερᾶν τοὺς Ῥωμαίους, πολλὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν ἐγκωμιάζοντες. Διαβάντες οὖν καθ' ἡσυχίαν αὐτοὺς ἀνελάμβανον, εἶτα ᾤδενον, οὐ πάνυ τι τοῖς Πάρθοις πιστεύοντες. Ἐκτῆ δ' ἡμέρα μετὰ τὴν τελευταίαν μάχην ἐπὶ τὸν Ἀράξην ποταμὸν ἦγον ὀρίζοντα Μηδίαν καὶ Ἀρμενίαν. Εφάνη δὲ καὶ βάθει καὶ τραχύτητι χαλεπός· καὶ λόγος 30 διῆλθεν ἐνεδρευόντας αὐτόθι τοὺς πολεμίους ἐπιθήσεσθαι διαβαίνουσιν αὐτοῖς. Ἐπεὶ δὲ ἀσφαλῶς διαπερά-

σαντες ἐπέβησαν τῆς Ἀρμενίας, ὥσπερ ἄρτι γῆν ἐκείνην ἰδόντες ἐκ πελάγους, προσεκύνουν καὶ πρὸς δάκρυα καὶ περιβολὰς ἀλλήλων ὑπὸ χαρᾶς ἐτρέποντο. Προϊόντες δὲ διὰ χώρας εὐδαίμονος καὶ χρώμενοι πᾶσιν ἀνέδην 5 ἐκ πολλῆς ἀπορίας ὕδερικοῖς καὶ κοιλιακοῖς περιέπιπτον ἀρρωστήμασιν.

L. Ἐνταῦθα ποιησάμενος ἐξέτασιν αὐτῶν Ἀντώνιος εὗρε δισμυρίους πεξοὺς καὶ τετρακισχιλίους ἵππεις ἀπολωλότας, οὐ πάντας ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν 10 σεις νοσήσαντας. Ὁδευσαν μὲν οὖν ἀπὸ Φραάτων ἡμέρας ἐπτὰ καὶ εἴκοσι, μάχαις δὲ ὀκτὼ καὶ δέκα Πάρθους ἐνίκησαν, αἱ δὲ νῆκαι κράτος οὐκ εἶχον οὐδὲ βεβαιότητα μικρὰς ποιουμένων καὶ ἀτελεῖς τὰς διώξεις. Ὡς καὶ μάλιστα κατάδηλος ἦν Ἀρταουάσδης ὁ Ἀρμένιος Ἀντώνιον 15 ἐκείνου τοῦ πολέμου τὸ τέλος ἀφελόμενος. Εἰ γὰρ οὗς ἀπήγαγεν ἐκ Μηθίας ἵππεις ἑξακισχιλίους καὶ μυρίους παρῆσαν, ἐσκευασμένοι παραπλησίως Πάρθοις καὶ συνήθεις μάχεσθαι πρὸς αὐτούς, Ῥωμαίων μὲν τοὺς μαχομένους τρεπομένων, ἐκείνων δὲ τοὺς φεύγοντας αἰρούντων, οὐκ ἂν ὑπῆρξεν αὐτοῖς ἠττωμένοις ἀναφέρειν καὶ 20 ἀνατολμαῖν τοσαυτάκις. Ἄπαντες οὖν ὀργῇ παρώξυνον ἐπὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ Ἀρμενίου τὸν Ἀντώνιον. Ὁ δὲ λογισμῷ χρησάμενος οὔτε ἐμέμψατο τὴν προδοσίαν οὔτε ἀφείλε τῆς συνήθους φιλοφροσύνης καὶ τιμῆς πρὸς αὐτόν, ἀσθενῆς τῷ στρατῷ καὶ ἄπορος γεγωνῶς. Ὑστερον μὲντοι πάλιν ἐμβαλὼν εἰς Ἀρμενίαν καὶ πολλαῖς ὑποσχέσεσι καὶ προκλήσεσι πείσας αὐτὸν ἐλθεῖν εἰς χεῖρας συνέλαβε, καὶ δέσμιον καταγαγὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐθριάμβευσεν. Ὡς μάλιστα Ῥωμαίους ἐλύπησεν, ὡς τὰ 30 καλὰ καὶ σεμνὰ τῆς πατρίδος Αἰγυπτίοις διὰ Κλεοπάτραν χαριζόμενος. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐπράχθη.

LI. Τότε δὲ διὰ πολλοῦ χειμῶνος ἤδη καὶ νικητῶν

ἀπαύστων ἐπειγόμενος ὀκτακισχιλίους ἀπέβαλε καθ' ὁδόν. Αὐτὸς δὲ καταβάς ὀλιγοστὸς ἐπὶ θάλασσαν ἐν χωρίῳ τινὶ μεταξὺ Βηρυτοῦ κειμένῳ καὶ Σιδῶνος, Λευκὴ κώμη καλεῖται, Κλεοπάτραν περιέμενε· καὶ βραδυνούσης ἀδημονῶν ἦλυε, ταχὺ μὲν εἰς τὸ πίνειν καὶ με- 5 θύσκεσθαι διδοὺς ἑαυτὸν, οὐ καρτερῶν δὲ κατακείμενος, ἀλλὰ μεταξὺ πινόντων ἀνιστάμενος καὶ ἀναπηδῶν πολλάκις ἐπισκοπεῖν, ἕως ἐκείνη κατέπλευσεν ἐσθῆτα πολλήν καὶ χρήματα κομίζουσα τοῖς στρατιώταις. Εἰσὶ δὲ οἱ λέγοντες, ὅτι τὴν μὲν ἐσθῆτα παρ' ἐκείνης λαβὼν, 10 τὸ δὲ ἀργύριον ἐκ τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ διένειμεν, ὡς ἐκείνης διδούσης.

LII. Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν Μήδων γίνεται διαφορὰ 40 πρὸς Φραόρτην τὸν Πάρθον, ἀρξαμένη μὲν, ὥς φασιν, ὑπὲρ τῶν Ῥωμαϊκῶν λαφύρων, ὑπόνοιαν δὲ τῷ Μήδῳ 15 καὶ φόβον ἀφαιρέσεως τῆς ἀρχῆς παρασχοῦσα. Διὸ καὶ πέμπων ἐκάλει τὸν Ἀντώνιον ἐπαγγελλόμενος συμπολεμήσειν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως. Γενόμενος οὖν ἐπ' ἐλπίδος μεγάλης ὁ Ἀντώνιος (ᾧ γὰρ ἐδόκει μόνῳ τοῦ κατειργάσθαι Πάρθους ἀπολιπεῖν, ἱππέων πολλῶν καὶ 20 τοξοτῶν ἐνδεῆς ἐλθῶν, τοῦτο ἑώρα προσγινόμενον ἀντῷ χαριζόμενῳ μᾶλλον ἢ δεομένῳ) παρεσκευάζετο δι' Ἀρμενίας αὐθις ἀναβαίνειν καὶ συγγενόμενος τῷ Μήδῳ περὶ ποταμὸν Ἀράξην οὕτω κινεῖν τὸν πόλεμον.

LIII. Ἐν δὲ Ῥώμῃ βουλομένης Ὀκταουίας πλεῦσαι 25 πρὸς Ἀντώνιον ἐπέτρπεσε Καῖσαρ, ὡς οἱ πλείους λέγουσιν, οὐκ ἐκείνη χαριζόμενος, ἀλλ' ὅπως περιυβρισθεῖσα καὶ καταμεληθεῖσα πρὸς τὸν πόλεμον αἰτίαν εὐπρεπῆ παρᾶσχοι. Γενομένη δὲ ἐν Ἀθήναις ἐδέξατο γράμματα παρὰ Ἀντωνίου κελεύοντος αὐτόθι προσμένειν καὶ τὰ 30 περὶ τὴν ἀνάβασιν δηλοῦντος. Ἡ δέ, καίπερ ἀχθομένη καὶ νοοῦσα τὴν πρόφασιν, ὅμως ἔγραψε πυνθανομένη,

ποῖ κελεύει πεμφθῆναι τὰ κομιζόμενα πρὸς αὐτόν. Ἐκο-
 μιξε δὲ πολλὴν μὲν ἐσθῆτα στρατιωτικὴν, πολλὰ δὲ ὑπο-
 ζύγια καὶ χρήματα καὶ δῶρα τοῖς περὶ αὐτὸν ἡγεμόσι
 καὶ φίλοις· ἐκτὸς δὲ τούτων στρατιώτας ἐπιλέκτους δις-
 5 χιλίους εἰς στρατηγικὰς σπεύρας κεκοσμημένους ἐκπρε-
 πέσι πανοπλίαις. Ταῦτα Νίγρος τις Ἀντωνίου φίλος
 ἀποσταλεὶς παρ' αὐτῆς ἔφραζε, καὶ προσετίθει τοὺς ἀξι-
 ούς καὶ πρόποντας ἐπαίνους. Αἰσδομένη δὲ ἡ Κλεοπά-
 τρα τὴν Ὀκταουίαν ὁμόσε χωροῦσαν αὐτῇ καὶ φοβη-
 10 θεῖσα, μὴ τοῦ τρόπου τῆ σεμνότητι καὶ τῆ Καίσαρος
 δυνάμει προσκτησαμένη τὸ καθ' ἡδουὴν ὁμιλεῖν καὶ θε-
 ραπεύειν Ἀντώνιον ἄμαχος γένηται καὶ κρατήσῃ παντά-
 πασι τοῦ ἀνδρός, ἐρᾶν αὐτῇ προσεποιεῖτο τοῦ Ἀντωνίου,
 καὶ τὸ σῶμα λεπταῖς καθήρει διαίταις· τὸ δὲ βλέμμα
 15 προσιόντος ἐκπεπληγμένον, ἀπερχομένου δὲ τηκόμε-
 νον καὶ ταπεινούμενον ὑπεφαίνεται. Πραγματευομένη
 δὲ πολλάκις ὀφθῆναι δακρύουσα ταχὺ τῶν δακρῶν
 ἀφῆρει καὶ ἀπέκρυπτεν, ὡς δὴ βουλομένη λανθάν-
 νειν ἐκεῖνον. Ἐπράττετο δὲ ταῦτα μέλλοντος τοῦ ἀν-
 20 δρός ἐκ Συρίας ἀναβαίνειν πρὸς τὸν Μῆδον. Οἱ δὲ
 κόλακες σπουδάζοντες ὑπὲρ αὐτῆς ἐλοιδόρουν τὸν Ἀν-
 τώνιον ὡς σκληρὸν καὶ ἀπαθῆ καὶ παραπολλύντα γύ-
 ναιον εἰς ἓνα καὶ μόνον ἐκεῖνον ἀνηρημένον. Ὀκτα-
 ουίαν μὲν γὰρ πραγμάτων ἔνεκα διὰ τὸν ἀδελφὸν συν-
 25 ἐλθεῖν καὶ τὸ τῆς γαμετῆς ὄνομα καρποῦσθαι· Κλεο-
 πάτραν δὲ τοσοῦτων ἀνθρώπων βασιλεύουσιν ἐρωμέ-
 νην Ἀντωνίου καλεῖσθαι καὶ τοῦνομα τοῦτο μὴ φεύγειν
 μηδ' ἀπαξιῶν, ἕως ὅρᾳν ἐκεῖνον ἔξειστι καὶ συζῆν·
 ἀπελαννομένην δὲ τούτου μὴ περιβιώσεσθαι. Τέλος δ'
 30 οὖν οὕτω τὸν ἄνθρωπον ἐξέτηξαν καὶ ἀπεθήλυναν, ὥστε
 δεῖσαντα, μὴ Κλεοπάτρα πρόηται τὸν βίον, εἰς Ἀλεξάν-
 δρειαν ἐπανελθεῖν, τὸν δὲ Μῆδον εἰς ὄραν ἔτους ἀνα-

βαλέσθαι, καίπερ ἐν στάσει τῶν Παρθικῶν εἶναι λεγομένων. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἀναβὰς αὐθις εἰς φιλίαν προσηγάγετο, καὶ λαβὼν ἐνὶ τῶν ἐκ Κλεοπάτρας υἱῶν γυναῖκα μίαν αὐτοῦ τῶν θυγατέρων ἔτι μικρὰν οὔσαν ἐγγυήσας ἐπανῆλθεν, ἤδη πρὸς τὸν ἐμφύλιον πό- 5 λεμον τετραμμένος.

LIV. Ὀκταουίαν δὲ Καίσαρ ὑβρίσθαι δοκοῦσαν, ὡς ἐπανῆλθεν ἐξ Ἀθηναίων, ἐκέλευσε καθ' ἑαυτὴν οἰκεῖν. Ἡ δὲ οὐκ ἔφη τὸν οἶκον ἀπολείψειν τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ κάκεινον αὐτόν, εἰ μὴ δι' ἑτέρας αἰτίας ἔγνωκε πολε- 10 μὲν Ἀντωνίῳ, παρεκάλει τὰ καθ' ἑαυτὴν ἔαν, ὡς οὐδὲ ἀκοῦσαι καλόν, εἰ τῶν μεγίστων αὐτοκρατόρων ὁ μὲν δι' ἔρωτα γυναικός, ὁ δὲ διὰ ζηλοτυπίαν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον Ῥωμαίους κατέστησε. Ταῦτα δὲ λέγουσα μᾶλλον ἐβεβαίου δι' ἔργων. Καὶ γὰρ ᾧκει τὴν οἰκίαν, 15 ὥσπερ αὐτοῦ παρόντος ἐκείνου, καὶ τῶν τέκνων οὐ μόνον τῶν ἐξ ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ Φουλβίας γεγονότων καλῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπεμελεῖτο· καὶ τοὺς πεμπομένους ἐπὶ ἀρχάς τινας ἢ πράγματα τῶν Ἀντωνίου φίλων ὑποδεχομένη συνέπραττεν ὧν παρὰ Καίσαρος 20 δεηθεῖεν. Ἄκουσα δὲ ἐβλαπτε διὰ τούτων Ἀντώνιον· ἐμισεῖτο γὰρ ἀδικῶν γυναῖκα τοιαύτην. Ἐμισήθη δὲ καὶ διὰ τὴν διανέμησιν, ἣν ἐποίησατο τοῖς τέκνοις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τραγικὴν καὶ ὑπερήφανον καὶ μισοροῦμαιον φανείσαν. Ἐμπλήσας γὰρ ὄχλου τὸ γυμνάσιον 25 καὶ θέμενος ἐπὶ βήματος ἀργυροῦ δύο θρόνους χρυσοῦς, τὸν μὲν ἑαυτῷ, τὸν δὲ Κλεοπάτρα, καὶ τοῖς παισὶν ἐτέρους ταπεινοτέρους, πρῶτον μὲν ἀπέφηνε Κλεοπάτραν βασίλισσαν Αἰγύπτου καὶ Κύπρου καὶ Λιβύης καὶ κοίλης Συρίας, συμβασιλεύοντος αὐτῇ Καισαρίωνος, ὃς ἐκ 30 Καίσαρος ἐδόκει τοῦ προτέρου γεγονέναι Κλεοπάτραν ἔγκυον καταλιπόντος· δεῦτερον δὲ τοὺς ἐξ αὐτοῦ καὶ

Κλεοπάτρας υἱοὺς βασιλεῖς βασιλέων ἀναγορεύσας Ἀλεξάνδρῳ μὲν Ἀρμενίαν ἀπένειμε καὶ Μηδίαν καὶ τὰ Πάρθων, ὅταν ὑπαγάγηται, Πτολεμαίῳ δὲ Φοινίκην καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν. Ἄμα δὲ καὶ προήγαγε τῶν παιδῶν Ἀλέξανδρον μὲν ἐσθῆτι Μηδικῇ τιάραν καὶ κίταριν ὀρθὴν ἐχούσῃ, Πτολεμαῖον δὲ κρηπίσι καὶ χλανίδι καὶ κανσία διαδηματοφόρῳ κεκοσμημένον. Αὕτη γὰρ ἦν σκευὴ τῶν ἀπ' Ἀλεξάνδρου βασιλέων, ἐκείνη δὲ Μηδῶν καὶ Ἀρμενίων. Ἀσπασαμένων δὲ τῶν παιδῶν τοὺς γονεῖς, τὸν μὲν Ἀρμενίων φυλακὴ περιῖστατο, τὸν δὲ Μακεδόνων. Κλεοπάτρα μὲν γὰρ καὶ τότε καὶ τὸν ἄλλον χρόνον εἰς πλήθος ἐξιοῦσα στολὴν [ἐτέραν,] ἱερὰν Ἴσιδος ἐλάμβανε καὶ νέα Ἴσις ἐχορημάτιζε.

LV. Ταῦτα δὲ εἰς σύγκλητον ἐκφέρων Καῖσαρ καὶ 15 πολλάκις ἐν τῷ δήμῳ κατηγορῶν παρώξυνε τὸ πλήθος ἐπ' Ἀντώνιον. Ἐπεμπε δὲ καὶ Ἀντώνιος ἀντεγκαλῶν ἐκείνῳ. Μέγιστα δ' ἦν, ὧν ἐνεκάλει, πρῶτον μὲν, ὅτι Πομπηίου Σικελίαν ἀφελόμενος οὐκ ἔνειμε μέρος αὐτῷ τῆς νήσου· δεύτερον, ὅτι χρησάμενος ναῦς παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πόλεμον ἀπεστέρησε· τρίτον, ὅτι τὸν 20 συνάρχοντα Λέπιδου ἐκβαλὼν τῆς ἀρχῆς καὶ ποιήσας ἄτιμον αὐτὸς ἔχει στρατὸν καὶ χώραν καὶ προσόδους τὰς ἐκείνῳ προσνεμηθεύσας· ἐπὶ πᾶσιν, ὅτι τοῖς αὐτοῦ στρατιώταις ἅπασαν ὀλίγου δεῖν Ἰταλίαν κατακεκλη- 25 ρούχηκε μηδὲν λιπὼν τοῖς ἐκείνου. Πρὸς ταῦτα Καῖσαρ ἀπελογεῖτο, Λέπιδον μὲν ὑβρίζοντα καταπαῦσαι τῆς ἀρχῆς, ἃ δὲ ἐσχῆκε πολεμήσας, νειμήσεσθαι πρὸς Ἀντώνιον, ὅταν κάκεινος Ἀρμενίαν πρὸς αὐτόν· τοῖς δὲ στρατιώταις Ἰταλίας μὴ μετεῖναι· Μηδίαν γὰρ ἔχειν καὶ 30 Παρθίαν αὐτούς, ἃς προσεκλήσαντο Ῥωμαίοις καλῶς ἀγωνισάμενοι μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος.

LVI. Ταῦτα ἐν Ἀρμενίᾳ διατρίβων Ἀντώνιος ἤκου-

σε· καὶ Κανίδιον εὐθύς ἐκέλευσεν ἑκκαίδεκα τέλη λα-
βόντα καταβαίνειν ἐπὶ θάλατταν. Αὐτὸς δὲ Κλεοπά-
τραν ἀναλαβὼν εἰς Ἔφεσον ἦκε. Καὶ τὸ ναυτικὸν ἐκεῖ
συνῆει πανταχόθεν, ὀκτακόσiai σὺν ὀκτάσι νῆες, ὧν
Κλεοπάτρα παρῆχε διακοσίας καὶ τάλαντα δισμύρια καὶ 5
τροφὴν τῷ στρατῷ παντὶ πρὸς τὸν πόλεμον. Ἀντώνιος
δὲ πεισθεὶς ὑπὸ Δομιτίου καὶ τινῶν ἄλλων ἐκέλευε
Κλεοπάτραν πλεῖν ἐπ' Αἰγύπτου κακεῖ διακαραδοκεῖν
τὸν πόλεμον. Ἡ δὲ φοβουμένη τὰς δι' Ὀκταουίας πά-
λιν αὐτοῦ διαλύσεις ἔπεισε πολλοῖς Κανίδιον χρήμασιν 10
Ἀντωνίῳ διαλεχθῆναι περὶ αὐτῆς, ὡς οὔτε δίκαιον ἀπε-
λαύνεσθαι τοῦ πολέμου γυναῖκα συμβολὰς τηλικαύτας
2 διδοῦσαν, οὔτε συμφέρον ἀθυμοτέρους ποιεῖν τοὺς Αἰ-
γυπτίους μέγα μέρος τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ὄντας· ἄλ-
λως δὲ μηδὲ ὄραν, οὔτινος τῶν συστρατευόντων βασι- 15
λέων ἀπολείποιο τὸ φρονεῖν Κλεοπάτρα, πολὺν μὲν χρό-
νον δι' αὐτῆς κυβερνῶσα βασιλείαν τσαύτην, πολὺν δὲ
ἐκείνῳ συνοῦσα καὶ μανθάνουσα χρῆσθαι πράγμασι με-
γάλοις. Ταῦτα (ἔδει γὰρ εἰς Καίσαρα πάντα περιελ-
θεῖν) ἐνίκα· καὶ συνιουσῶν τῶν δυνάμεων πλεύσαντες 20
εἰς Σάμον ἐν εὐπαθείαις ἦσαν. Ὡσπερ γὰρ βασιλεῦσι
καὶ δυνάσταις καὶ τετράρχαις ἔθνεσί τε καὶ πόλεσι πά-
σαις ταῖς μεταξὺ Συρίας καὶ Μαιώτιδος καὶ Ἀρμενίας
καὶ Ἰλλυριῶν προεῖρητο πέμπειν καὶ κομίζειν τὰς εἰς
τὸν πόλεμον παρασκευάς, οὔτω πᾶσι τοῖς περὶ τὸν Διό- 25
νυσον τεχνίταις ἐπάναγκες ἦν εἰς Σάμον ἀπαντᾶν· καὶ
τῆς ἐν κύκλῳ σχεδὸν ἀπάσης οἰκουμένης περιθρηνου-
μένης καὶ περιστεναζομένης μία νῆσος ἐφ' ἡμέρας πολ-
λὰς κατηυλεῖτο καὶ κατεψάλλετο πληρουμένων θεάτρων
καὶ χορῶν ἀγωνιζομένων. Συνέθυε δὲ καὶ πόλις πᾶσα 30
βοῦν πέμπουσα, καὶ βασιλεῖς διημιλλῶντο ταῖς ὑποδο-
χαῖς καὶ δωρεαῖς πρὸς ἀλλήλους. Ὡστε καὶ λόγος διήει,

τίνες ἔβουται κρατήσαντες ἐν τοῖς ἐπινικίοις οἱ τοῦ πολέμου τὰς παρασκευὰς οὕτω πολυτελεῶς ἐφορτάζοντες.

LVII. Γενόμενος δὲ ἀπὸ τούτων τοῖς μὲν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις Πριήνην ἔδωκεν οἰκητήριον, αὐτὸς δὲ πλεύσας εἰς Ἀθήνας πάλιν ἐν παιδείᾳ ἦν καὶ θεάτρους. Ζηλοτυποῦσα δὲ Κλεοπάτρα τὰς Ὀκταουίας ἐν τῇ πόλει τιμὰς (ἠγαπήθη γὰρ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἡ Ὀκταουία μάλιστα) πολλαῖς ἀνελάμβανε φιλοτιμίαις τὸν δῆμον. Οἱ δὲ τιμὰς αὐτῇ ψηφισάμενοι πρέσβεις ἔπεμψαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τὸ ψήφισμα κομίζοντας, ὧν εἷς ἦν Ἀντώνιος, ὡς δὴ πολίτης Ἀθηναίων· καὶ δὴ καταστάς ἐπ' αὐτῆς λόγον ὑπὲρ τῆς πόλεως διεξῆλθεν. Εἰς δὲ Ῥώμην ἔπεμψε τοὺς Ὀκταουίαν ἐκ τῆς οἰκίας ἐκβαλοῦντας. Ἀπελθεῖν δὲ φασιν αὐτὴν τὰ μὲν τέκνα πάντα Ἀντωνίου μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσαν ἄνευ τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἐκ Φουλβίας (ἐκεῖνος γὰρ ἦν παρὰ τῷ πατρὶ), κλαίουσαν δὲ καὶ δυσφοροῦσαν, εἰ δόξει μία τῶν αἰτιῶν τοῦ πολέμου καὶ αὐτῇ γεγρονέαι. Ῥωμαῖοι δὲ ὄκτειρον οὐκ ἐκείνην, ἀλλ' Ἀντώνιον, καὶ μᾶλλον οἱ Κλεοπάτραν ἑωρακότες οὔτε κάλλει τῆς Ὀκταουίας οὔτε ὄρα διαφέρουσαν.

LVIII. Καῖσαρ δὲ τὸ τάχος καὶ τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς ἀκούσας ἐθορυβήθη, μὴ τοῦ θέρους ἐκείνου διαπολεμεῖν ἀναγκασθῆ. Καὶ γὰρ ἐνέδει πολλά, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐλύπουν αἱ τῶν χρημάτων εἰσπράξεις· ἀναγκαζόμενοι γὰρ οἱ μὲν ἄλλοι τὰ τέταρτα τῶν καρπῶν, οἱ δὲ ἐξελευθερικοὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν τὰς ὀγδόας ἀποφέρειν κατεβῶν αὐτοῦ, καὶ ταραχαὶ κατεῖχον ἐκ τούτων ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν. Ὄθεν ἐν τοῖς μεγίστοις ἀμαρτήμασιν Ἀντωνίου τὴν ἀναβολὴν τοῦ πολέμου τίθενται. Καὶ γὰρ παρασκευάσασθαι χρόνον ἔδωκε Καῖσαρι καὶ τὰς ταραχὰς τῶν ἀνθρώπων ἐξέλυσε. Πραττόμενοι γὰρ

ἡγριαίνοντο, πραχθέντες δὲ καὶ δόντες ἡσύχαζον. Τί-
 τιος δὲ καὶ Πλάγκος, Ἀντωνίου φίλοι τῶν ὑπατικῶν,
 ὑπὸ Κλεοπάτρας προπηλακιζόμενοι (πλείστα γὰρ ἠναν-
 τιώθησαν αὐτῇ περὶ τοῦ συστρατεύειν) ἀποδράντες
 ὄχοντο πρὸς Καίσαρα καὶ περὶ τῶν Ἀντωνίου διαθη- 5
 κῶν ἐγένοντο μηνυταὶ τὰ γεγραμμένα συνειδότες. Ἀπέ-
 κειντο δ' αὐταὶ παρὰ ταῖς Ἑστιάσι παρθένοις, καὶ Καί-
 σαρὸς αἰτοῦντος οὐκ ἔδωκαν· εἰ δὲ βούλοιο λαμβάνειν
 ἐλθεῖν αὐτὸν ἐκέλευον. Ἔλαβεν οὖν ἐλθῶν· καὶ πρῶ-
 τον μὲν αὐτὸς ἰδίᾳ τὰ γεγραμμένα διῆλθε, καὶ παρεση- 10
 43 μῆνατο τόπους τινὰς εὐκατηγορήτους· ἔπειτα τὴν βου-
 λὴν ἀθροίσας ἀνεγίνωσκε, τῶν πλείστων ἀηδῶς ἐχόν-
 των. Ἀλλόκοτον γὰρ ἔδοξεν εἶναι καὶ δεινόν, εὐθύνας
 τινὰ διδόναι ζῶντα περὶ ὧν ἐβουλήθη γενέσθαι μετὰ
 τὴν τελευτήν. Ἐπεφύετο δὲ τῶν γεγραμμένων μάλιστα 15
 τῷ περὶ τῆς ταφῆς. Ἐκέλευε γὰρ αὐτοῦ τὸ σῶμα, κἂν
 ἐν Ῥώμῃ τελευτήσῃ, δι' ἀγορᾶς πομπευθὲν εἰς Ἀλεξάν-
 δρειαν ὡς Κλεοπάτραν ἀποσταλῆναι. Καλοῦϊσιος δὲ
 Καίσαρος ἑταῖρος ἔτι καὶ ταῦτα τῶν εἰς Κλεοπάτραν
 ἐγκλημάτων Ἀντωνίῳ προὔφερε· χαρίσασθαι μὲν αὐτῇ 20
 τὰς ἐκ Περγάμου βιβλιοθήκας, ἐν αἷς εἴκοσι μυριάδες
 βιβλίων ἀπλῶν ἦσαν· ἐν δὲ συνδείπνῳ πολλῶν παρόν-
 των ἀναστάντα τρίβειν αὐτῆς τοὺς πόδας ἐκ τινος ὄρι-
 σμοῦ καὶ συνθήκης γενομένης· Ἐφειλούς δὲ ἀνασχέσθαι
 παρόντος αὐτοῦ κυρίαν τὴν Κλεοπάτραν ἀσπασαμένους· 25
 δικάζοντα δὲ πολλάκις τετράρχαις καὶ βασιλεῦσιν ἐπὶ
 βήματος δελτάρια τῶν ἐρωτικῶν ὀνύχια καὶ κρυστάλ-
 λινα δέχεσθαι παρ' αὐτῆς καὶ ἀναγινώσκειν· Φουρνίου
 δὲ λέγοντος, ὃς ἦν ἀξιώματος μεγάλου καὶ δεινότατος εἶ-
 πεῖν Ῥωμαίων, τὴν μὲν Κλεοπάτραν ἐν φορείᾳ διὰ τῆς 30
 ἀγορᾶς κομίζεσθαι, τὸν δὲ Ἀντώνιον, ὡς εἶδεν, ἀνα-

πηδήσαντα τὴν μὲν δίκην ἀπολιπεῖν, ἐκκρεμαννύμενον δὲ τοῦ φορείου παραπέμπειν ἐκείνην.

LIX. Ἀλλὰ τούτων μὲν ἐδόκει τὰ πλεῖστα καταψεύ-
 δεσθαι Καλουῖσιος· οἱ δὲ φίλοι τοῦ Ἀντωνίου περι-
 5 ούτες ἐν Ῥώμῃ τὸν δῆμον ἰκέτενον, ἕνα δὲ ἐξ αὐτῶν
 ἔπεμψαν Γεμίνιον δεόμενοι τοῦ Ἀντωνίου, μὴ περιιδεῖν
 αὐτὸν ἀποψηφισθέντα τῆς ἀρχῆς καὶ πολέμιον Ῥωμαίων
 ἀναγορευθέντα. Γεμίνιος δὲ πλεύσας εἰς τὴν Ἑλλάδα
 Κλεοπάτρα μὲν ἦν ὑποπτος, ὡς ὑπὲρ Ὀκταουίας πράτ-
 10 τω, σκωπτόμενος δὲ παρὰ δεῖπνον ἀεὶ καὶ κλισίαις
 ἀτίμοις προπηλακίζομενος ἠνείχετο καιρὸν ἐντεύξεως
 ἀναμένων· κελευσθεὶς δὲ λέγειν ἐφ' οἷς ἦκει παρὰ τὸ
 δεῖπνον, τὴν μὲν ἄλλην ἔφη νήφοντος εἶναι διάλεξιν,
 ἐν δὲ καὶ νήφων ἐπίστασθαι καὶ μεθύων, ὅτι καλῶς
 15 ἔξει πάντα Κλεοπάτρας εἰς Αἴγυπτον ἀπαλλαγείσης.
 Πρὸς τοῦτο τοῦ Ἀντωνίου χαλεπήναντος ἢ Κλεοπάτρα
 „Καλῶς“ ἔφη, „πεποίηκας, ὦ Γεμίνιε, τὴν ἀλήθειαν
 ἄνευ βασάνων ἐξομολογησάμενος.“ Γεμίνιος μὲν οὖν
 μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀποδρὰς εἰς Ῥώμην ὄχητο. Πολλοὺς
 20 δὲ καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες ἐξέβα-
 λον τὰς παροιμίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑπομένοντας, ὧν
 καὶ Μάρκος ἦν Σιλανὸς καὶ Δέλλιος ὁ ἱστορικός. Οὗ-
 τος δὲ καὶ δεῖσαί φησιν ἐπιβουλήν ἐκ Κλεοπάτρας, Γλαύ-
 κου τοῦ ἱατροῦ φράσαντος αὐτῷ. Προσέκρουσε δὲ Κλεο-
 25 πάτρα παρὰ δεῖπνον εἰπὼν, αὐτοῖς μὲν ὀξίνην ἐργχεῖ-
 σθαι, Σάρμεντον δὲ πίνειν ἐν Ῥώμῃ Φαλερῖνον. Ὁ δὲ
 Σάρμεντος ἦν τῶν Καίσαρος παιγνίων παιδάριον, ἃ
 δηλίκια Ῥωμαῖοι καλοῦσιν.

LX. Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάστο Καῖσαρ ἰκανῶς, ψηφί-
 30 ζεται Κλεοπάτρα πολεμεῖν, ἀφελέσθαι δὲ τῆς ἀρχῆς Ἀν-
 τώνιον, ἧς ἐξέστη γυναικί. Καὶ προσεπέειπε Καῖσαρ,
 ὡς Ἀντώνιος μὲν ὑπὸ φαρμάκων οὐδὲ αὐτοῦ κρατοίη,

πολεμοῦσι δ' αὐτοῖς Μαρδίων ὁ εὐνοῦχος καὶ Ποθεινὸς καὶ Εἰράς ἡ Κλεοπάτρας κουρεύτρια καὶ Χάρμιον, ὑφ' ὧν τὰ μέγιστα διοικεῖται τῆς ἡγεμονίας. Σημεῖα δὲ πρὸ τοῦ πολέμου τάδε γενέσθαι λέγεται. Πείσανρα μὲν, Ἀντωνίου πόλις κληρουχία, ὤκισμένη παρὰ τὸν ὅδον Ἀδριάν, χασμάτων ὑπορραγέντων κατεπόθη. Τῶν δὲ περὶ Ἄλβαν Ἀντωνίου λιθίνων ἀνδριάντων ἐνὸς ἰδρώος ἀνεπίδυνεν ἡμέρας πολλὰς, ἀποματιόντων τινῶν οὐ παυόμενος. Ἐν δὲ Πάτραις διατρίβοντος αὐτοῦ κεραυνοῖς ἐνεπρήσθη τὸ Ἡράκλειον· καὶ τῆς Ἀθήνησι γιγαντομαχίας ὑπὸ πνευμάτων ὁ Διόνυσος ἐκσεισθεὶς εἰς τὸ θέατρον κατηνέχθη· προσφκείου δὲ ἑαυτὸν Ἀντώνιος Ἡρακλεῖ κατὰ γένος καὶ Διονύσῳ κατὰ τὸν τοῦ βίου ζῆλον, ὥσπερ εἴρηται, Διόνυσος νέος προσαγορευόμενος. Ἡ δὲ αὐτῆ θυέλλα καὶ τοὺς Εὐμενοῦς καὶ Ἀττάλου κολλοσσοὺς ἐπιγεγραμμένους Ἀντωνεῖους Ἀθήνησιν ἐμπεσοῦσα μόνους ἐκ πολλῶν ἀνέτρεψε. Ἡ δὲ Κλεοπάτρας ναυαρχὸς ἐκαλεῖτο μὲν Ἀντωνίας, σημεῖον δὲ περὶ αὐτὴν δεινὸν ἐφάνη· χελιδόνες γὰρ ὑπὸ τὴν πρύμναν ἐνεόττευσαν· ἕτεραι δὲ ἐπελθοῦσαι καὶ ταύτας ἐξήλασαν καὶ τὰ νεόττια διέφθειραν.

LXI. Συνιόντων δὲ πρὸς τὸν πόλεμον Ἀντωνίῳ μὲν ἦσαν αἱ μάχιμοι νῆες οὐκ ἐλάττους πεντακοσίων, ἐν αἷς ὀκτῆρεις πολλαὶ καὶ δεκῆρεις κεκοσμημέναι σοβαρῶς καὶ πανηγυρικῶς, στρατοῦ δὲ μυριάδες δέκα, δισχίλιοι δ' ἵππεῖς ἐπὶ μυρίοις. Βασιλεῖς δὲ ὑπήκοοι συνεμάχουν Βόκχος ὁ Λιβύων καὶ Ταρκόνδημος ὁ τῆς ἄνω Κιλικίας, καὶ Καππαδοκίας μὲν Ἀρχέλαος, Παφλαγονίας δὲ Φιλάδελφος, Κομμαγενῆς δὲ Μιθριδάτης, Σαδάλας δὲ Θράκης. Οὗτοι μὲν αὐτοὶ παρήσαν, ἐκ δὲ Πόντου Πολέμων στρατὸν ἐπεμπε, καὶ Μάλχος ἐξ Ἀραβίας καὶ Ἡρώδης ὁ Ἰουδαῖος, ἔτι δὲ Ἀμύντας ὁ Λυκαόνων καὶ Γα-

λατῶν βασιλεύς· ἦν δὲ καὶ παρὰ τοῦ Μήδων βασιλέως ἀπεσταλμένη βοήθεια. Καῖσαρι δὲ νῆες ἦσαν πρὸς ἀλκὴν πεντήκοντα καὶ διακόσιαι, στρατοῦ δὲ ὀκτὼ μυριάδες, ἰππεῖς δὲ παραπλήσιοι τὸ πλῆθος τοῖς πολεμίοις.

5 Ἦρχον δὲ Ἀντώνιος μὲν τῆς ἀπ' Εὐφράτου καὶ Ἀρμενίας μέχρι πρὸς τὸν Ἰόνιον καὶ Ἰλλυριούς, Καῖσαρ δὲ ἀπ' Ἰλλυριῶν τῆς ἐπὶ τὸν ἑσπέριον ὠκεανὸν καθηκούσης καὶ τῆς ἀπ' ὠκεανοῦ πάλιν ἐπὶ τὸ Τυρρηρικὸν καὶ Σικελικὸν πέλαγος. Λιβύης δὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλατίαν

10 καὶ Ἰβηρίαν μέχρι στηλῶν Ἡρακλείων ἀντιπαρήκουσαν εἶχε Καῖσαρ· τὰ δὲ ἀπὸ Κυρήνης μέχρις Αἰθιοπίας Ἀντώνιος.

LXII. Οὕτω δὲ ἄρα προσθήκη τῆς γυναικὸς ἦν, ὥστε τῷ πεζῷ πολὺ διαφέρων ἐβούλετο τοῦ ναυτικοῦ τὸ

15 κράτος εἶναι διὰ Κλεοπάτραν, καὶ ταῦτα πληρωμάτων ἀπορία συναρπαζομένους ὄρων ὑπὸ τῶν τριηραρχῶν ἐκ τῆς πολλὰ δὴ τλάσης Ἑλλάδος ὁδοιπόρους, ὀνηλάτας, θειριστάς, ἐφήβους, καὶ οὐδὲ οὕτω πληρουμένας τὰς ναῦς, ἀλλὰ τὰς πλείστας ἀποδεεῖς καὶ μοχθηρῶς πλεού-

20 σας. Καῖσαρ δὲ οὐ πρὸς ὕψος οὐδὲ ὄγκον ἐπιδεικτικῶς πεπηγνύειαι ναυσίν, εὐστρόφοις δὲ καὶ ταχείαις καὶ πληρωμέναις ἀκριβῶς ἐξηρτυμένον ἐν Τάραντι καὶ Βρεντεσίῳ συνέχων τὸ ναυτικὸν ἔπεμπε πρὸς Ἀντώνιον ἀξιῶν μὴ διατρίβειν τὸν χρόνον, ἀλλ' ἔρχεσθαι μετὰ

25 τῶν δυνάμεων· αὐτὸς δὲ τῷ μὲν στόλῳ παρέξειν ὄρμους ἀκωλύτους καὶ λιμένας, ὑποχωρήσειν δὲ τῷ πεζῷ τῆς παραλίας ἵππου δρόμον ἀπὸ θαλάττης, μέχρι ἂν ἀσφαλῶς ἀποβῆ καὶ στρατοπεδεύσῃται. Τούτοις ἀντικομπάξων Ἀντώνιος αὐτὸν μὲν εἰς μονομαχίαν προῦκαλεῖτο,

30 καίπερ ὢν πρεσβύτερος, εἰ δὲ φεύγοι τοῦτο, περὶ Φάρσαλον ἠξίου τοῖς στρατεύμασιν, ὡς πάλαι Καῖσαρ καὶ Πομπήϊος, διαγωνίσασθαι. Φθάνει δὲ Καῖσαρ, Ἀντω-

νίου περὶ τὸ Ἄκτιον ὀρμουῦντος, ἐν ᾧ τόπῳ νῦν ἡ Νικόπολις ἴδρυνται, διαβαλὼν τὸν Ἴόνιον καὶ τῆς Ἡπείρου χωρίον, ὃ Τορύννη καλεῖται, κατασχὼν· θορυβουμένων δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντώνιον (ὑστέρει γὰρ ὁ πεζὸς αὐτοῖς) ἡ μὲν Κλεοπάτρα σκώπτουσα „Τί δεινόν,“ ἔλεγεν „εἰ 5 Καῖσαρ ἐπὶ τορύννη κάθηται;“

LXIII. Ἀντώνιος δὲ ἅμα ἡμέρα τῶν πολεμίων ἐπιπλεόντων φοβηθεὶς, μὴ τῶν ἐπιβατῶν ἐρήμους ἔλωσι τὰς ναῦς, τοὺς μὲν ἐρέτας ὀπλίσας ἐπὶ τῶν καταστρω-
 15 μάτων παρέταξεν ὄψεως ἕνεκα, τοὺς δὲ ταρσοὺς τῶν 10 νεῶν ἐγείρας καὶ πτερώσας ἐκατέρωθεν ἐν τῷ στόματι περὶ τὸ Ἄκτιον ἀντιπρόφρους συνέιχεν, ὡς ἐνήρεις καὶ παρεσκευασμένας ἀμύνεσθαι. Καὶ Καῖσαρ μὲν οὕτω καταστρατηγηθεὶς ἀπεχώρησεν. Ἐδοξε δὲ καὶ τὸ ὕδωρ εὐμηχάνως ἐρύμασί τισιν ἐμπεριλαβὼν ἀφελῆσθαι τοὺς 15 πολεμίους, τῶν ἐν κύκλῳ χωρίων ὀλίγον καὶ πονηρὸν ἔχόντων. Εὐγνωμόνως δὲ καὶ Δομιτίῳ προσηνέχθη παρὰ τὴν Κλεοπάτρας γνώμην. Ἐπεὶ γὰρ ἐκεῖνος ἤδη πυρέττων εἰς μικρὸν ἐμβὰς ἀνάτιον πρὸς Καίσαρα μετέ-
 20 στη, βαρέως ἐνεγκὼν ὁ Ἀντώνιος ὅμως πᾶσαν αὐτῷ τὴν 20 ἀποσκευὴν μετὰ τῶν φίλων καὶ τῶν θεραπόντων ἀπέπεμψε. Καὶ Δομιτίος μὲν, ὥσπερ ἐπὶ τῷ μὴ λαθεῖν τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ καὶ προδοσίαν μεταβαλλόμενος, εὐθύς ἐτελεύτησεν. Ἐγένοντο δὲ καὶ βασιλέων ἀποστάσεις, Ἀμύντου καὶ Δηϊοτάρου, πρὸς Καίσαρα. Τὸ δὲ ναυτι-
 25 κὸν ἐν παντὶ δυσπραγοῦν καὶ πρὸς ἅπασαν ὑστερίζον βοήθειαν ἀνθις ἠνάγκαζε τῷ πεζῷ προσέχειν τὸν Ἀν-
 τώνιον. Ἔσχε δὲ καὶ Κανίδιον τὸν ἄρχοντα τοῦ πεζοῦ μεταβολὴ γνώμης παρὰ τὰ δεινά· καὶ συννεβούλευε Κλεο-
 30 πάτραν μὲν ἀποπέμπειν, ἀναχωρήσαντα δὲ εἰς Θράκην 30 ἢ Μακεδονίαν πεζομαχίᾳ κρῖναι. Καὶ γὰρ Δικόμης ὁ Γετῶν βασιλεὺς ὑπισχνεῖτο πολλῇ στρατιᾷ βοηθήσειν.

οὐκ εἶναι δὲ αἰσχροῦν, εἰ Καίσαρι γεγυμνασμένῳ περὶ τὸν Σικελικὸν πόλεμον ἐκστήσονται τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ δεινόν, εἰ τῶν πεζῶν ἀγῶνων ἐμπειρότατος ὢν Ἀντωνίος οὐ χρήσεται ῥώμῃ καὶ παρασκευῇ τοσοῦτων ὀπλι-
 5 τῶν εἰς ναῦς διανεμῶν καὶ καταναλίσκων τὴν δύναμιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ ἐξενίκησε Κλεοπάτρα διὰ τῶν νεῶν κριθῆναι τὸν πόλεμον, ἤδη πρὸς φυγὴν ὀρώσα καὶ τιθεμένη τὰ καθ' ἑαυτήν, οὐχ ὅπου πρὸς τὸ νικᾶν ἔσται χρήσιμος, ἀλλ' ὅθεν ἄπεισι ῥᾶστα τῶν πραγμάτων ἀπολλυ-
 10 μένων. Ἦν δὲ μακρὰ σκέλη κατατείνοντα πρὸς τὸν ναύσταθμον τῆς στρατοπεδείας, δι' ὧν ὁ Ἀντωνίος εἰώθει παριέναι μηδὲν ὑφορώμενος. Οἰκέτου δὲ Καίσαρι φράσαντος, ὡς δυνατὸν εἶη κατιόντα διὰ τῶν σκελῶν συλλαβεῖν αὐτόν, ἐπεμψε τοὺς ἐνεδρεύουσας. Οἱ δὲ παρὰ
 15 τοσοῦτον ἦλθον, ὥστε συναρπάσαι τὸν προηγούμενον αὐτοῦ προεξαναστάντες· αὐτὸς δὲ δρόμῳ μόλις ὑπεξέφυγεν.

LXIV. Ὡς δὲ ναυμαχεῖν ἐδέδοκτο, τὰς μὲν ἄλλας ἐνέπρησε ναῦς πλὴν ἐξήκοντα τῶν Αἰγυπτίων, τὰς δὲ
 20 ἀρίστας καὶ μεγίστας ἀπὸ τριήρους μέχρι δεκήρους ἐπλήρου δισμυρίους ἐμβιβάζων ὀπλίτας καὶ δισχιλίους τοξότας. Ἐνθα πεζομάχον ἄνδρα τῶν ταξιαρχῶν λέγουσι παμπόλλους ἠγωνισμένον ἀγῶνας Ἀντωνίῳ καὶ κατατετριμμένον τὸ σῶμα τοῦ Ἀντωνίου παριόντος ἀνακλαύ-
 25 σασθαι καὶ εἶπειν· „Ὡ αὐτόκρατορ, τί τῶν τραυμάτων τούτων ἢ τοῦ ξίφους καταγνοὺς ἐν ξύλοις πονηροῖς ἔχεις τὰς ἐλπίδας; Αἰγύπτιοι καὶ Φοίνικες ἐν θαλάσῃ μαχέσθωσαν, ἡμῖν δὲ γῆν δός, ἐφ' ἧς εἰώθαμεν ἐστῶτες ἀποθνήσκειν ἢ νικᾶν τοὺς πολεμίους.“ Πρὸς ταῦτα
 30 μηδὲν ἀποκρινάμενος, ἀλλὰ τῇ χειρὶ καὶ τῷ προσώπῳ μόνον οἶον ἐγκελευσάμενος τὸν ἄνδρα θαρρεῖν παρῆλθεν, οὐ χρηστὰς ἔχων ἐλπίδας, ὅς γε καὶ τοὺς κυβερ-

νήτας τὰ ἰστία βουλομένους ἀπολιπεῖν ἠνάγκασεν ἐμβα-
λέσθαι καὶ κομίζειν, λέγων ὅτι δεῖ μηδένα φεύγοντα
τῶν πολεμίων διαφυγεῖν.

LXV. Ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τρεῖς τὰς
ἐφεξῆς μεγάλῳ πνεύματι κυμανθὲν τὸ πέλαγος τὴν μά- 5
χην ἐπέσχε, πέμπτη δὲ νηνεμίας καὶ γαλήνης ἀκλύστου
γενομένης συνήεσαν, Ἀντώνιος μὲν τὸ δεξιὸν κέρας
ἔχων καὶ Ποπλικόλας, Κοίλιος δὲ τὸ εὐώνυμον, ἐν μέσῳ
46 δὲ Μάρκος Ὀκτάβιος καὶ Μάρκος Ἰνστήιος. Καῖσαρ δ'
ἐπὶ τοῦ εὐώνυμου τάξας Ἀγρίππαν αὐτῷ τὸ δεξιὸν κα- 10
τέλιπε. Τῶν δὲ πεζῶν τὸν μὲν Ἀντωνίου Κανίδιος, τὸν
δὲ Καῖσαρος Ταῦρος ἐπὶ τῆς θαλάττης παρατάξαντες
ἠσύχαζον. Αὐτῶν δὲ τῶν ἡγεμόνων Ἀντώνιος μὲν ἐπε-
φοίτα πανταχόσε κοπήρει, τοὺς στρατιώτας παρακαλῶν
ὑπὸ βροίθους τῶν νεῶν ὥσπερ ἐκ γῆς ἐδραλοὺς μάχε- 15
σθαι, τοῖς δὲ κυβερνήταις διακελευόμενος ὥσπερ ὄρ-
μούσαις ἀτρέμα ταῖς ναυσὶ δέχεσθαι τὰς ἐμβολὰς τῶν
πολεμίων, τὴν περὶ τὸ στόμα δυσχωρίαν φυλάττοντας.
Καῖσαρι δὲ λέγεται μὲν ἔτι σκότους ἀπὸ τῆς σκηνῆς κύ-
κλῳ περιϊόντι πρὸς τὰς ναῦς ἄνθρωπος ἐλαύνων ὄνον 20
ἀπαντῆσαι, πυθομένῳ δὲ τοῦνομα γνωρίσας αὐτὸν εἰ-
πεῖν· „Ἐμοὶ μὲν Εὐτυχὸς ὄνομα, τῷ δὲ ὄνῳ Νίκων.“
Διὸ καὶ τοῖς ἐμβόλοις τὸν τόπον κοσμῶν ὕστερον ἔστησε
χαλκοῦν ὄνον καὶ ἄνθρωπον. Ἐπιδῶν δὲ τὴν ἄλλην
παράταξιν ἐν πλοίῳ πρὸς τὸ δεξιὸν κομισθεὶς ἐθαύμα- 25
σεν ἀτρεμοῦντας ἐν τοῖς στενοῖς τοὺς πολεμίους· ἡ γὰρ
ὄψις ἦν τῶν νεῶν ἐπ' ἀγκύραις ὀρμουσῶν. Καὶ τοῦτο
μέχρι πολλοῦ πεπεισμένος ἀνεῖχε τὰς ἑαυτοῦ περὶ ὀκτώ
στάδια τῶν ἐναντίων ἀφεστῶσας. Ἐκτεῖ δὲ ἦν ὄρα, καὶ
πνεύματος αἰρομένου πελαγίου δυσανασχετοῦντες οἱ 30
Ἀντωνίου πρὸς τὴν διατριβήν, καὶ τοῖς ὕψει καὶ μεγέ-
θεισι τῶν οἰκείων νεῶν πεποιθότες ὡς ἀπροσμάχοις, τὸ

εὐώνυμον ἐκίνησαν. Ἰδὼν δὲ Καῖσαρ ἦσθη καὶ πρῶ-
 μναν ἐκρούσατο τῷ δεξιῷ, βουλόμενος ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ
 κόλπου καὶ τῶν στενωῶν ἔξω τοὺς πολεμίους ἐπισπάσα-
 σθαι, καὶ περιπλέων εὐήρεσι σκάφεσι τοῖς ἑαυτοῦ συμ-
 5 πλέεσθαι πρὸς ναῦς ὑπ' ὄγκου καὶ πληρωμάτων ὀλι-
 γότητος ἀργὰς καὶ βραδείας.

LXVI. Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἀγῶνος ἐν χερσὶν εἶναι, ἐμ-
 βολαὶ μὲν οὐκ ἦσαν οὐδὲ ἀναρρήξεις νεῶν, τῶν μὲν Ἀν-
 τωνίου διὰ βάρος ῥύμην οὐκ ἔχουσῶν, ἢ μάλιστα ποιεῖ
 10 τὰς τῶν ἐμβόλων πληγὰς ἐνεργούς, τῶν δὲ Καίσαρος
 οὐ μόνον ἀντιπρώρων συμφέρεσθαι πρὸς χαλκώματα
 στερεὰ καὶ τραχέα φυλασσομένων, ἀλλὰ μηδὲ κατὰ
 πλευρὰν ἐμβολὰς διδόναι θαρρουσῶν. Ἀπεθραύοντο
 γὰρ τὰ ἔμβολα ῥαδίως ἢ προσπέσοιε σκάφεσι τετραγῶ-
 15 νων ξύλων μεγάλων σιδήρῳ συνηροσμένων πρὸς ἄλ-
 ληλα δεδεμένοις. Ἦν οὖν πεζομαχία προσφερέης ὁ ἀγών·
 τὸ δὲ ἀληθέστερον εἰπεῖν, τειχομαχία. Τρεῖς γὰρ ἅμα
 καὶ τέσσαρες περὶ μίαν τῶν Ἀντωνίου συνείχοντο, γέ-
 ροις καὶ δόρασι καὶ κοντοῖς χρωμένων καὶ πυροβόλοις·
 20 οἱ δὲ Ἀντωνίου καὶ καταπέλταις ἀπὸ ξυλίνων πύργων
 ἔβαλλον. Ἀγρίππου δὲ θάτερον κέρας εἰς κύκλωσιν
 ἐκτείνοντος ἀντανάγειν Ποπλικόλας ἀναγκαζόμενος
 ἀπερρήγνυτο τῶν μέσων. Θορυβουμένων δὲ τούτων
 καὶ συμπλεκομένων τοῖς περὶ τὸν Ἀρρουντίου, ἀκρίτου
 25 δὲ καὶ κοιγῆς ἔτι τῆς ναυμαχίας συνεστῶσης, αἰφνίδιον
 αἱ Κλεοπάτρας ἐξήκοντα νῆες ὥφθησαν αἰρούμεναι πρὸς
 ἀπόπλουν τὰ ἰσθία καὶ διὰ μέσου φεύγουσαι τῶν μαχο-
 μένων· ἦσαν γὰρ ὀπίσω τεταγμέναι τῶν μεγάλων καὶ
 διεκπίπτουσαι ταραχὴν ἐποιοῦν. Οἱ δὲ ἐναντίοι θαυμά-
 30 ζοντες ἐθεῶντο, τῷ πνεύματι χρωμένας ὁρῶντες καὶ
 ἐπεχούσας πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Ἐνθα δὲ φανερὸν
 αὐτὸν Ἀντώνιος ἐποίησεν οὔτε ἄρχοντος οὔτε ἀνδρὸς

οὔτε ὄλως ἰδίους λογισμοῖς διοικούμενον, ἀλλ' ὅπερ τις παίζων εἶπε, τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρωῶτος ἐν ἄλλοτρίῳ σώματι ζῆν, ἐλκόμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς ὡσπερ συμπεφυκὼς καὶ συμμεταφερόμενος. Οὐ γὰρ ἔφθη τὴν ἐκείνης ἰδὼν ναῦν ἀποπλέουσαν, καὶ πάντων ἐκλαθόμενος καὶ 5
 947 θνήσκοντας εἰς πεντήρη μετεμβάς, Ἀλεξᾶ τοῦ Σύρου καὶ Σκελλίου μόνων αὐτῶ συνεμβάντων, ἐδίδωκε τὴν ἀπολωλεκυῖαν ἤδη καὶ προσαπολοῦσαν αὐτόν.

LXVII. Ἐκείνη δὲ γνωρίσασα σημεῖον ἀπὸ τῆς νεῶς 10 ἀνέσχε· καὶ προσενεχθεὶς οὕτω καὶ ἀναληφθεὶς ἐκείνην μὲν οὔτε εἶδεν οὔτε ὥφθη, παρελθὼν δὲ μόνος εἰς πρῶραν ἐφ' ἑαυτοῦ καθῆστο σιωπῇ, ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἐχόμενος τῆς κεφαλῆς. Ἐν τούτῳ δὲ λιβυριῖδες ὥφθησαν διώκουσαι παρὰ Καίσαρος· ὁ δὲ ἀντίπρωρον ἐπι- 15 στρέφειν τὴν ναῦν κελεύσας τὰς μὲν ἄλλας ἀνέστειλεν, Εὐρυκλῆς δ' ὁ Λάκων ἐνέκειτο σοβαρῶς, λόγῃν τινα κραδαίνων ἀπὸ τοῦ καταστρώματος ὡς ἀφήσων ἐπ' αὐτόν. Ἐπιστάντος δὲ τῇ πρῶρα τοῦ Ἀντωνίου καὶ „Τίς οὗτος“ εἰπόντος „ὁ διώκων Ἀντώνιον;“ „Ἐγώ“ εἶπεν 20 „Εὐρυκλῆς ὁ Λαχάρους, τῇ Καίσαρος τύχῃ τὸν τοῦ πατρὸς ἐκδικῶν θάνατον.“ Ὁ δὲ Λαχάρης ὑπ' Ἀντωνίου ληστείας αἰτία περιπεσὼν ἐπελεκίσθη. Πλὴν οὐκ ἐνέβαλεν ὁ Εὐρυκλῆς εἰς τὴν Ἀντωνίου ναῦν, ἀλλὰ τὴν ἐτέραν τῶν ναυαρχίδων (δύο γὰρ ἦσαν) τῷ χαλκώματι 25 πατάξας περιεφρόμβησε, καὶ ταύτην τε πλαγίαν περιπεσοῦσαν εἴλε καὶ τῶν ἄλλων μίαν, ἐν ἣ πολυτελεῖς σκευαὶ τῶν περὶ δίαιταν ἦσαν. Ἀπαλλαγέντος δὲ τούτου πάλιν ὁ Ἀντώνιος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα καθεὶς ἑαυτὸν ἡσυχίαν ἤγε· καὶ τρεῖς ἡμέρας καθ' ἑαυτὸν ἐν πρῶρα δι- 30 αιτηθεὶς, εἶθ' ὑπ' ὀργῆς, εἰτ' αἰδούμενος ἐκείνην, Ταινάρῳ προσέσχεν. Ἐνταῦθα δ' αὐτοὺς αἰ συνήθεις γυ-

ναϊκες πρώτον μὲν εἰς λόγους ἀλλήλοις συνήγαγον, εἶτα
 συνδειπνεῖν καὶ συγκαθεύδειν ἔπεισαν. Ἦδη δὲ καὶ
 τῶν στρογγύλων πλοίων οὐκ ὀλίγα καὶ τῶν φίλων τινὲς
 ἐκ τῆς τροπῆς ἠθροίζοντο πρὸς αὐτούς, ἀγγέλλοντες ἀπο-
 5 λωλέναι τὸ ναυτικόν, οἴεσθαι δὲ τὸ πεζὸν συνεστάναι.
 Ἀντώνιος δὲ πρὸς μὲν Κανίδιον ἀγγέλους ἔπεμπεν ἀνα-
 χωρεῖν διὰ Μακεδονίας εἰς Ἀσίαν τῷ στρατῷ κατὰ τά-
 χος κελεύων, αὐτὸς δὲ μέλλων ἀπὸ Ταινάρου πρὸς τὴν
 Λιβύην διαίρειν ὀκτάδα μίαν πολὺ μὲν νόμισμα, πολ-
 10 λοῦ δὲ ἀξίας ἐν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ κατασκευὰς τῶν βα-
 σιλικῶν κομίζουσας ἐξελόμενος τοῖς φίλοις ἐπέδωκε κοι-
 νῇ, νείμασθαι καὶ σώζειν ἑαυτοὺς κελεύσας. Ἀρνούμε-
 νους δὲ καὶ κλαίοντας εὐμενῶς πάνυ καὶ φιλοφρόνως
 παραμυθησάμενος καὶ δεηθεὶς ἀπέστειλε, γράψας πρὸς
 15 Θεόφιλον τὸν ἐν Κορίνθῳ διοικητὴν, ὅπως ἀσφάλειαν
 ἐκπορίσῃ καὶ ἀποκρύψῃ τοὺς ἄνδρας ἄχρι ἂν ἰλάσασθαι
 Καίσαρα δυνηθῶσιν. Οὗτος ἦν Θεόφιλος Ἰπάρχου
 πατὴρ τοῦ πλείστον παρὰ Ἀντωνίῳ δυνηθέντος, πρώ-
 του δὲ πρὸς Καίσαρα τῶν ἀπελευθέρων μεταβαλομένου
 20 καὶ κατοικήσαντος ὕστερον ἐν Κορίνθῳ.

LXVIII. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὸν Ἀντωνίον. Ἐν
 Ἀκτίῳ δὲ πολὺν ὁ στόλος ἀντισχῶν Καίσαρι χρόνον, καὶ
 μέγιστον βλαβεῖς ὑπὸ τοῦ κλύδωνος ὑψηλοῦ κατὰ πρῶ-
 ραν ἰσταμένου, μόλις ὄρας δεκάτης ἀπέϊπε. Καὶ νεκροὶ
 25 μὲν οὐ πλείους ἐγένοντο πεντακισχιλίων, εἰλῶσαν δὲ
 τριακόσiai νῆες, ὡς αὐτὸς ἀνέγραψε Καῖσαρ. Ἥσιθοντο
 δὲ οὐ πολλοὶ πεφευγότες Ἀντωνίου, καὶ τοῖς πυθομέ-
 νοις τὸ πρῶτον ἄπιστος ἦν ὁ λόγος, εἰ δέκα καὶ ἐννέα
 τάγματα πεζῶν ἀηττήτων καὶ δισχιλίους ἐπὶ μυρίοις
 30 ἰπέεις ἀπολιπῶν οἴχεται, καθάπερ οὐ πολλάκις ἐπ' ἀμ-
 φότερα τῇ τύχῃ κεχρημένος οὐδὲ μυρίων ἀγώνων καὶ πο-
 λέμων μεταβολαῖς ἐγγεγυμνασμένος. Οἱ δὲ στρατιῶται

καὶ πόθον τινὰ καὶ προσδοκίαν εἶχον, ὡς αὐτίκα ποθὲν ἐπιφανησομένου· καὶ τοσαύτην ἐπεδείξαντο πίστιν καὶ ἀρετὴν, ὥστε καὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ φανεραῶς γενομένης ἡμέρας ἑπτὰ συμμεῖναι, περιορῶντες ἐπιπροσβευόμενον 5 αὐτοῖς Καίσαρα. Τέλος δὲ τοῦ στρατηγοῦ Κανιδίου νύκτωρ ἀποδράντος καὶ καταλιπόντος τὸ στρατόπεδον, γενόμενοι πάντων ἔρημοι καὶ προδοθέντες ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῷ κρατοῦντι προσεχώρησαν. Ἐκ τούτου Καῖσαρ μὲν ἐπ' Ἀθήνας ἔπλευσε, καὶ διαλλαγείς τοῖς Ἑλλησι τὸν περιόντα σίτον ἐκ τοῦ πολέμου διένειμε ταῖς πόλεσι 10 πρακτούσαις ἀθλίως καὶ περιεκομμέναις χρημάτων, ἀνδραπόδων, ὑποζυγίων. Ὁ γοῦν πρόπαππος ἡμῶν Νίκαρχος διηγείτο τοὺς πολίτας ἅπαντας ἀναγκάζεσθαι τοῖς ὤμοις καταφέρειν μέτρομα πυρῶν τεταγμένον ἐπὶ τὴν πρὸς Ἀντίκυραν θάλασσαν, ὑπὸ μαστίγων ἐπιταχ- 15 νομένους· καὶ μίαν μὲν οὕτω φορὰν ἐνεγκεῖν, τὴν δὲ δευτέραν ἤδη μεμετροημένοις καὶ μέλλουσιν αἰρεσθαι νε- νικημένον Ἀντώνιον ἀγγεληῆναι, καὶ τοῦτο διασῶσαι τὴν πόλιν· εὐθύς γὰρ τῶν Ἀντωνίου διοικητῶν καὶ στρα- 20 τιωτῶν φυγόντων διανείμασθαι τὸν σίτον αὐτούς.

LXIX. Ἀντώνιος δὲ Λιβύης ἀψάμενος καὶ Κλεοπά- τραν εἰς Αἴγυπτον ἐκ Παραιτονίου προπέμψας αὐτὸς ἀπέλαυεν ἐρημίας ἀφθόνου, σὺν δυσὶ φίλοις ἀλύων καὶ πλανώμενος, Ἕλλησι μὲν Ἀριστοκράτει ῥητορικῶ, Ῥω- μαίῳ δὲ Λουκιλλίῳ, περὶ οὗ δι' ἐτέρων γεγράφαμεν, 25 ὡς ἐν Φιλίπποις ὑπὲρ τοῦ διαφυγεῖν Βροῦτον αὐτὸς αὐ- τόν, ὡς δὴ Βροῦτος ὦν, ἐνεχείρισε τοῖς διώκουσι, καὶ διασωθεὶς ὑπ' Ἀντωνίου διὰ τοῦτο πιστὸς αὐτῷ καὶ βέ- βαιος ἄχρι τῶν ἐσχάτων καιρῶν παρέμεινε. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν ἐν Λιβύῃ δύναμιν ὁ πεπιστευμένος ἀπέστησεν, 30 ὁρμήσας ἑαυτὸν ἀνελεῖν καὶ διακωλυθεὶς ὑπὸ τῶν φί- λων καὶ κομισθεὶς εἰς Ἀλεξάνδρειαν εὗρε Κλεοπάτραν

ἐπιτολμῶσαν ἔργῳ παραβόλῳ καὶ μεγάλῳ. Τοῦ γὰρ εἰρ-
 γοντος ἰσθμοῦ τὴν ἐρυθρὰν ἀπὸ τῆς κατ' Αἴγυπτον θα-
 λάσσης καὶ δοκοῦντος Ἀσίαν καὶ Λιβύην ὀρίζειν, ἣ
 σφίγγεται μάλιστα τοῖς πελάγεσι καὶ βραχύτατος εὐρὸς
 5 ἔστι, τριακοσίων σταδίων ὄντων, ἐνεχείρησεν ἄρασα
 τὸν στόλον ὑπερνεωλῆσαι, καὶ καθεῖσα τὰς ναῦς εἰς τὸν
 Ἀραβικὸν κόλπον μετὰ χρημάτων πολλῶν καὶ δυνάμεως
 ἕξω κατοικεῖν, ἀποφυγοῦσα δουλείαν καὶ πόλεμον. Ἐπεὶ
 δὲ τὰς πρώτας ἀνελκομένας τῶν νεῶν οἱ περὶ τὴν Πέ-
 10 τραν Ἀραβες κατέκαυσαν, ἔτι δὲ Ἀντώνιος τὸν ἐν Ἀκτίῳ
 στρατὸν ᾤετο συμμένειν, ἐπαύσατο καὶ τὰς ἐμβολὰς
 ἐφύλαττεν. Ἀντώνιος δὲ τὴν πόλιν ἐκλιπὼν καὶ τὰς
 μετὰ τῶν φίλων διατριβάς, οἴκησιν ἕναλον κατεσκευά-
 ζεν αὐτῷ περὶ τὴν Φάρον, εἰς τὴν θάλασσαν χῶμα προ-
 15 βαλὼν· καὶ διῆγεν αὐτόθι φυγὰς ἀνθρώπων, καὶ τὸν
 Τίμωνος ἀγαπᾶν καὶ ζηλοῦν βίον ἔφασκεν, ὡς δὴ πε-
 πονθῶς ὅμοια· καὶ γὰρ αὐτὸς ἀδικηθεὶς ὑπὸ φίλων
 καὶ ἀχαριστηθεὶς διὰ τοῦτο καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπι-
 στεῖν καὶ δυσχεραίνειν.

20 LXX. Ὁ δὲ Τίμων ἦν Ἀθηναῖος καὶ γέγονεν ἡλι-
 κία μάλιστα κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὡς ἐκ
 τῶν Ἀριστοφάνους καὶ Πλάτωνος δραμάτων λαβεῖν ἔστι.
 Κωμῶδειται γὰρ ἐν ἐκείνοις ὡς δυσμενῆς καὶ μισάνθρω-
 πος, ἐκκλίνων δὲ καὶ διωθόμενος ἅπασαν ἔντευξιν
 25 Ἀλκιβιάδην, νέον ὄντα καὶ θρασύν, ἤσπάζετο καὶ κατε-
 φίλει προθύμως. Ἀημάντου δὲ θανμάσαντος καὶ πυ-
 θομένου τὴν αἰτίαν, φιλεῖν ἔφη τὸν νεανίσκου εἰδῶς
 ὅτι πολλῶν Ἀθηναίων κακῶν αἴτιος ἔσοιτο. Τὸν δὲ
 Ἀπήμαντον μόνον ὡς ὅμοιον αὐτῷ καὶ ζηλοῦντα τὴν
 30 δίαιταν ἔστιν ὅτε προσίετο· καὶ ποτε τῆς τῶν Χοῶν οὖ-
 σης ἐορτῆς εἰστιῶντο καθ' αὐτοὺς οἱ δύο. Τοῦ δ' Ἀπη-
 μάντου φήσαντος „Ὡς καλόν, ὦ Τίμων, τὸ συμπόσιον

ἡμῶν“ „Εἶγε σύ“ ἔφη „μὴ παρῆς.“ Λέγεται δὲ Ἀθη-
 ναίων ἐκκλησιαζόντων ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα ποιῆσαι σιω-
 πὴν καὶ προσδοκίαν μεγάλην διὰ τὸ παράδοξον· εἶτα
 949 εἶπεῖν „Ἔστι μοι μικρὸν οἰκόπεδον, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
 καὶ συκῆ τις ἐν αὐτῷ πέφυκεν, ἐξ ἧς ἤδη συχοὶ τῶν 5
 πολιτῶν ἀπήγγξαντο. Μέλλων οὖν οἰκοδομεῖν τὸν τόπον
 ἐβουλήθην δημοσίᾳ προειπεῖν, ἵνα, ἂν ἄρα τινὲς ἐθέ-
 λωσιν ὑμῶν, πρὶν ἐκκοπῆναι τὴν συκὴν, ἀπάργξωνται.“
 Τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ καὶ ταφέντος Ἀλῆσι παρὰ τὴν
 θάλασσαν ὤλισθε τὰ προὔχοντα τοῦ αἰγιαλοῦ· καὶ τὸ 10
 κῦμα περιελθὸν ἄβατον καὶ ἀπροσπέλαστον ἀνθρώπῳ
 πεποίηκε τὸν τάφον. Ἦν δ' ἐπιγεγραμμένον·

ἐνθάδ' ἀπορρήξας ψυχὴν βαρυδαίμονα κεῖμαι.

τοῦνομα δ' οὐ πεύσεσθε, κακοὶ δὲ κακῶς ἀπόλοισθε.
 Καὶ τοῦτο μὲν αὐτὸν ἔτι ζῶντα πεποιηκέναι λέγουσι, τὸ 15
 δὲ περιφερόμενον Καλλιμάχειόν ἐστι·

Τίμων μισάνθρωπος ἐνοικέω. Ἀλλὰ πάρελθε,
 οἰμῶζειν εἶπας πολλὰ πάρελθε μόνον.

LXXI. Ταῦτα μὲν περὶ Τίμωνος ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα.
 Τῷ δὲ Ἀντωνίῳ Κανιδίῳ τε τῆς ἀποβολῆς τῶν ἐν Ἀκτίῳ 20
 δυνάμεων αὐτάγγελος ἦλθε, καὶ τὸν Ἰουδαῖον Ἡρώδην
 ἔχοντά τινα τάγματα καὶ σπείρας ἤκουσε Καίσαρι προσ-
 κεχωρηκέναι, καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοίως δυνάστας ἀφίστα-
 σθαι καὶ μηδὲν ἔτι συμμένειν τῶν ἐκτός. Οὐ μὴν διε-
 τάραξέ τι τούτων αὐτόν, ἀλλὰ ὥσπερ ἄσμενος τὸ ἐλπί- 25
 ζειν ἀποτεθειμένος, ἵνα καὶ τὸ φροντίζειν, τὴν μὲν
 ἐναλον ἐκείνην δίαιταν, ἣν Τιμώνειον ὠνόμαζεν, ἐξέ-
 λιπεν, ἀναληφθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας εἰς τὰ βασι-
 λεια πρὸς δαίπνα καὶ πότους καὶ διανομὰς ἔτρεψε τὴν
 πόλιν, ἐγγράφων μὲν εἰς ἐφήβους τὸν Κλεοπάτρας παῖδα 30
 καὶ Καίσαρος, τὸ δὲ ἀπόρφυρον καὶ τέλειον ἱμάτιον Ἀν-
 τύλλῳ τῷ ἐκ Φουλβίας περιτιθεὶς, ἐφ' οἷς ἡμέρας

πολλὰς συμπόσια καὶ κῶμοι καὶ θαλῖαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατεῖχον. Αὐτοὶ δὲ τὴν μὲν τῶν ἀμιμητοβίων ἐκείνην σύνοδον κατέλυσαν, ἑτέραν δὲ συνέταξαν οὐδέν τι λειπομένην ἐκείνης ἀβρότητι καὶ τρυφαῖς καὶ πολυτε-
 5 λείαις, ἣν συναποθανουμένων ἐκάλουν. Ἀπεγράφοντο γὰρ οἱ φίλοι συναποθανουμένους ἑαυτούς, καὶ διῆγον εὐπαθοῦντες ἐν δειπνῶν περιόδοις. Κλεοπάτρα δὲ φαρμάκων θανασίμων συνῆγε παντοδαπὰς δυνάμεις, ὧν ἐκάστης τὸ ἀνώδυνον ἐλέγχουσα προὔβαλλε τοῖς ἐπὶ θα-
 10 νάτῳ φρουρουμένοις. Ἐπεὶ δὲ ἑώρα τὰς μὲν ὠκυμόρους τὴν ὀξύτητα τοῦ θανάτου δι' ὀδύνης ἐπιφερούσας, τὰς δὲ πραοτέρας τάχος οὐκ ἐχούσας, τῶν θηρίων ἀπεπειρᾶτο, θεωμένης αὐτῆς ἕτερον ἕτερον προσφερόντων. Ἐποίει δὲ τοῦτο καθ' ἡμέραν· καὶ σχεδὸν ἐν πᾶσι μό-
 15 νον εὕρισκε τὸ δῆγμα τῆς ἀσπίδος ἄνευ σπασμοῦ καὶ στεναγμοῦ κάρων ὑπνώδη καὶ καταφορὰν ἐφελκόμενον, ἰδρωῖτι μαλακῷ τοῦ προσώπου καὶ τῶν αἰσθητηρίων ἀμαυρώσει παραλυομένων φαρδίως, καὶ δυσχεραίνοντων πρὸς τὰς ἐξεγέρσεις καὶ ἀνακλίσεις ὥσπερ οἱ βαθῆως
 20 καθεύδοντες.

LXXII. Ἄμα δὲ καὶ πρὸς Καίσαρα πρέσβεις ἔπεμπον εἰς Ἀσίαν, ἣ μὲν αἰτουμένη τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τοῖς παισὶν ἀρχήν, ὃ δὲ ἀξιῶν Ἀθήνησιν, εἰ μὴ δοκοίη περὶ Αἰγυπτίον, ἰδιώτης καταβιῶναι. Φίλων δὲ ἀπορία καὶ
 25 ἀπιστία διὰ τὰς αὐτομολίας ὃ τῶν παιδῶν διδάσκαλος ἐπέμφθη πρεσβεύων Εὐφρόνιος. Καὶ γὰρ Ἀλεξᾶς ὁ Λαοδικεύς, γνωρισθεὶς μὲν ἐν Ρώμῃ διὰ Τιμαγένους καὶ πλείστον Ἑλλήνων δυνηθεὶς, γενόμενος δὲ τῶν Κλεοπάτρας ἐπ' Ἀντώνιον ὀργάνων τὸ βιαιότατον καὶ τῶν
 30 ὑπὲρ Ὀκταουίας ἰσταμένων ἐν αὐτῷ λογισμῶν ἀνατροπέυς, ἐπέμφθη μὲν Ἡρώδην τὸν βασιλέα τῆς μεταβολῆς 950
 ἐφ᾽ ἑξῶν, αὐτοῦ δὲ καταμείνας καὶ προδοὺς Ἀντώνιον

ἐτόλμησεν εἰς ὄψιν ἔλθειν Καίσαρος, Ἡρώδῃ πεποιθώς. Ὄνησε δὲ αὐτὸν οὐδὲν Ἡρώδης, ἀλλ' εὐθύς εἰρχθεὶς καὶ κοιμισθεὶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα δέσμιος ἐκεῖ Καίσαρος κελεύσαντος ἀνηρέθη. Τοιαύτην μὲν Ἀλεξᾶς ἔτι ζῶντι δίκην Ἀντωνίῳ τῆς ἀπιστίας ἐξέτισε. 5

LXXIII. Καίσαρ δὲ τοὺς μὲν ὑπὲρ Ἀντωνίου λόγους οὐκ ἠνέσχετο, Κλεοπάτραν δὲ ἀπεκρίνατο μηδενὸς ἀμαρτήσεσθαι τῶν ἐπεικῶν ἀνελοῦσαν Ἀντώνιον ἢ ἐκβαλοῦσαν. Συνέπεμψε δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ τινα τῶν ἀπελευθέρων Θύρσον, οὐκ ἀνόητον ἄνθρωπον οὐδὲ ἀπιθάνως 10 ἂν ἀφ' ἡγεμόνος νέου διαλεχθέντα πρὸς γυναῖκα σοβρὰν καὶ θαυμαστὸν ὅσον ἐπὶ κάλλει φρουοῦσαν. Οὗτος ἐντυγχάνων αὐτῇ μακρότερα τῶν ἄλλων καὶ τιμώμενος διαφερόντως ὑπόνοιαν τῷ Ἀντωνίῳ παρέσχε, καὶ συλλαβῶν αὐτὸν ἐμαστίγωσεν, εἶτα ἀφῆκε πρὸς Καίσαρα 15 γράψας, ὡς ἐντροφῶν καὶ περιφρονῶν παροξύνειεν αὐτὸν εὐπαρόξυντον ὑπὸ κακῶν ὄντα. „Σὺ δὲ εἰ μὴ φέρεις τὸ πρᾶγμα“ ἔφη „μετρίως, ἔχεις ἐμὸν ἀπελεύθερον Ἴππαρχον. Τοῦτον κρεμάσας μαστίγωσον, ἵνα ἴσον ἔχωμεν.“ Ἐκ τούτου Κλεοπάτρα μὲν ἀπολυομένη τὰς 20 αἰτίας καὶ ὑπονοίας ἐθεράπευεν αὐτὸν περιττῶς· καὶ τὴν ἑαυτῆς γενέθλιον ταπεινῶς διαγαγοῦσα καὶ ταῖς τύχαις πρεπόντως τὴν ἐκείνου πᾶσαν ὑπερβαλλομένη λαμπρότητα καὶ πολυτέλειαν ἐώρτασεν, ὥστε πολλοὺς τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δειπνον πένητας ἐλθόντας ἀπελθεῖν 25 πλουσίους. Καίσαρα δὲ Ἀγρίππας ἀνεκαλεῖτο πολλάκις ἀπὸ Ῥώμης γράφων, ὡς τῶν ἐκεῖ πραγμάτων τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ποθοῦντων.

LXXIV. Ἔσχεν οὖν ἀναβολὴν ὁ πόλεμος τότε· τοῦ δὲ χειμῶνος παρελθόντος αὐτίς ἐπήει διὰ Συρίας, οἱ δὲ 30 στρατηγοὶ διὰ Λιβύης. Ἀλόντος δὲ Πηλουσίου λόγος ἦν ἐνδοῦναι Σέλευκον οὐκ ἀκούσης τῆς Κλεοπάτρας.

Ἡ δὲ ἐκείνου μὲν γυναῖκα καὶ παῖδας Ἀντωνίῳ κτείνειν
 παρείχεν, αὐτὴ δὲ θήκας ἔχουσα καὶ μνήματα κατε-
 σκευασμένα περιτιτῶς εἰς τε κάλλος καὶ ὕψος, ἃ προσφ-
 κοδόμησε τῷ ναῷ τῆς Ἰσίδος, ἐνταῦθα τῶν βασιλικῶν
 5 συνεφόρει τὰ πλείστης ἄξια σπουδῆς, χρυσόν, ἄργυρον,
 σμάραγδον, μαργαρίτην, ἔβενον, ἐλέφαντα, κινάμωμον·
 ἐπὶ πᾶσι δὲ δᾶδα πολλὴν καὶ στυππεῖον, ὥστε δεῖσαντα
 περὶ τῶν χρημάτων Καίσαρα, μὴ τραπομένη πρὸς ἀπό-
 γνωσιν ἢ γυνὴ διαφθείρη καὶ καταφλέξῃ τὸν πλοῦτον,
 10 αἰεὶ τινὰς ἐλπίδας αὐτῇ φιλανθρωποῦς προσπέμπειν ἅμα
 τῷ στρατῷ πορευόμενον ἐπὶ τὴν πόλιν. Ἰδρυνθέντος δὲ
 αὐτοῦ περὶ τὸν ἰππόδρομον, Ἀντώνιος ἐπεξελθὼν ἠγω-
 νίσατο λαμπρῶς καὶ τροπὴν τῶν Καίσαρος ἰπέων
 ἐποίησε, καὶ κατεδίωξεν ἄχρι τοῦ στρατοπέδου. Μεγα-
 15 λυνόμενος δὲ τῇ νίκῃ παρῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὴν
 Κλεοπάτραν κατεφίλησεν ἐν τοῖς ὄπλοις, καὶ τὸν ἠγω-
 νισμένον προθυμώτατα τῶν στρατιωτῶν συνέστησεν.
 Ἡ δὲ ἀριστεῖον αὐτῷ θώρακα χρυσοῦν καὶ κράνος ἔδω-
 κεν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ὁ ἄνθρωπος λαβὼν ταῦτα διὰ
 20 νυκτὸς ἠντομόλησε πρὸς Καίσαρα.

LXXV. Πάλιν δὲ Ἀντώνιος ἔπεμπε Καίσαρα μονο-
 μαχῆσαι προκαλούμενος. Ἀποκρινάμενον δὲ ἐκείνου
 πολλὰς ὁδοὺς Ἀντωνίῳ παρῆναι θανάτων, συμφρονή-
 σας ὅτι τοῦ διὰ μάχης οὐκ ἔστιν αὐτῷ βελτίων θάνα-
 25 τος, ἔγνω καὶ κατὰ γῆν ἅμα καὶ θάλατταν ἐπιχειρεῖν.
 Καὶ παρὰ δεῖπνον, ὡς λέγεται, τοὺς οἰκέτας ἐκέλευσεν
 ὑποχεῖν καὶ προθυμότερον εὐωχεῖν αὐτόν· ἄδηλον γάρ,
 εἰ τοῦτο ποιήσουσιν αὔριον ἢ δεσπότηαις ἑτέροις ὑπηρε-
 τήσουσιν, αὐτὸς δὲ κείσεται σκελετὸς καὶ τὸ μηδὲν γε-
 30 νόμενος. Τοὺς δὲ φίλους ἐπὶ τούτοις δακρύοντας ὄρων
 ἔφη μὴ προάξειν ἐπὶ τὴν μάχην, ἐξ ἧς αὐτῷ θάνατον
 ἠκλεᾶ μᾶλλον ἢ σωτηρίαν ζητεῖν καὶ νίκην. Ἐν ταύτῃ 951

τῇ νυκτὶ λέγεται, μεσοῦσης σχεδόν, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ κατη-
φείᾳ τῆς πόλεως διὰ φόβον καὶ προσδοκίαν τοῦ μέλλον-
τος οὔσης, αἰφνίδιον ὀργάνων τε παντοδαπῶν ἐμμελεῖς
τινας φωνὰς ἀκουσθῆναι καὶ βοήν ὄχλου μετὰ εὐασμῶν
καὶ πηδήσεων σατυρικῶν, ὥσπερ θιάσου τινὸς οὐκ ἀθο- 5
ρύβως ἐξελαύνοντος· εἶναι δὲ τὴν ὀρμὴν ὁμοῦ τι διὰ
τῆς πόλεως μέσης ἐπὶ τὴν πύλην ἔξω τὴν τετραμμένην
πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ ταύτῃ τὸν θόρουβον ἐκπεσεῖν
πλεῖστον γενόμενον. Ἐδόκει δὲ τοῖς ἀναλογιζομένοις τὸ
σημεῖον ἀπολείπειν ὁ θεὸς Ἀντώνιον, ᾧ μάλιστα συνεξ- 14
ομοιῶν καὶ συνοικειῶν ἑαυτὸν διετέλεσεν.

LXXVI. Ἄμα δὲ ἡμέρα τὸν πεζὸν αὐτὸς ἐπὶ τῶν πρὸ
τῆς πόλεως λόφων ἰδρύσας ἐθεῶτο τὰς ναῦς ἀνηγμένας
καὶ ταῖς τῶν πολεμίων προσφερομένας· καὶ περιμένων
ἔργον τι παρ' ἐκείνων ἰδεῖν ἡσύχαζεν. Οἱ δὲ ὡς ἐγγύς 15
ἐγένοντο, ταῖς κώπαις ἠσπάσαντο τοὺς Καίσαρος, ἐκεί-
νων τε ἀντασπασαμένων μετεβάλλοντο, καὶ πάσαις ἅμα
ταῖς ναυσὶν ὁ στόλος εἰς γενόμενος ἐπέπλει πρὸς τὴν πό-
λιν ἀντίπρῳρος. Τοῦτο Ἀντώνιος ἰδὼν ἀπελείφθη μὲν
εὐθύς ὑπὸ τῶν ἰππέων μεταβαλομένων, ἠττηθεὶς δὲ τοῖς 20
πεζοῖς ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν, ὑπὸ Κλεοπάτρας προ-
δεδόσθαι βοῶν οἷς δι' ἐκείνην ἐπολέμησεν. Ἡ δὲ τὴν
ὀργὴν αὐτοῦ φοβηθεῖσα καὶ τὴν ἀπόνοιαν εἰς τὸν τάφον
κατέφυγε καὶ τοὺς καταρράκτας ἀφῆκε κλείθροις καὶ
μοχλοῖς καρτεροῦς ὄντας· πρὸς δὲ Ἀντώνιον ἐπεμψε 25
τοὺς ἀπαγγελοῦντας ὅτι τέθνηκε. Πιστεύσας δὲ ἐκεῖ-
νος καὶ εἰπὼν πρὸς αὐτὸν „Τί ἐτι μέλλεις, Ἀντώνιε;
Τὴν μόνην ἢ τύχην καὶ λοιπὴν ἀφήρηκε τοῦ φιλοψυχεῖν
πρόφασιν“ εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ τὸν θώρακα
παραλύων καὶ διαστελλων, „ὦ Κλεοπάτρα“ εἶπεν „οὐκ 30
ἄχθομαί σου στερούμενος· αὐτίκα γὰρ εἰς ταῦτόν ἀφί-
ξομαι· ἀλλ' ὅτι γυναικὸς ὁ τηλικούτος αὐτοκράτωρ εὐ-

- ψυχία πεφώραμαι λειπόμενος.“ Ἦν δέ τις οἰκείης αὐ-
 τοῦ πιστὸς Ἔρωσ ὄνομα. Τοῦτον ἐκ πολλοῦ παρακεκλη-
 κῶς, εἰ δεήσειεν, ἀνελεῖν αὐτόν, ἀπήγει τὴν ὑπόσχεσιν.
 Ὁ δὲ σπασάμενος τὸ ξίφος ἀνέσχε μὲν ὡς παίσων
 5 ἐκείνον, ἀποστρέψας δὲ τὸ πρόσωπον ἑαυτὸν ἀπέκτεινε.
 Πεσόντος δὲ αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας ὁ Ἀντώνιος „Εὐγε“
 εἶπεν „ὦ Ἔρωσ, ὅτι μὴ δυνήθεις αὐτὸς ἐμὲ ποιεῖν ὃ δεῖ
 διδάσκεις“ καὶ παίσας διὰ τῆς κοιλίας ἑαυτὸν ἀφήκεν
 εἰς τὸ κλινίδιον. Ἦν δὲ οὐκ εὐθυθάνατος ἢ πληγῆ. Διὸ
 10 καὶ τῆς φορᾶς τοῦ αἵματος, ἐπεὶ κατεκλίθη, παυσαμένης,
 ἀναλαβὼν ἐδέϊτο τῶν παρόντων ἐπισφάττειν αὐτόν. Οἱ
 δὲ ἔφευγον ἐκ τοῦ δωματίου βοῶντος καὶ σφραδάζοντος,
 ἄχρι οὗ παρὰ Κλεοπάτρας ἤκε Διομήδης ὁ γραμματεὺς,
 κομίζειν αὐτόν ὡς ἐκείνην εἰς τὸν τάφον κελευσθεῖς.
- 15 LXXVII. Γνούς οὖν ὅτι ξῆ, προθύμως ἐκέλευσεν
 ἄρασθαι τοῖς ὑπηρέταις τὸ σῶμα καὶ διὰ χειρῶν προσε-
 κομίσθη ταῖς θύραις τοῦ οἰκήματος. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα
 τὰς μὲν θύρας οὐκ ἀνέῴξεν, ἐκ δὲ θυρίδων τινῶν φα-
 νεῖσα σειρᾶς καὶ καλώδια καθίει. Καὶ τούτοις ἐναψάν-
 20 των τὸν Ἀντώνιον ἀνεῖλκεν αὐτὴ καὶ δύο γυναῖκες, ἃς
 μόνας ἐδέξατο μεθ' αὐτῆς εἰς τὸν τάφον. Οὐδὲν ἐκείνου
 λέγουσιν οἰκτρότερον γενέσθαι οἱ παραγενόμενοι θέαμα.
 Πεφυρμένος γὰρ αἵματι καὶ δυσθανατῶν εἴλκετο, τὰς
 χεῖρας ὀρέγων εἰς ἐκείνην καὶ παραιωρούμενος. Οὐ γὰρ
 25 ἦν γυναιξί ῥάδιον τὸ ἔργον, ἀλλὰ μόλις ἢ Κλεοπάτρα
 ταῖν χεροῖν ἐμπεφυκυῖα καὶ κατατεινομένη τῷ προσώπῳ
 τὸν δεσμὸν ἀνελάμβανεν, ἐπικελευομένων τῶν κάτωθεν
 αὐτῇ καὶ συναγωνιῶντων. Δεξαμένη δὲ αὐτόν οὕτως
 καὶ κατακλίναςα προιερόηξατο τε τοὺς πέπλους ἐπ' αὐ- 952
 30 τῷ, καὶ τὰ στέρνα τυπτομένη καὶ σπαράττουσα ταῖς χερσί,
 καὶ τῷ προσώπῳ τοῦ αἵματος ἀναματτομένη, δεσπότην
 ἐκάλει καὶ ἄνδρα καὶ αὐτοκράτορα· καὶ μικροῦ δεῖν ἐπι-

λέληστο τῶν αὐτῆς κακῶν οἰκτῶ τῶν ἐκείνου. Καταπαύσας δὲ τὸν θρηῖνον αὐτῆς Ἀντώνιος ἤτησε πιεῖν οἶνον, εἴτε διψῶν, εἴτε συντομώτερον ἐλπίζων ἀπολυθῆσεσθαι. Πιῶν δὲ παρήνεσεν αὐτῇ τὰ μὲν ἑαυτῆς, ἂν ἢ μὴ μετ' αἰσχύνης, σωτήρια τίθεσθαι, μάλιστα τῶν Καί- 5 σαρος ἐταίρων Προκλήτῳ πιστεύουσαν, αὐτὸν δὲ μὴ θρηνεῖν ἐπὶ ταῖς ὑστάταις μεταβολαῖς, ἀλλὰ μακαρίζειν ὧν ἔτυχε καλῶν, ἐπιφανέστατος ἀνθρώπων γενόμενος καὶ πλεῖστον ἰσχύσας καὶ νῦν οὐκ ἀγευνῶς Ῥωμαῖος ὑπὸ Ῥωμαίου κρατηθεῖς.

10

LXXVIII. Ὅσον δὲ ἀπολιπόντος αὐτοῦ Προκλήτιος ἦκε παρὰ Καίσαρος. Ἐπεὶ γὰρ ἑαυτὸν πατάξας ὁ Ἀντώνιος ὄχλητο πρὸς Κλεοπάτραν κομιζόμενος, Δερκεταῖός τις τῶν δορυφόρων λαβὼν τὸ ἐγχειρίδιον αὐτοῦ καὶ ἀποκρούσας ὑπεξῆλθε, καὶ δραμῶν πρὸς Καίσαρα πρῶτος 15 ἤγγειλε τὴν Ἀντωνίου τελευτήν, καὶ τὸ ξίφος ἔδειξεν ἡμαγμένον. Ὁ δὲ ὡς ἤκουσεν, ἐνδοτέρω τῆς σκηνῆς ἀποστὰς ἀπεδάκρυσεν ἄνδρα κηδεστήν γενόμενον καὶ συνάροντα καὶ πολλῶν ἀγώνων καὶ πραγμάτων κοινω- νόν. Εἶτα τὰς ἐπιστολάς λαβὼν καὶ τοὺς φίλους καλέ- 20 σας ἀνεγίνωσκεν, ὡς εὐγνώμονα γράφοντος αὐτοῦ καὶ δίκαια φορτικός ἦν καὶ ὑπερήφανος αἰεὶ περὶ τὰς ἀποκρίσεις ἐκείνος. Ἐκ δὲ τούτου τὸν Προκλήτιον ἔπεμψε κελεύσας, ἣν δύνηται, μάλιστα τῆς Κλεοπάτρας ζώσης κρατηῖσαι· καὶ γὰρ ἐφοβείτο περὶ τῶν χρημάτων, καὶ 25 μέγα πρὸς δόξαν ἠγείτο τοῦ θριάμβου καταγαγεῖν ἐκείνην. Εἰς μὲν οὖν χεῖρας τῷ Προκλήτῳ συνελθεῖν οὐκ ἠθέλησεν· ἐγίνοντο δὲ λόγοι τῷ οἰκῆματι προσελθόντος ἔξωθεν αὐτοῦ κατὰ θύρας ἐπιπέδους, ἀποκεκλειμένας μὲν ὀχυρῶς, φωνῇ δὲ διεξοδὸν ἐχούσας. Καὶ διελέχθη- 30 σαν ἢ μὲν αἰτουμένη τοῖς παισὶ τὴν βασιλείαν, ὃ δὲ θαρρεῖν καὶ πάντα πιστεύειν Καίσαρι κελεύων.

LXXIX. Ὡς δὲ κατιδῶν τὸν τόπον ἀπήγγειλε Καίσαρι, Γάλλος μὲν ἐπέμφθη πάλιν ἐντευξόμενος αὐτῇ· καὶ πρὸς τὰς θύρας ἐλθὼν ἐπίτηδες ἐμήκνυε τὸν λόγον. Ἐν τούτῳ δὲ Προκλήϊος κλίμακος προστεθείσης διὰ τῆς
 5 θυρίδος εἰσῆλθεν, ἣ τὸν Ἀντώνιον αἱ γυναῖκες ἐδέξαντο. Καὶ πρὸς τὰς θύρας αὐτὰς εὐθύς, αἷς ἡ Κλεοπάτρα παρειστήκει προσέχουσα τῷ Γάλλῳ, κατέβαινε νύπηρέτας ἔχων δύο μεθ' αὐτοῦ. Τῶν δὲ συγκαθειρογμένων τῇ Κλεοπάτρᾳ γυναικῶν τῆς ἐτέρας ἀνακραγούσης „Τά-
 10 λαινα Κλεοπάτρα, ζωγραῖ“ μεταστραφεῖσα καὶ θεασαμένη τὸν Προκλήϊον ὥρμησε μὲν αὐτὴν πατάξαι· παρεζωσμένη γὰρ ἐτύγχανέ τι τῶν ληστρικῶν ξιφιδίων· προσδραμῶν δὲ ταχὺ καὶ περισχῶν αὐτὴν ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ὁ Προκλήϊος „Ἄδικεῖς“ εἶπεν „ὦ Κλεοπά-
 15 τρα, καὶ σεαυτὴν καὶ Καίσαρα, μεγάλην ἀφαιρουμένη χρηστότητος ἐπίδειξιν αὐτοῦ καὶ διαβάλλουσα τὸν προῶτατον ἡγεμόνων ὡς ἄπιστον καὶ ἀδιάλλακτον.“ Ἄμα δὲ καὶ τὸ ξίφος αὐτῆς παρείλετο καὶ τὴν ἐσθῆτα, μὴ κρύπτει τι φάρμακον, ἐξέσεισεν. Ἐπέμφθη δὲ καὶ παρὰ
 20 Καίσαρος τῶν ἀπελευθέρων Ἐπαφρόδιτος, ᾧ προσετέτακτο ζῶσαν αὐτὴν φυλάττειν ἰσχυρῶς ἐπιμελούμενον, τᾶλλα πρὸς τὸ ῥᾶστον ἐνδιδόναι καὶ ἡδιστον.

LXXX. Αὐτὸς δὲ Καίσαρ εἰσήλανε εἰς τὴν πόλιν Ἀρείῳ τῷ φιλοσόφῳ προσδιαλεγόμενος καὶ τὴν δεξιὰν
 25 ἐνδεδωκῶς, ἵνα εὐθύς ἐν τοῖς πολίταις περιβλεπτός εἴη καὶ θαυμάζοιτο τιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ διαπρεπῶς. Εἰς δὲ τὸ γυμνάσιον εἰσελθὼν καὶ ἀναβὰς ἐπὶ βῆμά τι πεποιημένον, ἐκπεπληγμένων ὑπὸ δέους τῶν ἀνθρώπων καὶ προσπιπτόντων, ἀνασιτῆναι κελεύσας ἔφη πάσης αἰ-
 30 τίας τὸν δῆμον ἀφιέναι, πρῶτον μὲν διὰ τὸν κτίστην Ἰσχυροῦς Ἀλέξανδρον· δεῦτερον δὲ τῆς πόλεως θαυμάζων τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος· τρίτον δὲ Ἀρείῳ τῷ ἐταίρῳ χαρι-

ζόμενος. Ταύτης δὴ τῆς τιμῆς ἔτυχε παρὰ Καίσαρος Ἄρειος, καὶ τῶν ἄλλων ἐξητήσατο συχνούς· ὧν ἦν καὶ Φιλόστρατος, ἀνὴρ εἰπεῖν μὲν ἐξ ἐπιδρομῆς τῶν πάποτε σοφιστῶν ἰκανώτατος, εἰσποιῶν δὲ μὴ προσηκόντως ἑαυτὸν τῇ Ἀκαδημείᾳ. Διὸ καὶ Καῖσαρ αὐτοῦ βδελυτιόμενος 5 τὸν τρόπον οὐ προσίετο τὰς δεήσεις. Ὁ δὲ πώγωνα πολλὸν καθείς καὶ φαιὸν ἱμάτιον περιβαλόμενος ἐξόπισθεν Ἄρειῳ παρηκολούθει, τοῦτον ἄει τὸν στίχον ἀναφθεγγόμενος·

σοφοὶ σοφοὺς σώζουσιν, ἂν ὧσιν σοφοί.

10

Πυθόμενος δὲ Καῖσαρ, καὶ τοῦ φθόνου μᾶλλον Ἄρειον ἢ τοῦ δέους Φιλόστρατον ἀπαλλάξαι βουλόμενος, διῆκε.

LXXXI. Τῶν δὲ Ἀντωνίου παιδῶν ὁ μὲν ἐκ Φουλβίας Ἀντυλλος ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ παιδαγωγοῦ παραδοθεὶς ἀπέθανε· καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τῶν στρατιωτῶν 15 ἀποτεμόντων ὁ παιδαγωγὸς ἀφελὼν ὃν ἐφώρει περὶ τῷ τραχήλῳ πολυτιμώτατον λίθον εἰς τὴν ζώνην κατέρραψεν· ἀρνησάμενος δὲ καὶ φωραθεὶς ἀνεσταυρώθη. Τὰ δὲ Κλεοπάτρας παιδιά φρουρούμενα μετὰ τῶν τρεφόντων ἐλευθέριον εἶχε δίαιταν. Καισαρίωνα δὲ τὸν ἐκ 20 Καίσαρος γεγονέναι λεγόμενον ἢ μὲν μήτηρ ἐξέπεμψε μετὰ χρημάτων πολλῶν εἰς τὴν Ἰνδικὴν δι' Αἰθιοπίας, ἕτερος δὲ παιδαγωγὸς ὅμοιος Θεοδώρῳ Ῥόδων ἀνέπεισεν ἐπανελθεῖν, ὡς Καῖσαρος αὐτὸν ἐπὶ βασιλείαν καλοῦντος. Βουλευομένου δὲ Καίσαρος Ἄρειον εἰπεῖν λέ- 25 γουσιν·

οὐκ ἀγαθὸν πολυκαισαρίη.

LXXXII. Τοῦτον μὲν οὖν ὕστερον ἀπέκτεινε μετὰ τὴν Κλεοπάτρας τελευτήν. Ἀντωνίου δὲ πολλῶν αἰτουμένων θάψαι καὶ βασιλέων καὶ στρατηγῶν, οὐκ ἀφείλετο 30 Κλεοπάτρας τὸ σῶμα Καίσαρ, ἀλλὰ ἐθάπτετο ταῖς ἐκείνης χερσὶ πολυτελῶς καὶ βασιλικῶς, πᾶσιν ὡς ἐβούλετο

χρησθαι λαβούσης. Ἐκ δὲ λύπης ἅμα τοσαύτης καὶ ὀδύ-
 νης (ἀνεφλέγμηνε γὰρ αὐτῆς τὰ στέρνα τυπτομένης καὶ
 ἤλκωτο) πυρετῶν ἐπιλαβόντων ἠγάπησε τὴν πρόφασιν,
 ὡς ἀφεξομένη τροφῆς διὰ τοῦτο καὶ παραλύσουσα τοῦ
 5 ζῆν ἀκωλύτως ἑαυτήν. Ἦν δὲ ἰατρὸς αὐτῇ συνήθης
 Ὀλυμπος, ᾧ φράσασα τάληθῆς ἐχοῖτο συμβούλῳ καὶ
 συνεργῷ τῆς καθαιρέσεως, ὡς αὐτὸς ὁ Ὀλυμπος εἶρηκεν
 ἱστορίαν τινὰ τῶν πραγμάτων τούτων ἐκδεδωκώς. Ὑπο-
 νοήσας δὲ Καῖσαρ ἀπειλὰς μὲν τινὰς αὐτῇ καὶ φόβους
 10 περὶ τῶν τέκνων προσέβαλλεν, οἷς ἐκείνη καθάπερ μη-
 χανήμασιν ὑπηρείετο καὶ παρείδου τὸ σῶμα θερα-
 πεύειν καὶ τρέφειν τοῖς χρήζουσιν.

LXXXIII. Ἦκε δὲ καὶ αὐτὸς ἡμέρας ὀλίγας διαλιπὼν
 ἐντευξόμενος αὐτῇ καὶ παρηγορήσων. Ἡ δὲ ἔτυχε μὲν
 15 ἐν στιβάδι κατακειμένη ταπεινῶς, εἰσιόντι δ' αὐτῷ μο-
 νοχίτων ἀναπηδήσασα προσπίπτει, δεινῶς μὲν ἐξηγριω-
 μένη κεφαλὴν καὶ πρόσωπον, ὑπότρομος δὲ τῇ φωνῇ
 καὶ συντετηκυῖα ταῖς ὄψεσιν. Ἦν δὲ πολλὰ καὶ τῆς περὶ
 τὸ στέρον αἰκίας καταφανῆ· καὶ ὄλωσ οὐθὲν ἐδόκει τὸ
 20 σῶμα τῆς ψυχῆς ἔχειν βέλτιον. Ἡ μέντοι χάρις ἐκείνη
 καὶ τὸ τῆς ὥρας ἰταμὸν οὐ κατέσβεστο παντάπασιν, ἀλ-
 λά καίπερ οὕτως διακειμένης ἐνδοθέν ποθεν ἐξέλαμπε
 καὶ συνεπεφαίνεται τοῖς κινήμασι τοῦ προσώπου. Κε-
 λεύσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος αὐτὴν κατακλιθῆναι καὶ πλη-
 25 σίον αὐτοῦ καθίσαντος, ἤψατο μὲν τινος δικαιολογίας εἰς
 ἀνάγκην καὶ φόβον Ἀντωνίου τὰ πεπραγμένα τρεπού-
 σης, ἐνισταμένου δὲ πρὸς ἕκαστον αὐτῇ τοῦ Καίσαρος
 ἐξελεγχομένη ταχὺ πρὸς οἶκτον μεθηρομόσατο καὶ δέησιν,
 ὡς δὴ τις ἂν μάλιστα τοῦ ζῆν περιεχομένη. Τέλος δὲ
 30 τοῦ πλήθους τῶν χρημάτων ἀναγραφὴν ἔχουσα προσέ-
 δωκεν αὐτῷ· Σελεύκου δὲ τινος τῶν ἐπιτρόπων ἐλέγχον-
 τος ὡς ἕνια κρύπτουσιν καὶ διακλέπτουσιν, ἀναπηδή-

σασα καὶ τῶν τριχῶν αὐτοῦ λαβομένη πολλὰς εἰεφόρει
 54 τῷ προσώπῳ πληγὰς. Τοῦ δὲ Καίσαρος μειδιῶντος καὶ
 καταπαύοντος αὐτήν „Ἄλλ' οὐ δεινόν“ εἶπεν „ὦ Καί-
 σαρ, εἰ σὺ μὲν ἠξιώσας ἀφικέσθαι πρὸς ἐμὲ καὶ προσει-
 πεῖν οὕτω πράττουσαν, οἱ δὲ δοῦλοί μου κατηγοροῦσιν, 5
 εἴ τι τῶν γυναικείων ἀπεθέμην οὐκ ἐμαυτῇ δῆπουθεν,
 ἢ τάλαινα, κόσμον, ἀλλ' ὅπως Ὀκταουρία καὶ Λιβία τῇ
 σῇ μικρὰ δοῦσα δι' ἐκείνων ἴλεώ σου τύχοιμι καὶ προ-
 τέρου;“ Τούτοις ὁ Καίσαρ ἠθέτο, παντάπασιν αὐτήν φι-
 λοψυχεῖν οἰόμενος. Εἰπὼν οὖν, ὅτι καὶ ταῦτα ἐπιτρέ- 10
 πει καὶ τὰλλα πάσης ἐλπίδος αὐτῇ χρήσεται λαμπρότε-
 ρον, ᾧχετο ἀπιὼν, ἐξηπατηκένοι μὲν οἰόμενος, ἐξηπα-
 τημένος δὲ μᾶλλον.

LXXXIV. Ἦν δὲ Κορνήλιος Δολοβέλλας ἐπιφανῆς
 νεανίσκος ἐν τοῖς Καίσαρος ἐταίροις. Οὗτος εἶχε πρὸς 15
 τὴν Κλεοπάτραν οὐκ ἀηδῶς· καὶ τότε χαριζόμενος αὐτῇ
 δεηθείση κρύφα πέμψας ἐξήγγειλεν, ὡς αὐτὸς μὲν ὁ
 Καίσαρ ἀναξεύγνουσι περὶ διὰ Συρίας, ἐκείνην δὲ μετὰ
 τῶν τέκνων ἀποστέλλειν εἰς τρίτην ἡμέραν ἔγνωκεν.
 Ἡ δὲ ἀκούσασα ταῦτα πρῶτον μὲν ἐδεήθη Καίσαρος, 20
 ὅπως αὐτὴν ἐάσῃ χοᾶς ἐπενεγκεῖν Ἀντωνίῳ· καὶ συγχω-
 ρήσαντος ἐπὶ τὸν τάφον κομισθεῖσα καὶ περιπεσοῦσα τῇ
 σορῶ μετὰ τῶν συνήθων γυναικῶν „ὦ φίλε Ἀντωνίε“
 εἶπεν „ἔθαπτον μὲν σε πρῶην ἔτι χερσὶν ἐλευθέραις,
 σπένδω δὲ νῦν αἰχμάλωτος οὖσα καὶ φρουρουμένη μήτε 25
 κοπετοῖς μήτε θρήνοις αἰκίσασθαι τὸ δοῦλον τοῦτο σῶμα
 καὶ τηρούμενον ἐπὶ τοὺς κατὰ σοῦ θριάμβους.“ Ἄλλας δὲ
 μὴ προσδέχου τιμᾶς ἢ χοᾶς· ἀλλ' αὐταῖ σοι τελευταταὶ
 Κλεοπάτρας ἀγομένης. Ζῶντας μὲν γὰρ ἡμᾶς οὐθὲν
 ἀλλήλων διέστησε, κινδυνεύομεν δὲ τῷ θανάτῳ διαμεί- 30
 ψασθαι τοὺς τόπους· σὺ μὲν ὁ Ῥωμαῖος ἐνταῦθα κείμε-
 νος, ἐγὼ δ' ἢ δύστηνος ἐν Ἰταλίᾳ τοσοῦτο τῆς σῆς μετα-

λαβοῦσα χώρας μόνον. Ἄλλ' εἰ δὴ τις τῶν ἐκεῖ θεῶν ἀλκή καὶ δύναμις (οἱ γὰρ ἐνταῦθα προὔδωκαν ἡμᾶς), μὴ πρόη ζῶσαν τὴν σεαυτοῦ γυναῖκα, μηδ' ἐν ἐμοὶ περιτῆς θριαμβεζόμενον σεαυτόν, ἀλλ' ἐνταῦθά με κρύψον 5 μετὰ σεαυτοῦ καὶ σύνθρασον, ὡς ἐμοὶ μυριάων κακῶν ὄντων οὐδὲν οὔτω μέγα καὶ δεινόν ἐστιν, ὡς ὁ βραχὺς οὗτος χρόνος, ὃν σοῦ χωρὶς ἔζηκα.“

LXXXV. Τοιαῦτα ὀλοφυραμένη καὶ στέψασα καὶ κατασπασαμένη τὴν σορὸν ἐκέλευσεν αὐτῇ λουτρὸν γέ- 10 νέσθαι. Λουσαμένη δὲ καὶ κατακλιθεῖσα λαμπρὸν ἄριστον ἤριστα. Καί τις ἤκεν ἀπ' ἀγροῦ κίστην τινα κομίζων· τῶν δὲ φυλάκων ὅτι φέροι πυνθανομένων ἀνοίξας καὶ ἀφελὼν τὰ θροῖα σύκων ἐπίπλεων τὸ ἀργεῖον ἔδειξε. Θανμασάντων δὲ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος μει- 15 διάσας παρεκάλει λαβεῖν· οἱ δὲ πιστεύσαντες ἐκέλευον εἰσενεγκεῖν. Μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἡ Κλεοπάτρα δέλτον ἔχουσα γεγραμμένην καὶ κατασεσημασμένην ἀπέστειλε πρὸς Καίσαρα, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκποδῶν ποιησαμένη πλὴν τῶν δυεῖν ἐκείνων γυναικῶν τὰς θύρας ἔκλεισε. 20 Καῖσαρ δὲ λύσας τὴν δέλτον, ὡς ἐνέτυχε λιταῖς καὶ ὀλοφυροῖς δεομένης αὐτὴν σὺν Ἀντωνίῳ θάψαι, ταχὺ συνῆκε τὸ πεπραγμένον. Καὶ πρῶτον μὲν αὐτὸς ὥρμησε βοηθεῖν, ἔπειτα τοὺς σκεψομένους κατὰ τάχος ἐπεμψεν. Ἐγερόνει δ' ὀξὺ τὸ πάθος. Δρόμῳ γὰρ ἐλθόντες καὶ 25 τοὺς μὲν φυλάττοντας οὐδὲν ἠσθημένους καταλαβόντες, τὰς δὲ θύρας ἀνοίξαντες, εὗρον αὐτὴν τεθνηκυῖαν ἐν χρυσῇ κατακειμένην κλίνῃ κεκοσμημένην βασιλικῶς. Τῶν δὲ γυναικῶν ἡ μὲν Εἰράς λεγομένη πρὸς τοῖς ποσὶν ἀπέθνησκεν, ἡ δὲ Χάρμιον ἤδη σφαλλομένη καὶ κα- 30 ρηβαροῦσα κατεκόσμηε τὸ διάδημα τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς. Εἰπόντος δέ τινος ὀργῆ· „Καλὰ ταῦτα, Χάρμιον.“ „Κάλλιστα μὲν οὖν“ ἔφη „καὶ πρόποντα τῇ το-

σούτων ἀπογόνῳ βασιλέων.“ Πλέον δὲ οὐδὲν εἶπεν, ἀλλ' αὐτοῦ παρὰ τὴν κλίνην ἔπεσε.

LXXXVI. Λέγεται δὲ τὴν ἀσπίδα κομισθῆναι συν τοῖς σύκοις ἐκείνοις καὶ τοῖς θυρίοις ἄνωθεν ἐπικαλυφθεῖ-
 55 σαν, οὕτω γὰρ τὴν Κλεοπάτραν κειλεῦσαι, μηδὲ αὐτῆς 5 ἐπισταμένης τῷ σώματι προσπεσεῖν τὸ θηρίον· ὡς δὲ ἀφαιροῦσα τῶν σύκων εἶδεν, εἶπεν· „Ἐνταῦθα ἦν ἄρα τοῦτο“ καὶ τὸν βραχίονα παρασχεῖν τῷ δῆγματι γυμνώ-
 σασαν. Οἱ δὲ τηρεῖσθαι μὲν ἐν ὑδροῖα τὴν ἀσπίδα καθ-
 ειργμένην φάσκουσιν, ἡλακότη δέ τιτι χρυσοῦ τῆς Κλεο- 10 πάτρας ἐκκαλουμένης αὐτὴν καὶ διαγροαινούσης ὀρμή-
 σασαν ἐμφῦναι τῷ βραχίονι. Τὸ δὲ ἀληθὲς οὐδεὶς οἶδεν· ἐπεὶ καὶ φάρμακον αὐτὴν ἐλέχθη φορεῖν ἐν κνη-
 στίδι κοίλῃ, τὴν δὲ κνηστίδα κρύπτειν τῇ κόμῃ· πλὴν οὔτε κηλὶς ἐξήνθησε τοῦ σώματος οὔτε ἄλλο φαρμάκου 15 σημεῖον. Οὐ μὴν οὐδὲ τὸ θηρίον ἐντὸς ὥφθη, συρμούς δέ τινας αὐτοῦ παρὰ θάλασσαν, ἣ τὸ δωμάτιον ἀφεώρα καὶ θυρίδες ἦσαν, ἰδεῖν ἔφασκον. Ἐνιοὶ δὲ καὶ τὸν βρα-
 χίονα τῆς Κλεοπάτρας ὀφθῆναι δύο νυγμᾶς ἔχοντα λε-
 πτὰς καὶ ἀμυδράς· οἷς ἔοικε πιστεῦσαι καὶ ὁ Καῖσαρ. 20 Ἐν γὰρ τῷ θυριάμβῳ τῆς Κλεοπάτρας αὐτῆς εἰδωλον ἐκο-
 μίξετο καὶ τῆς ἀσπίδος ἐμπεφυκυίας. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτω λέγεται γενέσθαι. Καῖσαρ δέ, καίπερ ἀχθεσθεὶς ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς γυναικός, ἐθαύμασε τὴν εὐγένειαν αὐτῆς· καὶ ταφῆναι τὸ σῶμα σὺν Ἀντωνίῳ λαμπρῶς 25 καὶ βασιλικῶς ἐκέλευσεν. Ἐντίμου δὲ καὶ τὰ γύναια κηδείας ἔτυχεν αὐτοῦ προστάξαντος. Ἐτελεύτησε δὲ Κλεοπάτρα μὲν ἐνὸς δέοντα τεσσαράκοντα ἔτη βιώσασα, καὶ τούτων δύο καὶ εἰκοσι βασιλεύσασα, συνάρξασα δὲ Ἀντωνίῳ πλείω τῶν δεκατεσσάρων. Ἀντώνιον δὲ οἱ 30 μὲν ἕξ, οἱ δὲ τρισὶ τὰ πενήκοντα ὑπερβαλεῖν φασιν. Αἱ μὲν οὖν Ἀντωνίου καθηρέθησαν εἰκόνας, αἱ δὲ Κλεο-

πάτρας κατὰ χώραν ἔμειναν Ἀρχιβίου τινὸς τῶν φίλων αὐτῆς δισχίλια τάλαντα Καίσαρι δόντος, ἵνα μὴ τὸ αὐτὸ ταῖς Ἀντωνίου πάθωσιν.

LXXXVII. Ἀντωνίου δὲ γενεὰν ἀπολιπόντος ἐκ τριῶν
 5 γυναικῶν ἐπὶ τὰ παῖδας ὁ πρεσβύτατος Ἀντυλλος ὑπὸ
 Καίσαρος ἀνηρέθη μόνος· τοὺς λοιποὺς δὲ Ὀκταουία
 παραλαβοῦσα μετὰ τῶν ἐξ ἑαυτῆς ἔθρεψε. Καὶ Κλεο-
 πάτραν μὲν τὴν ἐκ Κλεοπάτρας Ἰόβα τῷ χαριστάτῳ βα-
 σιλῶν συνώκισεν, Ἀντώνιον δὲ τὸν ἐκ Φουλβίας οὕτω
 10 μέγαν ἐποίησεν, ὥστε τὴν πρώτην παρὰ Καίσαρι τιμὴν
 Ἀγρίππου, τὴν δὲ δευτέραν τῶν Λιβίας παίδων ἐχόν-
 των, τρίτον εἶναι καὶ δοκεῖν Ἀντώνιον. Ἐκ δὲ Μαρ-
 κέλλου δυεῖν αὐτῇ θυγατέρων οὐσῶν, ἑνὸς δὲ υἱοῦ
 Μαρκέλλου, τοῦτον μὲν ἅμα παῖδα καὶ γαμβρὸν ἐποιή-
 15 σατο Καῖσαρ, τῶν δὲ θυγατέρων Ἀγρίππα τὴν ἐτέραν
 ἔδωκεν. Ἐπεὶ δὲ Μάρκελλος ἐτελεύτησε κομιδῇ νεόγα-
 μος καὶ Καίσαρι γαμβρὸν ἔχοντα πίστιν οὐκ εὐπορον ἦν
 ἐκ τῶν ἄλλων φίλων ἐλέσθαι, λόγον ἢ Ὀκταουία προσ-
 ἤνεγκεν, ὡς χρὴ τὴν Καίσαρος θυγατέρα λαβεῖν Ἀγρίπ-
 20 παν ἀφέντα τὴν ἑαυτῆς. Πεισθέντος δὲ Καίσαρος πρῶ-
 τον, εἶτα Ἀγρίππου, τὴν μὲν αὐτῆς ἀπολαβοῦσα συν-
 ώκισεν Ἀντωνίῳ, τὴν δὲ Καίσαρος Ἀγρίππας ἔγημεν.
 Ἀπολειπομένων δὲ τῶν Ἀντωνίου καὶ Ὀκταουίας δυεῖν
 θυγατέρων τὴν μὲν Δομίτιος Ἀηνόβαρβος ἔλαβε, τὴν δὲ
 25 σωφροσύνη καὶ κάλλει περιβόητον Ἀντωνίαν Δροῦσος,
 ὁ Λιβίας υἱός, πρόγονος δὲ Καίσαρος. Ἐκ τούτων ἐγέν-
 νετο Γερμανικὸς καὶ Κλαύδιος· ὧν Κλαύδιος μὲν ὕστε-
 ρον ἤρξε· τῶν δὲ Γερμανικοῦ παίδων Γάτος μὲν ἄρξας
 ἐπιφανῶς οὐ πολὺν χρόνον ἀνηρέθη μετὰ τέκνου καὶ
 30 γυναικός, Ἀγριππίνα δὲ υἱὸν ἐξ Ἀηνοβάρβου Λεύκιον
 Δομίτιον ἔχουσα Κλαυδίῳ Καίσαρι συνώκησε· καὶ θέ-
 μενος τὸν υἱὸν αὐτῆς Κλαύδιος Νέρωνα Γερμανικὸν

προσωνόμασεν. Οὗτος ἄρξας ἐφ' ἡμῶν ἀπέκτεινε τὴν μητέρα καὶ μικρὸν ἐδέησεν ὑπὸ ἐμπληξίας καὶ παραφροσύνης ἀνατρέψαι τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, πέμπτος ἀπὸ Ἀντωνίου κατ' ἀριθμὸν διαδοχῆς γενόμενος.

5

[ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ.]

10

956 I. Ἐπεὶ τοίνυν μεγάλαι περὶ ἀμφοτέρους γερόνασι μεταβολαί, πρῶτον τὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐπιφανείας σκοπῶμεν, ὅτι τῷ μὲν ἦν πατρῷα καὶ προκατειργασμένα, μέγιστον ἰσχύσαντος Ἀντιγόνου τῶν διαδόχων καὶ πρὸ τοῦ Δημήτριον ἐν ἡλικίᾳ γενέσθαι τὰ πλεῖστα τῆς Ἀσίας 15 ἐπελθόντος καὶ κρατήσαντος· Ἀντώνιος δὲ χαρίεντος μὲν ἄλλως, ἀπολέμου δὲ καὶ μέγα μηδὲν εἰς δόξαν αὐτῷ καταλιπόντος γενόμενος πατρὸς ἐπὶ τὴν Καίσαρος ἐτόλμησεν ἀρχὴν οὐδὲν αὐτῷ κατὰ γένος προσήκουσαν ἐλθεῖν, καὶ τοῖς ἐκείνῳ προπεπονημένοις αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς- 20 ἐποίησε διάδοχον. Καὶ τοσοῦτον ἰσχυσεν ἐκ μόνων τῶν περὶ αὐτὸν ὑπαρχόντων ὀρμώμενος. ὥστε δύο μοίρας τὰ σύμπαντα ποιησάμενος τὴν ἑτέραν ἐλέσθαι καὶ λαβεῖν τὴν ἐπιφανεστέραν, ἀπὼν δὲ αὐτὸς ὑπηρέταις τε καὶ ὑποστρατήγοις Πάρθους τε νικῆσαι πολλάκις καὶ 25 τὰ περὶ Καυκάσον ἔθνη βάρβαρα μέχρι τῆς Κασπίας ὄσασθαι θαλάσσης. Μαρτύρια δὲ τοῦ μεγέθους αὐτῷ καὶ δι' ἃ κακῶς ἀκούει. Δημητρίῳ μὲν γὰρ ὁ πατὴρ ἠγάπησε τὴν Ἀντιπάτρου Φίλαν ὡς κρείττονα συνοικῆσαι παρ' ἡλικίαν, Ἀντωνίῳ δὲ ὁ Κλεοπάτρας γάμος 30 ὄνειδος ἦν, γυναικὸς ὑπερβαλομένης δυνάμει καὶ λαμπρότητι πάντας πλὴν Ἀρσάκου τοὺς καθ' αὐτὴν βασι-

λεῖς. Ἄλλ' οὕτως ἐποίησε μέγαν ἑαυτόν, ὥστε τοῖς ἄλλοις μειζόνων ἢ ἐβούλετο δοκεῖν ἄξιος.

II. Ἡ μέντοι προαίρεσις, ἀφ' ἧς ἐκτίσαντο τὴν ἀρχήν, ἄμεμπτος ἐπὶ τοῦ Δημητρίου, κρατεῖν καὶ βασιλεύειν ἀνθρώπων εἰθισμένων κρατεῖσθαι καὶ βασιλεύεσθαι ζητοῦντος, ἢ δ' Ἀντωνίου χαλεπὴ καὶ τυραννικὴ καταδουλουμένον τὸν Ῥωμαίων δῆμον ἄρτι διαφυρόντα τὴν ὑπὸ Καίσαρι μοναρχίαν. Ὁ δ' οὖν μέγιστον αὐτῷ καὶ λαμπρότατόν ἐστι τῶν εἰργασμένων, ὁ πρὸς Κάσσιον καὶ Βροῦτον πόλεμος, ἐπὶ τῷ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς πολίτας ἀφελέσθαι τὴν ἐλευθερίαν ἐπολεμήθη. Δημήτριος δὲ καὶ πρὶν εἰς τύχας ἐλθεῖν ἀναγκείας ἐλευθερῶν τῆ Ἑλλάδα καὶ τῶν πόλεων ἐξελαύνων τὰς φρουρὰς διέτελεσεν, οὐχ ὥσπερ Ἀντώνιος, ὅτι τοὺς ἐλευθερώσαντας τὴν Ῥώμην ἀπέκτεινεν ἐν Μακεδονίᾳ, σεμνυνόμενος. Ἐν τοίνυν ἐστὶ τῶν ἐπαινουμένων Ἀντωνίου, τὸ φιλόδωρον καὶ μεγαλόδωρον, ἐν ᾧ τοσοῦτον ὑπεραίρει Δημήτριος, ὥστε χαρίσασθαι τοῖς πολεμίοις ὅσα τοῖς φίλοις οὐκ ἔδωκεν Ἀντώνιος. Καίτοι ταφῆναί γε καὶ περισταλῆναι κελεύσας Βροῦτον ἐκεῖνος εὐδοκίμησεν· οὗτος δὲ καὶ τοὺς ἀποθανόντας τῶν πολεμίων πάντας ἐκήδευσεν καὶ τοὺς ἀλόντας Πτολεμαίῳ μετὰ χρημάτων καὶ δωρεῶν ἀπέπεμψεν.

III. Ὑβριστὰι μὲν εὐτυχοῦντες ἀμφοτέροι, καὶ πρὸς τρυφὰς ἀνειμένοι καὶ ἀπολαύσεις. Οὐκ ἂν εἶποι δέ τις, ὡς Δημήτριον ἐν εὐπαθείαις καὶ συνουσίαις ὄντα πράξεων καιρὸς ἐξέφυγεν, ἀλλὰ τῇ περιουσίᾳ τῆς σχολῆς ἐπεισῆγε τὰς ἡδονὰς, καὶ τὴν Λάμιαν ὥσπερ τὴν μυθικὴν ἀτεχνῶς παίζων καὶ νυστάζων ἐποιεῖτο διαγωγὴν. Ἐν δὲ ταῖς τοῦ πολέμου παρασκευαῖς οὐκ εἶχεν αὐτοῦ τὸ δόρυ κιττόν, οὐδὲ μύρων ὠδώδει τὸ κράνος, οὐδὲ γερανωμένος καὶ ἀνθηρὸς ἐπὶ τὰς μάχας ἐκ τῆς γυναικω-

νίτιδος προήει, κοιμίζων δὲ τοὺς θιάσους καὶ τὰ βακ-
 χεῖα καταπαύων ἀμφίπολος Ἄρρεος ἀνιέρου, κατὰ τὸν Εὐ-
 ριπίδην, ἐγίνετο καὶ δι' ἡδονὴν ἢ ῥαθυμίαν οὐθὲν ἀπλῶς
 ἐπταίσειν. Ἀντώνιον δέ, ὥσπερ ἐν ταῖς γραφαῖς ὀρῶμεν
 τοῦ Ἡρακλέους τὴν Ὀμφάλην ὑφαιροῦσαν τὸ ῥόπαλον 5
 καὶ τὴν λεοντὴν ἀποδύουσαν, οὕτω πολλάκις Κλεοπάτρα
 παροπλίσασα καὶ καταθέλξασα συνέπεισεν ἀφέντα με-
 957 γάλας πράξεις ἐκ τῶν χειρῶν καὶ στρατείας ἀναγκαίας ἐν
 ταῖς περὶ Κάνωβον καὶ Ταφόσιριν ἀκταῖς ἀλύειν καὶ παί-
 ζειν μετ' αὐτῆς. Τέλος δέ, ὡς ὁ Πάρις, ἐκ τῆς μάχης ἀπο- 10
 δρὰς εἰς τοὺς ἐκείνης κατεδύετο κόλπους· μᾶλλον δὲ ὁ
 μὲν Πάρις ἠττηθεὶς ἐφυγεν εἰς τὸν θάλαμον, Ἀντώνιος
 δὲ Κλεοπάτραν διώκων ἐφυγε καὶ προήκατο τὴν νίκην.

IV. Ἐτι Δημήτριος μὲν, οὐ κεκωλυμένον, ἀλλ' ἀπὸ
 Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου γεγονὸς ἐν ἔθει τοῖς Μακε- 15
 δόνων βασιλεῦσιν, ἐγάμει γάμους πλείονας, ὥσπερ Λυ-
 σίμαχος καὶ Πτολεμαῖος, ἔσχε δὲ διὰ τιμῆς ὅσας ἐγη-
 μεν· Ἀντώνιος δὲ πρῶτον μὲν ὁμοῦ δύο γυναικας ἠγά-
 γετο, πρᾶγμα μηδενὶ Ῥωμαίῳ τετολμημένον, ἔπειτα
 τὴν ἀστὴν καὶ δικαίως γαμηθεῖσαν ἐξήλασε τῇ ξένῃ καὶ 20
 μὴ κατὰ νόμους συνούσῃ χαριζόμενος· ὅθεν ἐκ γάμου
 τῷ μὲν οὐθὲν, τῷ δὲ τὰ μέγιστα τῶν κακῶν ἀπήντησεν.
 Ἀσέβημα μέντοι τοσοῦτον δι' ἀσέλγειαν οὐθὲν ταῖς Ἀν-
 τωνίου πράξεσιν ὅσον ταῖς Δημητρίου πρόσεστιν. Οἱ
 μὲν γὰρ ἱστορικοὶ φασὶ καὶ τῆς ἀκροπόλεως ὅλης εἰργε- 25
 σθαι τὰς κύνας, διὰ τὸ τὴν μίξιν ἐμφανῆ μάλιστα τοῦτο
 ποιεῖσθαι τὸ ζῶον· ὁ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ Παρθενῶνι ταῖς
 τε πόρναις συνῆν καὶ τῶν ἀστῶν κατεπόρνευσε πολλὰς·
 καὶ οὐ τις ἂν ἦκιστα τὰς τοιαύτας τρυφὰς καὶ ἀπολαύ-
 σεις οἴοιτο μετέχειν κακοῦ, τῆς ὠμότητος, τοῦτο ἔνεστι 30
 τῇ Δημητρίου φιληδονίᾳ, περιιδόντος, μᾶλλον δὲ ἀναγ-
 κάσαντος οἰκτρῶς ἀποθανεῖν τὸν κάλλιστον καὶ σω-

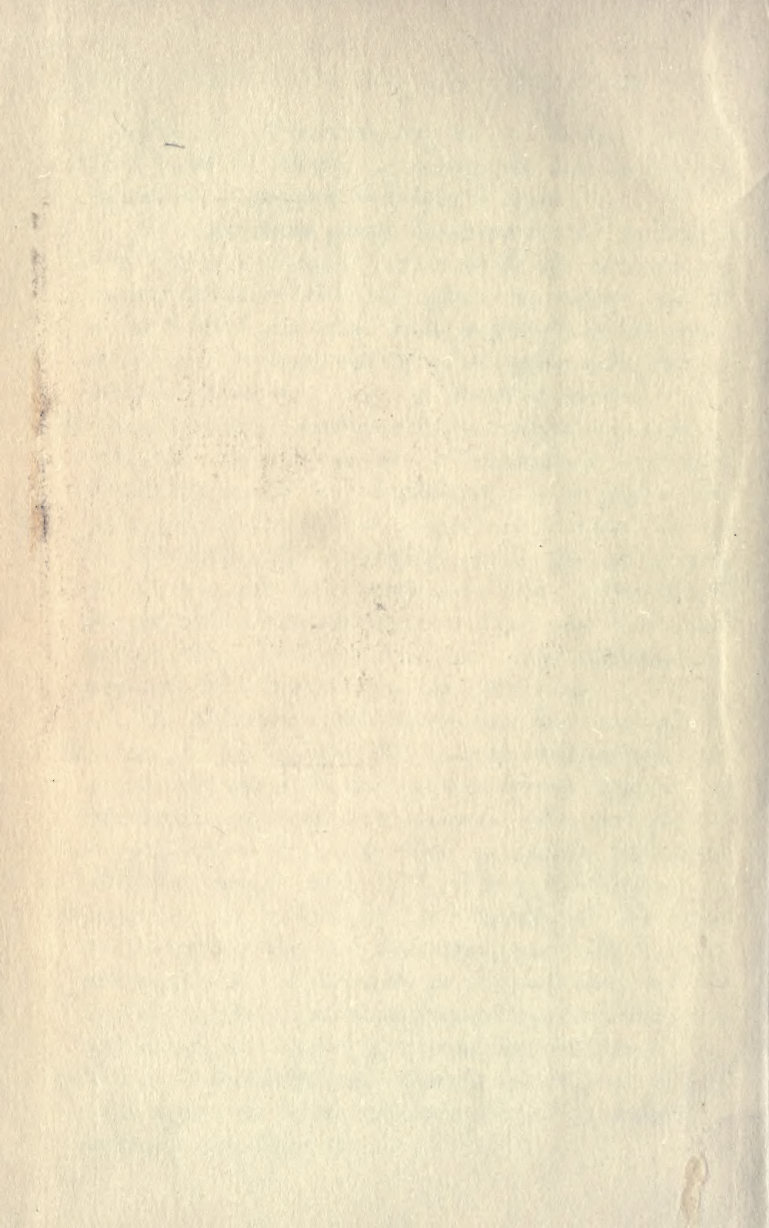
φρονέστατον Ἀθηναίων, φεύγοντα τὸ καθυβρισθῆναι
 Συνελόντι δὲ εἰπεῖν, Ἀντώνιος μὲν ἑαυτὸν διὰ τῆς
 ἀκρασίας, Δημήτριος δὲ ἄλλους ἠδίκησε.

V. Πρὸς μέντοι γονεῖς ἄμεμπτον ἑαυτὸν εἰς ἅπαντα
 5 παρέσχεν ὁ Δημήτριος· Ἀντώνιος δὲ τὸν ἀδελφὸν τῆς
 μητρὸς ἐξέδωκεν ἐπὶ τῷ Κικέρωνα ἀποκτείνειν, πρᾶγμα
 καὶ καθ' ἑαυτὸν μισῶν καὶ ὠμόν, ὡς μόλις [ἀν*] Ἀντώνιοι
 ἐπ' αὐτῷ συγγνώμης τυχεῖν, εἰ σωτηρίας τοῦ θεοῦ μι-
 σθὸς ἦν ὁ Κικέρωνος θάνατος. Ἀτοιίνυ ἐπιώρησαν ἀμ-
 10 φότεροι καὶ παρεσπόνδησαν, ὁ μὲν Ἀρτάβαζον συλλαβῶν
 ὁ δὲ Ἀλέξανδρον ἀποκτείνοντας, Ἀντωνίῳ μὲν ἔχει τὴν πρό-
 φασιν ὁμολογουμένην· ἀπελείφθη γὰρ ἐν Μήδοις ὑπὸ
 Ἀρταβάζου καὶ προεδόθη· Δημήτριον δὲ πολλοὶ λέγουσιν
 ψευδεῖς αἰτίας, ἐφ' οἷς ἔδρασε, πλασάμενον κατηγορεῖ
 15 ἀδικηθέντα, οὐκ ἀδικήσαντα ἀμύνασθαι. Πάλιν δὲ τῷ
 μὲν κατορθωμάτων αὐτουργὸς ὁ Δημήτριος γέγονε· κα-
 τούναντιον ὁ Ἀντώνιος, ἐν οἷς οὐ παρῆν, καλλίστας καὶ
 μερίστας διὰ τῶν στρατηγῶν ἀνηρεῖτο νίκας.

VI. Ἐξέπεσον δὲ τῶν πραγμάτων ἀμφότεροι μὲν δ.
 20 αὐτούς, οὐ μὴν ὁμοίως, ἀλλ' ὁ μὲν ἐγκαταλειφθεὶς, ἀπέ-
 στησαν γὰρ αὐτοῦ Μακεδόνες, ὁ δὲ ἐγκαταλιπὼν, ἔφυγε
 γὰρ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύοντας· ὥστε τοῦ μὲν ἐγ-
 κλημα εἶναι τὸ δυσμενεῖς οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀπεργάσα-
 σθαι τοὺς μαχομένους, τοῦ δὲ τὸ παρεσκευασμένην εὐ-
 25 νοιαν τοιαύτην καὶ πίστιν ἐγκαταλιπεῖν. Τὸν δὲ θάνα-
 τον οὐδετέρου μὲν ἔστιν ἐπαινεῖσαι, ψεκτὸς δὲ ὁ Δημη-
 τρίου μᾶλλον. Αἰχμάλωτός τε γὰρ ὑπέμεινε γενέσθαι
 καὶ καθειροχθεὶς ἠγάπησεν ἐπικερδᾶναι τριετίαν οἴνου
 καὶ γαστροῖ καθάπερ τὰ ζῶα χειροθήης γενόμενος. Ἀν-
 30 τώνιος δὲ δειλῶς μὲν καὶ οἰκτρῶς καὶ ἀτίμως, οὐ μὴν
 ἀλλὰ πρό γε τοῦ κύριου γενέσθαι τὸν πολέμιον τοῦ σώ-
 ματος ἑαυτὸν ἐξήγαγεν.

l.
v
a
S
a
v
v
o
r
E
U
p
v

PA
4369
A2
1875
v.4

Plutarchus
Plutarchi Vitae parallelae

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
